Sven Wimnell 2 december 2020:
DN-artiklar 25 november - 2 december 2020

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy.pdf

Sven Wimnell 2 december 2020:
DN-artiklar 25 november - 2 december 2020
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy.pdf

4 **Kapitel 1: Kort om områden för tidningsartiklar**

5 **Kapitel 2: DN debattartiklar 25 november - 2 december 2020**

27 **Kapitel 3 Utrikes och inrikes DN-artiklar 25 - 2 december 2020**

28 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

29 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

32 Utvecklingens krafter.

33 Systemet för mänskliga verksamheter.

36 Den fundamentala påverkanskedjan

38 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

40 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

41 Folkmängd 2017 i världen

49 Kapitlet om Världen från Big Bang till början på mars 2020

50 Klimatet och FNs mål för framtiden

54 **Utrikes DN-artiklar om USA 25 november - 2 december 2020**,

164 **Utrikes DN-artiklar 25 november - 2 december 2020, utom USA**

405 **Inrikes DN-artiklar 25 november - 2 december 2020**

Sida Inrikesartiklar i Kapitel 3

406 Riksdagen

432 Statsrådsberedningen och statsministern

462 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.

535 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

682 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

767 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

1164 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

1393 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

1497 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

1510 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

1531 Myndigheter

1551 Tillägg 3 december 2020

1552 S tappar stort i SCB:s väljarundersökning

1559 Nationalism. Mattias Karlssons idol stod inte på demokratins sida

1556 Jannike Kihlberg: Klimatarbetet går åt fel håll i en allt varmare värld

1571 Sverige får vänta på massvaccinering till efter trettonhelgen

1577 Katrine Marçal: Det återstår att se om alla britter är vaccinerade till påsk

1581 Det är oklart hur långtvarigt skyddet är

1584 Vaccin – när, var, hur?

Kapitel 1: Kort om områden för tidningsartiklar

Nytt i sammanställningen nu är bara DN-artiklar 25 november - 2 december 2020

Artiklarna i kapitel 3 är artiklar om utrikes och inrikes förhållanden. Utrikesartiklarna är ordnade i en grupp för USA och en grupp för andra länder.

Inrikesartiklarna är ordnade i grupper enligt förteckningen i nästa spalt.

I början av kapitel 3 finns uppgifter om systemet för mänskliga verksamheter, världsbefolkningen, världshistorien, klimatet och FNs mål för framtiden.

Omådena för de inrikes förhållandena anknyter till regeringsdepartementens och ministrarnas uppgifter och har i början av varje område uppgifter om deras verksamheter.

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.Områden för inrikes artiklar i kapitel 3.

Kapitel 2: DN debattartiklar
25 november - 2 december 2020

”Misstron mot Kina i Sverige ökar och är störst i Europa”

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

" DN. DEBATT 201125
Synen på Kina är i dag sämre i Sverige än i något annat europeiskt land. Två tredjedelar av svenskarna har en negativ attityd till Kina. Dock har svenskar en positiv syn på kineser som lever, studerar och turistar i landet. Det framkommer i den rapport vi publicerar i dag, skriver Björn Jerdén och Tim Rühlig, Utrikespolitiska institutet.

Utrikespolitiska institutet publicerar i dag en rapport om den svenska delen av den hittills mest omfattande undersökningen av den europeiska allmänhetens syn på Kina, ”Sinophone borderlands Europe survey”.

Undersökningen visar att nästan 80 procent av svenskarna har ett lågt förtroende för Kina medan endast 15 procent har en positiv inställning till landet. När deltagarna fick jämföra med en rad andra länder hade de bara lägre förtroende för Nordkorea och Ryssland. Svenskarna ger också låga betyg till kinesiska politiker. Den utbredda misstron mot Kina avspeglas dock inte i attityder till kineser i Sverige. Tvärtom så visar undersökningen en allmänt positiv syn på kineser som lever, studerar och turistar i landet.

Den negativa synen på Kina är en ny utveckling i Sverige. Nästan 60 procent säger att deras inställning har försämrats under de senaste tre åren. Endast runt en tiondel så många anger att de har fått en mer positiv syn på Kina under samma period. Dessa resultat stöds även av andra studier. Det samlade forskningsläget tyder på att Sverige är ett av de länder i världen där synen på Kina har försämrats snabbast under de senaste åren.

Studien antyder att den drastiska försämringen av attityden till Kina har flera orsaker.

Till att börja med har troligen den rådande pandemin bidragit till utvecklingen. Genom internationella donationer av ansiktsmasker och annat sjukvårdsmaterial har Kina sökt framställa sig som en vän i nöden. Knappt 5 procent av deltagarna tycker dock att Kina har hjälpt Sverige under krisen. Trots att Kina har avsevärt mindre smittspridning än de flesta andra länder så tror endast 3 procent av svenskarna att Kinas internationella rykte har förbättrats under pandemin.

Dessa resultat kan kompletteras av en nyligen genomförd undersökning från Yougov. 66 procent av de svenska deltagarna trodde där att pandemin kunde ha undvikits om kinesiska myndigheter hade agerat annorlunda. Hela 79 procent trodde samtidigt att Kina har försökt dölja sanningen om pandemin. Samtidigt ger covid-19 långt ifrån hela förklaringen. Svenskars syn på Kina började försämras långt innan smittan upptäcktes i Wuhan för snart ett år sedan.

Att svenskars negativa åsikter sticker ut har troligtvis mycket att göra med de diplomatiska spänningarna mellan länderna. I centrum står behandlingen av den svenska medborgaren Gui Minhai som har varit frihetsberövad av kinesiska myndigheter under fem års tid. För att protestera mot den svenska regeringens stöd för Gui har Kina bland annat avbrutit kulturellt utbyte och hotat Sverige med ekonomiska

bestraffningar. Detta har ackompanjerats av en ihållande kampanj av offentlig kritik mot politiker, journalister, forskare och andra som uttrycker åsikter som går emot det kinesiska kommunistpartiets position i olika frågor. Den kinesiska regeringens agerande har fått mycket uppmärksamhet i svenska medier, och är troligtvis en starkt bidragande orsak till den snabba ökningen av negativa attityder.

Ett frisläppande av Gui Minhai och en mildare hållning mot Sverige skulle möjligen ha en positiv inverkan på den svenska allmänhetens syn på Kina. Samtidigt tyder undersökningen på att den negativa inställningen kan vara relativt stabil.

1 Det första skälet är att människorättsfrågor verkar ha stor vikt för svenskars uppfattning om Kina. Av alla länder i undersökningen är det svenskarna som ger lägst betyg till situationen för mänskliga rättigheter i Kina. Mer än 80 procent anser också att främjandet av mänskliga rättigheter och demokratiska reformer ska vara prioriterade frågor för svensk Kinapolitik. När de svenska deltagarna ombads att fritt associera ord med Kina så förekom ”diktatur”, ”kommunism” och ”inga mänskliga rättigheter” flitigt. Så länge den nuvarande auktoritära utvecklingen i Kina fortsätter så kommer troligtvis dessa attityder att påverka den svenska opinionen i en negativ riktning.

2 Det andra skälet är att negativa åsikter inte varierar särskilt mycket över den politiska skalan. Studien tyder på att sympatisörer till samtliga riksdagspartier delar en mer eller mindre lika kritisk bild av Kina. Denna samsyn antyder att den negativa inställningen har en bred förankring hos den svenska befolkningen och ger ytterligare grund till att tro att opinionstrenden kan vara ihållande.

Trots den negativa synen på Kina så ger studien inget stöd för att svenskar efterlyser en hård eller avvisande politik gentemot landet.

Svenskar anser att Kina är viktigt för Sverige och välkomnar vissa typer av samarbete. Fler än två tredjedelar svarar att Kina, Sveriges näst största exportmarknad utanför norra Europa, är viktigt för svensk ekonomisk utveckling. Vidare lägger mer än 80 procent vikt vid samarbete med Kina när det gäller globala utmaningar som klimatförändringar, epidemier och terrorism.

För att markera mot Kinas agerande har Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna begärt att regeringen ska förklara den kinesiska ambassadören persona non grata. Men trots att dessa partier tillsammans har 36 procent i väljarstöd så instämmer endast 11 procent av studiens deltagare med förslaget.

Ett annat exempel gäller vänortssamarbeten. Med hänvisning till Kinas brott mot mänskliga rättigheter och hot mot Sverige så har flera kommuner och regioner valt att avsluta sina utbyten med kinesiska vänorter. I undersökningen uttrycker dock endast 24 procent sitt stöd för att avsluta liknande avtal medan 37 procent avvisar idén.

Samtidigt visar studien att svenskar inte välkomnar alla typer av utbyten med Kina. Exempelvis är mindre än 20 procent positiva till att samarbeta med landet när det kommer till utbyggnaden av de nya mobila 5G-näten.

Varken utrikespolitik i allmänhet eller relationerna till Kina är särskilt viktiga frågor för svenska väljare. Kinas ökade synlighet skapar dock ett tryck på beslutsfattare att ta hänsyn till vad vanligt folk tycker om landet. Folkopinionens betydelse för svensk Kinapolitik kan mycket

väl komma att öka framöver. Detta kräver i sin tur en upplyst allmänhet.

Det är därför något oroande att undersökningen visar att endast en liten minoritet av svenskarna tycker sig veta mycket om Kina. Regeringens skrivelse ”Arbetet i frågor som rör Kina” från förra året – vad vissa har kallat Sveriges ”Kinastrategi” – pekar med rätta på ”ett behov av att investera i kunskap om Kina i alla delar av samhället”.

Björn Jerdén, forskare och chef för Asienprogrammet på Utrikespolitiska institutet
Tim Rühlig, forskare på Utrikespolitiska institutet "

”Norge och Finland är bättre än Sverige på att minska hemlöshet”

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

"DN. DEBATT 201126
Trots rika samhällen och vackra ord om rätten till bostad har vi fortfarande hemlöshet i Norden. Norge och Finland är bäst i klassen i arbetet för att minska hemlösheten. Sverige och Danmark har mycket att lära av grannarna. Vi är rent av sämst i klassen. Här presenterar vi tre förslag som skulle minska hemlösheten, skriver Eva Franzén och Hans Swärd.

Det är oacceptabelt i dagens samhälle att såväl småbarnsfamiljer som många andra grupper saknar en varaktig bostad. Hemlösheten är inget olösligt problem, med en stark politisk vilja kan den faktiskt minska. Det är uppenbart när vi ser oss omkring i Norden. Antalet hemlösa skiljer sig åt mellan länderna och det återspeglar både skillnaderna i den långsiktiga bostadspolitiken och hur man möter den akuta hemlösheten.

Hemlöshet är en brännande fråga i våra rika nordiska länder. I dag släpper Nordens välfärdscenter rapporten ”Hemlöshet i Norden”. Samtidigt diskuteras frågan om hemlöshet på en konferens anordnad av det danska ordförandeskapet i det nordiska samarbetet.

Det kan tyckas som en gåta att vi ännu inte har lyckats lösa detta historiska problem. De nordiska länderna har ratificerat en rad dokument som deklarerar att en bostad är en grundläggande mänsklig rättighet.

När vi analyserar både de nordiska och europeiska erfarenheterna ser vi framför allt tre förhållanden som kan förhindra eller minska hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

1 Ett bostadsbyggande som motsvarar befolkningsökningen, bostäder som är tillgängliga för alla samt en stark generell socialpolitik. Detta är grundläggande. Finns det inte bostäder åt hela befolkningen i ett land så blir några oundvikligen utan. Är inte bostäderna tillgängliga för alla och ses som en rättighet kommer de fattigaste att ställas utanför.

Så länge det förekommer bostadsbrist kommer de många boendealternativen vid sidan av den ordinarie bostadsmarknaden, som exempelvis härbärgen och jourboenden, att leva kvar, trots att systemen är dyra och riskerar att permanenta människor i osäkra förhållanden. Ju längre tid i hemlöshet, desto svårare att komma in på bostadsmarknaden. En stark bostads- och socialpolitik är därför sannolikt det viktigaste medlet för att komma till rätta med hemlösheten. En stor del av dagens hemlöshet skulle försvinna om bostadsbyggandet kunde tillgodose olika preferenser och plånböcker, utan att skapa segregerade boendemiljöer.

2 Långsiktiga statliga och kommunala strategier för att bekämpa hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Sådana strategier har visat sig vara effektiva. Enligt en jämförelse av nationella strategier i Norge, Danmark, Sverige och Finland, är långsiktigheten i strategiarbetet viktig. Om vi jämställer sätten att räkna hemlöshet i Norden, ligger andelen hemlösa i Norge lägst år 2020.

Finland utmärker sig genom att, som ett av få länder i EU, ha lyckats minska hemlöshetstalen rejält. Detta kan delvis förklaras med skillnader i ländernas ekonomiska situation, omfattningen av flyktingmottagandet, urbaniseringsmönster och en rad andra förhållanden. Men det går inte att bortse från att kontinuiteten har betydelse.

Vad som är utmärkande för Norge och Finland är nämligen att länderna haft en hög och stabil nivå på bostadsbyggande, långsiktiga nationella strategier för att hantera hemlösheten samt att strategierna byggt på metoder med vetenskapligt stöd. Även Sverige och Danmark har haft hemlöshetsstrategier, men de har varit av kortare varaktighet.

3 Ett åtgärdssystem som har vetenskapligt stöd eller bygger på beprövad praktik är ytterligare en förutsättning för att komma till rätta med hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Preventiva åtgärder är avgörande för att förhindra hemlöshet och utestängning. Utvärderingar av en rad försöksverksamheter i Norden sedan millennieskiftet visar att de lyckats förhindra hemlöshet.

Det kan till exempel handla om att stärka det vräkningsförebyggande arbetet, så att människor inte blir hemlösa. Det kan handla om att hjälpa till med skuldsaneringar som underlättar ett inträde på bostadsmarknaden. Även lokala Bostad först-försök har gett positiva resultat, där tanken är att en egen bostad är en förutsättning för att hemlösa ska kunna ta itu med sina andra problem.

Det räcker alltså inte med generella välfärdslösningar. Gruppen hemlösa eller med otrygga boendeförhållanden är inte homogen. Genus, klass, etnicitet, ålder, hälsa och tillgång till sociala nätverk har också betydelse för hjälpsystemens inriktning.

I takt med att levnads- och bostadsstandarden för de flesta har ökat har också synen på vilka som ska räknas som hemlösa vidgats. Barnen till hemlösa föräldrar har blivit synliga på ett annat sätt än tidigare och ungdomar och nyanlända flyktingar har tillkommit. Vi har också nya grupper som inte alls är registrerade. Det kan röra sig om papperslösa,

personer som fått avslag på asylansökningar och fattiga EU-medborgare som tillfälligt lever som hemlösa här.

På senare tid har våld i nära relationer uppmärksammats som en orsak till hemlöshet. Det handlar då om kvinnor, eller kvinnor och barn, som fått fly hem som blivit en alltmer osäker plats.

En allmän lärdom är emellertid att man bör undvika metoder som skapar diskontinuitet, det vill säga att människor måste flytta runt mellan olika boenden, träffa många olika handläggare och genomgå många samhällsinsatser. Att skapa så stor kontinuitet som möjligt är särskilt viktigt för barn i hemlöshet.

Om Norden ska bli världens mest socialt hållbara och integrerade region år 2030 så står vi inför stora utmaningar. Men om våra länder följer de här tre förslagen så går det att minska hemlösheten. Vi måste bygga bostäder för alla. Vi måste ta stöd av välfärdsforskningen och forma samhällsmiljöer utan att skapa segregation och utanförskap.

Vi måste utveckla ett mer rättvist och hållbart samhälle som inkluderar de mest utsatta. Det krävs en långsiktig politik för att tillgodose allas rätt till en bostad och ett människovärdigt liv.
Vi måste våga tänka stort.

Eva Franzén, direktör Nordens välfärdscenter
Hans Swärd, seniorprofessor vid Socialhögskolan i Lund, inom forskningsområdet socialt arbete "

" Nordens välfärdscenter är en institution inom Nordiska ministerrådets social- och hälsosektor, med uppdrag att bidra till utvecklingen av insatser på välfärdsområdet i Norden. "

”Så kan hemtjänsten bli tryggare och säkrare”

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

"DN. DEBATT 201127
Allt fler äldre får hemtjänstinsatser från flera olika aktörer. Men brister i samordningen gör att omsorgstagare och deras anhöriga känner otrygghet. I dag överlämnar jag till regeringen ett utredningsförslag om en fast omsorgskontakt i hemtjänsten. Det ska öka tryggheten för äldre och deras anhöriga, skriver Barbro Westerholm (L).

I dag överlämnar jag ett förslag om fast omsorgskontakt i hemtjänsten till socialminister Lena Hallengren. Förslaget innebär att äldre som har hemtjänst ska få en tryggare tillvaro präglad av kontinuitet och individanpassad omsorg. Mot bakgrund av dagens hemtjänstlandskap, med allt fler omsorgstagare med komplexa och omfattande behov föreslår jag också att en fast omsorgskontakt ska ha yrkestiteln undersköterska. Yrkestiteln innebär en gemensam kompetensstandard för vad en undersköterska ska kunna.

Jag har haft regeringens uppdrag att komma med förslag om hur en fast omsorgskontakt kan införas i hemtjänsten för att öka tryggheten för äldre och deras anhöriga samt för att få till stånd en bättre personalkontinuitet och en mer individanpassad omsorg. Uppdraget är en del av januariavtalets 73-punktsprogram som säger att det ska finnas en fast omsorgskontakt i hemtjänsten.

Det är sedan länge känt att hemtjänsten har ett antal problem och utmaningar. Det handlar bland annat om brister i personalkontinuitet, kompetens och samordning. I genomsnitt träffar omsorgstagare 16 olika hemtjänstpersonal under en tvåveckorsperiod. Men det handlar i praktiken ofta om betydligt fler personer eftersom nattpersonal och hemsjukvårdspersonal inte är inräknade. För de flesta äldre är det tryggare att få stöd av personal som de känner igen och med vilka en ömsesidig relation har byggts upp. Personalkontinuiteten hänger samman med personalens arbetsförhållanden som har försämrats över tid. Det är svårt att få till stånd en god personalkontinuitet om sjukfrånvaron är stor och personalen lämnar yrket på grund av brister i arbetsmiljön.

Allt fler äldre med komplexa och sammansatta behov bor hemma och får kvalificerade insatser från flera aktörer inom vården och omsorgen.

Arbetet i hemtjänsten präglas av stor komplexitet. Det handlar om att bemöta den äldre i svåra omsorgssituationer och kunna ge stöd på ett adekvat sätt utifrån omsorgstagarens behov. Om den som utför omsorgsarbetet har bristande kompetens finns risk för att omsorgstagare drabbas av otrygghet, dålig livskvalitet och i värsta fall av skador och olyckor.

Dålig samordning inom vård- och omsorgskedjan kan innebära att insatser uteblir och att de inte anpassas till den äldres funktions- och hälsotillstånd. Många anhöriga upplever att de behöver ta ett stort ansvar för kontakter med olika yrkesgrupper runt omsorgstagaren.

Anhöriga känner även ofta otrygghet när de inte kan kontakta en person som har en helhetsbild av omsorgstagarens situation.

I dag har cirka åtta av tio omsorgstagare en omsorgskontakt men vad rollen betyder i praktiken är inte känt. Utredningen har därför genomfört en kartläggning i 20 kommuner från norr till söder och i olika kommuntyper. Över 90 intervjuer har genomförts med chefer och omsorgskontakter i hemtjänsten, såväl i privat som offentlig regi, samt med personal som beslutar om vilken hemtjänst den äldre ska få.

Dessutom har telefonintervjuer genomförts med närmare 20 omsorgstagare, anhöriga och närstående. Andra informanter som har bidragit med kunskap är forskare och myndighetsexperter. Utredningens bedömningar bygger också på vetenskaplig litteratur och rapporter från myndigheter och organisationer.

Kartläggningen visar att det finns en stor variation i hur hemtjänsten arbetar med fast omsorgskontakt. Det handlar om allt från en ”pappersprodukt” till ett fullödigt omsorgsskap där omsorgskontakten har en god personkännedom om den äldre. När omsorgskontakten har en mer administrativ roll går mervärdena av det fullödiga omsorgsskapet förlorade. Hemtjänstverksamheterna behöver därför planera arbetet med fokus på kontinuitet och låta omsorgskontakten gå ofta till ”sina” omsorgstagare. Omsorgskontakten kan då bygga en nära och tillitsfull relation till omsorgstagaren, vilket i sin tur skapar bättre möjligheter för att anpassa insatserna till den äldres önskemål, behov och dagsform. Det förutsätter att omsorgskontakten ges flexibilitet och handlingsutrymme i sitt arbete. Ett sådant omsorgsskap ökar möjligheterna att arbeta förebyggande och bevarande.

1 Utredningen föreslår att det i socialtjänstlagen införs ett krav om att äldre med hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt. Med en fast omsorgskontakt i hemtjänsten kan stödet och hjälpen bättre anpassas till den äldres behov och önskemål. Ett fullödigt

omsorgsskap kan bidra till bättre kontinuitet och ökad trygghet för såväl omsorgstagare, som anhöriga och personalen. Samordningsvinster kan uppnås då den fasta omsorgskontakten utgör en viktig informationskälla till anhöriga, närstående, arbetslaget och andra professioner inom vården och omsorgen.

Ett väl fungerande omsorgsskap kan dessutom öka arbetsglädjen hos personalen och minska sjuktalen.

De fördelar som följer rollen som fast omsorgskontakt blir än tydligare under den pågående covid-19-pandemin. När färre ur hemtjänstpersonalen går till omsorgstagarna minskar det risken för smittspridning samtidigt som personalen med god personkännedom tidigt kan uppmärksamma sjukdomstecken hos omsorgstagarna och vid behov koppla in andra yrkesgrupper. En tydlig fördel är också minskad oro hos anhöriga då de har en tydlig ”väg in” i hemtjänsten.

2 Den fasta omsorgskontakten ska ha yrkestiteln undersköterska.
I den fasta omsorgskontaktens roll ingår att planera och utföra omsorgsarbete och medicinska uppgifter hos ”sina” omsorgstagare.

För att kunna utföra uppgifterna på ett tryggt och säkert sätt behöver omsorgskontaktens kompetens motsvara en undersköterskas. Genom det ställda kompetenskravet skapas förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat.

Det kan handla om att göra rätt bedömningar i olika omsorgssituationer, känna igen skiftningar i hälso- och funktionstillståndet, hantera medicinska uppgifter på ett patientsäkert sätt och veta när andra yrkesgrupper behöver kopplas in. Ett krav på att omsorgskontakten ska ha titeln undersköterska kan också professionalisera hemtjänsten vilket i förlängningen kan öka yrkets attraktivitet och status. Ett fullödigt omsorgsskap handlar således både om hur rollen utformas och att omsorgskontakten har nödvändig kompetens för sin roll.

Lagförslaget kommer att medföra kostnader för kommuner i samband med att fler undersköterskor behöver anställas i verksamheterna.

Kostnaderna behöver dock vägas mot de positiva effekter som förslaget kan medföra. Det kan till exempel handla om förväntade hälsoförbättringar hos omsorgstagare, anhöriga och personal. När omsorgskontakten har rätt kompetens och ges tid, flexibilitet och handlingsutrymme skapas förutsättningar för att arbeta förebyggande och rehabiliterande. De positiva effekterna är svåra att uppskatta i kronor och ören men utredningens analys pekar mot att lagförslaget kan vara kostnadseffektivt.

Att arbeta i hemtjänsten är inget enkelt jobb. Det innebär att man har ansvar för kvalificerade sociala och medicinska uppgifter där man ofta arbetar ensam och under tidspress. För att säkerställa en trygg och säker hemtjänst av god kvalitet menar jag att det i lagstiftningen ska införas ett krav på omsorgskontakt i hemtjänsten med yrkestiteln undersköterska.

Barbro Westerholm (L), utredare, riksdagsledamot "

”Folkhälsomyndighetens två uppdrag är oförenliga”

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

"DN. DEBATT 201128
Folkhälsomyndigheten ska både göra riskvärderingar och ge konkreta smittskyddsråd. En kombination som svårligen låter sig göras och som riskerar förtroendet för båda uppdragen. Här kan viktig lärdom dras från djurhälsoområdet där de två funktionerna sedan länge är åtskilda, såväl i Sverige som i EU, skriver Martin Wierup och Ivar Vågsholm.

Med intresse och respekt har vi följt hanteringen av corona-pandemin i Sverige. Vi befinner oss i en andra våg och läget är mycket osäkert.

Det är för tidigt att dra några säkra lärdomar av hur arbetet i Sverige eller övriga världen har bedrivits. Det är inte heller vår avsikt att värdera Folkhälsomyndighetens (FHM) eller andra aktörers hantering av pandemin. Inför en kommande utvärdering vill vi i stället rikta uppmärksamheten mot den oklarhet som råder om FHM:s besluts fattande och rådgivning, som vi bedömer har sin grund i myndighetens två ibland oförenliga uppdrag.

FHM ska både svara för riskvärdering och riskhantering genom anvisningar om hur dessa risker ska hanteras av regering och riksdag, berörda myndigheter, landets regioner och allmänheten.

Som sammanfattas i faktarutan nedan bör riskvärderingen endast baseras på fakta om sjukdomens spridning och kontroll utan att, till skillnad från riskhanteringen, ta folkhälsomässiga, ekonomiska eller andra hänsyn. För nya sjukdomar som covid-19 är det extra viktigt att också för allmänheten redovisa osäkerheter och kunskapsbrister eftersom det ju är enskilda som ytterst drabbas. Om riskvärderingen därför på ett tydligt sätt inte är skild från den påföljande rådgivningen riskerar förtroendet för båda att äventyras.

Om detta ger oss hanteringen av galna ko-sjukan i början av 90-talet en värdefull lektion. Den bristfälliga och senfärdiga hantering som var fallet i många länder och som resulterade i en global förtroendekris hade sin grund i att de aktuella myndigheterna inte höll isär dessa två uppdrag. Sedermera enades EU:s medlemsstater om att till EU överlämna ansvaret för konsumentsäkerheten, som även omfattar hanteringen av risker kopplade till allvarliga smittsamma djursjukdomar. EU har därefter utvecklat denna till en världsledande nivå (se exempelvis DN Debatt 17/5 2019). En fristående riskvärdering är en grundpelare i denna.

Hanteringen av pandemier på människor och djur skiljer sig naturligtvis åt på många väsentliga sätt. Inte minst kan man på djuren använda helt andra verktyg som möjliggör ett mer kraftfullt agerande än inom folkhälsoområdet. Trots det menar vi att lärdom kan dras från djurhälsområdet. Principerna för spridning och kontroll av infektionssjukdomar skiljer sig nämligen inte mellan människor och djur.

På djursidan är de allvarliga pandemiska sjukdomarna som mul- och klövsjuka utrotade från hela EU och regionalt även ett flertal andra viktiga sjukdomar. Denna sjukdomsfrihet upprätthålls med hög biosäkerhet, regelbunden testning med samma metoder som nu är

aktuella för covid-19. När utbrott likväl sker följer bekämpningen detaljerade beredskapsplaner som regelbundet tränas och kontrolleras.

I EU utförs den vetenskapliga riskvärderingen vid den europeiska livsmedelsmyndigheten (EFSA) och ligger till grund för EU-kommissionens riskhantering. Dessa processer och beslut är offentliga.

Arbetsordningen etablerades för att säkerställa att det som brast under ovan nämnda kris, att riskvärderingar styrdes av enskilda medlems länders forskare, ekonomi eller politik, inte skulle upprepas. I Sverige tillämpas samma ansvarsfördelning, och riskvärderingen utförs av SVA under ledning av en statsepizootolog och Jordbruksverket ansvarar för riskhanteringen.

Inom folkhälsoområdet fanns tidigare en motsvarande organisation för smittskyddet, men utvecklingen gick därefter i motsatt riktning. Särskilt betydelsefullt var avvecklingen av Statens bakteriologiska laboratorium år 1993 då merparten av den vetenskapliga kompetensen överfördes till Karolinska institutet och sedan när det kvarvarande Smittskyddsinstitutet 2014 överfördes till den nybildade Folkhälsomyndigheten (FHM).

FHM med statsepidemiologen ska nu både göra riskvärdering och vara myndighet som ger anvisningar om riskhanteringen. Detta skapar en utmanande situation för riskvärderingen. När FHM meddelar sina råd och beslut behöver man, som vi bedömer det, samtidigt tydligt förklara vad den underliggande riskvärderingen visar, inklusive vilka osäkerheter som finns. I annat fall kan rekommendationerna ge upphov till förvirring och i värsta fall bristande förtroende och i förlängningen försvåras även ansvarsutkrävandet. Denna problematik illustreras bland annat av två aktuella frågor: användning av munskydd och tillåtna antalet besökare på idrottsarenor.

I det fall FHM:s riskvärdering talar för att personal inom äldreboende i vissa situationer bör använda munskydd men FHM avstår från att uttala ett sådant krav, utan att samtidigt klargöra att skälet är en rådande brist på munskydd, kan konsekvenserna bli både allvarliga och kontraproduktiva. Bo Rothstein konstaterade att FHM:s oklara uttalande kan och har använts som stöd för arbetsgivare att inte anstränga sig för att köpa eller utrusta sina anställda med relevant skyddsutrustning (DN Debatt 3/6 2020).

SVT:s ”Uppdrag granskning” dokumenterade ett uppmärksammat exempel med koppling till FHM:s oklara besked, när Arbetsmiljöverket inte meddelade berörda arbetsgivare ett av myndigheten framtaget expertbaserat krav på användning munskydd. I stället överlät myndigheten sitt ansvar för riskvärderingen till de arbetsgivare som inte önskade ett sådant krav, att själva avgöra när användning av munskydd behövdes. Senare klargjorde FHM, likt expertutlåtandet från Arbetsmiljöverket att munskydd skulle användas.

På motsvarande sätt äventyras förtroendet för FHM:s riskvärdering när myndigheten meddelar att man av smittskyddsskäl även på mycket stora fotbollsarenor bara kan ta in 50 personer. Kulturministern meddelade några månader senare att orsaken till detta vägval egentligen är att det saknas lagstöd för att tillåta fler åskådare.

Sammanfattningsvis finns anledning för regeringen att tillgodose behovet av en fristående riskvärdering. Förslagsvis kan de principer som tillämpas för kontrollen av de allvarliga djursjukdomarna i Sverige och EU tjäna som förebild. Trots att EU inte ansvarar för

hanteringen av folkhälsoområdet till skillnad från konsumentsäkerheten, har det redan etablerats ett naturligt samarbete mellan EFSA och ECDC (den europeiska smittskyddsmyndigheten i Stockholm) för zoonoser och antibiotikaresistens och det pågår initiativ på andra områden.

Även om ansvaret för folkhälsan är komplext, borde erfarenheterna av den pågående pandemin där nu varje EU-land söker sina egna lösningar utgöra ett incitament för att etablera en mer EU-samordnad bekämpning. Riskbedömningar vid ECDC och EFSA, utförda av expertis från hela EU, kunde då utgöra en resurs för ett mer gemensamt agerande.

Martin Wierup, professor emeritus SLU, ledamot av KSLA, tidigare statsepizootolog, veterinärråd och expert för riskvärdering i EU
Ivar Vågsholm, professor och prefekt vid institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsa (BVF), SLU, ledamot av KSLA, tidigare chef svenska zoonoscenter och expert för riskvärdering i EU

"Bakgrund. Risk
Riskhantering är vad regering och myndigheter (riskhanterare) gör för att skydda befolkning mot risker.
Riskvärdering är en analys av risker som underlag för beslut om åtgärder.

En riskvärdering görs av oberoende experter. Den följer utarbetade riktlinjer och baseras bara på vetenskapligt grundade fakta och insikter. I en riskvärdering redovisas alltid osäkerhet och brist på kunskap.

Riskhanteraren kan i sina beslut ta ekonomiska, politiska och andra hänsyn, och är ansvarig för fattade beslut om åtgärder."

”Våga prova nya lösningar och arbetssätt i offentlig sektor”

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

"DN. DEBATT 201129
En offentlig aktör som väljer att inte pröva något nytt ser kanske det som en strategi för att undvika att göra fel. Men det omöjliggör nödvändig utveckling och omställning. Det räcker inte att myndigheter gör på rätt sätt, de måste också göra rätt saker och snabbare ta sig an ny teknik och nya lösningar, skriver Kommittén för teknologisk innovation och etik.

Det är bråttom nu. Riktigt bråttom. Nyheter om skogsbränder, översvämningar och utrotade arter har blivit en del av vår vardag.

Samtidigt skapar pandemin ytterligare utmaningar och osäkerhet. Kan Sverige hantera detta? Kan vi bidra till en global hållbar utveckling? Ja, det kan vi, men då måste vi våga testa nya lösningar och arbetssätt. Offentliga aktörer måste ha mod och möjlighet att försöka!

För att ställa om till ett hållbart samhälle behövs nya produkter och tjänster, men även nya arbetssätt och regelverk. Behoven av nya lösningar är stora och tiden att införa dem knapp. Det gäller inte minst problem kopplade till klimatförändringar och samhällets återhämtning efter pandemin. Och det gäller även förmågan och möjligheten att framtidssäkra vård, skola och omsorg. Detta är utmaningar som ställer helt nya krav på offentliga aktörer, krav som träffar alla, från regeringen till minsta kommun. Att fortsätta som vanligt duger inte.

En självklar utgångspunkt är att alla samhällets aktörer ska agera lagenligt, etiskt och korrekt. Myndigheter ska självklart lägga stort fokus på att göra rätt. Men de måste även hantera vårt samhälles och den globala utvecklingens utmaningar – det vill säga göra rätt saker.

En offentlig aktör som väljer att inte pröva något nytt ser kanske det som en strategi för att undvika att göra fel. Ett sådant förhållningssätt omöjliggör nödvändig utveckling och omställning. Det räcker alltså inte att myndigheter gör på rätt sätt, de måste också göra rätt saker och snabbare ta sig an ny teknik och nya lösningar.

Sverige har höga ambitioner att genomföra de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Enligt FN krävs innovation och ny teknik för detta. Vi har tio år på oss att ställa om samhället. Det kan kännas som en väldigt kort tid, men ny teknik utvecklas nu mycket snabbt. Tempot är till vår fördel, eftersom ny teknik bidrar till att lösa våra problem.

Samtidigt har samhället en utmaning i att se till att offentlig förvaltning, företag och individer hänger med. Inte minst tar det tid att utveckla regelverk som går i takt med teknikutvecklingen.

Offentlig sektor måste våga försöka!

Vi i Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet) tror på stegvist förbättringsarbete som utgår från kunskap om problemet och att våga pröva olika lösningar. Enklare uttryckt – att göra försök i verkliga miljöer.

Försök är ett lärande arbetssätt för utveckling och anpassning av såväl produkter och tjänster, som arbetssätt och regelverk. Genom att avgränsa ett försök i tid och till en viss plats, till exempel en kommun eller region, skapas bättre förutsättningar för att förbättra och trygga nya lösningar innan en mer storskalig lansering. På motsvarande sätt kan försök användas för att pröva nya regler innan de permanentas.

Att använda försök som arbetsmetod skapar förståelse både för grundproblemet och för det som testas. Om försöket visar att den nya lösningen eller regelverket inte fungerar så är det också ett viktigt resultat. Vi tror att försök främjar kreativitet och stimulerar till omställning. Men arbetssättet förutsätter att avvägningar görs mellan nytta och risker, såväl för samhället som för enskilda. Det kräver ledarskap och mod.

Vi är inte först med att se värdet av att göra försök. Redan Axel Oxenstierna utvecklade Sverige via försök. Behovet av att pröva nya lösningar i verkliga miljöer har nyligen lyfts av de statliga forskningsfinansiärerna, Sveriges kommuner och regioner och av Fossilfritt Sverige. En gemensam nämnare är att förändringen bör utgå från den eller de aktörer som ser behovet av förnyelse och utveckling.

Sanna Marin och finska regeringen har gått ut med ett löfte om att systematiskt uppmuntra och möjliggöra försök som ett sätt att bana väg för en tryggare och mer hållbar samhällsutveckling. Även den tyska regeringen skapar aktivt möjligheter för försök kopplade till utveckling av regelverk och nya lösningar. Där har regeringen tillsatt en särskild funktion som ska hjälpa offentlig förvaltning med ökad flexibilitet och ”Luft zum Atmen” (på svenska: utrymme att andas). Regeringen bör göra det lättare att kunna pröva ny teknik och nya lösningar.

Vi föreslår att regeringen tar fram en konkret handlingsplan med insatser för att göra det möjligt att starta fler försök i hela landet.

Planen bör utvecklas stegvis och påbörjas omgående. Exempel på insatser kan vara att regeringen ökar incitament för försök, utvecklar arbetssätt och verktyg för att regelverk och tillståndsprocesser ska gå i takt med teknikutvecklingen, skapar stöd för att hantera risk vid försök samt tydligare följer upp försök och innovation.

Vi tror även att det behövs bättre möjligheter att genomföra försök som kombinerar utveckling av regelverk med test av ny teknik. Till exempel försök med självkörande maskiner inom jordbruket eller digitala lösningar för informationsutbyte mellan välfärdens aktörer. Vi föreslår därför att alla kommuner, regioner och statliga myndigheter på ett enkelt sätt ska kunna anmäla behov av regelförändringar för att kunna genomföra försök. Därigenom kan ett mer dynamiskt arbetssätt införas som gör det möjligt att skapa förbättringar i mindre steg och oftare.

Regering och riksdag bör även utveckla hur styrning och uppföljning av aktörer inom offentlig sektor går till. För att säkerställa grundlagens skrivning om att det allmänna ska främja en utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer behöver Sverige myndigheter som uppmuntras, vill och kan pröva ny teknik och nya lösningar.

Vi vill därför uppmana regeringen att uppmuntra till försök. Vi vill också uppmana offentliga aktörer att våga försöka. Det kommer att krävas mod, ledarskap och initiativ, men är en tydlig väg mot ett tryggt och hållbart samhälle. Det kommer att löna sig.

Charlotte Brogren, teknologichef Alimak AB och fd generaldirektör Vinnova
Stefan Einhorn, professor i molekylär onkologi Karolinska Institutet
Rikard Jermsten, generaldirektör Konkurrensverket
Ulla Sandborgh, generaldirektör vid näringsdepartementet
Jon Simonsson, ordförande Kommittén för teknologisk innovation och etik
Kristina Svahn Starrsjö, justitieråd Högsta förvaltningsdomstolen
Erik Thedéen, generaldirektör Finansinspektionen
Artikelförfattarna är ledamöter i Kommittén för teknologisk innovation och etik "

"Bakgrund. Komet
Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet) arbetar på uppdrag av regeringen för att Sverige ska kunna vara ledande på ansvarsfull utveckling och användning av ny teknik. Uppdraget syftar till att skapa goda förutsättningar för innovation och konkurrenskraft samtidigt som utvecklingen och spridningen av ny teknik sker tryggt, säkert och med ett långsiktigt samhällsperspektiv.
Läs mer på kometinfo.se. "

”Näringslivet behöver snabbare utbyggnad av svenska elnätet”

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

"DN. DEBATT 201130
Näringslivet vill leda klimatomställningen. Då behövs ett elsystem som möjliggör den elektrifiering vi står inför. Därför måste bland annat de investeringar som Svenska kraftnät ska ha på plats till 2040 tidigareläggas och vara genomförda redan 2030. Det är orimligt att det ska ta 20 år att koppla ihop Sverige, skriver ledande företrädare för näringslivet.

För att klara både klimatomställningen och ett växande välstånd behöver Sverige mer el. Flera prognoser pekar mot att vi år 2045 använder bortåt 200 TWh el, en ökning med 60 procent jämfört med i dag. För att nå dit med bibehållen kostnadseffektivitet, försörjningstrygghet och ekologisk hållbarhet måste elsystemet ses i sin helhet och politiska beslut tas med hänsyn till denna helhet.

En av de mest akuta utmaningarna är att dagens elsystem har stor överproduktion i norra Sverige och ett stort underskott i södra Sverige.

Kapacitetsbrist i elnäten hämmar redan i dag företagsinvesteringar och jobbskapande, framför allt i de södra delarna av landet. Mycket tyder på att problemen snabbt kan förvärras ytterligare i takt med att elbehovet ökar.

Brist på elnätskapacitet vid viktiga knutpunkter riskerar också att kraftigt försena den nödvändiga elektrifieringen av transportsektorn.

Vi anser att de investeringar som, enligt Svenska kraftnäts planering, ska vara på plats till 2040 måste tidigareläggas och vara genomförda redan 2030. Det är orimligt att det ska ta 20 år att koppla ihop Sverige.

Att bygga bort dagens brist på elnätskapacitet är en brådskande utmaning. Men det krävs nu flera andra energipolitiska beslut för att säkra en trygg och kostnadseffektiv elförsörjning under kommande decennier. Besluten gäller både produktion och distribution av el. De avgör hur Sverige klarar klimatomställningen, företagen och jobben. Vad vi gör nu bestämmer vad vi kan göra om 20–30 år.

Vi representerar företag med hundratusentals anställda och ett svenskt näringsliv vars internationella konkurrenskraft avgör Sveriges förmåga att klara jobb och välfärd. Det är också i näringslivet som klimatomställningen i hög grad sker med utveckling av ny teknik, smartare lösningar och effektivare processer.

Näringslivet vill leda omställningen och ska vi klara den behövs både goda förutsättningar för konkurrenskraft och ett elsystem som möjliggör den elektrifiering vi står inför. Vårt perspektiv är långsiktigt, med siktet inställt på de kommande tjugofem åren. Vi behöver göra rätt nu för att stå väl rustade när efterfrågan på el ökar.

Inom projektet ”Kraftsamling elförsörjning” har vi låtit såväl nationella som internationella forskare genomföra genomgripande analyser av det svenska elsystemets framtid. Utifrån detta arbete drar vi nu ett antal centrala slutsatser om vilken riktning som svensk politik på detta område måste ta.

Utgångspunkten är att möta det övergripande politiska målet om fossilfrihet på ett försörjningstryggt och kostnadseffektivt sätt. Det

kräver att Sverige klarar att bygga ut elsystemet så att det möjliggör en konsumtion på 200 TWh 2045 och levererar el där och när den behövs.

Hittills har elförsörjningen tryggats av kärnkraften, kraftvärmen och vattenkraftens reglerbarhet. Vi måste värna dessa reglerbara och planerbara kraftslag. Den planerbara elproduktionen är en förutsättning för att kunna bygga ut den förnybara väderberoende elproduktionen med bibehållen försörjningstrygghet och kostnadseffektivitet.

Våra analyser visar att dagens mål om ett hundraprocentigt förnybart elsystem leder till minst 40 procent högre kostnader jämfört med ett fossilfritt och teknikneutralt system. Om målet inte ändras blir elförsörjningen dessutom mer beroende av import från våra grannländer och generellt mer sårbar, vilket över tid slår mot näringslivets investeringar och omställningsförmåga. Ett fossilfritt och teknikneutralt elsystem kan däremot ta fasta på den styrkeposition vi har genom vår planerbara kraft, men också öppna upp för att bygga ny kapacitet.

I korthet föreslår vi därför:

Vårda det fossilfria svenska elsystemet. Det energipolitiska målet om ett 100 procent förnybart elsystem behöver ändras till 100 procent fossilfritt. Både vattenkraft och kärnkraft kommer även i framtiden att vara viktiga delar i Sveriges elmix.

Värna den befintliga planerbara elproduktionen för att möjliggöra att elsystemet kan byggas ut med billig vindkraft.

Skapa en marknad för de systemtjänster som krävs för elsystemets totala kostnadseffektivitet och funktion.

För en dialog med relevanta aktörer för att utveckla en elmarknadsdesign som leder till det mest kostnadseffektiva elsystemet som helhet.

Elanvändningen förväntas öka kraftigt först efter 2030. Därför är det angeläget att utbyggnad av elproduktion inte stimuleras ytterligare i dagsläget. Regeringens aviserade avveckling av elcertifikatssystemet är därför välkommen.

Utvecklingen av elsystemet måste ske i balans. För att möjliggöra detta föreslår vi:

Fördubbla utbyggnadshastigheten för stamnätet.

Inga nya subsidier till elproduktion, till exempel bör anslutningsavgifterna till stamnätet för den havsbaserade vindkraften behållas.

All elproduktion måste bära sina kostnader för systempåverkan, det gäller både ökad kostnad för nätutbyggnad, balansering och andra nödvändiga systemtjänster.

Elsystemet är starkt kopplat till våra grannländer. Allt fler länder inser att elektrifiering är en avgörande del i att nå klimatmålen. Deras elanvändning kommer också att öka. Samtidigt som den planerbara elproduktionen i form av kolkraft och gaskraft stängs ner bygger därför många länder mer vind- och solkraft. Men för att våra grannländers elsystem ska fungera väl måste även de innehålla

planerbar fossilfri elproduktion som vatten-, bio- och kärnkraft. Sverige behöver därför sätta ett mål för försörjningstrygghet som säkerställer ett robust svenskt elsystem.

Den svenska elförsörjningen ska ses som en helhet och i de långsiktiga perspektiv som krävs för investeringar och stabila förutsättningar för näringslivet. Sverige kan fortsätta ha en ledande roll i klimatomställningen, men det kräver att näringslivet på allvar kan vara en drivkraft i omställningen. Därför behövs ett politiskt ledarskap som vidtar de åtgärder som krävs för att långsiktigt trygga svensk elförsörjning.

Att säkerställa att Sverige på lång sikt har ett kostnadseffektivt, leveranssäkert och teknikneutralt fossilfritt elsystem är en förutsättning för jobb, ökat välstånd och en framgångsrik klimatomställning.

Henrik Henriksson, vd Scania och ordförande ”Kraftsamling elförsörjning”
Jan-Olof Jacke, vd Svenskt näringsliv
Henrik Sjölund, vd Holmen
Lennart Evrell, styrelseproffs och medlem av Svenskt näringslivs verksamhetsstyrelse
Maria Sunér Fleming, vd Svemin
Catharina Elmsäter-Svärd, vd Byggföretagen
Johan Dozzi, vd Tyréns

”Regeringens styrning har inte fungerat i coronakrisen”

TISDAG 1 DECEMBER 2020

" DN. DEBATT 201201
Vi kan inte ha en situation där regeringen saknar styrkapacitet när landet, som nu, drabbas av en nationell kris. Därför behöver vi en ändring av grundlagen: När regeringen proklamerar att vi är i ett nationellt krisläge underställs kommuner och regioner regeringen, då upphör den kommunala självstyrelsen, skriver statsvetaren Bo Rothstein.

Såväl i Sverige som internationellt har den svenska coronastrategin debatterats intensivt. Folkhälsomyndighetens (FHM:s) beslut har utsatts för skarp kritik från olika håll.

Vad som emellertid inte fått mer än marginellt utrymme i denna diskussion är landets styrkapacitet i kriser som denna. Ett välkänt resultat från forskningen om implementering är att aldrig så välgrundade åtgärdsprogram blir till intet om de som styr saknar kapacitet att genomföra åtgärderna. I en komplicerad sak som en tidigare okänd typ av pandemi blir naturligtvis också kompetensfrågan helt central när det gäller valet av åtgärder.

Det demokratiska systemet ska försäkra att de som styr representerar majoriteten av befolkningen men det garanterar inte att de också besitter de kunskaper som krävs för att fatta rätt beslut. För att lösa detta problem har vi kompletterat den representativa demokratin med

en stor uppsättning tjänstemän som ska vara experter på olika sakområden.

Avvägningen mellan experters inflytande och de folkvalda politikernas beslutsfattande kan göras på olika sätt. Ett renodlat expertstyre står naturligtvis i konflikt med demokratins principer men de flesta accepterar inte heller aldrig så demokratisk fattade beslut som uppenbart står i strid med välgrundad forskning.

Ett exempel kan hämtas från Sydafrika där den förre presidenten Thabo Mbekis huvudlösa strategi mot hiv/aids, som gick på tvärs mot den samlade medicinska vetenskapen, enligt en försiktig uppskattning kostade omkring 350 000 sydafrikaner en förtidig död.

Den svenska coronastrategin kan tveklöst ses som ett misslyckande om man jämför med våra nordiska grannländer. Lyfter man blicken och i stället jämför med Europa ser bilden annorlunda ut. Sverige ligger då bättre till än merparten länder om man jämför antalet avlidna sedan den andra vågen drog i gång under hösten. Ser man till totalt antal avlidna som andel av befolkningen ligger till exempel Belgien, Frankrike, Italien och Storbritannien sämre till än Sverige. Notabelt är att många av de europeiska länder som satsat på en hård nedstängningspolitik, stränga reserestriktioner och tvång att bära ansiktsmask ligger sämre till än Sverige.

Vad som verkar ha fungerat är i stället förmågan att skydda äldre sköra personer från smitta och förmågan att ge dem adekvat sjukvård när de insjuknat. Till detta kommer insatser för massiv testning med åtföljande smittspårning. På samtliga dessa punkter har styrsystemet i Sverige misslyckats.

Vi kan i dag peka ut det svenska styrsystemets akilleshäl i denna kris, nämligen det kommunala och regionala självstyret. Det var kommunernas och regionernas intresseorganisation som tidigt i denna kris agerade för att stoppa de anställdas krav på skyddsutrustning. Det var regionerna som i våras aktivt agerade för att bromsa genomförandet av masstestning.

Efter den rapport som Inspektionen för vård och omsorg nyligen släppte vet vi att merparten av regionerna inte förmått att ge en stor grupp äldre adekvat sjukvård. Vidare har man inte byggt upp lager av skyddsutrustning för situationer som denna. En revisionsrapport från Göteborgs stad visar på svårartade brister i den kommunala ledningen av äldreomsorgen.

Vi har en situation där den främst ansvariga för dessa frågor i landet, nämligen socialministern, uttalar att hon inte har den blekaste aning om varför regionerna inte förmådde uppfylla hennes löften om genomförande av masstestning. Enligt Lena Hallengren fanns allting (pengar, strategi, analyskapacitet) på plats, ändå kom regionerna inte i gång med testningen. ”Regeringen styr riket” står det i grundlagen men så är uppenbart inte fallet ens i en allvarlig kris som denna.

Enligt min bestämda uppfattning kan vi inte ha en situation där vi har en regering som saknar styrkapacitet när landet som nu drabbas av en nationell kris. Därför behöver vi en ändring av grundlagen som innebär att när en regering proklamerar att vi är i ett nationellt krisläge, då underställs kommuner och regioner regeringen – då upphör den kommunala självstyrelsen.

Problemet med expertkunskapens ställning i svensk politik behöver också åtgärdas. Jag tillhör varken FHM:s belackare eller försvarare,

men jag anser det demokratiskt tvivelaktigt att regeringen i så stor utsträckning underordnat sig myndighetens strategival. De politiskt ansvariga ska naturligtvis nogsamt lyssna på experternas riskbedömning men inte som nu varit fallet bara expediera deras beslut vad gäller hur dessa risker ska hanteras.

Regeringen har att göra en självständig bedömning av experternas råd innan den beslutar om hur samhället ska hantera riskerna. Om en regering som nu gömmer sig bakom expertbeslut så fungerar inte den demokratiskt förankrade samhällsstyrningen.

Här har vi dessutom haft ett läge med väldigt stor osäkerhet vad gäller vad den vetenskapliga kunskapen har kunnat bidra med när det gällt vilka åtgärder som varit befogade. FHM har, liksom många andra expertgrupper, gjort rejäla missbedömningar (till exempel om smittan alls skulle nå Sverige och hur immuniteten i befolkningen skulle utveckla sig). I ett fall som detta kan man dessutom inte dra några raka slutsatser från forskning om vilka åtgärder som är motiverade eftersom problemet också berör normer som integritet, personlig frihet, sociala relationer och riskbenägenhet och här är vad den vetenskapliga kunskapen kan ge tämligen begränsat.

Det finns, som Martin Wierup och Ivar Vågsholm nyligen framhållit på denna sida (28/11), goda skäl att skilja på vilken instans som ska göra den vetenskapliga riskvärderingen och vilken som ska bedöma hur samhället bör hantera dessa risker. Expertmyndigheternas domän bör begränsas till riskbedömning eftersom för detta kan det finnas vetenskapligt underlag. Men hur dessa risker ska hanteras måste vara en fråga för ansvariga politiker och inte för expertmyndigheten.

Man måste emellertid ha förståelse för att det kan vara svårt för en regeringsledamot att som lekman på området stå upp mot och ifrågasätta propåer från en expertmyndighet som FHM.

Ett sätt att hantera denna problematik vore att regeringen inrättade ett eget vetenskapligt råd. En sådan instans skulle kunna hjälpa regeringen att rätt värdera de råd som kommer från olika expertmyndigheter. Mot detta kan man invända att regeringen inte kan ha en vetenskaplig rådgivare för alla upptänkliga problem som innefattar behov av expertkunskap.

Det finns emellertid forskning som visar att verkligt ledande forskare förmår värdera kvaliteten i forskning även från områden som de inte själva specialiserat sig inom. Skälet är förmodligen att ett orsakssamband är ett orsakssamband och att logiken i ett sådant är detsamma vare sig det handlar om en virussjukdom eller en allvarlig ekonomisk kris.

Bo Rothstein, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet "

”Digital myndighetskontakt får inte vara enda alternativet”

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

" DN. DEBATT 201202
Myndigheter satsar alltmer på digitala kontakter med allmänheten. Men det finns legitima och långsiktiga behov av alternativa kontaktvägar för människor som inte kan eller vill vara digitala. Vår granskning av Pensionsmyndigheten visar att dessa riskerar att få sämre information och mötas av sämre tillgänglighet, skriver Inspektionen för socialförsäkringen.

Den svenska digitaliseringspolitiken siktar på att Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Kommunikation mellan myndigheter och medborgare ska i första hand ske digitalt, enligt principen ”digitalt först”. Digitaliseringen innebär stora fördelar i myndigheternas verksamhet och för den majoritet av medborgarna som är digitala. Inte minst under den rådande pandemin har många av oss upplevt hur digitala tjänster gör att vi kan arbeta och uträtta olika ärenden hemifrån.

Men alla medborgare kan eller vill inte använda de digitala tjänsterna. Faktum är att en betydande grupp svenskar inte använder internet. I Internetstiftelsens senaste helårsundersökning från år 2019 utgjorde denna grupp mellan 400 000 och 500 000 personer. Det finns också många som använder internet, men ändå inte är fullt ut digitala. En viktig grupp är de som saknar e-legitimation, och som i dag utestängs från allt fler digitala tjänster. Bank-id är den helt dominerande formen av e-legitimation. Tillgängliga siffror tyder på att drygt en av tio i åldersgruppen över 20 år, och tre av tio i åldergruppen över 60 år, saknade bank-id i slutet av förra året.

De flesta som inte är digitala är äldre, men det innebär inte att behovet av icke-digitala lösningar kommer att försvinna med tiden. Dels kan människor förlora sin digitala förmåga med åldern, dels finns det även yngre människor som inte är digitala. Dessutom har även fullt digitala människor ibland behov av personliga myndighetskontakter.

I dag publicerar Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) en granskning av hur kontakten med Pensionsmyndigheten fungerar för de människor som inte använder myndighetens digitala kontaktvägar. En utgångspunkt i granskningen är att de som inte är digitala bör ha lika bra möjligheter att ansöka om ersättningar, sköta sina ärenden och få tillgång till information om socialförsäkringen som digitala medborgare. Det är viktigt för både rättssäkerheten och effektiviteten i socialförsäkringen.

Pensionsmyndigheten har många kontakter med människor som inte är digitala, framför allt äldre. Myndigheten betonar att ingen ska lämnas utanför och att det alltid ska finnas alternativ för dem som inte använder digitala kontaktvägar. Det är en bra målsättning.

Men ISF:s granskning visar att tillgänglighet och utbud i de alternativa kanalerna ofta är begränsade jämfört med de digitala kontaktvägar som myndigheten erbjuder. Framför allt har det varit stora problem med långa svarstider i telefon. Det är allvarligt, eftersom telefon är det vanligaste sättet att komma i kontakt med myndigheten för de som inte använder digitala kontaktvägar. Vi ser också att utbudet av tryckt information är betydligt mindre än utbudet av digital information, och att möjligheten till personliga möten är begränsad.

Pensionsmyndigheten måste se till att det finns fungerande kontaktvägar för de som inte är digitala, och ha en beredskap för att snabbt åtgärda långa svarstider och andra problem i tillgängligheten. En viktig uppgift för Pensionsmyndigheten är också att informera människor om deras framtida pension och vilka faktorer som påverkar den. I dag har myndigheten svårt att ge fullgod information till dem som inte är digitala.

En anledning är att Pensionsmyndigheten inte har möjlighet att skicka ut heltäckande pensionsprognoser med det årliga pensionsutskicket, eftersom myndigheten inte har tillgång till pensionsinformation från de bolag som hanterar tjänstepensioner och privat pensionssparande. En annan anledning är att prognostjänsten Min pension, som delfinansieras av Pensionsmyndigheten, är svår att använda för dem som inte har e-legitimation.

ISF bedömer att människor utan e-legitimation har sämre förutsättningar att göra informerade val inför sin pensionering. Det är allvarligt, eftersom pensionssystemet förutsätter att människor tar ett eget ansvar för sin pension.

I vår granskning ser vi att frågan om digitaliseringens konsekvenser inte bara berör Pensionsmyndigheten utan alla myndigheter som digitaliserar. Samtidigt som myndigheterna blir mer effektiva, och mer tillgängliga för de av oss som är digitala, så kan digitaliseringen medföra problem och risker för de odigitala medborgarna. Vi ser tre typer av risker:

1 Absoluta försämringar. Myndigheternas digitalisering kan leda till att situationen för de odigitala blir sämre än före digitaliseringen. Om odigitala personer efter en digitalisering inte längre har möjlighet att ta del av myndighetsinformation, få service eller utöva sina rättigheter innebär det en absolut försämring. Detsamma gäller om digitaliseringen medför att tillgänglighet och utbud minskar för de odigitala. Myndigheter som digitaliserar bör undvika sådana absoluta försämringar.

2 Relativa försämringar. Myndigheternas digitalisering kan innebära relativa försämringar, genom att de som är digitala får det bättre medan de odigitala har det som förut. Relativa försämringar bör inte hindra utvecklingen av nya digitala lösningar, men de kan väcka frågor om likabehandling och likvärdig service för digitala och odigitala personer. Myndigheter som digitaliserar bör se över vilka möjligheter som finns att förbättra även för de odigitala.

3 Upplevt utanförskap. Myndigheternas digitalisering kan också ha negativa psykologiska och sociala konsekvenser. En alltför hård eller okänslig styrning mot myndigheternas digitala tjänster kan upplevas negativt av de som inte kan eller vill vara digitala. I värsta fall kan det skapa eller förstärka en upplevelse av utanförskap. Myndigheter som digitaliserar bör visa hänsyn och respekt för de som inte är digitala.

Det är viktigt att regeringen och myndigheterna är medvetna om riskerna och väger in dem i sitt digitaliseringsarbete. ISF rekommenderar regeringen att följa myndigheternas digitalisering, och vara beredd på att genom lagstiftning eller annan styrning se till att det finns fungerande alternativa kontaktvägar.

Myndigheterna ska finnas till för alla medborgare och behandla alla på ett likvärdigt sätt. Det framgår av de lagar som reglerar offentlig verksamhet, och är grundläggande för att myndigheterna ska kunna fullgöra sina uppgifter. I ett bredare samhällsperspektiv kan

möjligheten till personliga kontakter och kommunikation också stärka medborgarnas tillit till myndigheterna och bidra till delaktighet och inkludering.

Eva-Lo Ighe, generaldirektör ISF
Per Gustafson, utredare ISF

"Fakta. Rapporten
I dag publiceras rapporten ”Digitala myndigheter och odigitala medborgare – En granskning av allmänhetens kontakter med Pensionsmyndigheten” av Inspektionen för socialförsäkringen (ISF). Rapporten kan laddas ner från ISF:s hemsida www.inspsf.se eller beställas i tryckt form på tel. 010–174 15 00.

ISF är en statlig myndighet som arbetar för en rättssäker och effektiv socialförsäkring som är hållbar för samhället och ger trygghet för individen. "

Kapitel 3 Utrikes och inrikes DN-artiklar 25 november - 2 december 2020

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzn.pdf

Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

Historisk tid med skriftspråk är cirka 5000 år. Religionerna är cirka 2000 år. Demokratins formella genombrott skedde för cirka hundra år sedan. Tekniken har utvecklats: transporttekniken, internet, TV och mobiltelefoner o d gör att världen nu är ett stort gemensamt samhälle för jordens alla folk.

I Svenska regeringen har biståndsministerns område omvandlats till ett område för internationellt samarbete. Sverige är ett litet land, men bör använda samarbetsministern för att förbättra världen utanför Sverige.

Men regeringens huvuduppgift är de inrikes förhållandena.

Förbättringar både utomlands och Sverige kräver i första hand förbättringar av människornss kunskaper och väderingar. Och de måste gälla alla kunskapsområden.

Som hjälp har forskats fram ett allomfattande system för mänskliga verksamheter som gäller både tänkande/kunskaper och handlingar.

Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.
Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.
Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:
* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.
Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ?	Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ?	Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
Hur kan det bli ?	Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ?	Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av

psykiska och
kroppsliga förhållanden och av deras
fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex ”fotbollsmatcher” eller ”magont”. I ett väl utvecklat nät ska man då få ”träffar” som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Följande sidor från omr36-39zzzn

Utvecklingens krafter.

Utvecklingen i världen i framtiden beror av människornas verksamheter och av naturens verksamheter, dess krafter och resurser. Människornas verksamheter gäller tankeverksamheter och handlingar hos individer, grupper, organisationer och institutioner o d. Naturen och människorna påverkar och påverkas.

För att få grepp om utvecklingen måste man ha beskrivningar om människornas och naturens verksamheter. Människornas tankar och handlingar är för det mesta inte beskrivna utan bara utförda, Individer, grupper, organisationer etc är ofta dåliga på att beskriva sina tankar och handlingar, det behövs i stor utsträckning särskilda åtgärder för att få fram nödvändiga beskrivningar, det behövs bl a forskningar inom en lång rad vetenskaper och utredningssystem.

Naturen har inga tankar och kan inte själv beskriva vad den gör, för att få fram beskrivningar om naturens krafter och resuser blir det bl a uppgifter för människor inom naturvetenskaperna att göra beskrivningar om naturen. På det hela taget är det då människornas verksamheter som avgör världens framtid.

För framtidsplaneringen har forskats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

De mänskliga verksamheterna har på översta nivån grupperats i nio huvudområden:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.	**20 områden**
2. Religiösa verksamheter o d.	**5 områden**
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.	**15 områden**
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.	**3 områden**
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.	**11 områden**
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.	**30 områden**
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.	**21 områden**
8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.	**12 områden**
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.	**12 områden**
Summa	**129 områden**

Huvudområdena har underindelats i delområden enligt en decimalprincip som framgår av de härefter följande sidorna.

Alla röstberättigade måste känna till vad demokratiska samhällen består av och hur de fungerar och behöver känna till systemet för de mänskliga verksamheterna.

Isynnerhet de som sysslar med information och utbildning och de som har makt och ledande ställning i verksamheterna behöver kunskaper om allt och har i sitt arbete nytta av att väl känna till alla verksamheter som formar framtiden.

Systemet för mänskliga verksamheter.

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Den fundamentala påverkanskedjan

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom åratal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individenas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlik än den behövde vara. Den nuvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.

Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Vill man rätta till skevheterna i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt. Det som då finns att tillgå är bland annat FNs mänskliga rättigheter och mål med komplement som bl a FNs Millenniedeklaration och senare överenskommelser

Den fundamentala påverkanskedjan

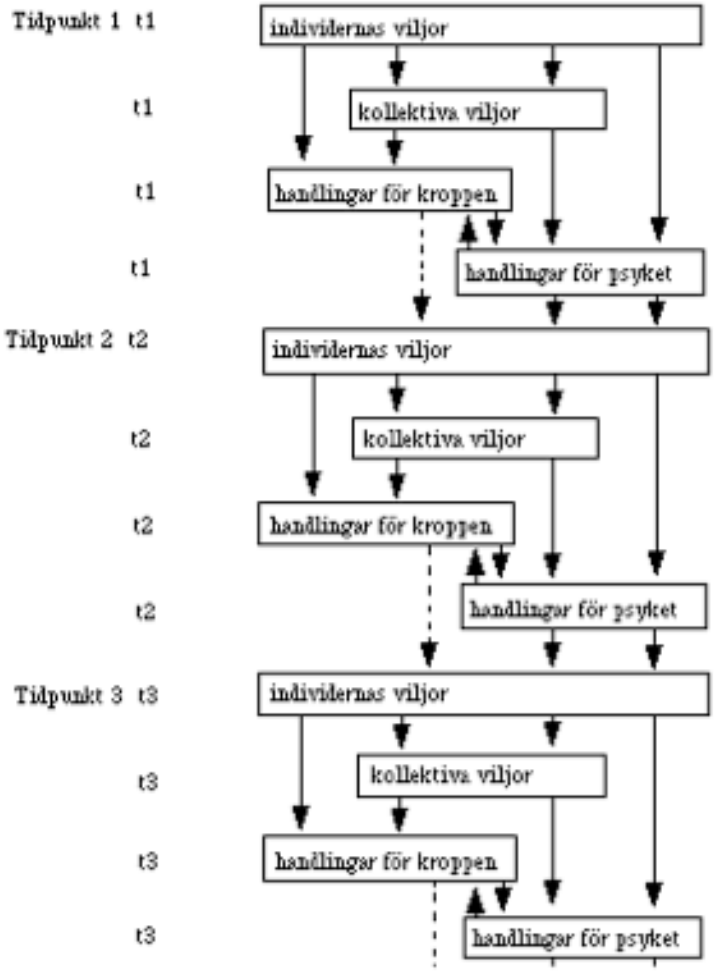

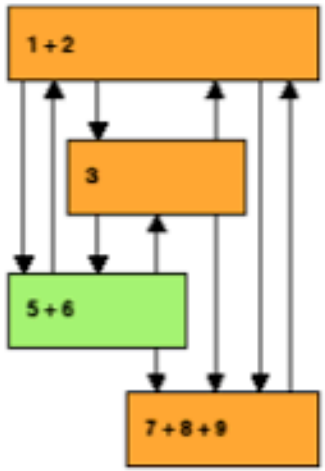

1-2 Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.
3 Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.
5-6 Naturforskning och teknologiska/ ekonomiska verksamheter.
7-9 Kulturella verksamheter.

4 Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällsnivå.

Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

020130

Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Kunskaps- och värderingsverksamheter:

Samlade kunskaper och övergripande värderingar
Samhällenas arkiv, bibliotek och gällande kunskaper och värderingar. Bl a Mänskliga Rättigheter.Kunskapsforskning. Överblickande samhällskunskap. Lärdomshistoria.

Individernas inre verkligheter.
Tankar om hur det var, är, kan bli och bör bli. Framtidsvisioner. Individens känslor, värderingar o d. Estetik. Ideologi, uppfattningar om samband o d. Psykiska mekanismer. Psykologi od. Individens logik. Vetenskapsteori od. Individens moral och tankar om moral.

Religiösa verksamheter od.

Politiska vetenskaper.
Statistik. Demografi. Statvetenskap. Nationalekonomi. Internationell ekonomi. Lagar och förordningar, traktat, juridik

De demokratiska församlingarnas verksamheter.
Riksdag. Kommun- och landstingsfullmäktige. Regering. Mellanfolkliga centrala organ, FN, EU od.

Politiska krav och politiska planeringar.
Poltiska partier o d om indidviernas kroppsliga förhållanden, utbildning o d, fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter, sociala miljöer o d.

Sambandsforskningsverksamheter.
Samband och samordning mellan olika verksamheter

Naturforsknings- och matematikverksamheter.
Naturkunskap. Matematik. Astronomi, rymdforkning. Fysik. Kemi. Geologi. meteorologi, hydrologi o d. Arkeologi o d. Biologi, ekologi, naturgeografi, utvecklingslära, ärftlighet. Botanik, Zoologi.

Teknologiska/ ekonomiska verksamheter:

Allmänt om Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Hälso- och sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinär.

Ingenjörsverksamheter, konstruktion o d.

Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Hushållsverksamheter.
Mat, boende. El-, gas- värme-, vatten-, avloppsförsörjning o d. Sophantering. Användning av inventarier od. Personlig hygien och verksamheter i hemmet. Hushållsekonomi, inkomster och utgifter o d. Städning od. Personvård: barnuppfostran, hjälp till gamla och sjuka i hemmet.

Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Militära verksamheter. Fredsarbete.

Handelsverksamheter.

Telekommuniationsverksamheter.

Förlagsverksamheter o d.

Transportverksamheter. Resebyrå. Lagringsverksamheter o d.

Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Allmän företegsekonomi. Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

Tillverkning av varor.

Tillverkning / byggande av byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

Allmänt om fysiska och sociala miljöer och konst och kultur

Övergripande formgivning av fysiska miljöer.
Klimatproblem. Jordens geologi. Växt- och djurvärd. Världsplaner. Riksplaner. Länsplaner. Stadsplaner. Vägar, ledningar. Kvartersplaner. Kulturvård.

Formgivning av byggnader och anläggningar. Arkitektur.

Formgivning av föremål och ljud.
Skulptur. Museer. Konsutställningar. Konsthantverk. Bruksföremål. Konstmåleri. Grafisk konst. Teckenkonst. Fotografi. Musik

Sociologi. Seder och bruk.

Film, radio, TV, offentliga fester m m. Teater. Opera. Konserter. Revyer. konstdans, Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. lek. Spel. Lotteri. Tips etc.

Socialvård.

Äldre sociala miljöer.

Vissa sociala miljöer. Bl a brott och kriminalvård m m

Undervisning o d. Forskning.

Sociala verksamheter i boendet.

Verksamheter i allmänna grupper od.

Sport. Idrott od.

Språkvetenskap.
Litteraturvetenskap.
Skönlitteratur.

Tidningar o d.

Allmän geografi. Lokalhistoria. Reseskildringar.

Biografiska verksamheter.

Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistpria. Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa. Medeltidens och nya tidens historia i Asien. Medeltidens och nya tidens historia i Afrika. Medeltidens och nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika

Medeltidens och nya tidens historia i Sydamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Oceanien. Poler. Rymden.. (Från omr36-39zzzzzu)
Från regeringens hemsida 11 april 2016 (+ 20 februari 2017)*

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I SVENSK UTRIKESPOLITIK

UD:S RAPPORTER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER
Afrika (söder om Sahara)
Asien och Oceanien
Europa och Centralasien
Mellanöstern och Nordafrika
Nordamerika, Latinamerika och Karibien
Lärarhandledning för gymnasieskolan om mänskliga rättigheter 2014

Antal invånare i länderna i miljontal hämtade 20 februari 2017 från

2016 WORLD POPULATION DATA SHEET, WITH A SPECIAL FOCUS ON HUMAN NEEDS AND SUSTAINABLE RESOURCES

Från omr40zp. Sidorna 437- 445.

Folkmängd 2017
Afrika (söder om Sahara)

Angola	25,8
Benin	10,8
Botswana	2,2
Burkina Faso	19,0
Burundi	11.1
Centralafrikanska Republiken	5,0
Dr Kongo	79,8
Djibouti	0,9
Ekvatorialguinea	0,9
Elfenbenskusten	23,9
Eritrea	5,4
Etiopien	101,7
Gabon	1,8
Gambia	2,1
Ghana	28,2
Guinea-Bissau	1,9
Guinea-Conacry	11,2
Kamerun	24,4
Kap Verde	0,5
Kenya	45,4
Komorerna	0,8
Kongo	4,9
Lesotho	2,2
Liberia	4,6
Madagaskar	23,7
Malawi	17,2
Mali	17,3
Mauretanien	4,2
Mauritius	1,3
Mocambique	27,2
Namibia	2,5
Niger	19,7
Nigeria	186,5
Rwanda	11,9
Sao Tomé Och Principe	0,2
Senegal	14,8
Seychellerna	0,09
Sierra Leone	6,6
Somalia	11,1
Sudan	42,1
Suan syd	12,7
Swaziland	1,3
Sydafrika	55,7
Tanzania	54,2
Tchad	14,5
Togo	7.5
Uganda	36,6
Zambia	15,9
Zimbabwe	16,0

Asien och Oceanien

Afghanistan	33,4
Australien	24,1
Bangladesh	162,9
Bhutan	0,8
Brunei	0,4
Fiji	0,9
Filippinerna	102,6
Hong Kong	7,4
Indien	1328,9
Indonesien	259,4
Japan	125,3
Kambodja	15,8
Kina	1378,0
Kiribati	0,1
Laos	7,1
Macao	0,7
Malaysia	30,8
Maldiverna	0,4
Marshallöarna	0,06
Mikronesien	0,1
Mongoliet	3,1
Myanmar (Burma)	52,4
Nauru	0,01
Nepal	28,4
Nordkorea	25,1
Nya Zeeland	4,7
Pakistan	203,4
Palau	0,02
Papua Nya Guinea	8,2
Salomonöarna	0,7
Samoa	0,2
Singapore	5,6
Sri Lanka	21,2
Sydkorea	50,8
Taiwan	23,5
Thailand	65,3
Tonga	0,1
Tuvalu	0,01
Vanuatu	0,3
Vietnam	92,7
Östtimor	1,3

Europa och Centralasien

Albanien	2,9
Andorra	0,08
Armenien	3,0
Azerbajdzjan	9,8
Belgien	11,3
Bosnien Och Hercegovina	3,5
Bulgarien	7,1
Cypern Mr-Rapport 2010.Doc	
Cypern	1,2
Danmark	5,7
Estland	1,3
Finland	5,5
Frankrike	64,6
Georgien	4,0
Grekland	10,8
Irland	4,7
Island	0,3
Italien	60,6
Kazakstan	17,8
Kirgizistan	6,1
Kosovo	1,8
Kroatien	4,2
Lettland	2,0
Liechtenstein	0,04
Litauen	2,9
Luxemburg	0,6
Makedonien	2,1
Malta	0,4
Moldavien	3,6
Monaco	0,04
Montenegro	0,6
Nederländerna	17,0
Norge	5,2
Polen	38,4
Portugal	10,3
Rumänien	19,8
Ryssland	144,3
San Marino	0,03
Schweiz	8,4
Serbien	7,1
Slovakien	5,4
Slovenien	2,1
Spanien	43,3
Storbritannien	65,6
Tadzjikistan	8,6
Tjeckien	10,6
Turkiet	79,5
Turkmenistan	5,4
Tyskland	82,6
Ukraina	42,7
Ungern	9,8
Uzbekistan	31,9
Vatikanstaten	
Vitryssland	9,5
Österrike	8,8
Sverige	9,9
Channel Islands	0,2

Mellanöstern och Nordafrika

Algeriet	40,8
Bahrain	1,4
Egypten	93,5
Förenade Arabemiraten	9,3
Irak	38,1
Iran	79,5
Israel	8,2
Jemen	27,5
Jordanien	8,2
Kuwait	4,0
Libanon	6,2
Libyen	6,3
Marocko	34,7
Oman	4,4
Palestinska Områdena	4,8
Qatar	2,5
Saudiarabien	31,7
Syrien	17,2
Tunisien	11,3
Västsahara	0,6

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzze.pdf

Nordamerika Latinamerika och Karibien

Antigua Och Barbuda	0,09
Argentina	43,6
Bahamas	0,4
Barbados	0,3
Belize	0,4
Bolivia	11,0
Brasilien	206,1
Chile	18,2
Colombia	48,8
Costa Rica	4,9
Dom Rep	10,6
Dominica	0,07
Ecuador	16,5
El Salvador	6,4
Förenta Staterna	323,9
Grenada	0,1
Guatemala	16,6
Guyana	0,3
Haiti	11,1
Honduras	8,2
Jamaica	2,7
Kanada	36,2
Kuba	11,2
Mexiko	128,6
Nicaragua	6,3
Panama	4,0
Paraguay	7.0
Peru	31,5
St Kitts Och Nevis	0,05
St Lucia	0,2
St Vincent Och Grenadinerna	0,1
Surinam	0,5
Trinidad Och Tobago	1,4
Uruguay	3,5
Venezuela	31.0
Curacau	0,2
Guadelooupe	0,4
Martinique	0,4
Puerto Rico	3.4

Från regeringen.se 28 april 2019

Afrika

- Angola
- Burkina Faso
- Burundi
- Centralafrikanska republiken
- Demokratiska republiken Kongo
- Eritrea
- Etiopien
- Gambia
- Kenya
- Liberia
- Mali
- Moçambique
- Niger
- Nigeria
- Republiken Kongo
- Rwanda
- Senegal
- Somalia
- Sudan
- Sydafrika
- Sydsudan
- Tanzania
- Uganda
- Zambia
- Zimbabwe

Amerika

- Argentina
- Bolivia
- Brasilien
- Chile
- Colombia
- Ecuador
- El Salvador
- Guatemala
- Haiti
- Honduras
- Jamaica
- Kanada
- Kuba
- Mexiko
- Nicaragua
- Uruguay
- USA
- Venezuela
- Peru
-

Asien och Oceanien

- Afghanistan
- Australien
- Bangladesh
- Brunei
- Filippinerna
- Hongkong
- Indien
- Indonesien
- Japan
- Kambodja
- Kina
- Malaysia
- Maldiverna
- Myanmar
- Nordkorea
- Pakistan
- Papua Nya Guinea
- Singapore
- Sri Lanka
- Sydkorea
- Thailand
- Vietnam
- Östtimor

Europa och Centralasien

- Albanien
- Armenien
- Azerbajdzjan
- Belgien
- Bosnien och Hercegovina
- Bulgarien
- Cypern
- Danmark
- Estland
- Finland
- Frankrike
- Georgien
- Grekland
- Irland
- Island
- Italien
- Kazakstan
- Kirgizistan
- Kosovo
- Kroatien
- Lettland
- Litauen
- Luxemburg

- Malta
- Nordmakedonien
- Moldavien
- Montenegro
- Nederländerna
- Norge
- Polen
- Portugal
- Rumänien
- Ryssland
- Schweiz
- Serbien
- Slovakien
- Slovenien
- Spanien
- Storbritannien
- Tadzjikistan
- Tjeckien
- Turkiet
- Turkmenistan
- Tyskland
- Ukraina
- Ungern
- Uzbekistan
- Vitryssland
- Österrike

Mellanöstern och Nordafrika

- Algeriet
- Bahrain
- Egypten
- Förenade Arabemiraten
- Iran
- Irak
- Israel
- Jemen
- Jordanien
- Kuwait
- Libanon
- Libyen
- Marocko
- Oman
- Palestina
- Qatar
- Saudiarabien
- Syrien
- Tunisien
- Västsahara

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzv.pdf

Innehåll sidorna 7- 173:

7 **Kapitlet om Världen från Big Bang till början på mars 2020**

8 Världens befolkning i början på 1990-talet
9 Världshistorien på nio sidor. Sven Wimnell 1995
18 Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
24 I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.
44 Kunskapens makt (och maktens kunskap)
48 Tillägg 20 november 2020 om ny filosofibok

49 ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.
58 Exempel på inre verkligheter och sociala miljöer.
59 Världen byggdes om på 1900-talet.
80 Sverige under 1900-talet.
84 1900-talet.

89 Om FN och Svenska FN-förbundet som undersöker hur världen är och försöker göra den bättre
90 FN, *Förenta Nationerna* (engelska *The United Nations*), internationell freds- och säkerhetsorganisation och institution för mellanfolkligt samarbete, bildad vid andra världskrigets slut. Från
96 Medlemsstater
103 Förenta Nationerna, FN.

107 Svenska FN-förbundet 16 mars 2020.
110 Vad gör FN?
111 FN:s arbete för fred, säkerhet och nedrust-ning
117 FN:s arbete med mänskliga rättigheter och demokrati
124 FN:s arbete för utveckling och fattigdomsbekämpning

135 Om Svenska FN-förbundet

141 FN som organisation
155 FN:s underorgan
166 Sverige och FN

169 Agenda 2030 och klimatet:Museer. myndigheter, skolor m m ska ha tydlig information om framtidsproblemen
170 Förenta nationernas mål i Agenda 2030
171 Klimatförändringen och miljöerna
172 Hav och marina resurser
173 Ekosystem och biologisk mångfald

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzu.pdf

Klimatet och FNs mål för framtiden

Det största problemen i världen nu är klimatkrisen, coronasjukan och problemen bakom FNs 17 mål för framtiden. Alla enskilda och alla myndigheter och organisationer bör observera detta.

Förenta nationens 17 mål gäller för hela världen och också för Sverige.

Som de viktigaste problemen nu kan ses FNs mål om klimat, hav och marina resurser och ekosystem och biologisk mångfald.

Här från regeringens skrivelse till riksdagen: **Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, skr. 2015/16:182 (pdf 782 kB) :**

Klimatavtalet från Paris från december 2015 är en milstolpe i klimatarbetet. För första gången har världen ett globalt klimatavtal där alla länder åtar sig att bidra med allt ambitiösare åtaganden. Avtalet skapar förutsättningar för ökat stöd till utvecklingsländer, både för att begränsa utsläppen och för att anpassa sig till klimatförändringarna.

Fattiga och sårbara länder som inte har resurser att anpassa sig samt kvinnor, män, flickor och pojkar som lever i fattigdom och utsatthet drabbas särskilt hårt av klimatförändringar. Åtnjutandet av de mänskliga rättigheterna kan påverkas av miljöförstöring och klimatförändringar, inklusive ursprungsbefolkningars rättigheter.

Fattigdomsbekämpningen riskerar att avstanna eller gå om intet om inte klimatförändringarna hejdas. Detta på grund av klimatförändringarnas effekter som t ex. extremare väder som torka, skyfall och stormar, vilket i sin tur också påverkar bl.a. vattentillgång och livsmedelsproduktion, men också stabilitet och säkerhet samt migrationsflöden. Arbeten som syftar till att reducera riskerna för, och minska konsekvenserna av, olyckor och katastrofer är också viktiga för anpassningen till ett förändrat klimat.

Sverige ska gå före i klimatfrågan som är vår tids ödesfråga. Alla länder måste ställa om till ett hållbart samhälle med låga utsläpp och hög motståndskraft mot klimatförändringarnas effekter. Det kräver ett sammanhållet globalt och nationellt klimatarbete samt att klimatarbetet, såväl utsläppsminskningar som anpassning, integreras på ett samstämmigt sätt i alla politikområden.

Sverige ska fortsatt vara en pådrivande part för genomförandet av klimatavtalet från Paris, inte minst i förhållande till utvecklingsländer. OECD-länder som Sverige har ett särskilt ansvar för att gå före genom ambitiösa utsläppsmål. Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Sverige driver på inom EU för en ambitiös klimatpolitik samt arbetar aktivt med andra länder och aktörer för att stärka allianser och samarbeten.

Sverige bidrar substantiellt till ett flertal globala klimatfonder. Sverige bidrar även till att främja kapacitetsuppbyggnad, teknikutveckling och innovativa lösningar för minskade utsläpp och klimatanpassning inte minst i utvecklingsländer. Sverige ska också bidra till att stödja utvecklingsländernas genomförande av de nationella klimatplanerna.

Kopplingarna mellan utvecklingsstrategier och klimatplanerna bör därmed också stärkas. Det är dock viktigt att även utvecklingsländerna har åtaganden under det nya avtalet och att fler länder uppmuntras att bidra till klimatfinansiering.

Hav och marina resurser
Sammanfattat handlar det om att förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen, samt om att hållbart förvalta, skydda och återställa marina och kustnära ekosystem. Havsförsurningens konsekvenser ska minimeras och åtgärdas. Effektiv fångstreglering ska införas. Överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder ska stoppas.

Vetenskapligt baserade förvaltningsplaner ska genomföras i syfte att återställa fiskbestånden på kortast möjliga tid till minst de nivåer som kan ge maximal hållbar avkastning. Minst 10 procent av kust- och havsområdena ska skyddas. Fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet, överfiske eller olagligt, orapporterat och oreglerat fiske bör avskaffas och nya sådana ska förhindras.

Utvecklingsländers och de minst utvecklade ländernas behov bör integreras i WTO-förhandlingarna om fiskesubventioner. Den ekonomiska nyttan av ett hållbart nyttjande av marina resurser bör öka för små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna, bl.a. genom en hållbar förvaltning av fiske, vattenbruk och turism.

Vetenskaplig kunskap, forskningskapacitet och havsteknik ska utvecklas, med hänsyn till Oceanografiska kommissionens kriterier och riktlinjer, med fokus på små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna. Tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader ska säkerställas. Bevarandet och hållbart nyttjande av haven och havsresurserna ska stärkas, bl.a. genom att genomföra FN:s havsrättskonvention.
Havens resurser bidrar till global livsmedelstrygghet och kan bidra till en hållbar tillväxt. Detta är viktigt för många fattiga länder och människor som är beroende av kustnära fiske. Det är också av betydelse för utveckling av hållbar turism där attraktiva miljöer med friska kustvatten och korallrev är viktiga.

Tillståndet för kustvatten och haven är mycket allvarligt. Ekosystemen och därmed havets ekosystemtjänster påverkas negativt av bl.a. klimatförändringar, havsförsurning, utvinning av mineral och bottentrålning, marin nedskräpning och miljögifter. Havens motståndskraft och förmågan att uppta och bryta ner näringsämnen och gifter, reglering av klimat m.m. försämras. Många fiskebestånd minskar kraftigt och arter dör ut.

Arbete mot ohållbara fiskesubventioner och överfiske är centralt. Att utveckla och genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden till minst de nivåer som kan ge maximal hållbar avkastning är nödvändigt för att säkra livsmedelsresursen i utvecklingsländer och bidra till en hållbar ekonomisk utveckling.

För att bidra till arbetet med hållbara hav behövs samarbete över landgränser och samstämmiga åtgärder mellan flera politikområden som t.ex. miljö-, jordbruks-, fiske-, närings- utbildnings- och utrikespolitik.

Ekosystem och biologisk mångfald
Sammanfattat handlar det om att bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i vattendrag och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Hållbart brukande av alla typer av skogar ska främjas, avskogning stoppas, utarmade skogar återställas och ny- och återbeskogningen kraftigt ökas i hela världen. Ökenspridning ska bekämpas och förstörd mark och jord ska återställas. Bergsekosystemen ska bevaras.

Omedelbara åtgärder ska vidtas för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och skydda utrotningshotade arter. En rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid användning av genetiska resurser ska främjas samt lämpligt tillträde till sådana resurser, i enlighet med internationella avtal.

Omedelbara åtgärder ska vidtas för att stoppa tjuvjakt på och handel med skyddade djur- och växtarter. Åtgärder ska införas för att förhindra införseln av invasiva främmande arter samt kontrollera eller utrota prioriterade arter. Ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden ska integreras i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

Finansiella resurser för biologisk mångfald, ekosystem och hållbart brukande av skogar ska öka och utvecklingsländer ska ges lämpliga incitament att utveckla ett sådant bruk, inklusive bevarande och återbeskogning. Globalt stöd mot tjuvjakt och illegal handel med skyddade arter ska öka, bl.a. genom ökade möjligheterna till hållbar försörjning i lokalsamhällen.

Fungerande ekosystem och biologisk mångfald är grunden för de processer som förser oss med mat, vatten, energi, kläder etc. Skydd, bevarande av och hållbart nyttjande och restaurering av ekosystem och naturresurser samt bevarande av biologisk mångfald är därför nödvändigt.

De viktiga sambanden mellan ekonomisk utveckling och behovet av att skydda och bevara ekosystem, inklusive biologisk mångfald behöver tydliggöras.

Den pågående utarmningen av den biologiska mångfalden drabbar i särskilt hög grad människor som lever i fattigdom vilka ofta livnär sig på naturresurser. Många av dessa är kvinnor. Arbetet i konventionen om biologisk mångfald och de s.k. Aichimålen är väsentligt för att nå flera av de globala målen.

Hållbart brukande av skogsresurser, inklusive minskning av avskogning, är viktigt bl.a. vad gäller klimatpåverkan, hållbar energi, tryggad livsmedelsförsörjning, ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning.

Olagliga avverkningar och handel med associerade trävaror ger negativa effekter på skogar och på människorna som lever av och i dessa skogar. Utvecklingsländer har särskilda behov av tekniskt och vetenskapligt kunnande, liksom av resurser, för att utveckla, bevara och hållbart bruka skogsekosystem, inklusive återbeskogning.

Arbete med skog och hållbar utveckling kräver samstämmiga åtgärder mellan olika politikområden som närings-, jordbruks, miljö-, klimat- och utrikespolitik.

För mer om detta se regeringens hemsida på internet
https://www.regeringen.se/sveriges-regering/

Förenta nationernas mål i Agenda 2030

Mars 2019

Mål 1 är att avskaffa all form av fattigdom överallt.
- **Ingen fattigdom**

Mål 2 är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.
- **Ingen hunger**

Mål 3 är att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.
- **Hälsa och välbefinnande**

Mål 4 är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.
- **God utbildning för alla**

Mål 5 är att uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egenmakt.
- **Jämställdhet**

Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.
- **Rent vatten och sanitet**

Mål 7 är att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.
- **Hållbar energi för alla**

Mål 8 är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.
- **Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt**

Mål 9 är att bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.
- **Hållbar industri, innovationer och infrastruktur**

Mål 10 är att minska ojämlikheten inom och mellan länder.
- **Minskad ojämlikhet**

Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.
- **Hållbara städer och samhällen**

Mål 12 är att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.
- **Hållbar konsumtion och produktion**

Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.
- **Bekämpa klimatförändringen**

Mål 14 är att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.
- **Hav och marina resurser**

Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.
- **Ekosystem och biologisk mångfald**

Mål 16 är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.
- **Fredliga och inkluderande samhällen**

Mål 17 är att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.
- **Genomförande och globalt partnerskap**

Utrikes DN-artiklar om USA 25 november - 2 december 2020,

Donald Trump har knuffat Iran närmare atombomben

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Idel ädel demokratisk partiadel dyker upp när USA:s blivande president Joe Biden formar sitt världslag. Namnen hämtas bland utrikespolitiska traditionalister. Det innebär inte att det bara är att återgå till tiden före Donald Trump.

Exemplet Iran illustrerar problematiken. Biden skulle gärna återuppliva det internationella kärnteknikavtal som Trump dödade. Och det är önskvärt, men inte säkert möjligt.
Poängen med avtalet var att fördröja utvecklingen av en iransk atombomb. Anrikningen av uran frystes, befintligt lager skickades utomlands. Förutom USA stod Ryssland, Kina, Storbritannien, Frankrike och Tyskland bakom uppgörelsen. FN-organet IAEA intygade att den fungerade.
Men Trump hade fått för sig att avtalet var det ”värsta någonsin”

och krävde iranska eftergifter på en rad områden. 2018 lät han USA dra sig ur och återinförde stenhårda sanktioner. Därmed ansåg sig inte heller ayatollorna bundna av löftena.
Nu kan bokslut göras över Trumps ”maximala tryck” mot Iran: ett fiasko.
Med kärnteknikavtalet gick Iran med på att begränsa sitt lager av låganrikat uran till 300 kilo. IAEA rapporterade förra veckan att det nu finns 12 gånger så mycket, tillräckligt för att tillverka två atombomber. Trump försökte också strypa den iranska ekonomin. Men medan oljeexporten var nere i 70 000 fat per dag i april låg den i september på 1,2 miljoner. Venezuela bistår med bytesaffärer, och Kina köper stora kvantiteter igen.
Under tiden fortsätter Iran att sprida oro i regionen med sina allierade i Syrien, Irak, Libanon och Jemen. Och den mest reaktionära falangen inom teokratin har stärkts av Trumps politik.
Efter sitt valnederlag förhörde sig Trump om möjligheterna att bomba Iran, som en sista hämnd.

Pentagon med flera avrådde, lyckligtvis.
Fast hur ska Joe Biden få Iran att avbryta anrikningen och exportera sitt uran – igen? Vad Teheran lärde sig av Trump var att misstänksamhet är befogad. Motkravet blir nu inte bara att USA ska häva sina sanktioner, utan dessutom betala kompensation. Det kommer inte att hända. Men åtminstone fram till det iranska presidentvalet i juni lär förhandlingsbudet inte ändras.
Biden kan å sin sida inte gärna acceptera ett sämre avtal än det gamla. Inte heller kan han enkelt skrota andra sanktioner, som gäller allt från Irans missilprogram till brott mot mänskliga rättigheter. Kongressen skulle protestera, Israel varna högljutt.
Precis som förra gången skulle Kina och Ryssland behöva hjälpa till för att få kärnteknikavtalet att fylla sitt syfte. Och de är inte självklart lika intresserade längre av att samarbeta med amerikanerna.
Joe Biden vill få tillbaka anden i flaskan. Det har misslyckats förr i Mellanöstern.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Biden dammar av Obamas trotjänare

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Under presidentkampanjen utmålade Joe Biden sig själv som en brygga till en ny generation demokratiska politiker.

Men alla ministrar som Biden hittills nominerat till sin framtida regering var tidigare verksamma i Barack Obamas administration.

Är Biden en brygga till det förflutna?

I utrikes- och säkerhetspolitiken, där Donald Trump prövade nya vägar med vissa diplomatiska framgångar i bland annat Mellanöstern, satsar Joe Biden på säkra kort.

Om mönstret av utnämningar fortsätter kan Bidenregeringen bli en besvikelse för Demokraternas radikala vänsterflank. Liksom för miljontals Trumpväljare vars intressen Biden lovat att försöka hörsamma i egenskap av

president för hela USA:s befolkning. 2016 röstade Trumpväljare på en president som lovade att ”upphäva den administrativa staten” och ”dränera träsket”. Det vill säga bryta med etablerade sanningar och minska byråkraternas makt i Washington.
Nu befordrar Biden några av Barack Obamas mest lojala tjänstemän till ministrar. ”Den administrativa staten” gör en fullfjädrad comeback samtidigt som statens institutioner ifrågasätts av breda lager av väljare.
Demokraten Leon Panetta, tidigare ordförande för CIA och försvarsminister, kallar Bidens beprövade utnämningar för ”bread and butter”. Men är kött och potatis verkligen vad amerikaner efterfrågar?
I tidskriften Atlantic ironiserar skribenten Graeme Wood över Bidens nygamla trotjänare. Vissa av dem behöver knappt byta ut sina visitkort från Obamaregeringen, skriver hon. Det räcker med några lättare retuscheringar med tippex. Bidens nominering till utrikesminister, Antony Blinken,

var Obamas biträdande utrikesminister.
Jake Sullivan, ny nationell säkerhetsrådgivare, var vicepresident Bidens nationella säkerhetsrådgivare.
Michèle Flournoy, som ryktas bli nominerad till Bidens försvarsminister, var biträdande försvarsminister under Obama.
”Om du undrar hur dessa människor kommer styra, bara blunda och dröm dig tillbaka till 2016”, skriver Graeme Wood i Atlantic. En överdrift?

Vissa demokrater på vänsterkanten är redan förbannade.
Kongressledamöterna Alexandria Ocasio-Cortez och Rashida Tlaib, som representerar New York respektive Detroit, reagerar mycket starkt på spekulationer om att Biden övervägt nominera Rahm Emanuel till ny transportminister.
Emanuel var Obamas första stabschef i Vita huset och senare borgmästare i Obamas hemstad Chicago.
Men Emanuels eftermäle som borgmästare är fläckat av en

skandal kopplat till vitt polisvåld mot svarta – där borgmästaren beskylldes för att undanhålla allmänheten en film av dödsskjutningen av den 17-årige afroamerikanen Laquan McDonald.
Att Biden ens överväger att ge Rahm Emanuel en ministerplats efter en sommar av landsomfattande protester mot rasistiskt polisvåld framstår som en provokation i partiets vänsterflank.
Men kanske är det orättvist att döma Bidens ministrar enbart utifrån Obamas politik.
Antony Blinken var visserligen en nära medarbetare till Obama.
Men Blinken hade också avgörande invändningar mot den förre presidentens politik, inte minst i Syrien där Blinken ville att USA skulle agera militärt mot diktatorn Bashar al-Assad när Obama tvekade.
Flera av Bidens nominerade ministrar hävdar att Trumpåren fått dem av revidera Obamas linje.
Blinken säger till Washington Post, apropå Obamas tendenser till isolationism, att världen kräver ”mer inte mindre av kollektivt handlande, samtidigt

som tilltagande nationalism, minskad tilltro till staten… gör det internationella samarbete som vi behöver svårare att åstadkomma”.

Jake Sullivan säger att Trumps motstånd mot frihandelsavtal satt ljuset på amerikaner som förlorade på överenskommelser vars fördelar tidigare tagit för givna av Demokrater och Republikaner.
Biden tillsätter också Obamamedarbetare som bryter historiska barriärer genom befordran till ministernivå. Alejandro Mayorkas, med rötter på Kuba, blir den förste ministern av latinamerikansk bakgrund som leder departementet för inrikes säkerhet. En utnämning med symbolisk tyngd, då säkerhetsdepartementet under Trump drivit en brutal gränspolitik som särskilt har missgynnat asylsökande från Latin- och Centralamerika. Återupprättandet av Obamas regering kan därmed skänka välbehövlig tröst åt amerikaner som farit illa under Trump. Mayorkas var arkitekten till den Obamareform som gav tusentals

barn till papperslösa invandrare rätt att studera och arbeta lagligt i USA. Ett program som Trump upphävde trots att en majoritet amerikaner uppfattade det som framgångsrikt.

Den mest namnkunniga utnämningen hittills, John Kerry som särskilt sändebud i klimatfrågor, kan verka mossigt i överkant.

Men Obamas tidigare utrikesminister, den 76-årige proffsförhandlaren bakom Parisavtalet, har starkt stöd bland den nya generations klimataktivister.

”Good to know!”, skrev Greta Thunberg entusiastiskt på Twitter. En medgrundare till ungdomsrörelsen Sunrise movement, som står bakom en ny amerikansk miljöpolitik, sträckte ut en hand till John Kerry, som varit engagerad i klimatet sedan uppväxten i mitten av förra seklet: ”Ett uppmuntrande drag från Bidenteamet – nu håller vi ögonen öppna efter en inrikes motsvarighet”.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Nyckelpersoner i Bidens lag – och nästa steg i USA:s valprocess

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

VITA HUSET

Ron Klain, 59, stabschef i Vita huset
Jen O'Malley Dillon, 44, biträdande stabschef
Jake Sullivan, 43, nationell säkerhetsrådgivare

NATIONELL SÄKERHET

Antony Blinken, 58, utrikesminister
Alejandro Mayorkas, 61, inrikessäkerhetsminister
Avril Haines, 51, direktör för USA:s underrättelsetjänst
John Kerry, 76, särskilt sändebud i klimatfrågor
Linda Thomas-Greenfield, 68, FN-ambassadör

8 december: Kallas i USA för Safe harbor day. All rösträkning och fastslagning av resultaten ska vara klart i delstaterna och elektorerna utses.

14 december: Medlemmarna i elektorskollegiet möts i delstatshuvudstäderna för att formellt rösta på en president och en vicepresident.
6 januari: Representanthuset och senaten möts för att räkna elektorsrösterna.
20 januari: Den avgående presidentens mandatperiod löper ut klockan 12. Kort därefter svärs den nye presidenten in.
DN
dn@dn.se
TT

Martin Gelin: Janet Yellen kan bli USA:s första kvinnliga finansminister

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

New York. Joe Biden vill nominera Janet Yellen till finansminister, enligt Wall Street Journal.
Det skulle betyda att hon blir USA:s första kvinna i den mäktiga rollen.

Yellen förväntas förespråka generösa stimulansåtgärder och börserna i USA reagerade positivt på beskedet.

Analys. DN:s korrespondent

Janet Yellen måste betraktas som en av Washingtons verkliga finanspolitiska veteraner. Om uppgifterna från Wall Street Journal stämmer är hon ett mycket väntat namn som finansminister för Biden.

Men hon blir den första kvinnan någonsin i denna inflytelserika roll.

Yellen tillsattes av Barack Obama som chef för USA:s centralbank Federal Reserve och har ägnat de senaste åren åt ekonomisk forskning på den mäktiga tankesmedjan Brookings i Washington.

Börserna i USA reagerade klart positivt på nyheten på måndagen, sannolikt för att Yellen betraktas som en budgetpolitisk duva som lär förespråka generösa stimulansåtgärder, snarare än åtstramningar. Men i intervjuer de senaste åren har hon samtidigt varnat för stigande underskott och antytt att USA kan behöva skattehöjningar och

nedskärningar i exempelvis pensionssystemet.
Hennes diplomatiska tonläge gör henne relativt populär bland båda partierna och hon lär bli en av Bidens minst polariserande tillsättningar. Hank Paulson, tidigare finansminister och politiskt konservativ, hyllade valet som ”strålande nyheter för USA” och tillade att Yellen ”kommer att ha ett tufft jobb, men hon har erfarenheten, begåvningen, trovärdigheten, temperamentet och relationerna med kongressens båda partier som behövs för att göra verklig skillnad”.
Även vänsterdemokraten Elizabeth Warren hyllade valet av Yellen. ”Hon är smart, tuff och principfast. Hon var en av de mest framgångsrika Fed-cheferna någonsin och har stått rakryggad mot Wall Streets banker”, sade Warren.
När Obama nominerade henne till Fed-chef röstade flera republikaner i senaten för hennes tillsättning så det är möjligt att Yellen kan segla igenom nomineringsprocessen relativt smärtfritt även denna gång.
Det var väntat att Joe Biden skulle vända sig till Washingtons

politiska veteraner för viktiga politiska tillsättningar, med John Kerry som klimatpolitisk rådgivare och en tilltänkt utrikesminister, Antony Blinken, som står stadigt i partiets mittfåra. Det signalerar en ambition att återvända till ett slags politiskt normaltillstånd, eller åtminstone den relativa stabilitet som präglade Washington under Obama och Bidens tidigare åtta år vid makten.
– De här tillsättningarna är inte bara bättre än Trumps hemska gäng, det kan vara det bästa gänget på decennier, sade David Rothkopf på Carnegie Endowment for Peace om Bidens nomineringar.
Men risken är också att en administration som domineras av politiska veteraner och luttrat etablissemang spär på befintliga populistiska strömningar. Biden tycks vara förberedd på den sortens kritik och presenterade även en rad nomineringar i veckan som var mer oväntade. Han beskriver själv sin tilltänkta administration som ett försök att bredda mångfalden i Washington.
– Vi kan inte möta de djupa utmaningarna i detta nya

ögonblick med gammalt tänkande och oförändrade vanor, eller utan mångfald av bakgrund och perspektiv. Det är därför jag har valt dem, sade Biden om sinaSå blir julen i skuggan av viruset runt om i Europa

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

I Spanien får högst sex personer samlas runt julbordet, i Italien uppmanas medborgarna att undvika skidsemestrar och i Storbritannien öppnas för ett firande i ”sociala bubblor”. När risken för smittspridning ska vägas mot önskan om att julfirandet ska bli så normalt som möjligt landar Europas - länder i något skiftande åtgärder.

Flera länder har nu meddelat hur restriktionerna anpassas för julen. På tisdagskvällen bestämdes att de brittiska medborgarna kommer att tillåtas att forma ett slags sociala ”julbubblor” som får inkludera högst tre hushåll. Mellan den 23 och 27 december ändras restriktionerna så att britterna kan träffas och även resande i landet tillåts så länge umgänget hålls inom den bestämda bubblan. Så snart en

julbubbla formats får den inte ändras, enligt de brittiska reglerna.
– Vi vet alla att julen i år inte kommer att bli som den brukar, men alla är överens om att vi bör balansera behovet av att skydda folkhälsan med att också låta människor vara med sina nära och kära, sade Michael Gove, chef över motsvarande den svenska statsrådsberedningen, enligt Sky News.
Fransmännen kommer att kunna fira jul med familjen, sade president Emmanuel Macron på tisdagen. Till julen kommer även affärer, biografer och teatrar att öppna, meddelade han.
– Toppen på den andra vågen är över, sade Macron i ett tv-sänt tal. Många restriktioner kommer dock att ligga kvar över helgerna i Frankrike, som nu är i fjärde veckan av en nationell nedstängning. Restauranger och barer öppnas först den 20 januari, förutsatt att smittläget ser bra ut. Större samlingar kommer också fortsatt att vara förbjudet och presidenten uppmanade landets befolkning att inte vara för många runt bordet vid jul.

Den spanska hälsomyndigheten föreslår att högst sex personer får samlas för ett fysiskt julfirande, enligt dokument som den spanska tidningen El Mundo tagit del av. Begränsningen kommer att gälla både för familjer och för andra sällskap som vill träffas runt högtiderna.
I dokumenten uppmanar hälsomyndigheten till att fira på ett annorlunda sätt, utan att för den skull förlora julandan, skriver nyhetsbyrån Reuters.
Myndigheternas plan inför högtiderna ska nu diskuteras med de regionala hälsocheferna innan det antas av regeringen.
Spanien är ett av Europas hårdast drabbade länder, sett till smitto- och dödstal under hela pandemin. I oktober utlystes ett sex månader långt nödläge vilket ger de regionala myndigheterna rätt att införa hårda restriktioner, som till exempel utegångsförbud.
I Tyskland, som under våren och sommaren hade ett relativt lugnt smittläge men som drabbats hårdare under hösten, införs förbud mot att träffas fler än fem personer den 1 december. Bestämmelsen ska sedan lättas

något till 10 personer mellan den 23 december och 1 januari.
”Jul och andra festligheter vid årets slut bör vara möjliga att fira med familj och vänner även under detta ovanliga år, om än i mindre skala”, står i ett utkast från myndigheterna som Reuters tagit del av.
Barer och restauranger kommer också öppna inför julhelgen, den 20 december. De tyska delstaternas ledare ska fatta ett slutgiltigt beslut om julreglerna tillsammans med förbudskansler Angela Merkel i dag, onsdag.

Tysklands kraftiga stigning av antalet sjukdomsfall har avtagit något den senaste tiden, men ligger fortfarande på en betydligt högre nivå än i våras. På tisdagen rapporterades drygt 13 500 nya fall av covid-19.
I Italien, som var ett av de första länderna att drabbas hårt av spridning av det nya coronaviruset, är regeringen orolig för att skidorterna, som under våren var en av de stora smitthärdarna, kommer att bli fulla under de kommande högtiderna.

Premiärminister Giuseppe Conte uppmanar både den egna befolkningen och turister att undvika skidsemestrar under julhelgen. På måndagen sade Conte att han talat med Emmanuel Macron och Angela Merkel för att försöka få till stånd ett ”europeiskt protokoll” för hur resandet till skidorter ska begränsas. På tisdagen rapporterades 853 covidrelaterade dödsfall i Italien, den högsta siffran sedan i slutet på mars.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

Fakta. Smittade och döda

Spanien
Smittade: 1 582 616
Dödsfall*: 43 131

Storbritannien
Smittade: 1 531 281
Dödsfall*: 55 327

Italien
Smittade: 1 431 795
Dödsfall*: 50 453

Tyskland
Smittade: 954 275
Dödsfall*: 14 537

*Covid-19-relaterade dödsfall.
Källa: Johns Hopkins-universitetets sammanställning 24 november 2020.

nomineringar.

Martin Gelin

Trump bland usla förlorare från Herodes till Honduras

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Enligt den välkända Kübler-Ross-modellen har sorgen fem stadier: Förnekelse, ilska, förhandling, depression, acceptans. Donald Trump går som vanligt utanpå alla existerande modeller. Hans sorg efter valförlusten har snarare följt mönstret: Ilska, förnekelse, twittrande, ilska, domstolsprocesser, förnekelse, ilska, twittrande, förnekelse. Men nu kan hans vägran att acceptera förlusten vara på väg mot sitt slut. Tack vare detta är Donald Trump inte självskriven när det är dags att sammanställa historiens sämsta förlorare. Här är några andra vi minns:
Kung Herodes. ”När Herodes märkte att han hade blivit lurad av stjärntydarna blev han ursinnig”, skriver evangelisten Matteus om Jesu födelse, ”och han lät döda alla gossar i Betlehem och dess

omnejd som var två år eller därunder”.
Bagdad Bob. Det är svårt att glömma Saddam Husseins talesman och buktalardocka under invasionen av Irak 2003. När amerikanska soldater torkade fötterna i hans farstu talade Bagdad Bob fortfarande om den ärorika segern och om hur fienden begick kollektivt självmord i öknen.
Kanye West. Rapmogulen blir gärna Kalle Anka-arg när saker inte går hans väg, men han är mest känd för sin sekundärilska när Taylor Swift vann Bästa kvinnliga video på MTV Video Music Awards 2009.
Passande nog ställde Kanye också upp i årets presidentval men var ändå bara den näst sämste förloraren i startfältet.
Aleksandr Lukasjenko. Du riggade valet i Belarus, kompis. Alla vet det, du vet det. Far åt pipsvängen nu.
Smarta tv-reklamen. Det var drygt tio år sedan som filmerna av riktigt usla förlorare i tv-shower började spridas. Arne Hegerfors och Annika Jankell var bland de programledare som mötte tävlande som vägrade acceptera

att svaret Madrid inte godkändes när de menade Wien. Fortfarande är det många som missar att det hela var reklam för Riksgälden: ”Gillar du att vinna men hatar att förlora?”

John McEnroe. ”You cannot be serious!” Det amerikanske tennisessets humör var legendariskt och gick gärna ut över såväl domare som racketar och vattenkaraffer.

The Weeknd. Inte en enda Grammynominering blev det i år för den kanadensiska artisten. Hans förklaring på Twitter: ”Grammys fortsätter att vara korrupt. Ni är skyldiga mig, mina fans och musikindustrin att vara transparenta”. Har han medietränats av Donald Trump?

Honduras. I juni 1969 utbröt ”fotbollskriget” sedan El Salvador besegrat Honduras i VM-kvalet i fotboll. Det påtalas gärna att det är en grav förenkling att skylla kriget på fotbollen, men en del historier är för bra för att kollas upp.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

54 miljoner amerikaner går hungriga till Thanksgiving

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Det är den helg då amerikanerna frossar på kalkon och pumpapaj.

Men årets Thanksgiving blir i stället en påminnelse om att allt fler går hungriga i USA. I pandemins spår har 54 miljoner människor, nästan var sjätte amerikan, inte tillräckligt att äta.

Årets stora amerikanska familjehögtid är här. På en parkeringsplats i Austin, Texas är ett tjugotal volontärer redan i full färd med att skära upp nygrillade kalkoner.

Runt hörnet väntar en flera hundra meter lång kö av hungriga människor. Över 12 miljoner amerikaner har smittats och 257 000 har hittills dött i covid-19. I varje delstat pekar kurvorna uppåt.

I år blir Thanksgiving inte som andra år, upprepar tv-kanalerna

sedan ett par veckor tillbaka. De syftar på att alla i USA rekommenderas att inte resa till släkten och inte samlas till stora middagar, på grund av risken att ytterligare öka smittspridningen. Men för många amerikaner är problemet inte hur högtiden ska firas. Det är hur de över huvud taget ska få äta sig mätta.
Det gäller till exempel 61-årige John Rice, som vi träffar i kön till matutdelningen utanför First Baptist church.
– Jag hamnade i covidfällan, berättar han.
– Jag jobbade som kock men firman fick stänga ner. Jag hade ingen försäkring så jag hamnade på gatan.
John Rice har kommit hit för att få ett rejält mål, men här utlovas också gratis hårklippning och han vill raka av sitt stora buskiga skägg. Men det går inte för sig – smittrisken är för stor, visar det sig.
Det är covidfällan ännu en gång. John har levt ett kringflackande liv och varit arbetslös förr. Han är relativt härdad. Men miljontals andra i USA upplever nu för första

gången fattigdom, hunger och i vissa fall hemlöshet.
De som köar till kalkonerna i Austin har kommit hit till fots. På många andra håll tar folk bilen till matutdelningar och soppkök. Det är de ”nyfattiga” som ännu har en del ägodelar kvar.
USA betraktas i dag som motorn i pandemin. Men det är också det land i den rika delen av världen där de ekonomiska konsekvenserna hotar att bli allra värst.
Delvis har det att göra med att välfärdsstaten är mindre utbyggd här än i jämförbara länder i Europa. De skyddsnät som finns i USA har glesare maskor.
Här är det lätt att få ett jobb, men lika lätt att förlora det. Det finns en kultur av att starta sin egen ”business”, men också en beredskap för att firman när som helst kan gå omkull.
Och det är just vad som har hänt i år, när delstater har stängt ner i olika grad. Vi såg rader av igenbommade affärer och restauranger i Michigan för en vecka sedan, vi ser samma sak här i Texas.
Förstås drabbas även relativt välbeställda. Till matutdelningen i

Austin kommer entreprenören Jay Tinney med en trailer full med mat som han skänker bort.
Han berättar att hans firma har förlorat 90 procent av kunderna och konstaterar torrt att han bara är några veckor från konkurs.
En annan frivilligarbetare, Jennifer Thrift, har en rekryteringsfirma som även den står på ruinens brant. Ingen behöver ju rekrytera i dag. Men Jennifer klarar sig på besparingar och sin mans inkomst.
Alla har inte sådan tur.
Pandemin har kastat miljontals amerikaner ut i arbetslöshet. Mer än var fjärde löntagare har ansökt om arbetslöshetsersättning sedan i våras.
Nu har många jobb kommit tillbaka och ”bara” 6,9 procent är arbetslösa. Dessutom har många klarat sig på särskilda bidrag som kongressen beslutade om i början av pandemin. De flesta amerikanska hushåll fick också ett engångsbidrag på motsvarande 10 000 kronor i april.
Men efter jul löper de här speciella bidragen ut, om Republikaner och Demokrater i kongressen inte lyckas enas om en förlängning. Det kan leda till att

54 miljoner amerikaner hamnar i ”food insecurity” under 2020 – alltså inte har råd att äta sig mätta.
Ungefär samtidigt upphör det nationella förbudet mot vräkningar, som sattes in för att dämpa pandemins ekonomiska effekter. Då riskerar 40 miljoner att hamna i hemlöshet.
– Den stora vågen väntar vi på. När vräkningsförbudet upphör kommer en enorm massa människor att söka sig till platser som den här, säger Max Moscoe, en ung hjälparbetare som vi träffar nära Austins flygplats där 180 hemlösa bor i tält utanför en nedlagd bussterminal.
Austin är en av USA:s rikaste städer, huvudstad i Texas och med nästan en miljon invånare. Den är känd för sin livemusikscen, har många högteknologiska företag och ett universitet som har producerat 13 Nobelpristagare. Ändå finns här cirka 50 000 som lever under fattigdomsstrecket – en siffra som har ökat kraftigt under pandemin.
Centrala Austin domineras av glänsande skyskrapor i stål och glas. Men under motorvägsbroar

och i parker ser vi hundratals hemlösa.
Att de hemlösa är så många, och så synliga, har delvis politiska orsaker. Austin är en liberal ö i det konservativa Texas – här fick Joe Biden 72 procent av rösterna i presidentvalet och staden styrs sedan länge av Demokraterna.
För två år sedan beslutade stadens styrande att göra det lagligt att leva i tält som hemlös i Austin. Bostadslösa har också rätt till gratis sjukvård.
På andra håll i Texas gäller hårdare regler, och många vi pratar med här säger att åtgärden har dragit stora mängder fattiga hit.
Tältstaden vid flygplatsen påminner om ett flyktingläger, med bajamajor, daglig matutdelning och en enkel barack där de boende kan ladda sina telefoner.
Den kallas ”Abbot’s camp”, efter Texas republikanske guvernör Greg Abbot, som för ett år sedan tog initiativ till lägret för att få bort de hemlösa från innerstaden. Många såg det som en politisk markering riktad mot Austins demokratledda styre.

Vissa av invånarna i Abbotlägret har en bakgrund av missbruk eller psykisk sjukdom. Men de flesta vi talar med kunde vara vem som helst – folk som har haft ett tufft och struligt liv.
Som Crystal Joy, en kvinna i 40-årsåldern som kommer gående barfota med en kundvagn full med bortskänkta kläder. För några år sedan arbetade hon på en bank, men skadades efter ett rån och lyckade aldrig ta sig tillbaka i arbete.
Crystal har ingen kontakt med sina vuxna barn, och när hon tänker på Thanksgiving, torsdagens stora familjehögtid, blir hon sorgsen.
– Jag gör väl som jag brukar. Tar ett piller och lägger mig tidigt så jag kan sova igenom alltihop, säger hon.
Vi pratar med tatueraren Roger Fox som hamnade i fängelse i fyra månader och miste sin licens. Att skaffa en ny kostar mycket pengar så nu kan han inte utöva sitt yrke.
– Jag kan tänka mig vad som helst, normalt kan man bara gå in på en restaurang och få ett jobb. Visserligen med låg lön. Men det är inte normala tider nu med

covid. Vem anställer någon? De sparkar ju folk i stället.
Roger eldar en brasa utanför tälten – under vedträna har han lagt stenar som han kan laga mat på om några timmar.
– Men inte blir det nåt särskilt för Thanksgiving. Man kan väl inte steka kalkon på några varma stenar, säger han.
Hans granne Sabrina Korda hjälper till med brasan. Hon blev av med jobbet när hon fick en kronisk sjukdom. Utanför ett stängsel står hennes vinröda Oldsmobile. Men den är avställd och hon vågar inte använda den.
Många amerikaner, även bland de fattigaste och mest utsatta, ser inte statliga insatser som lösningen på sina problem. Knappt någon vi talar med i Abbot's camp säger att de vill ha bidrag från staden eller staten. De talar i stället om att få jobb, eller starta eget om de bara kunde få ihop ett startkapital.
– Jag vill bara ha ett jobb så jag kan komma på fötter. Jag vill inte vara beroende av regeringen, säger Sherell Greer, en 52-årig före detta säkerhetsvakt som har varit hemlös i sju år.

– Jag kan ta nåt för 10–15 dollar i timmen, säger hon.
Sherell är van vid sova på gatan, på härbärgen eller i tält.
Men vad händer när de ”nyfattiga”, de som har förlorat jobbet i pandemin, hamnar i miljöer som Abbot’s camp?
Roger Fox följer nyheterna på sin mobil och han är oroad för deras skull.
– Vi kommer snart att få tusentals nya hemlösa i den här stan. De vet inget om det hårda livet här, med knarkare och psykiskt sjuka, med folk som stjäl och bråkar.
– Jag skulle vilja hjälpa dem om jag bara kunde.
Ingmar Nevéus

Fakta. Allt fler i USA är fattiga
Fattigdom i USA definieras som inkomster under motsvarande cirka 200 000 kronor per år för en familj på fyra personer. Många fattiga amerikaner har jobb, men får den federala minimilönen på 7,25 dollar i timmen (ca 61 kronor) eller lägre.
2019 var andelen fattiga i USA 10,5 procent, den lägsta siffran på årtionden. Den andelen kommer

att stiga när siffrorna för 2020 rapporteras.
När pandemin kom i våras steg arbetslösheten brant, från 4,4 procent i mars till 14,7 procent i april. Sedan dess har den sjunkit och var i oktober 6,9 procent. Men ännu är 7 miljoner flera amerikaner arbetslösa jämfört med före pandemin.
Den federala regeringen lanserade flera hjälpprogram i våras. Bland annat fick i stort sett alla hushåll en engångssumma på 1 200 dollar (drygt 10 000 kronor). Arbetslösa fick 600 dollar extra i veckan utöver den ersättning de fick i sin delstat (som vanligen varar i sex månader). Ett nationellt vräkningsförbud infördes.
Men i december och januari löper de speciella stöden ut. Då riskerar tiotals miljoner amerikaner hamna i fattigdom och hemlöshet. Antalet som inte har tillräckligt att äta väntas öka från 37 miljoner till 54 miljoner.

Dyster utsikt för nya stödåtgärder innan Biden tar över

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

New York. Samtidigt som börserna i USA slår nya rekord råder ett akut nödläge bland miljoner fattiga amerikaner.

Medan USA firar Thanksgiving säger 26 miljoner att de oroar sig för att inte ha mat för dagen och 14 miljoner kan förlora arbetslöshetsersättning i december.

Det speglar ett land som är splittrat inte bara politiskt, utan även ekonomiskt.

I en välbärgad del av Brooklyn står ett femtiotal personer och köar till en lokal delikatessbutik inför Thanksgiving-helgen. Där inne står unga män med välansat skägg och skär små snittar av kalkoner från ekologiska jordbruk

och importerad wagyubiff för 40 dollar hektot.
Precis runt hörnet ringlar det en betydligt längre kö till ett provisoriskt soppkök, där hundratals väntar på en kartong med mat för att klara sig resten av veckan.
Inför Thanksgiving-helgen höll Donald Trump ett kort tal där han försökte ta åt sig äran för de senaste veckornas positiva börsutveckling i USA. Samtidigt kom dystra siffror som visade hur illa börsen speglar den ekonomiska verkligheten för de flesta amerikaner.
40 miljoner amerikaner riskerar att vräkas från lägenheter eller förlora sina hus efter obetalda bostadslån den här vintern. 26 miljoner amerikaner riskerar att bli utan mat för dagen, medan resten av USA äter kalkon under Thanksgiving.
I många välbärgade områden i USA går det i princip att isolera sig från såväl de humanitära som ekonomiska konsekvenserna av pandemin. I storstäderna är det svårare att blunda för de allt mer absurda klyftorna. Här bor fattiga och rika ofta runt hörnet från varandra. Det skapar stadsmiljöer

som kan påminna om romanscener från Dickens England, med huttrande familjer som väntar utanför soppkök i köer som bokstavligen ringlar sig runt hörnet på nybyggda lyxbostadshus, med månadshyror på 40 000 dollar.
Donald Trumps avgående administration har inte visat några tecken på att prioritera åtgärder mot den pågående krisen. I stället har de ägnat veckorna efter president- valet åt att sätta upp nya trösklar för den tillträdande presidenten Joe Biden, som hoppas genomföra nya stödåtgärder. Trumps finansminister Steven Mnuchin genomförde i veckan en kontroversiell åtgärd för att strypa Biden-administrationens tillgång till 455 miljarder dollar som tidigare åsidosatts för just akuta stödprogram.
I kongressen har förhandlingarna kört fast. Demokrater kräver ett enormt stödpaket på 2000 miljarder dollar, men Republikanerna vill se avsevärt mindre summor. I förhandlingarna prioriterar Republikanerna i stället ett kontroversiellt juridiskt skydd för

företag, som ska hindra dem från att stämmas eller åtalas för att ha äventyrat anställdas säkerhet under pandemin. Demokraterna anser att kravet är oacceptabelt och ovidkommande i ett stödpaket avsett för att förhindra vinterns akuta nödläge.

Om kongressen inte kommer överens kan 14 miljoner amerikaner, lagom till julhelgen, förlora den särskilda arbetslöshetsersättning som betalats ut sedan i våras. Det skulle betyda att de mest utsatta amerikanerna förlorar bidrag på i snitt 1 270 dollar, runt 11 000 kronor, i månaden.

Det lokala handlingsutrymmet är dessutom begränsat. Amerikanska städer och delstater får till skillnad från den federala regeringen inte visa underskott, utan tvingas strama åt ordentligt för att få siffrorna att gå ihop inför nästa budgetår. Det kan betyda en kärv vinter för miljontals amerikaner.

Martin Gelin

Björn af Kleen: Benådningen av Flynn är plåster på såren för Trumpanhängare

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Washington. Att Donald Trump benådar den tidigare säkerhetsrådgivaren Michael Flynn kan ses som ett försök av presidenten att undergräva Rysslandsutredningen. Kanske väntar fler benådningar av personer som åtalats under Robert Muellers granskning.

Demokraterna reagerar mycket starkt på Trumps benådning av Michael Flynn, presidentens förste nationelle säkerhetsrådgivare som erkände att han ljög för FBI om sina kontakter med den dåvarande ryske ambassadören i Washington DC under presidentkampanjen 2016.

Ytterligare en fläck på Trumps eftermäle, säger demokraten Jerry Nadler, ordförande för representanthusets justitiekommitté. Korruption,

säger partikollegan Adam Schiff, ordförande för representanthusets underrättelsekommitté.
Fullständigt skamligt, dundrar liberala Washington Post i sin huvudledare. ”Chockerande om än inte det minsta överraskande”, skriver tidskriften New Yorkers Washingtonkorrespondent Susan Glasser.
Michael Flynn är den första som benådas efter Trumps förlust i höstens presidentval. Det finns kopplingar till valet. Flynn företräds av advokaten Sidney Powell, som fram till denna vecka ingick i Trumpkampanjens uppställning av advokater som försöker få valresultatet upphävt. Under en presskonferens i förra veckan argumenterade Powell för att Joe Biden hade korats till vinnare genom en internationell kommunistisk konspiration, som inkluderar Kina, Venezuela och affärsmän som George Soros. Powells konspirationsteori var möjligen för mycket för det republikanska partiet, som upplåtit sina lokaler till presskonferensen. (I söndags kväll tog Trumps advokat Rudy Giuliani, som leder gruppen, i

vilket fall avstånd från Sidney Powell.)
Men Trumps benådning av Michael Flynn är plåster på såren – för Powell och säkerligen för många av presidentens anhängare som inbillar sig att Biden fuskat sig till segern.
Bland Trumps gräsrötter är general Flynn något av en kultfigur, en martyr som föll offer för Trumps föreställning om ”en stat i staten”, en påstådd sammansvärjning av demokratiska intressen i justitiedepartementet, FBI och säkerhetstjänsten.
Michael Flynn fastnade i säkerhetstjänstens avlyssningsapparat när han diskuterade sanktioner med den dåvarande ryske ambassadören Sergey Kislyak innan Trump tillträtt i januari 2016. FBI kunde enkelt bevisa att Flynn ljög när han dementerade samtalen i förhör med Rysslandsutredaren Robert Mueller och hans personal, men också i tidigare samtal med vicepresidenten Mike Pence.
Flynn var Rysslandsutredningens första rättsliga offer.
Trump repade sig aldrig från Rysslandsutredningen, som

präglade nästan varje dag av hans två första år som president. Hans vägran att erkänna sig besegrad i höstens val kan tolkas som ett försök till hämnd på Rysslandsutredningen, en revansch som det republikanska partiet delvis har ställt sig bakom. Senatens majoritetsledare Mitch McConnell, som försvarat Trumps agerande sedan valet, betackar sig föreläsningar från demokrater om vikten av att respektera årets val-resultat. Detta eftersom oppositionspartiet i McConnells uppfattning just ägnat fyra år åt att ifrågasätta giltigheten i 2016 års resultat. En hänsyftning på Rysslandsutredningen.

Trumps attacker på höstens val tycks ha nått en återvändsgränd. I veckan fick Bidens övergångsregering tillgång till offentliga medel. Regeringsskiftet är snart ett faktum. Men Trump lär fortsätta med sina försök att undergräva Rysslandsutredningen och andra ifrågasättanden av hans presidentskap retroaktivt. Kanske genom ytterligare benådningar av personer som åtalats i kölvattnet av Robert Muellers granskning. George Papadopoulos, en utrikespolitisk kampanjrådgivare

som satt tolv dagar i fängelse för att ha ljugit för FBI, skulle kunna vara aktuell för en benådning. Liksom Rick Gates och Paul Manafort, som båda åtalats och fällts för brott mot kampanjlagar och ekonomiskt bedrägeri.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Mystiskt metallblock hittat i Utahs obygd

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Ett över tre meter högt metallblock nedsänkt i marken har påträffats långt ut i delstaten Utahs ökenlandskap. ”Det konstigaste jag varit med om under alla mina år i luften”,

säger helikopterpiloten som var med vid upptäckten.
– Det var en av biologerna som såg det och vi bara råkade flyga rakt över det. Han liksom ”Vänta, vänta, vänta! Vänd om, vänd om!”. Jag sade ”vadå” och han bara ”det är någon grej där bakom oss, vi måste åka och titta på den”, säger piloten Bret Hutchings till lokal-tv-kanalen KSLTV.
Han eskorterade delstatens naturskyddsmyndighet för att räkna tjockhornsfår när upptäckten gjordes. Sällskapet formulerade flera mer eller mindre seriösa teorier om metallblockets ursprung och syfte, men liksom många i sociala medier lutar de åt att det är ett slags konstverk.
Närmare bestämt refererar många till filmregissören Stanley Kubricks sci-fi-klassiker ”2001: ett rymdäventyr” (1968) baserad på Arthur C Clarkes novell ”The sentinel”. I berättelsen spelar så kallade monoliter en avgörande roll och en av dessa är mycket lik den som nu hittats i Utah.
För nyfikna vandrares säkerhets skull ville upptäckarna först inte ange den exakta fyndplatsen, men en ledtråd var att Monument

Valley i Utah är en av inspelningsplatserna för ”2001”. Just det året på nyårsafton, i Kite Hill utanför Seattle, hittades förresten en annan monolit, ett gerillaverk av en lokal konstnärsgrupp som kallade sig ”Some People”.
Senare lokaliserades metallblockets plats.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Marianne Björklund: Xi Jinpings hopp om en konfliktfri relation lär inte slå in

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Peking. En konfliktfri relation som bringar fred åt världen. Den förhoppningen ska Kinas ledare Xi Jinping ha gett uttryck för när han i onsdags ringde upp Joe Biden och gratulerade till segern i presidentvalet. Få tror att hans önskan blir sann. Joe Biden lär fortsätta föra en tuff Kinapolitik och till skillnad

från Trump väntas han göra det tillsammans med likasinnade länder.

Kaoset och oklarheterna efter det amerikanska valet har följts med stort intresse i Kina. Det var inte utan skadeglädje det skrevs om det polariserade USA efter valet. Till skillnad från när Trump vann för fyra år sedan har den politiska ledningen avvaktat med att ta kontakt med segraren. Men i onsdags ringde till sist Kinas ledare Xi Jinping upp Joe Biden och gratulerade till segern.

I samtalet ska han, enligt kinesiska statliga medier, ha sagt att han hoppas att USA och Kina framöver kommer att ha en relation utan konflikter och konfrontationer. En relation präglad av ett samarbete som båda länderna kan dra fördel av och som bidrar till världsfred. Det är vackra ord som klingar positivt. Men när Joe Biden tillträder som president är det i en verklighet som är långt ifrån rosenröd. Relationen mellan USA och Kina har inte varit så frostig sedan 1980-talet. Biden ärver flera infekterade strider från Trump som har utmålat Kina som fiende nummer ett.

Länderna är inne i ett handelskrig där USA höjt tullar med miljardbelopp på kinesiska varor, Kina och USA har kastat ut varandras journalister och de har stängt konsulat i respektive länder. Samtidigt har amerikanska anklagelser om spionage ökat och kritiken mot att Kina konkurrerar på orättvisa villkor med statliga subventioner har tilltagit. USA har svartlistat kinesiska högteknologiska företag och kritiserat Kina för brott mot mänskliga rättigheter i den nordvästra provinsen Xinjiang samt för hur Hongkongs friheter har minskat.

Xi Jinpings ord är ett utytryck för de förhoppningar om en nystart i relationen som finns från kinesiskt håll när USA byter president. I Biden får de en president som är mer traditionell i sin stil och mindre irrationell. Kanske erinrar de sig tiden när Biden var vicepresident under Barack Obama och USA förde en mjukare politik mot Kina. Då var förhoppningen att närmare band skulle förändra Kina i demokratisk riktning och att landet genom att bjudas in på

världsmarknaden skulle anpassa sig till det internationella regelverk som finns.
Så blev det inte. Kina har kunnat växa på sina egna villkor och har under Xi Jinping som ledare snarast blivit mer auktoritärt.
Och ingen tror att Biden kommer gå tillbaka till den politiken. De senaste åren har en konsensus över partigränsen i USA bildats om att föra en hård Kinapolitik.
Biden utlovade en fortsatt tuff linje mot Kina i valrörelsen och det demokratiska partiet kritiserar landet på ungefär samma punkter som republikanerna.

Däremot blir det förmodligen skillnad i hur politiken bedrivs. Donald Trump utmålade inte bara Kina som fiende i sin ”USA-först” politik. Han tog också avstånd från allierade och införde exempelvis ståltullar gentemot EU. Med Biden vid rodret väntas USA återförena sig med allierade såsom EU, Mexiko och Japan.
Inte minst Antony Blinken som är utpekad som Bidenadministrationens utrikesminister ses som en person som förespråkar internationellt samarbete.

– Vi behöver få våra allierade och partner på vår sida i stället för att skrämma bort dem för att hantera de utmaningar som Kina utgör, sade Blinken i somras.
Han konstaterade att det är svårare för Kina att ignorera 60 procent av världens bnp än en fjärdedel, som USA utgör.
Under Trump har dessutom Kina passat på att öka sin ekonomiska och politiska makt i hela Asien. För bara några veckor sedan ingick Kina i världens största frihandelsavtal, RCEP, med 14 andra länder.

Här väntas Bidenadministrationen bli mer aktiv.
Samtidigt möter Biden ett Kina som fortsätter att växa snabbare ekonomiskt än USA och vars självförtroende blir allt starkare. I år är Kina det enda större landet vars ekonomi kommer att växa. Få företag, eller länder, vill gå miste om den utvecklingen. Här blir det en svår balansgång för Biden att gå.
Möjligen kan relationen mellan USA och Kina framstå som mer friktionsfri under Biden. Tonläget i kommunikationen lär vara ett

annat och politiken blir förmodligen mer förutsägbar vilket underlättar i de dagliga kontakterna.
Förhoppningar finns också om att världens två supermakter kan inleda samarbete i klimatfrågor och på hälsoområdet. Båda områden som Biden väntas engagera sig i mer än Donald Trump som valde att dra sig ur Parisavtalet och lämna WHO.
Marianne Björklund

Trump: Jag kommer att lämna Vita huset

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

President Donald Trump meddelade natten till fredagen att han kommer att lämna Vita huset om elektorerna röstar fram Joe Biden som president.
– Visst kommer jag att göra det – och det vet ni, svarade Trump på

frågan ifall han kommer att lämna sitt presidentkontor om elektorerna formellt fastställer Joe Bidens valseger den 14 december. Det är det närmaste ett medgivande om att han kommer att acceptera en valförlust som Trump hittills har yppat. Efter det fortsatte emellertid Trump att hävda att det har förekommit valfusk och att elektorerna gör ett misstag om de röstar fram Biden.

I presidentvalet den 3 november kammade demokraten Joe Biden hem 306 elektorer, medan Trump skrapade ihop 232. Den 14 december röstar elektorerna och utser formellt USA:s näste president, som tillträder den 20 januari.

TT

Facebooks digitala valuta närmar sig lansering

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Facebooks omtalade satsning på en digital valuta, Libra, ser nu ut att närma sig. Så tidigt som i januari kan valutan lanseras, uppger källor med insyn för Financial Times.

Organisationen Libra Association uppgav i april att den hade planerat att lansera digitala versioner av flera valutor, samt ett digitalt ”komposit” av samtliga valutor. Nu väntas organisationen i stället initialt lansera en ensam valuta, som är backad av USA-dollarn. Övriga valutor och komposit ska rullas ut senare, enligt källorna.

Ett exakt lanseringsdatum är beroende av när projektet får godkännande att ha verksamhet som en betalningstjänst från finansinspektionen i Schweiz, Finma. Finma uppger dock att

den inte kommenterar Libras ansökan.

Planerna på Libra, som först framkom i juni 2019, har sedan de första utkasten skalats ned efter ett skeptiskt mottagande från flera regleringsmyndigheter, som har varnat för att satsningen skulle kunna hota den monetära stabiliteten och utgöra en grogrund för penningtvätt. Flera av projektets ursprungliga medlemmar, bland dem Paypal, Mastercard och Vodafone, hoppade efterhand av och har distanserat sig från projektet, som initierades av Facebook.

Direkt

Amat Levin: En tragiskt tydlig demonstration av orättvisorna i det amerikanska rättssystemet

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Netflix-dokumentären om Kalief Browder sätter det amerikanska rättssystemets ojämlikhet i blixtbelysning. Unga svarta män löper 50 procent högre risk

att häktas i jämförelse med vita och tenderar dessutom att beläggas med större borgenssummor.

Det var strax före midnatt den 25 augusti som situationen gick från kaotisk till dödlig. För tredje dagen i rad hade demonstranter samlats i Wisconsin-staden Kenosha, en ort ungefär lika stor som Sundsvall. Anledningen var polisens skjutning av den obeväpnade svarta mannen Jacob Blake, som framför ögonen på sina tre barn träffades av sju kulor i ryggen i samband med ett ingripande. Blake överlevde men paralyserades från midjan och nedåt.

I takt med att delar av protesterna blev våldsamma växte en motreaktion fram. På Facebook fick milisgruppen The Kenosha Guard tusentals medlemmar efter att ett inlägg skrivits där de sökte efter ”patrioter villiga att beväpna sig för att försvara staden från ondskefulla ’thugs’”. Liknande upprop från andra milisgrupper, samt från extremhögersajter som Infowars och helt vanliga butiksägare, fick snart tungt beväpnade civila att uppstå på Kenoshas gator.

En av dem var 17-åriga Kyle Rittenhouse. Några timmar efter att han anlänt till centrala Kenosha hade han skjutit ihjäl två personer och skadat en tredje. Polisen lät honom lämna platsen men dagen efter överlämnade han sig. Han häktades och står sedan dess åtalad för bland annat mord. I Wisconsin är det dessutom olagligt för personer under 18 år att inneha skjutvapen för andra ändamål än jakt och målskytte. Förra veckan betalades dock Rittenhouses borgenssumma på drygt 17 miljoner kronor. I väntan på rättegången, där hans advokat kommer att argumentera att han handlade i självförsvar, är Rittenhouse återigen fri. Pengarna kommer bland annat från #FightBack, en högerorienterad organisation som säger sig kämpa för rätten till självförsvar, privata donationer från grundaren till kuddföretaget My Pillow samt från den kristna insamlingssajten GiveSendGo.

På svenska Netflix visas just nu en dokumentär om en person som inte hade samma lyx. 2017 års ”Fängslad: Historien om Kalief Browder” handlar om en 16-åring som 2010 stoppades av polisen

när han var på väg hem från en fest i Bronx, New York. En man hade anmält sin ryggsäck stulen och pekade ut Browder som, trots att han inte hade väskan på sig, arresterades.
Borgen sattes till motsvarande 25 000 kronor. Eftersom hans familj inte hade råd att betala den fördes han till den notoriska fängelseön Rikers Island där han fick sitta i väntan på rättegång. När åtalet till slut lades ned på grund av bristande bevis hade Browder suttit häktad i tre år. Två av dem i isoleringscell.

Tiden på Rikers Island, som förutom isoleringen präglades av att han misshandlades av fängelsevakter och andra fångar, lämnade Browder traumatiserad. Den 6 juni 2015 hängde han sig. Han blev 22 år gammal.
Browders fall är särskilt tragiskt, men att amerikaner frihetsberövas även för icke-våldsamma brott hör till vardagen. I USA är mer än två miljoner människor fängslade – att jämföra med den globala siffran på drygt tio miljoner – och antalet häktade har ökat markant de senaste decennierna.

Icke-vita häktas dessutom i 25 procent högre utsträckning och unga svarta män löper 50 procent högre risk att häktas i jämförelse med vita. De tenderar också att beläggas med större borgenssummor.
Den negativa effekten av lättvindig och långvarig häktning är välbelagd. Det splittrar familjer, gör det omöjligt att behålla en anställning och placerar individer i en miljö där de riskerar att falla in i grov kriminalitet.
Kyle Rittenhouses frisläppning och Kalief Browders livsöde är en tragiskt tydlig demonstration av det amerikanska rättsväsendets orättvisa behandling av fattiga och icke-vita. En demonstration av ett system där din möjlighet att undvika häktning inte hänger på brottets natur, rymningsrisken, hur farlig du är för din omgivning eller hur många liv du har tagit. Utan på din förmåga att köpa dig fri.

Amat Levin

Vad händer när en konspirations-teoretiker väljs in i kongressen?

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Med republikanen Marjorie Taylor Greene får - konspirationsteorin QAnon en supporter i den amerikanska kongressen.

DN:s Hugo Lindkvist och Daniel Costantini reste till hennes ultrakonservativa hemmadistrikt i Georgia, där hennes väljare bunkrar vapen och ammunition. Kommer anhängare att gå från ord till handling?

Det har gått en vecka sedan Joe Biden utropades till segrare i presidentvalet. Men för republikanerna som minglar i partiets monter på vapenmässan i småstaden Dalton är valet långt ifrån över.

Lokala partiordföranden i Whitfield county, Dianne Putnam, är säker på att det finns en dold makt, en ”djup stat”, som har

fuskat och sett till att Demokraterna vunnit.
– Vår president försöker avslöja korruptionen. Det är därför de vill bli av med honom, säger Dianne Putnam.
Från montern, som ligger på en liten scen, har hon bra utsikt över långborden i lokalen.
Mässbesökare går omkring bland rader av pistoler, gevär och skyddsvästar.
I republikanernas monter småsnackas det om röstfusk, ”farliga” demokrater, vilka nya vapen som man ska köpa – och världsmaktsordningen.
Volontären Shane Hibberts nickar instämmande när lokalordföranden talar om den ”djupa staten”.
– De vill orsaka anarki och skaffa sig världsomspännande makt. Socialism!
Vi befinner oss i nordvästra Georgia, i ett av den amerikanska Söderns mest konservativa områden. Här, med Tennessee i norr och Alabama i väster, fick president Donald Trump mellan 70 och 80 procent av rösterna i varje county.
Men republikanerna har även fått en ny lokal stjärna. De har varit

med och röstat fram en annan vapenfetischist som ny kongressledamot för distriktet: Marjorie Taylor Greene.
På sistone har det skrivits mycket om Greene. Hon som också talar om en ”djup stat”. Och som sägs vara beviset för att extrema konspirationsteorier på allvar har blivit en del av landets politik. Vad betyder det att de här idéerna tar plats i USA:s maktcentrum?

○ ○ ○

För knappt ett år sedan, när Marjorie Taylor Greene påbörjade sin politiska kampanj, var vapenmässan i Dalton en av platserna hon lockade väljare på.
”We need fighters in DC”, skrev hon i ett Instagraminlägg från mässan och upplyste följarna om att hon varje dag bär vapen för att kunna skydda sig själv.
Vid den tiden var det få som på allvar trodde att Greene, en crossfitfantast som nyligen hade flyttat till staden Rome, skulle kunna bli ledamot för Georgias 14:e kongressdistrikt.
Men hon hade pengar i ryggen, bland annat genom stöd från ultrakonservativa gruppen Freedom Caucus. Efterhand fick

också hennes hårdföra retorik allt mer genomslag, bland annat genom mångtaliga Facebookannonser.
Hon beskriver sig själv som ”100% Pro-Life, Pro-Gun, Pro-Trump”, och det är den typen av budskap hon har hamrat in under kampanjen. Inför slutrundan i primärvalet var hon tydlig favorit, trots avslöjanden om att hon hade omfamnat högerextrema konspirationsteorier och uttalat sig nedsättande om svarta, judar och muslimer.
Nyhetssajten Politico, som granskade Greenes förflutna, skrev att hennes framgångar väckte ”panik” inom republikanska kretsar. Flera ledande röster fördömde henne. Farhågor fanns att en valseger för Greene skulle skada partiets anseende, inte minst i samband med de pågående protesterna mot rasdiskrimineringen.
Huvudmotståndaren i primärvalet, John Cowan, kallade i sin tur Marjorie Taylor Greene för ”galen”. Han beskrev henne som antitesen till republikan.
– Hon förtjänar en Youtubekanal, inte en plats i kongressen. Hon är

ett cirkusnummer, sa John Cowan till Politico.
När Greene i augusti vann primärvalet mot Cowan hyllades hon av Donald Trump som en ”framtida republikansk stjärna”. I och med segern var det i princip klart att hon skulle ta platsen i kongressen för det konservativa distriktet, även om det återstod ett slutrace mot demokraten Kevin Van Ausdal.
Han, en 35-årig it-specialist och politisk nybörjare, hade målet att bedriva en sansad kampanj med fokus på sakpolitiska områden som sjukvård och arbetsmarknad. Men i stället tvingade striden mot Greene honom att ändra strategi och själv försöka höja tonläget. Taktiken funkade inte alls för Van Ausdal.
Greene fick hela USA att tala om henne efter att hon poserat på en bild med sitt halvautomatiska vapen och utlovat en ”offensiv” mot demokrater som Alexandria Ocasio-Cortez. Samtidigt bröts Kevin Van Ausdal ned psykiskt för varje dag som den smutsiga kampanjen pågick.
När Van Ausdals hustru en månad före valdagen begärde skilsmässa – där hon bland uppgav att han

var nära ett sammanbrott – tvingades han hoppa av. I efterhand berättade han i Washington Post om rädslan han kände under kampanjen när han fick höra om hoten som riktades mot honom på nätet.

– Jag visste att Trump var en fascist, och jag visste att han skulle förstöra det här landet, men inte hur mycket. Och Marjorie kommer bara att göra det värre, säger Van Ausdal.

Men varför växte nätrörelsen bakom Marjorie Taylor Greene så starkt?

○ ○ ○

Mer än något annat har Marjorie Taylor Greene blivit känd under smeknamnet ”QAnonkandidaten”. Anledningen är att hon vid flera tillfällen har spridit idéer för den högerextrema konspirationsteorin QAnon.

QAnon började genom förutsägelser av den anonyma användaren ”Q” på nätforum under hösten 2017. Påståendena är totalt grundlösa, och handlar kortfattat om att USA och världen i hemlighet styrs av en satanistisk pedofilring under ledning av

demokratiska politiker och Hollywoodkändisar.
QAnon innehåller, som så många andra konspirationsteorier, tankar om en pågående kamp mellan gott och ont. De onda i det här fallet är, enligt QAnonanhängare, alla progressiva och liberala krafter. Kampen, säger man, ska utmynna i en apokalyps, en ”storm”, där Donald Trump kommer stå som den slutgiltiga segraren.
Hur många som helt och hållet har omfamnat den fullständiga QAnonberättelsen är svårt att veta. Däremot har konspirationsteorins tanke om en värld styrd av en dold hand, ofta kallad just den djupa staten, fått omfattande spridning. Inte minst under coronapandemin då desinformationskampanjer frodas.
Organisationen Advance Democracy, som studerar desinformation, varnade i oktober för en alarmerande snabb tillväxt av QAnonbudskap på nätet.
– Tillväxten får verkliga konsekvenser. Vi kommer att få se hur tron på våra institutioner urholkas och det kommer att göra det allt svårare att regera, sa

Daniel J Jones, president vid Advance Democracy, till Washington Post.
Marjorie Taylor Greene var redan på ett tidigt stadium en följare av QAnon. I slutet av 2017 laddade hon upp en lång video där hon förklarade att den anonyma skaparen bakom QAnon var en ”patriot”.
Vidare fortsatte Greene att hävda att det fanns en ”unik möjlighet att slå ut den här globala ringen av satansdyrkande pedofiler” och tillade att hon trodde att landet hade rätt president för att göra just det.

I år har hon försökt distansera sig från QAnon, men det är svårt när det finns många tydliga bevis på hennes engagemang.
Greene skrev bland annat under en tid positiva artiklar om QAnon för en konspiratorisk nätsajt. Hon förde där fram idéer om att Hillary Clinton hade mördat politiska fiender och att masskjutningar orkestrerats för att slå ned på rätten att bära vapen, avslöjade NBC News.
Hon är samtidigt långt ifrån den enda republikanen som i någon utsträckning har visat sympati med QAnon. Åtminstone elva av

partiets kandidater till USA:s kongress hade inför årets val öppet spridit konspirationsteorins idéer, rapporterade Axios.
Två av dem valdes in: förutom Marjorie Taylor Greene även Lauren Boebert från Colorado.
Dessutom har det kommit varningar om att QAnon. FBI gjorde i fjol bedömningen att konspirationsteorin kan kunna fungera som inspiration till inhemsk terror.
Inför valet bannlyste även flera sociala medier QAnonbudskap, delvis med motiveringen att materialet har potential att leda till våld i det verkliga livet.
”Jag hörde från läsare vars föräldrar, vänner och syskon hade försvunnit i QAnon-bubblan online. Rörelsens väljare begick våldshandlingar och vandalism, och spred farlig desinformation om covid-19”, skrev New York Times techkolumnist Kevin Roose tidigare i höst för att förklara varför QAnon blivit en rörelse som måste bevakas.
Bara dagarna efter presidentvalet inträffade en incident som tyder på att QAnonanhängare är beredda att begå våldsdåd.

○ ○ ○

Kvällen den 5 november körde två män från Norfolk, Virginia, till Philadelphia, Pennsylvania. I deras bil fanns ett halvautomatiskt gevär och minst 117 rundor med ammunition.

Männen stannade bilen i närheten av mässhallen Convention center i centrala stan. I lokalerna pågick just då räkning av de förtidsröster som skulle avgöra valet i Pennsylvania, och sedermera ge Joe Biden segern.

Omkring klockan 22.20 upptäckte polisen den grå bilen. Några minuter senare greps männen. Förutom geväret i bilen bar de på varsin pistol.

Det som väckte mest uppmärksamhet i amerikanska medier var dock vad som fanns på själva bilen.

På den satt symboler som refererade till QAnon. Senare upptäcktes även att den ene mannen spridit både QAnonbudskap och antisemitiskt innehåll på nätet.

I skrivande stund sitter männen fortsatt häktade för misstänkt vapenbrott. De nekar till all form av brottslighet, men enligt

åklagaren kan polisen i sista stund ha lyckats avvärja en massskjutning, skriver Philadelphia Inquirer.
Enligt ett brev som åklagaren har skickat till domstolen var männen beväpnade med tillräcklig ammunition för att ”döda betydligt fler än 100 personer och med ett vapen anpassat för att genomföra en masskjutning”.
○ ○ ○
Republikanernas lokalordförande Dianne Putnam kör sin vinröda Ford från vapenmässan mot partiets lokalkontor. På parkeringen utanför har ett fyrtiotal partisympatisörer från närliggande Murray county samlats. Flaggorna med Trumps namn fladdrar i vinden.
Gruppen har åkt till Dalton för att uttrycka sin sympati med de tusentals Trumpssupportrar som den här lördagen har tagit sig till Washington DC för att demonstrera mot valresultatet.
Efter en kort samling traskar anhängarna därför bort mot en vägkorsning och ställer upp sig på rad med flaggor och skyltar.
Demonstranterna möts av uppskattande biltutande från

förbipasserande men även någon som öppnar bilrutan och ropar ”Fuck Trump!”
Seth Vineyard håller sitt plakat med utsträckta armar, så högt han kan mot bilisterna. På plakatet står det: ”Stoppa den satanistiska stölden”.
27-åringen arbetar, som så många här i området, inom golvindustrin. Han är helt övertygad om att Joe Biden leder en satanistisk administration som snart ska ta över USA:
– Med aborter förstör de liv och nu kommer de skölja ned hela USA:s välstånd i toaletten. Vi kan inte gå med på det. Den här fredstiden med Trump är den sista som Gud har givit oss!
Seth Vineyard säger sig ha koll på QAnon. Han är ingen dedikerad följare men tycker att det verkar som att förgrundsfiguren har tillgång till ”stark research”. Förutsägelserna som ”Q” har presenterat stämmer ofta överens med det han själv vill ska hända.
Seth Vineyard tycker att Marjorie Taylor Greene har huvudet på skaft. Han säger att hon håller sig till fakta och sanning.
– Jag ska fortsätta kampen tills jag dör eller befinner mig någon

annanstans, säger han medan biltutorna fortsätter ljuda över vägkorsningen.
Samtidigt befinner sig Marjorie Taylor Greene i Washington DC. Hon får en första introduktion i kongressen och talar dessutom för Trumpsupportrarna som samlats på Freedom Plaza.
Greene, iklädd röd kappa och pilotsolglasögon, säger att så många som möjligt måste ansluta till den ”gräsrotsarmé” hon leder för att stoppa ”valstölden”.
Hon påstår att Demokraterna är ett parti som ”vill mörda barn fram till födseln” och ”ta ifrån er era vapen”.
Hon avslutar med att uppmana demonstranterna att följa med i marschen mot Högsta domstolen.
– Det är där den här striden kan vinnas, säger Marjorie Taylor Greene till de jublande supportrarna.
När DN söker Greene för en egen intervju kommer enbart ett kort mejlsvar: ”Ingen internationell media. Tack.”
○ ○ ○
Republikanerna som minglar på vapenmässan tror inte heller att

valet på långa vägar är avgjort. De skulle kunna hänge sig helt åt den kampen, men Greene har uppmanat dem att just nu fokusera på en annan fråga. Lokalavdelningen hade videomöte med kongressledamoten två dagar tidigare. Hon sa till medlemmarna att det viktigaste för dem är att ”säkra nordvästra Georgia” inför senatsvalen i januari, berättar en av volontärerna på plats. Det är då, i viktiga slutrace, som makten över kongressens överhus avgörs. För att nå ut till väljarna måste man kommunicera direkt med dem, menar Dianne Putnam.

Nyhetsrapporteringen om Marjorie Taylor Greene och Georgias 14:e distrikt har varit sensationalistisk och osann, tycker hon.

– Min dotter, som är 43 år, frågade mig nyligen: ”När slutade nyheterna vara nyheter?” Jag svarade: ”På 70-talet.” Så hon har levt hela sitt liv utan att känna till de riktiga nyheterna.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Vad är QAnon?

QAnonkonspirationen började få spridning i slutet av oktober 2017 på nätforumet 4chan.
Förgrundsfiguren är en anonym användare med namnet ”Q” som har gjort förutsägelser om en kommande ”storm”.
Enligt konspirationsteorins anhängare finns ett världsomspännande pedofilnätverk som i hemlighet styr världen. Denna sammansvärjning, som i regel är satanister, inkluderar både kändisar och demokratiska politiker.
Nätverkets motståndare sägs enligt QAnon vara USA:s president Donald Trump. Han är enligt konspirationsteorins teologi på väg att utlösa en typ av armageddon, ”stormen”, där den satanistiska sammansvärjningen kommer att besegras.
Under åren som ”Q” har figurerat på nätet har karaktären bytt forum. Under 2020 har kontot publicerat sig på 8kun, men efter

presidentvalet har inga nya förutsägelser dykt upp. Symboler för QAnon har ofta synts på Trumpevenemang. Idéerna har under åren spridits av politiker men även av rasistiska och högerextrema grupperingar, också utanför USA:s gränser. Det finns i QAnonrörelsen tydliga stråk av antisemitism, något journalisten och författaren Kent Werne tidigare har berättat om i en DN-artikel om QAnon: ”Många nutida konspirationsteorier om en dold hand som styr bakom kulisserna hämtar näring ur antisemitiskt konspirationstänkande. Det gäller inte minst QAnonteorin, som målar upp en konspiration bestående av satanistiska pedofiler – vilket har sin grund i gamla myter om judiska satanistiska ritualmord på barn”, sa Werne.

Detta är representanthuset

Marjorie Taylor Greene har valts in som

ledamot i representanthuset, den amerikanska kongressens underhus. Senaten är kongressens överhus.

Sammanlagt har representanthuset 435 ledamöter som alla representerar var sitt kongressdistrikt. I delstaten Georgia finns totalt 14 distrikt. Sedan mellanårsvalet 2018 har Demokraterna haft en tydlig majoritet i representanthuset. Partiet behåller kontrollen efter årets val även om partiets ställning har försvagats. Samtliga val till representanthuset är ännu inte helt avgjorda men i valen där CNN har utropat en vinnare har i skrivande stund 222 platser gått till Demokraterna och 207 till Republikanerna. Tillsammans med senaten utgör representanthuset USA:s lagstiftande församling. Om lagförslag ska gå igenom måste det antas av båda kamrarna. Representanthuset har bland annat möjlighet att inleda en riksrättsprocess, något som

gjordes mot Donald Trump under fjolåret. Den av Republikanerna kontrollerade senaten friade dock presidenten.
Den nya kongressen svärs in den 3 januari. Ledamöterna i representanthuset väljs på två år.

ack för synpunkter. Det är nog oomtvistat att, rätt använt och utan ändrat beteende på andra sätt, så minskar risken för smitta om båda använder bra munskydd. Problemet är väl att alla dessa antaganden inte alltid är uppfyllda, och hur det går då beror nog på vilka och i hur hög grad, antaganden inte gäller. mvh, Tom Britton”
Det har varit radioskugga i mejlkontakten med Anders Tegnell under en längre period. Men när Tom Britton den tionde november svarar på ett mejl från en privatperson som resonerar om nyttan med munskydd, plingar det till i inkorgen. Anders Tegnell visar sig vara med i samma tråd och vill också bidra med ett svar: *”Skillnaden ligger väl i den klassiska skillnaden mellan efficacy och efficiency.*

Med vänlig hälsning
Anders Tegnell”

Tom Britton har personligen alltid ett munskydd med sig numera. Han tar fram och demonstrerar hur man ska sätta det på armen hellre än under hakan när man inte använder det.

– Munskyddsgrejen har blivit så laddad. ”Är du för eller mot?!” Jag är lite mittemellan. Jag tror att man ska undvika trängsel, det är det överlägset viktigaste rådet, och att stanna hemma när man har symtom. Men i vissa situationer är det svårt att undvika trängsel och då tror jag att munskydd kan vara bra, säger Tom Britton.

Han förstår inte varför just denna debatt har blivit så ”dogmatisk” i Sverige och han lägger en del av den skulden på Folkhälsomyndighetens kommunikation.

– I nästan alla andra länder rekommenderas munskydd. Jag tycker Folkhälsomyndigheten har varit lite fega där. De menar att om man bär munskydd kanske man struntar i att undvika trängsel. Det vore såklart inte bra. Men så länge man säger ”Fortsätt undvika trängsel. Bär munskydd

när du åker kommunala färdmedel, men undvik kommunala färdmedel så mycket du kan ändå”, så förstår jag inte faran med det.
Världens största studie om munskydd, gjord av danska forskare, har precis publicerats. Den är viktig och intressant, tycker Britton.
– Jag har redan tidigare trott att det är klart viktigare med fysisk distansering och att stanna hemma vid symptom. Men, när det inte går att undvika trängsel inomhus kan det på marginalen spela viss roll att bära munskydd. Den inställningen stämmer ganska väl överens med studiens resultat, tycker jag.
Han har inte på sig sitt munskydd så ofta, även om han alltid har det med sig. Han åker visserligen fortfarande till jobbet, men han cyklar, precis som han gjorde innan pandemin. På jobbet är han i princip ensam i lokalerna.
– I dag tänkte jag cykla och handla mat i Fältöversten och då kommer jag att ha munskydd. Jag borde ha handlat tidigare, jag gissar att det kommer att vara en del folk i affären när jag kommer vid 18-tiden.

Orsaken till att mejlkontakten har mattats ut med Tegnell och andra myndighetspersoner är ganska enkel. Mejlen började begäras ut.
– Det var orutin från min sida. Hade jag insett att mejlen skulle begäras ut hade jag utelämnat lite privata kommentarer.

Som vadå?

– En kommentar som handlar om en av de här 22 forskarna. Jag skrev till Jan Albert om någonting och sedan skrev jag ”förresten blev jag uppringd av henne, hon pratade i 45 minuter och jag fick inte en syl i vädret”. Det var lite negativa kommentarer som spriddes i sociala medier. Hon såg det och skickade ett upprört mejl till mig. ”Vad fan är det här?” Jag tycker det var olyckligt. Det var inte direkt något fel jag skrev, men det var ju inte meningen att såra henne.
Det är synd att debatten har utvecklats till ett sådant skyttegravskrig, tycker Tom Britton. Det behövs kritiska röster och han är positiv till att de 22 forskarna har framfört sina invändningar.
– Sedan tycker jag båda läger är lite för dogmatiska. Folkhälsomyndigheten och

Anders Tegnell verkar ha svårt att erkänna fel. Andra sidan verkar tycka att i princip allt Folkhälsomyndigheten gör är fel. Då pratar jag inte om de 22, men det verkar finnas en del människor som tror att Anders Tegnell vill att många svenskar ska dö. Att han är en ondsint person som har en dold agenda som går ut på att döda så många människor som möjligt.

○ ○ ○

Tom Britton har haft fel i flera av sina prediktioner. Nu ägnar han sig inte åt att försöka spå smittokurvor längre. Men sin artikel som publicerades i tidningen Science i slutet av juni tror han fortfarande ”stenhårt” på.

Och hans viktigaste budskap är att det vi, var och en av oss, gör spelar stor roll för hur julen ska bli. Och framtiden därefter.

Artikeln handlar, även den, om flockimmunitet. Enligt Tom Britton krävs att 60 procent av befolkningen vaccineras för att uppnå flockimmunitet – det är inga konstigheter, säger han, det vet man sedan tidigare om man räknar med att R0-talet, alltså hur

många personer en smittad människa i sin tur smittar, är 2,5. Om immuniteten däremot kommer från smittspridning är procenten som krävs lägre. Tom Britton vill inte säga exakt, men tror att det handlar om ungefär 40 procent av befolkningen.

– Det vi belyste i vår artikel var att om immuniteten kommer från smittspridning är det inte slumpmässigt vilka som blir immuna.

De som smittas tenderar enligt Britton att vara sociala och aktiva. Därmed smittar de i sin tur fler personer. När de blir immuna så avstannar smittspridningen.

– Det är det som gör att inte längre 60 procent krävs för flockimmunitet, utan snarare ungefär 40 procent.

Skulle inte det innebära att om man fokuserade på att vaccinera de rörliga och aktiva skulle man inte behöva vaccinera lika många?

– Det skulle man kunna tänka sig är klokt, men de som kommer att prioriteras enligt Folkhälsomyndigheten är de äldre. Och det är helt rätt strategi, att skydda de som riskerar att bli

allvarligt sjuka, men det innebär att man nog måste vaccinera i en högre grad. Kanske kommer man också försöka vaccinera lite bland socialt aktiva, unga vuxna exempelvis. Det skulle kunna få god effekt på att minska smittspridningen.

Professor Britton hoppas på att få fira jul med hela sin familj: han har fyra syskon varav tre halvsystrar som alla har småbarn. Förra året firade de hemma hos Tom Britton på Gärdet i Stockholm. Det planerar de att göra i år också – fast utomhus, på gården.

Britton har alltså slutat förutspå smittspridningen ”även om det är vad alla undrar om”, men han tror ändå att den kommer att börja avta runt luciahelgen, vilket vore bra för julhelgen. Om – ett viktigt om – svenskarna håller sig till restriktionerna.

– Det är inte avgjort hur det kommer att gå. Det påverkar vi alla. Men jag tror att det kommer att bli under 1 000 nya döda från i dag och innan nyår. Lagom till jul tror jag att det kommer att ha börjat avta.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se

Tunga rättsprocesser kan vänta Donald Trump nästa år

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Livet efter Vita huset kan präglas av svåra juridiska bekymmer för den tidigare presidenten. Misstankar om bedrägeri, skattebrott och sexuella trakasserier – åtminstone sex rättsprocesser väntar Donald Trump nästa år. Vissa kan leda till fängelse.

New York.

Donald Trump hade hoppats tillbringa de kommande fyra åren i Vita huset. I stället riskerar han nu att få tillbringa dem i rättegångar. Åtminstone sex tunga rättsfall väntar Trump nästa år. Som president kunde Trump mestadels undvika konsekvenser för handlingar som juridiska experter och kritiker menar har brutit mot lagen. Men när han lämnar Vita huset i januari kan

han inte längre skyddas av sitt ämbete.
Döms Trump för de mest allvarliga brott han anklagas för kan det handla om fleråriga fängelsestraff och återbetalning av skatteskulder på mer än 100 miljoner dollar.
– När Trump lämnat Vita huset kan han inte längre hota med presidentens makt för att stoppa dessa utredningar, säger Daniel Alonso, en tidigare federal åklagare, till BBC.
Redan tidigare har Donald Trump anklagats för 26 fall av sexuella trakasserier och våldsamma övergrepp. Hans företag har stämts mer än 4 000 gånger och han har begärt sina bolag i konkurs sex gånger. Men han har aldrig tidigare stått inför en så diger samling snåriga rättsfall som den som väntar nästa år.
– Få har så slugt undvikit konsekvenserna av sina handlingar. Men nu kan hans tur vara på väg att ta slut på ett brutalt sätt. Det rör sig om väldigt allvarliga fall och den här gången kan han inte benåda sig själv, säger journalisten Jane Mayer, som granskat Trumps rättsfall, till radiokanalen NPR.

De anklagelser som tycks göra Trump mest oroad handlar om skattefusk och bedrägeri.
Cyrus Vance, högsta åklagare i staden New York, utreder nu det han beskriver som ”potentiellt långvariga och utförliga kriminella handlingar på Trumps företag”. Att döma av New York Times tidigare undersökning av Trumps företag kan det handla om både stora och små skattebrott. Trump ska exempelvis ha dragit av 70 000 dollar för ”hårvård”, vilket är en personlig kostnad som inte är avdragsgill för företag.
Han ska även ha givit sin dotter Ivanka Trump hundratusentals dollar som felaktigt ska ha redovisats som ”konsultarvoden”.
Tyngre anklagelser handlar om att Trump tycks ha skapat två olika redovisningar av företagets ekonomi, enligt såväl New York Times utredning som Trumps tidigare personliga jurist, Michael Cohen.
Trumps företag ska ha haft en separat redovisning med ändamålet att visa maximala förluster, för att undvika skatter, samtidigt som en annan redovisning användes för att visa

upp vinster och ekonomisk styrka, för att få mer fördelaktiga banklån och försäkringar med goda villkor. Går det att bevisa bedrägeri och skattebrott kan det leda till fängelsestraff, enligt Cyrus Vance. Han hävdar enligt utredningen att Trump och hans företag kan ha gjort sig skyldiga till tre sorters bedrägerier – gentemot banker, försäkringsbolag och skattemyndigheten – samt även lämnat falska skattedeklarationer. Vance har även krävt och fått tillgång till åtta år av Trumps skattedeklarationer, som därmed kan bli offentliga under den fortsatta rättsprocessen nästa år. Letitia James, högsta åklagare i delstaten New York, utreder samtidigt om Trumps företag ägnat sig åt bedrägeri när de överskattat värdet på fastigheter för att få mer fördelaktiga lån och försäkringar, samtidigt som de undervärderat fastigheterna i årsredovisningar, av skatteskäl. Det vore också ett grovt brott. Ett annat rättsfall rör de tidigare uppmärksammade utbetalningarna till två kvinnor, Karen McDougal och Stormy Daniels, som haft sex med Trump

och sedan fick stora summor pengar för att hålla tyst om detta. Det brottsliga är att pengarna ska ha kommit från Trumps valkampanj.
Michael Cohen erkände under rättegången om fallet 2018 att utbetalningarna gjorts och han dömdes till tre års fängelse. Cohen hävdade att det ”inte finns något tvivel” om att Trump personligen beordrat utbetalningarna. I det rättsfall som nu leds av Cyrus Vance utreds även om Trump bröt mot lagen genom att felaktigt redovisa utbetalningarna.

Två ytterligare rättsfall rör kvinnor som anklagat Trump för våldtäkt, sexuella trakasserier och förtal. Jean Carroll hävdar att Trump våldtog henne i ett omklädningsrum på lyxvaruhuset Bergdorf Goodman i New York på 1990-talet. Hon har kvar en klänning som ska bevisa att våldtäkten ägt rum. I oktober avslog en federal domare Trumps försök att lägga ner fallet.
Summer Zervos, som deltog i Trumps tv-program ”The Apprentice”, har också anklagat Trump för sexuella övergrepp och förtal.

Ett femte rättsfall rör eventuella brott som handlar om huruvida Trump under åren som president använt sitt ämbete för personlig vinning. Det är förbjudet enligt USA:s konstitution.
Demokraterna fick kritik för att inte inkludera dessa fall i riksrättsprocessen mot Trump förra året, men Trump kan fortfarande åtalas för detta om det finns tillräckliga bevis. Åklagare i delstaten Maryland och i Washington DC utreder nu fallet.
Till sist har han även stämts av brorsdottern Mary Trump, som hävdar att Donald Trump stal miljontals dollar av arvet från sin pappa Fred när denne dog 1999. I sin stämningsansökan skriver Mary Trump att ”bedrägeri är ett sätt att leva” för Donald Trump.
För att Trump ska dömas för något av detta måste åklagarna kunna visa att han är skyldig bortom rimligt tvivel. Det kan bli problematiskt eftersom Trump själv inte för skriftliga protokoll över sin affärsverksamhet, enligt medarbetare en taktik för att undvika juridiska konsekvenser.
Han använder inte e-post, skickar inga textmeddelanden i

affärssammanhang och skriver sällan anteckningar.
Men Letitia James och Cyrus Vances jurister hoppas att vittnesmål från Trumps egna medarbetare och jurister kan vara tillräckligt. Michael Cohen, länge Trumps personliga jurist, samarbetar redan med utredningarna i New York och har under året gjort fyra intervjuer med Vances jurister på en specialavdelning för ekonomisk brottslighet i New York.
Oavsett om Trump döms eller inte kan dessa rättsprocesser bli början på en lång, förödmjukande och kostsam juridisk strid. Enligt New York Times utredning kan Trump vara skyldig skattemyndigheten mer än 100 miljoner dollar. Bara de juridiska kostnaderna för dessa rättsfall kan kosta tiotals miljoner dollar för Trump.
När Bill Clinton lämnade Vita huset efter åtta år som president och en riksrättsprocess, hade han en rad andra kontroverser och stämningar mot sig. Han drog på sig skulder på mer än tio miljoner dollar i juridiska kostnader.
Trumps personliga finanser står redan inför en rad risker. Enligt

New York Times har Trump skulder på mer än 300 miljoner dollar som måste återbetalas inom fyra år. Financial Times rapporterar i sin tur att Trumps fastighetsbolag har skulder på 900 miljoner dollar som också måste återbetalas senast 2024.
– Det är hans presidentämbete som skyddat honom från såväl fängelse som fattighuset, säger författaren Timothy Snyder, som granskat Trump, till New Yorker.
Martin Gelin

Michael Winiarski: Med Biden i Vita huset blir Polen än mer ensamt och isolerat

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

När Donald Trump blev president i USA satsade Polens högernationalistiska regering och landets starke man Jaroslaw Kaczynski allt på att ställa sig in hos Trump och vända ryggen åt EU.

Det visade sig vara en felkalkyl, och med Joe Bidens valseger är Polen nu än mer ensamt och isolerat.

Efter presidentvalet i november 2016 gratulerade den polska regeringen omedelbart Donald Trump till valsegern. Då var det inte tal om att vänta på något elektorskollegium eller ”certifiering” av valutgången. Denna gång har den polske presidenten Andrzej Duda däremot, snart fyra veckor efter valet, ännu inte gratulerat Joe Biden till valsegern. Därmed är Polen i gott sällskap med Vladimir Putin, en annan ledare som hade föredragit fyra år till med Trump i Vita huset.

I stället kom Duda med en kuriöst uttryckt lyckönskning till ”en framgångsrik presidentvalskampanj”. Ungerns nationalistiska premiärminister Viktor Orbán använde samma formulering – ”framgångsrik kampanj” – för att gratulera Biden. Förklaringen är den begränsade entusiasmen; Orbán har tidigare anklagat Demokraterna i USA för ”moralisk imperialism” – vilket syftade på att Bidens parti har kritiserat

utvecklingen mot auktoritärt styre i Ungern och Polen.
Besvikelsen över valutgången i USA hos de regerande nationalkonservativa partierna Lag och rättvisa (PIS) i Polen och Fidesz i Ungern har varit tydlig. Det finns flera skäl till det.
Med Trump i Vita huset kunde deras styre få legitimering av ”den fria världens ledare”.
Nu står de utan beskydd från den person som varit inspirationskälla och informell ledare för världens alla högerpopulistiska politiker.
I juni, strax före det polska presidentvalet, besökte Duda Vita huset och fick starkt stöd av Trump.
PIS hade hoppats på fyra år av ytterligare nära allians med en president Trump. Partiledaren Kaczynski har ju inte helt lyckats fullborda sitt projekt att ta kontroll över de oberoende domstolarna, strypa pressfriheten och försämra skyddet för minoriteterna.
En annan anledning är att Biden, till skillnad från Trump, har varit öppen i sin kritik mot de ungerska och polska regeringarnas politik.
På ett valmöte i oktober buntade den demokratiska

presidentkandidaten ihop Polen med diktaturer som Belarus och Nordkorea: ”Ni ser vad som händer, från Belarus till Polen och Ungern, och uppgången för totalitära regimer i världen. Vår nuvarande president stödjer alla slags banditer i världen, han skickar kärleksbrev till den koreanska diktatorn och är oförmögen att näpsa Putin”, sade Biden.

De orden måste ha svidit i Warszawas regeringskretsar. Biden har också tagit avstånd från de polska ledarnas homofobiska uttalanden, och förklarat att ”hbtq-fria zoner” – som flera regioner i Polen har deklarerat – inte har någon plats inom EU eller någonstans i världen.

Än mer besvärande för Kaczynski är att Biden, till skillnad från den avgående USA-presidenten, är en varm EU-vän. Det är en inställning som Biden delar med en överväldigande del av polackerna. Mätning efter mätning visar att 80 procent av Polens medborgare vill vara kvar i EU, medan endast 11 procent förespråkar en ”Polexit”.

Hur relationerna mellan USA och Polen utvecklar sig med Biden i

Vita huset beror förstås på båda parter. Vad som står klart är att Bidens administration inte som Trump kommer att uppmuntra Warszawas söndring av EU. Och från polsk sida är fjäskandet för Trump av naturliga skäl historia, liksom den egenartade idén om att döpa en amerikansk militärförläggning i Polen till ”Fort Trump”.

En del bedömare menar att Polen nu måste bygga upp relationerna med USA från praktiskt taget noll. Det är ett pessimistiskt synsätt. Polen är trots allt med i försvarsalliansen Nato, ett viktigt USA-intresse som Trump uttryckte sig nedlåtande om. Därtill är Polen en föredömlig medlem: landets försvarsutgifter ligger på 2,1 procent av bnp, vilket överträffar det mål som Nato satte 2014.

Men om Polen inte ska marginaliseras är förutsättningen att den polska regeringen backar från sina mest auktoritära impulser. Det är svårt att se att Kaczynski skulle vilja göra det. Men Trump, för vilken allt handlade om ”business” och nytta, är snart borta. Och den polska ledningen får Biden som motpart,

för vilken också demokratiska värden spelar en roll.
I våras skrev Biden i tidskriften Foreign Affairs: ”Segern för demokrati och liberalism över fascism och autokrati skapade den fria världen. Men denna tävlan definierar inte bara det förflutna. Det kommer att definiera framtiden också”.
Biden förklarade att han planerar att organisera ett ”toppmöte för demokrati” nästa år för att stärka de demokratiska institutionerna och konfrontera de länder som går bakåt i demokratiskt avseende.
De nuvarande regeringarna i Polen och Ungern kan knappast känna sig välkomna till ett sådant toppmöte (än mindre lär det gälla andra USA-allierade som Turkiet och Filippinerna).
USA:s nya utrikesminister Antony Blinken har en stark koppling till Europa och särskilt Polen. Hans styvfar Samuel Pisar, en överlevare från det tyska koncentrationslägret Auschwitz, föddes i polska staden Bialystok. Det kan också få betydelse för de polsk-amerikanska relationerna.
Michael Winiarski

Trump: ”Svårt övertyga domstolen”

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

USA. President Donald Trump är tveksam till om Högsta domstolen, där de konservativa har majoritet, kommer att ta upp hans anklagelser om valfusk. Det säger han i sin första intervju sedan valförlusten.

– Problemet är att det är svårt att få Högsta domstolen att ta upp detta, sa Trump.

I intervjun med Fox News på söndagen sa Trump att han inte räknar med att hans åsikter om hur valet stulits från honom kommer att ändras ”inom det närmaste halvåret”.

Trumps advokater har hittills inte lyckats övertyga någon domstol om att anklagelserna om valfusk är sanna.

Clas Svahn

Ilskan mot Facebook får högerkonservativa plattformar att växa

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Missnöjda Trumpsupportrar har sedan valet strömmat till den amerikanska sociala medier-plattformen Parler, som dubblerat sitt användarantal. Parler är den senaste i en rad av appar eller sajter inom den så kallade ”alt-tech”-rörelsen, som riktar sig till de som anser att plattformar som Facebook och Twitter förtrycker - högeråsikter.

Den 16 juni gick den amerikanska konservativa debattören Dan Bongino ut med ett besked, ”sin största fight hittills”. Dan Bongino, som under valåret kommit att bli en av amerikanska sociala mediers mest spridda debattörer, berättade att han hade köpt en ägarandel i sociala medier-plattformen Parler. Parler var enligt Bongino ”det hetaste

sociala medier-alternativet på marknaden just nu”.
Bonginos uttalande i somras sände svallvågor i amerikanska sociala medier. Och nu, ett par månader senare, har förutsägelsen delvis besannats.
Efter att det stod klart att USA:s president Donald Trump förlorat presidentvalet 2020 flockades hans följare till Parler, som uppgett att man snabbt mer än dubblerat sitt användarantal till nära tio miljoner, enligt Washington Post.
Den två år gamla plattformen, som man når via en mobilapp eller via sin webbläsare, har på kort tid blivit ett tillhåll för de som fortsätter att sprida grundlösa anklagelser och konspirationsteorier om att valfusk ligger bakom Joe Bidens valseger. I stunder efter valet har Parler legat högst på topplistan över mest nedladdade appar i Apples respektive Googles appbutiker, enligt tekniksajten Techcrunch.
Det gick att se tydliga signaler på Parlers ökande popularitet redan i maj. Det var då Twitter började flagga inlägg från president Donald Trump som vilseledande

eller falska. Och nu, ett halvår senare, är det uppenbart att plattformen blivit den senaste i raden av sociala medier för användare som säger sig vilja skapa en frizon på nätet.
I grunden handlar utvecklingen om ett motstånd mot andra techbolag, som kritiseras för att moderera sina plattformar alltför hårt. Kritiken kommer i huvudsak från konservativa och högerradikala kretsar. De senaste åren – inte minst efter valet av Trump 2016 – har därför flera sajter eller plattformar startats med syfte att fungera som samtalsplats för dem som anser sig vara censurerade på plattformar som Facebook, Twitter, Reddit och Youtube.
– Parler har blivit en tydlig motrörelse för dem som tror att de stora sociala medier-plattformarna är del av en ”elit” som stöttar Demokraterna. Parlers hela koncept handlar om att man kan välja en filtrerad verklighet. Att användaren på ett än tydligare sätt skapar sina filterbubblor, säger Sebastian Bay, forskare inom desinformation vid Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI.

Motståndet mot etablerade sociala medier kan också, som sociologen Zeynep Tufekci nyligen skrev om i DN, ses om nästa steg i ett pågående amerikanskt ”kulturkrig”. De som tidigare tagit sikte på etablerade nyhetsmedier inkluderar nu även etablerade techbolag i sina fiendegrupper. Tufekci skriver att ”de sociala medier-plattformarna kommer att få dela rollen som fiende med ’fake news’” när konservativa krafter vill förfina trumpismen som politisk kraft.

Sebastian Bay håller med om att det här har skapat en tydligare konfliktyta i USA:
– Vi har sett det under det senaste året, där Trump gått i bräschen för att rikta ilska mot plattformarna och deras reglering. I grunden vore det bra om vi får en riktig politisk diskussion om vilken typ av internet vi ska ha och vilka regler som ska gälla. Det har länge varit ett laglöst land för plattformarna, eftersom det inte funnits några regler som varit demokratiskt beslutade om. Bland de nya, alternativa plattformarna har det förutom

Parler även funnits sajter och appar som Gab, Voat, Mewe, Bitchute, Minds och Locals. Genomgående har tjänsterna startats med löften om att i högre grad än andra sociala medier ta hänsyn till integritet och yttrande-frihet. De har inte alltid varit uttalat riktat mot användare med högerradikala åsikter, även om det ofta har varit underförstått. Satsningarna har ofta inte inneburit någon bestående framgångsaga. Ofta har det i stället skett en tillfällig tillströmning av användare, varav många efter en tid återvänt till att främst publicera sig i ”vanliga” sociala medier som har en långt större räckvidd.

Ett exempel är Reddit-kopian Voat, som grundades 2014. Plattfomen blev mer populär när först förespråkare av konspirationsteorin Pizzagate och sedan så kallade incels, förbjöds från sajten Reddit 2016 respektive 2017. Som Wired uppmärksammade förblev dock Voat en av internets ”spökstäder” med stora bekymmer att locka en bredare följarskara.

I boken ”Post-digital cultures of the far right: online actions and

offline consequences in Europe and the US”, som utkom 2018, beskriver forskarna Joan Donovan, Becca Lewis och Brian Friedberg framväxten av denna ”alt-tech”-rörelse. Den ses delvis som ett resultat av vit makt-demonstrationen Unite the Right som ägde rum i amerikanska Charlottesville 2017, då en 32-årig kvinna dödades och över 30 personer skadades. Händelserna i Charlottesville följdes av stora påtryckningar mot företag som Facebook och Twitter att i högre grad motverka spridningen av högerextrem propaganda. Det i sig ledde till en ökad efterfrågan för nya plattformar riktade till anhängare av den här typen av grupper, skriver författarna till boken. Plattformen Gab, som till sin utformning påminner mycket om Twitter, fick tidigt en framträdande roll i ”alt-tech”-rörelsen genom dess frispråkiga grundare Andrew Torba, som grundade den i dag nedlagda Alt tech alliance. Syftet med alliansen var att samla ”modiga ingenjörer, produktchefer, investerare och andra som är trötta på teknikindustrins status quo”.

Men även Gab ställdes snabbt inför stora problem – inte minst sedan det framkommit att Robert Gregory Bowers, som mördade elva personer i ett antisemitiskt dåd i Pittsburgh 2018, timmarna före masskjutningen publicerat uppgifter om sina planer på plattformen.
Efter våldsdådet förbjöds Gab från flera betaltjänster samt även från sitt tidigare webbhotell.
Förekomsten av grov antisemitism på plattformen, och det faktum att företaget vid ett antal tillfällen själv spridit antisemitiskt innehåll, har gjort att Gab allt oftare beskrivits som ett tillhåll för högerextremister snarare än som ett Twitter med mindre innehållsmoderering.
Parler har hittills inte haft samma problem. Företagets vd, John Matze, beskriver snarare appen med ord som ”neutral” och ”med fokus på användarnas rättigheter” och tar avstånd från högerextrema konspirationsteorier som QAnon.
Till skillnad från till exempel Twitter är inte flödet algoritmstyrt utan alla inlägg presenteras kronologiskt och användarna får själva välja om de vill filtrera bort kontroversiellt innehåll.

– Parler försöker, lite ironiskt nog, marknadsföra sig som säkrare än andra plattformar. Bland annat säger man sig vara tuffare mot botar och icke-mänskligt beteende än andra sociala medier. På många sätt är den väldigt lik andra sociala medier, förutom då att man trycker på att åsiktsfrihet ska upprätthållas extra starkt, säger Sebastian Bay.

Att Parler framför allt riktar sig till personer på högerkanten är dock ingen hemlighet. En av de tidiga förespråkarna var den konservativa influeraren Candance Owens. Enligt Wall Street Journal är en av sajtens finansiärer Rebekah Mercer som tillsammans med sin far Robert tidigare finansierat den högerpopulistiska nyhetssajten Breitbart, den kontroversiella dataanalysfirman Cambridge Analytica och inte minst Donald Trumps presidentvalskampanj. De konton som en användare rekommenderas att följa när denne startat ett konto på Parler domineras också av organisationer på högerkanten, som den kristna satirsidan The Babylon Bee och tankesmedjan PragerU. Men även den brittiska

tabloiden Daily Mail har ett konto på plattformen.
Framför allt har Parler lyckats med det som sajter som Gab och Mewe misslyckats med – att få konservativa influerare att börja använda plattformen. För den som följer amerikansk politik är alla Parlers största profiler välkända: senatorn Ted Cruz samt Fox News-programledarna Sean Hannity och Tucker Carlson har alla startat konton på Parler och publicerar sig aktivt.
”Ocensurerat och ofiltrerat”, skrev Sean Hannity häromveckan på Twitter och länkade till ett klipp när han och programledarkollegan Laura Ingraham uppmanar tittarna att övergå till Parler.
Parler har alltså inte enbart lockat till sig personer som bannlysts från andra sajter, såsom konspirationsteoretikern Alex Jones som även har ett konto på Parler. I nästan alla fall fortsätter dock dessa profiler att publicera sig på Twitter och Facebook som vanligt, även om till exempel programledaren Maria Bartiromo i samband med att hon skapade sig Parlerkonto påstod att hon skulle lämna Twitter.

Enligt Sebastian Bay lär det också bli svårt för Parler att dra till sig en kritisk massa av användare. Att fortsätta existera på de stora plattformarna Facebook och Twitter kommer även framöver att vara viktigt, menar Bay.
– De har stora konkurrensfördelar och inlåsningseffekter. Det som i dag motsvarar telefonkatalogen ligger på de här plattformarna. Det är lätt att säga att man ska flytta, men utan närvaro där får man väldigt svårt att kontakta många människor, säger Sebastian Bay.

Inga stora svenska politiska influerare har än så länge flyttat till Parler och det finns inga dedikerade ”alt-tech”-plattformar som skapats i Sverige. I stället har den ryska sociala medier-sajten VK kommit att fungera som en samlingssajt för svenska högerextremister som förbjudits från till exempel Facebook, vilket Aftonbladet rapporterade om redan 2017.
Den uttalade premissen för Parler och andra alternativa sajter eller plattformar är att Facebook och Twitter på olika sätt skulle begränsa eller ”censurera”

konservativa åsikter. Frågan är dock om den beskrivningen verkligen är korrekt: det är nämligen just högeråsikter som fortfarande får störst spridning på till exempel Facebook.
New York Times-journalisten Kevin Roose skapade i juli Twitterkontot ”Facebook’s Top 10”, som varje dygn publicerar en lista över de konton som publicerat de tio inlägg som fått mest kommentarer, reaktioner och delningar på Facebook under de senaste 24 timmarna. Listan består ofta nästan uteslutande av amerikanska konservativa debattörer, inte minst Dan Bongino.
När DN gjort liknande granskningar av sociala medier i Sverige har resultatet varit sig likt – engagemanget för sidor på högerkanten är betydligt större än för sidor på vänsterkanten.
Frågan är också om Parler, som hittills i princip enbart lockat till sig användare på högerkanten, kan bibehålla de användare som har strömmat till plattformen den senaste tiden.
”Om det inte finns någon att bråka med och inga journalister eller medier att reagera på, hur

länge kommer det att hålla?”, sa Shannon McGregor, professor vid University of North Carolina, Chapel Hill, till New York Times förra veckan.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se
Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Yellen nominerad till finansminister

TISDAG 1 DECEMBER 2020

USA. Tillträdande presidenten Joe Biden har nu formellt nominerat den tidigare centralbankschefen Janet Yellen till finansminister. ”Om hon godkänns blir hon den första kvinnan att leda finansdepartementet under dess 231 år långa historia”, skriver Bidens övergångsstab i ett

uttalande. Ministrar i USA:s federala regering måste godkännas av senaten.
74-åriga Janet Yellen blev 2013 den första kvinnan någonsin att ta över som centralbankschef för USA:s Federal Reserve efter att ha nominerats av dåvarande presidenten Barack Obama.
TT-AFP-Reuters

Besviken Trumpsupporter kräver tillbaka sina pengar

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

En Trumpsupporter som donerat motsvarande 21 miljoner kronor för att avslöja röstningsbluffar under presidentvalet vill ha sina

pengar tillbaka. Affärsmannen anser att han inte fått valuta för sina pengar.

När affärsmannen Fredric Eshelman förde över 2,5 miljoner dollar till en grupp som kallar sig True the vote, som påstod sig arbeta för etik i samband med presidentvalet, hoppades han att pengarna skulle avslöja valfusk. Den Texasbaserade gruppen hade utlovat att man skulle lämna in stämningar i sju viktiga delstater för att avslöja olika typer av fusk och oegentligheter som sedan skulle ge Donald Trump vinsten. I stället valde True to vote att inte fullfölja sina stämningar och lade ned kampanjen. När Eshelman försökte komma i kontakt med gruppen svarade ingen på telefon. I en stämning för att försöka få tillbaka sina 21 miljoner skriver Eshelman att han vid upprepade tillfällen försökt att få uppdateringar om hur det gick med gruppens arbete men möttes av ”vaga svar, plattityder och tomma löften”, skriver The Guardian. True to vote har publicerat ett uttalande på sin webbplats där man beklagar att gruppen inte har kunnat fullfölja

sina överklaganden i Georgia, Michigan, Pennsylvania och Wisconsin.
True the vote är inte direkt kopplad till Trumps egna ansträngningar för att ifrågasätta valresultatet.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Trumps justitieminister : Valfusk inte bevisat

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

USA. William Barr är president Donald Trumps justitieminister. Nu säger Barr att inga bevis har kunnat påvisas för det massiva valfusk hans chef envisats med att

hävda efter presidentvalet den 3 november.
– Hittills har vi inte sett fusk i en skala som kan ha lett till en annorlunda utgång i valet, säger Barr i en intervju med nyhetsbyrån AP.
Efter valet envisades Trump i mängder av utfall på Twitter, i intervjuer och i andra forum med att förlusten berodde på storskaligt valfusk, men utan att kunna lägga fram några bevis.
TT

Utrikes DN-artiklar 25 november - 2 december 2020, utom USA

”Misstron mot Kina i Sverige ökar och är störst i Europa”

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201125

Synen på Kina är i dag sämre i Sverige än i något annat europeiskt land. Två tredjedelar av svenskarna har en negativ attityd till Kina. Dock har svenskar en positiv syn på kineser som lever, studerar och turistar i landet. Det framkommer i den rapport vi publicerar i dag, skriver Björn Jerdén och Tim Rühlig, Utrikespolitiska institutet.

Utrikespolitiska institutet publicerar i dag en rapport om den svenska delen av den hittills mest omfattande undersökningen av den europeiska allmänhetens syn på Kina, ”Sinophone borderlands Europe survey”. Undersökningen visar att nästan 80 procent av svenskarna har ett lågt förtroende för Kina medan endast 15 procent har en positiv inställning till landet. När deltagarna fick jämföra med en

rad andra länder hade de bara lägre förtroende för Nordkorea och Ryssland. Svenskarna ger också låga betyg till kinesiska politiker. Den utbredda misstron mot Kina avspeglas dock inte i attityder till kineser i Sverige. Tvärtom så visar undersökningen en allmänt positiv syn på kineser som lever, studerar och turistar i landet.

Den negativa synen på Kina är en ny utveckling i Sverige. Nästan 60 procent säger att deras inställning har försämrats under de senaste tre åren. Endast runt en tiondel så många anger att de har fått en mer positiv syn på Kina under samma period. Dessa resultat stöds även av andra studier. Det samlade forskningsläget tyder på att Sverige är ett av de länder i världen där synen på Kina har försämrats snabbast under de senaste åren.

Studien antyder att den drastiska försämringen av attityden till Kina har flera orsaker.

Till att börja med har troligen den rådande pandemin bidragit till utvecklingen. Genom internationella donationer av ansiktsmasker och annat sjukvårdsmaterial har Kina sökt

framställa sig som en vän i nöden. Knappt 5 procent av deltagarna tycker dock att Kina har hjälpt Sverige under krisen. Trots att Kina har avsevärt mindre smittspridning än de flesta andra länder så tror endast 3 procent av svenskarna att Kinas internationella rykte har förbättrats under pandemin.
Dessa resultat kan kompletteras av en nyligen genomförd undersökning från Yougov. 66 procent av de svenska deltagarna trodde där att pandemin kunde ha undvikits om kinesiska myndigheter hade agerat annorlunda. Hela 79 procent trodde samtidigt att Kina har försökt dölja sanningen om pandemin. Samtidigt ger covid-19 långt ifrån hela förklaringen. Svenskars syn på Kina började försämras långt innan smittan upptäcktes i Wuhan för snart ett år sedan.
Att svenskars negativa åsikter sticker ut har troligtvis mycket att göra med de diplomatiska spänningarna mellan länderna. I centrum står behandlingen av den svenska medborgaren Gui Minhai som har varit frihetsberövad av kinesiska myndigheter under fem

års tid. För att protestera mot den svenska regeringens stöd för Gui har Kina bland annat avbrutit kulturellt utbyte och hotat Sverige med ekonomiska bestraffningar. Detta har ackompanjerats av en ihållande kampanj av offentlig kritik mot politiker, journalister, forskare och andra som uttrycker åsikter som går emot det kinesiska kommunistpartiets position i olika frågor. Den kinesiska regeringens agerande har fått mycket uppmärksamhet i svenska medier, och är troligtvis en starkt bidragande orsak till den snabba ökningen av negativa attityder.

Ett frisläppande av Gui Minhai och en mildare hållning mot Sverige skulle möjligen ha en positiv inverkan på den svenska allmänhetens syn på Kina. Samtidigt tyder undersökningen på att den negativa inställningen kan vara relativt stabil.

1 Det första skälet är att människorättsfrågor verkar ha stor vikt för svenskars uppfattning om Kina. Av alla länder i undersökningen är det svenskarna som ger lägst betyg till situationen för mänskliga rättigheter i Kina. Mer än 80 procent anser också att främjandet av mänskliga

rättigheter och demokratiska reformer ska vara prioriterade frågor för svensk Kinapolitik. När de svenska deltagarna ombads att fritt associera ord med Kina så förekom ”diktatur”, ”kommunism” och ”inga mänskliga rättigheter” flitigt. Så länge den nuvarande auktoritära utvecklingen i Kina fortsätter så kommer troligtvis dessa attityder att påverka den svenska opinionen i en negativ riktning.
2 Det andra skälet är att negativa åsikter inte varierar särskilt mycket över den politiska skalan. Studien tyder på att sympatisörer till samtliga riksdagspartier delar en mer eller mindre lika kritisk bild av Kina. Denna samsyn antyder att den negativa inställningen har en bred förankring hos den svenska befolkningen och ger ytterligare grund till att tro att opinions-trenden kan vara ihållande.
Trots den negativa synen på Kina så ger studien inget stöd för att svenskar efterlyser en hård eller avvisande politik gentemot landet. Svenskar anser att Kina är viktigt för Sverige och välkomnar vissa typer av samarbete. Fler än två tredjedelar svarar att Kina,

Sveriges näst största exportmarknad utanför norra Europa, är viktigt för svensk ekonomisk utveckling. Vidare lägger mer än 80 procent vikt vid samarbete med Kina när det gäller globala utmaningar som klimatförändringar, epidemier och terrorism.
För att markera mot Kinas agerande har Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna begärt att regeringen ska förklara den kinesiska ambassadören persona non grata. Men trots att dessa partier tillsammans har 36 procent i väljarstöd så instämmer endast 11 procent av studiens deltagare med förslaget.
Ett annat exempel gäller vänortssamarbeten. Med hänvisning till Kinas brott mot mänskliga rättigheter och hot mot Sverige så har flera kommuner och regioner valt att avsluta sina utbyten med kinesiska vänorter. I undersökningen uttrycker dock endast 24 procent sitt stöd för att avsluta liknande avtal medan 37 procent avvisar idén.
Samtidigt visar studien att svenskar inte välkomnar alla typer av utbyten med Kina. Exempelvis

är mindre än 20 procent positiva till att samarbeta med landet när det kommer till utbyggnaden av de nya mobila 5G-näten. Varken utrikespolitik i allmänhet eller relationerna till Kina är särskilt viktiga frågor för svenska väljare. Kinas ökade synlighet skapar dock ett tryck på beslutsfattare att ta hänsyn till vad vanligt folk tycker om landet. Folkopinionens betydelse för svensk Kinapolitik kan mycket väl komma att öka framöver. Detta kräver i sin tur en upplyst allmänhet.

Det är därför något oroande att undersökningen visar att endast en liten minoritet av svenskarna tycker sig veta mycket om Kina. Regeringens skrivelse ”Arbetet i frågor som rör Kina” från förra året – vad vissa har kallat Sveriges ”Kinastrategi” – pekar med rätta på ”ett behov av att investera i kunskap om Kina i alla delar av samhället”.

Björn Jerdén, forskare och chef för Asienprogrammet på Utrikespolitiska institutet
Tim Rühlig, forskare på Utrikespolitiska institutet

Därför har Kina och Östasien färre smittade

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Färre har dött i pandemin i Kina, landet där allting började, än i de flesta länder i väst, inklusive Sverige. Även många andra länder i Östasien har lyckats bra med att kontrollera smittspridningen.

Vad beror det på? DN:s Asienkorrespondent Marianne Björklund listar några av de faktorer som utmärker de asiatiska länderna jämfört med väst.

Peking.

I Kina med 1,4 miljarder invånare har 91 688 fall bekräftats smittade i covid-19 och 4 739 har dött. I Sverige med en befolkning på 10 miljoner invånare har 201 055 smittats och 6 340 dött.

Vad beror den stora skillnaden på? DN ställde frågan till Dale Fisher, professor i infektionssjukdomar vid National

university i Singapore, och en av deltagarna i det expertteam som åkte till Kina på WHO:s uppdrag i februari när smittspridningen pågick som värst.

Snabbhet och beredskap

Kinas enpartisystem är ett tveeggat svärd. Att det dröjde från att de första fallen av viruset upptäcktes till att åtgärder vidtogs menar många berodde på en rädsla för att komma med dåliga nyheter till högsta ledningen. Men när reaktionen kom underlättade det auktoritära systemet att restriktioner snabbt kom på plats. Samtidigt började andra länder i Asien rusta för viruset.

Dale Fisher håller inte med dem som säger att den typen av drastiska åtgärder som Kina genomförde bara fungerar i ett auktoritärt land. Han pekar på Taiwan, Sydkorea och Singapore. Alla mer eller mindre utvecklade demokratier som har hanterat spridningen bra.

– Viruset bryr sig inte om vad du har för politiskt system. Det är klart att Sverige inte kan kopiera Kina. Men man kan vidta tuffa åtgärder också i demokratiska samhällen.

Isolering

Att viruset har spridit sig med sådan omfattning i världen men inte alls lika mycket i Kina reser frågor. Särskilt eftersom miljontals kineser hann lämna Wuhan för att åka hem till det kinesiska nyåret innan staden stängde ned.

Förklaringen ligger enligt Dale Fisher i att nästan hela Kina stängde ned strax efter att Wuhan och hela Hubeiprovinsen, där Wuhan är huvudstad, bommade igen.

– Människor stannade inomhus och det bildades förmodligen kluster av smitta i hushållen. Men det spred sig inte ut i samhället eftersom ingen gick ut.

Han håller öppet för att statistiken över antal smittade i Kina ljuger. Förmodligen stannade en del hemma med milda symtom – och spred aldrig viruset vidare. De som hade märkbara symtom isolerades snabbt på sjukhus eller särskilt avsedda faciliteter.

Att bara uppmana människor som känner sig sjuka att stanna hemma håller inte, enligt Fisher.

– Det måste vara mer obligatoriskt.

Han tar ett exempel från delstaten Victoria i sitt hemland Australien.
– När representanter från myndigheter skulle kontrollera att invånarna följde uppmaningar om hemkarantän visade sig bara en tredjedel vara hemma. Då blir det ju meningslöst.

Krismedvetande

En anledning till framgångsrik virusbekämpning i asiatiska länder är att politikerna och invånarna tidigt insåg allvaret med covid-19. Så snart de hörde talas om virusutbrottet i Wuhan började de förbereda sjukhusen, testkapaciteten och bygga upp resurser för spårning.
I Peking, där undertecknad befann sig vid utbrottet i Wuhan, isolerades bostadsområden, bara boende fick komma in och grannskapskommittéer, en sorts gräsrötter för kommunistpartiet, engagerades för att kontrollera människors förehavanden. Som ett resultat var det tomt på gator, bussar och tunnelbanor, trots att det inte rådde något formellt utegångsförbud.
Tidigare erfarenheter av virussjukdomar som sars och mers gjorde också att flera länder

hade en krisplan redo. Sydkorea införde till exempel en krislag efter mersutbrottet 2012. Den ger bland annat myndigheterna rätt att under en krisperiod följa befolkningens rörelseschema, vilket har underlättat smittspårningen.

Ytterligare faktorer är att kapaciteten i vården sågs över och att asiatiska länder i hög grad stängt gränsen mot utlandet samt kräver att alla som får tillåtelse att resa in i landet sitter två veckor i karantän. I USA och Europa däremot dröjde reaktionen.

Munskydd

Detta omdebatterade skydd har suttit på i stort sett varenda asiats mun sedan utbrottet. Om det har effekt eller inte strider forskarna om. Dale Fisher har svängt från att bara anse att de med sjukdomssymtom bör ha munskydd till att förespråka allmän användning.

– När det framgick att även de som har viruset utan symtom kan smitta ändrade jag åsikt. Om du kan smitta utan att vara sjuk är det viktigt att alla har en mask. Det är en lätt sak att göra och har få nackdelar.

Marianne Björklund

EU på väg att häva 737 Max-förbudet

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

EU:s flygsäkerhetsmyndighet Easa är på väg att godkänna flygplanstillverkaren Boeings olycksdrabbade 737 Max-flygplan för trafik igen efter nästan två års flygförbud. Någon gång i januari kan de få flyga i EU-luftrummet igen, enligt ett utkast till beslut.

För att kunna få använda planen igen krävs just nu uppgraderingar av mjukvaran som användes i de två 737 Max-flygplan som tidigare störtade i två olyckor som krävde sammanlagt 346 dödsoffer.

TT-Reuters

Mänskliga rättigheter på reträtt under internets segertåg

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Med internet byttes informationsbristen ut mot ett överflöd. Livet som reporter revolutionerades – och skräckregimernas möjlighet att tukta sin omgivning likaså.

Att sitta i Buenos Aires i början av 1990-talet och hålla sig informerad om läget i Mellanöstern gick bra. Stadens tidningar bevakade noga det som fortfarande var världspolitikens hetaste region.

Men att sitta i Jerusalem och försöka följa med i Latinamerikas öden var en prövning. Lokala medier var och förblir närfixerade. Ett par dagar i veckan kom dagstidningen La Nación med flygpost från Buenos Aires till Steimatzkys bokhandel på Ben-Yehuda-gatan. Den var skrynklig och medfaren efter åtta dagars färd, men lästes med andakt.

Så kom internet och slog upp portarna till en ny värld. Det var

som i 1800-talsromaner, när järnvägen dras intill en liten avkrok och vänder upp och ned på allt, handel, vanor, klädsel och attityder. Jag träffades av cybermoderniteten så här: I mitten av 1990-talet gick Dagens Nyheters utrikeschef Lars Boström en kurs om de mediala metamorfoser som stod för dörren. Han berättade att Svenska esperantoförbundet satt upp en internetportal som hette Kiosken, där man kunde läsa alla tidningar i världen – alla som hade en nätupplaga.

Som genom ett trollslag kunde jag nu läsa La Nación flera timmar innan dess prenumeranter på andra sidan klotet stigit upp! Det var som att färdas med HC Andersens flygande koffert, som om yrkets tyngdlagar satts ur spel. Att det skedde gratis förhöjde intrycket av underverk. Det borde ha slagit mig att denna kostnadsfrihet kunde bli ett dödligt hot mot det som betalade för mina tjänster, dagstidningarnas radannonser, men det gjorde det inte. Något år tidigare hade DN anförtrott mig en mycket dyrbar

maskin för överföring av text via telefon, tillverkad av Texas Instruments (företaget som satt lavinen i rullning 1958 då det lyckades fästa strömförande kretsar på en tunn skiva av grundämnet kisel). Den var tung som en stenkista och fungerade sporadiskt. Så kom e-posten och över en natt blev vidundret obsolet. Jag meddelade materialavdelningen att jag ville lämna tillbaka den. Svaret kom kvickt: ”Nej! Släng fanskapet!”
De angenäma förändringarna i reporterns rutiner bara fortsatte. Biblioteksutflykterna, nödvändiga för att kontrollera data, årtal och stavning av namn, var en del av vardagen. Ibland måste sådana utryckningar ske mitt i arbetet på en nyhetsartikel, under stort jäkt. Sådant gick allt oftare att lösa på Alta Vista, dåtidens Google.
Det enda molnet på himlen var datorvirus, men det var ett praktiskt bekymmer, inte någon samvets- eller samhällsfråga. Vi svävade mot rosenskimrande horisonter på vingar av luft. Internet var inte bara smidigt och snabbt, det var genomlyst av godhet! Nya medier skulle

bemyndiga den lilla människan, hon skulle ”få en röst”.
Ännu bättre: den nya tekniken skulle sätta ett skinande svärd i händerna på frihetskämpar och förtrampade. Tyrannernas föråldrade maktmedel skulle stå sig slätt mot kvicka bloggare och surfare. Facebook kom 2004, Twitter 2006, men de slog igenom på allvar som goda krafter våren 2011, under den ”arabiska vårens” rusiga upptakt.
Men tyrannerna tog lärdom och började studera de nya medierna. Nätet var öppet och fritt också för dem, och det visade sig strax att en förmyndarstat kunde få mer uträttat där än hängivna idealister. Liksom den arabiska våren förvandlades från en skön vision till ett blodbad, så kraschade lyckodrömmarna om det goda nätet.
Ett tidigt exempel på dess monstruösa potential fick vi några år in på samma arabiska ”vår”. Det syriska krigets stora hjältar, de frivilliga i utryckningsorganet Syrian Civil Defense, mer känd som ”De vita hjälmarna”, hade under livsfara räddat sårade och dokumenterat ryska och syriska terrorbombningar mot

bostadsområden och sjukhus. De stämplades som terrorister av Ryssland, Iran och Syrien, vars nätmedier hävdade att det var hjälmarna själva som iscensatt gasattackerna mot syriska civila, och att de var i Syrien för att skända lik och handla med organ. KGB hade på sin tid försökt prångla ut en myt om att USA skapat och spritt aids. Lögnen slog inte igenom. Men 25 senare, då De vita hjälmarna släpades i den virtuella rännstenen, lyckades bedragarna väcka tvivel hos organisationens sponsorer. Hatstormen mot hjälmarna, som drev deras eldsjäl och pådrivare, den brittiske officeren James Le Mesurier i döden, var kanske den första framgångsrika desinformationskampanjen med storpolitiska konsekvenser.
Det var inte de frihetstörstande och goda som tog hem spelet på internet. När skräckregimerna tuktat och neutraliserat sina egna medborgare hade de elektronisk eldkraft över för krypskytte och sabotage mot fria länders medier, myndigheter och ekonomi. Ledande teknikföretag i väst måste ständigt värja sig mot

digitala snyltare i främmande makters tjänst.
Under de år cyberrymden blivit en mörk dimension har något lika viktigt utspelats, något som möjligtvis är en annan sida av samma sak: Under internets segertåg och totala intrång har de mänskliga rättigheterna helt bortfallit som vägande faktor i internationell politik. ”Att byta bort guld mot spegelskärvor”, säger ett spanskt ordspråk från erövringen av Amerika, om infödda som bytte äkta tillgångar mot glänsande skräp. Det är svårt att inte associera till oss och den nya värld, glänsande och falsk, vi bytt till oss.
Nathan Shachar är DN:s korrespondent i Jerusalem, författare och fristående kolumnist på ledarsidan.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

”Norge och Finland är bättre än Sverige på att minska hemlöshet”

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201126

Trots rika samhällen och vackra ord om rätten till bostad har vi fortfarande hemlöshet i Norden. Norge och Finland är bäst i klassen i arbetet för att minska hemlösheten. Sverige och Danmark har mycket att lära av grannarna. Vi är rent av sämst i klassen. Här presenterar vi tre förslag som skulle minska hemlösheten, skriver Eva Franzén och Hans Swärd.

Det är oacceptabelt i dagens samhälle att såväl småbarnsfamiljer som många andra grupper saknar en varaktig bostad. Hemlösheten är inget olösligt problem, med en stark politisk vilja kan den faktiskt minska. Det är uppenbart när vi ser oss omkring i Norden. Antalet hemlösa skiljer sig åt mellan länderna och det återspeglar både

skillnaderna i den långsiktiga bostadspolitiken och hur man möter den akuta hemlösheten. Hemlöshet är en brännande fråga i våra rika nordiska länder. I dag släpper Nordens välfärdscenter rapporten ”Hemlöshet i Norden”. Samtidigt diskuteras frågan om hemlöshet på en konferens anordnad av det danska ordförandeskapet i det nordiska samarbetet.

Det kan tyckas som en gåta att vi ännu inte har lyckats lösa detta historiska problem. De nordiska länderna har ratificerat en rad dokument som deklarerar att en bostad är en grundläggande mänsklig rättighet.

När vi analyserar både de nordiska och europeiska erfarenheterna ser vi framför allt tre förhållanden som kan förhindra eller minska hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

1 Ett bostadsbyggande som motsvarar befolkningsökningen, bostäder som är tillgängliga för alla samt en stark generell socialpolitik. Detta är grundläggande. Finns det inte bostäder åt hela befolkningen i ett land så blir några oundvikligen

utan. Är inte bostäderna tillgängliga för alla och ses som en rättighet kommer de fattigaste att ställas utanför.
Så länge det förekommer bostadsbrist kommer de många boendealternativen vid sidan av den ordinarie bostadsmarknaden, som exempelvis härbärgen och jourboenden, att leva kvar, trots att systemen är dyra och riskerar att permanenta människor i osäkra förhållanden. Ju längre tid i hemlöshet, desto svårare att komma in på bostadsmarknaden. En stark bostads- och socialpolitik är därför sannolikt det viktigaste medlet för att komma till rätta med hemlösheten. En stor del av dagens hemlöshet skulle försvinna om bostadsbyggandet kunde tillgodose olika preferenser och plånböcker, utan att skapa segregerade boendemiljöer.
2 Långsiktiga statliga och kommunala strategier för att bekämpa hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Sådana strategier har visat sig vara effektiva. Enligt en jämförelse av nationella strategier i Norge, Danmark, Sverige och Finland, är långsiktigheten i strategiarbetet

viktig. Om vi jämställer sätten att räkna hemlöshet i Norden, ligger andelen hemlösa i Norge lägst år 2020.
Finland utmärker sig genom att, som ett av få länder i EU, ha lyckats minska hemlöshetstalen rejält. Detta kan delvis förklaras med skillnader i ländernas ekonomiska situation, omfattningen av flyktingmottagandet, urbaniseringsmönster och en rad andra förhållanden. Men det går inte att bortse från att kontinuiteten har betydelse.

Vad som är utmärkande för Norge och Finland är nämligen att länderna haft en hög och stabil nivå på bostadsbyggande, långsiktiga nationella strategier för att hantera hemlösheten samt att strategierna byggt på metoder med vetenskapligt stöd. Även Sverige och Danmark har haft hemlöshetsstrategier, men de har varit av kortare varaktighet.
3 Ett åtgärdssystem som har vetenskapligt stöd eller bygger på beprövad praktik är ytterligare en förutsättning för att komma till rätta med hemlöshet och utestängning från

bostadsmarknaden. Preventiva åtgärder är avgörande för att förhindra hemlöshet och utestängning. Utvärderingar av en rad försöksverksamheter i Norden sedan millennieskiftet visar att de lyckats förhindra hemlöshet.
Det kan till exempel handla om att stärka det vräkningsförebyggande arbetet, så att människor inte blir hemlösa. Det kan handla om att hjälpa till med skuldsaneringar som underlättar ett inträde på bostadsmarknaden. Även lokala Bostad först-försök har gett positiva resultat, där tanken är att en egen bostad är en förutsättning för att hemlösa ska kunna ta itu med sina andra problem.
Det räcker alltså inte med generella välfärdslösningar. Gruppen hemlösa eller med otrygga boendeförhållanden är inte homogen. Genus, klass, etnicitet, ålder, hälsa och tillgång till sociala nätverk har också betydelse för hjälpsystemens inriktning.
I takt med att levnads- och bostadsstandarden för de flesta har ökat har också synen på vilka som ska räknas som hemlösa vidgats. Barnen till hemlösa föräldrar har blivit synliga på ett

annat sätt än tidigare och ungdomar och nyanlända flyktingar har tillkommit. Vi har också nya grupper som inte alls är registrerade. Det kan röra sig om papperslösa, personer som fått avslag på asylansökningar och fattiga EU-medborgare som tillfälligt lever som hemlösa här. På senare tid har våld i nära relationer uppmärksammats som en orsak till hemlöshet. Det handlar då om kvinnor, eller kvinnor och barn, som fått fly hem som blivit en alltmer osäker plats. En allmän lärdom är emellertid att man bör undvika metoder som skapar diskontinuitet, det vill säga att människor måste flytta runt mellan olika boenden, träffa många olika handläggare och genomgå många samhällsinsatser. Att skapa så stor kontinuitet som möjligt är särskilt viktigt för barn i hemlöshet.

Om Norden ska bli världens mest socialt hållbara och integrerade region år 2030 så står vi inför stora utmaningar. Men om våra länder följer de här tre förslagen så går det att minska hemlösheten. Vi måste bygga bostäder för alla. Vi måste ta stöd av välfärdsforskningen och forma

samhällsmiljöer utan att skapa segregation och utanförskap.
Vi måste utveckla ett mer rättvist och hållbart samhälle som inkluderar de mest utsatta. Det krävs en långsiktig politik för att tillgodose allas rätt till en bostad och ett människovärdigt liv.
Vi måste våga tänka stort.

Eva Franzén, direktör Nordens välfärdscenter
Hans Swärd, seniorprofessor vid Socialhögskolan i Lund, inom forskningsområdet socialt arbete
Nordens välfärdscenter är en institution inom Nordiska ministerrådets social- och hälsosektor, med uppdrag att bidra till utvecklingen av insatser på välfärdsområdet i Norden.

Iran tiger om dödsdömde svensk-iraniern

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Den svensk-iranske forskaren Ahmadreza Djalali sitter i Gohardarstfängelset utanför Irans huvudstad Teheran och väntar på att bli avrättad. Sveriges utrikesminister Ann Linde har inget nytt att säga om fallet. Även i Teheran råder tystnad.

Hittills har Ahmadeza Djalali suttit i Evinfängelset, ökänt för trångboddhet och tortyr.

Men enligt vad DN erfar flyttades Djalali för några dagar sedan till ett annat fängelse, Gohardarst, som ligger i en förstad till Teheran. Gohardastfängelset är beryktat för många avrättningar.

Utrikesminister Ann Linde har uppvaktat sin iranske kollega Mohammed Javad Zarif med en begäran om att dödsstraffet inte ska verkställas. UD:s presstjänst

vill inte gå in på detaljer i samtalet.
Eftersom Iran betraktar Djalali som en helt iransk angelägenhet har UD:s representanter inte kunnat besöka honom i fängelset.
När Irans utrikesminister Mohammed Javad Zarif besökte Sverige i slutet av augusti förra året konstaterade han kortfattat att den svensk-iranske forskaren gjort sig skyldig till ”ett mycket, mycket allvarligt brott”.
Ahmadreza Djalali är läkare och forskare inom katastrofmedicin. Han kom år 2009 till Sverige med sin fru och sina två små barn för att forska vid Karolinska institutet.
År 2015 fick han permanent uppehållstillstånd i Sverige. Under fängelsetiden har Sverige beviljat honom svenskt medborgarskap.
I april 2016 besökte Djalali sitt hemland Iran. Han skulle hålla ett föredrag i Teheran om vid en konferens om katastrofmedicin. Under besöket greps han av polis och anklagades för spioneri för Israel. I oktober 2017 dömdes Djalali till döden.
Men rättsprocessen mot Djalali är mycket bristfällig, visar en

genomgång av fallet som Amnesty International gjort. Kritiken delas också av FN:s människorättskommitté.
Några bevis för Djalalis påstådda spioneri har aldrig presenterats, annat än hans egna bekännelser som tvingats fram genom tortyr. Djalali hotades också, enligt Amnestys dokument, med avrättning om han inte erkände. Även hans familj i Sverige och hans mor i Iran skulle skadas eller dödas.
I augusti 2017 smugglade Djalali ut ett brev från fängelset där han uppgav att han satt inspärrad eftersom han vägrat spionera på europeiska institutioner för Irans räkning.

Erik Ohlsson

Oro för civil-befolkningen vid angrepp mot Tigray

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Tidsfristen för Etiopiens ultimatum till den upproriska delstaten Tigray löpte ut på onsdagskvällen. Kapitulerar inte de tigreanska motståndarna fredligt inleder regeringsstyrkorna en offensiv mot regionhuvudstaden Mekele där hundratusentals civilpersoner riskerar att hamna i skottlinjen. FN varnar för krigsbrott.

Kriget i Etiopien har rasat i tre veckor och den ”polisiära operation” som regeringen inledde dagen efter det amerikanska presidentvalet har dragit ut på tiden. Men sedan en vecka är Tigrays regionhuvudstad Mekelle omringad av federala styrkor och på söndagen gav premiärminister Abiy Ahmed ett ultimatum till rörelsen TPLF, som barrikaderat sig i staden: ge upp

inom 72 timmar, annars angriper vi med tanks och artilleri.
På onsdagskvällen löpte fristen ut och inga signaler tydde då på att TPLF skulle lägga ned sina vapen. Därmed hotas hundratusentals civila som befinner sig i Mekelle av kriget. Regeringsflyg har redan bombat mål i staden under flera veckors tid.
Samtidigt kommer allt fler uppgifter om att civilpersoner redan drabbats av etniskt våld i spåren av kriget. EU:s utrikeschef Josep Borrell sade i ett uttalande på tisdagskvällen, efter ett möte i Bryssel med Etiopiens utrikesminister Demeke Mekonnen, att man är ”djupt oroade” över utvecklingen.
– Budskapet från EU är tydligt: vi uppmanar alla parter att underlätta tillträde till nödställda människor och att sluta strida, säger Borrell i uttalandet.
Afrikanska unionen har med uppbackning från FN utsett en trojka som försöker medla mellan parterna. Det är Liberias, Sydafrikas och Moçambiques expresidenter Ellen Johnson-Sirleaf, Joaquin Chissano och Kgalema Motlanthe som är på väg till Addis.

Men de får kalla handen av premiärminister Abiy, som så sent som i december i fjol gjorde Ellen Johnson-Sirleaf sällskap i listan över mottagare av Nobels fredspris.
Fredspristagaren Abiy säger i ett skarpt formulerat uttalande på onsdagsmorgonen att vad som händer i Etiopien är en intern angelägenhet som utomstående parter inte ska lägga sig i.
– Medan vi betänker våra vänners oro och råd, avfärdar vi all inblandning i våra interna angelägenheter. Vi uppmanar därför respektfullt det internationella samfundet att avstå från all ovälkommen och olaglig inblandning och kräver respekt för den internationella juridikens principer om icke-inblandning, säger Abiy.
Den totala låsningen mellan Abiy och det internationella samfundet tyder på att regeringen är hårt pressad av situationen. Susan Rice, som var FN-ambassadör för USA under Obama-regeringen, har på Twitter antytt att en attack mot Mekelle kan innebära att ansvariga gör sig skyldiga till krigsbrott och nya uppgifter från flyktinglägren i Sudan gör

gällande att reguljära trupper eller miliser redan utfört övergrepp mot oskyldiga civilpersoner. Dessa rapporter avfärdade den etiopiska regeringens särskilda ”faktakontroll-konto” på Twitter som propaganda som spritts av infiltratörer från TPLF bland flyktingarna.

TPLF är en tidigare gerillarörelse som efter 17 års inbördeskrig besegrade den dåvarande Derg-juntan i Addis för att sedan dominera etiopisk politik under ett kvartssekel. Efter Abiys inträde på banan har TPLF marginaliserats och sprickan blev total när TPLF i augusti höll ett lokalval medan resten av landet valt att vänta på grund av covidpandemin.

Skulle TPLF besegras i Mekelle är det sannolikt att rörelsen retirerar till Tigray-provinsens oländiga bergsterräng och ett krig kan där bli mycket utdraget.

Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

Bil rammade grinden till Merkels kansli

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

En bil körde in i stängslet kring den tyska förbundskanslern Angela Merkels kanslibyggnad i Berlin på onsdagen.
Ingen person skadades och polisen har gripit gärningsmannen som utförde ett likadant dåd 2014.

Bilder från platsen visar att personbilen hade slagord målade på sidorna. På den sidan stod det ”Stoppa globaliseringspolitiken” och på den andra ”Era jävla barn- och åldringsmördare”.
Enligt förbundskanslerns kalender skulle Angela Merkel på onsdagen ha möte med förbundsstaternas ledare om fortsatta åtgärder mot pandemin.
Bilkraschen orsakade mindre skador i stängslet, men det fanns på onsdagen inga uppgifter om att personskador. Föraren greps och skulle förhöras om sina avsikter, meddelade polisen på Twitter.

En talesperson på polisen sade till Reuters att man ”för närvarande inte misstänker en attack”.
2014 genomfördes en liknande aktion när den nu gripne mannen körde in i förbundskansliets stängsel med en bil som var iögonfallande lik den bil som användes vid onsdagens krasch. På bilen för sex år sedan stod det ”Sluta med människodödande klimatförändringar” på ena sidan samt ett kvinnonamn och ”Jag älskar dig” på den andra.

Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se
Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Pakistan tar farväl av omtyckt elefant

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Pakistans enda asiatiska elefant har fått ett varmt avsked inför en planerad flytt till Kambodja.

35-årige Kaavans situation har väckt internationell bestörtning och satt ljuset på de dåliga förhållandena vid Marghazar zoo i Islamabad, som fått en domare att besluta om tvångsflytt av alla dess djur. Djurparken har tidigare avfärdat uppgifter om att Kaavan bland annat ska ha hållits fastkedjad.

Men djurrättsaktivister har pekat på att hans beteende tydligt visar på smärta och lidande.

Elefanten ska flygas till ett naturreservat i Kambodja på söndag efter att under några månader ha vårdats av veterinärer.

– Vi önskar honom all lycka, säger Marion Lombard vid

djurrättsorganisationen Four Paws International.
Hon var en av de som närvarade vid avskedsceremonin, där elefanten firades av med godis, ballonger och uppträdanden från lokala musikgrupper.
”Vi kommer att sakna dig Kaavan”, löd en av skyltarna som festdeltagarna hade med sig.
TT

Bistrare tider väntar Erdogan med Biden i Vita huset

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Analys.

I fyra år har Donald Trump hållit sin hand över Recep Tayyip Erdogan och skyddat honom från amerikanska sanktioner,

bestraffningar och krav. Men nu är de sötebrödsdagarna över, och den turkiske presidenten kan bereda sig på tätare kritik och klander från Washington. Det tog Erdogan flera dagar att gratulera Joe Biden till valsegern. Deras relationer har en lång och föga harmonisk bakgrund. Biden har kallat Erdogan ”envåldshärskare” och sagt ”Till skillnad från Trump så vet jag hur man förhandlar med Erdogan”. 2014, efter att den turkiska tidningen Cumhuriyet avslöjat den turkiska underrättelsetjänsten MIT:s band till jihadister i Syrien, anklagade Biden Turkiet för att låta IS röra sig fritt över den syriska gränsen. Erdogan blev rasande och Biden bad om ursäkt – trots att USA kunde visa att han talat sant. Erdogan kommer att känna av regimskiftet i Washington på en lång rad områden. 2017 stiftade kongressen en lag, CAATSA, om sanktioner mot USA:s fiender. Lagen är främst riktad mot Iran, men strax efter att den stiftats beslöt Natolandet Turkiet att köpa det ryska luftvärnssystemet S-400. Kongressen menade att Turkiet därmed gjort sig förtjänt

av sanktioner under CAATSA, men Trump satte stopp för det. Ett annat bekymmer där Erdogan haft Trump på sin sida är den stora korruptionsrättegången i New York mot turkiska Halkbank och en rad höga turkiska ämbetsmän som tros ha hjälpt Iran att slingra sig undan FN:s och USA:s sanktioner. Trumps olika justitieministrar, i synnerhet den nuvarande, William Barr, har gjort allt för att försinka rättegången och pressa åklagarna att lägga ned målet. En fällande dom skulle skada Erdogans anseende svårt – huvudvittnet Reza Zarrab har redan intygat att de svindlande affärerna hade klartecken från högsta ort. Rättegången väntas nu fortsätta utan politiska påtryckningar och i ökat tempo.

Hösten 2019 gav Trump under ett telefonsamtal Erdogan grönt ljus för att invadera Rojava, den kurdiska de facto-republiken i nordöstra Syrien. Varken Trumps rådgivare, USA:s generalstab eller de amerikanska befälhavarna i området – som alla motsatte sig sveket mot USA:s kurdiska allierade – informerades i förväg. Både Joe Biden och

utrikesministernominerade Antony Blinken anser att Trumps Syrien-politik skadat USA:s intressen och dess rykte. Fyra dagar efter valsegern sade Biden att han och USA:s militärledning ”...skäms över vad som hände i Syrien. Jag kommer att tala med Erdogan i enrum och förklara för honom att det han gjort kommer att stå honom dyrt.”

Den turkiska inrikespolitiken är en annan arena med rika möjligheter till kollisioner. Biden har klandrat Trump-administrationen för att ha vänt ryggen år den turkiska oppositionen. När Barack Obama och Joe Biden tog över 2009 satsade de stort på relationerna till Erdogan, som fortfarande betraktades som en västvänlig demokrat. Men efterhand som Erdogan monterade ned det turkiska rättssystemet, satte munkavle på pressen och rensade ut oliktänkande ur statsförvaltningen svalnade relationerna hastigt.

I flera av regionens länder, särskilt i Grekland och på bägge sidor i det delade Cypern, hoppas man att Biden skall dämpa Erdogans aptit på internationella

äventyr. Men det är inte klart hur detta skall gå till. Påtryckningar från USA har ofta förfelat sin verkan, hjälpt turkiska nationalistledare att mobilisera nationen mot ”imperialismen” och väcka till liv det nationella traumat: stormakternas försök att stycka upp Turkiet efter första världskriget. Erdogan är en mästare i just denna gren.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Fakta. Förbjöd USA att använda bas

President Erdogans allt intimare relationer till Ryssland och hans allt tätare hot att sparka ut USA från dess stora flygbas Incirlik nära Adana oroar USA:s försvarsplanerare.
USA:s kärnvapendepå i Incirlik och basens roll för spaningsoperationer över Ryssland gör den till en av Natos viktigaste.
Turkiet har flera gånger förbjudit USA att använda basen under regionala interventioner, senast under Irakkriget 2003.
Sonderingar med Grekland sägs pågå inför en flyttning av Incirliks funktioner till USA:s bas vid Soudaviken på Kreta.

Fortsatta protester trots hot om fängelse

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

På onsdagskvällen intog tusentals thailändare gatorna för att protestera mot kungen och hans ökade makt. Det trots att flera protestledare fått veta att de riskerar åtal för att ha brutit mot Thailands hårda majestätslagar och därmed kan dömas till upp emot 15 års fängelse.

Tusentals demonstranter samlades utanför Siam Commercial Bank där den thailändska kungen Maha Vajiralongkorn är huvudägare. Hans förmögenhet och tilltagande makt är en av orsakerna till deras upprördhet.

Och att de vågar visa det så tydligt är ett tecken på ett historiskt skifte i Thailand där kungahuset tidigare ansetts heligt och ett ämne som undvikits under tidigare proteströrelser.

Att det tabut inte längre gäller blev extra tydligt under onsdagens protester som skedde efter att det blivit känt att runt 15 protestledare riskerar att dömas för att ha brutit mot Thailands majestätslagar. Dessa tillhör de hårdaste i världen och förbjuder kritik och hån mot kungen. Lagarna har, enligt uppgift på begäran av kungen, inte använts sedan 2018. Men nu verkar den tas i bruk igen, förmodligen i ett försök att dämpa protesterna. Förutom kritik mot kungen vill demonstranterna att Thailands premiärminister Prayuth Chan-o-cha avgår och att en ny konstitution skrivs.
Kungen har fått hård kritik för att tillbringa för mycket tid i Tyskland. Men också för att han har tillskansat sig själv mer makt. Bland annat har han deklarerat att kungahusets förmögenhet är hans personliga. Dessutom har han personligen tagit kommandot över alla militära enheter som är baserade i Bangkok.
Marianne Björklund

Syrien: Nya israeliska attacker

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Syrien. Israel har attackerat mål i de södra utkanterna av Damaskus, uppger Syriens armé.
Avhoppare uppger att Iran har en stor militär närvaro i området, och om uppgifterna stämmer är det den andra israeliska attacken i området.

Israel har de senaste åren frekvent utfört attacker mot mål med koppling till Iran i Syrien.
Västerländska underrättelsekällor beskriver det som ett skuggkrig för att minska Irans inflytande.
TT-Reuters

Navalnyj uttalar sig i EU-debatt

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

EU. Vad var det som egentligen hände när den ryske oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj förgiftades i höstas? Det får han nu chans att berätta direkt för EU-parlamentets utrikesutskott i ett webbsamtal på fredag.

I mötet deltar även tre andra tunga oppositionspolitiker, Vladimir Kara-Murza, Vladimir Milov och Ilja Jasjin.
Navalnyj förgiftades vid ett besök i Omsk i Sibirien och vårdades efteråt länge på sjukhus i Berlin.
Experter från en rad europeiska länder, däribland Sverige, har fastslagit att han förgiftades med nervgiftet novitjok.
TT

Ryssland: IS-attacker avvärjda

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Ryssland. Rysslands säkerhetstjänst FSB uppger att man har avvärjt planerade terrorattacker i Moskvaregionen, rapporterar den statliga nyhetsbyrån Ria.
Attackerna uppges ha planerats av en cell med kopplingar till extremiströrelsen IS. En person har gripits och en hemmagjord bomb har tagits i beslag, meddelar FSB enligt Ria.
TT-Reuters

Jag har ringt Nordpolen och kan berätta att jultomten är redo att ge sig av, precis som Rudolf och de andra renarna.

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Storbritanniens premiärminister Boris Johnson svarar åttaåriga Monti, som i ett brev har ställt frågan huruvida tomten kan leverera några julklappar i år. Han uppmuntrar Lilla Montis förslag att ställa fram handsprit bredvid de kakor som eventuellt lämnas till tomten.

TT

Norstedts ger ut dagbok från diktaturens Belarus

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

När förlagschefen Patrik Hadenius läste poeten Julia Tsimafejevas redogörelse över politiskt hot och våld i Belarus i DN bestämde han sig för att kontakta henne. Det resulterade i att Norstedts den 15 december ger ut ”Dagar i Belarus”.

Sedan det riggade presidentvalet i Belarus den 9 augusti har hundratusentals demonstranter protesterat mot landets diktator Alexandr Lukasjenko. Flera tusen personer ur den folkliga revolten har gripits och torterats av regimen.

Om detta skrev den belarusiska poeten Julia Tsimafejevas i sin dagbok, från vilken ett utdrag publicerades i DN den 24 oktober. När Patrik Hadenius, förlagschef på Norstedts, läste texten blev han skakad, säger han.

– Det är en väldigt stark redogörelse och jag förstod hur otroligt brutal regimen är. Jag tänkte också på hur Minsk känns som ”där borta” trots att det ligger lika nära som Berlin. Jag kände att det var viktigt att få fler att upptäcka denna skrämmande utveckling. Bara några dagar senare kontaktade jag Julia genom översättaren Ida Börjel och båda tackade ja direkt, säger Patrik Hadenius.

”Dagar i Belarus” är skriven i dagboksform och spänner mellan den 1 oktober och början av november månad 2020. Hadenius beskriver boken som en vardagsbeskrivning av en ofrivillig demonstrant – även om det inte finns något vardagligt alls med att demonstrera i Belarus.

– Hon beskriver hur det är att leva i denna situation, att försöka upprätthålla vardagen samtidigt som man protesterar mot en våldsam diktatur. Om att gå i leden och bli hotad. Om hur hennes bror blir arresterad. Hon är en av många men har en förmåga att beskriva som få. Förutom tidspressen för att få klart boken har hon dessutom skrivit under en enorm mental

press. Det är en oerhörd bedrift, säger Patrik Hadenius.
Trots läget i landet är det också en hoppfull bok, anser han.
Oppositionen är i majoritet, förmedlar Tsimafejeva. Det kommer att ta tid men hon är optimistisk.
– Yttrandefriheten är en basal och grundläggande funktion i ett fungerande samhälle. I Belarus är den satt ur spel och vi ser här en möjlighet att sprida kunskap om läget. Jag hoppas också att fler ska känna det jag kände när jag läste den första texten.

Allt överskott från boken går till Svenska PEN.

Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se

Ledare: Tyrannernas svenska gisslan måste släppas fria

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Det var i april 2016. Den svenskiranske läkaren och forskaren Ahmadreza Djalali var inbjuden till det gamla hemlandet för att hålla föredrag i sitt specialämne, katastrofmedicin. Under besöket greps han av polis. För tre år sedan dömdes han till döden. Han förflyttades nyligen till fängelset Gohardarst utanför Teheran, och enligt Amnesty har myndigheterna meddelat att han ska avrättas inom en vecka. Diverse fantasifulla anklagelser har riktats mot Djalali: fientlighet mot Gud, korruption på jorden – och spioneri för den israeliska underrättelsetjänsten Mossad. Bevisen? Finns inga. Visserligen har han ”erkänt”, men under tortyr och ställd inför hot om att hans familj i Sverige och mamma i Iran skulle dödas. Det närmaste

han kommit spioneri är att ha vägrat samla in uppgifter åt den iranska regimen.
Ahmadreza Djalali har bott i Sverige sedan 2009 och bland annat arbetat på Karolinska institutet. Han fick svenskt medborgarskap 2018. Trots det ser ayatollorna i Iran uppenbarligen honom och andra med iranskt ursprung som sin egendom.
Ibland tas utlänningar som ren gisslan. Den brittisk-australiska islamkännaren Kylie Moore-Gilbert släpptes i veckan efter att ha suttit fången i 804 dagar för ”spioneri”. I ett dunkelt utbyte frigavs tre iranier, misstänkta för att ha planerat ett bombattentat, ur ett thailändskt fängelse.
Den islamistiska teokratins brutala förtryck är ett hån mot allt vad religion heter. Det så kallade rättsväsendet är underställt Revolutionsgardet och den högste ledaren, ayatolla Ali Khamenei. Politiska fångar räknas i många tusental; Nasrin Sotoudeh, mottagare av årets Right livelihood-pris, är bara en av dem. Tortyr är vardag i fängelsehålorna, och Iran är förutom Kina det land som dömer

flest till döden. I fjol avrättades minst 250 människor.
För ett år sedan utbröt stora protester mot en chockhöjning av bensinpriserna. Säkerhetsstyrkor sköt skarpt rakt in i folkmassor och dödade hundratals. Så uppträder bara en gangsterregim. Samma härskare bevisar varje dag sin totala inkompetens, både när det gäller att skydda befolkningen från coronapandemin och att sköta ekonomin. De skyller på USA:s sanktioner, men iranierna själva vet att alla krisers upphovsmän är de korrupta despoterna på hemmaplan.

Ahmadreza Djalalis öde delas av andra svenskar som hamnat i klorna på människofientliga diktaturer, som bokförläggaren Gui Minhai i Kina och journalisten Dawit Isaak i Eritrea. Gui Minhais förlag i Hongkong gav ut böcker med kompromettterande uppgifter om kommunistpamparna i Peking. Han kidnappades för fem år sedan under en semester i Thailand och har sedan dess varit inlåst i Kina. Hans ”bekännelser” visades upp i tv. I februari i år dömdes han till tio års fängelse för påstått samarbete med främmande makt.

Dawit Isaak greps i Eritrea för 20 år sedan, och har aldrig ens fällts för något olagligt. Men diktaturen tolererar ingen opposition och hatar fria medier. FN:s särskilda undersökningskommission har slagit fast att regimen begår omfattande brott mot mänskligheten.
Gemensamt för Ahmadreza Djalali, Gui Minhai och Dawit Isaak är att deras mänskliga rättigheter förtrampas av tyranner. Alla tre länderna fungerar som interneringsläger för en hel befolkning.

Svenska regeringars ”tysta diplomati” har dessvärre inga vidare meriter i fråga om att få orättfärdigt inspärrade medborgare fria. Intresset för att stöta sig med diktaturer har varit begränsat.
Men fångarna förtjänar och måste ha vårt förbehållslösa stöd. De måste få komma hem.
DN 27/11 2020

Johnson kör på mot stupkanten

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Det var inget vanligt höstoväder som drog in över det brittiska parlamentet på onsdagen. Finansminister Rishi Sunaks ekonomiska höstrapport kom med budet att bnp rasar med över 11 procent i år, som följd av pandemin. Statens budgetunderskott hamnar på runt 19 procent av bnp, och arbetslösheten kommer att skjuta i höjden. I det prekära läget går det inte att tänka på åtstramningar.
Samtidigt närmar sig Storbritannien en ny stupkant. Brexit skedde den 31 januari, men under övergångsperioden fram till nyår var det meningen att ett nytt frihandelsavtal med EU skulle skruvas fram. Med bara en månad kvar står förhandlingarna och stampar. Premiärminister Boris Johnson uppträder som en

sorglös gycklare, men borde oroa sig för nationens välstånd.
Han har fiskekvoter i brittiska vatten att spela med, men det är en symbolfråga utan ekonomisk vikt. EU har inget skäl att backa från principer som rättvis konkurrens på den inre marknaden. Premiärministern insisterar därtill på sin rätt att bryta mot det utträdesavtal han redan har undertecknat. Annars kan han inte hålla tidigare löften om Nordirlands gränser. Det gör det vanskligt att lita på hans ord.
Utan handelsavtal stundar än bistrare tider för Storbritannien. Regeringens finanspolitiska råd spår att landets ekonomi till att börja med krymper med ytterligare 2 procent.
Går det så går det, har alltid varit Johnsons devis. Hans kampanj för nej till EU präglades av vilda överdrifter och avsaknad av tanke på morgondagen. Men ogenomtänkta beslut tenderar att få tråkiga konsekvenser.
Brexitfansen kan hävda att ”nationellt oberoende” står över världsliga ting. Nu varnar en intern regeringsrapport för att kombinationen av covid-19 och EU-utträde utan avtal ska ge en

”ekonomisk
systemkris” (Guardian 25/11). Det var knappast vad väljarna önskade sig till jul.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Nasteho Mohamed visar att klanens makt inte är evig

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Inget gör mig så varm om hjärtat som unga som engagerar sig. Allra särskilt när deras övertygelse också kräver någonting av dem själva. Som köttälskande klimataktivister som blir vegetarianer för att minska

växthusutsläppen. Eller som tonåriga bögar som står upp mot ömsom höhöhöiga, ömsom hotfulla grabbgäng. Eller som Nasteho Mohamed. Inte alla skulle våga göra det hon har gjort. Hon är 22 år och kom till Sverige från Somalia för sju år sedan. Hela sitt liv har hon levt inom den kvävande klanstrukturen, och att göra sig fri från den har kostat henne mycket. Hon har redan förlorat sin familj, och nu även sitt somaliska föreningsliv i Sverige. Droppen som fick bägaren att svämma över var när hon kom för att hjälpa några landsmän att flytta den lokala föreningen till nya lokaler, och blev tillsagd att hon kunde komma tillbaka senare och städa toaletterna i stället, det vore lämpligare fruntimmersgöra. Nasteho Mohamed fick nog. Hon gick hem och spelade in en upprörd Facebookvideo om den nedlåtande syn på kvinnors värde som präglar somalierna också i Sverige.

Hon får nu uppbackning av Mursal Isa, svensksomalier tillika ordförande för kultur- och bildningsnämnden i Region Dalarna (MP).

Han säger att de somaliska föreningarna – som, påpekar han, tar emot miljontals skattekronor – i praktiken även motarbetar integration. Genom att tala öppet om detta tar också han en social risk – på Nasteho Mohamed har folk redan slutat hälsa. De anser nämligen inte att problemet är själva det galopperande kvinnoföraktet, utan att någon påpekar det. Öppet, dessutom. Dessa somalier är inte ensamma om att se protester som onödiga. Det finns också gott om folk som är emot klanförtryck, men som inte tycker att man ska försöka göra något åt det. Människor förändras ändå inte, menar de. Men det är faktiskt inte sant. Detta är Nasteho Mohamed själv ett fint exempel på.

Hon är född och uppvuxen med precis samma unkna värderingar som sina landsmän. Först när hon var 15 år kom hon till Sverige, och hamnade i ett annat sammanhang, ett där jämlikhets-ideal råder. Till en början kunde hon varken läsa eller skriva. Men hon lärde sig, och hon började i svensk skola. Det gjorde intryck på henne när lärarna sade att alla är lika mycket värda och har

samma rättigheter, säger hon i Dalarnas Tidningar (18/11). Och nu står hon, blott 22 år gammal, upp mot det uråldriga somaliska patriarkat som i hela hennes liv har begränsat henne, och hon säger: Ni har fel. Det kostar henne. Hon är så modig.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.seDela

Utbrytarpartiets ledare vägrar ge upp kampen

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Etiopiens premiärminister kräver att utbrytarpartiet lägger ner vapnen, men hans motståndare TPLF-ledaren Debretsion Gebremichael vägrar att ge upp. Regeringens federala styrkor har attackerat huvudstaden i regionen Tigray.

Addis Abeba.

Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed avfärdar alla krav på medling i konflikten med Tigray och federala trupper har nu attackerat regionhuvudstaden Mekelle. Han är bara beredd att samtala när ledningen för utbrytarpartiet TPLF lagt ned vapnen och överlämnat sig till rättvisan där de riskerar åtal för förräderi.
Men det är osannolikt att hans motståndare Debretsion Gebremichael kommer att böja sig för kraven. TPLF-ledaren, en tidigare radiooperatör som vet allt om att gömma sig i den oländiga terrängen, kommer aldrig att ge upp.
När den etiopiska regeringen i början av november inledde sin ”polisiära insats” i Tigrayprovinsen, som alla andra betraktar som ett inbördeskrig, var en av de första åtgärderna en total nedsläckning av samtliga kommunikationer i landets norra delar. All telefoni och internet i landet går via det statliga telemonopolet Ethio Telecom och det var bara att trycka på knappen för att skära av sju miljoner invånare i Tigray från omvärlden.

Sedan dess har hundratusentals tigreaner som bor på andra platser i landet inte hört ett ord från sina vänner och släktingar i hemprovinsen.
Men TPLF-ledaren Debretsion Gebremichael kommunicerar fortfarande sina trotsiga budskap till nyhetsbyråerna. Så sent som i måndags, dagen efter att Abiy meddelat en tidsfrist på 72 timmar för TPLF att ge upp, sade Debretsion till AFP att premiärministern inte förstod vilka TPLF är.
– Vi är principfasta människor som är redo att dö för att försvara vår rätt till självstyre, sade han via Whatsapp.
Whatsapp? Debretsion nöjer sig inte med det. Under hela krisen har TPLF sänt presskonferenser via den egna tv-kanalen Tigray TV från Mekelle.
Debretsion Gebremichael, 57, gick med i TPLF som tonåring. Då, på 1970-talet, utkämpade rörelsen ett långt och bittert krig mot den hatade Derg-juntan i Addis och ynglingen som redan i lågstadiet hade lagat radioapparater skickades till Italien på falskt pass för att lära sig mer om radiokommunikation.

När han återvände till Etiopien startade han radiokanalen Dimtsi Woyane – ”Revolutionens röst” – samtidigt som han med ett ingenjörsförband slog ut fiendens radiokommunikation. Med bärbar utrustning som transporterades med åsnor och kameler och som gömdes i grottor, kunde man pumpa ut sitt marxist-leninistiska budskap och lära ut medicin och jordbruksteknik under de svåra svältåren.
TPLF skulle vid kalla krigets slut vinna inbördeskriget och kom under det kommande kvartseklet att dominera etiopisk politik, trots att tigreanerna bara stod för 6 procent av befolkningen.
Debretsion Gebremichael återupptog sina studier och blev elektroingenjör och spelade senare en central roll i moderniseringen av landets kommunikationssektor. Han blev ordförande för Ethio Telecom, ett bolag som genom sitt monopol blev avgörande för regimens förmåga att spionera på oliktänkare i landet.
Ett övervakningssamhälle byggdes upp av diktaturen som leddes av TPLF och när missnöjet omfattade för många människor

valde man ofta att stänga ned internet helt. Debretsion Gebremichael avancerade till biträdande chef för underrättelsetjänsten och blev senare kommunikationsminister och biträdande premiärminister. TPLF har marginaliserats politiskt av de senaste årens svepande reformer som inleddes bara ett par månader efter att Debretsion valts till ordförande för TPLF i slutet av 2017. När sprickan mellan rörelsen och regeringen i Addis urartat till öppet krig, är det Debretsion Gebremichael som får smaka på sin egen medicin. Men han vet också hur man kommer runt problemen.

Mekelle kan falla på ett par dagar men Abiy ser ut att gå mot en Pyrrhus-seger. För när slaget är vunnet, kan nästa steg i utvecklingen bli ett långt och utdraget krig.

Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

Fakta. En nation – 80 olika folk

Etiopien är Afrikas näst folkrikaste land. Nationen har enligt 2007 års folkräkning 80 olika folk, varav tio består av en miljon människor vardera.

Bland de dominerande grupperna finns oromoer (som premiärminister Abiy Ahmed tillhör), amharer och tigreaner. Sedan 1995 har Etiopien nio etniskt definierade regioner, delstater, med långtgående autonomi. Några domineras tydligt av en folkgrupp, medan andra har upp till ett 50-tal olika etniska grupper.
Enligt författningen har delstaterna omfattande rätt till självbestämmande, men centralregeringen har rätt att ingripa i delstaternas affärer i frågor som rör säkerhet.
Källa: TT

Fyra tonåringar till anklagas för inblandning i lärarmordet

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Ytterligare fyra tonåringar anklagas nu formellt för inblandning i mordet på den franske läraren Samuel Paty i mitten av oktober. Tre av dem är elever som misstänks ha pekat ut läraren. Den fjärde är

en flicka som före mordet kritiserade Paty på sociala medier för att han visat Muhammedkarikatyrerna i en kurs om yttrandefrihet.

Totalt har nu 14 personer anklagats formellt för inblandning i det brutala mordet på historieläraren Samuel Paty, som skakade hela Frankrike.

Den 18-årige man, född i Moskva och med tjetjensk bakgrund, som knivmördade historieläraren i Parisförorten Conflans-Sainte-Honorine, sköts till döds kort efter dådet. Han misstänks ha drivits av radikala islamistiska övertygelser och tros ha fått höra talas om läraren på sociala medier, där en pappa till en flicka i en högstadieklass anklagat Paty för att diskriminera muslimer.

Pappan är sedan tidigare formellt anklagad för inblandning i mordet, och nu anklagas också hans dotter för förtal.

De tre tonåringarna, 13 och 14 år gamla, misstänks för medhjälp till terrorbrott. I Frankrike är man straffmyndig från 10 års ålder, och sedan tidigare har två andra högstadieelever, 14 och 15 år gamla, anklagats att ha fått mellan 300 och 350 euro (3 000–3 500

kronor) för att peka ut läraren. Det är oklart om någon av dessa totalt fem elever förstod vad 18-åringen planerade att göra.
Det gäller också för de tre vänner till 18-åringen som gripits. En av dem följde med mördaren när denne köpt en luftpistol, en annan ska ha åkt med honom till Conflans-Sainte-Honorine på morddagen.
Polisen har därtill gripit tre misstänkta jihadister, varav en ska ha utbytt textmeddelanden med 18-åringen strax före mordet. En känd islamistisk aktivist, Abdelhakim Sefrioui, kommer också att ställas inför rätta för inblandning. Han deltog i drevet på sociala medier och följde med pappan till ett möte med rektorn på skolan före mordet.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Avgörande dygn i förhandlingarna mellan EU och Storbritannien

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

På fredag väntas EU:s chefsförhandlare Michel Barnier resa till London för de sista avgörande förhandlingsdygnen. EU-parlamentet, som måste hinna gå igenom och godkänna ett avtal med britterna, planerar för en extra session den 28 december.

Om bara 35 dagar lämnar Storbritannien EU:s inre marknad och tullunion. Ska det ske under ordnade former måste ett nytt handelsavtal finnas på plats. Tiden är knapp att komma överens.

– Det måste hända något i förhandlingarna nu i helgen eller i början av nästa vecka, säger en EU-källa med insyn i samtalen. Har parterna inte blivit överens då måste de enas om provisoriska åtgärder så att godstransporter, flyg och färjor samt tågtrafiken på

Irland kan fortsätta efter den 31 december. När brexitförhandlingarna, Storbritanniens utträde ur EU, kärvade förra året förbereddes sådana överenskommelser. Stridsfrågorna i det nya handels- och samarbetsavtalet är som tidigare fisket, hur tvister ska hanteras och likvärdiga konkurrensvillkor. Förhandlingarna genomförs redan på övertid. Ett eventuellt avtal hinner inte översättas till unionens olika språk. Europaparlamentet hinner inte heller behandla och godkänna ett avtal under årets sista ordinarie session i mitten av december. Parlamentet har därför flaggat för att man kan hålla ett extra sammanträde den 28 december. Avtalet med Storbritannien är ett av de viktigaste som EU sluter. Det kommer att vara uppemot 1 000 sidor juridisk texter. För att hinna gå igenom det vill parlamentet att parterna enas senast på tisdag.
Tongångarna senaste veckorna har varit något mer positiva över möjligheten att nå ett avtal.
– Med liten marginal, kanske 55–45, skulle jag säga att det väger

över för ett avtal. Men jag blir inte ett dugg förvånad om det inte blir något, säger EU-källan.
När EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen höll tal inför Europaparlamentet på onsdagen var hon öppen med osäkerheten.
– Det här är avgörande dagar i våra förhandlingar med Storbritannien. Det har varit verkliga framgångar i ett antal viktiga frågor. Men ärligt talat, jag kan inte i dag säga om det i slutändan blir ett avtal eller inte, sade Ursula von der Leyen.
Senaste veckans förhandlingar har komplicerats av att en person i EU:s delegation har smittats av covid-19. Därför har EU:s chefsförhandlare Michel Barnier isolerat sig. Om hans nya test visar negativt väntas han på fredag ta tåget till London för att mötas öga mot öga med Storbritanniens chefsförhandlare David Frost.
Om tiden pressar EU är i stället britterna pressade av de ekonomiska konsekvenserna. Storbritanniens motsvarighet till finanspolitiska rådet, Office for Budget Responsibility, varnar för

att en brexit utan avtal kan komma att minska bruttonationalprodukten med 2 procent nästa år, utöver nedgången som kommer med coronakrisen. Över 300 000 arbetstillfällen kan försvinna.
Pia Gripenberg

Upprörd kritik efter misstänkt polismisshandel

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Tre poliser bröt sig i lördags in i en musikstudios lokaler i Paris, misshandlade musikproducenten Michel och ska ha kallat honom för ”smutsig neger”. Allt för att han inte burit munskydd. Skandalen kommer samma vecka som stränga straff införts

i Frankrike för publicering av bilder som ”angriper poliser”.

Paris.

Klockan var 19.40 i lördags när Michel, som inte vill uppge sitt efternamn men som framträder öppet i tidningen Loopsiders tv-reportage, lämnade sitt arbete som producent och delägare i Black Gold Studios i 17:e arrondissementet i Paris.

Han hade inte något munskydd på sig, vilket i Frankrike kan leda till böter på 135 euro, så när han såg en polisbil på gatan bestämde han sig för att vända om och gå in igen.

Innan han hunnit stänga dörren efter sig märkte han till sin förvåning att poliserna stannat utanför kontoret, stigit ur bilen och följt efter honom. Utan att säga ett ord trängde de sig in i lokalerna – helt utan tillstånd, enligt Michel.

– Plötsligt känner jag händer som knuffar och sliter i mig. Sedan kräver de att jag ska komma med ut, men jag säger att jag är hemma hos mig. De är väldigt aggressiva, och då blir jag rädd. Jag förstår inte vad som händer, och jag är inte helt säker på att de är riktiga

poliser, så jag ropar på hjälp, säger Michel i reportaget.
– Då börjar de slå mig och skriker ”smutsiga neger”, om och om igen.
Händelsen är ovanligt väl dokumenterad, på grund av studions övervakningskameror. Poliserna stängde dörren efter sig och försökte brotta ner Michel. När han inte lade sig ned frivilligt utsatte de honom för våld under mer än fem minuter: ett tjugotal knytnävsslag, ett tiotal sparkar och batongslag träffar Michel, många av dem i huvudet.
En polis knäar honom i ansiktet. En annan håller vid ett par tillfällen batongen mot halsen.
– Efter allt det där tänkte jag att om jag faller till marken nu kommer jag aldrig att resa mig, säger Michel.
Några unga musiker kommer springande – och då lämnar poliserna plötsligt lokalen. Strax efter det slås ett hål i fönstret och en tårgasgranat kastas in och exploderar.
En grannes film visar hur en av poliserna då har dragit sitt tjänstevapen. Michel tvingas ut på gatan, där han får ta emot

ytterligare slag – tills någon ropar: ”kamera, kamera!”.
Poliserna uppger, å sin sida, att Michel slagit dem och försökt ta deras tjänstevapen, vilket dock är svårt att se på bilderna.
– Utan de där bilderna hade jag suttit i fängelse nu, säger Michel.
Händelsen är den senaste i en rad uppmärksammade fall av misstänkt polisbrutalitet i Frankrike och kommer samma vecka som nationalförsamlingen röstat ja till en ny säkerhetslag som gör det straffbart med upp till ett års fängelse och 45 000 euro i böter för den som lägger ut bilder på nätet som ”angriper poliser fysiskt eller psykiskt”.
Amnesty International, Human Rights Watch och Frankrikes journalistförbund har riktat svidande kritik mot lagen, som de menar kan leda till självcensur och att övervåld inte dokumenteras.
Frankrikes inrikesminister Gérald Darmanin skriver på Twitter att en internutredning inletts mot de tre poliserna, och att de tillfälligt tas ur tjänst medan utredningen pågår.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

337 livstidsstraff för kuppförsök

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

En domstol i Turkiet har dömt 337 personer till livstids fängelse för inblandning i kuppförsöket 2016, visar rättsliga dokument.

Över 250 människor dödades den 15 juli det året då en grupp militärer med hjälp av stridsflyg, helikoptrar och stridsvagnar försökte ta makten från president Recep Tayyip Erdogan.

Kuppförsöket utgick från en flygbas utanför huvudstaden Ankara där gärningsmännen samtidigt höll generalen Hulusi Akar, som nu är försvarsminister, och andra högt uppsatta militärer som gisslan.

Totalt har 475 personer stått åtalade under den aktuella rättegången, som är den mest uppmärksammade av ett flertal domstolsprövningar mot tusentals misstänkta.

Bland de livstidsdömda finns tidigare stridspiloter och militära

befälhavare. Men även fyra civilpersoner med kopplingar till predikanten Fethullah Gülen som Ankara påstår låg bakom den misslyckade statskuppen. Gülen, som lever i exil i USA, har nekat till anklagelserna.
Turkiska myndigheter har efter kuppförsöket frihetsberövat närmare 300 000 personer anklagade för kopplingar till Gülen. Dessutom har omkring 150 000 offentliganställda sparkats på samma grunder.
En rad utländska regeringar och internationella organisationer har riktat skarp kritik Turkiets hantering av efterspelet till kuppförsöket.
TT AFP Reuters
Fakta. Kuppförsöket

Den 15 juli 2016 inledde delar av armén och flygvapnet ett försök att störta regeringen. Kuppen slogs ned inom ett dygn, men har fått enorma effekter i samhället. Över 250 människor dödades under kuppförsöket och många fler skadades. Många var civila som hamnade i korselden mellan upprorsmakare och lojala säkerhetsstyrkor.

Den turkiska regeringen slog genast fast att predikanten Fethullah Gülen och hans lösa nätverk av militärer, journalister, jurister, lärare och akademiker låg bakom kuppförsöket.
Exakt hur kuppen planerades och vilka som stod bakom den är fortfarande oklart. Gülen nekar till inblandning.
Källa: Landguiden

300

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

minuter bör vuxna röra på sig varje vecka. Pandemi eller inte, det är fortfarande viktigt att motionera, konstaterar Världshälsoorganisationen (WHO) som har uppdaterat sina hälsoråd. Enligt WHO kan upp till fem miljoner liv räddas årligen om världens befolkning är mer aktiv. Barn bör vara fysiskt aktiva i minst en timma per dag.
TT

Regeringen vill utlysa klimatnödläge

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Nya Zeeland.
Nästa onsdag lägger Nya Zeelands regering fram en motion för att utlysa nödläge för klimatet. Premiärminister Jacinda Ardern vill se fler åtgärder för att bekämpa global uppvärmning. Ardern återvände till makten i oktober efter att väljarna belönat hennes hantering av coronapandemin med Labourpartiets största valseger på ett halvt århundrade. Om nödläget går igenom sållar sig Nya Zeeland till länder som Kanada, Frankrike och Storbritannien.
TT-Reuters

DN-podden om Bidens ministrar

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

En erfaren ministär, med en del ekon från Obama-tiden. Joe Biden har många avvägningar att hantera när han utnämner sina ministrar. I DN:s podd kommenterar DN:s Sanna Björling kända och okända namn som är aktuella när USA:s tillträdande president samlar sina nyckelpersoner.
Podden är gratis för alla. Lyssna i DN-appen, på Podplay eller andra poddplattformar.
DN

Kraftigt oväder över södra Indien

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Indien.

Det kraftiga ovädret Nivar har stormat in på Indiens sydkust, med vindar på uppemot 36 meter per sekund och omfattande nederbörd. Minst en person uppges ha omkommit, på onsdagen. I miljonstaden Puducherry uppmanas folk att hålla sig hemma och följa myndigheternas instruktioner. 175 000 personer har evakuerats och myndigheterna har utlyst helgdag där allt utom det nödvändigaste är stängt. Flyg och tåg är inställda i staden Chennai.

TT-AFP

Ingen babyboom efter nedstängning

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Italien.

Coronakrisen har påverkat Italiens historiskt låga födslotal. Men inte till en ökning. Tvärtom väntas antalet nyfödda i år minska till 408 000, jämfört med 420 000 förra året, enligt Istat.

Statistikmyndigheten spår en ytterligare nedgång till 393 000 under 2021. Kvinnor och unga har drabbats särskilt hårt av krisens. Pandemin uppges ha raderat ut 80 procent av de nya jobb som tillfallit kvinnor sedan 2008.

TT-AFP

Det är med bitterljuva känslor jag lämnar ert land, trots orättvisorna jag har utsatts för.

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Den brittisk-australiska akademikern Kylie Moore-Gilbert frigavs efter att ha suttit fängslad i Iran i tio år, dömd mot sitt nekande för spioneri. I Iran sitter även svensk-iraniern Ahmadreza Djalali fången, dömd till döden. Ett intensivt diplomatiskt arbete pågår för att få Iran att inte verkställa straffet.

TT

Karantänfritt flyg mellan EU och USA

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Det amerikanska flygbolaget Delta Air Lines och italienska Alitalia är på väg att till december återinföra karantänfria flygningar mellan EU och USA, rapporterar Financial Times med hänvisning till flygbolagen.
Det är flygningar mellan Rom, Italien, och Atlanta i delstaten Georgia, USA, som planeras och som därmed ser ut att bli de första direktflygen mellan kontinenterna utan krav på karantän sedan coronarestriktioner satte stopp för detta tidigare i år. Resenärerna kommer att testas tre gånger i samband med resan för att slippa karantän.
TT

Anna-Lena Laurén: Den ryska coronaverkligheten känns ofta schizofren

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

För några veckor sedan blev munskydden på allvar obligatoriska i kollektivtrafiken i Sankt Petersburg. Det hade de visserligen varit ända sedan i våras. Men många struntade i det.

Nu har man inget val. Svartklädda vakter står utställda vid ingången till metron och stoppar alla som inte bär munskydd.
Hur munskydden används bryr sig vakterna däremot inte om. Minst hälften av passagerarna (enligt mina empiriska iakttagelser) bär dem under näsan eller tar dem av sig när de väl kommit in i metrovagnen.
Själv är jag ingen motståndare till munskydd. Det är en säkerhetsåtgärd som rekommenderas av WHO. Bara att följa. Men det är ytterst irriterande att stå där i

metrovagnen i sitt svettiga munskydd och se en stor del av medpassagerarna sabotera alltsammans.
En av de besvärliga aspekterna när det gäller att skydda sig mot coronaviruset är att det inte räcker med att själv följa reglerna. Om en stor del av omgivningen inte gör det blir det ingen effekt. Jag har ett par gånger bett personer i mat- affären och i kön till pendeltåget hålla avstånden bättre, vilket av allt att döma förstörde deras dag.
Goda råd om hur man på ett vänligt sätt får folk att hålla avstånd utan att de blir skitsura undanbedes. Det spelar nämligen ingen roll hur man säger det.
Den ryska coronaverkligheten känns ofta schizofren. Situationen just nu ser ut att bli ännu värre än i våras, men åtgärderna är betydligt mindre långtgående. I Sankt Petersburg och Moskva är restaurangerna och affärerna öppna, kollektivtrafiken fungerar normalt, teatrarna får fylla 25 procent av salarna. Samtidigt skjuter coronafallen i höjden och antalet döda stiger brant.
I de stora städerna finns resurser för att ta hand om patienterna.

Ute i regionerna dör människor i väntan på ambulans.
Allt tyder på att regeringen har bestämt att den ryska ekonomin inte klarar nya nedstängningar. Nu får det gå som det går.
Exemplen från Finland och Norge visar att det går att minska smittspridningen med vältajmade, riktade åtgärder utan att stänga ner allt. Det är inte antingen lockdown eller Tegnell. Men det förutsätter att reglerna följs. I Ryssland är den här politiken svår att genomföra eftersom ingen tror på regler. Själv går jag inte på teater, trots att bara 25 procent av salen fylls, därför att jag inte litar på att vakterna verkligen ser till att folk inte byter plats efter att ljusen har släckts.
Samtidigt skickas kontrollkommissioner ut till de märkligaste av ställen. För några veckor sedan fick jag ett nervöst sms av ledningen på stallet där min dotter och jag rider: Se till att ni bär munskydd!
Kontrollkommission på gång!
Så fort kontrollkommissionen hade varit på stallet struntade alla naturligtvis i munskyddet.
Jag har god lust att kontakta sagda kontrollkommission och be

dem i stället sätta igång en gigantisk informationskampanj om att munskydd inte ska bäras på hakan.
I Ryssland lyder ett stående skämt: Strängheten i våra lagar och regler kompenseras med att man inte behöver följa dem. Det är människans sätt att hantera ett liv där regler och verklighet inte går ihop. I grund och botten är inställningen sund. Det är ett sätt att slippa tro på lögner.
Men när det gäller coronan fungerar det inte att alla följer reglerna utåt, men struntar i dem i praktiken. Resultatet blir en stor smittspridning.
Många av mina ryska vänner hanterar detta genom att konstatera: Vi ska alla bli smittade i varje fall. Det ordnas fester, folk reser på solsemester och går på teater. Många blir sjuka.
Allt tyder på att vi har en lång vinter framför oss.
Anna-Lena Laurén

Det politiska landskapet på väg att ritas om

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

São Paulo. För första gången sedan Jair Bolsonaro blev vald till president finns ett tydligt motstånd mot honom. Av de 45 borgmästarkandidater som Bolsonaro stödde i kommunalvalen för två veckor sedan förlorade 33.

Den kvinna som vann flest röster i hela landet är vänsterpolitikern Erika Hilton i São Paulo – en 27-årig svart, transperson.

Hon går in i plenisalen med självklara steg. I rosa dräkt och matchande nagellack. Säkerhetsvakterna skiner upp när de ser henne. För första gången i Sydamerikas största stad São Paulo tar en svart transperson plats i kommunfullmäktige.

– Jag är ett svar på den konservativa, fascistiska politik

som Bolsonaro driver. Han är livrädd för mig. Bara min kropp får honom att skaka, säger Erika Hilton.
Hon kliver upp på podiet och som enda tidning är DN med när hon får sina första instruktioner i hur man röstar.
– Vi har varit tysta, organiserat oss i smyg. Väljarna har nu visat att de vill ha en förändring. Vi ska stoppa Bolsonaros politik, säger Erika Hilton.
En av kommunens tekniker tar hennes fingeravtryck och visar hur hon ska göra för att registrera sina digitala fingeravtryck som hon behöver använda för att rösta.
– Bolsonaro tycker säkert att jag är en hemsk, äcklig rebell. Att jag borde prostituera mig i ett gatuhörn. Men nu är jag här – i Brasiliens största stad – med flest röster som en kvinnlig politiker fått i landet.
Erika Hilton frågar teknikern vilken av de 55 skinnklädda fåtöljerna i plenisalen som blir hennes den 1 januari 2021.
– Du kan välja vilken plats du vill.
– Då sitter jag gärna längst fram.
Att en transperson blivit invald till kommunfullmäktige i São Paulo,

med 22 miljoner invånare, är historiskt. Att det sker just under president Bolsonaros mandatperiod gör påverkan ännu större.
– Han känner att vi avancerar.
Erika Hilton blev utslängd hemifrån som 14-åring när hon kom ut som transsexuell. Mamman var pingstvän och pastorn i hennes församling tyckte att en demon tagit över hennes sons kropp. Hon var tvungen att driva ut djävulen.
– Jag har lekt med dockor sedan jag var liten. Jag lindade handduken runt mitt hår efter duschen när jag var tio år. Jag var kvinna sedan jag föddes.
Mamman slängde ändå ut sitt barn på gatan. Erika Hilton prostituerade sig och träffade en kille som var crackmissbrukare. De bodde utomhus, på gator och torg, och hon sålde sin kropp för att försörja hans drogmissbruk. Flera gånger blev hon misshandlad av sexköpare.
– Jag sågs som något man kunde våldta, köpa, massakrera och förödmjuka.
Förändringen kom efter sex år på gatan. Hennes mamma insåg att hon felat och omfamnade sin son,

som nu var hennes dotter. Erika Hilton gjorde slut med pojkvännen och började studera pedagogik på universitet.
När lokaltrafiken inte godtog att hon valt sitt tagna namn på sitt pendelkort blev det bråk. Erika Hilton skrev en text på sociala medier som blev ett upprop. Efter två dagar hade hon över 100 000 digitala namnunderskrifter som övertygade lokaltrafiken om att godta hennes tagna namn.
– Jag var redan en kvinna. Varför ha kvar mitt gamla namn?
Erika Hilton vann den striden. Hennes nästa seger blev när hon krävde att hennes universitet skulle skapa en särskild kurs för transsexuella personer. Hon var 22 år och det radikala vänsterpartiet PSOL – Socialist- och frihetspartiet – tog kontakt. Erika Hilton gav sig in i politiken. Nu, fem år senare, är hon en av partiets främsta röstmaskiner. Det som förstärker hennes makt är att ännu en transperson, Thammy Miranda från ett annat vänsterparti, blev invald i kommunfullmäktige. Det gör São Paulo till den, möjligen, enda stad i världen med två transpersoner i fullmäktige.

– Vi är världens transhuvudstad nu!
Sedan den före detta yrkesmilitären Jair Bolsonaro blev vald till Brasiliens president för två år sedan har världens femte största land hotat att lämna såväl FN som Parisavtalet och gett stöd till Polen och Ungerns högernationalistiska politik. Så länge Donald Trump varit USA:s president har Bolsonaro kunnat göra vad han vill.
När han nu inte längre har stöd av Amerikas mest inflytelserika land tynar hans politiska kraft. Av de 45 borgmästarkandidater som Bolsonaro stödde i kommunalvalen förlorade 33. I Rio de Janeiro fick hans son Carlos Bolsonaro 15 000 färre röster än PSOL:s kandidat som vann flest röster i kommunen.
Att ett litet vänsterparti som PSOL kunnat vinna över väljarna från arbetarpartiet PT, som styrde Brasilien mellan 2003 och 2010, tros bero på att arbetarpartiets ledare Lula da Silva inte rannsakade sig själv efter att partiet varit involverat i landets mest omfattande korruptionsskandal.

Det tomrum som skapades har tagits över av PSOL som tillsammans med ett högerparti nu är det största partiet i Rio de Janeiro och det tredje största i São Paulo.
– Det vi ser är en förflyttning. PSOL har ärvt arbetarpartiets röster. Identitetspolitiken har blivit starkare och arbetarpartiet ses som ett förgånget parti. De viktiga vänsterfrågorna nu är antirasism, genusfrågor och feminism. Den klassiska klasskampen, som bottnade i fackföreningsrörelsen, är inte lika attraktiv längre, säger Ricardo Galhardo, politisk reporter på högertidningen Estadão, Brasiliens andra största dagstidning.
Han menar att arbetarpartiet inte insett att den unga generationen är intresserade av andra frågor.
– PSOL tillhör identitetsvänstern. Det lockar unga väljare, säger Ricardo Galhardo.
Att den politiska kartan ritats om i Brasilien blir tydligt när det gäller borgmästarvalet i São Paulo som avgörs i en andra omgång nu på söndag. PSOL:s kandidat, filosofiläraren Guilherme Boulos, besegrade Bolsonaros kandidat i

första omgången och står nu mot högerpartiets Bruno Covas som försöker bli omvald.
När Guilherme Boulos ställde upp i presidentvalet 2018 mot Jair Bolsonaro fick han 0,58 procent av rösterna. Nu är han nära att vinna borgmästarposten i Brasiliens största stad.
– De senaste dagarna har Boulos siffror ökat med nio procentenheter i opinionsundersökningarna. Tekniskt sett står han jämt med högerns kandidat. Vinner Boulos blir det historiskt, säger Ricardo Galhardo.

Guilherme Boulos är 38 år och uppväxt i en övre medelklassfamilj. Hans mamma är infektionsläkare och hans pappa är en av Brasiliens främsta epidemiologer. När Boulos var tonåring hoppade han av sin privatskola och valde att gå i en allmän skola. Han fick upp ögonen för de 30 000 invånare som sover på gatan i São Paulo och startade en organisation för hemlösa. Han ledde ockupationer av övergivna fastigheter och valde att flytta in i en av fastigheterna för att förstå hur det är att leva på gatan.

Hans motkandidat har anklagat honom för att vara för radikal.
– Det ska han säga som borgmästare. Det enda jag gjort är att ha kämpat för att hemlösa ska få tak över huvudet. Är det radikalt? Enligt mig är det en borgmästares uppgift, säger Guilherme Boulos till DN.

Är du Brasiliens nya Lula da Silva?

– Var och en skapar sin politiska bana. Jag har mycket respekt för expresidenten Lula da Silva. Han skapade sin bana. Jag skapar min, säger han.

Jag undrar vad han tycker om Erika Hilton.
– Hon är en fantastisk nyvald ledamot. Hon kommer att ta med sig kampen för mångfald och hbtq-frågor in i São Paulos kommunfullmäktige.

Henrik Brandão Jönsson

Fakta. Världens elfte rikaste stad

São Paulo är södra halvklotets största stad och världens elfte rikaste stad, räknat till bnp. Antalet invånare är 22 miljoner.

PSOL är en förkortning av Partido Socialismo e Liberdade, Socialist- och frihetspartiet.

Dådet mot kärnfysikern ökar krigsrisken i Mellanöstern

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Mohsen Fakhrizadeh, mannen som kallats ”det iranska kärnvapenprogrammets fader”, dödades på fredagen i ett attentat utanför Teheran. Den iranska regeringen pekar ut Israel som skyldigt. Dådet väntas öka spänningen i Mellanöstern.

Den 63-årige Fakhrizadeh var en nyckelperson i Irans kärn-energiprogram. Han var inte bara fysikprofessor utan också officer i det iranska revolutionsgardet och anses ha varit den drivande kraften i Irans försök att framställa kärnvapen. Han stod sedan länge på FN:s och USA:s sanktionslista och hade internationella reserestriktioner. Enligt iranska nyhetsbyråer hamnade Mohsen Fakhrizadehs bil i ett bakhåll och blev både attackerad av bomber och beskjuten. Mohsen Fakhrizadeh skadades svårt och avled senare på sjukhus. Även hans livvakter skadades. Attacken skedde i Absarddistriktet utanför Teheran, ett område med höga berg och rik växtlighet som är populärt bland Irans besuttna.

Ingen nation eller gruppering hade vid denna upplagas pressläggning tagit på sig dådet. Mordet på Fakhrizadeh påminner om tiden före det kärnenergiavtal som träffades mellan Iran och sex av världens stormakter år 2015. Decenniet innan pågick en katt-och-råtta-lek mellan Iran, som misstänktes utveckla massförstörelsevapen, och USA

samt Israel, som gjorde allt för att förstöra det iranska kärnenergiprogrammet.
Mellan 2009 och 2012 råkade minst fem iranska kärnfysiker ut för dödliga attentat eller försvinnanden. Iran anklagade amerikanska och israeliska säkerhetstjänster för händelserna. Dessutom inträffade en rad sprängattentat mot iranska kärn-anläggningar, liksom cyberangrepp med hjälp av kraftfulla datorvirus.
I och med kärnenergiavtalet minskade den här typen av incidenter. Men just nu ligger avtalet mer eller mindre i spillror sedan USA:s president Donald Trump ensidigt lämnade överenskommelsen för två år sedan. Sedan dess har Trump ytterligare skärpt de amerikanska sanktionerna mot Iran med syfte att destabilisera regimen i Teheran.
USA:s nyvalde president Joe Biden har signalerat att han vill återupprätta Iranavtalet, men ledarskapet i Teheran verkar inte vara hågat att ta upp tråden utan vidare. Fredagens attentat riskerar att försvåra ett närmande

mellan Iran och övriga världen i kärnvapenfrågan.
Irans officiella reaktioner på mordet var skarpa. ”En framstående iransk vetenskapsman mördades i dag av terrorister. Denna fega handling – med tydliga tecken på israelisk inblandning – visar fram gärningsmän som vill hetsa fram krig”, skriver den iranske utrikesministern Mohammed Javad Zarif på Twitter.
Hossein Dehghan, tidigare brigadgeneral i revolutionsgardet och en av Irans mest ryktbara militärer, skriver på Twitter: ”Vi kommer att slå ned som åskan mot mördarna (...) de ska ångra vad de gjort.”
Trita Parsi, en svensk-iransk statsvetare bosatt i USA, ser också Israel som en trolig förövare: ”De (israelerna) har kapaciteten, de har expertisen. De har utfört sådant här tidigare, och de har motivationen att göra det”, skriver Parsi på sitt Twitterkonto.
Israel hade på fredagskvällen ännu inte kommenterat dådet.
Erik Ohlsson

Ingen ljusning efter medlingsmöte

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Etiopien. Sändebud från Afrikanska Unionen (AU) har diskuterat Tigray-kriget med Etiopiens premiärminister i huvudstaden Addis Abeba. Inga konkreta framsteg rapporteras dock. Premiärminister Abiy Ahmed säger i ett uttalande efter mötet att han uppskattar ”gesten”. Mötet var tänkt att ”hjälpa till att medla mellan konfliktens parter” i Etiopien, meddelade Sydafrikas president Cyril Ramaphosa tidigare i veckan.

Enligt UNHCR kan närmare 100 000 eritreanska flyktingar som befinner sig i Tigray få slut på mat redan på måndag om leveranser inte kommer fram.

TT-AFP-Reuters

165 000

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

norska kronor fick deltagare i en familjefest i den norska regionen Romerike böta i början av november för att ha brutit mot lokala coronabestämmelser. Festen stoppades av polisen. 22 av de över 30 personerna som deltog i festen bötfälldes, tre av dem fick böta 20 000 kronor var.
TT-NTB

Schimpansunge inger hopp

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Guinea. Glädjebesked kommer från en liten grupp schimpanser i västra Afrika som kan hamra och slå, men som hotas av utplåning. Gruppen av schimpanser i Guinea, på latin Pan troglodytes verus, har fått stor internationell uppmärksamhet. Men dess antal minskar. Endast en hona är fertil, så glädjen blev stor när guider

nyligen såg honan Fanle hålla en schimpansunge i famnen.
– Det råder ingen tvekan. För tre dagar sedan kunde vi också bekräfta den lilla schimpansens kön. Det är en hona, säger Aly Gaspard Soumah som leder forskningsinstitutet i Bossou.
TT-AFP

Sturgeon antyder ny folkomröst-ning

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Storbritannien. Skottlands regionala regeringschef Nicola Sturgeon vill hålla en ny folkomröstning om självständighet snart, kanske redan nästa år, rapporterar The Times.
– Skottland bör få möjlighet att välja om man vill bli självständigt under den tidiga delen, snarare än

den senare, av nästa parlamentsperiod, säger Sturgeon till kanalen ITV Border, enligt The Times.
Nästa regionala val i Skottland hålls i maj nästa år, och mandatperioden sträcker sig mellan 2021 och 2026.
Invånarna i Skottland röstade nej till självständighet i en folkomröstning 2014. Men efter det brittiska beslutet att lämna EU, som majoriteten i Skottland motsatte sig, vill många se en ny folkomröstning.
TT-Reuters

”Jag avgår om vi får ny konstitution”

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Belarus. President Aleksandr Lukasjenko säger att han kan tänka sig att avgå efter det att landet antar en ny författning, rapporterar den statliga nyhetsbyrån Belta.
– Jag kommer inte att tjäna som er president under den nya konstitutionen, säger Lukasjenko,

utan att precisera när det kan bli aktuellt.
Den pressade nu 66-årige presidenten upprepar därmed ett liknande, om än vagare, utspel i augusti om en eventuell maktdelning.
Belarus har skakats av månader av protester med krav på Lukasjenkos avgång efter det kraftigt ifrågasatta presidentvalet den 9 augusti, då han enligt de officiella siffrorna fick 80 procent av rösterna.
TT-Reuters

Stor bankfusion i Spanien avbryts

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Den spanska storbanken BBVA och den mindre konkurrenten Banco Sabadell har avbrutit de fusionssamtal som inleddes för drygt en vecka sedan. Oenighet om de finansiella villkoren för

samgåendet ligger bakom beslutet.
Samtalen om en fusion mellan bankerna drog i gång den 16 november, med sikte på att skapa Spaniens näst största bank med nästan 600 miljarder euro i tillgångar.
TT

Sri Lanka står vid ruinens brant

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Coronakrisen har slagit hårt mot Sri Lanka. Landet befinner sig statsfinansiellt vid ruinens brant och kan mycket väl tvingas ställa in betalningarna, varnar ratinginstitutet Fitch, som sänker Sri Lankas kreditbetyg till CCC. Betyget CCC innebär att Fithc ser det som en reell möjlighet att Sri

Lanka faktiskt kommer att ställa in betalningarna.
Sri Lanka har omkring fyra miljarder dollar per år att betala i räntor och amorteringar på sin statsskuld de närmaste fem åren, medan valutareserven i coronakrisen har krympt ihop till knappt sex miljarder dollar.
TT

Opec och Ryssland diskuterar oljekvoter

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Oljekartellen Opec, Ryssland och andra oljeproducenter planerar ett informellt möte på lördagen om framtida produktionskvoter. Mötet hålls inför nästa veckas formella möten, där frågan om

vad som ska gälla när det kommer till ländernas produktionskvoter nästa år. Inför har signalen från oljeländerna varit att produktionskvoterna för 2021 skulle höjas med två miljoner fat oljeekvivalenter per dag, vilket motsvarar cirka 2 procent av den globala oljeförbrukningen.
TT-Reuters

Oväntat stark tillväxt i Finland under krisen

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Tillväxten i Finlands ekonomi är oväntat stark i coronakrisen. Under årets tredje kvartal var uppgången 3,3 procent jämfört med kvartalet före, enligt landets statistikbyrå. Det var mer än i en

preliminär beräkning, som låg på plus 2,6 procent. Jämfört med tredje kvartalet i fjol minskade Finlands bnp bara med 2,7 procent. Bnp-fallet under kvartal två revideras till minus 3,9 procent jämfört med en tidigare beräkning på 4,5 procent.
TT-Reuters

Ledare: När nöden är som störst är EU-hjälpen som närmast

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Europeiska unionen är som en fotbollsdomare: När de gör ett bra jobb märks det inte, men alla minns de felaktiga besluten.
När EU omnämns i rubrikerna har det på senare tid mest handlat om hanteringen av Polen och Ungern, två medlemmar som på

många sätt är på väg i en farlig riktning. Det talas mindre om det viktiga jobb som medlemsstaterna tillsammans utför för att lindra pandemins konsekvenser.
I en debattartikel i Dagens Industri i fredags lyfte Katarina Areskoug Mascarenhas, rådgivare på EU-kommissionen, och Christian Danielsson, kommissionens chef i Sverige, unionens roll bland annat för att förse medborgarna med coronavaccin.
EU har tecknat avtal med sex stora läkemedelsföretag, däribland Astra Zeneca och Biontech-Pfizer, där medlemsländerna finansierar en del av bolagens kostnader för vaccinforskning och -produktion. I gengäld har unionen fått rätt att köpa ett stort antal vaccindoser, till lägre pris.
”Våra norska grannar lyckades inte få något läkemedelsföretag att vilja sälja någon vaccindos alls till Norge – trots sin mycket välförsedda norska statskassa”, skriver artikelförfattarna. I stället var Norge tvunget att vädja till EU att få vara med i avtalet, vilket EU gick med på.

Det är en risk Sverige som medlem sluppit att ta.
Bryssels avtal med läkemedels-jättarna är övertecknat, vilket innebär att vaccin kan omfördelas till andra behövande länder.
Förutom vaccin har EU upphandlat skyddsutrustning, teknisk utrustning och läkemedel som kan komma medlemmarna till godo.
I pandemins början reagerade flera medlemsländer nationalistiskt och egoistiskt, vilket gav stora rubriker.
Frihandeln ströps, skyddsmaterial konfiskerades. Det kommer aldrig att helt gå att luta sig mot internationellt samarbete, vilket är ett av skälen till att Sverige behöver såväl ett starkt försvar som en egen krisberedskap.
Men bristerna började snabbt rättas till, kugghjulen snurrade i gång igen. Den internationella handeln med varuflöde såväl till som från EU har hindrat pandemin från att slå hårdare.
Nu är unionens problem närmast att man är villig att ge ut för stora bidrag till återhämtning än för små. Varken nationer eller företag mår bra av tanken på att det finns gratispengar, ibland gör

ekonomisk kompensation att nödvändiga strukturomvandlingar uteblir. Länder som Polen och Ungern måste förstå att rättsstat och EU-medlemskap (och därmed EU-pengar) hör ihop.
Med det sagt kommer EU:s stöd att hjälpa många sunda företag och arbetstillfällen att överleva krisen.
Bryssel har stått för mycket viktigt arbete under huven i det europeiska maskineriet under krisen. Reserekommendationer har koordinerats, läkarteam har korsat gränser och arbetat där de bäst behövts, samarbetsländer i andra världsdelar har fått europeisk hjälp.
I framtiden vill EU-kommissionen att unionen ska spela en ännu större roll vid stora sjukdomskriser, med bland annat bättre beredskap, bättre samordning och möjligheten att utlysa ett hälsonödläge för alla medlemsländer. Det viktiga är inte att EU gör mycket utan att man gör rätt, men i tider av svåra påfrestningar finns stora fördelar med handel, samordning och ömsesidig hjälp.
När man är svårt sjuk är det extra viktigt med goda grannar. I fallet

EU och pandemin gäller inte regeln om distansering. Tvärtom är det vid sådana här kriser vi bör stå varandra närmast. Ju mer vi är tillsammans, ju friskare vi bli.
DN 29/11 2020

Erdogan låser in sin ex-partner

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

För tio år sedan var Recep Tayyip Erdogan och Fethullah Gülen fortfarande de bästa kompanjoner. Turkiets dåvarande premiärminister och den muslimske exilpredikantens rörelse hjälptes åt att kapa arméns makt genom spektakulära rättegångar.
Hundratals generaler anklagades för intriger mot staten och

spärrades in. Bevisen var en tunn soppa och domarna revs senare upp. Men Erdogan hade konsoliderat sitt styre och vände sig i stället mot gülenisterna.
I veckan dömdes 337 personer till livstids fängelse för påstådd inblandning i det gåtfulla kuppförsöket i juli 2016. Erdogan, numera närmast enväldig president, har pekat ut Gülen som chefskonspiratören.
Åtskilligt i massrättegången var grumligt. Solklart är bara hur presidenten utnyttjat händelserna för att slå ned opposition och stänga fria medier. Gülenrörelsen har buntats ihop med sina fiender kurderna, och IS, och journalisterna, till en enda stor terroristisk hop. Runt 300 000 människor har fängslats för samröre med kuppmakare och 150 000 offentliganställda fått sparken.
Författningen har skrivits om för att ge presidenten allomfattande befogenheter. Domstolarna, i dag helt i hans händer, jagar motståndare utan urskillning. Den populäre borgmästaren i Istanbul är nästa på listan, eftersom han kritiserat ett av Erdogan omhuldat byggprojekt.

Ekonomin låter sig inte dompteras så lätt. Tidigare under november tvingades Erdogan kalla in en ny centralbankschef som förstår behovet av räntehöjningar för att få stopp på inflationen och det okontrollerade valutaraset. Finansministern, tillika presidentens svärson, hoppade av. Stora balansproblem kvarstår.

Donald Trump skyddade alltid Erdogan, även efter det huvudlösa köpet av ett ryskt luftförsvarssystem. Kongressen har krävt amerikanska sanktioner.

Låt se vad Joe Biden och Turkiets ekonomi säger om det.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Tiotusentals tågade mot ny säkerhetslag

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

I Frankrike har flera hårt kritiserade polisingripanden och en omstridd säkerhetslag nu lett till en politisk kris för president Emmanuel Macron. På lördagen demonstrerade tiotusentals fransmän i ett 70-tal städer mot den nya lagen, som gör det brottsligt att publicera bilder eller filmer med målet att ”angripa poliser fysiskt eller psykiskt”.

Stämningen var påtagligt spänd på Place de la République i Paris på lördagen, då minst 46 000 personer samlades för att gå mot Bastiljen i den kyliga höstluften. På tvärgatorna stod tungt beväpnad kravallpolis – och snart hade de första sammanstötningarna med tårgasgranater ägt rum. En åtgärd som har blivit något av rutin i Paris på senare år.

Någon timme senare drabbade polisen samman med maskerade

aktivister i utkanten av demonstrationen. Molotovcoctails kastades mot polisen, som svarade med rusningar och batongslag.
– Det är inte normalt att man ska behöva vara rädd när man går ut och demonstrerar. Men de senaste två åren har polisvåldet mot demonstranter blivit allt värre här i Frankrike, säger 37-åriga Lucie, som till vardags jobbar som miljökonsult.
Hennes vän, 39-årige Fabien, håller i ett plakat som visar en struts som sticker huvudet i marken och texten: ”Polisvåld, var då?”
– Jag tycker att både inrikesminister Gerald Darmanin och Paris polischef bör avgå. Och helst president Macron också. Den här nya lagen är ett hot mot grundläggande rättigheter, som informations- och pressfrihet, säger Fabien.
Det var i tisdags som den nya säkerhetslagen antogs av nationalförsamlingen, med straff på ett års fängelse och 45 000 euro i böter (omkring en halv miljon kronor) för den som lägger ut fotografier eller filmer på nätet

med målet att ”angripa poliser fysiskt eller psykiskt”.
Bakgrunden är att inrikesminister Darmanin vill ge ökat skydd för poliser, som ofta utsätts för trakasserier och våld.
Organisationer som Amnesty International, Greenpeace och Frankrikes journalistförbund menar dock att det redan finns lagar som skyddar poliser och att resultatet bara kommer att bli mer självcensur och att polisbrutalitet inte dokumenteras.
Så sent som i måndags ingrep kravallpolis hårdhänt mot hemlösa migranter som försökte sätta upp ett tältläger på Place de la République i Paris. Även journalister och vanliga medborgare som försökte filma när migranterna jagades bort utsattes för batongslag.
Sedan kom sajten Loopsiders avslöjande i torsdags, med bilder från övervakningskameror som visar hur poliser bryter sig in i en musikstudio i Paris och under flera minuter misshandlar musikproducenten Michel Zecler och utsätter honom för rasistiska glåpord – av allt att döma enbart för att han inte burit munskydd på gatan.

Det inslaget har visats fler än 18 miljoner gånger i sociala nätverk och väckt en storm av protester. Fotbollsstjärnor som Kylian Mbappé och Antoine Griezmann, och skådespelare som Mathieu Kassovitz, har protesterat mot polisvåldet.

– Den där lagen måste stoppas. Om inte regeringen åtgärdar det här problemet, kommer den förlora all auktoritet, sa Kassovitz i fredags.

Pressen växer på Emmanuel Macron. I fredags kväll publicerade presidenten inlägg på Facebook där han kallade bilderna från insatsen mot Michel Zecler ”oacceptabla” och skrev att Frankrike ”aldrig får låta hat eller rasism frodas”.

Fyra poliser som deltog i insatsen har tagits ur tjänst, och premiärminister Jean Castex sa i torsdags att en kommission ska tillsättas för att se över säkerhetslagen – något han dock fick backa från snabbt, då hans eget partis ledamöter i nationalförsamlingen slog bakut.

Nu tyder det mesta på att det blir senaten som får ta ställning till eventuella ändringar i lagen,

vilket dock kan dröja till efter nyår.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Federala trupper har tagit kontroll över Mekelle

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Addis Abeba. Den etiopiska armén gick på lördagen till attack mot Tigrayprovinsens huvudstad Mekelle, som man vid 20-tiden på kvällen lyckades ta kontroll över efter en dag av intensiv artilleribeskjutning.

Den svenska ambassaden i Etiopien försöker komma i kontakt med ett 30-tal svenska medborgare i Tigray som befaras finnas i det krigshärjade området.

Vid 20-tiden lokal tid meddelade Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed att de federala trupperna hade tagit ”full kontroll” över Tigrayprovinsens huvudstad Mekelle. I uttalandet säger Abiy att den sista fasen av insatsen är fullbordad.

– Federal polis kommer nu att fortsätta sin uppgift att gripa TPLF:s kriminella och ställa dem inför rätta, säger Abiy i uttalandet.

Angreppet på Mekelle inleddes på lördagsförmiddagen med intensiv artilleribeskjutning av staden som har runt en halv miljon invånare och farhågorna har varit stora inför sammandrabbningen, som tycks ha avslutats fortare än väntat.

Dock har Abiy ännu inte lyckats med sitt primära motiv – att gripa ledarskapet i TPLF som brutit förbindelserna med regeringen i Addis och som befunnit sig i öppet krig med regimen sedan början av

november då en federal armébas attackerades.
Kriget har tvingat 40 000 människor att fly till grannlandet Sudan i väster och långt fler människor antas befinna sig på flykt inne i Tigray-provinsen som ligger i den norra delen av Etiopien.
Sveriges ambassadör Hans Henric Lundqvist säger till DN att man försöker komma i kontakt med ett 30-tal svenskar som befinner sig i Tigray.
– Det är siffran som vi jobbar med i nuläget. Det är många anhöriga i Sverige som har hört av sig till UD i Stockholm. Problemet är att det är väldigt svårt att komma i kontakt med de här personerna, säger Lundqvist.
Kommunikationerna i Tigray har varit nedstängda under hela konflikten. Man har fått ut civilpersoner tidigare genom konvojer som tillåtits transportera humanitär personal ut ur området.
Samtidigt fortgår en dialog med Etiopiens regering om att ge FN möjlighet att bistå med förnödenheter.
Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

Israels dröm vore en förhastad iransk reaktion på dödsdådet

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Analys

Jerusalem. En rad iranska makthavare, med landets härskare ayatollah Ali Khamenei i spet- sen, pekar ut Israel som ansvarigt för attentatet som dödade kärnfysikern Mohsen Fakhrizadeh. Det officiella Israel har inte kommenterat saken, men New York Times hänvisade på lördagen till källor i Trump-administrationen som uppger att Israel låg bakom attacken.

– Vi skall hämnas, men vi går inte i Israels fälla. Vi själva väljer tid och plats för vårt svar, sade den iranska presidenten Hassan Rohani på lördagen.

Rohanis ord speglar iraniernas svåra strategiska dilemma. Iran har militär kapacitet att hämnas på Israel, via sina ombud i Libanon, Syrien och i

Gazaremsan. Men deras prioritet just nu är inte hämnd. De vill undvika att provocera Donald Trump till spektakulära aktioner mot Iran under hans sista veckor i Vita huset.
Men eftersom de hoppas att blivande presidenten Joe Biden skall återansluta USA till JCPOA, kärnenergiavtalet mellan stormakterna och Iran, och blåsa av sanktionerna mot Iran, kan de inte heller hälsa Biden välkommen med attacker mot USA:s allierade i regionen.
I regel då Israel agerar mot Iran och Syrien på syrisk mark avstår Jerusalem från kommentarer, i avsikt att inte tvinga de angripna länderna att av prestigeskäl vedergälla attackerna.
Men denna gång är situationen en annan. Premiärminister Benjamin Netanyahus favoritscenario vore just en förhastad reaktion från Irans sida, som kunde sporra Donald Trump att utlösa ”dome-dagsvapnet” MOP mot Irans kärnanläggningar. MOP är en djupverkande 14-tonsbomb som utvecklats enkom för att förstöra underjordiska kärnvapendepåer.
För två veckor sedan rapporterade New York Times att Trump velat

fälla detta vapen över Natanz, den viktigaste iranska anläggningen för anrikning av uran. Enligt tidningen lyckades vicepresident Mike Pence och den tillförordnade försvarsministern övertala honom att låta bli.
Strax före det amerikanska valet började kongressledamöter ur bägge partierna bereda ett lagförslag som skulle öppna för export till Israel av det fruktade vapnet, något som alla tidigare amerikanska presidenter motsatt sig.
För Netanyahu står mycket på spel. Hans gynnare Trump drog på Netanyahus inrådan USA ur JCPOA och försatte Iran i ett skruvstäd av smärtsamma sanktioner. Joe Biden var jämte sin nyutnämnde utrikesminister Antony Blinken entusiastisk anhängare av Barack Obamas Iranpolitik, som ledde till JCPOA 2015. Netanyahus försök då, under ett brandtal mot Obama i kongressen, att torpedera JCPOA anses som den mest oblyga främmande inblandningen i USA:s affärer någonsin.
Den dåvarande CIA-chefen John Brennan, ingen vän av Netanyahu, brännmärker nu attacken mot

Fakhrizadeh: ”Det är en brottslig och besinningslös handling som kommer att leda till vedergällning och nya konflikter.”
Iran, som under 2019 riktade spektakulära slag mot internationell sjöfart och mot de saudiska oljefälten, har i år valt att ligga lägre, trots en rad generande angrepp mot iranska mål.
I januari i Bagdad dödade en amerikansk missil revolutions-gardets starke man Qasem Soleimani, den ansvarige för alla Irans militära projekt utanför Iran. I juli förstördes de mest moderna gascentrifugerna i Natanz-anläggningen, möjligtvis av den iranska motståndsrörelsen i samarbete med Israel. I augusti dödades en av al-Qaidas grundare, Abu Muhammad al-Masri, i Teheran, enligt USA av israeliska agenter på Trumps begäran.
General Amos Yadlin, tidigare chef för Israels militära underrättelsetjänst, säger till Israels radio:
– Efter att Irans kärnvapen-program uppdagades delade man upp sitt program i två delar; ett civilt, där man samlar klyvbart material under internationell

kontroll; och en andra, hemlig, del som har kärnvapen som slutmål. Fakhrizadeh hade kontroll över bägge. Han kan efterträdas, men inte ersättas.

Attackerna mot vetenskapsmän och andra personer med anknytning till det iranska kärnprogrammet började under den israeliska premiärministern Ariel Sharon, som valdes 2001. Sharons skyddsling, underrättelsetjänsten Mossads chef Meir Dagan, menade att det iranska kärnvapenprogrammet bäst konfronterades med list och mord på vetenskapsmän, snarare än med flygattacker mot Iran. Dagan investerade stort i Israels operationer i Iran och i dess samarbete med lokala aktörer. Detta samarbete har utvecklats sedan Dagans tid, att döma av de allt mer invecklade operationerna på iransk mark.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Fakta. Kärnenergiavtalet med Iran

Kärnenergiavtalet JCPOA undertecknades 2015 av Iran och av vad som kallas ”P5+1” – de

fem permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd (Frankrike, Kina, Storbritannien, Ryssland och USA) samt Tyskland. Avtalet syftade till att förhindra att Iran utvecklar kärnvapen.
I utbyte skulle internationella sanktioner mot Iran hävas. JCPOA gav bland annat insyn i Irans atomenergiprogram samtidigt som detta bantades kraftigt.
2018 lämnade dock USA:s president Donald Trump avtalet och därefter har överenskommelsen vacklat rejält. USA har återinfört hårda sanktioner mot Iran, vilket påverkar andra länders möjligheter att göra affärer med Iran.
De styrande i Teheran har meddelat att man inte längre följer avtalets begränsningar om hur stort antal centrifuger för urananrikning som får användas.
DN

60 gripna under karantänsprotest

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Storbritannien. Fler än 60 personer har gripits i London i samband med protester mot de brittiska restriktionerna för att hejda coronapandemins framfart. Enligt polisen utbröt bråk när man försökte skingra demonstranterna.
Videoklipp visar demonstranter och poliser i bråk vid Londons stora shoppinggata Oxford Street. När människor tidigare samlades i närheten av Marble Arch på Oxford Streets västra del uppmanade polisen dem att lämna området – annars riskerade de att bli gripna.
England befinner sig för närvarande i slutet av sin andra stora nedstängningsperiod för att bromsa coronavirusets framfart.
TT-AFP

150

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

personer protesterade vid Kubas kulturdepartement under fredagen till stöd för en grupp konstnärer, en ovanligt stor protest för det kommunistiska landet. Demonstranterna krävde dialog kring begränsningarna för yttrandefriheten i landet efter ett tillslag mot det regimkritiska konstnärskollektivet Movimiento San Isidro (MSI) tidigare i veckan. **TT-Reuters**

Arga bönder vill sätta Delhi i blockad

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Indien. Nya sammandrabbningar befaras i Indien, där tusentals bönder protesterar mot en avreglering av jordbruket genom att blockera viktiga vägar till huvudstadsområdet Delhi. Hundratals poliser och personal ur säkerhetsstyrkorna har skickats till gränsen mot delstaten

Haryana, där bönderna har samlats. De befarar att avregleringen av jordbruket kan göra att de inte längre får garanterade minimipriser för sina produkter.
Demonstranterna verkar inställda på att stanna länge och vägrar flytta sig, vilket gör att farhågorna ökar för nya sammandrabbningar med säkerhetsstyrkorna.
TT-Reuters

Pandemins dödligaste vecka hittills

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Europa. Drygt 36 000 människor har dött med covid-19 i Europa den senaste veckan – kontinentens dödligaste sjudagarsperiod sedan pandemins utbrott, enligt nyhetsbyrån AFP:s sammanställning. Totalt har fler än 400 000 människor dött med covid-19 i Europa. Världsdelen,

som är den värst drabbade efter Latinamerika och Karibien, har över 17 miljoner bekräftade fall. Latinamerika och Karibien har hittills cirka 700 dödsfall per miljon invånare i sjukdomen, medan motsvarande siffra i Europa är 500.

TT

Påvens nya kardinaler utsedda

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Vatikanstaten. Påve Franciskus har utsett 13 nya kardinaler inom den romersk-katolska kyrkan. Bland dem finns den amerikanske ärkebiskopen Wilton Gregory, som tidigare i år tog till orda mot presidenten Donald Trump. Han är kolegiets förste afroamerikanen.

Under lördagens så kallade konsistorium i Peterskyrkan klev nya kardinaler fram och knäböjde framför påven, som placerade de fyrkantiga och röda kardinalsmössorna på deras huvuden. I vanliga fall närvarar samtliga kardinaler vid ett konsistorium när nya medlemmar ska ta plats i deras kollegium, men med anledning av pandemin var det denna gång bara omkring 40 stycken. Kardinalerna från Filippinerna och en från Brunei kunde inte komma på grund av reserestriktioner.

TT-AFP-Reuters

Flera döda i oväder på Sardinien

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Italien. Flera personer har omkommit i samband med översvämningar på Sardinien. Flera personer uppges också vara saknade, rapporterar italienska medier. Ett kraftigt regnoväder har orsakat översvämningarna, som drivit med sig mycket lervälling.

En äldre man omkom i byn Bitti när han befann sig i sin egen källare och den började fyllas med vatten, rapporterar dagstidningen La Repubblica. En annan man omkom på samma ort när lastbilen han körde mötte en stor våg av vatten och lera.
I Nuoro-provinsen på öns östra sida har myndigheterna evakuerat invånare i lågt belägna områden.
TT

I Neapel stod Madonnan och Maradona sida vid sida

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Diego Armando Maradona avled i veckan. Han var så nära en gud en fotbollsspelare kan komma, särskilt i Neapel, där han spelade 1984–1991. Författaren Gellert Tamas

minns en vistelse i staden där fotbollen är religion.

Diego är död!

Budskapet spred sig snabbt kring den runda glob där många, under årens lopp, jämfört historiens kanske bäste fotbollsspelare med Gud.

Att vissa ansett jämförelsen vara mer eller mindre på allvar fick jag själv erfarna för ett antal år sedan när jag tillbringade en längre tid i Neapel. Staden i Vesuvius skugga domineras av lika oändligt många som vackra kyrkor. Under seklernas lopp byggde varje framgångsrik familj med självaktning en egen helgedom, för att ära Gud, men kanske lika mycket för att visa sin förmögenhet för grannarna.

Och religionen lever kvar. I nästan varje gathörn i de trånga gränderna i centrala Neapel finns små blomsterprydda statyer, eller målningar, av Jesu moder, Maria. Men den heliga Madonnan är inte den enda som avbildas och tillbeds. Med jämna mellanrum under min vistelse stötte jag på bilder på en kort, mörkhårig, lätt överviktig man: Diego Armando Maradona.

Första gången jag såg Maradonas bild med tända ljus runt omkring, skrattade jag, nästa gång blev jag intresserad och vid det tredje porträttet började jag inse att detta inte var ett skämt av några enstaka fotbollsfanatiker. Neapelborna hade inte glömt Maradona, trots att det gått över ett decennium sedan han spelade fotboll i staden. Snarare var det precis tvärt om: I Neapel stod Madonnan och Maradona sida vid sida.

Och det slog mig att detta kanske inte är så förvånande som det först verkar. Fotboll har ofta jämförts med och tolkats i termer av religion, fotbollsarenor har beskrivits som nutida kultplatser, fotbollspublikens hejaramsor har liknats vid psalmsånger, de bengaliska eldarna vid den katolska kyrkans rökelse, paralleller har dragits mellan idoliseringen av spelare som Maradona och Pelé och kyrkans helgondyrkan.

Utifrån detta resonemang är det kanske inte helt oväntat att ett antal supportrar i Argentina för snart tjugo år sedan tog steget fullt ut och grundade den Diegorianska kyrkan, eller som

den också kallas ”Guds hands kyrka”.
Anhängarna börjar sin tideräkning år 1960, Diegos födelseår, och de ser Maradona både som fotbollens och sin egen Gud, vars främsta mirakel är soloprestationen vid 2–0 målet mot England vid VM 1986. Maradona sa sig vara både hedrad och rörd när han först hörde talas om ”sin” kyrka. Han var själv troende katolik. Självbiografin ”Jag är El Diego” tillägnade Maradona Gud, som han i boken vänskapligt kallar för Skägget, samma smeknamn som han för övrigt använde på Fidel Castro.
I boken tackar Maradona Gud för sina framgångar. ”Jag började med ingenting” skriver Maradona, som växte upp i slumområdet Villa Fiorito utanför Buenos Aires. ”Det enda jag fick var två fötter av Gud med förmågan att placera bollen precis där jag ville.”
Maradona-kyrkan i Argentina fick till en början stor uppmärksamhet, men frågan är om inte Neapelborna tar sin Maradona på betydligt större teologiskt allvar än de mer jippobetonade diegorianerna.

Historien om Maradonas vistelse i Neapel åren 1984 till 1991 saknar inte bibliska anspelningar.
Han anlände till Neapel från himmelen, nersänkt från en helikopter i San Paolo-stadions mitt, inför 80 000 jublande Neapelbor som samlats för att välkomna sin nye frälsare.
Maradona kom till en stad i nerförsbacke, till ett föraktat söder.
”Neapel, det är staden där Afrika börjar”, var ett vanligt uttalande av norditalienare, som inte tvekade att anklaga sina fattigare kusiner för att vara lata, smutsiga, halvkriminella bidragsfuskare.
Maradona berättade i sina memoarer att Napoli i hans första bortamatcher i norra Italien möttes av glåporden: ”Lavatevi, Lavatevi! Tvätta er, Tvätta er!”
”Jag förstod med en gång”, skriver Maradona, ”att Napolis kamp inte bara gällde fotboll: Det var Norditalien mot Syditalien, rasisterna mot de fattiga.”
Och likt Jesus, som vände sig till fiskare, tiggare, prostituerade och andra i samhällets marginaler tvekade inte heller Maradona att ta ställning. ”Jag vill bli de fattiga

Neapelbarnens idol, för de är precis som jag var när jag bodde i Buenos Aires”, sa han på sin första presskonferens.
Och Maradona lyckades. Våren 1987 vann Napoli – för första gången någonsin – den italienska ligan. De hånade och förlöjligade kusinerna från söder var plötsligt bäst i hela Italien.
Maradonas beskrivning av ligasegern låter närmast som en passage ur Matteusevangeliet. ”Och folket fick lära sig att det fanns inget att vara rädda för… att det inte var de med mest pengar som vann, utan de som ville mest”, skrev han i sina memoarer och tillade, kanske något mindre bibliskt, ”med mina klacksparkar och finter fick jag folket att tro på sig själva igen”.
Och kanske är det så vi ska se fotbollen; både som en form av religiös rit och en möjlig social och klassmässig katalysator. Maradona visade, trots alla sina mänskliga brister som missbruket av droger och dopningsmedel, att både frälsning och framgång är möjlig, även för den fattigaste gatpojke, oavsett om han kommer från Buenos Aires, Rosengård eller Neapel.

Nu sitter han själv bredvid den riktiga – om det nu finns någon – Gud.
Diego och Skägget har säkert en hel del att diskutera.
Gellert Tamas

Vi skiljer på diktaturen och folket

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Det finns inga i hela Europa som tycker så illa om Kina som svenskarna. Det framkommer nu i en rapport från Utrikespolitiska institutet (DN 25/11). Hela 80 procent har lågt förtroende för landet.

Ja, vad ska man säga? Detta är fullt rimligt. Som svenskarna själva sammanfattade saken när de fritt fick associera kring Kina så präglas landet av diktatur, kommunism samt avsaknad av mänskliga rättigheter.
Frihetsberövandet av en av våra medborgare, regimkritikern Gui Minhai, har inte heller gjort under för pr-värdet.
Lägg därtill hur Kinas ambassadör bär sig åt. Hans jobb är att representera sitt land och verka för goda relationer med oss. Men i stället har han tagit med sig förtryckarfasonerna hit, och går här på som den allra mest ohyfsade sortens middagsgäst: en

Demokratin får aldrig bli en kamp mellan majoritet och minoriteter

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Ett nytt demokratiideal är på väg att växa fram i Sverige: minoriteter måste sättas på plats. Det är en farlig väg – i stället borde vi inspireras av Frankrike.

Frankrike är ett muslimskt land”, förklarade Frankrikes Sverigeambassadör Etienne de Gonneville i en uppmärksammad intervju i SVT (25/10). Det är förstås också ett kristet land. Och

en sekulär stat. Och ett mångkulturellt land som till skillnad från många andra invandrarländer aldrig gjort något större avkall på assimilationsidealet.
Frankrike är allt detta.
Motsägelsefullt? Inte nödvändigtvis. En stark tilltro till universella värden – frihet, jämlikhet, laicité (sekularism) – är till gagn för alla medborgare, inklusive etniska och religiösa minoriteter.
Det finns förstås mycket att säga om Frankrikes bristande förmåga att leva upp till dessa ideal. Men det kan finnas skäl att inspireras av det klarspråk med vilket ledande franska politiker för närvarande hanterar de problem som är gemensamma för alla invandrarländer.
Eftersom Frankrike aldrig övergav assimilationspolitiken har man heller ingen mångkulturell självbild att göra upp med. Därmed är tröskeln till att bli en del av det franska samhället sannolikt lägre. Frankrike har, på ett sätt som har mer gemensamt med USA än något annat europeiskt land, varit mer öppet för olika etniciteter,

trosuppfattningar och livsstilar. Privata religiösa skolor – alltså skolor som på riktigt är religiösa, ej att förväxla med de svenska så kallat konfessionella skolorna, har alltid existerat sida vid sida med de statliga som vilat på republikens sekulära värderingar. I Sverige svänger nu pendeln bort från det mångkulturella idealet. Som Dan Korn påpekar (Kvartal 28/10) är risken överhängande att vi i stället får en politisk jakt på största möjliga enfald. Därför, skriver Korn, finns det goda skäl att inte ställa så höga krav på assimilering. Man måste få vara annorlunda i en demokrati.
Det är lätt att hålla med.
Samtidigt kvarstår behovet av en minsta gemensam nämnare. Få ifrågasätter vikten av att alla som bor i Sverige respekterar svensk lag. Men hur når man dit, om man inte delar värderingar? Eller, för att vara konkret: hur får man den muslimska minoritet som känner sig kränkt av Muhammedkarikatyrer att värdesätta yttrandefriheten?
Korns svar: visa invandrarna ”vilken kultur det är som bestämmer”. Minoriteten ska lära

sig att vara minoritet: ”ju tydligare denna roll, desto lättare kommer det att bli att anpassa sig”.
Men vad innebär det att säga att en kultur bestämmer över en annan? Korn tycks här syfta på lagstiftning: att samhällets lagar är en spegling av dess kultur, eftersom en lag som inte är i samklang med kulturen inte kan vara legitim.
I vilken utsträckning kulturella faktorer påverkar lagstiftning är en empirisk fråga. Den kan vara svår att besvara eftersom det handlar om ett växelspel: kultur möjliggör lagstiftning som i sin tur blir normgivande och därmed påverkar kulturen. Det är inte svårt att finna exempel på lagar som vid tiden för införandet varit djupt omstridda – fri abort, förbud mot barnaga, partnerskap för homosexuella – men som i efterhand har kommit att uppfattas som självklara uttryck för svensk majoritetskultur, endast ifrågasatta av en mycket liten minoritet.
”Freden i ett samhälle är beroende av att det är tydligt för alla vem som bestämmer”, skriver Korn. Jag kan inte läsa detta på annat sätt än som uttryck för en närmast

auktoritär syn på majoritetsstyre, som ställer inte bara demokratins spelregler utan också väsentliga delar av dess innehåll utom räckhåll för vissa medborgare.
I en liberal demokrati är det nämligen hur beslut fattas, inte vem som bestämmer, som är avgörande. Varje lagstiftning är ett resultat av tillfälliga majoriteter. Åsiktskoalitioner, inte kulturer, är de viktiga subjekten här.
När ledande företrädare för den franska staten understryker att muslimer är lika mycket fransmän som alla andra upphävs motsättningen mellan majoritet och minoritet. Den franska demokratin – återigen, med alla sina brister, vi pratar om ideal här – vinner legitimitet eftersom den hämtar sin styrka ur allmänmänskliga principer som inte känner några etniska eller religiösa gränser.
Yttrandefrihet, sekularism och tolerans kan därför på samma gång uppfattas som både franska och universella värden.
Det vill säga motsatsen till det nu alltmer populära demokratiideal som slår fast att den svenska staten är den svenska nationens

egendom, att majoritetskulturens uppfattningar bör ha en särställning och att minoriteter kan tolereras endast om de underkastar sig majoritetens dominans. Ett ideal som, förefaller det, vilar tungt på föreställningen att denna majoritet känner sig hotad, att själva närvaron av en minoritet måste hanteras.

Demokratin får aldrig bli en kamp mellan en svensk majoritet och etniska minoriteter. Vill vi att alla ska följa lagen måste vi också bejaka allas lika rätt att på demokratisk väg vara med och förändra dess utformning. Med skyldigheter följer rättigheter. Detta är inte, som Korn skriver, att tvinga majoriteten att ”ödmjuka sig”. Det är att utöva svensk demokrati.

Andreas Johansson Heinö är doktor i statsvetenskap, chef för Timbro förlag och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Andreas Johansson Heinö

Röda
havet
ERITREA
JEMEN
Asmara
SUDAN
Tigray
DJIBOUTI
Addis
Abeba
ETIOPIEN
SYDSUDAN
SOMALIA
KENYA
25 mil

Tigreanska piloten får inte längre flyga – ses som fiende i sitt eget land

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

För bara ett par år sedan kontrollerade den tigreanska rörelsen TPLF den mäktiga etiopiska statsapparaten. Nu har den tvingats upp i Tigrays oländiga bergsterräng och bekämpas som terrorister. Och de tusentals tigreaner som blivit kvar i huvudstaden Addis Abeba förlorar sina jobb, om de inte fängslas eller försvinner.

– Det känns som om jag inte längre betraktas som en etiopier, säger piloten Hagos till DN.

Addis Abeba.

Han har i åratal flugit över hela världen – Oslo om sommaren är favoritdestinationen – men nu är ljudet från jetmotorerna som varvar upp på startbanan en kilometer bort det närmaste han kommer ett flygplan. Om han inte tar en taxi till rondellen framför

terminalen där hans arbetsgivare ställt upp det första planet i bolagets flotta, en silverglänsande DC-3:a från passagerartrafikens barndom.
Här har Hagos passerat flera gånger i veckan under de år han varit anställd på Ethiopian Airlines. Men nu har det gått snart en månad sedan han senast gjorde ett arbetspass. Han är formellt kvar på lönelistan men får inga flygningar. Och grundlönen ger inte mycket pengar – det är i luften man tjänar sin lön genom traktamenten och skiftersättning.
Det gäller i princip alla tigreaner som är anställda på bolaget, vare sig de arbetar i kabinen, i cockpit eller på marken. Även taxichaufförer som är tigreaner har blivit av med sina passerkort till terminalområdet.
– Jag vet inte om de tror att vi tänker kapa planet eller om de bara vill straffa oss, säger Hagos till DN.
Hagos, som egentligen heter något annat, hade planerat att arbeta för bolaget till pensionen, av lojalitet och stolthet över bolaget som nu vänt honom ryggen.

– Men nu vet jag inte vad som kommer att hända i framtiden. Ethiopian Airlines, Afrikas största flygbolag med 200 destinationer över hela världen, har länge varit en patriotisk symbol för landet och bland personalen, säger Hagos, har det alltid funnits en kollektiv stolthet över att vara delaktiga i framgångssagan. När tillverkaren Boeing efter fjolårets krasch med ett flygplan av den nya modellen 737-Max försökte lämpa över skulden för olyckan på Ethiopian Airlines sågs det som en förolämpning inte bara mot personalen utan mot landet.

– Vi har alltid varit etiopier i personalen, jobbat tillsammans som ett team. Men nu får ingen som är tigrean vara en del av laget, säger han.

Det var dagen efter det amerikanska presidentvalet, den 4 november, som premiärminister Abiy Ahmed meddelade att man inlett en operation mot kriminella element i Tigray-provinsen i landets norra delar.

Rörelsen TPLF, som dominerat den etiopiska politiken under det senaste kvartsseklet, har motsatt sig Abiys planer på att omvandla den etiopiska federationen till en

mer centralstyrd stat och i augusti höll man ett lokalval i Tigray medan resten av landet bestämt sig för att vänta till nästa år, på grund av covidpandemin.
Valet skapade en konstitutionell kris i Afrikas näst folkrikaste land och ett par månader senare var kriget ett faktum. Under hela november har TPLF bekämpats av den federala armén, som fått stöd av trupper från grannlandet Eritrea under framryckningarna genom Tigray.
På lördagen föll den sista stora staden, provinshuvudstaden Mekelle, efter att TPLF retirerat till bergen efter en dag av intensiv artilleribeskjutning och flygbombningar. Premiärminister Abiy och hans regering har sedan dess trummat ut budskapet om segern – men exakt hur läget är i Tigray är oklart för det är i princip bara en version av händelseförloppet som kommit ut.
Hagos har inte hört något från familjen i Mekelle sedan kriget bröt ut och regeringen släckte ned all telefon- och internetkommunikation i provinsen.

– Senaste gången jag hade kontakt med min mamma var den 3 november. Sedan dess har jag inte hört någonting från dem, säger han.
– Det är klart att jag är väldigt orolig för deras säkerhet.
Operationen, som av regeringen framställdes som en insats som skulle vara över på någon vecka, har nu pågått i snart fyra veckor. Grannlandet Eritrea har dragits in i konflikten. Den federala regeringens reguljära trupper och miliser har tagit kontroll över samtliga städer.
Men sent på lördagskvällen skakades Eritreas huvudstad Asmara av sex explosioner, enligt den amerikanska ambassaden, och samtidigt sade TPLF-ledaren Debretsion Gebremichael i ett sms till Reuters (sannolikt skickat via satellituppkoppling) att man kommer att fortsätta strida för sitt självbestämmande.
– (Regeringens) brutalitet kan bara öka vår beslutsamhet när det gäller att bekämpa dessa inkräktare, skrev han.
TPLF har varit i samma situation förut. Under 16 års tid på 1970- och 80-talet utkämpade man ett

bittert frihetskrig mot den kommunistiska Derg-juntan i Addis Abeba och vann, vilket gett dem självförtroende nog att tro sig kunna upprepa bedriften.
Konflikten kan med andra ord bli långvarig. Och förutom hundratals, kanske tusentals, soldater som förlorat livet, och sannolikt ännu fler otränade milismedlemmar som mobiliserats, är det civilbefolkningen som blir lidande ju längre konflikten pågår.
Det pågår också ett propagandakrig på flera fronter. Båda parter hävdar den egna sidans segrar och samtliga övergrepp mot civila skylls på motparten. Hundratals civila har dött och över 40 000 har tvingats på flykt till grannlandet Sudan, vilket ökar agget mot människor som tros sympatisera med den andra sidan.
Det är inte bara Hagos och hans tigreanska kollegor på Ethiopian Airlines som blivit av med jobben. Utrensning pågår i hela den offentliga sektorn och även i privata bolag. I säkerhetssektorn har hundratals poliser och andra anställda försvunnit spårlöst.

– Abiy är en diktator för tigreanerna och en hjälte för de andra. TPLF är kriminella terrorister för de andra men en hjälte för tigreanerna. Allt är propaganda och propagandan sliter oss isär som etiopier, samtidigt som det försvårar möjligheten till dialog, säger Hagos.

Den prekära situationen har gjort att Migrationsverket den 18 november beslöt att pausa verkställandet av utvisningar från Sverige till Tigray och man hänvisade i beslutet till repressalier mot tigreaner på andra håll i landet.

EU, FN och en rad fristående organisationer har manat parterna att gå till förhandlingsbordet. Men retoriken har blivit så stark att ingen sida vill nöja sig med annat än fullständig seger. Afrikanska unionen har agerat saktfärdigt, av två anledningar. Dels är Etiopien ett av kontinentens politiskt och militärt mäktigaste länder, dels står landet permanent värd för Afrikanska unionen, på samma sätt som USA hyser FN i New York.

Årets ordförande i AU är Sydafrikas president Cyril Ramaphosa som haft ”Silencing the guns” – att tysta vapnen – som tema för sin mandatperiod. Men det tog mer än två veckor innan organisationen utsåg en delegation för att medla. Den består av Liberias tidigare president Ellen Johnson Sirleaf (som liksom Abiy fått Nobels fredspris) och Moçambiques och Sydafrikas expresidenter Joaquim Chissano och Kgalema Motlanthe. När trojkan till slut anlände till Addis i veckan, lyssnade Abiy vänligt för att dagen efter inleda slutoffensiven mot Mekelle.

En förhandling är fortfarande det bästa någon kan hoppas på i nuläget för om konflikten fortsätter ser det nattsvart ut, enligt Hagos. – Även om de tagit kontroll över Mekelle så återstår landsbygden och där kommer TPLF att strida på ett annat sätt. Och ska Abiy hålla sitt val nästa år? Då kommer han inte få något stöd av väljarna i Tigray, säger han.

Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

Fakta. Näst folkrikast i Afrika

Med över 110 miljoner invånare är Etiopien Afrikas till folkmängden näst största land, efter Nigeria. Landet har i princip aldrig varit demokratiskt. Fram till 1974 var det ett kejsardöme under den legendariske ledaren Haile Selassie, som störtades av Derg-juntan.
TPLF ledde en koalition av rörelser som tog över makten 1991 och den tigreanska rörelsen skulle dominera statsapparaten och styrde med järnhand under de följande 25 åren.
Men efter att Abiy Ahmed utsetts till premiärminister för två år sedan har TPLF marginaliserats politiskt. Abiy vill stöpa om politiken och göra landet mer centralstyrt medan TPLF värnar vad de anser är sin rätt till självbestämmande.
Fria val var tänkta att hållas i år men de sköts upp till 2021 på grund av covidkrisen.

Fakta. Abiy fick Nobels fredspris

Efter utbrett missnöje med den TPLF-dominerade paraplyorganisationen EPRDF valde man att i februari 2018 utse

Abiy Ahmed till ny ledare för regeringskoalitionen.
Abiy, med ursprung i folkgrupperna oromo och amhara, inledde omfattande reformer i demokratisk riktning, upplöste koalitionen och startade i stället det nationellt övergripande ”Prosperity Party” som TPLF valde att inte vara med i.
Abiy tilldelades i fjol Nobels fredspris för 2018 års fredsavtal som satte punkt för 20 års krig med grannlandet Eritrea. DN

Dödssiffran stiger efter terrordåd

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Dödssiffran stiger efter en terrorattack i nordöstra Nigeria, som ska ha utförts av terrorgruppen Boko Haram. På söndagen bekräftade FN:s humanitära samordnare Edward Kallon att 110 civila dödades i det brutala dådet.

Det var i byn Koshobe som beväpnade män attackerade jordbruksarbetare på en risodling på lördagen. Förövarna, som tros tillhöra terrorgruppen Boko Haram, band sina offer med rep innan de skar av deras halsar, rapporterade lokala medier på lördagen. Dagen efter stod det klart att dödssiffran är långt större än vad som tidigare rapporterats.
– Åtminstone 110 civilpersoner mördades hänsynslöst och många fler skadades i attacken, säger FN:s humanitära samordnare Edward Kallon i ett uttalande på söndagen, enligt AFP.

Koshobe ligger inte långt från Maiduguri som är centralort i den hårt terrordrabbade delstaten Borno, där Boko Haram periodvis haft fria tyglar att terrorisera lokalbefolkningen.
Den federala regeringens säkerhetsstyrkor har ofta stått handlingsförlamade och när man väl agerat har det varit med ett övervåld som inte sällan drabbat civilbefolkningen i hög utsträckning. Vilket är en del av syftet med attackerna som utförs av den fruktade sekten.
Boko Haram bildades i just Maiduguri för snart 20 år sedan. I

mitten av 2010-talet kontrollerade man stora delar av Bornoprovinsen. Sedan dess har den tryckts tillbaka av den nigerianska armén och sekten har även drabbats av intern splittring. Men helgens dåd visar att Boko Haram fortfarande är en kraft att räkna med.

Många av de dödade var inte från området utan hade rest uppemot 100 mil från delstaten Sokoto för att säsongsarbeta på risfälten. Vid en begravning på söndagen för en del av offren uttryckte Borno-delstatens guvernör Babagana Zulum sin sorg över det inträffade.

– Vårt folk är i en mycket besvärlig situation, de rör sig mellan två extrema lägen: å ena sidan kan de dö av hunger och svält om de stannar hemma, å andra sidan riskerar de att dödas av upprorsmännen om de går ut på sina jordbruksmarker. Det är väldigt ledsamt, sade han enligt BBC.

Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

Ny svår brandsäsong befaras

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Australien. Över 40 grader två dagar i rad och en nattemperatur på drygt 25 grader har det varit i sydöstra Australien. Det är den högsta noteringen för säsongen sedan mätningarna började för 160 år sedan, skriver Sydney Morning Herald. I närheten av Sydney har bränder brutit ut och man befarar att brandsäsongen ska bli svår även i år.

Juan Flores

Över 25 döda i självmordsdåd

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Afghanistan. Minst 26 personer i de afghanska säkerhetsstyrkorna har dödats i en självmordsattack, meddelar myndigheterna. Dådet, som beskrivs som ett av de blodigaste de senaste månaderna, utfördes med en bilbomb mot en militärbas i utkanten av Ghazni, huvudstad i provinsen med samma namn. Talibanerna och regeringsstyrkor slåss i området.

– Vi har tagit emot 26 kroppar och 17 skadade hittills. Alla är från säkerhetsstyrkorna, säger chefen för Ghaznis sjukhus till AFP.

TT

Iran förbjuder inspektioner av kärnanläggningar

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Iran kommer att återuppta anrikning av uran till en nivå av 20 procent. Det beslutade det iranska parlamentet på söndagen under en extrasession.

Under ropen ”Död åt USA!” och ”Död åt Israel!” stiftades flera nya lagar som bryter mot landets åtaganden i 2015 års kärnenergi-avtal med stormakterna. Bland annat kommer FN:s atomenergiorgan IAEA inte längre att kunna förrätta blixtkontroller vid iranska kärnanläggningar. Besluten är Irans svar på fredagens attentat, då revolutionsgeneralen och kärnfysikern Mohsen Fakhrizadeh dödades av motorcykelburna män, som tros ha tillhört eller tränats av den israeliska underrättelsetjänsten Mossad. Enligt 2015 års avtal får Iran inte anrika uran till mer än drygt 3 procent av isotopen U-235. I ett tillägg till de nya lagarna betonar

parlamentet att om USA häver sanktionerna mot Iran så läggs de nya lagarna på is.
Det står redan klart vad Iran kommer att kräva för att omförhandla kärnenergiavtalet, som USA drog sig ur 2018: garantier från stormakterna att Mossads operationer i Iran upphör. Bedömare är nyfikna på hur pass hård press Joe Biden är villig att utöva mot Israel för att få till stånd ett sådant moratorium.
Nathan Shachar

Läkare utreds för Maradonas död

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Polisen genomförde på söndagen en husrannsakan i Diego Maradonas läkares hem och klinik, enligt den argentinska dagstidningen Clarín. Maradonas död utreds bland annat efter misstankar från hans döttrar angående de mediciner som

fotbollslegendaren behandlades med de sista månaderna före sin död.

Det var efter vittnesmål från Diego Maradonas tre döttrar som åklagare beslutade att genomföra en husrannsakan hos den läkare som behandlat honom.

Döttrarna begärde en översyn av den medicinering som Maradona fått, och tidigt på söndagsmorgonen slog polisen till mot den 39-årige läkarens bostad och även hans klinik.

Enligt tidningen Clarín utreds dödsfallet av åklagare efter misstankar om att läkaren kan ha vållat stjärnans död. Tidningen Cronica skriver att Maradona och hans läkare bråkat någon vecka fotbollsstjärnans död och en sjuksköterska har vittnat om hur Maradona skrikit åt läkaren och knuffat honom.

Läkaren kommer också att kallas till förhör, skriver tidningen, som också var den som avslöjade Maradonas död.

Enligt Clarín försöker åklagaren utreda Diego Maradonas sjukdomshistoria.

Tidningen har också kommit över uppgifter som tyder på att Maradona, som skrevs ut av sin

läkare och var ensam hemma, hade rekommenderats av en psykolog och en psykiatriker att ha ”permanent tillgång” till en ”neurolog och en annan kliniker samt en ambulans med defibrillator”.
Diego Maradona drabbades av hjärtstillestånd och avled på onsdagsmorgonen.
Den preliminära obduktionen uppges ha visat att han led av hjärtsvikt och lungödem.

Palestinier har också rätt till val

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Snart 15 år har gått sedan palestinierna fick rösta fram politiska representanter. Men återigen har president Mahmoud Abbas bestämt sig för att skjuta upp det val som utlovats till någon gång 2021.

När det senast begav sig besegrades Abbas Fatahrörelse av Hamas. Den koalitionsregering som bildades ville ingen i omvärlden ha med att göra, eftersom Hamas är en terror-organisation som vägrar erkänna Israels existens. 2007 tog Hamas över Gaza och förvandlade remsan till ett enpartivälde, medan Fatah har regerat Västbanken på egen hand sedan dess.
Abbas, vars mandat som president gick ut för över tio år sedan, är rädd för ett nytt valnederlag. Det palestinska självstyret värnar sitt maktmonopol och dess korrupta privilegier genom att hålla all opposition kort. För den 85-årige Abbas har fler rivaler än Hamas, som Muhammad Dahlan som befinner sig i exil i Förenade arabemiraten.
Men Fatah hoppas också på nytt liv genom USA:s blivande president Joe Biden. I fyra år har Donald Trump struntat i palestinierna och skickat rader av presenter till Israels premiär-minister Benjamin Netanyahu, som flytten av den amerikanska ambassaden till Jerusalem. Den ”fredsplan” som lanserades i

början av året var häpnadsväckande enögd.
Nu har Abbas återupptagit det säkerhetssamarbete med Israel som avbröts i maj. Det lösgör ekonomiska intäkter, men ger också poäng i Washington och muskler att jaga politiska motståndare med.
Det går inte att blunda för Israels bosättningspolitik och andra oförrätter palestinierna utsätts för. Men det finns heller inget försvar för det diktatoriska styre Abbas ägnar sig åt på Västbanken eller för Hamas terrordåd.
Biden kommer till skillnad från Trump att lyssna på vad palestinierna säger. Men en demokratisering på Västbanken borde vara en självklar motprestation.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Åsa har levt i Norge i 23 år – nu vill hon inte längre prata svenska i mataffären

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Åsa Weiland i Oslo tänker sig för innan hon pratar svenska i matbutiken. Andra svenskar i Norge vittnar om norrmän som inte vill sitta tillsammans med arbetskamrater från grannlandet på lunchrasten. På båda sidor kölen har regeringarna rutit till mot det som kallas ”coronamobbning”. – Den är absolut ingen överdrift, säger Norgependlaren Fredrica Bornstedt.

Hon har arbetspendlat till Norge i sex år. Det är visserligen 14 mil fram och tillbaka mellan hemmet i Arvika och jobbet på skolan i Kongsvinger, men Fredrica Bornstedt tycker att fördelarna med att jobba som lärare i grannlandet uppväger nackdelarna.

Bättre lön, mindre pappersarbete och en större respekt generellt för

lärarkåren bland elever och föräldrar är några av de saker hon pekar på när hon jämför med sin tid i yrket i Sverige.
Inte heller de regelbundna coronatesterna som hon måste göra en gång i veckan när hon reser in i Norge bekommer henne längre. De har blivit en vana.
Däremot upprörs hon av den fientlighet som många svenskar som arbetar i Norge upplever under pandemin. Enligt Fredrica Bornstedt är situationen förändrad och ”coronamobbningen” ingen myt eller överdrift.
– Tack och lov har jag själv inte blivit utsatt, men visst finns det ett svenskförakt, säger hon och berättar att hon sedan hon framträdde i en lokaltidning och i SVT tagit del av många historier från folk som skrivit till henne på nätet.
– Det kan handla om norrmän som vägrar sitta vid samma bord som sina svenska arbetskamrater på lunchen eller helt enkelt hur man uttrycker sig, förklarar hon.
Sverige och Norge har under lång tid levt i ett närmast gränslöst förhållande – åtminstone är det så som Fredrica Bornstedt och

många av dem som bor längs gränsen upplevt det. Hon har aldrig känt det som att hon arbetar i ett annat land utan mer som att arbetskamraterna pratar med en annan dialekt.
Pandemin har ändrat på detta.
– Nu har det blivit märkbart att det är två olika länder, att vi har olika lagar och regler och att man blir behandlad på ett visst sätt beroende på var man kommer ifrån, säger Bornstedt, som är orolig för att de yttringar som märks nu ska skada förhållandet mellan länderna på sikt.
– Kanske inte så mycket om man ser till det regeringsmässiga samarbetet, utan mer att det kommer att sätta spår mellan folken. Det är inget som någon regering kan göra något åt, säger hon.
Det finns även svenskar som lever permanent i Norge som vittnar om att pandemin och Sveriges höga smitto- och dödstal skapat en annan ton mellan folken. Åsa Weiland är sjuksköterskan som levt i Norge i 23 år. Det var kärleken som tog henne hit och här har hennes barn växt upp. Hon beskriver sin ständiga

hemlängtan till Skåne, men också hur hon kommit att förälska sig i sitt nya land.
Plötsligt känns det som att de 23 åren inte betyder någonting. Trots att hon inte varit i Sverige på ett halvår ses hon som en virusspridare och får stå till svars för Sveriges coronastrategi, säger hon.
– Jag har aldrig känt mig mindre hemma i Norge än nu.
Hon konstaterar att det i hennes ögon alltid funnit en nationalism i Norge som har varit starkare än den svenska, inte minst synlig på landets nationaldag den 17 maj, och att den nu tar sig oönskade uttryck.
Åsa Weiland, som arbetar på Rikshospitalet i Oslo och har många svenska kollegor, poängterar att hon inte har upplevt några trakasserier på jobbet, men däremot till exempel i kön i matbutiken, när en man hörde henne tala svenska och sade:
”Kommer du hit med dina corona-bakterier!”
– Jag fick lust att skrika: det är ett virus, ditt ufo, säger hon.
I stället har hon blivit tveksam till om hon verkligen ska prata

svenska nästa gång hon ber om en bärkasse.
Hon har också upplevt hur det svenska stigmat används som ett sätt att retas i skolkorridorer – och gliringarna som tidigare brukade handla om vilket land som tog mest skidmedaljer har övergått till att gälla hur länderna klarat att hålla nere smittspridningen.
– När situationen var som värst på sjukhuset i våras kände jag: hur kan den här krisen splittra oss när den egentligen borde föra oss samman, säger Åsa Weiland och tillägger att hon mött en hel del förståelse för sin situation efter att hon berättat om den i Sveriges Radio.
Tidigare arbetade hon på SAS och vittnar om den gemenskap som fanns bland personalen oavsett vilket av de skandinaviska länderna man kom ifrån.
– Jag älskar den här skandinavismen, men nu plötsligt har det blivit så markerat hur olika man är och var man kommer ifrån, säger Weiland.
I fjol enades de nordiska regeringarna om en vision som ska göra Norden till den mest hållbara och integrerade regionen

i världen. Samtidigt är det tydligt att länderna valt olika strategier för att tackla coronakrisen. Norge har också avfärdat ett svenskt förslag om delregionala lösningar för gränskommuner, så som till exempel skett mellan Sverige och Finland i Torneå.
Samtidigt har både Norges statsminister Erna Solberg och Anna Hallberg (S), svensk utrikeshandelsminister med ansvar för nordiska frågor, rutit till mot det som svenskar i Norge fått uppleva.
Eva Jakobson Vaagland är nybliven ordförande för Norsk-svensk förening, som instiftades i samband med andra världskriget och arbetar för att främja historisk, social och kulturell förening mellan länderna.
Jakobson Vaagland, som varit bosatt i Norge sedan 1987 och pratar en svenska fylld av norska ord, säger att hon själv inte upplevt trakasserier kopplade till corona, men att hon inte misstror de som säger att detta existerar.
Däremot vittnar även hon om en ny verklighet, där en landgräns som knappt varit synlig tidigare, nu på grund av ländernas olika lagar är stängd. Eva Jacobson

Vaagland tror dock inte att coronavirusets framfart kommer att skada förhållandet mellan länderna.

– Jag tror att det norsk-svenska samarbetet är så väl förankrat att det tål en pandemi, säger hon. Föreningens kontaktknytande verksamhet mellan länderna är svår att bedriva fysiskt under pandemin. Däremot har man diskuterat vilka åtgärder som skulle kunna vidtas för att länderna ska kunna hitta gemensamma lösningar om en liknande situation uppstår igen.

– Egentligen skiljer sig inte de båda ländernas folkhälsomyndigheters synsätt så mycket åt, men det har ändå skapats helt olika regler och bestämmelser. Regeringarna borde fundera på hur gränsen i framtiden kan hållas öppen, säger Eva Jakobson Vaagland.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

Ryssland kämpar mot en allvarlig andra covidvåg

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Ryssland slår just nu nya rekord så gott som dagligen när det gäller antalet covidsmittade. Också dödssiffrorna stiger brant. Men Kreml vill i det längsta undvika en ny nedstängning.

S:t Petersburg.

I våras fick den ryska läkaren Natalja Trofimova sparken. Hon protesterade mot att myndigheterna ställde orimliga krav på vårdpersonalen. Men hon vann rättegången mot sina arbetsgivare och är tillbaka på sitt jobb. Den andra coronavågen sveper genom Ryssland och alla läkare behövs.

– Ryssland testar mer nu. Jag har också en känsla av att myndigheterna redovisar statistiken mer öppet. Men det går fortfarande för långsamt, säger Natalja Trofimova.

Hon är allmänläkare i Priozersk eller Kexholm, en småstad vid insjön Ladoga, ett sextiotal kilometer norr om Sankt Petersburg.
I Ryssland uppgår antalet nya covidfall nu till över 25 000 dagligen. Totalt har 2,29 miljoner insjuknat och 39 895 dött. Den 26 november är hittills det dödligaste dygnet, med 524 registrerade dödsfall. Ryssland ligger nu fyra i den globala statistiken, bakom USA, Indien och Brasilien i antalet döda.
Moskva och Sankt Petersburg är hårdast drabbade, men har samtidigt bäst resurser. Det är i regionerna som problemen är störst. I Omsk var alla sjukhus fullbelagda i slutet av oktober. Två ambulanser körde omkring med svårt sjuka covidpatienter en hel dag, men inget sjukhus tog emot dem.
Till sist parkerade ambulansförarna i frustration utanför de lokala hälsovårdsmyndigheterna och slog på sirenerna. I bilen hade de en 85-årig man och en 70-årig kvinna, insjuknade i covid-19 med svår lunginflammation.

I Vologda har patienter fotograferats liggande på golvet. Enligt sjukhusledningen handlade det om en protestaktion. I Tomsk har sjuka placerats liggande som packade sillar i trånga korridorer. I Barnaul placeras covidpatienterna i en rivningsbyggnad där putsen faller från väggarna i stora sjok.
Enligt Natalja Trofimova är problemet inte alltid för få vårdplatser. Det kan ofta handla om dålig planering.
– Vårt stora problem är logistiken. Ambulanserna används för att transportera patienter hit och dit, och det leder till att covidpatienterna ofta får vänta för länge. I fallet Omsk visade det sig i efterhand att det hade funnits lediga platser på ett av sjukhusen. Problemet var att ambulansjouren inte visste om det.
Trofimova konstaterar att hennes eget distrikt har samma problem.
– För några dagar sedan fick en covidpatient i Viborg vänta på ambulans i över sex timmar. Han dog innan den kom fram.
Ryska myndigheter inför nu en mängd restriktioner. I de flesta större städer, som Moskva och Sankt Petersburg, är det förbjudet

att åka kollektivt eller att handla i affären utan munskydd. Den som struntar i regeln kan få böter på motsvarade 550 kronor. I bägge städerna måste alla barer, restauranger och kaféer stänga klockan 23. Alla universitet undervisar via nätet. Teatrar har tillåtelse att fylla högst 25 procent av salongen.

Kravet på att bära munskydd följs i stort, men det är ingen som kontrollerar hur man bär det. Folk som bär munskydd under näsan eller på halsen är en vanlig syn. Samtidigt är det tydligt att myndigheterna i det längsta vill undvika en nedstängning av samma typ som i våras. Då var det praktiskt taget utegångsförbud i Moskva – det enda som var tillåtet var att gå ut med soporna och rasta hunden. Nu fungerar samhället mer eller mindre normalt. Skolorna för barn upp till sjätte klass håller öppet, äldre elever studerar på distans.

I regionerna har många sjukhus fortfarande ont om utrustning. Men i de stora städerna och i deras närhet är man betydligt bättre förberedd den här gången, enligt Natalja Trofimova.

– På vårt sjukhus i Priozersk har vi tillräckligt med både syrgas och andningsapparater. I Leningradområdet har vi just nu mellan 500 och 600 lediga vårdplatser för covidpatienter. Vi befinner oss i närheten av Sankt Petersburg och vår situation är betydligt bättre än i de ryska regioner som ligger längre bort från de stora städerna, säger hon.
– Det byggs nya infektionssjukhus hela tiden. Jag hoppas att regeringen inser att man gjorde ett misstag för några år sedan då många sjukhus lades ner.

Bristen på medicin är däremot ett problem.
– Vi har inte tillräckligt med blodförtunnande medel. Och antibiotika går nästan inte längre att hitta på apoteken. Det har delvis att göra med att man i praktiken har kunnat köpa receptfri antibiotika i Ryssland och många privatpersoner har samlat på sig stora lager. Egentligen ska antibiotikan vara receptbelagd, men det har aldrig fungerat i praktiken. Men nu följer apoteken äntligen reglerna, säger hon.

Kremls stolthet är ett vaccin mot covid, Sputnik V. Enligt de ryska resultaten ska vaccinet vara 92 procent effektivt – men det har bara testats på 16 000 personer. Pfizer och Biontechs vaccin är testat på 43 500 människor. Den ryska regeringens plan är att börja vaccinera sjukhuspersonal med Sputnik redan före årsskiftet.
Natalja Trofimova utesluter inte att de stora ryska städerna än en gång går in för en ny nedstängning.
– Att stänga samhällen är främst en politisk åtgärd. I efterhand kan man säga att vi inte hade behövt göra det i våras – vi hade färre patienter då. Nu har vi studerat viruset och vet mer. Om det blir en nedstängning är det av politiska skäl.
Anna-Lena Laurén

Sarkozy: Jag erkänner inte någon av de skändligheter jag anklagas för

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Paris. Frankrikes förre president Nicolas Sarkozy tog på måndagen plats i de anklagades bås i en domstol i Paris, där han ställs inför rätta för mutbrott och korruption.

Sarkozy riskerar upp till tio års fängelse om han fälls på alla åtalspunkter.

Iklädd mörk kostym, svart slips och ett ljusblått munskydd anlände den 65-årige Nicolas Sarkozy till den domstol i Paris där rättsprocessen äger rum. Den förre presidenten (2007–2012) vinkade bara kort till pressen innan han gick in i salen och tog plats i de åtalades bås – som den förste franske expresidenten i modern tid.

– Jag erkänner inte någon av de skändligheter som man har anklagat och förföljt mig för i sex

års tid, var Nicolas Sarkozys första ord till domaren.
Sarkozys föregångare som president, Jacques Chirac, ställdes också inför rätta 2011 och fick villkorlig dom för förskingring under sin tid som borgmästare i Paris. Men Chirac var vid så dålig hälsa att han aldrig kunde närvara i rättegångssalen.
Det lyckades inte Sarkozy undvika – och det trots att han försökt in i det sista. Hans advokater har velat få åtalet underkänt på såväl lagtekniska som sakliga grunder, och på måndagen krävde de återigen att åtalet skulle ogillas på grund av oegentligheter, som påstått olaglig avlyssning.
När rättegången drog i gång i förra veckan blev den omedelbart uppskjuten då en av Sarkozys medåtalade hävdade att han inte kunde delta av hälsoskäl – något som domaren i målet senare underkände. Måndagen blev på så vis den första riktiga rättegångsdagen.
Sarkozy står åtalad för att ha lovat att hjälpa en domare att få ett prestigefyllt jobb i Monaco, i utbyte mot information om en utredning om otillåtna bidrag till Sarkozys presidentvalskampanj

2007. Domaren fick aldrig jobbet, men åklagarsidan menar att erbjudandet – som uppges kunna styrkas med avlyssnade telefonsamtal – är tillräckligt för att döma Sarkozy för mutbrott och korruption.
Om Sarkozy befinns skyldig kan straffet bli upp till tio års fängelse, samt böter på upp till en miljon euro (10 miljoner kronor).
Men expresidenten slår ifrån sig och menar att han är utsatt för en politisk förtalskampanj, initierad av höga socialistiska politiker under åren då hans efterträdare François Hollande satt vid makten (2012–2017).
Rättegången om de misstänkta mutbrotten väntas pågå i tre veckor. Detta är bara den första av flera rättsprocesser mot Sarkozy, som bland annat misstänks ha tagit emot stora kampanjbidrag från Libyens dåvarande diktator Muammar Khaddafi inför valet 2007.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Bilderna och protesterna tvingade regeringen till reträtt

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Analys

Paris. Den nya franska säkerhetslag som kan ge fängelsestraff för publicering av bilder och filmer som ”angriper poliser” dras tillbaka – och ska skrivas om.

Det meddelade Emmanuel Macrons regeringsparti på måndagen, efter flera avslöjande filmer och helgens massiva, folkliga protester.

En bild säger mer än tusen ord, sägs det. I Frankrike har det blivit närmast övertydligt den gångna veckan.

Först kom bilderna på den hårdhänta polisinsatsen på Place de la République där hemlösa migranter drevs bort med tårgas, batongslag och sparkar.

Sedan de skakande bilderna från en övervakningskamera i en musikstudio i 17:e arrondissementet, där en svart musikproducent misshandlades av poliser i flera minuter. Fyra av dessa poliser kommer nu att ställas inför rätta för misstänkt övervåld.
Att då hålla fast vid en säkerhetslag som stipulerar upp till ett års fängelse och 45 000 euro i böter för publicering av fotografier eller videor som ”angriper poliser fysiskt eller psykiskt” har blivit allt svårare för den franska regeringen.
Organisationer som Amnesty International och Reportrar utan gränser har påpekat att hot och uthängning av poliser på nätet redan i dag är straffbart i Frankrike – och att den nya lagens formuleringar troligen syftar till att avskräcka från dokumentation av polisinsatser.
På måndagen höll president Emmanuel Macron ett krismöte med sin regering, där han enligt läckor till fransk press ska ha uttryckt frustration över att den förlorat ”balansen mellan frihet och ordning” samtidigt som sprickor börjat växa fram i

Macrons mittenparti La République en Marche.
Någon timme efter mötet tillkännagav regeringspartiets gruppledare i nationalförsamlingen, Christophe Castaner, att säkerhetslagens omstridda artikel 24 nu ska ”skrivas om”.
– Vi ska se till att den både skyddar ordningsmakten och undviker inskränkningar i pressfriheten och informationsfriheten, som båda är nödvändiga stöttepelare i vår demokrati, sa Castaner.

Vad det innebär i praktiken återstår att se, för regeringens linje har hela tiden varit att säkerhetslagen inte inskränker någon av dessa friheter.
Men att lagen nu ska arbetas om – och att det inte var inrikes-ministern Gérald Darmanin, lagens arkitekt och främste tillskyndare, som höll i presskonferensen – kan vara en indikation på att detta är mer än bara en taktisk reträtt för att vinna tid.
I lördags demonstrerade minst 133 000 mot lagen i Frankrike. Enligt arrangörerna kan så många

som en halv miljon människor ha varit ute på gatorna. En sådan uppslutning har inte setts sedan starten på Gula västarna-upproret för två år sedan.
Med mindre än 18 månader kvar till nästa presidentval är Macron väl medveten om riskerna som är förknippade med att ställas inför en ny sådan massrörelse.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se
AP

Skottland vill ge anställda inom vården 5 800 kronor

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Skottlands försteminister Nicola Sturgeon sa på måndagen att landets regering kommer att ge varje heltidsanställd inom den nationella sjukvården 5 800

kronor som ett tack för insatserna under pandemin.
– Nu ber jag premiärministern att göra den utbetalningen skattefri, sa Sturgeon med hänvisning till Boris Johnson.
Det var i ett tal under måndagseftermiddagen som Nicola Sturgeon lovade de sjukvårdsanställda och anställda inom äldrevården en bonus på 500 pund innan årets slut. Hon vädjade också till den brittiska regeringen att se till att pengarna blir skattefria.
Hittills har 1,2 miljoner skottar testats sedan pandemin startade, av dessa har drygt 95 000 visat sig bära på smittan. Närmare 5 400 personer har avlidit.
– De som varit den absoluta spjutspetsen och har arbetat på våra sjukhus och inom äldrevården, som tagit hand om de sjuka och de döende, behöver uppmärksammas nu, sa Sturgeon.
Försteministern bekräftade även att regeringen kommer att satsa motsvarande 1,1 miljarder kronor för att hjälpa de fattigaste att klara sig under vintern och en satsning på ett lärlingsprogram som ska göra det ekonomiskt möjligt för

skotska företagare att ta sig an lärlingar.
Sturgeon var även tydlig med att hon vill se ett Skottland som kan gå vidare efter coronakrisen utan att vara beroende av regeringen i London:
– Vi måste fråga oss vem vi litar på för att bygga vår framtida ekonomi, en skotsk regering eller Boris Johnsons brexitgäng.
Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Många versioner om hur attentatet i Iran gick till

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Jerusalem. Den iranske kärnfysikern Mohsen Fakhrizadeh, som anses ha samordnat Irans olika kärnprojekt, begravdes på måndagen i ett mausoleum för nationens stora norr om

Teheran. Fakhrizadeh, som dödades i ett attentat på fredagen, har givits rang av ”shahid”, muslimsk martyr.
Begravningen ägde rum i stillhet, på grund av hälsoläget.
Försvarsminister Amir Hatami svor i sitt tal vid båren att ”förfölja mördarna till världens ände”.
Samtidigt, i Jerusalem, försatte UD alla israeliska ambassader i högsta beredskap. Iran anklagade redan på fredagen Israel för att ha utfört attacken och har svurit att hämnas.
Under de tre dygnen sedan dådet har en rad iranska källor presenterat motstridiga versioner av operationen, som ägde rum åtta mil norr om Teheran. En källa, som strax tystades, hävdade att inte mindre än 62 fientliga agenter deltagit i aktionen.
En annan uppgav att en bilbomb, utlöst strax intill Fakhrizadehs kortege, fick kärnfysikern att lämna sin skottsäkra bil för att se vad som stod på – varpå han sköts ned av motorcykelburna skarpskyttar.
Den officiella versionen, numera den enda, är inte mindre fantasifull: Enligt den skall inga fientliga agenter alls ha deltagit i

angreppet. Fakhrizadeh skall ha dödats av skott från en kulspruta belägen 250 meter bort, som utlösts med signaler från en satellit. ”Gud give att vi hade sådan kompetens”, säger en israelisk före detta underrättelseperson till DN.
Den officiella förklaringen har uppenbarligen inte tillkommit för att informera den iranska allmänheten utan för att lindra den nationella nesan över att ännu en gång ha tagits på sängen av främmande makter på det egna territoriet.

Förutom premiärminister Benjamin Netanyahus egna medier, TV20 och dagstidningen Israel ha-Yom, är reaktionen i Israel mycket skeptisk.
I stället för att försöka sätta käppar i hjulet för USA:s blivande president Joe Bidens Iranpolitik innan den lanserats, menar de flesta bedömare här, borde Israel ha närmat sig Bidens Mellanöstern-team redan nu för att försöka påverka fortsättningen.
”Israel och USA samarbetar intimt i allt som rör Iran”, skrev tidningen Haaretz militäre

kommentator Amir Oren på måndagen, ”men de är inte jämbördiga. Det är USA som ger Israel nära fyra miljarder dollar om året, inte tvärtom. Det beroendet kan inga agentoperationer ändra på”. Netanyahu gav klartecken för att angripa Fakhrizadeh dels därför att han anar att Biden inte kommer att tolerera sådana aktioner. Men han ville samtidigt ge Biden ett prov på vad han är i stånd till om Israels intressen negligeras då USA i vår återupptar förhandlingarna med Iran.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Fakta. Pekas ut som en av hjärnorna bakom Irans kärnvapenprogram

Den 59-årige kärnfysikern Mohsen Fakhrizadeh pekats ut av både USA och Israel som en av hjärnorna bakom Irans kärnvapenprogram.
Enligt Ali Akbar Salehi, som är ordförande för landets atomenergiorganisation AEOI, så var Fakhrizadeh forskare inom kärnfysik. Han skrev sin avhandling tillsammans med AEOI:s tidigare ordförande

Fereydoun Abbasi-Davani, som överlevde ett mordförsök 2010. Mohsen Fakhrizadeh sattes 2007 under sanktioner från FN:s säkerhetsråd på grund av hans roll i Irans kärnvapenprogram. Sanktionerna hävdes 2015 efter kärnenergiavtalet mellan Iran och USA, Frankrike, Storbritannien, Tyskland, Kina och Ryssland.
De amerikanska sanktionerna mot Fakhrizadeh återinfördes efter att USA drog sig ur avtalet 2018.
Källa: AFP, TT

Svenskar saknas fortfarande i Tigray

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Etiopien. Ett 30-tal svenskar eller personer som bor i Sverige har varit saknade i den krigshärjade provinsen Tigray i Etiopien, men nära hälften av dem har nu lokaliserats.

– Knappt hälften av de här personerna har kunnat lämna provinsen under de senaste två veckorna, säger Julia Eriksson Pogorzelska, kommunikatör på UD.

Den etiopiska regimen inledde i början av november en militär offensiv mot den regionala gruppen Tigreanska folkets befrielsefront (TPLF). Under söndagen sade premiärminister Abiy Ahmed att provinshuvudstaden Mekelle hade intagits och offensiven avslutats. Men TPLF-ledaren Debretsion Gebremichael tillbakavisade detta på måndagen och hävdade att striderna fortsätter.

TT

Tusentals flyr mullrande vulkan

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Indonesien. Tusentals invånare har tvingats på flykt undan den indonesiska vulkanen Ili Lewotolok som under söndagen vaknade till liv och spydde aska och rök över himlen. Rökpekaren, som uppskattas vara fyra kilometer hög, har tvingat den lokala flygplatsen att stänga, enligt landets krismyndighet. Ili Lewotolok vars senaste stora utbrott var 2017, är belägen i den isolerade provinsen Nusa Tenggara Timur i söder. Inga uppgifter om skadade eller döda finns i nuläget.

TT-AFP

Det här är den avgörande veckan. Nu behöver vi ett genombrott.

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Den brittiske miljöministern George Eustice kommenterar läget i brexitförhandlingarna i tv-kanalen Sky. Bara en månad återstår innan Storbritanniens övergångsregler löper ut efter utträdet ur EU. Och fortfarande finns inga nya regler för handel, fiske och andra samarbeten över Engelska kanalen.

TT

Karaokebarer tvingas stänga

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Hongkong. Karaokebarer, spelhallar och simanläggningar stängs alla ned tillfälligt i Hongkong. Detta som en konsekvens av en ökad coronasmitta där 76 nya fall rapporterades in under måndagen. Dessutom tillåts inte större folksamlingar än två personer.

Hongkong har sedan tidigare meddelat att alla skolor ska hållas stängda för hemundervisning åtminstone till årsskiftet.

– Det kommer att vara väldigt kritiskt de två närmaste veckorna. Jag hoppas att invånarna kan vara toleranta, säger Hongkongs högsta ledare Carrie Lam.

TT-Reuters

Så kan marschen mot folkmord stoppas innan det är för sent

TISDAG 1 DECEMBER 2020

I klimatdebatten hävdas ibland att uppvärmningen beror på att vi är för många människor på jorden. Det är ett påstående som banar vägen för en avhumanisering av folkgrupper, som i förlängningen är livsfarlig. Författaren Lasse Berg har läst en ny bok om folkmordet i Rwanda.

Min stora framtidsskräck är vågor av folkmord som sköljer över mänskligheten i klimatkrisernas spår. Enda medlet mot undergången är våra berättelser. Det är med dessa vi genom människans historia löst existentiella problem.

Min livsavgörande berättelse börjar på 1950-talet under min uppväxt i Båstad. Mamma hade besök av tant Bella, en mörk och spenslig kvinna som ibland

hjälpte till att städa. Hon fattade tycke för tioåringen. Visade mig en gång sin underarm där en rad siffror tatuerats. Under de kommande åren fick jag veta mer om hennes historia, lägret, Förintelsen.
Jag hade då inte en aning om vad en jude var, ingen sådan fanns vad jag visste i Båstad, ingen i släkten. Enda gången jag hört ordet var i begreppet ”kuljude”, vilket betecknade de killar som var bäst på att spela kula. Fast bakgrunden, fördomarna och hatet kände jag inte till förrän hon berättade. Jag såg. Men det där hade väl inget med mig att göra? Ändå fäste sig hennes historia i mitt inre.
Hon förblev min vän. Hennes ord fick mig senare, för 40 år sedan, att tillsammans med Ingrid som jag just träffat, resa på vår första campingsemester – till Auschwitz. De bilder, känslor och kunskap tant Bella skapade bidrog till att forma mig.
För nästan 20 år sedan hamnade jag mitt i ruinerna av ett annat folkmord. 2001–2004 bodde Ingrid och jag i Rwanda. Där hade 1994 en miljon människor hackats ihjäl under hundra dagar. Den

dödade minoriteten kallades tutsier, de andra hutuer. Överallt spåren, allvaret, mumlande skildringar.
Det ovanliga var att hela befolkningen var inblandad, som offer, förövare, betraktare. Morden skedde i väldig skala, systematiskt, oftast dagtid i det öppna på samlingsplatser som kyrkor, idrottsplatser. Inte i det fördolda, bakom slutna lägers taggtråd. Inte i ”Natt och dimma” som Alain Resnais kallade sin film om Förintelsen och som jag tog in med vidöppna ögon när den 1959 kom på svenska. I Rwanda visste alla vad som pågick. En armé huvudsakligen bestående av landsflyktiga tutsier i Uganda, under ledning av landets nuvarande president Kagame, satte stopp för folkmordet.
Jag försökte det omöjliga, att förstå. Intervjuade massmördare i fängelserna. Många hade på egen hand hackat ihjäl tiotals. Präster hade uppmanat tutsier att ta skydd i kyrkorna där de sedan kunde dödas en efter en. Knappt någon verkade ångra sig. Man gjorde som alla andra. Det var ju bara kackerlackor som krossades under bulldozern.

Organisatörerna hade varit noga med att se till att hela befolkningen blev medbrottslingar. Kvinnor. Barn – en Unicef-studie visade att nästan hälften av alla barn sett barn dödas av andra barn. Ledarnas tanke var att delad skuld är ingen skuld.
Hat hade medvetet skapats under en längre tid, inte minst genom den kommersiella radiokanal som startades av folkmördarna sommaren före. Den blev mäkta populär med sin blandning av häftig musik och hätsk propaganda mot tutsierna. Lyssnarna förbereddes på vad som skulle ske. Gratis radioapparater delades ut i förväg landet runt.
Det som utspelade sig under tiden från den 7 april till 15 juli 1994 var ingen explosion av massvåld. Folkmordet var förberett sedan ett par år. En milis, interahamwe, bestående främst av arbetslösa killar och kriminella skapades, avlönades och tränades inför det som komma skulle. 581 000 - machetes hade köpts in i förväg från Kina. Tillsammans med nya yxor, klubbor, knivar och rakblad hade de distribuerats inom den

mordmaskin som målmedvetet byggdes upp.
En av de grävare i arkiven som visat allt detta är Linda Melvern i ”Att förråda ett folk. Västmakterna och folkmordet i Rwanda”, på svenska 2003 (övers. Stefan Lindgren, jag skrev ett efterord). Nu har hon kommit med en ny viktig bok ”Intent to deceive. Denying the genocide of the tutsi” (Verso). Det är en smärtsam genomgång av omvärldens medverkan och de organiserade folkmordsförnekelserna efteråt.

Metodiken har vi länge sett i Förintelsens spår men nu i ny tappning. Det handlar om varianter av påståenden om att anklagelserna bygger på lögner, det var inget folkmord, det handlade bara om upplopp, det var ömsesidigt dödande, det låg en konspiration mot de påstådda förövarna bakom, antalet dödade var mycket mindre, offren var de verkliga skurkarna.
Under åren i Rwanda kändes det som om jag somnade rasande och vaknade rasande mest vareviga dag. Det handlade om det jag såg utspelas framför ögonen i Kigali,

omvärldens aktiva motstånd mot de som stoppat katastrofen. Det leddes av Frankrike, det land som varit nära förbundet med folkmordsregimen och som nu utövade sitt inflytande på ambassader, FN, Världsbanken, grannländerna, alla som kunde hjälpa till att knäcka överlevarnas försök att skapa något nytt. Men det var Rwanda som lyckades. På några år från Afrikas mest sönderslagna land till ett av de mest framgångsrika – när det gäller ekonomi, levnadsstandard, bekämpning av fattigdom, kvinnornas ställning, corona-strategi etc.

Det är inte alltid skurkarna som vinner.

Folkmordens framgångsrika systematik bygger på vår medfödda vilja att för samarbetets skull vara gruppen till lags. Denna drift att söka våra egnas bekräftelse, undvika deras förakt, kan vändas mot andra, göra oss alla till folkmördare.

Antalet människor i världen som tvingats fly från sina länder på grund av krig och förföljelse är nu runt 25 miljoner. Flyktingar från andra länder har i maktsyfte

använts av populister för att framkalla hat, rädsla, känslan av ”vi” mot ”dom”. Har vi problem beror det på de andra. Denna teknik att härska genom att söndra har använts till att skapa de senaste årens kantring av det politiska samtalet i något som hotar kräla i fascistisk riktning – Ungern, Polen, Indien, Ryssland, USA…

Viktigast i den verktygslådan är det oöverträffade folkmordsvapnet, att göra de andra till icke människor, kackerlackor som i Rwanda. Bara så kan man krossa vår inneboende vilja att hjälpa varandra. Förföljelse kan bli folkmord. Ett aktuellt exempel handlar om den kinesiska statens framfart i Xinjiang.

I slutet av 1980-talet tillbringade jag ett par månader där, vi gjorde några tv-dokumentärer i upptäcktsresanden Sven Hedins spår. Vi hörde till de första västerlänningar som fick filma där. Redan då var motsättningarna mellan den muslimska uiguriska lokalbefolkningen och den kinesiska staten stora. Massiv,

ovanifrån stödd, invandring av han-kineser väckte raseri och motstånd. Det skrevs i världspressen om koncentrationsläger, om kulturellt folkmord, där regeringen försökte utplåna lokal kultur, språk och traditioner.
Våra samtal (med hjälp av egna tolkar) med bybor ledde till att hela teamet sattes i tillfällig husarrest i en småstad i kanten av Taklamakanöknen. Vi fick tämligen explicita varningar om vad som händer ”spioner” i Kina (myndiga lokala ledare visade bilder på offentliga avrättningar). Farliga berättelser måste stoppas. Greppet har hårdnat än mer sedan dess. Enligt rapporter från människorättsorganisationer arbetar uppåt två miljoner muslimska fångar i väldiga koncentrationsläger med att bland annat tillverka bomull till världens modeindustrier. I somras betecknade Washington Post i en huvudledare den kinesiska politiken där som folkmord. Detta enligt definitionen i 1948 års folkmordskonvention, artikel II. Folkmord är gärningar som syftar till att ”förinta en nationell, etnisk,

rasmässigt bestämd eller religiös grupp”. Detta innefattar också att ”genomföra åtgärder, som är avsedda att förhindra födelser inom gruppen”. Internationella rapporter visar hur extrem digital övervakning och tvingande åtgärder (steriliseringar etcetera) fått uigurernas födelsetal att minska drastiskt.
Under årtionden har en autokratisk regims åtgärder inriktats på att tysta och kväsa de andra i stället för att motverka konflikterna. I kampen om den politiska makten tycks ”vi” och ”dom”-resonemangen oemotståndliga. Marschen mot folkmord måste därför stoppas tidigt om det ska lyckas. Det är våra egna liv det handlar om.
Vi är på väg mot en snar fördubbling av koldioxidhalten i atmosfären. En stor genomgång som redovisades i tidskriften Science visar att följderna blir värre än vi trott. Fördubblingen (om det mot förmodan stannar där) leder till en ökning av den genomsnittliga temperaturen på 2,5–4 grader. Viktiga delar av den bebodda världen kommer att drabbas av outhärdliga

Saharaliknande temperaturer. Människor måste flytta eller dö. Man kan invända att under årmiljonernas lopp har klimatet växlat gång på gång. Våra förfäder har då rört sig mot nya biotoper eller gått under. Men förr var vi samlare och därmed sällsynta. Vår egen art bestod bara av några tiotusental individer. De tiotals miljoner som i dag försöker hitta nya hem blir miljarder. Detta inom en tidrymd som innebär att dagens tonåringar knappt hinner bli pensionärer innan förändringarna slagit igenom. Problemet är att där de flyende vill bosätta sig lever andra, bakom sina gränser.

Det kanske farligaste påståendet i klimatdebatten gäller att uppvärmningen i grunden inte skulle bero på vår livsstil utan på att vi är för många människor på jorden. Om det vore så finns det ju under de närmaste generationerna bara en lösning. Det blir ett argument för radikala utvägar som går ut på att fixa problemen genom att göra de andra till icke-människor, till kackerlackor. Onödiga skadedjur som bara är tärande – hur lite de än själva bidragit till utsläppen.

(Detta är naturligtvis inte ett argument mot familjeplanering som bland annat syftar till att minska fattiga kvinnors försörjningsbördor och framtida folkökningar.)
Folkmord som kollapsens viktigaste resultat. Det är inte sol, hav och vind som först gör slut på det liv vi vill leva. Till att börja med händer något annat. ”It’s the politics, stupid”.
Lösningen? Att utsläppen av koldioxid hejdas. Det kan bara ske genom samspråket. Vi har talets gåva. Du kan nå mig, oss andra med beskrivningar av det vi inte vet eller direkt ser framför oss, både i det förflutna och i framtiden.
Berättelser betyder. Tant Bella gav mig insikten att hennes gällde min och allas vår överlevnad.

Lasse Berg

Journalist och författare, senast till "Ändå inte försvunnen" (2019).

Därför hamnade Djalali i en dödscell i Iran

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Tidsfristen som den iranska åklagarmyndigheten gett för avrättningen av den svenskiranske forskaren Ahmadreza Djalali håller på att löpa ut. Sverige har förgäves protesterat mot dödsdomen.

DN:s Erik Ohlsson skriver om läkaren och familjefadern som hamnade i det iranska prästerskapets dödliga Kafkakarusell.

Den 24 november meddelar de iranska åklagarmyndigheterna att fången Ahmadreza Djalali ska föras till isoleringscell och att dödsdomen mot honom ska verkställas inom en vecka.

På tisdagen skulle Djalali föras från Evinfängelset i Teheran till fängelset i Karaj där avrättningen av honom ska verkställas. Det finns en oro för att avrättningen ska ske i hemlighet, men den

ansvarige domaren har meddelat Ahmadreza Djalalis advokat att han ska få träffa och kontakta anhöriga för ett sista avsked.
– Vi är otroligt oroade över dessa uppgifter, säger svenska Amnestys generalsekreterare Anna Lindenfors.
Medborgarrättsorganisationen Amnesty International har följt den svenskiranske forskaren Djalalis fall ända sedan han hastigt och oväntat greps under ett tillfälligt Iranbesök för fyra och ett halvt år sedan.
Det är då, i slutet på april 2016, som mardrömmen börjar för Ahmadreza Djalali och hans familj. Sverige förbereder sig för valborgsfirande, men Vida Mehrannia och de två barnen i Kista i norra Stockholm har annat i tankarna. Ahmadreza Djalali, Vidas make och barnens far, har inte återvänt från sin arbetsresa i Iran. Han är försvunnen.
Mobiltelefonen är tyst, och hans nära släktingar i Iran vet inte heller besked.
Ahmadreza Djalali är läkare och forskare i katastrofmedicin, en gren inom läkarvetenskapen som handlar om hur sjukvård ska utföras på effektivast möjliga sätt

vid stora olyckor eller katastrofer. Trots sin relativa ungdom – han är 45 år vid den här tiden – är Djalali en internationell auktoritet på sitt område.

Djalali är född och uppväxt i storstaden Tabriz i nordvästra Iran, där han också tog sin läkarexamen. År 2008 sökte han sig till Europa, till Karolinska institutet, med ambitionen att doktorera. I sin forskning kom Djalali att inrikta sig på katastrofledning och hur större sjukhus ska kunna fungera så bra som möjligt i katastrofsituationer.

Efter sin disputation i juni 2012 blir han ofta anlitad vid internationella symposier och konferenser. Han fortsätter sin forskargärning i Italien, överväger ett tag att nappa på ett jobb-erbjudande från katastrofmedicincentret vid universitetet i Piemonte, men bestämmer sig till sist för att stanna i Sverige.

Avhandlingen har titeln ”Preparedness and safe hospital: Medical response to disasters” (”Beredskap och säkra sjukhus: Medicinskt gensvar på katastrofer”). Djalali tillägnar den

”alla människor i världen som dödas i eller drabbas av katastrofer”, men särskilt dem som utsattes för den stora jordbävningen i Bam i Iran i december 2003, där nära 30 000 människor dödades.
– Ahmadreza reste regelbundet till Iran för att delta i konferenser och hålla föreläsningar. Jag minns att jag någon gång frågade om det inte var riskabelt för honom, med tanke på den osäkra politiska situationen i landet. Men han svarade: ”Det är ingen fara, jag har aldrig varit politiskt aktiv. Och jag tycker det är viktigt att ge något tillbaka till Iran.”
Det säger Lisa Kurland, professor i akutsjukvård vid Örebro universitet, som var handledare till Ahmadreza Djalali under hans arbete med avhandlingen.
I slutet av april 2016 ska Lisa Kurland ha ett möte med Ahmadreza Djalali på Södersjukhuset i Stockholm, men han dyker aldrig upp.
Några dagar senare får hon – och Djalalis familj – en förklaring till tystnaden. Den 26 april har Ahmadreza Djalali gripits av den iranska säkerhetstjänsten när han

är på väg för att hälsa på sin syster i Teheran. Tio dagar senare ringer han ett kort samtal till sin familj. Sedan spärras han in på det ökända Evinfängelset i Teheran, på en avdelning för fångar som anklagas för brott mot rikets säkerhet.
Myndigheterna hävdar att Ahmadreza Djalali har spionerat för Israels räkning. Spioneri är ett brott som är belagt med dödsstraff i Iran. Han förs till isoleringscell, utan tillgång till advokat. Senare ska Djalali vittna om att han utsatts för både psykisk och fysisk tortyr i cellen, och att förhörsledarna hotat med att hans anhöriga kan skadas om han inte erkänner det brott han anklagas för.
Men Djalali förstår inte anklagelserna och vägrar erkänna. Han är oskyldig, punkt slut, och känner sig fångad i en rättskarusell värdig en roman av Franz Kafka. I slutet av december 2016 påbörjar Ahmadreza Djalali en hungerstrejk som varar i 45 dagar.
När det kommer signaler om att en frigivning kan vara nära avbryter han hungerstrejken. Men inget händer och Ahmadreza

genomför ännu en 45 dagars hungerprotest. Han har då tappat 20 kilo av sin vikt och är mycket svag. Vänner och kollegor fruktar för Djalalis liv och övertalar honom att avbryta hungerstrejken.
I januari 2017 får Ahmadreza Djalali för första gången träffa en advokat. Men åklagarmyndigheten vägrar att låta advokaten ta del av domstolshandlingarna. Den 31 januari ställds Djalali inför en så kallad revolutionsdomstol utan advokatens närvaro. Domaren hävdar att Djalali är skyldig till spioneri.
Ahmadreza Djalali har förberett sitt eget försvar, en 300-sidig dossier där det framgår att han blivit kontaktad av en man som sade sig arbeta som forskare i katastrofmedicin för ett stort företag. Men när mannen avslöjat sitt verkliga ärende – att fiska fram information om Iran – har Djalali dragit sig undan och avvisat honom.
I februari 2017 besöker Sveriges statsminister Stefan Löfven Iran. Löfven möter Irans president Hassan Rouhani, och ansätts hårt

efteråt av svenska journalister som vill veta om han diskuterat fallet Djalali med den iranske presidenten. Men statsministern vill ogärna ta forskarens namn i sin mun. Löfven nöjer sig med att konstatera att ”människorättsfrågor har tagits upp” och att ”den iranske presidenten visat respekt för vår (Sveriges) uppfattning”.
I augusti 2017 smugglar Djalali ut ett brev från Evinfängelset. Han skriver att myndigheterna försökt rekrytera honom för att spionera för Iran, men att han vägrat, och straffas med fortsatt fängelsevistelse.
Den 21 oktober 2017 döms Ahmadreza Djalali till döden, skyldig till ett brott som i den iranska strafflagen har termen *ifsad fil-arz,* fritt översatt ”korruption på jorden”. Hans advokat nekades tillträde till rättegången.
Vad menas med ”korruption på jorden”? DN ställer frågan till Nassim Papayianni, Iranspecialist på människorättsorganisationen Amnesty International i London.
– För det första ska man ha klart för sig att Irans juridiska system

är allt annat än oberoende. Det är den högste religiöse ledaren, ayatollah Ali Khamenei, som utnämner chefen för rättsväsendet. Lagstiftningen är grundad på sharia (tolkning av Koranen). Lagtexterna har ofta en religiös innebörd, säger hon.
– ”Korruption på jorden” är ett slags samlingsnamn för en rad lagöverträdelser: ekonomiska brott, våldsbrott, narkotikabrott, brott mot den nationella säkerheten. Att tolkningen är så vid ger förstås stort utrymme för godtycke, säger Nassim Papayianni.

I december 2017 visar iransk stats-tv en 17 minuter lång video som sägs visa Ahmadreza Djalalis bekännelse, att han har varit agent åt den israeliska underrättelsetjänsten Mossad och att hans verksamhet lett till att Israel kunnat lönnmörda två framstående iranska kärnforskare. Djalali säger att videon är förvrängd och att de delar som framstår som ”bekännelser” tvingats fram under hot och tortyr.
Nassim Papayianni konstaterar att rättegången mot Djalali följer

ett mönster som ofta förekommer i iranska domstolar:
– Det är inte alls ovanligt med dödsdomar som lutar sig mot vaga brottsrubriceringar, inte heller att domstolarna stödjer sig på ”erkännanden” som gjorts under tortyr.
I februari 2018 beviljas Ahmad-reza Djalali svenskt medborgarskap. I teorin skulle den svenska anknytningen öka hans chanser att bli fri. Men Iran, som inte erkänner dubbla medborgarskap, ser saken på ett annat sätt. Omedelbart efter beskedet kallades den svenske ambassadören i Teheran upp till iranska UD för en utskällning. Beslutet om medborgarskap till Djalali var en ”ovänlig handling”, hette det.
Iran har alltid behandlat fallet Djalali som en intern fråga, något som svenska regeringen påmints om under den senaste veckan, när Sveriges utrikesminister Ann Linde uppvaktat sin iranske kollega Mohammed Javad Zarif med en vädjan om att dödsdomen mot Djalali inte ska verkställas. Iran svarar med en skarp tillrättavisning för att Sverige

lägger sig i ”Irans inre angelägenheter”.
Irans politik – och dess rätts-väsende – är en bysantinsk härva av olika maktsfärer som ofta drar åt olika håll. Medan klockan tickar i dödscellen kastas spekulationer omkring i medierna.
Vill Iran använda Ahmadreza Djalali som en bricka i ett spel för utpressning mot svenska myndigheter? Kommer han att offras som syndabock nu när Irans ledande kärnforskare Mohsen Fakhrizadeh dödats i en attack utanför Teheran? Eller faller det iranska ledarskapet till föga inför den ökade internationella opinionen, och låter Djalali åka hem till Sverige och familjen?

Erik Ohlsson

Fakta. Dödsstraff i Iran

Iran är efter Kina det land i världen som avrättar flest fångar. Under förra året genomfördes minst 251 avrättningar i Iran (i Kina över 1 000).
196 av dem som avrättades under 2019 i Iran var dömda för mord. I tio av fallen rör sig brotten om ”fiendskap mot Gud” eller

”korruption på jorden”, vilket tyder på att politiska fångar avrättats. Dödsstraffen har minskat i Iran på senare år eftersom straffen för narkotikabrott mildrats. Enligt den islamiska lag som Iran tillämpar kan 15-åriga pojkar och nioåriga flickor dömas till döden. Avrättningsmetoden är oftast hängning, men stening finns också som avrättningsmetod även om det inte praktiserats på många år.
Källa: Amnesty

Berusad bilist körde ihjäl fem på gågata – greps av polis

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Minst fem personer dog och omkring 30 skadades sedan en kraftigt berusad man kört längs en gågata i staden Trier i västra Tyskland på tisdagen.

– Det som hänt är det värsta som har drabbat Trier sedan

andra världskriget, sa borgmästare Wolfram Leibe.
Det var strax före klockan 14 på tisdagen som en man i en Land Rover av hittills okänd anledning började köra på människor längs en gågata i centrala Trier. Enligt åklagaren var mannen kraftigt berusad och hade 1,4 promille i blodet när han senare undersöktes på sjukhus.
Ögonvittnen har berättat att mannen körde i sicksack och siktade på de gående.
Inom fyra minuter efter det första larmet var ett stort antal poliser på plats och två civila polisbilar lyckades snabbt stoppa mannen, som då var på väg att köra från platsen, genom att ramma mannens bil. På en videofilm syns hur den misstänkte lagts på trottoaren bakom fordonet som har stora krockskador i fram. Enligt polisen gjorde mannen våldsamt motstånd.
Polisen har identifierat mannen som en 51-årig tysk som är född i Trier-Saarburg. Han har tidigare vårdats för psykiska problem och har under en tid bott i sin bil. Han är inte tidigare straffad:
– Vi vet ännu inte vilket motiv mannen hade men vi har ännu så

länge inget som visar att det rörde sig om ett terrorattentat eller att motivet skulle vara religiöst eller politiskt, sa chefsåklagare Peter Fritzen vid en presskonferens på tisdagen.

Enligt en lokal nyhetssajt ska den misstänkte ha suttit på en bar och druckit när han kommit i delo med en annan person och då tagit sin bil och kört från platsen.

– Det som hänt är det värsta som har drabbat Trier sedan andra världskriget, sa borgmästare Wolfram Leibe som själv var snabbt på plats.

På tisdagen hade fem personer bekräftats döda, tre beskrevs som livshotande skadade, fem som svårt skadade och sex hade lindrigare skador. Ett par dussin personer chockades och fick vård. De döda är en 25-årig kvinna, en 45-årig man, en 73-årig kvinna, en 52-årig kvinna och en nio månaders baby. Babyns mamma skadades och vårdas på sjukhus. Sammanlagt deltog 300 personer från polis och 400 från räddningstjänst i insatsen.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Dela

Tunga besked för Bolsonaro högerpopulis men förlorar

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Den högerpopulistiska vågen ebbar ut i Brasilien. Det visar resultaten från helgens kommunalval. I stället går mitten- och högerpartierna framåt.

Det är dåliga nyheter för president Jair Bolsonaro.

Den som kritiserat Jair Bolsonaro mest sedan han blev vald för två år sedan är hans tidigare allierade – högerledaren João Doria, guvernör i delstaten São Paulo med 46 miljoner invånare. När Bolsonaro blev president trodde den konservative Doria att hans parti skulle få ta del av kakan.

Så blev det inte. Bolsonaro utsåg en högerpopulistisk konspirationsteoretiker till utrikesminister, en nyliberal investerare till finansminister och fyllde de andra posterna med

militärer och pingstpastorer. Den traditionella högern stängdes ute och João Doria och Bolsonaro blev varandras fiender.
João Dorias högerparti PSDB har nu fått sin revansch och lyckades i helgen vinna 172 borgmästarposter enbart i delstaten São Paulo. Partiets kandidat till borgmästarposten i delstatens huvudstad, Bruno Covas, vann en tydlig seger mot vänsterns stjärnskott Guilherme Boulos.
Covas, som ses som João Dorias skapelse, fick 60 procent av rösterna medan Boulos fick 40 procent. Boulos är ändå nöjd med sitt resultat och menar att han kan ena vänstern inför presidentvalet 2022.
Även i Rio de Janeiro, Brasiliens andra största stad, led Bolsonaro ett stort nederlag.
I fyra år har hans allierade, den homofoba pingstpastorn Marcelo Crivella, styrt staden. Crivella har motarbetat stadens karneval, sänkt stödet till sambaskolorna med 50 procent och censurerat konstutställningar och skolböcker. Han har förbjudit sexualundervisning i skolan och inte gjort något åt stadens

organiserade brottslighet som en av Bolsonaros söner har starka kopplingar till.
Svaret kom i valurnan. Den före detta borgmästaren Eduardo Paes skåpade ut Crivella och återvann posten med 64 procent av rösterna. Det gör att Bolsonaro förlorat sin främsta maktbas.
Även i övriga landet har Bolsonaros politiker lidit flera nederlag. I första valomgången förlorade 33 av 46 hans kandidater. I andra valomgången förlorade de 13 resterande kandidaterna.

Den andra stora förloraren i kommunalvalen är Brasiliens före detta president Lula da Silva. Hans arbetarparti PT, som för tio år sedan var Sydamerikas största parti, fick inte en enda borgmästare vald. Det dåliga resultatet ses som ett svar på partiets vägran att göra upp med de fel och misstag som begicks under partiets regeringsår mellan 2003 och 2016. Även om Brasilien aldrig mått så bra lyckades inte partiet bryta korruptionskulturen. En del menar att partiet förstärkte den.

– Det går inte att mörka. PT led ett nederlag i kommunalvalen, erkänner partiets kommunikatör Jilmar Tatto.

Resultatet i landets 5 570 kommunalval visar att det med största sannolikhet inte blir vänstern som utmanar Bolsonaros högerpopulistiska styre i nästa presidentval. Troligtvis blir det i stället en samling från mitten, vilket kan ge landet den stabilitet som saknats de senaste åren.

Henrik Brandão Jönsson

Kinas tidiga felrapportering belyser vikten av en oberoende utredning

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Analys

Peking. I dokument läckta till CNN bekräftas en misstanke

som länge florerat – att antalet döda och smittade i covid-19 i Kina var fler än vad som rapporterades i inledningsskedet. Avslöjandet belyser vikten av en oberoende utredning kring virusutbrottet.

Uppgifterna är egentligen inte förvånande. I början av virusutbrottet i Wuhan, i Hubeiprovinsen, publicerades bilder på hur människor köade för att komma in på överbelastade sjukhus. Invånare med symtom i Wuhan berättade om hur de fått nobben av en rad sjukhus och blivit tvingade att vårda sig själva i hemmet i stället. Bristen på utrustning var stor. Sjukvårdspersonalen gick på knäna.

Nu bekräftas misstankar om att rapporteringen delvis var felaktig i början av virusutbrottet. CNN har tagit del av ett 117 sidor långt internt dokument från Hubei-provinsens hälsomyndighet, den provins där utbrottet startade. Här framgår att myndigheterna vid flera tillfällen inledningsvis underrapporterade antalet som smittats av covid-19.

Ett exempel är den 10 februari när kinesiska myndigheter

rapporterade 2 478 nya bekräftade fall, men den korrekta siffran enligt dokumenten i själva verket 5 918. En annan diskrepans som sticker ut i dokumentet är att antalet döda sedan utbrottet den 7 mars officiellt var 2 986, medan siffran i det interna dokumentet är 3 456. Eller den 17 februari när 196 personer avled, enligt de interna dokumenten, men myndigheterna rapporterade 93. Av dokumenten framgår att skillnaden i den offentliga och interna statistiken till stor del beror på att man valde att inte räkna med patienter som var kliniskt diagnostiserade. Något som gjordes senare under pandemin. Det interna dokumentet avslöjar också att testerna i början inte var särskilt tillförlitliga och att det var stora förseningar i diagnostiseringen av nya fall.

I början av utbrottet tog det enligt dokumenten 23,3 dagar att diagnostisera covid-19. Något som i dag, när smittspridningen i Kina är mycket liten, går mycket snabbare.

Dokumenten visar också att Hubeiprovinsen drabbades av en svår influensaperiod i början av

december 2019, antalet fall var tjugo gånger fler jämfört med ett normalt influensaår. Om några av dessa i själva verket hade covid-19 är oklart.

Överhuvudtaget visar dokumenten att många frågor om utbrottet fortfarande är obesvarade. Något som understryker vikten av att en oberoende utredning om virusets uppkomst kommer till stånd.

EU och USA har tryckt på Kina om att samarbeta fullt ut i en WHO-utredning. Än så länge har dock inte så mycket hänt.

Internationella experter har haft begränsad tillgång till sjukhusens medicinska journaler och data i Hubei. WHO sa i förra veckan att Kinas regering har försäkrat att en resa till Hubei ska ingå som en del i dess utredning, men det har ännu inte skett.

Samtidigt kan det konstateras att flera länder i väst fortfarande brottas med de problem som sjukvården i Hubei stod inför i början av pandemin. Som att ha tillräckligt med testutrustning, att ställa diagnos och föra statistik.

Marianne Björklund

Dela

14 års fängelse för brutalt mord på Bornholm

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Danmark. Två bröder döms till 14 års fängelse för det brutala mordet på en 28-årig man i en skog på Bornholm i somras, rapporterar danska medier. Bröderna, som är 23 och 26 år gamla, kände 28-åringen sedan tidigare och har erkänt att de tog med honom ut i skogen för att de ville ge honom en läxa, men de har inte erkänt mord. Den rättsmedicinare som medverkade vid rättegången sade att skadorna var så omfattande att hon aldrig sett något liknande, rapporterar danska TV2.

TT

Hemlösa i London får hotellvistelse över jul

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Storbritannien. Den brittiska välgörenhetsorganisationen Crisis har i decennier huserat hemlösa Londonbor i konferenslokaler och sovsalar över julen. Men i år har smittspridningen satt stopp för det. I stället erbjuds hundratals hemlösa en två veckors hotellvistelse med tre mål mat om dagen över jul och nyår, rapporterar Sunday Times. Lösningen har kommit till med hjälp av flera Londonhotell, som kraftigt reducerat priserna på hotellrummen – som i många fall ändå står tomma när britterna uppmanas att stanna hemma.

TT

Vattenfall får tysk kompensation

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Statliga Vattenfall ska kompenseras för avvecklingen av företagets koleldade kraftverk utanför Hamburg. Beskedet betyder enligt Vattenfall att kraftverket kan fasas ut tidigare än planerat.
”Vi välkomnar detta beslut. Även om kraftverket, som startade sin verksamhet 2015 och är ett av de mest moderna i Tyskland, är en tidig nedläggning i linje med både den tyska statens plan för att minska utsläppen från koleldad elproduktion och Vattenfalls strategi att möjliggöra ett fossilfritt liv inom en generation, säger Anna Borg, vd och koncernchef för Vattenfall i ett pressmeddelande.
TT

Unilever testar fyradagarsvecka

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Den multinationella dagligvarutillverkaren Unilever testar fyradagarsvecka för sina anställda i Nya Zeeland. Alla 81 anställda vid kontoren i Nya Zeeland kommer att kunna delta i försöket, som inleds nästa vecka och pågår i ett år framåt. Anställda får betalt för fem dagar, men jobbar bara fyra. Efter tolv månader ska försöket utvärderas, för att se hur resultatet kan implementeras på de övriga 155 000 anställda världen över.

TT-AP

OECD: Gradvis svensk återhämtning

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

I slutet av 2021 ska världsekonomin vara på väg på samma nivå som före coronapandemin. Utvecklingen är dock ojämn. Kina tillhör vinnarna enligt en ny OECD-prognos. För 2020 väntar en global bnp-nedgång på 4,2 procent, dock sker en rejäl U-sväng under 2021 när bnp i stället förväntas växa med lika mycket och 3,7 procent året därpå. ”Vägen framåt är ljusare men utmanande. För första gången sedan pandemin bröt ut ser vi nu hopp för en ljusare framtid”, skriver OECD:s chefsekonom Laurence Boone i rapporten. I Sverige förväntas en återhämtning med 3,3 procent såväl 2021 som 2022 efter en nedgång med 3,2 procent i år.

TT

Jan Eklund: Nu bråkar britterna om sanningen bakom ”The crown” och 80-talet

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Miljontals tittare världen över ser fjärde säsongen av ”The crown”. Är den bra eller dålig reklam för kungahuset? Den brittiske kulturministern kräver att Netflix tydligt talar om att serien är ren fiktion. Och vissa konservativa kritiker förfasas.

Vem tittar inte på ”The crowns” aktuella fjärde säsong, där den spröda Diana och stiffa Margaret gör entré? Den som i huvudsak utspelar sig under Thatchers tid som premiärminister 1979–1990. Omtumlande år, minst sagt. Upplagt för drama i den högre skolan. Prins Charles mot Diana, och mer oväntat Margaret mot drottning Elizabeth. Hur långt kan man tänja på ”sanningen” i en serie om de kändaste och mäktigaste av europeiska

makthavare? Det är frågan för dagen – och möjligen evigheten.
I det hopplöst rojalistiska Storbritannien, eller åtminstone England, har paniken tydligen börjat sprida sig. Det som i förstone kunde se ut som en global reklamkampanj för monarkin hotar kanske snarare den bestående ordningen. Peter Morgans manus anklagas för att vara en skandal.
Miljoner människor världen över älskar serien, kritikerna likaså. Vad göra?
I helgen gick den brittiske kulturministern Oliver Dowden ut med en varning. Han bedyrade först att ”The crown” är mycket välgjord, men krävde ändå att Netflix inför varje avsnitt måste meddela publiken att detta är fiktion och inte någon slags sanning om det brittiska kungahuset. ”Jag befarar att de yngre generationer som inte levde när det begav sig kan missta fiktion för fakta”, sade han enligt Daily Mail, en tidning som kampanjar för att Netflix tydligt borde skylta med vad publiken egentligen får se.
Det är svårt att hålla sig för skratt.

Från hovets närstående kretsar osar det av indignation. Gänget bakom ”The crown” anklagas för att bedriva ”högst sofistikerad propaganda” med klar republikansk agenda.
Prins Philips gamla vapenbröder är exempelvis upprörda över att han skildras som en hotfull maffia-farbror. Han kliver ju in i Dianas sovrum och vädjar till henne att stanna kvar i äktenskapet med prins Charles – och framför allt inte låta någon utanför familjen få veta hur olycklig och desperat hon känner sig.
Även Margaret Thatchers fanclub har fått blodstörtning. Så naiv och okunnig var hon inte om kungahusets vanor och etikett. Och Thatcher uppmanade verkligen inte drottningen att upplösa parlamentet för att kunna sitta kvar vid makten.
Svårt att inte flabba, som sagt.
Jag ställer mig likafullt delvis på reaktionens sida. Självklart ska det tydligt framgå att vi inte tittar på en dramatiserad dokumentär. ”The crown” är konstnärlig fiktion, dock baserad på verkliga händelser och personer. Hur mycket vi väljer att tro på beror i

sista hand på hur trovärdigt gestaltad vi anser att serien är. Faktafel, alltför extrema tolkningar och rena svartmålningar hör inte hemma i skildringar som gör anspråk på att vara realistiska. Men det är förstås svårt att skildra en exklusiv krets som gjort sagan till sitt varumärke och vanligtvis kräver att få diskret behandling. Där kan fiktionen fylla i luckorna. Historikerna får ta vid senare.
De mycket mäktiga och rika får dessutom räkna med hårda bandage. De har goda möjligheter att prångla ut den bild som passar bäst i världens alla medier och parlament.
Så är skildringen i ”The crown” förödande för monarkin? Knappast.
Jag tyckte avsnitt två (”The Balmoral test”) var fantastiskt, annars gjorde säsong fyra ett såsigare och segare intryck än väntat, trots alla starka skådespelarinsatser och tjusiga scenerier. Tv-seriernas långa format och brist på koncentration börjar bli ett problem.
Monarkin lär överleva. De lättsamma och humoristiska britterna kan ha ett förbluffande

flexibelt förhållande till sanning och konsekvens. De slätar gärna över brutalt uppförande, men självklart bara så länge handlingarna utförs i det beståendes namn.

Jan Eklund
jan.eklund@dn.se

Höga böter för satir av sjöjungfrun

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Den danska tidningen Berlingske publicerade en satirteckning av Köpenhamns landmärke ”Den lilla sjöjungfrun”. Nu döms chefredaktören till nära 400 000 kronor i böter för brott mot upphovsrättslagen, skriver SVT Nyheter.

Den 18 april i år publicerade den anrika danska tidningen Berlingske en bild av en sjöjungfru tecknad som en zombie med röda ögon och sittande på en sten vid strandkanten.
Bilden fick arvingarna till skulptören Edvard Eriksen att gå i taket. ”Den lille havfrue”, placerad i Langelinie i Köpenhamns hamn, har genom åren skapat mycket debatt – hon har fått huvudet avsågat två gånger, sprängts loss från sin sten och blivit övertäckt med färg. Släktingarna har därtill vid flera tillfällen krävt danska medier på ersättning efter att ha visat bilder på statyn.
I det här fallet ger Köpenhamns tingsrätt dem rätt. Enligt domen som föll förra veckan är teckningen för lik originalstatyn för att kunna klassas som ett nytt verk och bryter därför mot upphovsrätten. Dessutom anses bilden demonisera verket.
Berlingskes chefredaktör Tom Jensen döms att betala böter motsvarande nära 400 000 svenska kronor samt rättegångskostnader till släktingarna.

– Det är problematiskt för medierna att man inte kan ta avstamp i den nationella symbol som ”Den lille havfrue” är utan att råka i upphovsrättslig konflikt, säger han till SVT.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

Inrikes DN-artiklar 25 november - 2 december 2020

Artiklarna placer på områden enligt

Sven Wimnell 28 november 2020:

Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzx.pdf

Riksdagen och de politiska partierna

www.riksdagen.se

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Sveriges riksdag

https://www.riksdagen.se

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden

Arbetsmarknadsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Civilutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

Finansutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

Försvarsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

Justitieutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

Konstitutionsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

Kulturutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

Miljö- och jordbruksutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

Näringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

Skatteutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/

Socialförsäkringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

Socialutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

Trafikutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

Utbildningsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

Utrikesutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

EU-nämnden http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

Arbetsmarknadsutskottet (AU)

Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om
1. arbetsmarknadspolitik,
2. arbetslivspolitik med arbetsrätt,
3. integration,
4. åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning samt
5. jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv bereds av arbetsmarknadsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Civilutskottet (CU)

Civilutskottet skall bereda ärenden om
1. äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. försäkringsavtalsrätt,
3. bolags- och föreningsrätt,
4. skadeståndsrätt,
5. transporträtt,
6. konkursrätt,
7. konsumentpolitik,
8. internationell privaträtt,
9. lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet,
10. bostadspolitik,
11. vattenrätt,
12. bebyggelseplanläggning,
13. byggnadsväsendet,
14. fysisk planering samt
15. expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik bereds av civilutskottet. *Lag (2006:885)*.

Finansutskottet (FiU)

Finansutskottet ska bereda ärenden om
1. penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
2. kredit- och fondväsendet,
3. det affärsmässiga försäkringsväsendet,
4. Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
5. den kommunala ekonomin,
6. statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
7. statens egendom och upphandling i allmänhet,
8. förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde samt
9. budgettekniska frågor.

Utskottet ska även granska beräkningen av statens inkomster, sammanställa statsbudgeten och granska årsredovisning för staten.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskulds-räntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen bereds av finansutskottet. *Lag (2010:1417)*.

Försvarsutskottet (FöU)

Försvarsutskottet ska bereda ärenden om
1. totalförsvar,
2. samhällets räddningstjänst,
3. åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
4. kärnteknisk säkerhet och strålningsskydd samt
5. sjö- och kustövervakning,

allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning. Ärenden om anslag till utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap bereds av försvarsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Justitieutskottet (JU)

Justitieutskottet skall bereda ärenden om
1. domstolarna,
2. arrendenämnderna och hyresnämnderna,
3. åklagarväsendet,
4. polisväsendet,
5. rättsmedicinen,
6. kriminalvården samt
7. brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet bereds av justitieutskottet. *Lag (2003:180)*.

Konstitutionsutskottet (KU)

Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om
1. lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
2. lagstiftning om radio, television och film,
3. yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
4. press- och partistöd,
5. Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget och åtal mot riksrevisor,
6. riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
7. länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
8. den kommunala självstyrelsen samt
9. medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse bereds av konstitutionsutskottet *Lag (2010:1417)*.

Kulturutskottet (KRU)

Kulturutskottet skall bereda ärenden om
1. allmänna kultur- och bildningsändamål,
2. folkbildning,
3. ungdomsverksamhet,
4. internationellt kulturellt samarbete,
5. idrotts- och friluftsverksamhet,
6. trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning samt
7. radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid bereds av kulturutskottet. *Lag (2003:180)*.

Miljö- och Jordbruksutskottet (MJU)

Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om
1. jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
2. vädertjänst,
3. naturvård samt
4. miljövård i övrigt som inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel bereds av miljö- och jordbruksutskottet. *Lag (2009:928)*.

Näringsutskottet (NU)

Näringsutskottet ska bereda ärenden om
1. allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
2. industri och hantverk,
3. handel,
4. immaterialrätt,
5. energipolitik,
6. regional tillväxtpolitik,
7. statlig företagsamhet samt
8. pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv bereds av näringsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Skatteutskottet (SkU)

Skatteutskottet skall bereda ärenden om
1. taxering och skattebetalning,
2. folkbokföring samt
3. exekutionsväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution bereds av skatteutskottet. *Lag (2003:180)*.

Socialförsäkringsutskottet (SfU)

Socialförsäkringsutskottet skall bereda ärenden om
1. allmän försäkring,
2. allmän pension,
3. arbetsskadeförsäkring,
4. ekonomiskt stöd åt barnfamiljer,
5. svenskt medborgarskap samt
6. migration.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bereds av socialförsäkringsutskottet. *Lag (2006:885)*.

Socialutskottet (SoU)

Socialutskottet ska bereda ärenden om
1. omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. omsorg om äldre och handikappade,
3. åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
4. alkoholpolitiska åtgärder,
5. hälso- och sjukvård samt
6. sociala ärenden i övrigt.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg bereds av socialutskottet. *Lag (2010:867)*.

Trafikutskottet (TU)

Trafikutskottet skall bereda ärenden om
1. vägar och vägtrafik,
2. järnvägar och järnvägstrafik,
3. hamnar och sjöfart,
4. flygplatser och luftfart,
5. post,
6. elektroniska kommunikationer samt
7. IT-politik.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer bereds av trafikutskottet. *Lag (2006:885)*.

Utbildningsutskottet (UbU)

Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om
1. skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
2. högre utbildning och forskning samt
3. studiestöd.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning bereds av utbildningsutskottet. *Lag (2010:867)*.

Utrikesutskottet (UU)

Utrikesutskottet skall bereda ärenden om
1. rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
2. bistånd till andra länders utveckling samt
3. utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete,
allt i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.
Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd bereds av utrikesutskottet. *Lag (2003:180).*

EU-nämnden

EU-nämnden
9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).
EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.
Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*
Tilläggsbestämmelse
10.9.1
Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*
Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU- nämnden
10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.
Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.
Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

Historisk kris för L fördjupas

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Oron växer inom Liberalerna och DN/Ipsos novembermätning skänker inte partiet något andrum. Med 3 procent avrundat uppåt hamnar partiet under riksdagsspärren för sjätte mätningen i rad, ett bottenrekord för Liberalerna.

– Oron är högst befogad, säger Nicklas Källebring på Ipsos.

Med knappt två år kvar till nästa val mullrar det inom Liberalerna. Torkild Strandberg, partiets i särklass mest framgångsrika kommunpolitiker och en tungviktare internt, ansåg i en intervju i Sydsvenskan att Liberalerna måste börja avveckla samarbetet med Socialdemokraterna. Partiet bör redan nu peka ut Ulf Kristersson (M) som sin statsministerkandidat, menade Strandberg. Liknande uppfattningar har uttryckts i ett par olika upprop från partimedlemmar runt om i landet. Andra företrädare har däremot

försvarat januariavtalet med regeringen.
Bakgrunden till debatten om partiets vägval är ett historiskt svagt opinionsläge. Krisen bekräftas av DN/Ipsos novembermätning. Liberalerna får 3 procent avrundat uppåt. Därmed tangeras partiets bottenrekord från i maj i år. Svackan är den mest långvariga som partiet har upplevt sedan DN/Ipsos startade mätningarna 1979. För sjätte månaden i rad misslyckas Liberalerna med att klara riksdagsspärren på 4 procent. Andra mätningar har visat en likartad bild av ett parti i djup kris.
Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.
– Om den senaste tidens utspel om regeringsfrågan bottnar i oro så är den högst befogad, säger han.
DN/Ipsos undersökning visar också att Liberalerna inte längre är starka i någon väljargrupp. De enda som sticker ut något är de högutbildade där väljarstödet ligger omkring 5 procent.
Den interna debatten i partiet handlar om hur partiet ska positionera sig mellan de två

statsbärande partierna, Socialdemokraterna och Moderaterna. I synen på den S-ledda regeringen skiljer sig Liberalernas väljare från de som sympatiserar med det andra samarbetspartiet, Centern. DN/Ipsos visar att L-väljarna är mer negativa till regeringen än vad C-sympatisörerna är. De som skulle rösta på L tror också i högre grad än Centerpartiets väljare att en moderatledd regering skulle göra ett bättre jobb.

– Det här visar att de som vill ge tydligt besked om att partiet strävar efter en M-ledd regering har visst stöd bland de L-väljare som finns kvar i dag, säger Nicklas Källebring.

Samtidigt har tidigare DN/Ipsos-mätningar visat att det finns ett starkt motstånd bland L-väljarna mot samarbete med SD, något som kan bli nödvändigt om M-ledaren ska bli statsminister.

Överlag är förändringarna små i november. Smittspridningen har tagit ny fart men det ger inget tydligt avtryck i undersökningen som avslutades den 22 november.

Socialdemokraterna ökar marginellt till 26 procent. Det är långt under vårens toppnoteringar

när första vågen av smittan rullade fram men fortfarande högre än innan krisen började. Moderaternas långsiktigt positiva trend bekräftas. 21 procent avrundat neråt innebär partiets högsta notering sedan maj 2018. Sverigedemokraterna har legat stabilt i flera månader och är kvar på 20 procent.

Notabelt är att Vänsterpartiet behåller sitt väljarstöd på 11 procent i den första mätningen efter att Nooshi Dadgostar tagit över partiledarposten från Jonas Sjöstedt. Även Centern ligger still och får 9 procent.

Kristdemokraternas väljarstöd landar på 5 procent i november. Det är det lägsta resultatet i DN/Ipsos på två år. Miljöpartiet är fortsatt i farozonen, precis på 4-procentspärren till riksdagen. Sammantaget har de tre oppositionspartierna till höger (M, KD, SD) ett övertag på 5 procentenheter (avrundat) på januaripartierna (S, MP, C och L).

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Fakta. Undersökningen

Ipsos har under perioden 10–22 november intervjuat 1 541

röstberättigade väljare. Utifrån ett slumpmässigt urval gjordes 305 intervjuer med talad telefoni och 385 via svarslänk i sms. 851 intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Andelen osäkra var 13 procent. Frågan som ställdes var: ”Om det var val till riksdagen i dag, vilket parti skulle du då rösta på?”.

Ewa Stenberg: En grön och energisk karriärist

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Åtta kvinnor har konkurrerat om att få leda krispartiet MP. Det är en slående kontrast mot när partier som S, M och V valt ledare. Nu har valberedningen pekat ut Märta Stenevi som den mest lämpade, en politisk karriärist med hög energi.

Jag har aldrig varit onödigt ödmjuk.”, sade Miljöpartiets partisekreterare Märta Stenevi i en tidigare intervju.
Och på torsdagen stod hon på Miljöpartiets pressträff som huvudkandidat att ta över språkrörsposten efter Isabella Lövin (MP).
De flesta av kvinnorna på partiets toppositioner har varit hennes konkurrenter. De har under hösten hållit debatter och presentationer för partimedlemmar och valberedning och försökt vinna stöd inför partiets extrakongress den sista januari. Målet är inte bara språkrörsposten. Troligen väntar också en ministerpost, kanske rent av en titel som vice statsminister, när regeringen ska ombildas i början av nästa år.
Av de åtta kandidaterna anser valberedningen att Märta Stenevi är den bästa, trots att hon saknar både riksdagsplats och ministererfarenhet. Hon har en stark förankring i Miljöpartiet, som partisekreterare har hon rest och pratat runt mycket och många medlemmar har fått se och höra hennes starka vilja och förmåga att uttrycka sig. Stenevi har brädat

bland andra partiets jämställdhetsminister, gruppledaren i riksdagen och den ekonomiska talespersonen, i valberedningens ögon.
Hon kom från chefsposter i näringslivet och blev regionråd i Skåne 2014 och därefter kommunalråd i Malmö. När Miljöpartiet skulle ha en ny partisekreterare vann hon inte valberedningens gillande, men ställde ändå upp som motkandidat på kongressen förra året och segrade.
Troligen följer någon av de andra kandidaterna Märta Stenevi i de spåren och utmanar henne om språkrörsposten denna gång. Så brukar det vara.
Partikulturen i MP står i kontrast till regeringspartnern Socialdemokraterna. Där har partiledarkandidaterna varit få och motspänstiga. Stefan Löfven sade likt Göran Persson först nej, men lät sig till sist övertalas av valberedningen till att bli den enda kandidaten.
Miljöpartiet bildades av två skäl. Det första var miljön. Det andra var viljan att förnya politiken och komma bort från stela hierarkier och slutna rum. En del i det

sistnämnda är att det ofta finns flera kandidater att välja mellan i en öppen process. Partiet består av individualister och var det parti där riksdagsledamöterna hade högst karriärambitioner, enligt Patrik Öhbergs doktorsavhandling 2011 ”Politiker med karriärambitioner”.

För den som segrar denna gång väntar hårt arbete med att försöka vända Miljöpartiets dalande trend. Det finns önskemål om en tuffare attityd i regeringssamarbetet. Märta Stenevi behöver, om hon blir vald, inte bara hålla sina egna på gott humör och locka nya väljare, hon förväntas dessutom kunna besegra S-ministrar i armbrytning.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Märta Stenevi föreslås bli nytt språkrör

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Miljöpartiets valberedning föreslår den nuvarande partisekreteraren Märta Stenevi till att bli nästa språkrör efter Isabella Lövin.

– Nu vill jag ut och möta våra väljare och göra det tydligt att en röst på Miljöpartiet är en röst för den mest radikala klimatpolitiken, säger Märta Stenevi.

Ett nytt kvinnligt språkrör, som ska efterträda Isabella Lövin, väljs på en extrakongress den 31 januari 2021. Partisekreteraren Märta Stenevi och jämställdhetsminister Åsa Lindhagen har varit förhandsfavoriter. Och det är alltså Märta Stenevi som blir valberednings förslag.

– Det känns jättebra. Jag är glad och stolt över att vara föreslagen. Nu hoppas jag på att vinna förtroendet hos kongressen också, säger Märta Stenevi.

– Nu vill jag ut och möta våra väljare och göra det tydligt att en röst på Miljöpartiet är en röst för den mest radikala klimatpolitiken. Men också för ett mer jämlikt samhälle. Att man inte behöver välja. Vi har svaren på alla de utmaningarna som jag vet att många där ute, precis som jag, är orolig för.
De andra som valberedningenkunde föreslå var riksdagsledamöterna Janine Alm Ericson, Annika Hirvonen, Rebecka Le Moine, Karolina Skog, Pernilla Stålhammar och kommunpolitikern Elin Söderberg från Umeå.
– Vi lägger ett förslag som vi är övertygade om kommer att vinna på kongressen naturligtvis, säger riksvalberedningens Katrin Wissing om Märta Stenevi.
Oavsett vem valberedningen har valt som favorit är det troligt att flera av kandidaterna ställer upp i valet i januari. Ombuden på MP-kongresserna är inte bundna av sina distrikt på samma sätt som i andra partier vilket gör val-utgången svårare att förutspå. Det var under förra årets kongress, när Per Bolund valdes till partiets

manliga språkrör, som Märta Stenevi valdes till att bli partisekreterare. Detta trots att hon inte var valberedningens förslag.
Jämställdhetsministern Åsa Lindhagen svarar DN i en skriftlig kommentar att hon inte vet om hon ska fortsätta kandidera:
”Märta Stenevi är en mycket kompetent företrädare för vårt parti och en person som jag uppskattar mycket som människa. Hon skulle göra ett starkt jobb som språkrör. Jag har inte bestämt ännu om jag ska fortsätta kandidera, jag får återkomma om det. Jag är glad och stolt över den process vi har haft i partiet under hösten, med åtta starka kvinnor som kandiderar sida vid sida och med en fin stämning mellan oss.”
Även Rebecka le Moine, riksdagsledamot och partiets talesperson för biologisk mångfald, har inte bestämt sig för om hon ska ställa upp i valet i januari.
– Jag gratulerar Märta. Jag håller med mycket om det valberedningen har sagt, hon är väldigt kompetent. Nu ska jag sova på saken, om jag ställer upp eller inte.

Karolina Skog gratulerar också hon Märta Stenevi och meddelar att hon nu inte tänker fortsätta kandidera.
Kandidaterna har till på måndag på sig att meddela valberedningen om de vill ställa upp i valet i januari 2021.
Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se
Fakta. Märta Stenevi

Ålder: 44.
Uppdrag: Partisekreterare.
Bakgrund: Kommunalråd i Malmö och regionråd i Skåne. Saknar riksdagsplats.

Federley lämnar politiken tillfälligt: ”Behöver läka”

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

EU-parlamentarikern Fredrick Federley (C) meddelar på torsdagen att han tillfälligt lämnar sina uppdrag. Han hänvisar till personliga skäl som gör att han inte kan fokusera på politiken.
– Han har fått och kommer att få professionell hjälp. I dagsläget vet vi inte när han kommer tillbaka, säger Morgan

Berglund-Williams, pressekreterare för Centerpartiet.

”Jag har under längre tid mått väldigt dåligt, vilket har eskalerat den senaste tiden. Jag känner att jag just nu inte kan fokusera på mitt politiska uppdrag. Jag har fallit i bitar och behöver samla ihop mig själv, läka och hämta styrka”, skriver Fredrick Federley i sociala medier.

Morgan Berglund-Williams säger till DN att Federley tar en paus från politiken men satsar på att komma tillbaka när han mår bättre. Politikerns stol i Europaparlamentet kommer till dess att stå tom, hur länge är oklart.

– I realiteten är det en sjukskrivning. Han tar en tillfällig paus. Det finns tyvärr inget system med ersättare i Europaparlamentet.

Hur länge har ni inom partiet vetat om det här?

– Det kom som en chock för alla inblandade.

42-årige Fredrick Federley inledde sin politiska bana i Centerpartiets ungdomsförbund i mitten av 1990-talet och hamnade i Kungsörs kommunfullmäktige

efter valet 1998. Fyra år senare blev han ungdomsförbundets ordförande och efter ytterligare fyra år kom han in i riksdagen där han satt två mandatperioder. 2014 var ett supervalår och Federley, som vid det laget blivit ansiktet utåt för så kallade Stureplanscentern – ”ett ideologiskt och liberalt flaggskepp inom partiet” –kandiderade framgångsrikt till EU-parlamentet dit han som tredje mest kryssade svensk blev omvald förra hösten. Där har han bland mycket annat engagerat sig i miljö- och jordbruksfrågor.

DN har sökt Fredrick Federley som hälsar via pressekreteraren att han just nu inte kommer att ge ytterligare kommentarer.
– Fredrick är tyvärr inte tillgänglig under den kommande tiden. Han mår väldigt dåligt, han hänvisar till inlägget på Facebook, säger Berglund-Williams.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se
Petter Jerdén

Stenevi utmanas om språkrörs-posten i MP

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Det blir kamp om språkrörsposten på Miljöpartiets kongress. Annika Hirvonen, talesperson i migrationsfrågor, står fast vid sin kandidatur.

– Jag har bestämt mig för att fortsätta att kandidera. Jag har fått väldigt starkt stöd från många som hört av sig, säger Hirvonen.

Flera miljöpartister har kandiderat för att bli Miljöpartiets nästa kvinnliga språkrör efter Isabella Lövin. I förra veckan förordade partiets valberedning partisekreteraren Märta Stenevi som nytt språkrör.

TT

Statsrådsberedningen och statsministern

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigeter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartisteer och liberaler.

Regeroingen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimnell 2 november 2020: **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzt.pdf**

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:
Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet
Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken 1 oktober 2019

Regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister.
Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrations)minister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsminister Isabella Lövin
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd.**
Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Peter Eriksson
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister. som borde ha ansvar för hushållsverksamheter.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet och mot diskriminering och segregation
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Åsa Lindhagen
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik
Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**
Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott
Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.
Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.
Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för en handelsminiser.
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d
Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Per Bolund
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**
Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande **Susanna Gideonsson@lo.se**

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokr.Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Sven Wimnell 28 november 2020:
Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.
Debattartiklar i DN 21 - 27 november 2020. Utrikes och inrikes artiklar 18-24 november 2020.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzx.pdf

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.
Om Statsrådsberedningen

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Stefan Löfven
Statsminister

Hans Dahlgren
EU-minister
Genvägar

Genvägar

- **Globala målen och Agenda 2030**
- **Innovationsrådet**
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister
Statsrådsberedningen
"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Löfven: ”Mycket allvarligt”

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Ivo:s skarpa kritik om vård av äldre i landets samtliga regioner under pandemin väcker starka reaktioner, när många covidsjuka äldre på äldreboende inte fått en individuell bedömning av läkare.

– Det här är en kraftfull kritik och det är mycket allvarligt, säger Stefan Löfven (S).

Ivo delar upp kritiken mot regionerna i fyra punkter:

?Att äldre inte fått vård och behandling efter behov.

?Att äldre inte fått information och inte varit delaktiga i vården.

?Att vård i livets slutskede inte skötts enligt gällande riktlinjer.

?Att det finns brister i primärvårdens patientjournaler.

Tio regioner får kritik på alla fyra punkterna.

Statsminister Stefan Löfven betonar allvaret i kritiken, men säger att lagstiftningen är tydlig med vad invånarna har rätt att förvänta sig av vård och omsorg:
– Regionerna måste se till att alla får den vård och omsorg som man enligt lag har rätt till. Det har inte fungerat. Ivo är väldigt tydliga med att det här är ett ansvar som regionerna bär.
Centerpartiets sjukvårdspolitiske talesperson Anders W Jonsson hänvisar hälso- och sjukvårdslagen.
– Det Ivo pekar på är ju ett lagbrott – att inte göra individuella bedömningar som lagen föreskriver. Den rätten har alla, oavsett om man bor på äldreboende eller i villa.
Västra Götalandsregionen och Region Stockholm hör båda till de regioner som fått underkänt på alla fyra punkterna:
– Jag har än så länge bara hunnit läsa rapporteringen, men det låter väldigt illa. För vår del kan jag säga att vi regelbundet ställde frågor till omsorgen under våren och vi blev lugnade av de svar vi fick, säger Elisabet Lann (KD), kommunalråd med ansvar för äldreomsorgen i Göteborg.

Inom Region Stockholm lyfts nu krav på åtgärder.
– Det här visar hur otroligt sällan läkare har varit på plats – under en pandemi är det förstås helt oförsvarbart. Risken är att det har kostat människoliv, säger Erik Slottner (KD), äldreborgarråd i Stockholms stad.
Talla Alkurdi (S), oppositionsregionråd, säger att partiet nu kräver omedelbara åtgärder.
– Vi har högst dödstal och är hårdast drabbad av pandemin. Trots att vi är den rikaste regionen så har vi lyckats sämst.

Ella Bohlin (KD), vårdutvecklingsråd, är sjuk och svarar genom sin presschef:
– Tyvärr visar granskningen att det har funnits liknande brister över hela landet och det är viktigt att de åtgärdas.

Lars Näslund
lars.naslund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

”Våga prova nya lösningar och arbetssätt i offentlig sektor”

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201129

En offentlig aktör som väljer att inte pröva något nytt ser kanske det som en strategi för att undvika att göra fel. Men det omöjliggör nödvändig utveckling och omställning. Det räcker inte att myndigheter gör på rätt sätt, de måste också göra rätt saker och snabbare ta sig an ny teknik och nya lösningar, skriver Kommittén för teknologisk innovation och etik.

Det är bråttom nu. Riktigt bråttom. Nyheter om skogsbränder, översvämningar och utrotade arter har blivit en del av vår vardag. Samtidigt skapar pandemin ytterligare utmaningar och osäkerhet. Kan Sverige hantera detta? Kan vi bidra till en global hållbar utveckling? Ja, det kan vi, men då måste vi våga testa nya lösningar och arbetssätt.

Offentliga aktörer måste ha mod och möjlighet att försöka!
För att ställa om till ett hållbart samhälle behövs nya produkter och tjänster, men även nya arbetssätt och regelverk. Behoven av nya lösningar är stora och tiden att införa dem knapp. Det gäller inte minst problem kopplade till klimatförändringar och samhällets återhämtning efter pandemin. Och det gäller även förmågan och möjligheten att framtidssäkra vård, skola och omsorg. Detta är utmaningar som ställer helt nya krav på offentliga aktörer, krav som träffar alla, från regeringen till minsta kommun. Att fortsätta som vanligt duger inte.
En självklar utgångspunkt är att alla samhällets aktörer ska agera lagenligt, etiskt och korrekt. Myndigheter ska självklart lägga stort fokus på att göra rätt. Men de måste även hantera vårt samhälles och den globala utvecklingens utmaningar – det vill säga göra rätt saker. En offentlig aktör som väljer att inte pröva något nytt ser kanske det som en strategi för att undvika att göra fel. Ett sådant förhållningssätt omöjliggör

nödvändig utveckling och omställning. Det räcker alltså inte att myndigheter gör på rätt sätt, de måste också göra rätt saker och snabbare ta sig an ny teknik och nya lösningar.

Sverige har höga ambitioner att genomföra de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Enligt FN krävs innovation och ny teknik för detta. Vi har tio år på oss att ställa om samhället. Det kan kännas som en väldigt kort tid, men ny teknik utvecklas nu mycket snabbt. Tempot är till vår fördel, eftersom ny teknik bidrar till att lösa våra problem.

Samtidigt har samhället en utmaning i att se till att offentlig förvaltning, företag och individer hänger med. Inte minst tar det tid att utveckla regelverk som går i takt med teknikutvecklingen. Offentlig sektor måste våga försöka!

Vi i Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet) tror på stegvist förbättringsarbete som utgår från kunskap om problemet och att våga pröva olika lösningar. Enklare uttryckt – att göra försök i verkliga miljöer.

Försök är ett lärande arbetssätt för utveckling och anpassning av

såväl produkter och tjänster, som arbetssätt och regelverk. Genom att avgränsa ett försök i tid och till en viss plats, till exempel en kommun eller region, skapas bättre förutsättningar för att förbättra och trygga nya lösningar innan en mer storskalig lansering. På motsvarande sätt kan försök användas för att pröva nya regler innan de permanentas.

Att använda försök som arbetsmetod skapar förståelse både för grundproblemet och för det som testas. Om försöket visar att den nya lösningen eller regelverket inte fungerar så är det också ett viktigt resultat. Vi tror att försök främjar kreativitet och stimulerar till omställning. Men arbetssättet förutsätter att avvägningar görs mellan nytta och risker, såväl för samhället som för enskilda. Det kräver ledarskap och mod.

Vi är inte först med att se värdet av att göra försök. Redan Axel Oxenstierna utvecklade Sverige via försök. Behovet av att pröva nya lösningar i verkliga miljöer har nyligen lyfts av de statliga forskningsfinansiärerna, Sveriges kommuner och regioner och av Fossilfritt Sverige. En gemensam

nämnare är att förändringen bör utgå från den eller de aktörer som ser behovet av förnyelse och utveckling.
Sanna Marin och finska regeringen har gått ut med ett löfte om att systematiskt uppmuntra och möjliggöra försök som ett sätt att bana väg för en tryggare och mer hållbar samhällsutveckling. Även den tyska regeringen skapar aktivt möjligheter för försök kopplade till utveckling av regelverk och nya lösningar. Där har regeringen tillsatt en särskild funktion som ska hjälpa offentlig förvaltning med ökad flexibilitet och ”Luft zum Atmen” (på svenska: utrymme att andas).
Regeringen bör göra det lättare att kunna pröva ny teknik och nya lösningar.
Vi föreslår att regeringen tar fram en konkret handlingsplan med insatser för att göra det möjligt att starta fler försök i hela landet. Planen bör utvecklas stegvis och påbörjas omgående. Exempel på insatser kan vara att regeringen ökar incitament för försök, utvecklar arbetssätt och verktyg för att regelverk och tillståndsprocesser ska gå i takt

med teknikutvecklingen, skapar stöd för att hantera risk vid försök samt tydligare följer upp försök och innovation.
Vi tror även att det behövs bättre möjligheter att genomföra försök som kombinerar utveckling av regelverk med test av ny teknik. Till exempel försök med självkörande maskiner inom jordbruket eller digitala lösningar för informationsutbyte mellan välfärdens aktörer. Vi föreslår därför att alla kommuner, regioner och statliga myndigheter på ett enkelt sätt ska kunna anmäla behov av regelförändringar för att kunna genomföra försök. Därigenom kan ett mer dynamiskt arbetssätt införas som gör det möjligt att skapa förbättringar i mindre steg och oftare.
Regering och riksdag bör även utveckla hur styrning och uppföljning av aktörer inom offentlig sektor går till. För att säkerställa grundlagens skrivning om att det allmänna ska främja en utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer behöver Sverige myndigheter som

uppmuntras, vill och kan pröva ny teknik och nya lösningar.
Vi vill därför uppmana regeringen att uppmuntra till försök. Vi vill också uppmana offentliga aktörer att våga försöka. Det kommer att krävas mod, ledarskap och initiativ, men är en tydlig väg mot ett tryggt och hållbart samhälle. Det kommer att löna sig.

Bakgrund. Komet

Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet) arbetar på uppdrag av regeringen för att Sverige ska kunna vara ledande på ansvarsfull utveckling och användning av ny teknik. Uppdraget syftar till att skapa goda förutsättningar för innovation och konkurrenskraft samtidigt som utvecklingen och spridningen av ny teknik sker tryggt, säkert och med ett långsiktigt samhällsperspektiv.
Läs mer på kometinfo.se.

Charlotte Brogren, teknologichef Alimak AB och fd generaldirektör Vinnova
Stefan Einhorn, professor i molekylär onkologi Karolinska Institutet

Rikard Jermsten, generaldirektör Konkurrensverket
Ulla Sandborgh, generaldirektör vid näringsdepartementet
Jon Simonsson, ordförande Kommittén för teknologisk innovation och etik
Kristina Svahn Starrsjö, justitieråd Högsta förvaltningsdomstolen
Erik Thedéen, generaldirektör Finansinspektionen
Artikelförfattarna är ledamöter i Kommittén för teknologisk innovation och etik

Stefan Löfven: Det kommer inte att vara över i augusti

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Landets regioner bär ansvaret för att gamla människor på äldreboenden inte har fått den vård som de har rätt till under den pågående pandemin. Det fastslår statsminister Stefan Löfven i en DN-intervju.

– Det finns ingen tvekan om det. Jag tycker att det är jättemärkligt att det över huvud taget kan uppstå en diskussion, säger han.

I förra veckan presenterade Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, en granskning som visade på allvarliga brister i hanteringen av personer på äldreboenden. Under pandemins första våg fick till exempel många av de äldre ingen individuell bedömning av läkare, något som de har rätt till enligt lagen.

Statsminister Stefan Löfven (S) framhåller att Ivo väldigt tydligt pekat ut regionerna som ansvariga för situationen.

Delar du Ivo:s uppfattning?

– Det finns ingen tvekan om det. Jag tycker att det är jättemärkligt att det över huvud taget kan uppstå en diskussion. Det är tydligt i lagen vilka som har ansvar för vad. Ivo är jättetydliga med det, och det är med anledning av att lagen är som den är, säger Stefan Löfven.

Hur ser du på ditt och regeringens ansvar?

– Staten ser till att det finns resurser, ekonomiska medel men också utbildad personal. Men när

vi har en ansvarsfördelning så är det den som gäller.
– Sedan kan man alltid diskutera om det behövs mer pengar. Vi tillför nu gigantiska resurser. Under förra mandatperioden tillfördes 35 miljarder till svensk välfärd och 100 000 fler anställdes.
– Huvudfrågan för mig är inte att kasta en het potatis mellan oss. Huvudfrågan är hur vi gör för att befolkningen i Sverige ska få det bra, oavsett var man lever någonstans.

Hur ser du på att vi kan gå ur den här krisen med tusentals döda och ingen tar riktigt på sig ansvaret?
– Coronakommissionen är tillsatt för att vi ska få en helhetsbild. Det är klart att regering, riksdag, kommuner och myndigheter ska synas. Det är viktigt att vi får den överblicken. Många började redan i våras säga vad som måste förändras men att dra de allra mest långtgående slutsatserna för tidigt blir heller inte bra.
Vad har regeringen gjort för att det inte ska bli samma situation som i våras på landets

äldreboenden nu under andra vågen?
– I våras kunde vi konstatera att det var för få som var utbildade i grundläggande hygienrutiner. Det fungerade heller inte bra med skyddsutrustning. Socialstyrelsen fick ett uppdrag att se till att utbilda och har nu utbildat 160 000 människor. Socialstyrelsen fick också i uppdrag att hålla ihop upphandlingen av skyddsutrustning så att det finns en marginal.
– Sedan är det inte minst den stora satsningen på äldreomsorgen. Regionerna får fyra miljarder extra per år de kommande åren för att kunna gå upp i bemanning, för att inte ha delade turer och undvika ofrivilliga deltider. Det är en massiv satsning. Vi ska inte tillbaka till hur det var före pandemin, vi ska till någonting bättre.
Är det något du ångrar i regeringens hantering av coronakrisen?
– Jag vill vänta med att dra de mest långtgående slutsatserna. Vi är fortfarande mitt uppe i hanteringen. Jag har fullt fokus på att se till att skydda liv och hälsa,

att se till att sjukvården klarar det här och att det finns resurser. Men vi ska inte vara främmande för att dra slutsatser längre fram. Med facit i hand, var det rätt att höja gränsen till 300 personer och lätta på råden till 70-plussare samtidigt som smittspridningen tog fart?
– Gränsen på 300 var ett undantag och den tillkom efter en lång diskussion mellan myndigheterna och arrangörerna om det går att genomföra på ett smittsäkert sätt. Både kultursektorn och idrottssektorn hade vittnat om hur oerhört tufft det var. I efterhand visade det sig att smittspridningen blev så hög i samhället att vi sa att det är åtta personer som är normen.
När ni presenterade det här uppfattades det som en lättnad av restriktionerna, tror du att det har spelat någon roll för hur medborgarna valt att lyssna på råd och rekommendationer under hösten?
– Under senvåren, sommaren och den tidiga hösten fick vi en liten respit och det upplevdes som om smittan hade minskat. Det kanske gör att man inte tänker lika mycket på avstånd. Det

anordnades fester, man kom tillbaka till arbetet.
– Nu tycker vi oss se att det har blivit en förändring i beteendet. Det är ytterst vi som enskilda människor som avgör hur det ska gå. Jag hoppas att vi kan hålla i och hålla ut.
Hur bedömer du risken att regeringen tvingas genomföra ännu hårdare restriktioner?
– Jag utesluter inte det. Utgångspunkten är att rädda liv och hälsa. Om det skulle krävas är vi beredda att göra det.
Flera länder räknar med att kunna vaccinera större delen av sin befolkning fram till sommaren, medan svenska myndigheter bedömer att större delen av svenskarna inte kan vaccineras förrän hösten 2021. Varför är det så?
– Jag vet inte hur andra tänker, jag vet bara vad som ligger till grund för den bedömning vi gör. Dels är det så att vaccinen inte kommer samtidigt, de kommer att bli godkända vid olika tidpunkter och vara uppbyggda på olika sätt. Om de kommer successivt och vi börjar med riskgrupper som äldre och personal inom vård och omsorg, då blir verkligheten så att

alla inte kommer att vaccineras direkt.
– Myndigheterna och samordnaren har bedömt att det stora antalet vaccinationer kommer att ske efter sommaren. Jag har ingen annan kunskap. Det kan också vara bra att inte ha siktet för kort inställt och tänka att det här är över i augusti. Nej, det är förmodligen inte över. Vi får sikta in oss på längre tid.
Med tanke på att samarbetet mellan stat och regioner glappat tidigare under pandemin, känner du dig trygg med att Sverige kommer att klara av att vaccinera hela befolkningen lika snabbt som andra EU-länder klarar?
– Jag tror att Sverige har bättre förutsättningar. Vi har i grunden en vaccinationsstruktur på plats. Regionerna har vaccinerat förut och vi har en av de mest vaccinationstillvänjda befolkningarna. Men det bygger i grunden på väldigt noggrann planering och vi ska inte underskatta den logistiska utmaningen. Det är en sak att få fram ett vaccin men det är först när nålen sitter i armen som det gör verkan.

– Det är en gigantisk utmaning och att det skulle ske utan några som helst problem är naivt att tro, men det jag hör är att alla regioner är på det här, de har gjort sin beställning, det vet hur många som ska vaccineras och i vilken ordning de ska ta det.

Hur ser du på medborgarnas chanser till ett något så när normalt julfirande?

– Vi väntar nu på Folkhälsomyndighetens bedömning. Men man ska inte räkna med en helt normal jul. Det vore naivt. Vi kommer att behöva tänka till kring julen så att den inte ska bli ett smittspridningstillfälle.

Hur ska du själv fira jul?

– Vi ska avvakta myndighetens besked, men jag och Ulla förbereder oss på en annorlunda jul.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Fakta. Landsting blev regioner

Regionerna hette tidigare landsting, men har sedan 2007 successivt ombildats till regioner. I Sverige finns totalt 21 regioner. Regionerna ansvarar för uppgifter som är gemensamma för länet,

som hälso- och sjukvården samt tandvård för personer upp till 23 år och kollektivtrafik. Regionen har kommunal beskattningsrätt och verksamheten finansieras till största delen via regionskatten. Därutöver får regionerna inkomster från patientavgifter och försäljning av tjänster. Staten bidrar med generella och riktade statsbidrag.

Ewa Stenberg: ”Det var inte mitt fel” blir valrörelsens signaturmelodi

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Människor dog på äldreboenden utan att ha fått den läkarbedömning de har laglig rätt till. Det är den största politiska skandalen i coronakrisens Sverige. Nu säger statsministern att han

inte har något ansvar för det, och pekar på regionerna. Men det är en sanning med modifikation.

Analys.

Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården, står det i lagen. Men i pandemins Sverige har det inte fungerat så.

Förra veckan presenterade Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, en granskning som chockerade många. Det visade sig att en femtedel av de covidsjuka på närmare hundra undersökta äldreboenden inte fått någon individuell bedömning av läkare över huvud taget. Anhöriga hade inte heller rådfrågats innan palliativ vård (alltså lindrande vård i livets slutskede) sattes in. Bara 5–7 procent av de sjuka hade undersökts av en läkare på plats. Ivo riktar hård kritik mot regionerna, som ansvarar för läkarvården för dem som bor på kommunernas äldreboenden. Statsminister Stefan Löfven (S) säger att ansvaret för att människor förvägrats den vård de har rätt till på äldreboendena ska utkrävas av regionerna. ”Jag tycker att det är jättemärkligt att

det över huvud taget kan uppstå en diskussion. Det är så tydligt i lagen vilka som har ansvar för vad”, säger Stefan Löfven till DN. Statsministern medger inga fel under pandemin. ”Jag vill vänta med att dra de mest långtgående slutsatserna. Vi är fortfarande mitt uppe i hanteringen. Jag har fullt fokus på att se till att skydda liv och hälsa, att se till att sjukvården klarar det här och att det finns resurser”, säger han.
Men ibland kan det skydda liv och hälsa att medge fel. Det är - uppenbart att den svenska krishanteringen har brustit på flera punkter. Kan stat, regioner och kommuner lära sig av de misstagen kanske liv kan räddas så här under pandemins andra våg. Ivo såg ingen förbättring av vården på de undersökta boendena mellan pandemins inledning och senvåren. Fungerar det som det ska nu?
När krishanteringen brustit i regioner och kommuner på andra områden har regeringen gått in. I krisens inledning var det till exempel uppenbart att regionerna misskött sin uppgift att beredskapslagra skyddsmateriel. Då gick regeringen in och gav

Socialstyrelsen i uppdrag att handla in utrustning och fördela till dem som behövde det bäst.
En annan brist i krishanteringen var att Sverige var sent i gång med testning och smittspårning. Enligt regeringen bar regionerna hela ansvaret för det. Ändå gick regeringen in med statliga pengar och tillsatte dessutom en nationell samordnare för att få fart på verksamheten.
Detta har ingen kritiserat regeringen för. Finns det stora brister som äventyrar liv och hälsa i ett land förväntar sig medborgarna att regeringen ska hjälpa till att lösa problemen.
Det är svårt att förstå att regeringen inte skulle kunna göra något alls åt de uppenbara missförhållandena på äldreboenden. Ivo påpekar att bristerna i äldrevården varit kända en längre tid. Det kom också larmrapporter från andra länder i pandemins inledning om att äldreboenden var särskilt sårbara. Sedan kom larmrapporter också från Sverige, bland annat reportage här i DN.
”Huvudfrågan för mig är inte att kasta en het potatis mellan oss”,

säger statsminister Stefan Löfven om ansvarsfördelningen.
Ändå pågår det ett Svarte Petter-spel om ansvaret för bristerna i krishanteringen. Av landets 21 regioner är 12 borgerligt styrda, bland annat Stockholm, Västra - Götaland, Skåne och Uppsala. Bara en är vänsterstyrd (Västerbotten, som också fick hård kritik av Ivo), övriga har blocköverskridande ledningar.
Det är förstås mer fördelaktigt för Socialdemokraterna om felet ligger i verksamheter som leds av Moderaterna. M har å andra sidan insett faran, och markerar högljutt varje gång ministrar kritiserar regionerna, även om det handlar om uppenbara brister.
Här hörs redan signaturmelodin inför valrörelsen. ”Det var inte vårt fel”.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna.

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för biståndS- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.
Områden

Områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Handelspolitik och främjande
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Utrikes- och säkerhetspolitik

Om Utrikesdepartementet

Relaterad navigering

- Utrikesdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- UD:s reseinformation

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ann Linde
Utrikesminister
Anna Hallberg
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Peter Eriksson
Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Genvägar

Genvägar

- Sveriges diplomatiska förbindelser
- Swedish Foreign Policy Stories
- Sweden Abroad
- UD: presstjänst
- UD:s internationella presscenter
- UD Legaliseringar
- Misstanke om brott eller oegentligheter
- Klagomål mot utrikesförvaltningen
- UD:s rapporter om mänskliga rättigheter
- Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation
- Sverige i FN:s säkerhetsråd

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Ann Linde

Utrikesminister
Utrikesdepartementet
”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Utrikesdepartementet
"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- **Handelspolitik och främjande**
- **Nordiska frågor**

SW . 653 Handelsverksamheter.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Peter Eriksson

Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Utrikesdepartementet
”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."

Peter Erikssons områden

- **Internationellt**

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

Områden

Områden

- **Miljö och klimat**

Om Miljödepartementet

Relaterad navigering

- **Miljödepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Isabella Lövin

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

Genvägar

Genvägar

- **Aktuella regeländringar**

Aktuellt från Miljödepartementet

Isabella Lövin

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister
Miljödepartementet

Isabella Lövins områden

Miljö och klimat

Försvars-departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.
Områden

Områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Om Försvarsdepartementet

Relaterad navigering

- **Försvarsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Peter Hultqvist
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet
"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Utsläppen halveras om plasten sorteras ut

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Stockholmarnas osorterade hushållssopor orsakar 175 000 ton i koldioxidutsläpp per år. Det totala koldioxidutsläppet från regionens avfall motsvarar ett halvårs biltrafik, visar nya beräkningar från Stockholm Exergi.

– Vi har fasat ut alla fossila bränslen som olja och kol. Det som är kvar är plasten, konsumtionssamhällets baksida, säger Ulf Wikström, hållbarhetschef.

Stockholm Exergis nya rapport visar att stockholmarnas avfall ger upphov till 325 000 ton i koldioxidutsläpp varje år. Bara hushållsavfallet uppgår till 175 000 ton enligt årets plockanalyser, den största delen kommer från plast.

Varje stockholmare bidrar årligen med 57 kilo koldioxidutsläpp i sitt avfall. Om alla plast- och pappersförpackningar med plast sorterades ut skulle utsläppen mer än halveras till 22 kilo, enligt

bolagets beräkningar. Totalt handlar det om 105 000 ton mindre utsläpp.
– Det finns en stor potential till lägre utsläpp. Totalt motsvarar utsläppen från allt vårt avfall ett halvårs biltrafik. Vi kan komma väldigt långt, väldigt snabbt om vi bara får plasten i kretslopp, säger Ulf Wikström, hållbarhetschef på Stockholm Exergi.
Störst koldioxidutsläpp ger plastförpackningar som står för 55 procent av utsläppen från plast i hushållsavfallet. Övriga stora klimatbovar är soppåsar, övrig plast och blöjor.
– Vi vill uppmuntra hushållen att kämpa på med sorteringen och - lägga plasten där den hör hemma. Få saker får lika stor klimatnytta och det är ingen stor uppoffring, säger Ulf Wikström.
Någon positiv effekt av skatten på plastpåsar har man hittills inte kunnat uppmäta. Plastpåsen står för 15 procent av de totala utsläppen i hushållsavfallet.
– Den klassiska matkassen minskar, men försäljningen av de gråsvarta påsarna på rulle har ökat enligt handeln. Vi har inte underlag ännu för att se om det blir färre ton plast i restavfallet

genom skatten på plastkassar, men det kommer vi att följa upp. Stockholm Exergi börjar i år att redovisa varje enskild avfallsföretagares klimatpåverkan i mängd koldioxid. Allt för att i ett första steg få företag som lämnar avfall till förbränning att frivilligt förbättra information och möjlighet till utsortering för att minska plasten.

– Den som vill minska utsläppen i Stockholm måste titta på avfallet. Vi har fasat ut alla fossila bränslen som olja och kol. Det som är kvar är plasten, konsumtionssamhällets baksida. Plastanvändningen ökar dessutom och bara en tiondel återvinns. Ansvaret ligger lika mycket på producenter och avfallshanterare menar företaget som bjudit in både bransch och politiker till ett avfallsseminarium på tisdagen för att diskutera förändringar i hela värdekedjan.

– Produkterna måste tillverkas så att de kan återvinnas enkelt och konsumenter måste också enkelt kunna se att det ska återvinnas. Det gäller ju att plasten vi sorterar ut återvinns av producenterna också, då blir det dubbel miljövinst. Det mesta blir ju avfall.

Vi har överlag alldeles för mycket i restavfallet som har använts en gång eller en kort period och sedan kommer till oss.
Efter nyår ska Stockholm Exergis nya sorteringsanläggning, som byggs i Brista med avfallsbolaget SÖRAB, fungera fullt ut. Då beräknas att cirka 75 procent av avfallsplasten som finns kvar efter källsortering kan sorteras ut maskinellt för återvinning. En liknande anläggning planeras även i Högdalen.
Kostnaden för maskinell eftersortering uppskattas till omkring 200 kronor per hushåll och år och sätts av de kommunala avfallsbolagen.
– Sorteringsanläggningen i Brista kommer att plocka ut väldigt mycket plast i ett nafs. Med bättre källsortering och eftersortering kan vi minska utsläppen med ett par hundratusen ton per år bara i Stockholm. Jag tror att många tycker att det är värt det för att minska klimatpåverkan från sitt avfall och öka återvinningen av plast och metaller. Vi måste visa på sambandet mellan bättre sortering och minskade utsläpp, säger Ulf Wikström.
Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

Fakta. Koldioxidutsläpp från hushållsavfall

Årliga utsläpp från avfallsbehandling hos Stockholm Exergi:
Totalt koldioxidutsläpp vid förbränning av avfall: 325 000 ton.
Koldioxidutsläpp från hushållsavfall: 175 000 ton.
Koldioxidutsläpp från verksamhetsavfall: 150 000 ton.

Andel av det fossila koldioxidutsläppet från hushållsavfall:
Plastförpackningar 55 procent
Soppåsar 15 procent
Övrig plast 12 procent
Blöjor 11 procent
Pappersförp. med plast 5 procent
Övrigt 2 procent

Andel hushållsavfall enligt plockanalys som kan gå till återvinning:
Matavfall 35 procent
Övrigt 15 procent
Blöjor 12 procent
Pappersförpackningar 10 procent

Plastförpackningar 10 procent
Returpapper 8 procent
Soppåsar 3 procent
Övrig plast 3 procent
Glas 2 procent
Metall 2 procent

Källa: Stockholm Exergi

Grön vätgas ger hopp om att lösa klimatkrisen

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Grön vätgas har på kort tid seglat upp som klimaträddare. Gruvjätten LKAB är den senaste stora utsläpparen som har aviserat en storsatsning. EU:s klimatkommissionär Frans Timmermans pekar ut vätgasen

som ”den nya energins rockstjärna”. Men kritiker pekar på problem.

Vätgas kan ersätta fossila bränslen inom industrin, flyget, i lastbilar och för kraftvärme. Dessutom kan den användas för att lagra el från sol och vindkraft.

Så kallad grön vätgas som framställs av el från förnybara källor släpper bara ut vattenånga. Det har gjort att vätgas på kort tid har blivit den energilösning som många vill satsa på när samhället snabbt behöver ställa om för att nå klimatmålen.

– Vatten består av väte och syre, genom att tillföra energi i form av elektrisk energi delar man upp det i vätgas och syrgas, det har varit känt i 200 år att man gör så, säger Göran Lindbergh, professor i elektrokemi vid KTH.

Processen kallas elektrolys och kräver mycket el. Göran Lindbergh leder ett projekt som nyligen fick 50 miljoner kronor för att utveckla framställning, användning och lagring av vätgas.

Att den gröna vätgasen får ett genombrott just nu beror på att förutsättningarna nu finns.

– Under några år har förnybar energi fått ett allt större inslag i Europa och priset på förnybar energi har gått ner kraftigt. I Sverige sker investeringar i förnybar energi utan subventioner vilket inte har skett tidigare så då blir elen ganska billig, det är en förutsättning för att grön vätgas ska kunna konkurrera med fossila bränslen.
Dessutom har de apparater, elektrolysörer, som används för att framställa vätgasen blivit allt billigare. De senaste tio åren har priset mer än halverats och ytterligare en halvering jämfört med i dag beräknas ske till år 2030. Redan då tros grön vätgas kunna börja konkurrera med fossilbaserad vätgas i pris.
Intresset för vätgas är mycket stort. I somras lanserade EU-kommissionen en vätgasstrategi som ska göra Europa ledande på området. Vätgas förklarades vara avgörande för den gröna given och centralt för att nå EU:s klimatmål att vara klimatneutralt till 2050. Den ska även vara en komponent i en grön återhämtning efter coronakrisen och skapa mängder med jobb.

Upp till 470 miljarder euro, ungefär 5 000 miljarder kronor kan komma att investeras i omställningen. Redan om fyra år är målsättningen att elektrolysörer för produktion av grön vätgas motsvarande en effekt på 6 gigawatt ska vara installerade, i dag är kapaciteten 1 gigawatt.
EU:s klimatkommissionär Frans Timmermans som är ansvarig för att driva igenom den gröna given presenterade strategin och hyllade vätgasen som den stora klimat-räddaren. Han sa bland annat att den har blivit ”den nya energins rockstjärna”.
I Europa har flera länder, exempelvis Tyskland, Nederländerna och Danmark, antagit nationella vätgasstrategier. Nederländerna har även en ”vätgasambassadör”.
Sverige har än så länge ingen vätgasstrategi, men Miljöpartiets språkrör Per Bolund har sagt att partiet vill se en nationell strategi.
Regeringsinitiativet Fossilfritt Sverige jobbar med att ta fram en vätgasstrategi som beräknas bli klar nästa år.

– På bara två år har kartan över vätgasens roll i omställningen förändrats dramatiskt. Vätgas i lastbilar eller flyg trodde jag inte på för två år sedan och jag hade aldrig kunnat gissa att vätgas skulle vara billigare än fossilgas före 2030 som prognoserna nu visar, säger Svante Axelsson, nationell samordnare för Fossilfritt Sverige.
– Lastbilsjättar som Scania, Volvo AB och Daimler har bestämt sig för att satsa på bränsleceller och vätgas. Airbus har meddelat att de ska ha ett flygplan klart för vätgas till 2035. Sjöfarten har färjor som har vätgas.
Häromdagen skrev gruvjätten LKAB på DN Debatt att de ska storsatsa på grön vätgas för att få fram fossilfritt järn. Sedan tidigare är LKAB en av parterna i ett unikt svensk exempel på omställning i industrin med hjälp av vätgas – projekt Hybrit. Genom att ersätta kol med vätgas i stålproduktionen siktar de tillsammans med SSAB och Vattenfall på att vara först i världen med fossilfritt stål. Lyckas det får det stor betydelse för klimatet, globalt står

stålindustrin för 7 procent av utsläppen. I Sverige står SSAB för 14 procent av de inhemska utsläppen. LKAB står för 4 procent.

Nyligen skrev svenska flygforskare, även de på DN Debatt, att vätgas är flygets framtid och efterlyste svenska satsningar.

Transporter är en nyckelsektor där det gäller att få ner utsläppen, och där kan vätgasen spela stor roll.

– Transportsektorn håller på att elektrifieras. Batterier är jättebra och kommer att lösa många problem, men de löser inte alla problem. Vi har elbilar men hur blir det om vi ska köra fartyg? Eller om vi ska flyga eller köra tunga transporter långa sträckor, då behöver vi ett komplement. Vätgas kan fylla ett utrymme som inte batterierna kan ta, säger Göran Lindbergh.

I projektet ingår att förbättra bränsleceller så att de blir både mer effektiva och billigare. Då kan de konkurrera ut förbränningsmotorer, gasturbiner och liknande.

– Bränslecellen funkar som ett batteri där du matar in vätgas och

luft hela tiden och så får du energi. Det blir en elektrifiering men inte med batterier. Går man över till vätgas då kommer man att ha bränsleceller. Det finns så mycket fördelar med att få en konvertering som inte ger en massa utsläpp och som är tyst, säger Göran Lindbergh.

– Min gissning är att det kommer att hända samma sak som med vind- och solkraft samt batterier. När volymerna ökar minskar kostnader, så från att ha varit ett område med ganska låg tillväxt och relativt få företag som varit verksamma så drar det i väg nu.

Grön vätgas och sol- och vindkraft hänger samman på fler sätt. De nya energikällorna är variabla, produktionen varierar med vädret, de behöver någon form av lagring och då kan vätgas användas.

– I Danmark är det ibland så mycket el i ledningarna att man betalar konsumenter för att använda el. Om du ska ha ett system där du kan balansera övertrycket i ledningarna så kan du producera vätgas de där dagarna då elen är så billig att den nästan är som ett avfall som man

vill bli av med, säger Svante Axelsson.
– Batterier lagrar kanske el veckovis, aldrig årsvis, men vätgas kan lagra el lång tid. Det är en revolution.
En nackdel med vätgas är explosionsrisken, något som kritiker håller fram. Sinnebilden är zeppelinaren Hindenburg som exploderar och brinnande störtar till marken. Men Göran Lindbergh tonar ner de varningarna.
– Man ska inte förringa farorna och man ska ta människors oro på allvar. Men vätgas används i stor skala redan i dag i bland annat raffinaderier. Industriellt har man lärt sig hantera vätgas och det finns en massa standarder för hanteringen. Egentligen tror jag vi har ett större mentalt hinder än ett verkligt hinder, säger han.
En annan nackdel är att delar i elektrolysörerna, precis som batterier, består av metaller där tillgången är begränsad. Att hitta alternativa material ingår i forskningsprojektet.
– Mycket av tekniken i dag använder begränsade resurser i form av ädelmetaller som till exempel platina, där måste man

hitta lösningar så man inte skapar ett ännu större miljöproblem.
Hur stort kan det bli med vätgas, kommer det att fungera på alla områden?
– Jag tror att det kan bli jättestort. Jag är väldigt övertygad om att transportsektorn är på väg att bli elektrisk på något sätt och vätgas är en del av den elektrifieringen. Det kommer ganska snart att bli billigare att ha elbil, om det inte redan är det. När åkare upptäcker att det är billigare att tanka vätgas än att tanka diesel, då byts alla lastbilar ut.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

Fakta.

EU:s klimatstrategi innebär bland annat att redan om fyra år är målsättningen att elektrolysörer för produktion av grön vätgas motsvarande en effekt på 6 gigawatt ska vara installerade och en miljon ton grön vätgas produceras. År 2030 ska kapaciteten vara minst 40 gigawatt. I dag är kapaciteten 1 gigawatt.
Upp till 470 miljarder euro, ungefär 5 000 miljarder kronor

beräknas investeras i omställningen.

Inom industrin har vätgas använts länge, den är en världens vanligaste industrigaser. Men då är det vätgas som framställs av fossila bränslen och orsakar stora utsläpp av koldioxid. I Europa är utsläppen på mellan 70 och 100 miljoner ton årligen, ungefär dubbelt så mycket som de 50 miljoner ton som Sverige släpper ut varje år.

Systembolaget återkallar rosévin

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Systembolaget slutar sälja och återkallar rosévinet ”Band of Roses Rosé” av årgång 2019, med artikelnummer 90365.

Vinet har visat sig innehålla små mängder av en pesticid, alltså ett bekämpningsmedel, som inte är tillåtet i EU, skriver

Livsmedelsverket i ett pressmeddelande.
TT

Trafikverket får flytta fridlyst mossa

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Trafikverket vill bygga om Fagrabäcksrondellen i Växjö till en kostnad av 300 miljoner kronor för att ge Växjöborna ökad tillgänglighet och förbättrad trafiksäkerhet. Men den fridlysta gröna sköldmossan som finns i Fylleryds naturreservat har varit i vägen.

Nu står det dock klart att Trafikverket får lov att bygga, rapportera r P4 Kronoberg. Enligt en dom i mark- och miljödomstolen får den fridlysta mossan flyttas. Tidigare hade länsstyrelsen gett verket dispens, men det beslutet överklagades då av föreningen Mossornas vänner.
TT

525 000

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

hektar ska avsättas för att bevara de stora naturskogarna längs den svenska fjällkedjan – ett område större än hela Västmanlands län. Det föreslås i en skogsutredning som lämnas över till regeringen på måndag, rapporterar lantbrukets affärstidning ATL. Kostnaden beräknas till 14 miljarder kronor, plus att staten och det statliga bolaget Sveaskog avstår mark värd 5 miljarder kronor.
TT

Seth: Ingves går i bräschen men låtsas inte om det

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Torsdagens räntebesked rymde en anspråkslös världsnyhet. Riksbanken inför nu en regel som innebär att man kan stänga ute ”bruna” företag från sina stödprogram.

Det är något som centralbanker i Europa har vridit och vänt på men hittills inte lyckats göra verkstad av.

Analys. DN:s ekonomiska kommentator

Christine Lagarde, chef för europeiska centralbanken ECB, brukar säga att hon vill kunna se sina barnbarn i ögonen. Andrew Bailey, som har efterträtt klimatprofilen Mark Carney på Bank of Englands chefspost, pratar också gärna om förnybar omställning. Senast i ett ambitiöst linjetal härom veckan.

Men på torsdagen blev de alla omsprungna av Stefan Ingves, som aldrig har haft någon hög svansföring i klimatfrågan och

som dessutom tonar ner Riksbankens nya gröna linje.
Vad är det som har hänt?
En liten världsnyhet gömdes i veckans räntebesked. Riksbanken kommer i fortsättningen inte att röra obligationer från företag som bryter mot vissa hållbarhets-kriterier. Bruna bolag stängs ute från stödprogrammen.
Det är samma fråga som ECB, Bank of England och andra centralbanker brottas med men inte har satt ned foten i. ”Grön QE”, heter det ibland, fast man menar lite olika saker.
Riksbankens variant sträcker sig inte så långt.
Inom ECB är frågan känslig. Tyska Bundesbank och chefen Jens Weidmann är skeptisk, medan Lagarde och vapendragaren Isabel Schnabel driver på. De uppvaktas också ivrigt av miljörörelsen. På Bank of England har planerna på att klimatsäkra bankens åtgärder försenats av pandemin. Vilket har mött kritik.
För Riksbanken tycktes det hela väldigt enkelt. Stefan Ingves nämnde varken barnbarn eller moder jord på torsdagens

presskonferens utan talade om att frågorna var ”tekniska”.
Så skulle nog inte hans europeiska kollegor beskriva det. Frågan är ju politiskt glödhet. Och samtidigt inte alls enkel för centralbankerna. Ingenstans i Riksbankens eller ECB:s mandat nämns klimatfrågan. Ingen har gett dem något uttalat uppdrag gripa in. Verktygen de har är dessutom trubbiga.
Men när allt kommer omkring har centralbankerna enorm makt över finansmarknaderna, som i sin tur styr investeringarna i den verkliga ekonomin. Och i EU:s fördrag heter det faktiskt att penning-politiska ska ”stödja den allmänna ekonomiska politiken inom unionen”. Man kan tycka att unionens utsläppsmål hör till saken.
Sveriges klimatmål är dessutom inskrivna i vår lagstiftning. Det vore rätt udda om Riksbanken helt struntade i frågan. Någon hållning måste den ha.
Att Riksbanken tar steget nu, före alla andra, har sina förklaringar. Ett skäl är att frågan faktiskt är - enklare i Sverige. Det är ont om riktigt, riktigt ohållbara bolag i Sverige. Inga oljejättar, inga kolgruvor.

Riksbankens policy innebär därför kanske inte så mycket i praktiken. Tyvärr verkar det inte som att vi kommer att få veta vilka bolag som eventuellt väljs bort när den är ute och köper lånepapper.
En annan anledning till att det sker nu heter sannolikt Anna Breman. Både före och efter att hon tillträdde i Riksbankens direktion för snart ett år sedan har hon drivit på. Om det har hon varit ganska ensam. Debatten i Sverige har varit sval. Men det lär ändras nu.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se

Miljardsatsning kan ge 100 mil skyddad fjällnära skog

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Staten bör satsa 14 miljarder kronor på att skydda ett 100 mil långt skogsbälte längs fjällkedjan. Det föreslår Skogsutredningen som också vill att naturvården ska bygga på frivillighet för markägarna.

– Vi tror att det minskar konflikterna om skogen, säger utredaren Agneta Ögren.

Konflikten om den svenska skogen har trappats upp under flera år. I grund och botten handlar det om hur balansen ska se ut mellan produktion och naturvård. Oenigheten är djup mellan skogsbranschen och miljörörelsen. Otydliga lagar har också bidragit till att myndigheter hamnat på kollisionskurs med enskilda markägare.

I januariavtalet gjorde S, MP, C och L upp om att tillsätta flera utredningar med uppdrag att lösa knutarna. Den första, kallad Skogsutredningen, är klar och överlämnas till regeringen på måndag. DN har tagit del av innehållet.

När det gäller naturskydd har utredningen ett mycket omfattande och konkret förslag. Det handlar om att skydda stora delar av den fjällnära skogen, enligt utredningen det sista stora området i Sverige med verklig naturskog. Den biologiska mångfalden här bedöms ha global dignitet.

Genom att sätta stopp för avverkningar i området skulle

man få ett 100 mil långt sammanhängande skogsbälte från norra Dalarna upp till Riksgränsen. Då måste drygt en halv miljon hektar produktiv skogsmark avsättas, utöver vad som redan i dag är skyddat. Det är en yta som motsvarar hela Västmanlands län.
Agneta Ögren, chef för Umeå tingsrätt, har lett Skogsutredningen.
– Det är det sista området i Västeuropa där man kan skydda ett sådant här ekosystem på landskapsnivå. Där finns en enorm biologisk mångfald. Skogen är trolsk vill jag påstå, säger Agneta Ögren och fortsätter:
– Det är också en trovärdighetsfråga internationellt. Sverige har ställt krav på att man ska bevara regnskogarna i Amazonas och på Borneo men vi har faktiskt väldigt värdefull skog i vårt eget land.
Enligt förslaget krävs ekonomisk kompensation till berörda mark-ägare på totalt 14 miljarder kronor, inklusive ersättningsmark från statliga Sveaskog. Till saken hör att ny rättspraxis redan gör att staten i vilket fall kommer att

tvingas ersätta markägare i området med stora belopp. Skogsutredningen lämnar också förslag som syftar till att stärka äganderätten. Det var ett huvudkrav från Centern när januaripartierna förhandlade fram utredningens direktiv. Huvudprincipen bör fortsättningsvis vara att skydd av natur ska bygga på frivillighet och ske på markägarnas initiativ, föreslår utredningen. Som en morot föreslås skattefria ersättningar. I gengäld skärps kraven på att markägarna ska ha kunskap om naturvärdena i sina skogar och kunna redovisa dem när avverkningar anmäls.

Kommer skyddet för den biologiska mångfalden att bli tillräckligt starkt om det ska bygga på frivillighet?

– Vi ser att när markägare får kunskaper om att man har höga naturvärden så skyddar man sin mark i stor utsträckning. Kunskap leder ofta till att man tar kloka beslut. Det ska inte vara ett straff att ha höga naturvärden utan en positiv möjlighet. Med frivillighet som bas så tror vi att konfliktytorna minskar, säger Agneta Ögren.

För särskilt skyddsvärda områden ska staten fortsatt ha möjlighet att förbjuda avverkning även om berörda markägare är av annan åsikt. Det gäller exempelvis förslaget rörande den fjällnära skogen.
Ett annat förslag i utredningen är att nyckelbiotopsinventeringarna avskaffas. Syftet är att stärka markägarnas ställning och kritik kan väntas från miljörörelsen. Inventeringarna, som gjorts av Skogsstyrelsen, har syftat till att identifiera var det finns natur som är värd att skydda.
Miljöpartiet har sett dem som en mycket viktig del i naturvården. Men trots att det inte har handlat om myndighetsbeslut har inventeringarna i praktiken inneburit avverkningstopp, utan att någon ersättning utgått till markägarna.
Skogsutredningen riktar skarp kritik mot inventeringarna. Även om de gjorts på regeringens uppdrag har de vilat på svag rättslig grund. Utredningen vill ersätta dem med en ny typ av kartläggning, naturmiljöbeskrivningar, som bara identifierar vad som finns i

skogen utan att ta ställning till naturvärdena i området som helhet.
Agneta Ögren pekar också på att Sveriges målsättningar när det gäller biologisk mångfald inte går ihop med ambitionerna att använda skogen som fossilfri råvarukälla i klimatomställningen. Om mångfaldsmålet ska nås måste samtliga naturskogar skyddas samtidigt som 2 miljoner hektar brukad skog restaureras. Det är enligt utredningen inte förenligt med de avverkningar som krävs om skogen ska leverera råvara enligt de mest långtgående klimatplanerna.
– När man har så höga målsättningar men inte har prioriterat mellan mål som kolliderar, då får vi bekymmer och konflikter. Politikerna måste sätta ner foten, säger Agneta Ögren.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Sex av utredningens förslag.

1. Låt naturskyddet i skogen i huvudsak bygga på frivilliga initiativ från markägare. Staten

ska kunna gå in med tvång när det gäller särskilt skyddsvärda områden.
2. Lägg ner nyckelbiotops-inventeringarna och ersätt dem med en annan metodik kallad naturmiljöbeskrivningar.
3. Skapa ett 100 mil långt skyddat skogsbälte utmed fjällkedjan, förslagsvis i form av nationalparker och naturreservat. Kostnad: 14 miljarder kronor i ersättning till markägare.
4. Regeringen måste fastställa hur mycket skog som behöver skyddas för att värna den biologiska mångfalden och spika ett konkret handlingsprogram som är finansierat. Ett särskilt vetenskapligt råd tillsätts för att stötta arbetet.
5. Regeringen behöver också sätta upp ett ekonomiskt mål för tillväxten i skogen.
6. Tillsätt en nationell samordnare som ska skapa dialog i stället för strid mellan skogens intressenter.

Viktig för både näringsliv och djurliv

Skogen är en av Sveriges stora exportnäringar. Samtidigt spelar den en avgörande roll för både

den biologiska mångfalden och klimatet. Sverige har skrivit under på Parisavtalet om klimatet men också gjort internationella åtaganden om att bevara den biologiska mångfalden som är satt under hård press. Forskare talar om att det pågår en sjätte massutrotning på jorden.

Ewa Stenberg: MP och C:s hjärtefrågor kolliderar i skogen

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Värnandet av äganderätten är Centerpartiets ideologiska hjärta. Den biologiska mångfalden är Miljöpartiets. I skogspolitiken kolliderar de. Den nya utredningens förslag kommer att smärta Miljöpartiet

– skyddet av den fjällnära skogen till trots.
Skogspolitiken var en av de allra svåraste frågorna att lösa när Centern, Liberalerna, Miljöpartiet och Socialdemokraterna förhandlade fram januariavtalet. Den var nära att stjälpa hela regeringsbildningen.
Strax innan genombrottet, i januari förra året, förhandlade S och C på egen hand om de sista och svåraste knutarna. De kom bland annat överens om att den utredning som DN kan berätta om i dag.
Stefan Löfven (S) och Annie Lööf (C) kom också överens om att den för Miljöpartiet så viktiga nyckelbiotopsinventeringen i skogen inte ska återupptas. När MP och miljöminister Isabella Lövin fick detta klart för sig satte de klackarna i backen, enligt en forskarrapport om regeringsbildningen, ”134 dagar”.
Det krävdes att MP fick gehör för andra krav som S tidigare vägrat att gå med på, som skärpta regler för vapenexport och en ny skyddsgrund för asylsökande. Först då kunde en ny regering

bildas med januariavtalet som grund.
Nu ska Miljöpartiet alltså betala sin del av räkningen, med smärtsamma eftergifter. Skogsägarna föreslås få större frihet, skydd av natur ska bygga på frivillighet och ske på markägarnas initiativ. Nyckel-biotopsinventeringarna är förbi och tidigare resultat ska rensas ur arkiven.
Skogspolitiken rör själva hjärtat i Miljöpartiets gröna ideologi. Antalet vilda djur har minskat med 69 procent sedan 1970. Forskarna kallar det den sjätte massutrotningen i historien. För det gröna regeringspartiet är det centralt att vända trenden, och med hjälp av nyckelbiotopsinventeringen har man i praktiken hindrat avverkning av skog med höga naturvärden. MP vill tvärtemot utredningens förslag reglera skogsbruket hårdare och till exempel förbjuda kalhyggen. Men utvecklingen går alltså åt motsatt håll.
Centerpartiet vill också skydda den bioologiska mångfalden, men med helt andra metoder. Värnandet av äganderätten är en

ideologisk kärna för det gamla Bondeförbundet. C anser att skogsägarna själva kan och vill skydda sin skog, det behöver inte staten reglera i detalj.
C framhåller ofta att skogen kan bidra till att lösa klimatkrisen. Med energi och materiel därifrån kan olja och kol ersättas.
Miljöpartiet invänder att växande skog binder koldioxid, och att avverkningarna därför inte bör öka.
Överraskningen i Skogsutredningen är förslaget att skydda ett 100 mil långt skogsbälte längs fjällkedjan. Det kan fungera som socker i botten när Miljöpartiet tvingas svälja den beska medicinen som är priset för att få regera.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Invasiv art från Sydafrika rör sig norrut i Sverige

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Tipsen om invasiva arter som breder ut sig i olika delar av Sverige ökar kraftigt, enligt länsstyrelsen i Västra Götaland. En sådan invasiv art är kotula, som man nu oroar sig är på väg att röra sig norrut från Halland.

– Den måste vi se upp med, säger Mari-Louise Fagerström, naturvårdshandläggare.

På EU:s förteckning över invasiva, främmande arter som inte får introduceras i landet finns 12 som redan har etablerat sig i Sverige. Vissa invasiva arter har större betydelse än andra, exempelvis parkslide, som DN rapporterat om tidigare. Medvetenheten om invasiva arter i Sverige har ökat markant och så även tipsen om platser där arter håller på att breda ut sig, vilket välkomnas av länsstyrelsen.

– Vi får väldigt många rapporter. Främst om fynd som är på EU-listan men även nationella arter där vi har stora problem och där vi håller på med kartläggning nu, säger Mari-Louise Fagerström, naturvårdshandläggare på länsstyrelsen i Västra Götaland.
Den i särklass vanligaste arten som tipsas om är just parkslide, berättar Mari-Louise Fagerström, men samtidigt ökar hotet från andra arter. Särskilt nämns växten kotula, som nu tar sig upp från Halland och in i väst-Sverige.
– Den är inte med på EU-listan men det är en art som vi måste se upp med. Den exploderar och växer ut på strandängar och i kustmiljöer och tränger ut vår inhemska flora ganska snabbt. Den milda hösten ger ett klimat som särskilt gynnar arter som kommer söderifrån, helt enkelt för att de får längre tid att växa.
– Kotulan har av någon anledning tagit sig till Europa från Sydafrika, och har sedan spritt sig längs havsstränder och nu nästan helt tagit över delar av norra Ölands strandängar. Och nu börjar den också vandra upp efter västkusten. Den fryser ju bort när det blir frost och kallt, men nu har

den kunnat växa på mycket längre än den brukar, säger Mora Aronsson, biolog på Artdatabanken.
På uppdrag av Naturvårdsverket ansvarar Artdatabanken för den svenska listan av invasiva arter. Mora Aronsson säger att man nu noga håller ögonen på utbredningen av spärroxbäret, en buske som breder ut sig på Ölands stora Alvar, som är ett världsarv.
– Den håller på att bli en av de vanligaste buskarna och förändrar miljön helt och hållet. Det är en art som odlats mycket de senaste 30 åren i trädgårdar, sedan sprids bären via fåglarna. Den trivs extra bra och skapar stora problem i sandiga miljöer och kalkrika hällmarker.
Knäckfrågan framöver vad gäller de invasiva arterna är avfallet, enligt experterna – vad man ska göra med infekterade jordmassor.
– I samhället håller vi på och gräver och flyttar jordmassor som det finns väldigt mycket invasiva arter i, som sedan läggs ut på nya ställen, i vallar och kring gångvägar och sprider sig på så sätt. Vi jobbar brett med det här just nu, säger Mari-Louise Fagerström.

Jonas Desai
jonas.desai@dn.se

Fakta. Den biologiska mångfalden hotas

Invasiva främmande arter sprider sig snabbt och har en negativ inverkan på den biologiska mångfalden.
Runt 5 000 främmande arter har någon gång hittats i Sveriges natur. Av dessa är 257 invasiva, arter som har hög eller mycket hög påverkan på den inhemska floran.
Källa: Naturvårdsverket, Artdatabanken

Stort missnöje med förslagen om skogen

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Skogsutredningens förslag om mer frivillighet när skog ska skyddas riskerar att försämra naturvården. Det varnar Linda Berglund på Världsnaturfonden. Men skogsägarna är också missnöjda.

– Förslagen visar på ett stort misstroende mot oss, säger Paul Christensson på LRF.

Skogsutredningen presenteras i morgon, måndag, men DN har redan kunnat berätta om förslagen. Ett syfte med utredningen, som kom till som en följd av januariavtalet, har varit att lösa de hårda konflikter mellan skogsbruk och naturvård som har skärpts de senaste åren.

Linda Berglund, senior skogsrådgivare på Världsnaturfonden, har ingått som expert i utredningens referensgrupp.

– Jag tror tyvärr att utredningens förslag förstärker konflikten ytterligare. De har på sätt och vis haft en omöjlig uppgift. Jag tror att det blir fortsatt polarisering, säger hon.

Ett bärande förslag från utredningen är att skydd av skog i huvudsak ska ske genom frivilliga initiativ från markägarna. Detta har testats tidigare i enskilda projekt och enligt Linda Berglund är resultaten inte enbart positiva.

– Det blev områden med lägre naturvårdskvalitet och högre kostnader. Att ha frivillighet som huvudstrategi vore ett stort

systemskifte. Det bör snarare vara ett komplement. Vi riskerar att förlora de mest värdefulla områdena, säger Linda Berglund
Hon är mycket kritisk till förslaget om att lägga ner inventeringarna av så kallade nyckelbiotoper och att dessa register ska rensas. Viktig kunskap skulle gå förlorad, varnar hon.
Utredningen föreslår också att en halv miljon hektar produktiv skog ska skyddas utmed fjällkedjan, vilket skulle bevara ett 100 mil långt naturområde med mycket stor biologisk mångfald. Det välkomnas av Världsnaturfonden.
– Det är en väldigt positiv satsning på vår sista orörda vildmark, säger Linda Berglund.
Paul Christensson är ordförande för LRF Skogsägarna. Han är positiv till förslaget att inventeringar av så kallade nyckelbiotoper skrotas. Samtidigt befarar han att den alternativa kartläggning av naturvärden som Skogsutredningen förslår kommer att skapa lika stora problem.
– Att det ändå ska vara statliga inventeringar visar på ett stort misstroende mot oss skogsägare, säger Paul Christensson.

Skogsutredningen föreslår som huvudprincip att skydd av skog ska bygga på markägarnas frivilliga initiativ. Tanken är god anser Paul Christensson men är skeptisk till de avsteg från principen som utredningen vill göra.

– Utredningen pekar ut en halv miljon fjällnära skog som ska skyddas. Nästan hälften är privatägd av skogsägare som lever på detta. Det är råvara för en industri som är oerhört viktig för det svenska folkhushållet. Dessutom 150 000 hektar i övrigt som ska skyddas. Jag frågar mig hur frivilligt det här blir egentligen, säger Paul Christensson.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Pollenmätningar upphör i norr

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Det kommer inte att göras några mätningar av pollenhalter i norra Sverige till våren. Mätstationerna i Umeå, Östersund, Luleå och Sundsvall läggs ner. Jan-Erik Wallin, som varit ansvarig för pollenmätningarna i norr i 30 år, nu går i pension, vilket SVT rapporterat om. I samband med det har de fyra nordligaste regionerna beslutat att inte betala för fortsatta mätningar. Astma- och allergiförbundet är kritiskt till beslutet och uppmanar regeringen att skjuta till pengar.

TT

C: Skogsförslag ett hot mot äganderätten

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Skogsutredningen öppnar vägar ut ur den hårda konflikten mellan naturvård och skogsbruk, hoppas Miljöpartiets Rebecka Le Moine. Men Centern anser att vissa av förslagen är direkta hot mot äganderätten.

– Vi kommer inte att gå med på något som försämrar för markägarna, säger Peter Helander (C).

På måndagen överlämnade Skogsutredningen sitt 1 200-sidiga betänkande till miljöminister Isabella Lövin (MP). Utredningen tillkom som en frukt av januariavtalet, med huvudsyftet att stärka skogsägarnas äganderätt. Det var ett av C:s tyngsta krav för att låta Stefan Löfven (S) behålla statsministerposten.

Peter Helander, skogspolitisk talesperson i C, välkomnar förslaget att skydd av skog i huvudsak ska bygga på frivilliga

initiativ från markägarna. Andra förslag pekar dock åt motsatt håll, enligt honom.
– Utredningen gör en väldigt långtgående tolkning av hur mycket skog som ska skyddas för att Sverige ska leva upp till våra internationella avtal om biologisk mångfald.
Det pågår en förhandling mellan januaripartierna om hur mängden skyddad skog ska beräknas.
– Det var synd att vi inte hade det underlaget färdigt till Skogsutredningen, för då hade man kanske i stället kommit fram till att vi har uppnått en hel del redan. Det är bra att man föreslår frivillighet men om man samtidigt säger att stora delar av landet måste skyddas så blir bara en sådan skrivning ett hot mot äganderätten, säger Peter Helander och tillägger:
– Markägarna ska veta att vi inte kommer att gå med på något som försämrar äganderätten.
Miljöpartiets Rebecka Le Moine, talesperson för biologisk mångfald, tror att utredningen kan lösa upp en del hårda knutar.
– Experter och jurister har gått igenom frågorna väldigt noggrant, det kommer att vara svårt att

ifrågasätta det som står där. Om vi nu kan utgå från samma dokument så måste vi väl kunna komma framåt, säger Rebecka Le Moine.

Hon tror att frivilligheten som huvudprincip kan göra markägarna mer positiva till att skydda skogen, särskilt om det kombineras med skattefria ersättningar. Hon har dock en helt annan syn än Centern på hur man ska beräkna mängden skyddad skog.

– Det är inte ekologiskt relevant att säga att allt som inte avverkas är skyddat. Det viktiga är att det finns en långsiktighet, som i naturreservat och nationalparker. Att små bergknallar och myrmarker inte får brukas hjälper inte för att vända trenden för de arter som är på rödlistan, det krävs att mer produktiv skogsmark skyddas.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Bildäck från sjöbotten blev udda hjulbock

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Utställningen heter Ståplats Nybroviken och konstverket kallas för ”Den djävla bocken”. Men när tidningen gått i tryck är installationen redan riven.

”Den djävla bocken” är konstruerad av tvåhundra från sjöbotten upplockade däck och byggdes under helgen ihop på Raoul Wallenbergs torg av dykaren Fredrik Johansson och hans medhjälpare i frivilligorganisationen Rena Mälaren. Under söndagen kunde allmänheten beskåda den annorlunda bocken.

Med ”Den djävla bocken” vill Fredrik Johansson fästa uppmärksamheten på nedskräpningen och föroreningarna av våra sjöar. Namnet är en blinkning åt den berömda Gävle-bocken som också var på plats den första advent. Rena Mälaren har plockat upp 15 ton gamla båtbatterier, 14 ton

elskotrar och 45 ton övriga sopor från Mälarens botten och på söndagsförmiddagen (under bara ett par timmar) rensades Nybrovikens botten på mängder av cyklar, kundvagnar, kontorsstolar och annat skräp av dykarna i Rädda Mälaren. Men konstverket blev inte långvarigt. Redan under måndagen revs det.
Lars Epstein

I klimatkrisens skugga blir naturskildringarna fler

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Naturen har tagit märkbart mer plats än vanligt i kulturen i höst. En rad författare – från Louise Glück till Tomas Bannerhed – skriver om makaonfjärilar, myror och mörk jord. Kan skildringarna bidra till att minska avståndet mellan

människan och naturen, innan det är för sent?

Halsdukslös novembereftermiddag på Lovön. Smutsgrå himmel över fjärden. Författaren Tomas Bannerhed sitter på en brygga intill Mälaren och försöker summera bakgrunden till sin vildmarksvurm.

– Jag har tyvärr stora prestationskrav på mig själv. Men det släpper när jag kommer ut hit. Inne i stan känns det som om jag är med i en performance så fort jag lämnar lägenheten. Det kanske låter banalt men för mig blir törnskatan en vän. Den struntar i om jag kommer i pyjamas eller smoking.

Natursköna Lovön nära Drottningholm – ”tjugo minuter och hundra år från stan”, som han säger – har blivit en viktig plats för Tomas Bannerhed. Här gjorde han det mesta av researchen till succédebuten ”Korparna”, som kom ut 2011. Antecknade hur rödhakarna rörde sig och lät, hur asparna prasslade. Lovön ska nu bli skådeplats för hans kommande bok ”En vacker dag”, som publiceras i vår. Texten börjar 03:32 en dag i maj och utspelar

sig under de följande nitton timmarna. Han vaknar i gryningen efter att ha övernattat i ett knuttimrat vindskydd.
– Det kändes lockande att gå en runda i den orörda naturen, skärpa sinnena – och sedan försöka utvinna litterär text ur det. En liten protest i det tysta mot dagens ofta spektakulära intriger och dramaturgi. Jag ville skriva en bok om en helt vanlig dag i vårsprickningen.
Med ”En vacker dag” ansluter sig Tomas Bannerhed till en gedigen litterär tradition, naturprosan firade stora triumfer under 1900-talets mitt. I ”En vacker dag” är det tallarna, trastarna och den totala tystnaden som står i fokus – inte borrarna som äter sig genom urberget under ön och preppar för den sexfiliga motorvägstunneln, mer känd som Förbifart Stockholm. Tomas Bannerhed tycker inte att det är förljuget att skriva naturprosa i dagens värld, så som den ser ut.
– Det här är mitt sätt att tolka det som håller på och ske. Att visa fram det som finns. Kanske kan det få en och annan läsare att tänka: Vi har mycket att vara rädda om. Storstilade argument

och utropstecken, det ligger inte för mig.
Tomas Bannerhed är inte den enda författaren med gröna fingrar på tangentbordet just nu. När litteraturprismånaden oktober var förbi förstärktes intrycket av en lummig bokvåg. Nobelprisvinnaren Louise Glück har en utpräglat naturlyrisk sida. I hennes mest uppmärksammade diktsamling, den mångbottnade genombrottsboken ”Vild iris”, tränger naturen på. Dikterna är packade av azurfärgat havsvatten, vårsnö, mörk jord. Bland årets Augustprisnominerade titlar kunde man också skymta en grön tråd.
Thomas Tidholms ”Jordlöparens bok” sågs som en Augustskräll. I dikterna riktar han uppmärksamhet mot skalbaggarna, macaonfjärilarna, trollsländorna: en samling lustfyllda, motsägelsefulla associationer och tankar kring naturen, och vårt förhållande till den.
Människan har förlorat förståelsen för djurlivet, dess betingelser, säger han.
– Vi förstår inte längre oss på naturen, vad djuren är till för. Det

är som om vi har tappat kontakten med hela planeten. Numera koncentrerar vi oss framför allt på att ta för oss, längre än så räcker inte intresset.
När jag når Thomas Tidholm befinner han sig på sin gård i Arbrå i Hälsingland, ”ett småbruk i skogen”. Mottagningen krånglar. Rätt som det är börjar det susa och gurgla, som om han sänker ner telefonen i en försurad sjö. Inte heller Thomas Tidholms bok är någon politisk pamflett. I stället vill han genom sina poetiska betraktelser synliggöra naturen.
– Den officiella miljöpolitiken existerar inte över huvud taget. Åtminstone inte en politik som verkligen vill göra något för de här små och stora varelserna, som ständigt hamnar under radarn.
På ett ställe skriver han: ”svamparna har mykorrhizan, ett världsomspännande underjordiskt nätverk. Internet är ingenting.”
Vad kostar det oss människor att vi fjärmar oss från naturen, menar du?
– Förutom de konkreta konsekvenserna är det till priset av ett vidgat medvetande. Jag

menar då att man ska försöka se saker ur andra perspektiv. Det samhället som vi har nu är fruktansvärt enkelspårigt. Allt återstår att veta om naturen – men för de allra flesta människor är den en vit fläck.
Nina Burtons ”Livets tunna väggar”, även den nominerad till Augustpriset, är rena folkbildningsfesten. En slags litterär fältbiologi. Vi får veta att människan under renässansen gärna höll sig med tama ekorrar. Att en duva år 1850 flög fyra tusen kilometer för att lämna ett budskap från en polarexpedition. Och att amerikanska armén försökte koppla in kråkor i jakten på Usama Bin Laden, eftersom de har så gott ansiktsminne. Det som kan framstå som en banal liten pippi är i själva verket ett underverk av komplexitet, säger Nina Burton på telefon.
– Vi har levt kvar i en världsbild från 1600-talet då det slogs fast att det bara är vi människor som har ett medvetande. På det här området har det skett en revolution. För åtta år sedan deklarerade ledande neurobiologer och kognitionsforskare att alla djur,

till och med insekter, har ett medvetande. Det får väldiga konsekvenser om vi plötsligt accepterar att både kycklingar och grisar har ett medvetande. Och att även vi människor tillhör djurvärlden.
Precis som Tomas Bannerhed och Thomas Tidholm har Nina Burton velat synliggöra naturen. Inte ägna sig åt civilisationskritik.
– Jag måste erkänna att jag arbetat aktivt med att hålla undan sorgen och vreden inför klimathotet, eftersom jag inte ville att det skulle ta loven av den förundran och kärlek som jag känner för de liv jag beskrev. Jag tror det är först när man vill förstå de annorlunda varelser som finns utanför dörren som man riktigt ser dem. Kanske det också kan bidra till viljan att rädda dem.
Sofia Roberg, doktorand i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet, menar att den samtida boomen av naturprosa hänger samman med den ökade medvetenheten om klimatförändringar.
– Den natur som vi tagit för given är plötsligt i färd med att förändras och försvinna, om inte för oss så för våra barn och

barnbarn. Det är oundvikligt att detta hot kommer att genomsyra våra mänskliga praktiker i allt högre grad – så även litteraturen. Men, tillägger hon, trenden kan också förklaras på andra sätt.
– Det kan också ha att göra med en längtan efter en verklighet eller en ordning bortanför skärmar och sociala medier – något som känns mer påtagligt – såväl som en gentrifiering av städerna som gör att de upplevs som mindre intressanta miljöer för romaner. Det sägs att vi lever i en uppmärksamhetsekonomi, och att betrakta och skriva ned naturens relativt långsamma och cykliska förlopp kan upplevas som en mothandling mot att svepas med i det snabba flödet.
Tillbaka på Lovön – plötsligt ett avbrott i tystnaden. Ett vibrerande ljud över Mälarens vatten, likt ett gammalt kylskåp som brummar i gång i natten. Blixtsnabbt fångar Tomas Bannerhed upp kikaren och ser ut över vattnet. Två snövita knölsvanar, ett par riktiga tungviktare, flyger förbi. Efter någon halvminut girar de runt holmen och försvinner. När Tomas Bannerhed gick runt här

på Lovön med anteckningsblocket i våras upptäckte han något nytt.
– Jag har aldrig tidigare sett så mycket folk i de här skogarna. I alla åldrar dessutom, även unga. Färsk statistik bekräftar iakttagelsen. Det är inte bara böckerna som rör sig ut i det gröna just nu. Enligt Svenska Turistföreningen har intresset för att vandra i skog och mark varit stigande under hela 2000-talet, men har exploderat under coronapandemin. Tomas Bannerhed hoppas att naturintresset håller i sig.
– Jag tolkar pandemin som tecken på att vi tär för mycket på jorden och lever för tätt. Det handlar inte bara om att någon stolle åt en fladdermus. Utan hela sättet vi lever på och hur vi förhåller oss till den vilda naturen.
Tomas Bannerhed ser bort mot den stora pilen vid vattenbrynet. Det violetta skymningsljuset sänker sig över viken.
– Vi kanske borde låta naturen vara i fred lite mer.

Johan Kellman Larsson

Sex andra gröna kulturtecken i tiden.

”Ett liv på vår planet” David - Attenborough
Den brittiske vildmarksnestorn med den blodtryckssänkande rösten ser tillbaka på sitt liv som naturskildrare.
”Där kräftorna sjunger” Delia Owens
Den mest sålda boken i USA i fjol, där träskmarkerna vid North - Carolinas kust fungerar som fond för berättelsen.
”Mitt bottenliv” Linda Bondestam
En charmig berättelse, nominerad i Augustprisets barn- och ungdomsklass, som kretsar kring klimatkollapsen, och ett litet leende groddjur som förundras över det nedskräpade havet.
”Solen och vinden” Ulf Lundell
På den nya singeln från kommande albumet ”Telegram” är Ulf Lundell i naturlyrisk högform, det handlar om havet, mörkret, solen, vinden.
”Den inre skogen” Thomas Jackson
I dokumentärfilmen ”Den inre skogen” (SVT Play) undersöks skogen som spegel av människans inre. Konstnären Lars Lerin och författaren Helena

Granström berättar om hur deras verk påverkats av skogen.

”Naturen” Emma AdBåge

Emma AdBåges senaste verk är - något så ovanligt som en apokalyptisk barnbok, där vreden kokar mellan raderna: ”Naturen lyssnar inte. Den bara gör. Den blinkar och brinner och dånar och slår.”

Oklarheter om nya miljardnotor för stridsflyg

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Om två veckor ska riksdagen fatta ett nytt försvarsbeslut med stora ekonomiska tillskott till försvaret. Men nya kostnader på cirka 10 miljarder kronor för stridsflyget oroar försvarsutskottet, som kallar in

myndigheterna för att få besked.

I grunden handlar de befarade nya kostnaderna om hur avancerat flygvapen Sverige ska ha, och hur det ska betalas.

Det gäller nya utgifter utöver de belopp som hittills redovisats för riksdagen. Som DN tidigare rapporterat kommer Sverige fram till år 2032 att satsa 108 miljarder kronor på stridsflyget. Om två veckor ska riksdagen fatta sitt försvarsbeslut enligt regeringens proposition ”Totalförsvaret 2021–2025”. Beslutet innebär 27 nya miljarder till det militära försvaret till och med 2025.

Enligt DN:s källor med kunskap om de nya beräkningarna så står Gripen-projektet för huvuddelen av fördyringarna med mellan 6 och 8 miljarder kronor.

Olika modifieringar av de 60 nya redan beställda planen av typen Gripen E kan bli en stor ny kostnad.

Kostnaderna för Gripen E kan också drivas upp om Saab lyckas sälja planet till Finland.

Finländarna ställer högre krav på planets förmåga till elektronisk krigföring. Går exporten i lås så

ska de svenska Gripen E om möjligt modifieras till samma höga nivå som de finländska.
Osäkerhet finns även kring de 45–60 nuvarande planen av typ Gripen C/D som ska vidmakthållas. Antalet är inte fastlagt, inte heller om, och hur, de behöver modifieras och i så fall till vilken kostnad.
Den tredje notan är Sveriges samarbete med Storbritannien om framtidens stridsflyg FCAS-C (Future combat air systems cooperation). Samarbetet inleddes 2019 och beslut om gemensam utveckling kan behöva fattas 2021, vilket kan kosta 4 miljarder kronor.
Under förhandlingarna i försvarsberedningen i våras framkom att det fanns ”oundvikliga” kostnader på upp till 24 miljarder kronor. Dessa minskades sedan till 11 miljarder. Borgerliga försvarspolitiker misstänker att denna mellanskillnad nu återkommer i Försvarsmaktens planer.
Försvarsminister Peter Hultqvist (S) frågades på tisdagen ut av riksdagens försvarsutskott. Ministern redovisade att han inte har nåtts av något underlag om

fördyringar från myndigheterna, men sade också att materielprojekt är komplexa. Utskottet var inte tillfreds med beskeden utan beslutade att kalla in Försvarsmakten och Försvarets materielverk till i morgon, torsdag. Då skulle utskottet ha slutjusterat sitt betänkande inför försvarsbeslutet – men den justeringen har nu skjutits framåt.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

300

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

miljoner under åren 2020–2022 bidrar Sverige med i ett nytt klimatbistånd, meddelar miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP). Världsbankens klimatinvesteringsfond, som stödjer utvecklingsländernas klimatarbete, utökas med en ny fond som fokuserar på omställning av den tunga industrin. Upplägget påminner om projektet Fossilfritt Sverige, som tar fram färdplaner för att

göra svensk industri oberoende av fossila råvaror.
Det totala behovet uppskattas till motsvarande ungefär 4,6 miljarder kronor.
TT

Med blicken mot naturen

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

I ”Jordlöparens bok” frågar sig Thomas Tidholm om vi någonsin kan hitta tillbaka till naturen vi lämnat. Aase Berg läser en bok full av stenhård samtidskritik.

Thomas Tidholm
”Jordlöparens bok”
Ordfront, 157 sidor

Det är svårt att förhålla sig till naturen utan att känna sorg. Eller åtminstone djup melankoli. I ”Jordlöparens bok” av Thomas Tidholm är det inte klimatförändringar som är orsaken, utan kommunikationsproblemen mellan människosläktet och de varelser som lever så nära men samtidigt är oändligt avlägsna. Djuren i skogen. Insekterna, fiskarna, molluskerna. ”Jordlöparens bok” presenteras som dikter, men man skulle lika gärna kunna kalla de korta texterna för miniessäer. Många meningar är orubbliga som aforismer: ”Missnöjet är

utvecklingens moder”, skriver Tidholm och syftar på evolutionen.
Naturen gestaltas i en kombination av finkalibrerad humor och nattsvart uppgivenhet. Om det är någon som kan få andra än poesinördar att läsa poesi, så är det Tidholm. Hans dikter är vänliga, men aldrig insmickrande. Varmt iskalla. Han kompromissar inte en millimeter med det poetiska allvaret, men blir ändå aldrig exkluderande.
Boken börjar som ett slags skapelseberättelse, där människan från början är, typ, en svamp. Kanske befinner vi oss i ediacara, den prekambriska tidsperiod där våra havslevande förfäder hasade runt på en sandbotten i fredlig samvaro. ”Vi var ungefär som gelé kanske, små och kladdiga, men vi var på väg upp”. Vid någon tidpunkt slutade vi dock vara en del av naturen, slutade ”susa med träden”, ”prassla med ormbunkarna” och ”mumla med svamparna”. Men, som Tidholm skriver, ”Det är oklart om de saknade oss.”
Det är i form av ”homo economicus” vi har degenererat, efter att ha lämnat tillståndet som

”homo ludens”, den lekande människan, bakom oss.
Jag håller inte riktigt med Tidholm här och tänker att han idealiserar den härliga samvaron före den neolitiska revolutionen, där människorna enligt en annan författare med troskyldig blick på vårt ursprung, Lasse Berg, mest ägnade sig åt ”delande och kelande” runt en lägereld.
Tidholm skriver om att ”hitta tillbaka till en plats i tiden. Att förflytta sig till en plats mellan naturens och människornas världar. Till en plats i mossan, mellan det förlorade och det befintliga.”
Enligt Tidholm har naturen inga hierarkier, allt är ett enda stort, anarkistiskt samspel. Men våldet då? tänker jag. Flockdjurens regelsystem är hårda, liksom rovdjurens revirstrider.
Ändå ska man inte missta Tidholms natursyn för naivitet. Boken är, trots sin mjuka framtoning, full av stenhård samtidskritik, inte minst mot den mänskliga narcissismen. Mer än en gång vänder han på perspektiven och låter texten blixtra till av epifanier. Till

exempel när han skriver att det inte är djuren som är underutvecklade för att de lever i ögonblicket (om de nu gör det), tvärtom är det människan som är lite bakom eftersom hon är fånge i sitt eget medvetande:
”Den moderna människans latinska namn är som vi vet Homo sapiens sapiens. Den tänkande människan som tänker.
Vad tänker hon på? Namnet antyder att det är sina tankar hon tänker på.
Tankarna handlar om henne själv.”

Jordlöparen däremot, den stora blåsvarta rovbaggen som givit boken dess titel, saknar alla människans resurser. ”Men vad vet vi om precisionen hos instinkter, om att sakna ett eget minne och förlita sig på det globala, /.../, om att ständigt jaga, glufsa i sig larver, vad vet vi? Och vad, å andra sidan, innebär det att slippa ha sig själv, sitt eget hopsnickrade Jag, som ständig barlast?”
Det är förstås obetalbart kul när Tidholm driver med den helige Franciskus, som ”kunde sitta i timmar och gosa med en iller”,

men det finns också en djupare poäng: När Franciskus försökte predika teologi för sniglar begick han en orimlig överträdelse genom att introducera Himmelriket, som är en föregångare till Konsten. Enligt Tidholm har djuren valt bort konsten. Här sker ett perspektivbyte igen – djuren är inte för korkade för konst, de är för smarta för konst, inte lika missnöjda och olyckliga som vi: ”Konsten uppstod först som ett tecken på att något var fel.” Franciskus ville överbrygga en klyfta, och där tändes hoppet som har blivit vår förbannelse, vår frustration över glappet mellan människa och djur. Tidholm tar ett steg tillbaka, och accepterar att ett själarnas möte med djuren är omöjligt. I skogen undviker de oss bara, de är inte intresserade, de sticker därifrån, vi är bara skuggor. Jag tänker att det Disneyinspirerade mötet med Bambi är en illusion, och att simma med delfiner är en urvattnad new age-legend. Att schamaner kan kommunicera med djuren bör också tas med en nypa salt, eftersom de för det

mesta är aspackade eller höga på hallucinogener.
Att insekterna skiter i oss är väl hanterbart, men det är svårare att greppa att till och med våra coronahundar sysslar med annat, att våra keliga katter egentligen bara är kallt beräknande enligt sin egen logik. Den som ändå fick se den strategiska agendan hos en katt!
Men, som Tidholm skriver: ”Vi kanske kan förstå varför vi inte kan förstå dem. Låt oss börja där.”
Aase Berg

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Justitiedepartementet

Justitiedepartementet ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap. Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

Områden

Områden

- **Bekämpning av terrorism**
- **Civilt försvar**
- **Familjerätt**
- **Grundlagar och integritet**
- **Krisberedskap**
- **Migration och asyl**
- **Rättsväsendet**

Om Justitiedepartementet

Relaterad navigering

- **Justitiedepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Internationellt rättsligt samarbete**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Morgan Johansson
Justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg
Inrikesminister
Genvägar

Genvägar

- Justitiedepartementets propositioner
- 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet
- Ett tryggare Sverige
- Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism
- Information om viseringar (visum)
- Europeisk e-juridikportal
- Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige
- Till dig som är student

Aktuellt från Justitiedepartementet

Morgan Johansson

- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

SW 32 Statsvetenskap.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Morgan Johanssons områden

- Bekämpning av terrorism
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Försvar
- Krisberedskap
- Rättsväsendet

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (Civilt)

Polisen är inte ”ortens” fiende

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Våldet slår ofta blint. På lördagens DN Debatt redovisade kriminologen Joakim Sturup en undersökning av 36 grova våldsbrott mellan 2011 och 2020. I dem drabbades minst 46 utomstående, däribland åtta barn upp till 15 år.
Sturup konstaterar: Ju mer extremt våld, ju mer automatvapen och sprängämnen, desto högre risk för tredje man.
I förra veckan visade en undersökning från SVT/Novus intressanta resultat. De flesta svenskar vill se fler poliser och hårdare tag mot brottsligheten. Och skillnaden mellan dem i utsatta områden och övriga landet är inte stor. 78 procent i hela riket vill se fler poliser. I de utsatta områdena är siffran 72 procent.
Att öka tryggheten med fler poliser – och andra åtgärder som kameror, punktmarkering av brottslingar och straffskärpningar – är inte att ”stigmatisera

förorten”. Tvärtom: att bekämpa brotten där de som mest påverkar vardagslivet är den största tjänst samhället kan göra de boende i utsatta områden.
Polisen gör inte allt rätt i de brottsplågade områdena, men den gör mycket rätt. Det visar bland annat den rapport från Riksrevisionen som nyligen granskade arbetet. Det är med långsiktig och vardaglig polisnärvaro som lokalsamhället blir lugnare och tryggare. De som blir provocerade av polisens närvaro är mest de kriminella.

Två viktiga aspekter av undersökningen ska inte glömmas bort: Den första är att en stor majoritet av de tillfrågade också ser förebyggande åtgärder, som mer resurser till skolan och förbättrad integration, som viktiga mot kriminaliteten. Både mjuka och hårda tag behövs.
Den andra är att den påminner om att människor i utsatta områden inte är ett främmande folk i ett främmande land. Man vill gå ut utan att vara rädd, och slippa att som ”utomstående” stryka med när langare skjuter på varandra.

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

Dödsdömd KI-läkare tar avsked av familj

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Den svenskiranske läkaren Ahmadreza Djalali, som sitter fängslad i Iran, kan snart komma att avrättas. Det uppger Djalalis fru, Vida Mehrannia, som under

tisdagsmorgonen fick ett telefonsamtal från sin make.
– Först blev jag glad över att höra hans röst igen, men det gick snabbt över. Han berättade att han inte hade mycket tid utan bara ringde för att säga att han kommer att flyttas till ett annat fängelse där han kommer att invänta sitt straff i isolering.
Djalali har suttit i iranskt fängelse sedan 2016, då han greps av den iranska underrättelsetjänsten under en konferensresa till landet. Han anklagades för spioneri och dömdes 2017 till döden. Sedan dess har han främst suttit fängslad i det ökända Evin-fängelset utanför huvudstaden Teheran.
TT

Man gripen – ska ha koppling till mordet på 12-åring i Norsborg

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

En man i 20-årsåldern har gripits misstänkt för grovt skyddande av brottsling kopplat till skjutningen i Botkyrka i augusti då en 12-årig flicka dog, uppger polisen. Mannen greps i Stockholmsområdet på tisdagsmorgonen.

På tisdagsmorgonen meddelade Stockholmspolisen att en man har gripits misstänkt i samband med dödskjutningen av en 12-årig flicka i Norsborg natten mot den 2 augusti i år.

– Ett intensivt utredningsarbete har pågått sedan dag ett och vi har nu nått ett skede där vi har anledning att genomföra detta gripande. Frihetsberövandet är ett viktigt steg framåt mot att också komma vidare med ärendet i sin helhet, säger utredningsledare Lukas Molander.

Mannen har sedan tidigare varit anhållen i sin frånvaro och han

misstänks för grovt skyddande av brottsling. Han greps enligt polisen i Stockholmsområdet på tisdagsmorgonen.
Polisen skriver på sin webbplats att det har gjorts nära 500 förhör i fallet som har väckt mycket uppmärksamhet hos allmänheten.

– Förhoppningen är att vi ska kunna göra fler frihetsberövanden framöver, säger Lukas Molander.
Det var vid 03.30-tiden på söndagsmorgonen den 2 augusti som vittnen hörde skottlossning vid en bensinmack i Norsborg i södra Stockholm. En 12-årig flicka träffades av kulorna och fördes till sjukhus men hennes liv gick inte att rädda.
– Jag hörde sju stycken skott. Folk ville inte gå ut från sina bilar. Jag såg polisen och ambulansen komma och såg sedan flickan ligga på marken, sade då en man som var i närheten av platsen när det inträffade.
Polisen satte snabbt in stora resurser i utredningsarbetet. Förutom den vanliga tekniska undersökningen av brottsplatsen vid bensinmacken ska även övervakningsfilm ha tagits in.
Kort efter skjutningen gick polisen även ut med att man sökte en vit

kombi i samband med utredningen. Denna bil tros senare ha hittats utbränd på natten mellan den 4 och 5 augusti.
Tidigt i utredningen kunde polisen också konstatera att 12-åringen inte var den avsedda måltavlan vid skjutningen.
– Jag kan inte vara detaljerad eftersom det här fortfarande är en pågående utredning. Det jag kan säga är att den utredning som vi har gjort kring henne har gett oss den bilden, sade då Lukas Molander.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Miljardböter för larmföretag

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Larmjättarna Sector Alarm och Verisure har olagligt prissamarbetat gentemot kunderna under en rad år i Norge. Nu kräver norska motsvarigheten till Konkurrensverket bolagen på böter på sammanlagt 1,2 miljarder norska kronor. Verisure säger att de ska överklaga beslutet.

TT-NTB

Två åtalas för sprängningar i Kista

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Flera av de 79 människor som drabbades när två sprängladdningar detonerade i Husby och Kista i januari i år kunde ha mist livet. Orsaken: en obetald skuld.

Nu väntar en tio dagar lång rättegång, flera miljoner i skadeståndskrav och ersättningar till målsägandebiträdena.

– Det är en lättnad att det gått till åtal, säger Arne Brovig, ordförande i bodstadsrättsföreningen på Sorögatan.

Sett i backspegeln: det var ett under att ingen dog när de två sprängladdningarna detonerade natten den 21 januari.

Först smällde det på en loftgång på Tönsbergsgatan i Husby. Några minuter senare och några hundra meter bort detonerade nästa laddning, i ett trapphus utanför en ytterdörr på Sorögatan i Kista.

Ett mycket litet barn som låg och sov i en barnvagn placerad precis innanför ytterdörren på Sorögatan hade kanske den största änglavakten.
Precis innan det small hade barnet börjat skrika och blivit upplyft av sin mamma. Polisens bilder från hur det såg ut på morgonen visar hur barnvagnen kastats in i lägenheten av laddningens tryckvåg.
Under onsdagen väckte kammaråklagare Carl Mellberg åtal mot två personer som är misstänkta för att på olika sätt ligga bakom sprängningarna.
En 22-åring, själv uppvuxen i Husby, åtalas för anstiftan till grov allmänfarlig ödeläggelse och försök till grov utpressning.
En 24-åring åtalas, tillsammans med 22-åringen, för försök till grov utpressning.
Ytterligare en man, en 29-åring, som för närvarande sitter häktad i Spanien misstänkt för ett uppmärksammat mord på en svensk i augusti 2018, skulle enligt planerna också ha åtalats för försök till utpressning, men svensk polis lyckades inte förmå spansk polis att delge mannen

förundersökningen, varför åtalet mot 29-åringen dröjer.
Motivet misstänks handla om en skuld på kanske uppåt en miljon kronor som en 34-årig man med starka kopplingar till de båda adresserna hade till den person som nu åtalas för anstiftan.
Den nu åtalade 22-åringen var angelägen om att få tillbaka sina pengar. Två veckor innan sprängladdningarna detonerade försökte han på olika sätt pressa 34-åringen att betala tillbaka dem.
När det small i fastigheterna hade den 34-årige målsägaren lämnat Sverige för Egypten, så han var utom räckhåll – till skillnad från flera av hans nära och kära.
Att polisen haft framgång i ärendet – vilket är ovanligt när det kommer till sprängningar – beror på att vittnen som hördes tidigt i utredningen berättade om hur familjen pressats på pengar. På så sätt kunde måltavlan identifieras och polisen kunde börja lägga det pussel som lett fram till dagens åtal.
– Det tål att upprepas att sprängningar är svåra att utreda. De sker ofta mitt i natten, ofta är gärningsmannen redan långt

därifrån och det finns sällan några vittnen, säger kriminalinspektör Jacob Påhlman som lett polisens utredning.
Trots att polisen satsat stora resurser på utredningen, analytiker och utredare från Noa har hjälpt till, har man inte lyckats binda någon gärningsman till platsen.
– Den bistra sanningen är att vi inte nådde ända fram, vi har inte kunnat bevisa vem som faktiskt utförde sprängningarna, säger Jacob Påhlman.
Det kommer att bli en utmaning för Solna tingsrätt att planera rättegången som inleds den 8 december. Totalt – med direkt och indirekt berörda målsägare, plus fastighetsägare, bostadsrättsföreningar och försäkringsbolag – rör det sig om 113 målsägare.
Den materiella förödelsen blev störst i Kista.
Bostadsrättsföreningens ordförande Arne Brovig tror att det kan handla om 10 miljoner kronor som försäkringsbolagen kan komma att kräva.
Generellt kan de drabbade räkna med ett skadestånd på runt 10 000 kronor för ”sveda och värk”.

– Många har drabbats hårt psykiskt, varit sjukskrivna och fått stöd. Det som hände går inte att värja sig ifrån, det skapar mycket oro. Men de flesta vill bara gå vidare med sina liv nu och det som hände har också skapat bra sammanhållning bland de boende, säger Arne Brovig.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Advokat misstänks ha avslöjat bevis

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

En brottmålsadvokat i Stockholm riskerar åtal för brott mot tystnadsplikten. Enligt DN:s källor misstänks han ha läckt hemlig polisinformation och uppmanat personer att försöka påverka en mordutredning.

Bevismaterialet består av - dekrypterad data från mobiltjänsten Encrochat.
Brottsutredningen mot advokaten inleddes i somras och nådde ett genombrott i början av hösten. Polisen ansåg sig då kunna knyta advokaten till ett användarkonto som ingick i det enorma underrättelsematerial som franska myndigheter delgett Sverige rörande den numera nedlagda tjänsten Encrochat.
– Polisen kunde konstatera att det här kontot hade förmedlat information som omfattades av förundersökningssekretess, berättar en av DN:s källor. Förmedlandet av de hemliga uppgifterna ska ha skett under april i år. Advokaten var då offentlig försvarare för en 23-årig man som satt häktad, misstänkt för att ha skjutit ihjäl en man och skottskadat en kvinna vid Kungens Kurva i södra Stockholm några månader tidigare. Den som ska ha mottagit de hemliga uppgifterna var, enligt DN:s källor, en 31-årig ledare för det kriminella nätverk i Vårby där 23-åringen ingår.

Enligt misstankarna om brott mot tystnadsplikten ska advokaten, som varit belagd med yppandeförbud, bland annat ha röjt gps-positioner som mordutredarna konfronterat 23-åringen med.
Chattkonversationer som dekrypterats av franska myndigheter visar att de Encrochat-konton som knutits till advokaten respektive gängledaren ska ha diskuterat det faktum att 23-åringens mobil rört sig på platser som ansetts graverande för denne.

I samma chat diskuteras olika tekniska fynd. Gängledaren får veta att polisen har säkrat tändsatspartiklar och glassplitter på en skyddsväst, även detta något som omfattas av förundersökningssekretess.
Vid ett annat tillfälle skickar advokatens konto information om att en Saab personbil är av intresse för mordutredarna. I den följande konversationen får gängledaren råd om att kontakta en bekant, vilken i sin tur ska lämna tillrättalagda uppgifter till mordutredarna.

”Säg att han får brösta att han tog Saaben den dagen”, lyder uppmaningen från advokatens konto.
– Det är tydligt att agerandet syftar till att försvåra för polisen, kommenterar en källa.
Även sekretessbelagda uppgifter ur andra utredningar ska, enligt vad DN erfar, ha förmedlats mellan de båda kontona. I slutet av april fick gängledaren till exempel veta att polisen hade använt hemlig kameraövervakning för att avslöja en narkotikaliga i Vårberg.
”Var försiktiga och kolla alla utrymmen om polisen lagt någon eller kamera eller så. De har satt kameror i portar och förråd”, löd en uppmaning från advokatens Encrochat-konto.
Åklagare Johanna Rejdemo Storbjörk är den som leder mordutredningen mot 23-åringen. Efter att ha informerats om brottsmisstankarna mot mannens försvarare begärde hon att Södertörns tingsrätt skulle agera. Advokaten svarade samma dag med att avsäga sig sitt uppdrag. Åklagarens begäran har sekretessbelagts av domstolen i

dess helhet medan ett par korta rader av advokatens skrivelse är offentliga. Enligt Aftonbladet, som tagit del av skrivelsen, motiverar advokaten sitt beslut med ”advokatetiska skäl”.

Johanna Rejdemo Storbjörk vill inte svara på huruvida hennes utredning har tagit skada eller inte av det inträffade.

– Om det kommer ut uppgifter kan det givetvis skada en förundersökning. I det här ärendet kan jag inte uttala mig om och i så fall vad som har kommit ut, säger hon till DN.

Utredningen mot advokaten leds av åklagare Lucas Eriksson, som inte heller han vill lämna några kommentarer.

DN träffade under tisdagen den brottsmisstänkte advokaten i rätten. Mannen valde att bemöta alla frågor med tystnad.

Mia Edwall Insulander, generalsekretare för Sveriges advokatsamfund, reagerar starkt på DN:s uppgifter.

– Brott mot tystnadsplikten är oerhört allvarligt. Skulle det visa sig att det verkligen har gått till på det här sättet kan det vara grund för uteslutning, säger hon.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se

KU påpekar brister i fallen med falsk officer och irakisk försvarsminister

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Konstitutionsutskottet konstaterar brister i tolv regeringsärenden som granskats under året. Bland annat anser KU att utrikesministern och försvarsministern borde ha informerats om den falske officeren och om den irakiske försvarsministern som var svensk medborgare.

Konstitutionsutskottets årliga granskning av regeringen är klar och presenterades under en pressträff på torsdagen. KU har granskat 30 anmälningar från riksdagsledamöter och ytterligare några frågor som utskottet granskat på eget initiativ. I tolv av fallen anser KU att det förekommit brister.

– Jag är glad att presentera ett helt enigt betänkande utan reservationer, säger ordförande Karin Enström (M).

Bland de ärenden hon lyfter fram finns det uppmärksammade fallet med Iraks försvarsminister som var svensk medborgare och misstänkt för brott mot mänskligheten. KU anser att utrikesminister Ann Linde och försvarsminister Peter Hultqvist borde ha informerats om det, med bakgrund av att Sverige hade militär personal i Irak under perioden.

– Det är märkligt att informationen inte nått försvarsministern och utrikesministern, säger KU:s vice ordförande Hans Ekström (S).

KU lyfter även frågan om informationshanteringen i fallet med den falske officeren, som DN avslöjade i början av året. Granskningen visade att information om att mannen var olämplig ur säkerhetssynpunkt fanns vid regeringskansliet och Försvarsmakten, men att han trots det rekryterades till nya prestigefulla chefsuppdrag.

”Om frågan hade följts upp så hade Regeringskansliet fått information om personens tidigare uppdrag vid bland annat Natos militära högkvarter betydligt tidigare än i samband

med medierapporteringen. Det är enligt KU rimligt att såväl försvarsministern som utrikesministern snarast möjligt får kännedom om sådana uppgifter”, skriver utskottet.

Två andra uppmärksammade fall gäller beslutet om gruvverksamhet i Kallak som tog sju år, och tillståndsärendet om utbyggnaden av Preems raffinaderi i Lysekil. I det senare fallet förekom kontakter mellan regeringskansliet och Preem innan bolaget återkallade sin ansökan vilket Expressen avslöjat.

”En återkallelse av ansökan har inte diskuterats, men formen och innehållet i kontakterna medför att KU ifrågasätter lämpligheten i att kommunicera med enskilda på det sättet”, skriver KU.

KU granskar varje år ministrarnas tjänsteutövning och regeringens handläggning. Det har skett genom utfrågningar av statsministern och flera av statsråden. Tanken var att granskningen skulle vara klar tidigare, men i våras beslutade KU att skjuta på den till följd av coronapandemin.

KU har också inlett en granskning av regeringens hantering av coronapandemin, vid sidan av den coronakommission som tillsatts av regeringen. Utskottet ska granska frågor som besöksförbudet inom äldreomsorgen, testning och ändringsbudgetar, men detta omfattas alltså inte av torsdagens granskningsbetänkande.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Oenig rätt friade Erlandsson i mål om sexuellt ofredande

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Tidigare landsbygdsminister Eskil Erlandsson (C) tog visserligen två kvinnliga riksdagsledamöter på låren. Men beröringarna saknade sexuell prägel, därför frias han också i hovrätten för sexuellt ofredande.

Rätten var dock inte enig.
Målet har tagits upp i hovrätten efter att den friande domen i Stockholms tingsrätt överklagades av två av tre målsägande.
På torsdagen fastställde Svea hovrätt tingsrättens dom, och friar alltså Eskil Erlandsson för sexuellt ofredande mot två kvinnliga moderata riksdagspolitiker. Erlandsson har hela tiden nekat till brott.
Hovrätten konstaterar att beröringar på kvinnornas lår har ägt rum. Vid en arbetsrelaterad middag 2016 rörde Erlandsson den ena kvinnans lår, varpå hon direkt reagerade och tog bort hans hand. Han upprepade beröringen, och hon tog bort handen på nytt. Vid en lunch i riksdagen 2018 tog han på den andra kvinnans lår, och pillade vid hennes kjolkant. Även hon tog omedelbart bort hans hand.
Men även om beröringarna ägt rum har de enligt både tings- och hovrätt inte haft den tydliga sexuella inriktning eller prägel som krävs för straffansvar.
En av domarna anser att det visst fanns en sexuell prägel, och att Erlandsson borde fällas då han rört vid låren på arbetskollegor

utan att det finns en naturlig orsak till beröringen. Hon anser också att han måste varit medveten om sitt handlande, och därmed haft uppsåt.
Erlandsson sade sig i tingsrätten inte minnas händelserna, även om han heller inte förnekade att han kan ha suttit bredvid kvinnorna. Men i sådana fall har han inte medvetet berört dem utan råkat komma åt dem när han mot sina egna lår masserat lederna i händerna.
Erlandsson fick för 20 år sedan diagnosen Dupuytrens kontraktur, som medför att fingrarna kröker sig.
TT

Ebba Busch i tvist om husköp – har lämnat in stämningsansökan

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch tar en tvist om ett husköp till domstol. Hennes advokat har lämnat in en stämningsansökan mot husägaren till Uppsala tingsrätt. – Min klient vill inte sälja huset, säger mannens juridiska ombud Johann Binninge.

Bråket rör ett övergivet hus vid en sjötomt öster om Uppsala. Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch anser sig ha köpt fastigheten. Men ägaren, en man i 80-årsåldern som bor på annan adress, menar att han ångrat sig.

– Vi ska svara på stämningsansökan och sedan väntar en muntlig förberedande förhandling i tingsrätten, där det kommer finnas möjlighet till förlikning mellan parterna. Annars blir det en förhandling i tingsrätten, säger husägarens juridiska ombud, Johann Binninge.

Allt började i slutet av juni när Ebba Busch kontaktade husägaren via mellanhänder. De träffades den 20 augusti, skrev ett avtal om att hon skulle köpa fastigheten för 3,9 miljoner kronor och hon förde över en handpenning på 390 000 kronor.

Mannen säger sig dock ha ångrat sig dagen efter, enligt Johann Binninge, och ville häva affären.

– Han har svåra minnesproblem och menar att han har blivit pressad att skriva på köpeavtalet, ångrat sig och försökt ta kontakt med henne efteråt. Han tycker att det här är jobbigt, säger Johann Binninge.

Men Ebba Busch menar att personer med ekonomiska intressen i fastigheten pressat ägaren att inte lämna ifrån sig huset.

Enligt henne var de överens om försäljningen, hade bra kontakt efter den 20 augusti och hon och andra uppfattade honom som helt klar i huvudet under och efter affären.

Hon säger att han två veckor senare ändrat sig efter starka påtryckningar och att en närstående till honom velat

smutskasta henne i medierna för att få henne att backa.
– Det finns inget som har hänt under hösten som tyder på att han inte är tillräknelig eller inte själv ville sälja huset, säger Ebba Busch.
– Ända sedan mannen, via tredje part två veckor efter köpet, meddelade att han ville annullera köpet har jag försökt få till ett möte med honom och hans juridiska ombud utan att lyckas. Vi har ingått ett korrekt och juridiskt bindande kontrakt och trots detta har jag varit villig att diskutera olika lösningar på situationen. Nio veckor har gått och man har inte varit intresserad av att diskutera en lösning.
Ebba Busch har ännu inte fått tillbaka handpenningen. Enligt Johann Binninge beror det på att de inte har fått ett bankkontonummer.
I stämningsansökan som nu ligger hos Uppsala tingsrätt står det att mannen – vid en eventuellt fällande dom – ska betala 400 000 kronor i vite om han inte en viss tid efteråt skriver under alla papper som är grunden för att få lagfart på fastigheten.

Det här är en gammal man och Ebba Busch är partiledare. Hur långt är hon villig att ta det här och kan det påverka henne som politisk ledare?
– Självklart kan förhållandet av att hon nu har valt att väcka talan påverka den bild av henne som finns i medierna. Min klients beslut att nu faktiskt lämna in en stämningsansökan har bedömts vara den sista utvägen, säger hennes advokat Katrin Björklund.

Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se

Dela

Man häktad för medhjälp till mord

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

En man som är misstänkt för medhjälp till mordet på en 17-årig pojke i Malmö häktades i går. Enligt Malmö tingsrätt är han på sannolika skäl misstänkt. Sedan tidigare är en man i 25-årsåldern häktad som misstänkt för att ha utfört mordet.

Tonåringen hittades knivhuggen utomhus i närheten av sin bostad under natten till den 3 november. Han fördes till sjukhus, men avled till följd av sina skador.
Mannen som är misstänkt för medhjälp är i 30-årsåldern och anhölls i måndags.
TT

Kommunanställda en utsatt grupp

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Många kommunanställda har någon gång utsatts för hot och trakasserier, visar en kartläggning som Ekot i Sveriges Radio har gjort.
Säkerhetschefer i landets samtliga 290 kommuner har tillfrågats i undersökningen. Bland de 200 kommuner som har svarat uppger 150 att de har anställda som de senaste tolv månaderna har utsatts för hot. Nästan lika många

kommuner uppger att de anställda har drabbats av trakasserier.

TT

Elva frakturer efter misshandel

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Den 24-årige mannen slog sin flickvän gång på gång med ett baseballträ och skohorn. Kvinnan fick elva frakturer av det grova våldet och nu åtalas mannen vid Malmö tingsrätt för synnerligen grov misshandel, skriver Sydsvenskan.

Misshandeln pågick i flera timmar i mitten av augusti. Mannen hindrade kvinnan från att ringa SOS alarm och lät henne ligga - skadad i ett dygn i lägenheten i Malmö, enligt åtalet. Mannen nekar till brott.
TT

Mordåtalad 21-åring blir kvar i häktet

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Den 21-årige man som åtalats för mordet på en kvinna i Tollarp 2019 ska hållas kvar i häkte har Kristianstads tingsrätt bestämt. Ett nytt beslut i häktningsfrågan meddelas inom några dagar, enligt lokala medier.
Den mördade kvinnan låg i en å i skånska Tollarp elva dagar innan

kroppen hittades av dykare i början av december i fjol. Enligt åtalet har 21-åringen upprepade gånger skurit och huggit kvinnan med ett skarpkantat föremål. Hon dog av en yttre förblödning, men även drunkning kan ha bidragit till dödsfallet. Mannen säger att han är oskyldig.

TT

Motigt för åklagarna i unikt människo-handelsmål

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

För första gången prövar en domstol nu om användande av minderåriga drogsäljare ska klassas som människohandel. Två 17-åringar har, enligt åklagarna, utnyttjats av äldre gängmedlemmar i sydvästra Stockholm. Men pojkarna själva

förnekade helt denna beskrivning, då de hördes i rätten på torsdagen.

Mängder av avlyssnade telefonsamtal har under hösten spelats upp i Södertörns tingsrätt under en rättegång om narkotikahandel mot 23 misstänkta i ett nätverk i Vårberg. Två av dem som hörts prata är, enligt åklagarna, ett par skolpojkar som rekryterats för att leverera kokain, cannabis och andra droger till säljare på olika platser i södra Stockholm.

I ett av samtalen hörs hur en av pojkarna blir väckt vid 03-tiden och uppmanad att ge sig av ut i natten med droger. Andra gånger blir han och de andra utskällda för att inte ha lytt order från nätverkets utpekade ledare, en 27-årig man.

Medan polisens spaningar pågick blev pojkarna knivskurna, men vem som låg bakom kunde inte klarläggas. Det hela ska ha gått så långt att en av pojkarna, som vid tidpunkten var 17 år gammal, i början av 2020 ringde till polisen och angav sig själv.

– Han berättar då att han sålt väldigt mycket kokain och att han är trött på det här livet, förklarade

åklagare Lars Ågren, när han och kollegan Paulina Brandberg tidigare i veckan redogjorde för varför de anser att 27-åringen ska dömas för människohandel.
Yrkandet, som är unikt i en svensk rättegång, baseras på påståenden om att pojkarna ska ha befunnit sig i ett nödläge.
– Nödläget har bestått i att målsägandena befunnit sig i en kriminell, våldsam och socialt nedbrytande miljö som riskerat att allvarligt skada deras hälsa och utveckling, sade åklagare Lars Ågren.
Men målsägandena själva vill alltså inte alls ställa upp på den beskrivningen. Båda två förnekar att det överhuvudtaget skulle vara deras röster som hörs på avlyssningarna.
”Jag har sagt till dig, det är inte min lur!” röt den ene av pojkarna till Paulina Brandberg då han hördes under torsdagen.
Inte heller ville pojken kännas vid de beslagtagna filmer där han, enligt åklagarna, poserar med pengar och portionsförpackad narkotika. Att han i tidigare polisförhör berättat om sin roll i

kriminaliteten vill han inte kännas vid på rättegången.
Den åtalade 27-åringen nekar till alla anklagelser om att ha rekryterat och använt pojkarna för narkotikaaffärer. ”Inga kommentarer”, upprepade mannen då han fick frågor om varför han i så fall ringt pojkarna.
Rättegången fortsätter på fredagen.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se

Våldtäktsutredning växer – man misstänks ha filmat övergrepp

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

En man i 30-årsåldern misstänks för ett stort antal våldtäkter på Södermalm i Stockholm och i söderort. Polisen har hittat filmer som visar övergrepp på sovande eller medvetslösa kvinnor och uppmanar nu alla som kan ha

blivit utsatta att kontakta polisen.

– Vi tror att de flesta våldtäkterna skett i mannens bostad vid Nytorget, säger kammaråklagare Helena Nordstrand.

Mannen sitter sedan tidigare häktad, misstänkt för tre våldtäkter. Brotten uppdagades efter att en kvinna anmält honom för en våldtäkt i Söderort och när polisen sökt igenom mannens telefon har man hittat ett antal filmer som visar övergrepp på sovande eller medvetslösa kvinnor.

Flera av brotten ska ha skett i mannens bostad vid Nytorget mellan 2018 och 2020.

– Vi vill komma i kontakt med kvinnorna som finns på de här filmerna. Man kan föreställa sig att man kanske har vaknat upp och förstår att här har det hänt något på natten. Då hoppas jag att om man känner igen sig i detta vågar kontakta polisen, säger Helena Nordstrand.

– Jag vill också understryka att man alltid har rätt till målsägandebiträde som stöttar en genom den här processen.

Åklagaren har på torsdagen begärt mannen omhäktad vid Södertörns tingsrätt på sannolika skäl misstänkt för ett fall av grov våldtäkt, sju våldtäkter och två fall av sexuella övergrepp på Södermalm och i söderort i Stockholm. Mannen förnekar brott.

– Han har rört sig på pubarna runt Medborgarplatsen och är själv bosatt vid Nytorget, säger Helena Nordstrand.

– Han verkar ha ett socialt nätverk, och verkar inte vara en ensamvarg. I några av dessa ärenden finns det kända målsäganden och i de fallen har man träffats på krogen, i vissa fall genom gemensamma bekanta. Filmerna visar enligt åklagaren våldtäkter, men hon vill inte gå in på detaljer. Det är också oklart huruvida kvinnorna drogats.

– Det kan vara så att personerna är berusade men om man är hyfsat nykter så skulle man vakna av den här typen av behandling. Rör det sig om en serievåldtäktsman?

– Det är ingen juridisk term och därför inget jag använder, men jag skulle ha förståelse om han

beskrivs på det sättet, säger Helena Nordstrand.
Polisen uppmanar kvinnor som tror att de kan ha blivit utsatta att höra av sig. Man kan i så fall kontakta polisen på telefonnummer 114 14.
Marijana Dragic
marijana.dragic@dn.se

Man åtalas för våldsamt upplopp

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

En man i 20-årsåldern har åtalats för bland annat våldsamt upplopp i anslutning till sommarens Black lives matter-manifestation i Göteborg.

Enligt utredare Anna Kildebo kan cirka 40 andra personer komma att delges misstanke om brott,

kopplade till händelserna efter manifestationen.
Den 7 juni samlades en grupp människor på Heden i centrala Göteborg för att manifestera sitt missnöje med bland annat polisvåld mot svarta, i efterdyningarna av George Floyds dödsfall i USA den 25 maj i år.
Eftersom gruppen var större än 50 personer skingrades den av polis, då gällande coronarestriktioner förbjöd detta.

Efter samlingen, vid lunchtid, startade en marsch som gick runt i centrala Göteborg.

Under eftermiddagen och kvällen uppstod tumult mellan polis och maskerade personer i centrala Göteborg, och bland annat skyltfönster krossades.
Mannen förnekar brott.
DN

Långa straff yrkas för misstänkt hedersmord

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Åklagaren Lindha Strömberg yrkar på långa straff för en man och hans två söner som åtalats för att ha knivmördat en man på en buss i Kiruna i somras. Ett hedersmotiv ligger bakom mordet, enligt åklagaren.

– Det ska få genomslag i försvårande riktning, säger hon till SVT.

Lindha Strömberg yrkade under den avslutande förhandlingsdagen i tingsrätten under fredagen på att den 47-årige pappan ska dömas till livstids fängelse för mord.

Även för hans två söner, 17 och 15 år gamla, yrkade Strömberg på stränga straff – tio år fängelse respektive fyra års sluten ungdomsvård.

TT

Misstänkt för gängmord utlämnad

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

En 29-årig man som misstänks ha haft en nyckelroll i ett gängrelaterat mord i Gamlestaden i Göteborg har utlämnats från Gambia och greps på fredagen när han steg av ett flygplan på Landvetter.
Nio personer greps och häktades strax efter brottet och under året har ytterligare fem personer häktats, misstänkta för inblandning i mordet.
DN

H&M-gruppens vd om rasism-anklagelserna: ”Vi har ett ansvar”

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Klädjätten H&M har de senaste åren varit inblandad i flera uppmärksammade varumärkesstormar, där bolaget anklagats för rasism. Hittills har modejätten varit ganska tyst om kritiken, men nu träder vd:n Helena Helmersson fram och berättar om sin syn på händelserna och vad företaget gör åt problemet.

– Jag tycker att vi har tagit stora kliv i den här frågan bara det här senaste året, men vi måste vara ödmjuka, säger hon.

Det började för snart tre år sedan. H&M hade då lanserat en tröja med trycket ”Coolest monkey in the jungle”, som i marknadsföringen fotograferats på ett svart barn. Kritiken blev massiv och inte bara, som så ofta annars, i sociala medier. I

Sydafrika utbröt så våldsamma protester att H&M tillfälligt valde att stänga sina butiker i landet efter att flera hade vandaliserats. Modejätten bad om ursäkt och drog tillbaka försäljningen av tröjan.
Det var en händelse som förändrade bolaget väldigt mycket, säger Helena Helmersson på länk från ett vitt showroom på sjunde våningen på Kungsgatan i Stockholm.
– Det gjorde verkligen att vi tittade inåt kring vad vi gjort i den här frågan och vad vi har kvar att göra, säger hon.
I samma veva tillsatte företaget en tjänst som på engelska kallas ”Global leader for diversity and inclusiveness” – en sorts mångfaldschef. När Annie Wu, som fick tjänsten, kort därpå berättade om sitt arbete på H&M:s egen webbplats sa hon att klädjätten bland annat anlitat en extern konsult och tillsatt en intern referensgrupp med människor från olika delar av världen.
– Jag tror att man kan ha olika tillvägagångssätt för hur man driver frågan och egentligen finns det inte något rätt eller fel. Men att företag behöver sätta tydligare

och mer systematiska agendor för att samverka med politiken och med andra för att driva förbättringar, det är helt solklart, säger Helena Helmersson och betonar vikten av relevanta affärsplaner.
Men målsättningar och affärsplaner till trots har H&M-gruppen återigen hamnat i blåsväder. Bara under hösten har de vid två olika tillfällen anklagats för rasism. I augusti avslöjade CNN att en mössa från varumärket & Other stories internt fått namnet ”Nigga lab beanie”. Och i november kom nästa skandal när Aftonbladet rapporterade om kunder och anställda som upplever rasism och diskriminering i H&M:s butiker. I ett test med dold kamera visade tidningen att en svart kvinna med slöja inte fick byta en vara utan kvitto, medan en vit kvinna utan slöja fick göra det.
H&M ville då inte ställa upp på någon intervju för att bemöta anklagelserna, utan skrev i ett mejl att de starkt tar avstånd från all form av rasism och diskriminering.
I dag säger Helena Helmersson att både rasism och diskriminering är

en del av det samhälle de verkar i, men att alla signaler som tyder på att de är en del av den ändå ska tas på allvar.
– Det är klart, att det som företag inte går att garantera att ett samhällsproblem ska lösas, men däremot måste vi ta vårt ansvar och göra allt som står i vår makt för att driva på en positiv förändring, säger hon.
– Jag tycker att vi har tagit stora kliv i den här frågan bara det här senaste året, men vi måste vara ödmjuka. Kommer det någon som helst signal om att kunder eller anställda inte känner sig lyssnade på eller välkomna – då har vi ett ansvar att ta det på fullt allvar och se vad mer vi kan göra, säger hon.
Lösningen handlar enligt henne om att föra en aktiv dialog med de anställda och visa vad bolaget står för. De senaste åren har ”tusentals” av de sammanlagt 179 000 som jobbar inom bolaget fått gå en utbildning om rasism och diskriminering. Främst är det en fråga om representation, tror Helena Helmersson. Många ögon kan bidra till fler inspel och säkerställa att till exempel klädesplaggen fungerar på alla marknader.

Där finns en lång väg att gå – på huvudkontoret i Stockholm jobbar mest svenskar, vilket innebär en utmaning för ett företag med butiksförsäljning i nästan 70 länder.
– Så vi är inte klara där än, konstaterar vd:n.
Även om man bortser från anklagelserna om rasism har Helena Helmerssons första år som vd för H&M-gruppen varit minst sagt turbulent. Hon tillträdde i januari, och kort därpå briserade coronakrisen som under den värsta tiden gjorde att klädjätten tillfälligt stängde 80 procent av sina butiker.
– Bara att ta mig an den här rollen var ett stort steg. Några veckor efteråt kom corona och en kris av en sådan omfattning att vi aldrig har gått igenom någonting liknande tidigare. Det har varit otroligt mycket jobb under den här tiden, får jag ju säga, men också så lärorikt, berättar hon och fortsätter:
– Att se alla komma samman och med en sådan handlingskraft hantera en kris gör också att vi har stärkt oss, det skulle jag säga.

Vi kommer att gå stärkta ur krisen.
Att förutspå framtiden är svårare än någonsin. Därför är nyckeln till framgång att kunna vara flexibla, fatta snabba beslut och sedan agera, tror Helena Helmersson.
För H&M har den största lärdomen varit att ”möta kunden där den är”.
– Det kan låta otydligt, men vad jag menar är att till exempel när man stänger butiker så möter vi kunderna online och då måste vi förändra uttrycket. För sitter man hemma i en lockdown så kan det vara annat som tilltalar en, säger hon.
Att sälja mjukiskläder till hemmasittande européer må vara en sak. Att möta kunden där den är har visat sig svårare när det handlar om att vara inkluderande. Men frågan är vilken betydelse kritiken har för ett så stort bolag som H&M.
En del kritiker skulle säkert säga att det här bara handlar om en varumärkesstrategi för att det finns pengar att tjäna på att ha en sådan här profil. Vad tänker du om den kritiken?

– Jag är ju i bolaget, så jag är övertygad om att det inte är så. Det här ligger ju så nära våra kunder och våra anställda. Jag menar, ska vi lyckas så måste vi så klart tala till alla våra kunder och göra så att alla känner sig inkluderade. Och samma sak som arbetsgivare, säger hon och menar att det inte finns någon motsättning mellan att göra det som är lönsamt och att jobba för att vara inkluderande.

Men varför är det en viktig fråga för ett företag, som du ser det?

– Det är en viktig fråga därför att vi verkar i ett mångkulturellt samhälle. Vi är ett globalt bolag, vi måste vara relevanta för alla våra kunder och dessutom vara en bra arbetsgivare.

– Visst kan man få kritik från vissa håll, och det ska man ju lyssna på, men det handlar också om att inte tappa siktet på vart vi ska och vilka vi vill vara. Att stå utanför en sådan här fråga och ändå vara relevant, det kan jag inte riktigt se, säger hon.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se

Fakta. Helena Helmersson

Helena Helmersson är sedan januari 2020 vd och koncernchef för H&M, där hon jobbat i drygt 20 år.
Hon började som ekonom och har de senaste åren haft allt mer framträdande roller som till exempel hållbarhetschef, produktionschef och chief operating officer, COO, (operativ chef).
Som vd har hon fått i uppdrag att lägga särskild vikt vid bland annat prisstrategi, lönsamhet – och hållbarhet.
I oktober tilldelades Helena Helmersson utmärkelsen Årets Ruter Dam för att hon befordrats till den mest inflytelserika chefspositionen inom svenskt näringsliv under det gångna året.
Källa: H&M group och Ruter Dam

Fakta. Modeföretaget grundades 1947

H&M grundades av Erling Persson 1947 och är i dag ett av världens största modeföretag.
I H&M-gruppen ingår ett flertal varumärken inom detaljhandeln, till exempel H&M, Weekday, COS, Monki och &Other stories.
Under ”coronakvartalet” mellan mars och maj ökade bolagets

onlineförsäljning kraftigt, men ändå halverades den totala försäljningen. Nettoomsättningen minskade med 23 procent under första halvåret.
Efter ”stark kostnadskontroll” kunde H&M-gruppen ändå rapportera en vinst före skatt på 2 miljarder kronor det tredje kvartalet.

Fakta. Skandalerna som skakat H&M

Januari 2018: H&M marknadsför en tröja med trycket ”Coolest monkey in the jungle”, som fotograferats på ett svart barn. Kritiken blir massiv – inte bara i sociala medier. I Sydafrika uppstår våldsamma protester och klädkedjans butiker vandaliseras. Företaget ber om ursäkt och slutar sälja tröjan.
Augusti 2020: Varumärket &Other stories, som tillhör H&M-gruppen, döper i en intern produktkatalog en mössa till ”Nigga lab beanie” och anklagas återigen för rasism. Företaget ber om ursäkt och arbetsbefriar de ansvariga.
November 2020: Aftonbladet granskar hur kunder bemöts i H&M:s butiker och avslöjar bland annat att en svart kvinna med

slöja inte får lämna tillbaka en vara medan en vit kvinna utan slöja får det. I samma granskning vittnar anställda om strukturell rasism och diskriminering i klädjättens butiker.

Misstänkt i utredning om dödsskjutning av 12-åring häktad

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Den man som suttit anhållen misstänkt för grovt skyddande av brottsling kopplat till fallet med dödsskjutningen av en tolvårig flicka i Botkyrka

häktades på fredagseftermiddagen.
Det var samband med häktningsförhandlingen i Södertörns tingsrätt på fredagseftermiddagen som mannen häktades på sannolika skäl misstänkt för grovt skyddande av brottsling.
Mannen, som är i 20-årsåldern, greps på tisdagsmorgonen i Stockholmsområdet. Han hade då sedan tidigare varit anhållen i sin frånvaro, misstänkt för grovt skyddande av brottsling.
– Frihetsberövandet är ett viktigt steg framåt mot att också komma vidare med ärendet i sin helhet, sade utredningsledaren Lukas Molander efter gripandet.
Den nu häktade mannen är tidigare känd av polisen och har straffats för ett fåtal ringa narkotikabrott.
Det var natten till den 2 augusti som en 12-årig flicka dog efter ha blivit skjuten vid en bensinmack i Norsborg i Botkyrka, söder om Stockholm. Polisen har tidigare slagit fast att flickan inte var måltavlan för skotten, men man har inte berättat vem eller vilka som skotten var menade för.

Fallet har vållat stor uppmärksamt och väckt mycket ilska både bland allmänheten och hos politiker.
Polisen satte snabbt in stora resurser. Kort efter dödsskjutningen gick polisen ut med att man sökte en vit Audi-kombi som bedöms vara det fordon som användes då flickan sköts. Vid midnatt mellan den 4 och 5 augusti brann en vit Audi i Sollentuna, det tros ha varit den aktuella bilen.
Under den omfattande utredningen har polisen gjort närmare 500 förhör.

– Förhoppningen är att vi ska kunna göra fler frihetsberövanden framöver, har Lukas Molander sagt tidigare till DN.

Andreas Nordström
andreas.nordstrom@dn.se
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Åtta gripna misstänkta för grovt narkotikabrott

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Sammanlagt åtta personer har gripits efter ett stort narkotikabeslag i södra Stockholm. Vid en husrannsakan hittades 30 000 narkotikaklassade tabletter och vapen.

– Fyra personer är nu häktade och lika många anhållna misstänkta för bland annat grovt narkotikabrott och vapenbrott, säger Anders Karlsson, sektionen för grova brott i Polisområde city, i ett pressmeddelande.

DN

Polisens varnar bilägare för tjuvar med störsändare

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Två bilinbrott begicks vid ett köpcentrum i Täby inom loppet av en timme. Polisen misstänker att tjuvarna använde en störsändare – och varnar nu för tricket som används för att ta sig in i bilarna.

Det var på måndagseftermiddagen som en bilägare hade parkerat sitt fordon vid ett köpcentrum i Täby kommun. När ägaren var tillbaka en halvtimme senare, vid 17-tiden, upptäcktes att en läsplatta som hade funnits i bilen var stulen. Samma dag, och på samma plats, var en annan bilägare med om samma sak Personen parkerade sin bil vid 17.30 och efter en halvtimme upptäckte ägaren att en klocka hade blivit stulen från fordonet.

I båda fallen hade tjuven eller tjuvarna lyckats komma åt föremålen utan att skada fordonen på något sätt. Båda brottsoffren uppger att de hade låst sina bilar med fjärrnyckeln, uppger Stockholmspolisen på sin webbplats.

Polisen misstänker att båda stölderna har genomförts med hjälp av en störsändare – och betonar att de två händelserna i Täby inte är ett unikt fenomen för enbart den kommunen.

Teorin är att någon har använt en störsändare som blockerar den signal som fjärrnyckeln skickar för att låsa bilen. Därefter går det att ta sig in i bilen, som då fortfarande är olåst, när ägarna har lämnat platsen. Därför uppmanar polisen fordonsägare nu att kontrollera att bilen verkligen är låst när man har använt sin fjärrnyckel för att låsa fordonet.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Försvunnen militär misstänks ha kidnappats

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Polisen misstänker att den yrkesmilitär som varit försvunnen i nästan två veckor blivit utsatt för människorov. Hundratals frivilliga har utan framgång sökt mannen i skogarna söder om Stockholm.

Den 31-årige mannen har varit försvunnen sedan den 12 november, då han ska ha lämnat sitt hem för att ta en löprunda söder om Stockholm.

Sedan dess har han inte setts till, trots sökinsatserna där bland annat kollegor deltagit.

Så sent som i helgen misstänkte polisen inget brott. Men sedan allt material och alla tips om den försvunne mannen satts i händerna på en grupp erfarna utredare av grova brott vid citypolisen i Stockholm har den bedömningen ändrats, vilket

Aftonbladet var först med att rapportera.
– De har nu i dag suttit ner och gjort en ny bedömning av allt inkommet material. Då har man funnit anledning att tro att brott har begåtts, och man har rubricerat det här brottet som människorov, säger Ola Österling, presstalesperson vid Stockholmspolisen.
I en brottsutredning har polisen tillgång till betydligt större befogenheter och tvångsmedel än i en utredning om en försvunnen person. Än vill polisen inte förklara varför bedömningen ändrats.
– Utredningsledaren har valt att hålla det mellan sig och sina utredare. Det omfattas av förundersökningssekretess och är själva essensen i utredningen just nu, så det vill de hålla för sig själva, och med all rätt, säger Ola Österling.
Polisen har sökt efter 31-åringen med helikopter. Vid sidan om det har frivilligorganisationen Missing people lett en sökinsats, som under lördagen organiserade omkring 400 personer och sträckte sig över stora delar av Södertörn.
TT

Bedragare utnyttjar pandemin för att lura äldre

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

En våg av bedrägeriförsök har i höst riktats mot ensamstående västsvenskar i 80- och 90-årsåldern. Bedragarna ringer upp sina offer och lurar dem genom att säga att deras bankkort behöver bytas ut.

– De erbjuder därefter hembesök för att hjälpa till med att byta ut kontokortet. De motiverar hembesöket med den pågående pandemin och att många av de äldre inte bör gå ut, säger Anna-Karin Kjellgren, brottsförebyggare på bedrägerisektionen i polisregion Väst, i ett pressmeddelande.

Eftersom bedragarna har ringt upp sina offer i förväg har de ofta fått tillgång till portkoder och kan på så vis ta sig in i olika fastigheter.

Besöken sker ofta dagtid och i flera fall har brottslingarna tagit

med sig värdeföremål ur offrens lägenheter.
– De kan ofta också vilja fotografera det guld som målsägaren har hemma och därefter be personen att överlämna guldet, tillsammans med personens kontanter. En kvinna född 1921 lurades att lämna ifrån sig sin vigselring, säger Anna-Karin Kjellgren och fortsätter:
– Bedragarna skyr inga medel. De besöker till och med boende på servicehem.
Polisen vädjar nu till allmänheten om att varna äldre närstående för bedragarna. Bra att veta är att banker aldrig ringer upp enskilda för att be dem lämna ifrån sig värdesaker eller personliga uppgifter. Kungälv, Göteborg, Kungsbacka, Varberg och Falkenberg är några av de orter där åldringar har drabbats.
Carl Cato

7 741

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

personrån anmäldes förra året, den högsta siffran på tio år. Brottsförebyggande rådet (Brå) inleder nu en studie i syfte att kartlägga rånen, rapporterar SVT. Brå ska bland annat undersöka om offer och gärningspersoner har svensk eller utländsk bakgrund i de fall där det finns en identifierad gärningsperson.

TT

Här är bolaget bakom de falska annonserna som utnyttjar kändisar

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Falska annonser i sociala medier med kända personer som påstås ha blivit rika på investeringar i bitcoin lurar människor i Sverige och över hela världen. Bakom annonserna finns en global organiserad brottslighet som omsätter miljardbelopp.

Nu kan Dagens Nyheter i ett stort internationellt grävsamarbete avslöja bolaget bakom annonserna – Ads Inc Media från San Diego i USA. Med företagets egen databas kan vi avslöja hur internationella och svenska kändisar används för att lura småsparare på allt de äger.

Do good things", står det på väggen i ett ljust kontor på 12:e våningen i skyskrapan Symphony Towers i San Diego. De rymliga lokalerna på drygt 800 kvadratmeter är tomma – kvar finns bara väggmålningarna och några enstaka skrivbord.

Här fanns fram till nyligen ett bolag som spelade en nyckelroll i en global bedrägeriindustri som lurar småsparare på allt de äger och som slagit många svenskars ekonomi i spillror.

Få svenskar har de senaste åren kunnat undvika de märkliga annonserna som dyker upp i sociala medier med kändisar som i ett tv-program ska ha avslöjat hur de blivit rika på att investera i bitcoin och andra kryptovalutor. De falska annonserna är utformade som tidningsartiklar

och utnyttjar logotyper och bilder från etablerade nyhetsmedier – i Sverige är det bland annat Dagens Nyheter som utnyttjas.
Journalisterna och programledarna Jenny Alversjö och Steffo Thörnqvist som leder Nyhetsmorgon på TV4 utnyttjas båda i bluffen.
– De skriver att jag vara nära konkurs och sedan blev mångmiljonär på bitcoin. Det är klart att jag blir förbannad varje gång jag ser det. Allt det är en lögn och en del stackare har hört av sig till mig och sagt att ”jag har gjort likadant som du”, säger Steffo Törnquist.
Både Jenny Alversjö och Steffo Thörnquist har polisanmält men anmälningarna har lagts ner.
– Det är oftast människor som inte har så mycket sparade pengar men de vill bli framgångsrika och ser oss som trovärdiga förebilder och det gör mig ännu mer bedrövad, säger Jenny Alversjö.
Dagens Nyheter och journalist-organisationen OCCRP har tagit initiativ till en internationell granskning med tidningar i flera länder, bland annat The

Guardian, Le Monde, Buzzfeed News och Helsingin Sanomat. Grunden till granskningen är en läckt databas som DN och OCCRP kommit över som innehåller nästan 300 gigabyte med arbetsmaterial kring annonserna: bilder, texter och mallar samt 10 000-tals färdiga bedrägeriannonser på ett tiotal olika språk. Engelska, tyska, franska, holländska, norska, finska och svenska. Annonserna vänder sig till offer på flera kontinenter: Afrika, Nordamerika, Europa och Australien.

Annonserna som DN kommit över är alltså början på den kedja av händelser som gör att många, främst pensionärer, luras att investera stora summor pengar som de aldrig får tillbaka. Inte sällan slutar det med att de blir utblottade och svårt skuldsatta. Dagens Nyheter har tidigare i ett stort avslöjande visat hur slutet på kedjan ser ut – ”fabriker” med bedragare som utför de kriminella handlingarna.

Databasen med annonserna tillhör det amerikanska bolaget Ads Inc Media registrerat i San Diego i Kalifornien. Bolaget har

utåt sett framstått som ett litet modernt företag inom reklam och it-industri.
Från kontoret på 12:e våningen i Symphony Towers har bolagets - falska annonser spridits över världen.
Grundaren till Ads Inc Media är amerikanen Anders ”Asher” Burke som dog 27 år gammal i mars 2019. Då var han på toppen av sin karriär och hade tagit med sig vänner och flickvän på en exklusiv safariresa till Kenya – men den privata helikoptern som delar av sällskapet reste med störtade under ett oväder.
De omkomna amerikanska turisterna blev en stor nyhet hemma i San Diego där Anders Asher Burke i medierna beskrevs av vänner och familj som en naturlig ledare och affärsman.
Redan som 23-åring arbetade han som politisk konsult åt det republikanska partiet i San Diego. Han drev bland annat valkampanj åt en senator som satsade på att bli republikanernas kandidat till guvernör i Kalifornien 2014.
Året efter, vid 24 års ålder, blev Anders Asher Burke omskriven i lokala medier som en av de tio

hetaste unga entreprenörerna i San Diego.
När Anders Burke dog i mars 2019 hade arbetet med falska bitcoinannonser precis börjat men det skulle komma att bli väldigt lönsamt. I en intern rapport från sommaren 2019 beskrivs hur Ads Inc arbete med det nya affärsområdet, den så kallade ”krypto-vertikalen”, slår alla rekord.
Enligt rapporten drog Ads Inc in 1,15 miljoner dollar på det affärsområdet under andra kvartalet 2019. Och marginalerna för just denna verksamhet är högst av alla – 120 procents avkastning på investering. Ads Inc skriver i rapporten att bolaget ska satsa mer på krypto och målet för 2019 var att nå motsvarande en halv miljard kronor i intäkter för hela bolaget.
Upplägget med de falska annonserna och artiklarna följer en given mall oavsett språk och sker i flera steg. Först en annons på till exempel Facebook med en bild på en känd person och en svårtolkad men ändå lockande rubrik utan koppling till investeringar.

Annonsen leder till en falsk nyhetsartikel. I artikeln beskrivs hur en känd person i ett tv-program avslöjat ett nytt sätt att snabbt och säkert tjäna pengar.
I det mycket omfattande material från Ads Inc Media som DN tagit del av finns drygt 800 sådana falska artiklar på svenska. Annonserna är utformade så att de ska efterlikna artiklar i Dagens Nyheter. Artikeltexten är på svenska och är i princip densamma i alla annonser – endast den kända personen byts ut. Björn Borg, Peter Forsberg, Zlatan Ibrahimovic, Steffo Thörnquist – totalt 20 svenska kändisar återfinns i databasen. Oftast används en manlig kändis men två undantag finns: Jenny Alversjö och skådespelerskan Alicia Vikander.
En känd programledare återkommer i alla artiklarna – Fredrik Skavlan. Enligt den påhittade historien i annonsen är det i hans program ”Skavlan”, som sänds i SVT, som den fantastiska investeringsmöjligheten ska ha avslöjats.
Rubriken som ständigt återkommer är ”Senaste

investering förbluffar experterna och storbankerna är livrädda”. Fredrik Skavlan säger till Dagens Nyheter att hans redaktion har försökt få stopp på annonserna, polis har kontaktats, men beskedet de fått är att polisen inget kan göra.

– Det är bara bedrägeri hela vägen – det är ju inga citat som är korrekta. Det är ju inget som hänt eller sagts någon gång, det är ju till och med gäster som inte ens varit med eller som var med för 15 år sedan. Det är helt påhittat, säger han.

Tittare hör regelbundet av sig till redaktionen för ”Skavlan” med frågor om de påstådda bitcoininslagen. Och de anmäler regelbundet annonser till Facebook.

– Jag blir ju väldigt förtvivlad om jag bidrar till att någon förlorar pengar, säger Fredrik Skavlan.

De falska artiklarna med Fredrik Skavlan länkar läsaren vidare till en ny sida med varierande namn men med identiskt upplägg och innehåll. ”Bitcoin Code”, ”Bitcoin Revolution” och ”Bitcoin Evolution” är bara några av de påhittade varumärkena.

Enligt reklamtexterna handlar det om en robot som automatiskt köper och säljer bitcoin och andra valutor. Roboten ”har rätt i 98 procent av fallen” påstås det.
På dessa sidor möts offren av löften om fantastisk avkastning med liten insats och risk. Allt som krävs är 250 euro. ”De flesta tjänar sin första miljon inom 90 dagar” påstås det.
Några miljonvinster är det dock inte tal om – investeringarna är en bluff och bara början på ett noggrant planerat bedrägeri som i många fall slutar med att offren förlorar allt de äger och blir skuldsatta för livet när bedragarna tar snabblån i offrens namn.
Ingrid Hernvall, 57, från Stockholm förlorade tre miljoner kronor efter att ha ha blivit lurad av ett bolag hon kommit i kontakt med via en annons på Facebook med Fredrik Skavlan.
– Du vet hela tiden att allting är sjukt. Men det går så fort och du inte hinner stanna upp och förhålla dig till det, säger hon.
Hon beskriver hur bedragarna till en början var trevliga och inte alls påstridiga – men så fort hon satt in sin första investering började en slags gisslansituation där hon

hela tiden hotades med att allt kunde gå förlorat om hon inte satsade mer. På fyra månader förlorade hon allt.
Kronofogden utmäter hennes lön och i dag tvingas hon överleva på existensminimum
– Det är fruktansvärt och jag känner en sådan ilska, nu kan jag sitta här och skratta men samtidigt, emellanåt när man är svag och skör, då skäms jag. Då känner man ju en otrolig skuld och skam, säger hon.
– Ingrid Hernvalls historia visar hur lätt vem som helst kan bli fångad i det här. Jag tycker hon är en hjälte som berättar, förhoppningsvis kan det varna och avskräcka andra, säger Fredrik Skavlan efter att ha få tagit del av hennes berättelse.
Finansinspektionen känner väl till problemen – på deras varningslista finns över 10 000 bolag.
– Investeringsbedrägerier är stort, vi får varje dag samtal, mejl och förfrågningar om det, säger Lars Malmström på Finansinspektionen.
Hittills i år har man varnat för 1 500 bolag.

– Om man kommit in i ett sådant här system så har man förlorat pengarna – det finns inget sätt att få tillbaka pengarna – de är borta från sekund ett och går inte att rädda, säger Lars Malmström.
Vem som tog över verksamheten på Ads Inc efter Anders Burkes död är fortfarande oklart.
I ett internt meddelande från Facebooks säkerhetsavdelning som DN:s samarbetspartner Buzzfeed News kommit över beskrivs hur Facebook misstänker att Ads Inc:s tidigare personal nu fortsätter verksamheten.
”Vi är bäst i världen” har en anställd på Ads Inc tidigare berättat för Buzzfeed News. Personen förklarade att pengarna de tjänar har gjort dem blinda för konsekvenserna.
”I bakhuvudet drömmer jag om dagen då de stänger ner oss och vi alla får sluta, men det är alldeles för enkla pengar för att jag bara ska sluta”, sa den anställde.
Ads Inc har lämnat lokalerna i Symphony Towers i San Diego och kvar är endast väggmålningarna och några skrivbord. Bolaget finns formellt kvar i bolagsregistret men det oklart om det bedrivs

någon verksamhet. Databasen är uppdaterad fram till april 2020 då DN och OCCRP kom över den.
Den internationella journalistiska granskningen har sökt representanter för Ads Inc och Anders Burkes dödsbo som formellt äger bolaget för en kommentar.
Men de har inte återkommit.

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se

Fakta.

DN i samarbete med internationella medier

Dagens Nyheter har tillsammans med den ideella journalistorganisationen Organized Crime and Corruption Reporting Project, OCCRP, tagit initiativ till ett grävsamarbete för att granska den våg av falska kändisannonser på internet som lockar småsparare till bluff-investeringar i bitcoin.
Granskningen sker i samarbete med Buzzfeed News (USA), Direkt36 (Ungern), Helsingin Sanomat (Finland), La Stampa/ Investigative Reporting Project Italy (Italien), Le Monde

(Frankrike) och The Guardian (Storbritannien).
Utgångspunkten är en databas med falska annonser från det amerikanska företaget Ads Inc, som DN och OCCRP fått tillgång till och som analyserats och gjorts sökbar av OCCRP:s dataspecialister.

Bedrägerifabriken i Kiev

I mars avslöjade DN hur ett callcenterföretag i Kiev, Ukraina, på ett systematiskt sätt och i industriell skala genomför bedrägerier mot offer runt hela världen. Bolaget, Milton Group, har flera hundra anställda mitt i Kiev. De påstår sig erbjuda investeringar i bland annat bitcoin och andra kryptovalutor.
Men med hjälp av en visselblåsare som arbetade inne i bolaget kunde vi avslöja hur allt är ett bedrägeri och att pengarna försvinner från första stund.
Många svenskar förlorade allt de ägde i bluffen.
DN delade med sig av materialet från visselblåsaren till den ideella journalistorganisationen Organized Crime and Corruption Reporting Project, OCCRP.

I samarbete med journalister från olika länder samlades vittnesmål från offer in och i den gemensamma granskningen hittades ytterligare bedrägerifabriker i Georgien och Albanien. Avslöjandet publicerades i tidningar i 23 länder.

Svensk polis: Svårt komma åt bolaget

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Deras falska artiklar har lurat tusentals människor och är en avgörande del i bedrägerier för miljardbelopp.

Men företaget Ads Inc i USA som gjort de falska annonserna går inte att komma åt. Det säger chefen för Polisens bedrägerisektion i Stockholm

efter att ha tagit del av DN:s material.

– Det blir väldigt svårt att bevisa brott, säger Patrik Lillqvist.

Trots att de falska annonserna utnyttjar kända personer och varumärken och kommer med uppenbara lögner som syftar till att lura människor på pengar så är det inte helt enkelt att ställa de ansvariga till svars.

Enligt svensk lag kan bara fysiska personer göra sig skyldiga till brott – företag kan inte åtalas. Därför är det nästintill omöjligt för polisen att komma åt Ads Inc för de falska annonserna. Det kräver att man hittar vilken person som gjort respektive annons och vem som blivit lurad av den. Dessutom måste det gå att bevisa att personen som gjort annonsen förstod att texten på svenska inte var sann.

Det berättar chefen för bedrägeri-sektionen på polisen i Stockholm, Patrik Lillqvist, efter att ha tagit del av materialet i DN:s granskning.

– Skadestånd kan ju riktas mot en juridisk person men för ett straffrättsligt ansvar då måste vi ner på en fysisk person som ska

ställas till svars. Och det är ett stort problem.
– Ett ytterligare problem är att företagen är placerade i länder som är strategiskt valda för att man har stark lagstiftning som skyddar verksamheten där. Och vi har svårt att få ut information och komma åt förövarna, säger Patrik Lillqvist
Brotten som annonsmakarna kan misstänkas för har dessutom så låga straffvärden att det kan hindra polisen från att agera, säger han.
Ni skulle inte ens kunna beslagta till exempel en server?
– Nej inte från det här bolaget. Nej, tyvärr inte.
Det går inte att se det som en delaktighet i bedrägeri?
– Det är en delaktighet, kan jag säga så här utan att behöva bevisa det – som en rent mänsklig bedömning. Men juridiskt så vet jag att det finns många svåra steg att överbrygga för att få dem dömda som medgärningsman, säger Patrik Lillqvist.
Texterna i annonserna är på svenska och om det är en svensk som har skrivit skulle den enligt Patrik Lillqvist kunna ha gjort sig skyldig till brott.

– De här texterna är ju lögner och där skulle man kunna vara inne på medhjälp till brott. Där är länken lite tydligare, texten syftar till att lura människor och då skulle man kanske kunna få det till medhjälp till bedrägerier. Men då måste vi hitta offren också – och sedan måste ju de säga att det här var källan till att de blev lurade.

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se

Svensk barnfamiljs bild utnyttjas av bedragarna

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Det är inte bara kända personer som blir utnyttjade i de falska artiklarna och annonserna för bitcoininvesteringar. Familjen Wilkinson från Sköndal fick en av sina familjebilder stulna och nu

används deras bild för att lura småsparare att satsa pengar i bedrägeriet.

– Det blir lite som att det är vårt fel på något sätt – det känns jättehemskt, säger Sara Wilkinson

Dagens Nyheter har i en serie artiklar granskat de falska artiklar och annonser som lurar in människor i investeringsbedrägerier. I artiklarna påstås en känd person ha avslöjat ett nytt sätt att enkelt tjäna pengar på investeringar i bitcoin. En automatisk robot som handlar i kryptovalutan påstås kunna skapa förmögenheter på kort tid. Men allt är bluff.

Mängder med svenska och internationella kändisar utnyttjas i den världsomspännande brottsligheten. Men förutom kändisar som Zlatan Ibrahimovic och Fredrik Skavlan används också en helt vanlig familj från villaförorten Sköndal söder om Stockholm.

För ett och halv år sedan fick Sara Wilkinson från Sköndal meddelande från vänner om att de sett en artikel om hur de börjat investera i bitcoin. De förstod ingenting.

– Vi gick in och läste och fattade inte vad det här är för något. Och så läste man vidare och det stämde ju inte alls, inte med namn, inte med ålder. Det var ju helt snurrigt, säger Sara Wilkinson.
Bilden på familjen hade stulits från deras blogg Swedish Family som de skapade några år tidigare för att hålla kontakten maken Paul Wilkinsons familj i Nya Zeeland.
– De som känner oss vet ju att det inte är på riktigt men en del som man inte träffat på länge och som man kanske kände när man var liten, de tror ju att vi har satsat på bitcoin fast det är helt fel.
Sara Wilkinson polisanmälde men utredningen har lagts ner. Polisen uppmanade henne att själv kontakta bolaget och be dem ta bort bilden.
– Det är verkligen obehagligt att vi sammankopplas med ett internetbedrägeri, säger Paul Wilkinson.
Bolaget som gjort annonserna heter Ads Inc och är från från San Diego i Kalifornien – något som Dagens Nyheter avslöjat i ett internationellt samarbete med tidningar i 8 länder.

Tillsammans med den ideella journalistorganisationen OCCRP har DN kommit över en databas från Ads Inc med en stor mängd arbetsmaterial och färdiga annonser. Där finns över 800 falska artiklar på svenska – i princip samtliga används familjen Wilkinsons bild.

Bilden används även i annonser på norska och danska.

– Man ser en bild på oss och vi ser ut som en lycklig familj som har satsat på det här. Och det blir lite som att det är vårt fel på något sätt – det ju vår bild. Det är helt fel på så många sätt, det känns jättehemskt, säger Sara Wilkinson.

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se

Region Norrbotten varnar för falskt covid-brev

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Ett förfalskat brev som påstår att mottagaren utsatts för covid-19 har skickats till personer i Luleå.

Region Norrbotten går nu ut med en varning, skriver NSD.
I brevet, som påstås komma från Folkhälsomyndigheten, uppmanas mottagaren att stanna hemma då det ”finns misstanke om att du är smittad”.
Brevskrivaren hävdar att myndigheten snart kommer att ta kontakt med mottagaren.
Men enligt Rickard Stewén, säkerhetschef inom Region Norrbotten, ägnar sig FHM inte åt smittspridning på individnivå.
Han ser en risk för att de som kontaktats vid ett senare tillfälle kan sökas upp av bedragarna.

Han uppmanar dem som fått det falska brevet att göra en polis-anmälan.
TT

Tentafusket har ökat under pandemin

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Under pandemin har det anmälts fler fall av fusk vid tentor och examinationer på svenska universitet och högskolor, jämfört med tidigare år. Det visar en enkät som Sveriges Radio Ekot har gjort.
Ett exempel är Uppsala universitet som ett normalt år får

in mellan 50 och 80 anmälningar. Hittills i år har det kommit in nära 300.
I enkäten tillfrågades Sveriges 20 största lärosäten varav 17 svarade att de hittills i år har fått in fler anmälningar om fusk än jämfört med hela förra året. Vid åtta av lärosätena har anmälningarna mer än fördubblats.
TT

En mörk historia av övergrepp där det offentliga inte får svika

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Tragiken har varit en del i några av största skandaler som skakat Sverige. Från ett ungdomshem i Bromma rymde två fjortonåriga flickor 1974. De hamnade bland

inflytelserika män som utnyttjade dem sexuellt mot betalning i den så kallade ”bordellhärvan”.
År 2007 polisanmäler en 17-årig kvinna, som i medierna kallats Nora, att hon utsatts för en grov våldtäkt, där hon bland annat varit fastspänd i läderremmar. Tre år senare avslöjas och döms gärningsmannen: den förre polischefen Göran Lindberg.
I båda dessa mörka historier finns unga och utsatta kvinnor som anförtrotts det offentliga och bott på institutioner avsedda att vara en social hjälp. Ändå har de svikits och dragits längre in i självskadebeteende och utsatthet.
Tyvärr är det ett mönster. När SVT (29/11) granskat de 50 av 1 000 HVB-hem som förra året kritiserats för allvarliga eller återkommande problem av Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, framkommer än en gång prostitution bland de intagna, ett flöde av alkohol och droger, ogrundade frihetsinskränkningar och fall av hån, hot och fysiskt våld från personalen.
Det gäller långtifrån alla, men problematiken hos en del boende på HVB-hem kan vara betydande.

Här hamnar exempelvis ungdomar som skulle ha omhändertagits tidigare, när deras problem slutligen eskalerat så att de är farliga för sig själva och sin omgivning. Att några fortsätter med missbruk och självskadebeteende går förmodligen aldrig att komma ifrån, vi ska minnas att droger också är flitigt förekommande på landets fängelser.
De konstaterade bristerna kan dock ha andra orsaker. En verksamhet som omsätter stora summor och rör utsatta personer som har svårt att bli lyssnade på lockar ofelbart lycksökare och aktörer som vill utnyttja systemen. Det stängs regelbundet hem efter avslöjade missförhållanden.
Även goda avsikter kan dölja dåliga utkomster. SVT:s ”Uppdrag granskning” (18/11 2015) avslöjade för några år sedan omfattande prostitution hos intagna på det ideellt drivna Ersta flickhem. Ivo har i sin granskning hittat fel i hem med alla slags driftsformer: kommunala som privata, stora som små.
Den långa historien av tragedier visar att enkla lösningar lyser med

sin frånvaro. Man ska komma ihåg att de 50 kritiserade boendena inte är representativa för alla HVB-hem.
Men missförhållanden och övergrepp är alltid ett misslyckande, och detta på ett område där det offentliga bara inte får svika. Där det sker hör mediers bevakning och myndigheters granskning till de viktigaste balanserande krafterna.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se

Facebook: Fler bedragare ska dras inför domstol för bluffannonserna

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Offer efter offer berättar hur det började med en kändisannons på Facebook och slutade med att de förlorat sina livsbesparingar i falska bitcoininvesteringar.

Efter DN:s granskning berättar Facebooks ledning om kampen mot bluffannonserna och att sociala medie-jätten kommer att dra fler bedragare inför domstol.

Dagens Nyheter har i en serie artiklar granskat den kriminella miljardindustrin som lurar småsparare på allt de äger med falska bitcoininvesteringar. Ett stort antal offer har berättat om hur allt börjar med en annons de sett på Facebook, där en kändis påstås ha berättat om hur han eller hon blivit rik snabbt och enkelt.

I samarbete med Organized Crime and Corruption Reporting Project, OCCRP, och medier i flera länder, har Dagens Nyheter kunnat avslöja en reklambyrå i San Diego i Kalifornien som ligger bakom en stor del av de falska annonserna. Bolaget heter Ads Inc och med reklambyråns egen databas har Dagens Nyheter kunnat kartlägga de falska annonserna som utnyttjar kända personer. Annonserna är inkörsporten och helt avgörande del i upplägget.

I en mejlintervju med Dagens Nyheter och övriga medier i samarbetet kommenterar Rob

Leathern, direktör för produkthantering på Facebook, kampen mot bluffannonserna. Han säger att Facebook kraftigt byggt ut sin avdelning för att granska annonser och att man anställt tusentals personer för att ta tag i problemet med kändisannonser.
– Vi vill inte ha annonser på Facebook som försöker ruinera folk – det är inte bra för dem, det försämrar förtroendet för våra tjänster och det skadar vår verksamhet, säger han.
Rob Leathern är baserad på Facebooks huvudkontor i Menlo Park i Kalifornien och leder bolagets arbete med affärsintegritet. Han berättar att Facebook hela tiden söker nya sätt att få stopp på annonserna och att de lärt sig mycket. Han säger att personerna bakom nätverken är mycket ihärdiga och välfinansierade.
Vittnesmålen från de många offren för bedrägerierna som döljer sig bakom annonser är uppenbarligen besvärande för Facebook. På en direkt fråga om de känner sig bekväma med att tjäna pengar på den här typen av annonser svarar Facebook

undvikande att de inte vill ha den här typen av annonser.
Rob Leathern säger att Facebook lägger betydande resurser på arbetet och att de utvecklar sina system för att automatiskt upptäcka bluffarna. En viktig metod som de nu kommer att utöka är att komma åt bluffmakarna även utanför Facebooks egna plattformar.
I flera fall har de gått vidare med stämningar och domstolsprocesser mot individer som kringgått deras annonsregler och spridit bluffar.

– För att bekämpa detta arbetar vi inte bara med att upptäcka och avvisa själva annonserna utan blockerar annonsörer från våra tjänster, och i vissa fall tar vi dem till domstol. Även om ingen åtgärd är perfekt fortsätter vi att undersöka ny teknik och metoder för att stoppa dessa kränkande annonser och människorna bakom dem, säger Rob Leathern.
Den vanligaste metoden att få ut annonser som strider mot Facebook annonsregler är enligt Rob Leathern en teknik som visar olika innehåll på sidorna beroende på vem som tittar på

sidan, så kallad ”cloaking”. När Facebooks annonsgranskning görs får de se en annan sida än den som senare visas för den vanliga Facebookbesökaren.
Just den tekniken använde reklambyrån Ads Inc, konstaterar han.
Andra sätt är att stava fel på kända personernas namn, dölja delar av texten bakom bilder – allt för att försvåra automatiskt kontroll av annonserna.
Att helt förbjuda bilder på kända personer i annonserna är inte aktuellt, enligt Facebook.

I Sverige har digitaliseringsminister Anders Ygeman (S) bland annat sagt att regeringen vill verka för att kunna bötfälla Facebook för bluffannonserna. Även polisprofessor Leif GW Persson, som själv utnyttjas i bluffen, har krävt lagstiftning mot nätjättar som Google och Facebook.

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se

Ebba Busch polisanmäls för trädfällning

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Tvisten om Ebba Buschs husköp fortsätter. Säljaren, som försöker häva affären, polisanmäler KD-ledaren för att olovligen ha fällt träd på tomten. Ebba Busch har tidigare lämnat in en stämningsansökan mot mannen.

Bråket rör ett övergivet hus vid en sjötomt öster om Uppsala. Ebba Busch anser sig ha köpt fastigheten. Men ägaren, en man i 80-årsåldern som bor på annan adress, menar att han ångrat sig. Ebba Busch har gått till Uppsala tingsrätt för att avgöra frågan. I onsdags kom en stämningsansökan in till domstolen där hon vill få igenom affären.

I fredags gjorde husägaren en polisanmälan för skadegörelse, då han anser att Ebba Busch olovligen sågat ned ett stort antal träd. Enligt polisanmälan ”saknar

inte träden värde och har haft ett stort affektionsvärde” för husägaren. Enligt KD-ledarens advokat Katrin Björklund har träden fällts enligt överenskommelse.
Mia Holmgren

Dödsskjut-ningarna fler i år än 2019

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

I helgen sköts en man till döds i Malmö. I och med den händelsen har 43 personer dödats av skjutvapen under året, fler än under hela 2019 trots att en månad återstår av 2020, uppger Ekot.
Sett över tid har antalet döda legat på samma nivå i flera år, 2018

sköts 45 personer ihjäl. I år är det framför allt Stockholms län som står för en allt högre andel av dödsskjutningarna, ungefär hälften.

TT

Polis stängde ned fest på svartklubb

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Natten till söndag stängde polisen ned en fest på en svartklubb i Huddinge. Efter kontroll konstaterade patrullen att ett 50-tal personer befann sig i lokalen.

– Två arrangörer misstänks för brott mot ordningslagen och olaglig alkoholförsäljning,

säger Ewa Nilsson vid Stockholmspolisen.

Vid 01-tiden natten till söndag hörde en passerande polispatrull musik från en lokal i ett industriområde i Sjödalen i Huddinge.

– De såg också att personer passerade in och ut från den här lokalen och beslutade därför att kontrollera tillställningen, säger Ewa Nilsson.

De upptäckte då att ett femtiotal personer fanns i lokalen. Även alkohol serverades på tillställningen. Polisen valde därför att upplösa tillställningen, som saknade tillstånd. Inga personer har gripits, men två arrangörer misstänks för brott mot ordningslagen och olaglig alkoholförsäljning. Anmälan om narkotikabrott har också upprättats.

– Det verkar annars ha gått lugnt till när man uppmanat besökarna att lämna.

I övrigt hade Stockholmspolisen en relativt lugn natt, säger Ewa Nilsson.

– Det här är den enda insatsen vi gjort där vi stängt ned en tillställning. Generellt skulle jag säga att de har varit ganska

normala nätter den här helgen, det har inte varit något som har stuckit ut.
Vilken effekt serveringsstoppet efter klockan 22.00 har fått är svårt att säga, menar hon.
– På helgerna är det alltid mycket tjafs och alkoholrelaterade ärenden. Det förekommer fortfarande. Men det är svårt att säga vad som är relaterat till att man inte får vara ute på krogen.
Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

Google säljer sökord med kändisars namn till högstbjudande

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Falska annonser med kändisar som lurar småsparare att satsa pengar i bitcoinbedrägerier är en global miljardindustri. DN:s granskning visar hur kända personers namn säljs som sökord till högstbjudande och hur Google tjänar stora

pengar på annonser för bitcoinbluffar.

På söndagen kunde DN i ett internationellt grävsamarbete avslöja att det amerikanska reklambolaget Ads Inc från San Diego ligger bakom många av de falska kändisannonser som spridits i sociala medier de senaste åren.

Nu kan DN även avslöja hur Google säljer annonser till bluffmakare och hur kändisarnas namn säljs till högstbjudande. Om ett företag betalar för ett sökord innebär det att just deras annons visas när någon söker på det ordet.

Genom att använda Googles eget annonssystem och andra kommersiella verktyg har DN kunnat kartlägga vilka sökord det handlar om.

Ett exempel är den svenska programledaren Filip Hammar, som under flera år utnyttjas i bitcoinindustrin och hans namn är ett populärt sökord som många sajter betalar för. En annan programledare som förekommer i nästan alla falska annonser på svenska är Fredrik Skavlan.

När DN går in i Googles annonssystem och planerar för att göra en annons med sökorden ”Bitcoin Skavlan” föreslår Googles eget system att vi kan lägga till ”Filip Hammar Skavlan” eller ”Filip Hammar Bitcoin Skavlan”. Vår tänkta annons skulle då visas när någon söker på dessa ord – en uppenbar referens till de falska kändisannonserna. På liknande sätt ser vi hur kända personers namn säljs i en rad länder.
Ett av bolagen som i stor skala - köper sökordsannonser från Google är Finixio Ltd. Bolaget har sitt kontor på Lower Thames Street, alldeles vid London Bridge i centrala London. På två år har bolaget gått från nystartade till att ha 35 anställda och en omsättning på över 150 miljoner kronor – enligt bolagets egna uppgifter. Mot provision fixar Finixio fram kunder till finansbolag som erbjuder konsumenter riskfyllda valutaspekulationer i bitcoin. Stommen i verksamheten är ett nätverk av ekonomisajter som på olika språk recenserar och betygsätter dessa tjänster på nätet. Men betygen och recensionerna är betalda av bolagen de recenserar. Ökända

bitcoin-sajter som myndigheter i flera länder varnat för får höga betyg och påstås vara säkra och fullt lagliga.
Bland Finixios nätverk av sidor finns flera som riktar sig mot svenskar – men merparten är på engelska och tyska.
En av Finixios sajter som varit störst under hösten 2020 heter WealthAdvisor – på sajten uppges en adress som går till en pub i norra London. Den innehåller inget bolagsnamn men DN:s och OCCRP:s granskning visar att det är Finixio som ligger bakom.
WealthAdvisor betygsätter olika sajter som låter konsumenter spekulera i bitcoin och andra kryptovalutor – men betygen och utvärderingarna är falska.
DN:s granskning visar att Google fått cirka 70 miljoner kronor från WealthAdvisor sedan i mars för sökord och annonser i bland annat Sverige, Storbritannien och Tyskland.
Med hjälp av tjänsten Semrush som riktar sig till reklambyråer och annonsföretag har Dagens Nyheter i detalj kunnat granska annonserna. Bland WealthAdvisors sökord finns en

tydlig koppling till de falska annonserna med kändisar.
I Sverige har WealthAdvisor till exempel betalat för sökorden ”Bitcoin Skavlan”, ”Bitcoin Filip Hammar” och ”Filip Hammar Bitcoin Skavlan”.
I Storbritannien handlar sökorden bland annat om tv-programmet Dragons Den och kända personer som affärsmagnaten Richard Branson och ekonomijournalisten Martin Lewis.
Av datan från Semrush framgår att konkurrensen och priserna på sökord som är kopplade till de falska annonserna med kändisar är högre än andra. Vissa sökord kostar upp till 60 kronor per klick på annonsen – de säljs av Google till högstbjudande.
Ett av de varumärken som marknadsförs allra hårdast mot svenskar är ”Bitcoin Code”. Det påstås vara en robot som automatiskt köper och säljer bitcoin och andra kryptovalutor – men allt är en bluff. Användarna slussas i stället vidare till finansbolag som erbjuder riskfyllda spekulationer i kryptovalutor.
I vissa fall är handelsplattformarna under

tillsyn från myndigheter – exempelvis på Cypern. I andra fall är de helt oreglerade och registrerade i ökända skatteparadis. Vissa är rena bedrägerier som stjäl användarnas pengar från första stund – som den bedrägerifabrik i Kiev som DN avslöjade i våras. Resultatet är nästan alltid detsamma: användarna förlorar alla sina satsade pengar.
Att myndigheter varnar för Bitcoin Code hindrar dock inte WealthAdvisor från att göra följande påstående: ”Är Bitcoin Code legitimt? Ja, allt med Bitcoin Code är lagligt och transparent”. WealthAdvisor påstår att man testat tjänsten och lyckats tredubbla insatsen om 250 euro på några timmar – Bitcoin Code får bästa omdöme – 5 stjärnor och 9,8 i betyg.
På liknande sätt rankas ett tiotal andra liknande bluffsajter med höga betyg och löften om att tjänsterna är lagliga.
Enligt uppgifter från bland annat en amerikansk brottsutredning med koppling till Bitcoin Code kan förmedlare, som till exempel WealthAdvisor, få en provision på

mellan 2 500 och 4 000 kronor för varje person som registrerar sig och gör en första insättning.
När Dagens Nyheter under påhittat namn registrerar sig på bluffsajten Bitcoin Code dröjer det inte många minuter innan det börjar komma e-post från WealthAdvisor.
I ett av mejlen påstås den brittiska sångerskan Adele ha tjänat en förmögenhet. I ett annat är det den brittiske fotbollsspelaren Marcus Rashford som påstås ha blivit rik med deras system.
Marcus Rashford som spelar i Manchester United och det engelska landslaget har den senaste tiden blivit något av ett helgon i Storbritannien där han drivit en kampanj för gratis skolluncher till fattiga barn under coronapandemin. Initiativet fick drottning Elizabeth II att ge den 22-årige fotbollsspelaren riddarorden MBE, Member of the Order of the British Empire.
WealthAdvisor utnyttjar Marcus Rashfords kamp för fattiga barn i sin reklam: ”Från gratis skollunch till hjälp för tusentals att få ekonomisk frihet!” står det i mejlet som DN får. I e-posten finns en bild på Marcus Rashford

och texten länkar vidare till en falsk annons utformad som en tidningsartikel, och därifrån vidare till ett finansbolag som brittiska finansinspektionen har varnat för och som helt saknar licens.
På nätet finns också mängder med vittnesmål från personer som uppger hur de blivit lurade av det bolaget.
Finixios vd Adam Grunwerg medger i ett mejlsvar till DN att WealthAdvisor är bolagets sajt och uppger att mejlen med kändisar är ett misstag och att ledningen inte känt till dessa mejl.
– Vi har kommunicerat med gruppen som arbetar med detta för att försäkra oss om att det inte händer igen, skriver Adam Grunwerg.
Han uppger att e-postutskick motsvarar mindre än en procent av intäkterna till Finixio.
– Och de specifika mejl som ni nämner motsvarar mindre än en procent av mejlutskicken.
När DN och OCCRP frågar honom huruvida det är Finixio som driver de falska Bitcoin-sajterna, såsom Bitcoin Code som bolaget länkar till, medger han att Finixio driver egna versioner av dessa sajter.

– Självklart driver vi inte alla de som du kan se i Google, det finns tusentals av dem, skriver han.
Adam Grunwerg uppger att Finixios versioner av bitcoinsidorna skickar merparten av kunderna till godkända finansbolag med nödvändiga licenser. Men han säger att de inte alltid har full kontroll över var kunderna kan hamna.
– Vi skickar också trafik till nätverk som distribuerar trafiken vidare och vi kan inte alltid kontrollera vilka de skickas till, skriver han..

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se

Fakta. DN i samarbete med internationella medier

Dagens Nyheter har med den ideella journalistorganisationen Organized Crime and Corruption Reporting Project, OCCRP, tagit initiativ till ett grävsamarbete med tidningar i flera länder för att granska den våg av falska kändisannonser på internet som lockar småsparare till bluffinvesteringar i bitcoin. Granskningen är en fortsättning på det avslöjande som DN gjorde i våras av en bedrägerifabrik i

Kiev, Ukraina, som i stor omfattning lurade småsparare över hela världen.
Granskningen sker i samarbete med Buzzfeed News (USA), Direkt36 (Ungern), Helsingin Sanomat (Finland), La Stampa/ Investigative Reporting Project Italy (Italien), Le Monde (Frankrike) och The Guardian (Storbritannien).
Utgångspunkten är en databas med falska annonser från det amerikanska företaget Ads Inc, som DN och OCCRP fått tillgång till och som analyserats och gjorts sökbar av OCCRP:s dataspecialister.

”Alla tänker: Mina barn hade kunnat vara där”

TISDAG 1 DECEMBER 2020

En ung rappare sköts ihjäl på gatan. En frisör blev skjuten i benet. Barn skrämdes när ett maskerat gäng stormade torget. Allvarliga våldsdåd har skakat Borås de senaste månaderna. I flera av fallen har brotten skett utomhus mitt på dagen.

– Alla tänker: Jag skulle kunna ha varit där, mina barn skulle kunna ha varit där. Den oron är enorm, säger Ulf Olsson (S), kommunstyrelsens ordförande.

å en övervakningsfilm från den 4 juli i år syns en kvinna med paraply gå rakt in i ett gäng maskerade män. En av dem håller i en pistol. Kvinnan stannar upp, går först åt motsatt håll men ändrar sig och skyndar förbi den beväpnade mannen. Kort därefter skjuter han i luften. Livrädda barn

söker skydd i en närliggande butik.
Scenen utspelar sig vid Norrby torg, i Borås. De maskerade männen hör enligt polisen till ett kriminellt nätverk från det utsatta området Hässleholmen.
Vedergällningen kommer samma dag. En bil åker från Norrby till Hässle torg och maskerade män skjuter mot en restaurang.
Område mot område – torg mot torg. Dynamiken känns igen från storstadens gängkrig men i en mindre stad riskerar otryggheten att krypa närmare. Ofta sker brotten mitt på dagen och framför många vittnen. I vissa fall har de drabbat oskyldiga.
Kvinnan med paraplyet klarar sig utan några fysiska men. Värre går det för en frisör när en maskerad person den 11 september kliver in i hans frisersalong och öppnar eld. Frisören blir skjuten i benet och förs med ambulans till sjukhus. Enligt polisen var det mannen han klippte som var den egentliga måltavlan.
○ ○ ○
Peder Englund, före detta polis och sedan några år tillbaka chef för avdelningen Centrum för

kunskap och säkerhet vid Borås stad, lägger pannan i djupa veck när han sammanfattar läget:
– Nu har man gått över en tröskel. Från att tidigare ha skjutit på varandra ute i bostadsområdena har nu kriminella flyttat sina våldshandlingar till centrala delar av staden. Det här är ändrat beteende och något som man måste fundera över.
Vi träffas i stadshuset, en kort promenad från Norrby torg. Kommunstyrelsens ordförande Ulf Olsson (S), även han på plats, delar Peder Englunds oro.
– Alla tänker: Jag skulle kunna ha varit där, mina barn skulle kunna ha varit där. Den oron är enorm, säger han.
Enligt kriminologer är risken att drabbas av gängvåld fortfarande liten. Men en undersökning som nyligen redovisades på DN Debatt av kriminologen Joakim Sturup visar att minst 46 utomstående drabbats i skjutningar och sprängningar kopplade till kriminella miljöer de senaste tio åren.
Ju mer extremt våld desto större risk för att utomstående drabbas, enligt Sturup. Att

gärningsmännen har blivit yngre – och därmed sämre på att hantera vapen – är en annan bidragande faktor.
Anders Cronehag, kommunpolis i Borås, lägger till ytterligare en förklaring – bristande impulskontroll.
– Man ska inte göra de här gärningsmännen större än de är. Det är inget strategiskt, långsiktigt tänk bakom de här dåden som vi har haft. Det är oerhört lättkränkta män med tillgång till vapen och narkotika som agerar utan att tänka på konsekvenserna.

○ ○ ○

Den 3 november sker ytterligare en skjutning i centrala Borås – den här gången med dödlig utgång.
Offret, en rappare från området, hade enligt polisen koppling till gängmiljön men det är oklart om mordet var en del av den pågående gängkonflikten.
Rapparen var känd av polisen, dömd för bland annat narkotikabrott, och hade utsatts för mordförsök några år tidigare.
På Norrby torg har hans vänner och familj ordnat en minnesplats.

Ljus och blommor omger en pixligt uppförstorad bild av en ung man som sitter bredbent och ler mot kameran.
– Han kunde ha gått långt med sin musik, säger en vän som stannar till.
Videon till en av hans låtar om livet på Norrby spelades in ett stenkast härifrån, berättar vännen.
”Från en fotbollsplan till att deala knark, grabbar dealar allt”, rappar mannen omgiven av unga män som håller upp olika länders flaggor.
Klippet har över 100 000 visningar på Youtube.
○ ○ ○
Men vad gör polisen? undrar andra som samlas vid minnesplatsen.
– Allt vi kan, säger kommunpolisen Anders Cronehag när frågan ställs till honom.
Flera personer har frihetsberövats i samband med de olika våldsdåden. I en gryningsräd i mitten av november greps en av de utpekade ledarfigurerna för ett kriminellt nätverk i staden.

Sommarens skjutningar har varit i uppe rätten – en person dömdes till tre års fängelse för skotten på Hässle torg – och det förbereds just nu ett åtal mot två män som ska ha hanterat vapnet i samband med händelsen på Norrby torg. Att brotten klaras upp sänder en viktig signal till allmänheten, menar Peder Englund på kommunen. Allt detta sker framför ögonen på de andra boende i de utsatta områdena och det är dem han vill fokusera på.
– Det är de som är de största förlorarna i detta. Det är de som inte kan känna sig trygga i sin stadsdel. Det är med hjälp av den absoluta majoriteten som sköter sig, som kämpar och jobbar och oroar sig för sina barn, som vi kan vända utvecklingen, säger han.
Trots allt som har hänt är Peder Englund inte uppgiven – han är full av idéer. Enbart hårdare tag hjälper inte, slår han fast. I stället pratar han om att polisen och resten av samhället måste vara mer närvarande i de utsatta områdena, även när det inte skjuts. Man ska bygga relationer, sätta gränser och montera ner parallellsamhället steg för steg.

För polisens del handlar det om att få bort den synliga brottsligheten.
– Om vi har en öppen drogscen står en medborgare på sjunde våningen och tänker: Polisen gör ingenting, de struntar i oss! Det är därför jag menar att vi måste jobba med signalbrotten, samtidigt som vi är ute och kommunicerar och möter allmänheten, säger Anders Cronehag.
Det var så man vände området Hulta i östra Borås, berättar Peder Englund. Där gick polisen in först och tryckte tillbaka kriminella från torget. Därefter kunde kommunen och bostadsbolaget gå in och rusta upp, öppna en mataffär, skapa nya mötesplatser och bygga ett nytt höghus.
– Förra året satt vi med öppen droghandel och nu är nedskräpning det största problemet i Hulta. Vi vet att det går. När det sker skjutningar sätter vi självklart in en massa åtgärder direkt för att minska oron. Sedan måste vi återgå till det enträgna och ibland jädrigt tråkiga jobbet med långsiktiga åtgärder som vi vet kan vända

utvecklingen, säger Peder Englund.

○ ○ ○

Hemma hos den skjutne rapparens föräldrar samlas familjen. Här är uppgivenheten påtaglig.

– Vi vet ju att den här typen av skjutningar blir allt vanligare men vi trodde aldrig att det skulle drabba någon i vår släkt, säger rapparens farbror som möter oss vid porten.

Han kom till Borås på 1980-talet och säger att han har sett hur staden gradvis har blivit otryggare. Han ägde en butik och blev misshandlad i samband med ett rån. Då tappade han tron på att utvecklingen skulle vända och flyttade till en annan kommun.

– Många skyller på föräldrarna i förorterna. Men för att ha koll på barnen måste man ha tid, samlas för att äta tillsammans varje kväll och prata om rätt och fel. Det hinner inte alla. Man sliter, jobbar över och kämpar för sina barns skull men man är inte där för att lära dem om livet. Detta är ett samhällsproblem, säger han.

Det viktigaste nu, säger farbrodern, är att polisen lagför de skyldiga.
– Annars kommer det att bli kaos. Vi vill inte att någon ska ta lagen i egna händer och hämnas. Det räcker med våld.

Marina Ferhatovic
marina.ferhatovic@dn.se

Fakta. Några händelser i Borås i år

4 juli: Den första skottlossningen vid Norrby torg, dit en grupp hade kommit för att hota andra kriminella. Åklagaren förbereder åtal mot två av männen som misstänks ha hanterat pistolen.
4 juli: En knapp timme senare sköts det mot en pizzeria på Hässle torg. En person har dömts till tre års fängelse för skjutningen.
11 september: En frisör skottskadades på sin arbetsplats när han stod och klippte en kund. Polisen misstänker att kunden var måltavlan.
9 oktober: En 16-åring hittades skottskadad i bostadsområdet Frufällan. Två tonåringar misstänks för brottet.

3 november: En rappare sköts vid högskolan i Borås och avled av skadorna.
11 november: Flera ledande kriminella greps i Borås som en del av en internationell razzia.
16 november: En linjebuss besköts i stadsdelen Sjöbo.

46

utomstående har drabbats i skjutningar och sprängningar kopplade till kriminella miljöer i Sverige de senaste tio åren, visar en undersökning av kriminologen Joakim Sturup.

Mamma misstänks ha tagit med barn till IS

TISDAG 1 DECEMBER 2020

En kvinna som misstänks ha tagit med sig ett litet barn till Syrien och anslutit sig till terrororganisationen IS är nu tillbaka i Sverige. Enligt TV4 greps hon på Arlanda på

måndagsförmiddagen. Kvinnan har varit häktad i sin frånvaro och internationellt efterlyst sedan 2014. Hon är misstänkt för grov egenmäktighet med barn, enligt åklagarmyndigheten.
Nu kommer hon att ställas inför häktningsdomare i Lunds tingsrätt, som ska besluta om hon ska fortsätta vara häktad.
TT

Gängkonflikt bakom mord

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Mannen sköts i ett garage på Birger Jarlsgatan på Östermalm i Stockholm och avled några timmar senare. Nu har en man i 30-årsåldern åtalats misstänkt för mord.

Det var den 27 mars i år som mannen blev skjuten i garaget. Han avled senare på sjukhus.
– Mordet är ett resultat av en konflikt i kriminell miljö, uppger

kammaråklagare Marina Chirakova nu i ett pressmeddelande.
Hon nämner en sprängning på ett kafé ett par veckor innan mordet och flera andra händelser som motiv för dådet.
I utredningen har uppgifter från den krypterade chatten Encrochat, som knäcktes av Europol i våras, använts.
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Hotellmord kan vara på väg att lösas

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Mordet på den 40-åring som för två veckor sedan hittades avliden på ett hotellrum i Stockholm kan vara på väg att lösas. Två unga män begärdes i går, måndag, häktade på sannolika skäl, misstänkta för att ha rånat och dödat offret.

Den 16 november i år fick polisen larm om att någonting kunde ha hänt mannen. Personer i hans närhet hade inte hört av honom på en tid, och misstänkte att han kunde ha utsatts för brott.
Polisen spårade mannen till hotell Sheraton, där han hittades död. Skador på kroppen tydde på att mannen hade utsatts för våld och polisen konstaterade att offret hade blivit av med olika tillhörigheter, vilket ledde till misstankar om rånmord.
Under måndagsförmiddagen begärde vice chefsåklagare Katarina Lenter två män häktade. Bägge är 20 år gamla och tidigare kända av polisen.
I utländska medier har spekulationer förekommit om att politiska motiv skulle ligga bakom mordet på den 40-årige mannen. Grunden för detta är bland annat att mannen stridit mot terrorsekten IS i Syrien, som soldat i den kurdiska milisen YPG.
– Vi känner till att det finns sådana spekulationer, men ingenting i vår utredning pekar på några sådana motiv, säger Katarina Lenter.

Häktningsförhandlingar mot de misstänkta hålls under tisdagen i Stockholms tingsrätt.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se

21-åringen erkände råntortyren i Solna inför häktespersonal

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Den 21-årige man som står åtalad misstänkt för att tillsammans med en 18-åring ha torterat två tonåriga pojkar på en kyrkogård i Solna erkände för en kriminalvårdare i häktet.

Men officiellt förnekar de båda åtalade brott.

I går, måndag, inleddes rättegången mot de två misstänkta. Det var den 23 augusti i år som två tonårskillar som hade varit på fest i Solna först blev rånade och sedan tvingade att följa med till Norra kyrkogården i Solna.

Där utsattes de för ett mycket utstuderat och långdraget övergrepp. I åtta timmar förnedrades de av gärningsmännen – en 18- och en 21-åring. De kläddes av och bands med remsor från sina egna sönderskurna jeans.

Gärningsmännen ska bland annat ha våldtagit ett av offren med en pinne och en kotte.

Officiellt förnekar de åtalade brott, men den 15 september berättade en av männen för en kriminalvårdare på häktet i Sollentuna att han var på platsen, att han slagit och knivhuggit en av målsägarna.

”Han ville ha pengar, det eskalerade och sedan gick allt åt helvete”, berättar kriminalvårdaren att den 21-årige sagt under ett så kallat verksamhetsplaneringssamtal.

Under ett sådant samtal diskuteras situationen inför en eventuellt fällande dom och hur och var ett eventuellt fängelsestraff ska avtjänas.
Under samma samtal framkom det att 21-åringen var orolig för att tvingas sitta tillsammans med dömda våldtäktsmän. Till kriminalvårdaren sa 21-åringen att han inte vill förknippas med våldtäktsmän och eftersom de använt sig av pinnar och inte av könsorgan bör det de gjort inte betraktas som en våldtäkt.
Kriminalvårdaren uppfattade också att 21-åringen hade en mycket nonchalant attityd och att han verkade sakna empati för offren.
”De har de nog bra nu, de kommer få ett stort skadestånd”, ska han ha sagt till kriminalvårdaren. Han ska ha skrattat när han sa det.
21-åringens samtal med kriminalvårdaren finns refererad i förundersökningen och stärker den bild som kammaråklagare Anders Tordai har – att motivet var pengar. Men när 18- och 21-åringen inte kom över tillräckligt mycket pengar försökte de pressa fram mer genom att utsätta sina

offer, båda 17 år gamla, för misshandel och tortyr.
Gärningsmännen var narkotikapåverkade när brotten begicks.
Föräldrarna till de utsatta tonårspojkarna anmälde dem försvunna redan under natten, men polisen bestämde att inte vidta några åtgärder då. Det sista föräldrarna visste var att de sett via en mobilapp att sönerna befann sig vid Norra kyrkogården. Föräldrarna åkte då dit och letade efter sina barn, men hittade dem inte.
Brotten begicks på flera olika platser inom den stora kyrkogården.
Rättegången inleddes med åtal om brott som inte har direkt koppling till händelserna på kyrkogården, utan med tidigare grova rån som männen utsatt andra offer för i närheten av pendeltågsstationen i Solna.
Målsägarna har fått stöd och hjälp. Deras målsägarbiträde har tidigare sagt till DN att de nu vill försöka lägga det som hände bakom sig och gå vidare med sina liv.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Hög tid för Shekarabi att göra rätt

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Inblick.

Regeringen tillsätter en ny utredare för att få bättre ordning på spelmarknaden och kampen mot matchfixning. Det har redan blivit dags att göra om – och nu är hög tid att göra rätt.

Det har gått mindre än två år sedan omregleringen av den svenska spelmarknaden och den nya spellagstiftningen trädde i kraft. Att socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi (S) på måndagen meddelade att han bett Kammarkollegiets generaldirektör Gunnar Larsson utreda hur olicensierade bolag ska kunna utestängas och hur kampen mot matchfixning ska underlättas visar att en hel del inte blev som det var tänkt vid första försöket. Kritiken har varit hård från alla håll.

Många av det 70-tal spelbolag som fått licens på den svenska

marknaden har anklagat Shekarabi för att ha skapat kaos, bland annat eftersom reglerna inte i tillräckligt hög grad hindrar de olagliga bolagens verksamhet.
”De oseriösa bolagen är inte längre bort än ett par knapptryckningar på datorn”, brukar det hävdas.
Idrotten, och speciellt Svenska fotbollförbundet, anser sig inte få tillräcklig hjälp med att tackla problemet med uppgjorda matcher.
Polisen vittnar om en bristande vilja bland spelbolagen att bekämpa matchfixning eftersom långt ifrån alla är beredda att lämna ut de bevisuppgifter som efterfrågas.
Spelinspektionen, som övervakar att reglerna följs och utfärdar sanktioner, får kritik för att man inte har ett mer operativt ansvar i jakten på fuskare.
Samarbetet i Matchfixningsrådet, där parterna samlas för att samverka och hitta lösningar, har gnisslat rejält och efter två år med den nya spelfusklagen har ännu ingen åtalats för brottet.
Därför tvingas Shekarabi agera. Gunnar Larsson ska bland annat hitta lösningar som stoppar

olagliga bolag på den svenska marknaden och hindrar deras frikostiga bonuserbjudanden att nå svenska spelare. Det är inte lätt.

Han ska också hitta ett sätt att komma runt GDPR-lagstiftningen och möjliggöra samkörning av register för att till exempel avslöja om en fotbollsspelare spelat på en match som denne själv deltagit i. Här handlar det om matchfixning på lägre nivå. Ännu viktigare är att komma åt det storskaliga fusket, ofta kopplat till den organiserade brottsligheten och penningtvätt. Spelmarknaden har alltid varit ett sätt att tvätta brottspengar vita. Många spelbolag accepterar fortfarande mycket stora insatser och inte sällan är det först om spelet går in, det vill säga om bolaget förlorar pengar, som de slår larm. Ett av de stora spelbolagen tillät 2018 en ung stockholmare att spela för en kvarts miljon på en dubbelmatch på tennisen bakgård. Det borde inte ens vara möjligt.

Ardalan Shekarabi meddelade på måndagens presskonferens att fler myndigheter måste involveras om

kampen ska lyckas, Skatteverket till exempel.
– Hela den svenska staten måste samlas och agera kraftfullt för att hålla ute de organiserade gängen som försöker tag sig in på den svenska spelmarknaden, sade ministern.
Det framstod som en självklarhet redan när de första fallen av matchfixning rapporterades till polisen för sju år sedan.
Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

”Oanständigt att de inte stoppar bluffarna”

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Nästa vecka kommer EU-kommissionens lagförslag med åtgärder riktade mot internetjättar såsom Google och Facebook. Digitaliseringsminister Anders Ygeman (S) hoppas att Sverige

får stöd för sin hårda linje med krav på medansvar och böter för bedrägligt material som publiceras på deras plattformar. – Det är i grunden oanständigt att de här stora företagen inte har gjort det som de borde göra – nämligen sätta stopp för det här, säger Anders Ygeman.

Sverige har under en tid drivit på för en hårdare linje i EU mot internetföretag såsom Google och Facebook när det gäller bedrägligt och olagligt material som publiceras på deras plattformar. Dagens Nyheter har i en serie artiklar granskar hur falska annonser lockar småsparare till bedrägerier och riskfyllda investeringar. Inte sällan förlorar offren alla sina besparingar. Trots att fenomenet med de falska annonserna varit känt i många år fortsätter de att dyka upp på Facebook, via Googles annonssystem och även på Twitter.

Digitaliseringsminister Anders Yge-
man (S) säger att bolagen inte gör tillräckligt för att få stopp på det.

– Jag betvivlar inte att företagen gör mycket men det är inte tillräckligt och argumenten blir

lite ihåliga när man ser vilka intäkter som genereras i de här företagen. Och i någon mening så har företagen då prioriterat det ena före det andra.
Du menar att de prioriterar sina vinster över bekämpandet av det här?
– Ja, säger Anders Ygeman.
Den 9 december kommer EU-kommissionen att lägga fram ett paket med lagförslag kring digitala tjänster. Anders Ygeman hoppas att de svenska kraven finns med: att företagen ska göras medansvariga för innehåll som publiceras på deras plattformar, att de ska bli skyldiga att plocka ner olagligt innehåll och också hålla olagligt innehåll borta.
– Vi vill också att det ska införas hårdare krav för att bekräfta identiteten på företagskunder för att göra det lättare för konsumenter att ställa krav och anmäla företag som missbrukar plattformarnas tjänster och därmed också kunna blockera de som ägnar sig åt detta.
Bolag som inte följer de nya lagarna ska kunna dömas till höga bötesbelopp.
– Det måste ju vara böter i den storleksordningen att böterna är

större än de intäkter man kan göra, sedan tror jag också att de anseendeförluster som de här stora sociala medie-företagen kommer att göra på det här kommer att öka.
Hur den eventuella lagstiftningen ska fungera, om det blir på nationell nivå eller på EU-nivå och av vem och hur den ska kontrolleras är oklart.
Anders Ygeman tror att hotet från lagstiftningen som sådan kommer att ge störst effekt.
– Vetskapen om att man kan få betala stora bötesbelopp kommer att leda till en betydande grad av beteendeförändringar på företagen.
Anders Ygeman säger att Sverige har stöd från flera länder i EU för hårdare krav på bolagen bland annat från Tyskland, Frankrike och Nederländerna.
Eventuella nya lagar kan tidigast vara på plats inom 1,5 år.

Mattias Carlsson
mattias.carlsson@dn.se

”Kan framstå som hon saknar empati”

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Husköpstvisten mellan KD-ledaren Ebba Busch och en man i 80-årsåldern fortsätter. Experter som DN talat med menar att konflikten kan komma att påverka partiets opinionssiffror.

– Som pr är det väldigt obetänksamt, säger statsvetaren Leif Lewin.

Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch är part i tvisten om ett husköp, som sedan i oktober har fått medial uppmärksamhet efter att Expressen först rapporterade om den. Bråket handlar om en fastighet som KD-ledaren anser sig ha köpt. Samtidigt menar husägaren, en man i 80-årsåldern, att han har ångrat sig.

Den senaste veckan har händelseförloppet utvecklats, då Buschs advokat förra onsdagen

lämnade in en stämningsansökan mot mannen till Uppsala tingsrätt. Två dagar senare upprättade mannen en polisanmälan för skadegörelse, där han menar att Busch ”olovligen sågat ned ett stort antal träd” – ett påstående som KD-ledaren bestrider. Enligt Buschs advokat har sly fällts enligt överenskommelse.
Leif Lewin är statsvetare vid Uppsala universitet och tror att konflikten kan påverka KD:s anseende.
– Jag tror att det här är ett stort problem för Ebba Busch, eftersom partiet har profilerat sig i äldrefrågor. Konsekvenserna kan bli att KD sjunker i opinionen och att deras trovärdighet försvagas. Som pr är det väldigt obetänksamt, säger Lewin.
När Kristdemokraterna på sin hemsida listar sina viktigaste frågor står de äldre med. Lewin menar att partiledaren spelar en viktig roll för väljarna, och att bråket därför är riskabelt.
– Opinionen kan svänga snabbt. Sedan ska man komma ihåg att en historia kan blåsa över lika fort som den uppstår, om det dyker

upp en fråga som massmedialt slår ut den, säger han.
I september låg förtroendet för Ebba Busch på 29 procent, enligt en undersökning av Novus. Bara tre partiledare hamnade högre: Jonas Sjöstedt (V), som numera har avgått, Stefan Löfven (S) och Ulf Kristersson (M). Vidare hade KD ett väljarstöd på 5 procent i den senaste undersökningen av DN/Ipsos i november.
– Nu är det viktigt för henne att vara ärlig och att snabbt gå ut med ett klargörande. Eller rent av att dra tillbaka köpet. Jag tycker att det är väldigt anmärkningsvärt och förvånande att hon framhärdar, säger Lewin.
Även Marja Lemne, lektor i statsvetenskap vid Södertörns högskola, uttrycker förvåning över KD-ledarens agerande.
– Det finns en risk att som partiledare gå emot enskilda medborgare. Hellre okänd än okänd sägs det ibland, men att få sådan här uppmärksamhet kan skada både henne och partiet. Oavsett om hon får rätt i tvisten eller inte. Det kan framstå som att hon saknar empati, säger Lemne.
Ebba Busch har tidigare sagt till Expressen att hon inte ska

fullfölja köpet ifall husägaren inte vill sälja, och ifall han inte är kapabel att fatta egna beslut. Meningarna skiljer sig dock mellan parterna om omständigheterna i konflikten. Husägarens juridiska ombud har tidigare sagt till DN att mannen har minnesproblem, och tydligt har uttryckt att han vill häva affären. Busch menar att beskedet kommer efter yttre påtryckningar. Dessutom menar hon att mannen har uteblivit från flera möten.
”När flera av omständigheterna inte är lösta och alla kontaktförsök avvisas har vi nått vägs ände. Det är inte vad jag önskar men nu är rättslig väg enda alternativet som återstår”, skriver Ebba Busch i ett mejl till DN.
”Jag har noga övervägt det här och som offentlig person finns också alltid det mediala perspektivet även vad gäller mitt privatliv. Men är det rimligt att man bara för att man är offentlig person ska anses vara rättslös? Jag har vinnlagt mig om att göra detta rätt och riktigt. Vi har i samförstånd gjort en affär.”
KD-ledaren Ebba Busch.
Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se
TT

Bakgrund.

Ebba Busch och husägaren, en man i 80-årsåldern, träffades den 20 augusti och skrev avtal om att hon skulle köpa fastigheten för 3,9 miljoner kronor. Hon överförde en handpenning på 390 000 kronor. Den 16 september skulle affären ha slutförts, men husägaren infann sig inte på mötet. Husägaren sägs ha ångrat sig den 21 augusti och kom därför inte till mötet. Han har minnesproblem, och uppges ha känt sig pressad att skriva på köpeavtalet.

Ebba Busch menar att personer med ekonomiska intressen i fastigheten har pressat ägaren att inte lämna ifrån sig huset.

Enligt henne var de överens om försäljningen och hade bra kontakt efter den 20 augusti. Hon har uppfattat honom som klar i huvudet under och efter affären. Hon säger att han två veckor senare ändrade sig efter starka påtryckningar.

Fem personer anhållna för mutbrott i Skåne

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Polis och åklagare misstänker mutbrott i samband med en upphandling inom Region Skåne. Fem personer har anhållits – fyra av dem för att de misstänks ha tagit emot en muta och den femte för att ha gett en muta.
Detta misstänks ha skett mellan december 2017 och januari 2020, skriver Åklagarmyndigheten i ett pressmeddelande.
Enligt SVT handlar det om misstänkta brott i samband med upphandling av ett vårdverktyg, en affär som tidigare granskats av SVT.
TT

Överläkare jobbade trots covidsymtom – avskedas

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

En överläkare på Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg har fått sparken efter att ha gått till jobbet trots symtom på covid-19. 13 personer, där majoriteten är avdelningskollegor till läkaren, insjuknade kort därefter, skriver nyhetsbyrån Siren.

Det var i oktober som överläkaren under två dagar vistades på sin arbetsplats på Sahlgrenska. Flera personer på sjukhuset bad enligt den anmälan som lämnats in till Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, läkaren att gå hem eftersom denne visade tydliga symtom på covid-19.

Läkaren, som har jobbat på den aktuella enheten i över tio år, hänvisade till ett positivt test för antikroppar och träffade patienter

samt deltog i möten på avdelningen.
Jens Littorin

Två gripna för misstänkt föremål vid polisstation

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Två personer greps i samband med att en bil med ett misstänkt farligt föremål ställts utanför polisstationen i Borlänge på tisdagen.

– En av de gripna är en man och han greps i Borlänge, säger Gabriel Henning på polisens Region Bergslagen.
Området kring stationen var under några timmar avspärrat och en gymnasieskola, en vuxenutbildning och en del bostäder samt ett kafé i området utrymdes. Nationella bombskyddet oskadliggjorde föremålet vid 18-tiden.
Clas Svahn

Grov misshandel på skola – elev till sjukhus

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

En 15-årig skolelev i Växjö har förts till sjukhus efter att ha blivit misshandlad av en annan pojke med ett tillhygge vid lunchtid under tisdagen.

Den misstänkte pojken har gripits och ska enligt polisen vara 13 år. Det är ännu oklart vad som ligger bakom händelsen, men den misstänkte kommer att höras under tisdagen. Misstanken rör grov misshandel.

TT

Högerextrema och IS möts i kampen mot demokratin

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Nätplattformen Parler växer bland konservativa och högerradikala grupper. Men det finns också tecken på att den blir mer populär bland anhängare till terrorsekten IS. Det menar Michael Krona,

medieforskare vid Malmö universitet, som länge studerat IS-propaganda. ”Man förenas i synen på gemensamma fiender: samhället och demokratin”, säger han.

Parler, som startades 2018, har fått en enorm tillströmning av nya användare i samband med det amerikanska presidentvalet. Inte minst ökar populariteten för appen bland konservativa och högerradikala grupper som anser sig bli förtryckta och censurerade på traditionella sociala medier som Facebook, Twitter och Instagram.

Michael Krona, som i flera år studerat IS–propaganda i digitala kanaler, har under de senaste veckorna även lagt märke till hur terrorsektens anhängare strävar efter att bli mer aktiva på Parler. Ett exempel på IS-innehåll som spridits på plattformen är en äldre avrättningsfilm där ett barn agerar bödel.

– Främst högerextrema och konservativa är aktiva på Parler men dess explosionsartade tillväxt och den mediala uppmärksamheten har även fått mer eller mindre organiserade IS-supportrar att försöka etablera

sig. Det här sker än så länge i liten skala men det liknar utvecklingen som skett på andra plattformar som Github och Gab, säger Michael Krona.
Parler är, som DN tidigare har rapporterat, den senaste i en längre rad av appar och sajter inom den så kallade alt-tech-rörelsen. Det är motståndsrörelse som existerat under flera års tid för att skapa en nätets frizon när traditionella plattformar – som har betydligt större användarantal – blivit hårdare modererade.
I sökande efter nätets oreglerade samtalsplatser kan jihadister och högerextremister samlas kring ett gemensamt mål, menar Michael Krona. Detta trots stora skillnader i politisk ideologi.
– Det blir tydligare och tydligare att grupperna drar nytta av varandra. För tio år sedan var man ganska åtskilda, med olika beteendemönster och plattformar. I dag har man liknande nätstrategier och blandas oftare på samma forum. Man förenas i synen på gemensamma fiender: samhället och demokratin, säger Michael Krona.
Han berättar att det här bland annat sker på the dark web, den

del av internet som inte är åtkomlig via traditionella sökmotorer.
– Dark web har länge dominerats av högerextremister och tidigare har man aktivt försökt motarbeta jihadister från att ta sig in. Nu har man börjat släppa på det och därför växer IS allt snabbare även där.
På de alternativa nätplattformarna strävar extremistgrupperna efter utrymme för en annan typ av nätbeteende, menar Krona. Det primära målet är inte att skapa största möjliga publik för propagandamaterialet, utan snarare att aktivera följarna.
– Både högerextrema och jihadister vill kultivera anhängarna. På de här plattformarna kan man vara energiska, engagera varandra i att diskutera och producera propagandamaterial. På det viset blir man mer kultiverade in i en viss typ av ideologi och världsbild. Långt ifrån allt material som i dagsläget sprids på Parler är extremistiskt, även om det förvisso blivit ett tillhåll för konspirationsteorier kring valresultatet. Ledningen för Parler

har betonat att plattformen ska vara ”neutral” och i stor utsträckning förbli självreglerande. Enligt användaravtalet tillåter man inte spridning av olagligt material. Michael Krona hyser dock inga större förhoppningar om att Parler kommer att klara av modereringen på ett bättre sätt än andra nätplattformar. Många av dem har under flera år haft problem att rensa innehåll från extremistiska grupperingar. Bland dem finns chattjänster som Rocket Chat och Telegram, där IS-närvaron fortsatt är påtaglig, säger Michael Krona.

Överlag har närvaron online, efter det verkliga ”kalifatet” besegrats, blivit allt viktigare för terrorsektens mål om att leva vidare.

– Just nu finns IS-anhängare på fler än 100 appar och plattformar. Det är en enorm aktivitet som fortsätter växer. Inte bara för att man blir mer och mer nätbaserade utan även eftersom nya appar dyker upp hela tiden, säger Michael Krona.

Terrorsekten IS:s anhängare syns allt mer på nätplattformen Parler.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

300 000

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

kronor ger spelhobbyförbundet Sverok i ett nytt krisstöd till Sveriges spelföreningar. Sverok samlar nästan 80 000 medlemmar i över 2 000 spelhobbyföreningar runt om i Sverige. Många av föreningarna har drabbats av uteblivna inkomster från spelträffar, konvent, lan och lajvevenemang med anledning av begränsningarna för allmänna

sammankomster under
pandemin.
Agnes Laurell

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Infrastruktur-departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

Områden

Områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi
- Transporter och infrastruktur

Om Infrastrukturdepartementet

Relaterad navigering

- Infrastrukturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Tomas Eneroth
Infrastrukturminister

Anders Ygeman
Energi- och digitaliseringsminister

Genvägar

Genvägar

- Nationell infrastrukturplan 2018-2029
- Nationell godstransportstrategi
- Digitaliseringsstrategin
- Infrastrukturdepartementet på twitter
- Transportsektorn elektrifieras
-

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister
Infrastrukturdepartementet
"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- **Transporter och infrastruktur**

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
Infrastrukturdepartementet

Anders Ygemans områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Dumpades av Volvo – nu störtdyker Bilia

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Volvo cars beslut att dumpa Bilia som återförsäljare av Volvobilar kom som en blixt från klar himmel för Bilias vd Per Avander.

– Vi har inte haft någon egentlig dialog så det var lite förvånande, säger han.

Bilias aktie föll som en sten på Stockholmsbörsen under tisdagen.

Det var på måndagskvällen som Volvo cars meddelade att kedjan - säger upp sitt avtal med Bilia, som är Nordens största återförsäljare av Volvobilar.

Försäljningen av Volvo står för omkring 20 procent av Bilias omsättning. Under fjolåret sålde - kedjan Volvobilar för drygt sex miljarder kronor.

Reaktionen på börsen lät inte vänta på sig – Bilias aktie föll med drygt 26 procent under tisdagens handel.

Per Avander hade inte räknat med Volvo cars beslut.
– Nej, nej. Det är förvånande. Vi har ju den bästa kundnöjdheten bland Volvohandlare, säger han.
Avander fick beskedet från Volvo sent på torsdagseftermiddagen.
– Jag förde en kort dialog med Volvo i fredags, men sedan har vi inte haft något mer, säger han.
Varför gör de detta, tror du?
– Det får du fråga Volvo om. Den enda orsak vi har fått är att man vill ha mindre återförsäljare, säger Avander.
Det pågår en förändring, en ”transformation”, på marknaden där olika modeller testas av de stora tillverkarna för att komma närmare kunderna, alltifrån agenter till näthandel.
– Men vi tror att det finns ett behov av en traditionell handel med rådgivning och provkörning även i framtiden, säger Avander.
I september ville Bilia köpa Upplands Motor, men det blockerades av Volvo cars som i stället köpte den familjeägda återförsäljaren. Tidigare köpte Volvo även återförsäljaren Bra Bil.
Volvo cars har inte officiellt kommenterat skälet till att de lägger under sig återförsäljare.

Bilias kontrakt med Volvo löper fram till 2022 och består av två delar: fordonsdelen och servicedelen.
När det gäller det förstnämnda kan fabrikanterna bestämma vilka som säljer deras bilar. Det är betydligt svårare att stoppa servicedelen. Där gäller endast att de som ska tillhandahålla service uppfyller fabrikanternas kravspecifikationer.
– Så det vi kommer att göra är att söka om servicekontraktet. Det är där vi har 75 procent av vår intjäning, säger Avander.
Räknar ni med att få ett servicekontrakt?
– Följer man vad fabrikanterna kräver så får man kontrakt. Det är ganska svårt att blocka, svarar Avander.
– Sedan kommer vi att ta upp en dialog med Volvo för att höra vad de vill, för det vet vi fortfarande inte, tillägger han.
Avander säger också att Bilia får satsa mer på andra märken och på begagnade bilar. Men hyresavtalen för några bilhallar kan också komma att sägas upp.
DN har sökt Bilias storägare, finansmannen Mats Qviberg. Han

avböjer dock alla kommentarer och hänvisar till Per Avander. DN har även sökt Volvo cars för en kommentar. I ett mejl till DN skriver presschefen Karin Wik att företaget för närvarande ger ”ingen annan kommentar än att vi bekräftar informationen i Bilias pressmeddelande.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Fyra miljoner i vite efter stora brister i it-system

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Bristerna i it-systemet Skolplattform Stockholm är så allvarliga att utbildningsnämnden ska betala fyra miljoner kronor i vite. Det slår Datainspektionen fast i ett nytt beslut.

– Personuppgiftsincidenterna har varit väldigt allvarliga och det är inte mer än rimligt att vi får anmärkningar på det, säger skolborgarråd Isabel Smedberg Palmqvist (L).

DN har tidigare rapporterat om brister i Skolplattform Stockholm, it-systemet som används för bland annat digital elevadministration i Stockholms stad. Obehöriga har kunnat komma åt barns personuppgifter, lärare har inte kunnat genomföra lektioner och elever har gått miste om viktig information.

Nu har Datainspektionen granskat fyra delsystem i Skolplattformerna. Säkerhetsbristerna är numer åtgärdade, men enligt myndigheten gjorde utbildningsnämnden inte tillräckligt för att ”säkerställa en säkerhetsnivå som är lämplig i förhållande till risken”.

Bland annat har det varit möjligt att komma åt personuppgifter för både barn och lärare som har skyddad identitet.

Utbildningsnämnden åläggs nu betala en administrativ

sanktionsavgift på fyra miljoner kronor.
– I tre av delsystemen har det funnits tekniska brister så man på ett enkelt sätt har kunnat manipulera sig in och komma åt uppgifter om elevers betyg, utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner, säger Salli Fanaei, jurist på Datainspektionen.
Hon poängterar att bristerna omfattat flera hundra tusen registrerade.
– Det handlar om väldigt många personer och väldigt många personuppgifter. Att ha lämpliga säkerhetsåtgärder är viktigt för att inte obehöriga ska komma åt känsliga uppgifter.
Skolborgarrådet Isabel Smedberg Palmqvist (L) välkomnar Datainspektionens granskning.
– Personuppgiftsincidenterna har varit väldigt allvarliga och det är inte mer än rimligt att vi får anmärkningar på det.
Utredningen behandlades under i Kommunstyrelsen.
Säkerhetsmässigt betonar Isabel Smedberg Palmqvist (L) att alla nödvändiga åtgärder har vidtagits för att inget liknande ska kunna hända igen.

– Det är sorgligt att vi ska behöva använda fyra miljoner kronor av våra medel, men det är en konsekvens av att detta inte fungerade.

Amanda Lindholm
amanda.lindholm@dn.se
Linus Larsson
linus.larsson@dn.se

Dela

Tekniskt fel bakom Amorella-olycka

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Det var ett tekniskt fel som orsakade Viking Line-fartyget Amorellas grundstötning i september, visar Olycksutredningscentralens utredning.

Vid händelsen upptäckte besättningen på kommandobryggan att fartyget inte betedde sig som vanligt. Fartyget svängde mot farledsområdets kant, vilket orsakade den första bottenkänningen sydost om Hjulgrund. Efter att fartygets djupgående i fören ökade och det fick slagsida mot höger beslutade befälhavaren ombord att köra upp det på stranden vid ön Järsö.

TT

Postnord: E-handelslyft i oktober

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

E-handeln ökade med 33 procent i oktober jämfört med samma månad i fjol, enligt Postnords E-barometer.

Andelen som e-handlade steg samtidigt till 76 procent av landets 18–79-åringar, enligt Postnord.

”Vi såg en något lägre tillväxt i september men i oktober har svenskarna e-handlat väldigt mycket igen. Allt tyder på att den reviderade helårsprognosen på 33 procent, som vi satte i samband med Q2-rapporten, kommer att överträffas”, skriver Carl-Fredrik Teder, detaljhandelsanalytiker på Postnord, i en kommentar.
Barometern visar även att andelen av befolkningen som oroas över smittspridning ökar igen, upp till 66 procent.
TT

Postnord öppnar rekordstort ombud

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Stockholmsmässan i Älvsjö blir tillfälligt paketombud för Postnord. Tanken är att kunder ska kunna hämta upp sina julklappar utan att behöva lämna bilen.

Arrangemanget ska pågå från den 30 november till den 23 december. Postnord tittar även på andra alternativa ombud för att minska trängseln i andra delar av landet.

TT

Ministern vill se granskning av Sydväst-länken

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Invigningen av Sydvästlänken skjuts upp ytterligare. Nu vill energiminister Anders Ygeman (S) granska Svenska kraftnäts mångmiljardsatsning. Enligt ursprungsplanen skulle den ha tagits i drift 2015.

– Vi måste granska vad som gått snett, säger Anders Ygeman till Sydsvenskan.
Sydvästlänken kan beskrivas som en ny, stor motorväg för el, som börjar i Närke och slutar i Skåne. DN har skrivit om förseningen i en rad artiklar.
När den fungerar i sin helhet minskar risken för extrema pristoppar i elpriset i Sydsverige. Men gång på gång har invigningen skjutits upp. Enligt Svenska kraftnät siktar man nu på den 31 mars 2021.
Anders Ygeman anser att förseningarna måste utredas för att lärdomar ska kunna dras inför den fortsatta nätutbyggnaden.
– Vi vet att det varit ett antal fel under vägen, med skarvarna och nu med mjukvaran. Men vi måste veta var felet ligger, om det ligger hos beställaren, hos leverantören eller någon annanstans, säger han till tidningen.
TT-DN

Facktopp drabbad av stor lösenords-läcka

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Tusentals personer, varav flera hundra svenskar, har fått sina lösenord stulna och publicerade på nätet i en omfattande attack.

Lösenord som kopplas till IF Metalls ordförande Marie Nilsson, Nacka kommuns stadsdirektör och en tidigare högt uppsatt chef på Ericsson finns i listan.

DN kan nu berätta om en pågående, mycket omfattande stöld av lösenord som just nu drabbar hundratals svenskar, personer inom näringsliv, fackförbund och offentlig verksamhet.

Lösenorden stjäls via falska inloggningssidor till exempelvis konferenssamtal via Zoom. Användaren lockas dit med ett falskt e-postmeddelande, klickar och ombeds fylla i sitt lösenord.

Men i stället för att loggas in hamnar lösenordet i händerna på bedragaren. Via en källa i it-säkerhetsvärlden har DN fått insyn i vilka lösenord som har stulits på detta sätt. Angriparna har, möjligen av misstag, nämligen gjort sin databas öppet tillgänglig på nätet. Där finns tusentals personers uppgifter: e-postadresser, lösenord och ip-numret de loggade in från.
Det kallas nätfiske eller *phishing,* och är en vanlig metod att stjäla lösenord och andra känsliga uppgifter. Men denna våg utmärker sig genom sin omfattning, knep för att ta sig förbi filter, och att databasen med stulna lösenord blev offentlig.
Tre personer som DN har varit i kontakt med bekräftar att det är deras riktiga lösenord som figurerar i databasen. En av dem har råkat klicka och fylla i lösenordet bara timmar tidigare. Hen minns tydligt att mejlet hade sorterats bort i skräpkorgen, men uppfattade det som så trovärdigt att hen ändå följde länken.
Flera offentliga personer finns i läckan. En av dem är fackförbundet IF Metalls ordförande Marie Nilsson. Även

till henne kopplas både en e-postadress och ett lösenord. Trots upprepade förfrågningar till IF Metalls presstjänst har fackförbundet inte svarat på frågor om händelsen.
En annan är Lena Dahlstedt, stadsdirektör och därmed den högsta tjänstemannen i Nacka kommun. Hon vill inte kommentera händelsen närmare eller bekräfta att lösenordet i databasen är äkta, men säger att hon efter att hon blev kontaktad har bytt alla sina lösenord.

Även en person som tidigare hade en hög chefsposition på Ericsson finns med.
Inget tyder på att stölden av lösenord har avstannat. Så sent som på fredagseftermiddagen kunde DN:s källa verifiera att nya lösenord fortsatte att strömma in.
Hur stor skada ett läckt lösenord gör beror på flera omständigheter. Har personen använt samma lösenord på flera ställen – exempelvis på Facebook och till andra e-postadresser – så kan hackarna få tillgång även till dem. Skadan kan å andra sidan bli mindre om konton skyddas med

så kallad tvåfaktorsinloggning, som innebär att man förutom lösenord även behöver en engångskod, ofta skickad till mobilen, för att logga in.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se

Resandet minskar i pandemins spår

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Resandet minskar kraftigt i samband med den ökande smittspridningen. Men ännu är inte resandet nere på samma låga nivåer som i våras.

– Vi behöver ytterligare säkerställa att de resor vi gör

verkligen är nödvändiga, säger infrastrukturminister Tomas Eneroth (S).

I våras sjönk resandet dramatiskt i samband med utbredningen av coronasmittan. Sedan dess har transporterna sakta ökat men nu sker återigen en tydlig nedgång, visar statistik för de senaste två veckorna.

– Vi är ännu inte nere på den extremt låga nivå som vi kunde se i våras, vare sig för flyg eller andra transportslag. Men det är samtidigt en ordentlig minskning som vi nu ser, säger Tomas Eneroth.

Det minskade resandet gäller alla transportslag, som vägtrafik, flyg, tåg och kollektivtrafik. Men enligt Tomas Eneroth behöver resandet minska ytterligare.

– Gör bara resor som är nödvändiga och gör dem på ett säkert sätt, säger han.

Vad kan regeringen egentligen göra för att minska resandet ytterligare?

– Det finns en begränsad mängd insatser som kan göras. Minskningen i våras berodde i huvudsak på att efterfrågan på kommersiell trafik sjönk. Människor hörsammade beskeden

om att vi måste minska resandet. Tvångsmedel finns inte i den här delen, däremot blir restriktionerna och rekommendationerna om folksamlingar på max åtta personer i någon mening normerande.

Betyder det att ni stort sett bara kan vädja till medborgarna att resa mindre?

– I extrema lägen finns det andra insatser som vi kan göra. Men vi ser att de rekommendationer och råd som vi ger har effekt. Det är många som hörsammar detta. Om läget blir värre finns det nog insatser som vi kan göra men där är vi ännu inte.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Trängsel ställer till det för postombud

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Hunnebostrand. En rekordökning av e-handel inför jul kommer att sätta svenska postombud på prov. Förutom lagringsproblematik måste även utrymme frigöras för köande kunder för att minska risken för smittspridning av det nya coronaviruset.

– Varje vecka har varit som Black Friday-vecka den senaste tiden, säger Sofia Maisa, butikschef för Coop i Hunnebostrand.

Varje dag klockan 13 kommer lastbilen från Postnord med paketen.

– En lugn dag kommer det kanske en och en halv bur med paket. Då andas jag ut, för det är precis vad jag har plats med här i det vanliga lagret, säger Eva Jakobsson, postansvarig i Coop-butiken i västsvenska Hunnebostrand. Andra dagar kommer det fler än tre burar, vissa dagar sex burar,

till butiken men då har hon ett extralager att använda.

– Jag är rätt lugn och tänker att jag gör mitt bästa så ordnar det sig säkert. Folk får vänta i lugn och ro, helt enkelt.

På golvet utanför utlämningsstället har personalen markerat en tydlig gång med grönvit tejp för att visa kunderna var man får gå, och var man får vänta på paket.

– Vi kallar gången för E6:an, säger Eva Jakobsson.

Enligt den senaste e-handelsrapporten ”e-barometern” från Postnord kommer e-handeln inför julen 2020 att öka med 26 procent från 2019. Det finns två orsaker till det. Dels ökar e-handeln stort och har gjort så under flera års tid, dels har årets handel coronafärgats av färre restaurang-, bio- och upplevelsebesök.

– Vi har helt enkelt mer pengar i plånboken att handla saker för på nätet när vi inte kan gå ut och käka på restaurang i lika stor utsträckning som vanligt, säger Saga Bowallius, utredare på Handels utredningsinstitut, HUI.

Men den ökade handeln kan leda till problem, enligt den senaste julrapporten från HUI.

– Risken finns för att vi når ett kapacitetstak i Sverige. Kapacitetstak innebär i praktiken att handeln inte kommer att lyckas leverera konsumenternas varor i tid, eller på ett säkert sätt. Exempelvis ska antalet lastbilar räcka till, personal ska finnas för att köra lastbilarna, personal ska finnas för att hantera utlämningen av paket, och allt ska göras på ett säkert sätt och hålla nere riskerna för smittspridning av det nya coronaviruset.

– Och utlämningsställena i Sverige är just en sådan trång sektor skriver vi i julrapporten.

Hur kan man lösa problemen med att vi eventuellt når ett kapacitetstak?

– Vi får hoppas att utlämningsställena har kreativa lösningar, säger Saga Bowallius. En sådan kreativ lösning finns i Hunnebostrand, hoppas både butikschefen Sofia Maisa och postansvarig Eva Jakobsson. Utanför entrén blåser västhavsvindarna in från Skagerack och Sofia Maisa hälsar vant på vissa kunder som går in i

butiken. Några av dem väntar lydigt utanför den stora röda rutan som Sofia Maisa med kollegor ritade upp utanför entrén i somras för att lättare kunna hindra folk från att gå in och handla om butiken var för full. Under kommande veckor kommer den röda rutan att bli användbar igen. På husväggen kommer den röda kölappshållaren att sitta. Ovanför kommer skylten att sättas upp som visar vems tur det är att få komma in till utlämningen. Och ingen kommer få stå och vänta inom den röda rutan på marken. Kanske kommer folk sitta och vänta i sina bilar, kanske står de utanför. När det är ett nummer kvar till ens tur så är man välkommen in.

Kommer ni kanske sätta upp ett litet tak och bjuda på glögg?

– Nej det kommer vi inte, ha ha. Folk får stå och vänta här tills vi är klara att ta in dem. Men våra kunder har varit positiva till våra lösningar förr, så jag tror det kommer att gå bra, säger Eva Jakobsson.

Helena Jönsson

El mot bensin i litet format

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Det rörs om i grytan i småbilsklassen. Honda Jazz, Opel Corsa och Toyota Yaris nylanseras och Mazda 2 har uppdaterats på ett flertal punkter för att bättre möta konkurrensen. Men hur hävdar sig dessa bensindrivna nyheter mot Europas bäst säljande elbil – Renault Zoe? Vi testar.

Hur bra klarar dessa småbilar vardagens bestyr? Fyra nylanserade bensindrivna utmanare mot elbilen Renault Zoe. Vår testade version av Zoe, Z.E.50 R135 Intens, lanserades med större batteri på 52 kilowattimmars nettokapacitet (och snabbladdning upp till 50 kilowatt) under 2019. Med koldioxidutsläpp på noll gram per kilometer och räckvidd på 38,3 mil (tillverkarens uppgift) lockar den franska elbilen, men priset för vår testade Zoe är högt. I prislistan läser vi 378 890 kronor, vilket blir 318 890 kronor efter 60

000 kronor i miljöförmån från staten. Går det att ta igen det höga priset genom lägre driftskostnader och bra andrahandsvärde?
Honda Jazz 1,5 i-MMD Hybrid e-CVT Crosstar är testets dyraste bensindrivna bil med ett pris på 275 900 kronor. Den är även testets största bil med en totallängd på 409 centimeter, som redovisas för koldioxidutsläpp på 110 gram per kilometer.
Nylanserade Toyota Yaris går på tvären mot trenderna i bilbranschen då den, med sin totallängd på 394 centimeter, är kortare än förra generationen Yaris. Vi testar Yaris 1,5 Elhybrid i Style-utförande som redovisas för koldioxidutsläpp på 97 gram per kilometer, priset är 209 900 kronor.
Mazda 2 1,5 Vision är svagast i testet med sina 90 hästkrafter och redovisas för koldioxidutsläpp på 120 gram per kilometer. Den japanska bilen är billigast att köpa med ett pris på 204 000 kronor.
Helt nya Opel Corsa, som är baserad på Peugeot 208, testas i GSi P130-utförande. Den redovisas för koldioxidutsläpp på 127 gram per kilometer och kostar 239 900 kronor inklusive bredare

lågprofildäck på 17-tums aluminiumfälgar.
Fördelen som Renault Zoe har med sin eldrift, laddad med svensk förnybar energi, är väldigt stor. Det råder inga tvivel, ingen kan konkurrera med Zoe på den -punkten – och den franska bilen tar en enkel delseger miljömässigt. När vi testar bränsleförbrukning så finner vi att Zoe drar 1,66 kilowattimmar per mil och räckvidden blir 31,3 mil längs vår teststräcka, från fulladdat till tomt batteri. Honda Jazz drar 0,43 liter bensin per mil, marginellt mer än Toyota Yaris som klarar 0,42 liter per mil. När vi jämför med 0,50 liter per mil för Mazda 2 och törstiga 0,59 liter per mil för Opel Corsa blir det tydligt att de bägge japanska bilarna har bra nytta av sin hybriddrift. Bensinförbrukningen blir lägre.
Opel Corsa är roligast att köra längs en kurvig väg, men det är en klen tröst då den samtidigt är alldeles för stötig och bullrig i normal vardagstrafik. Definitivt inget för långresan. På den punkten är Honda Jazz betydligt trevligare. Den har testets skönaste stolar tillsammans med

lägst ljudnivå i kupén och den lyckas bäst med att dämpa vägens ojämnheter. Jazz erbjuder ett behagligt lugn samtidigt som den har mest generösa utrymmen. Både vad gäller plats till åkande i baksätet och lastutrymme. Toyota Yaris kan aldrig, med sitt mindre format, konkurrera vad gäller utrymmen. Men bilen går bra på vägen och vi uppskattar körupplevelsen. Komforten är godkänd, den lilla bilen är smidig att hantera samtidigt som kombinationen av bensin- och elmotor fungerar mycket bra.

Renault Zoe erbjuder lägst ljudnivå längs teststräckorna, men stolarna är inte sköna. Den tunga bilen går hårt och stötigt även när vägen verkar vara slät. Komfortmässigt förlorar Renault Zoe. Mazda 2 uppvisar liknande egenskaper men när det kommer till bromstesterna så brister det helt för den japanska bilen. Med en stoppsträcka, vid test från 100 kilometer i timmen till stillastående, på 41,1 meter gör att vi underkänner Mazda 2 säkerhetsmässigt. Jämför med Toyota Yaris som klarar samma test på 34,1 meter, Opel Corsa på

35,0 meter, Honda Jazz på 35,8 meter och Renault Zoe på 36,3 meter. När vi testar antisladdsystemens funktion i undanmanöverprovet klarar sig Opel bäst, tätt följd av Mazda och Honda. Dessa tre presterar riktigt bra, med goda säkerhetsmarginaler. Toyota däremot tappar greppet, antisladdsystemets funktion brister. Detsamma gäller Renault Zoe vars resultat blir ännu sämre. Antisladdsystemets funktion brister i ännu högre grad, Renault Zoe klarar inte av att erbjuda god säkerhet för de åkande vid en panikmanöver.

Prismässigt skiljer det avsevärt mellan bilarna, där Renault Zoe i testat utförande är klart dyrare. Men när vi beräknar värdeminskning samt räknar in övriga ägandekostnader såsom bränsle, försäkring, skatt, service och underhåll märker vi tydligt elbilens styrka. Baserat på en årlig körsträcka på 2 000 mil så landar Zoe på 32:02 kronor per mil i driftskostnad. Bara Toyota Yaris är billigare med 31:32 kronor per mil. Mazda kostar 36:52 kronor

per mil, Honda 39:56 och Opel 39:71 kronor per mil.
Att bygga en liten bil som klarar vardagens alla bestyr är fortfarande en stor uppgift, det är minst sagt tydligt. Opel Corsa är för obekväm, dyr och alldeles för bränsletörstig. Mazda 2 har sämre utrymmen, usla bromsar och motorn saknar kraft på låga varvtal. Honda Jazz blir alldeles för dyr i testat utförande. Eldrivna Renault Zoe vinner miljöronden lätt och blir förvånansvärt billig att äga. Men den börjar bli till åren kommen, grundmodellen lanserades under modellår 2013 och säkerhetsbrister likt det dåligt fungerande antisladdsystemet gynnar inte. Därför går testsegern till Toyota Yaris, testets snålaste bensinbil.

Linus Pröjtz
linus.projtz@mag.bonnier.se
Oskar Krüger

Fakta. Honda Jazz 1,5 i-MMD Hybrid e-CVT

Miljö
Koldioxidutsläpp: 110 gram/km.
Förbrukning blandad körning: 0,48/0,43 liter per mil (uppgiven/test).

Ekonomi

Pris: 275900 kronor.
Årlig fordonsskatt: 1590 kronor per år första tre åren. Därefter 360 kronor per år.
Garantier: Nybil 3 år/10000 mil. Rostskydd 12 år. Vagnskada 3 år. Lack 3 år. Assistans 3 år. Hybrid 5 år/10000 mil.
Miljöförmåner: Nej.
Ägandekostnad: 39:56 kr/mil de tre första åren.

Teknik

Motor: Bensin 1,5 liter. 97 hk, 131 Nm. El 109 hk. Systemeffekt 109 hk.
Batterikapacitet: 0,86 kWh.
Drivning: Framhjulsdrift.
Växellåda: 1-växlad låda.
Acceleration 0-100 km/tim: 9,9/9,5 sekunder (uppgiven/test).
Toppfart: 173 km/tim.

Digitalt

Pekskärm: Ja, 9 tum.
App: Ja. My Honda+.
Apple Carplay/Android Auto: Ja/Ja.
OTA (nätuppdatering): Nej.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 409/173/156 centimeter.
Bagagevolym: 298-1199 liter.
Tjänstevikt: 1 327 kg.
Maximal släpvagnsvikt: 1 790 kg.

Betyg del för del

Köregenskaper: 3
Säkerhet: 3
Miljö: 4
Komfort: 4
Ekonomi: 2
Totalt: 16 av 25
Plus
Komfort.
Utrymmen.
Bränsleförbrukning.
Minus
Dyr.
Segt hybridsystem.
Svåravläst instrumentering.
Fakta. Mazda 2 1,5 90 hk. Vision

Miljö
Koldioxidutsläpp: 120 gram/km.
Förbrukning blandad körning: 0,53/0,50 liter per mil (uppgiven/test).
Ekonomi
Pris: 204000 kronor.
Årlig fordonsskatt: 2410 kronor per år första tre åren. Därefter 558 kronor per år.
Garantier: Nybil 3 år. Rostskydd 12 år. Vagnskada 3 år. Lack 3 år. Assistans förnyas vid service.
Miljöförmåner: Nej.
Ägandekostnad: 36:52 kr/mil de tre första åren.
Teknik

Motor: Bensin 1,5 liter. 90 hk, 148 Nm.
Batterikapacitet: – kWh.
Drivning: Framhjulsdrift.
Växellåda: 6-växlad manuell låda.
Acceleration 0-100 km/tim: 9,8/11,0 sekunder (uppgiven/test).
Toppfart: 183 km/tim.

Digitalt

Pekskärm: Ja, 7 tum.
App: Ja, MyMazda.
Apple Carplay/Android Auto: Ja/Ja.
OTA (nätuppdatering): Nej.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 407/170/152 centimeter.
Bagagevolym: 280-950 liter.
Tjänstevikt: 1 141 kg.
Maximal släpvagnsvikt: 900 kg.

Betyg del för del

Köregenskaper: 3
Säkerhet: 2
Miljö: 2
Komfort: 3
Ekonomi: 3

Totalt: 13 av 25

Plus

Trevlig i stadstrafik.
Pris.
Växellåda.

Minus

Motorn upplevs svag vid låga varv.

Dålig bromsprestanda.
Utrymmen.

Fakta. Opel Corsa GSi P130

Miljö
Koldioxidutsläpp: 127 gram/km.
Förbrukning blandad körning: 0,56/0,59 liter per mil (uppgiven/test).

Ekonomi
Pris: 239900 kronor.
Årlig fordonsskatt: 2984 kronor per år första tre åren. Därefter 712 kronor per år.
Garantier: Nybil 2 år. Rostskydd 12 år. Vagnskada 3 år. Lack 2 år. Assistans: 1 år.
Miljöförmåner: Nej.
Ägandekostnad: 39:71 kr/mil de tre första åren.

Teknik
Motor: Bensin 1,2 liter. 130 hk, 230 Nm.
Batterikapacitet: – kWh.
Drivning: Framhjulsdrift.
Växellåda: 8-växlad automatlåda.
Acceleration 0-100 km/tim: 8,7/9,3 sekunder (uppgiven/test).
Toppfart: 208 km/tim.

Digitalt
Pekskärm: Ja, 7 tum (10 tum tillval).
App: Ja. MyOpel.

Apple Carplay/Android Auto: Ja/Ja.
OTA (nätuppdatering): Nej.
Mått/vikt
Längd/bredd/höjd: 406/177/143 centimeter.
Bagagevolym: 309-1015 liter.
Tjänstevikt: 1 259 kg.
Maximal släpvagnsvikt: 1 200 kg.
Betyg del för del
Köregenskaper: 4
Säkerhet: 2
Miljö: 2
Komfort: 2
Ekonomi: 2
Totalt: 12 av 25
Plus
Köregenskaper.
Motor.
Körsmidighet.
Minus
Komfort.
Högt pris.
Bränsletörst.
Fakta. Renault Zoe Z.E.50 R135 Intens

Miljö
Koldioxidutsläpp: 0 gram/km.
Förbrukning blandad körning: 1,79/1,66 kWh per mil (uppgiven/test).
Ekonomi
Pris: 378890 kronor.

Årlig fordonsskatt: 360 kronor per år första tre åren. Därefter 360 kronor per år.
Garantier: Nybil 5 år/10000 mil. Rostskydd 12 år. Vagnskada 3 år. Lack 3 år. Assistans 5 år. Batteri 8 år/16000 mil.
Miljöförmåner: Ja. 60 000 kr.
Ägandekostnad: 32:02 kr/mil de tre första åren.

Teknik

Motor: El 135 hk, 245 Nm.
Batterikapacitet: 52 kWh.
Drivning: Framhjulsdrift.
Växellåda: 1-växlad låda.
Acceleration 0-100 km/tim: 9,5/9,4 sekunder (uppgiven/ test).
Toppfart: 140 km/tim.

Digitalt

Pekskärm: Ja, 9,3 tum.
App: Ja. My Renault.
Apple Carplay/Android Auto: Ja/ Ja.
OTA (nätuppdatering): Nej.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 408/173/156 centimeter.
Bagagevolym: 338-1225 liter.
Tjänstevikt: 1 617 kg.
Maximal släpvagnsvikt: 0 kg.

Betyg del för del

Köregenskaper: 3
Säkerhet: 2
Miljö: 5

Komfort: 3
Ekonomi: 2
Totalt: 15 av 25
Plus
Körsmidighet.
Miljöpåverkan.
Pekskärm.
Minus
Sittkomfort.
Högt pris.
Säkerhet.
Fakta. Toyota Yaris 1,5 Elhybrid 116 hk Style

Miljö
Koldioxidutsläpp: 97 gram/km.
Förbrukning blandad körning: 0,43/0,42 liter per mil (uppgiven/test).
Ekonomi
Pris: 209900 kronor.
Årlig fordonsskatt: 524 kronor per år första tre åren. Därefter 360 kronor per år.
Garantier: Nybil 3 år. Rostskydd 12 år. Vagnskada 3 år. Lack 3 år. Assistans 3 år. Hybrid: 5 år/10000 mil.
Miljöförmåner: Nej.
Ägandekostnad: 31:32 kr/mil de tre första åren.
Teknik

Motor: Bensin 1,5 liter. 91 hk, 120 Nm. El 79 hk. Systemeffekt 116 hk.
Batterikapacitet: 0,76 kWh.
Drivning: Framhjulsdrift.
Växellåda: Steglös automatlåda.
Acceleration 0-100 km/tim: 9,7/9,8 sekunder (uppgiven/test).
Toppfart: 175 km/tim.

Digitalt

Pekskärm: Ja, 8 tum.
App: Ja. MyT.
Apple Carplay/Android Auto: Ja/Ja.
OTA (nätuppdatering): Nej.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 394/175/150 centimeter.
Bagagevolym: 286-947 liter.
Tjänstevikt: 1 223 kg.
Maximal släpvagnsvikt: 450 kg.

Betyg del för del

Köregenskaper: 4
Säkerhet: 3
Miljö: 4
Komfort: 2
Ekonomi: 4

Totalt: 17 av 25

Plus

Bränsleförbrukning.
Köregenskaper.
Miljö.

Minus

Lite stötig.
Säkerhet.
Bullrig.

Så ska tillverkningen av elbilsbatterier bli mer hållbar

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Flera nya projekt startas i vinter för att säkra en etisk och hållbar produktion av batterier till elbilar. Ett projekt presenteras av det globala industrifacket IndustriAll som belyser varför batteriproduktionen är ett problem.

Det globala industrifacket Industriall Global Union har tröttnat på pratet om barnarbete och dåliga arbetsförhållanden i gruvorna som levererar råvaror till den nya och växande batteriindustri.

Vid ett webbseminarium berättar fackets assisterande generalsekreterare Atle Höie om ett kommande treårsprojekt där de ska lära sig mer om hur batteri- och bilindustrin fungerar och hur råvarukedjan ser ut i praktiken.

Industriall har stor erfarenhet av hur textilindustrin fungerar men ser stora skillnader.
– I textilindustrin är företagen som säljer varorna inte inblandade alls i tillverkningen. De har ingen kontakt med underleverantörerna eller råvarukedjan, säger Atle Höie i början av seminariet.
Batteri- och bilindustrin har en annan affärsmodell där industrin tar ett allt större ansvar för hela råvarukedjan.
– Bilindustrin har ögonen på sig eftersom ingen vill förknippa sin klimatvänliga omställning med oetiska förhållanden eller miljöförstöring. Det är en stor skillnad och betyder en stor chans för oss att faktiskt åstadkomma en förändring, menar Atle Höie.
Den oberoende organisationen Benchmark Minerals chef Andy Leyland beskriver läget i batteriindustrin och hur den kommer att utvecklas de kommande åren. Enligt honom finns en uppenbar risk att jakten på allt billigare elbilar och batterier leder till sämre arbetsförhållanden.
Det är gruvarbetarna och de som står längst ifrån den färdiga varan

som har de sämsta lönerna och minst att säga till om.
– Vi ser väldigt stora investeringar och flera nya batterifabriker byggs. Men det investeras inte lika mycket i första steget, utvinning av råvarorna. Därför kan det bli råvarubrist och därmed högre priser på batterier och därmed elbilar, säger Andy Leyland.
Den nya organisationen IRMA, Initiative for Responsible Mining Assurance, försöker få med sig stora globala företag i ett eget rigoröst regelverk för hållbar hantering av hela råvarukedjan. BMW Group är första bilföretaget som blivit antagna som medlemmar i IRMA men fler är på gång.
Industriall ska sjösätta sitt projekt efter årsskiftet och hoppas på stöd från hela sin organisation. Om facket upptäcker oegentligheter ska de kunna använda sina olika medlemsförbund för att sätta press på den tillverkare som till slut ska tjäna pengar på råvaran. Det är pressen på de stora företagen som till slut ska kunna leda till bättre arbetsförhållanden. Globalt samarbete ska göra att vi som konsumenter också får veta

vad som händer och att inte lokala missförhållanden göms undan. Enligt Andy Leyland kan bristen på råvaror och Kinas dominans leda till det som kallas ”råvarunationalism”.
– Coronapandemin har fått flera att inse att det behövs lokal produktion och med Donald Trump som president i USA har tullar, avgifter och handelshinder spridit sig. Det har gjort att fler och fler ser över sin egen produktion. Fler regioner vill vara självförsörjande, säger Andy Leyland.

Jan-Erik Berggren
Fakta. Projekt för mer hållbara batterier

Rädda Barnen
I höst inledde Rädda Barnen ett omfattande projekt för att stoppa barnarbete kopplat till bil- och batteriindustrin. Arbetet ska pågå under hela 2021 och kartlägga industrin och hur barnarbete kan undvikas.
EU
EU-kommissionens Maroš Šefčovič vill se nya regler för import av råvaror och battericeller till Europa.

De nya reglerna ska kunna vara på plats redan 2023 och skapa konkurrensneutralitet mellan tillverkare i Europa och Asien.

Industriall

Det globala industrifacket ska sätta press på de företag som beter sig illa. Ett treårsprojekt ska kartlägga batteribranschen men också lära facket hur den underleverantörsstyrda produktion går till och hur man ska kunna säkerställa bra arbetsförhållanden i hela produktionskedjan.

IRMA

Bland de organisationer som arbetar med regelverk och certifiering av företag inom batteriindustrin ser IRMA ut att vara den mest seriösa. BMW Group är första bilföretag att ansluta sig.

73

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

procent av tillfrågade bilägare är inte villiga att klimatkompensera sina bilresor enligt en undersökning gjord av Novus, på uppdrag av Volvofinans Bank. 34 procent av kvinnorna är intresserade av att kompensera. Siffran för män är 19 procent. Av de som inte ville klimatkompensera hade var femte valt en miljöklassad bil.

DN

Volkswagen storsatsar på elektrifiering och digital teknik

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

De närmaste fem åren kommer Volkswagen-koncernen att investera omkring 745 miljarder kronor på digital teknik och

elektrifiering. Det blev nyligen klart under ett styrelsemöte. Volkswagen ska med det gå från att vara en traditionell biltillverkare till att bli ett digitalt mobilitetsföretag. Samtidigt ska en 30-procentig produktivitetsökning ske och besparingar inom administration göras.

DN

Trafiksäkerheten höjs med mjuka metoder

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Ett nytt projekt med så kallade mjuka metoder kan öka trafiksäkerheten betydligt.

Det EU-finansierade projektet Mebesafe har som mål att öka trafiksäkerheten genom använda mjuka metoder. De ska göra att vi undermedvetet beter oss bättre i trafiken och bidra till mellan 21 000 och 65 000 färre olyckor per år i trafiken i Europa.

Mellan 150 och 500 människoliv ska kunna räddas, samtidigt kan samhällets kostnader minska med drygt 30 miljarder kronor.
Ny design av trafikmiljön och belöning till förare som gör rätt bedömningar märks bland åtta olika åtgärder. Projektet har analyserat bilister, cyklister och lastbilsförare och hur de agerar då deras vägar korsas. Chalmers tekniska högskola har haft som uppgift att hjälpa cyklister att anpassa farten. Volvo Cars har tittat specifikt på hur avståndet mellan bilar i trafiken kan öka och metoder för att få trötta förare att stanna innan det händer en olycka.
DN

Hälften av all tung trafik kör för fort

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Riksförbundet M Sverige har gjort riksomfattande kontroller på 28 platser av tung trafik. Resultatet visar att 49 procent av fordonen inte höll lagstadgad hastighet.
4 437 fordon omfattas av siffrorna och färdades på svenska vägar under perioden juni till och med september i år. Värst var lastbilar med släp. Där mätningar gjordes på 2 650 fordon körde 1 298 för fort. Bara en buss höll för hög hastighet under kontrollerna.
DN

Kommission vill undersöka Estonia

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Statens haverikommission vill undersöka både vraket och bottenförhållanden runt Estonia. Dessutom vill kommissionen prata med flera överlevande efter olyckan.
”Utredarna arbetar bland annat med att få tillgång till ritningar av fartyget och kartläggningar av bottenförhållandena på platsen. Metallurgiska analyser och analyser av skrovkonstruktionen kommer också att behöva göras för att klarlägga uppkomsten av de två hålen i fartygets skrov” skriver haverikommissionen i ett pressmeddelande.

Estonias bogvisir granskat på nytt

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Estonias bogvisir har undersökts på nytt av Statens haverikommission. Åtgärden är ett led i myndighetens granskning av de nya uppgifter som framkommit om den förlista passagerarfärjan, skriver Aftonbladet.

– Ingen av oss som arbetar med den nu pågående granskningen har varit involverad i de tidigare utredningarna som rör Estonias förlisning. En del av vårt arbete handlar om att vi behöver sätta oss in i det tidigare utredningsmaterialet. Att inspektera bogvisiret är en självklar del av detta, säger Jonas Bäckstrand, ställföreträdande generaldirektör på Statens haverikommission, till tidningen.

TT

Lågprisflyg i medvind utmanar SAS

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

När både Norwegian och SAS krisar passar det östeuropeiska lågprisflygbolaget Wizz Air på att ge sig in på marknaden för norskt inrikesflyg. Bolaget vill inte avslöja om de har motsvarande planer i Sverige, men med lägre kostnader hoppas de bli en skarp konkurrent till SAS. Samtidigt möter bolaget kritik.

Wizz Air är ett av Europas största lågprisbolag och flyger redan från sex olika flygplatser i Sverige. Än så länge går flygen bara till destinationer i Östeuropa, men det kan snabbt komma att ändras. Wizz Air går nämligen framåt när andra flygbolag är nära att gå under. Bara i år har företaget utökat med 260 nya rutter och 13 nya baser – och nu lägger de in en offensiv i Skandinavien.

Kort efter att krisdrabbade Norwegian meddelade att de ansökt om konkursskydd för två

dotterbolag rapporterade Wizz Air att de påskyndar sitt intåg på den norska inrikesflygmarknaden med tre nya inrikesrutter från Oslo. I början på december tillkommer ytterligare nio rutter i landet.
Wizz Air vill själva inte uppge om de har liknande planer i Sverige, men bekräftar i ett mejl till DN att de är på ständig jakt efter tillväxtmöjligheter.
”Vi följer noga den skandinaviska marknaden”, skriver bolagets kommunikationschef Andras Rado.
Jacob Pedersen, flyganalytiker på Danska Sydbank, vill inte heller spekulera i hur sannolikt det är att bolaget börjar med inrikesflyg även i Sverige, men medger att det inte går att utesluta.
– Vi har ju sett att det blivit fråga om det på den norska marknaden, så självklart, om det visar sig vara framgångsrikt samtidigt som Norwegians problem fördjupas kan vi självklart inte utesluta att Wizz Air går in på den svenska marknaden för inrikesflyg.
Wizz Airs främsta fördel jämfört med andra bolag är deras låga kostnader, säger Pedersen. Det är också därför bolaget möter kritik.

I en intervju med branschtidningen Aero telegraph i somras jämförde bolagets vd József Váradi Wizz Airs lönekostnader med bolag som Lufthansa och Air France och pekade på att Wizz Air ligger betydligt lägre. Det kan möjligen förklaras av företagets inställning till fackföreningar, som vd:n passade på att framföra.
– Facken dödar affärerna. Om facken försöker fånga oss och döda oss stänger vi bara basen och går vidare, sa Váradi till tidningen.

Det är en inställning som inte tagits väl emot i Norge, där både piloter och kabinpersonal i början av november strejkade i protest mot Wizz Airs intåg. Flera har också uppmanat till bojkott – däribland statsminister Erna Solberg. Wizz Air säger att de har respekt för hennes åsikt, men att de hoppas att hon ska ändra sig när hon ”lär känna Wizz bättre. Om de nordiska resenärerna vill ha nordiska flygbolag är det dags att börja visa det, tycker Jacob Pedersen.
– Wizz Air tar sig in på den nordiska marknaden med

arbetsvillkor som inte är särskilt skandinaviska till sin natur, och om det visar sig framgångsrikt kommer det verkligen bli svårt för de skandinaviska flygbolagen att konkurrera och gå med vinst i längden, säger Jacob Pedersen. Wizz Air, vars största ägare är det amerikanska investmentbolaget Indigo Partners, har under året beskrivits ha en god finansiell position, trots att branschen varit mycket drabbad. Det har möjliggjort att bolaget kan satsa när nya möjligheter dyker upp. Och möjligheterna har varit många under året för den som har råd.

– Covid-19 har inte bara satt press på flygbolagen utan också på flygplatserna. Många flygplatser ber oss om kapacitet, sa József Váradi i intervjun med Aero telegraph och syftade på att bolaget har ett bra förhandlingsläge som kan ge dem lägre priser än andra flygbolag. Enligt Andras Rado kan Wizz Air definitivt konkurrera med SAS. Han pekar inte bara på lägre kostnader, utan också en betydligt yngre flygplansflotta. Dessutom

har bolaget visat att de kan stå på egna ben.
”Till skillnad från många andra flygbolag har Wizz Air inte räddats utan förblir ekonomiskt stabilt”, skriver han till DN.
Freja Annamatz, SAS kommunikationschef i Sverige, skriver i ett mejl att SAS har respekt för all konkurrens.
”SAS kommer att fortsätta vara ett flygbolag med skandinaviska villkor och arbeta hårt för att vara ett långsiktigt hållbart bolag som resenärerna föredrar när de reser till, från och inom Skandinavien.”, skriver hon.

Hur stort hot Wizz Air kommer bli för SAS beror på flygbolagets strategi och hur det tas emot av resenärerna, säger Jacob Pedersen.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se

”Näringslivet behöver snabbare utbyggnad av svenska elnätet”

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201130

Näringslivet vill leda klimatomställningen. Då behövs ett elsystem som möjliggör den elektrifiering vi står inför. Därför måste bland annat de investeringar som Svenska kraftnät ska ha på plats till 2040 tidigareläggas och vara genomförda redan 2030. Det är orimligt att det ska ta 20 år att koppla ihop Sverige, skriver ledande företrädare för näringslivet.

För att klara både klimatomställningen och ett växande välstånd behöver Sverige mer el. Flera prognoser pekar mot att vi år 2045 använder bortåt 200 TWh el, en ökning med 60 procent jämfört med i dag. För att nå dit med bibehållen kostnadseffektivitet, försörjningstrygghet och

ekologisk hållbarhet måste elsystemet ses i sin helhet och politiska beslut tas med hänsyn till denna helhet.
En av de mest akuta utmaningarna är att dagens elsystem har stor överproduktion i norra Sverige och ett stort underskott i södra Sverige. Kapacitetsbrist i elnäten hämmar redan i dag företagsinvesteringar och jobbskapande, framför allt i de södra delarna av landet. Mycket tyder på att problemen snabbt kan förvärras ytterligare i takt med att elbehovet ökar.
Brist på elnätskapacitet vid viktiga knutpunkter riskerar också att kraftigt försena den nödvändiga elektrifieringen av transportsektorn.
Vi anser att de investeringar som, enligt Svenska kraftnäts planering, ska vara på plats till 2040 måste tidigareläggas och vara genomförda redan 2030. Det är orimligt att det ska ta 20 år att koppla ihop Sverige.
Att bygga bort dagens brist på elnätskapacitet är en brådskande utmaning. Men det krävs nu flera andra energipolitiska beslut för att säkra en trygg och

kostnadseffektiv elförsörjning under kommande decennier. Besluten gäller både produktion och distribution av el. De avgör hur Sverige klarar klimatomställningen, företagen och jobben. Vad vi gör nu bestämmer vad vi kan göra om 20–30 år.

Vi representerar företag med hundratusentals anställda och ett svenskt näringsliv vars internationella konkurrenskraft avgör Sveriges förmåga att klara jobb och välfärd. Det är också i näringslivet som klimatomställningen i hög grad sker med utveckling av ny teknik, smartare lösningar och effektivare processer.

Näringslivet vill leda omställningen och ska vi klara den behövs både goda förutsättningar för konkurrenskraft och ett elsystem som möjliggör den elektrifiering vi står inför. Vårt perspektiv är långsiktigt, med siktet inställt på de kommande tjugofem åren. Vi behöver göra rätt nu för att stå väl rustade när efterfrågan på el ökar.

Inom projektet ”Kraftsamling elförsörjning” har vi låtit såväl nationella som internationella

forskare genomföra genomgripande analyser av det svenska elsystemets framtid. Utifrån detta arbete drar vi nu ett antal centrala slutsatser om vilken riktning som svensk politik på detta område måste ta. Utgångspunkten är att möta det övergripande politiska målet om fossilfrihet på ett försörjningstryggt och kostnadseffektivt sätt. Det kräver att Sverige klarar att bygga ut elsystemet så att det möjliggör en konsumtion på 200 TWh 2045 och levererar el där och när den behövs.

Hittills har elförsörjningen tryggats av kärnkraften, kraftvärmen och vattenkraftens reglerbarhet. Vi måste värna dessa reglerbara och planerbara kraftslag. Den planerbara elproduktionen är en förutsättning för att kunna bygga ut den förnybara väderberoende elproduktionen med bibehållen försörjningstrygghet och kostnadseffektivitet.
Våra analyser visar att dagens mål om ett hundraprocentigt förnybart elsystem leder till minst 40 procent högre kostnader jämfört med ett fossilfritt och

teknikneutralt system. Om målet inte ändras blir elförsörjningen dessutom mer beroende av import från våra grannländer och generellt mer sårbar, vilket över tid slår mot näringslivets investeringar och omställningsförmåga. Ett fossilfritt och teknikneutralt elsystem kan däremot ta fasta på den styrkeposition vi har genom vår planerbara kraft, men också öppna upp för att bygga ny kapacitet.

I korthet föreslår vi därför:

Vårda det fossilfria svenska elsystemet. Det energipolitiska målet om ett 100 procent förnybart elsystem behöver ändras till 100 procent fossilfritt. Både vattenkraft och kärnkraft kommer även i framtiden att vara viktiga delar i Sveriges elmix.

Värna den befintliga planerbara elproduktionen för att möjliggöra att elsystemet kan byggas ut med billig vindkraft.

Skapa en marknad för de systemtjänster som krävs för elsystemets totala kostnadseffektivitet och funktion.

För en dialog med relevanta aktörer för att utveckla en elmarknadsdesign som leder till

det mest kostnadseffektiva elsystemet som helhet.
Elanvändningen förväntas öka kraftigt först efter 2030. Därför är det angeläget att utbyggnad av elproduktion inte stimuleras ytterligare i dagsläget.
Regeringens aviserade avveckling av elcertifikatssystemet är därför välkommen.
Utvecklingen av elsystemet måste ske i balans. För att möjliggöra detta föreslår vi:
Fördubbla utbyggnadshastigheten för stamnätet.
Inga nya subsidier till elproduktion, till exempel bör anslutningsavgifterna till stamnätet för den havsbaserade vindkraften behållas.
All elproduktion måste bära sina kostnader för systempåverkan, det gäller både ökad kostnad för nätutbyggnad, balansering och andra nödvändiga systemtjänster.
Elsystemet är starkt kopplat till våra grannländer. Allt fler länder inser att elektrifiering är en avgörande del i att nå klimatmålen. Deras elanvändning kommer också att öka. Samtidigt som den planerbara elproduktionen i form av kolkraft och gaskraft stängs ner bygger

därför många länder mer vind- och solkraft. Men för att våra grannländers elsystem ska fungera väl måste även de innehålla planerbar fossilfri elproduktion som vatten-, bio- och kärnkraft. Sverige behöver därför sätta ett mål för försörjningstrygghet som säkerställer ett robust svenskt elsystem.

Den svenska elförsörjningen ska ses som en helhet och i de långsiktiga perspektiv som krävs för investeringar och stabila förutsättningar för näringslivet. Sverige kan fortsätta ha en ledande roll i klimatomställningen, men det kräver att näringslivet på allvar kan vara en drivkraft i omställningen. Därför behövs ett politiskt ledarskap som vidtar de åtgärder som krävs för att långsiktigt trygga svensk elförsörjning.

Att säkerställa att Sverige på lång sikt har ett kostnadseffektivt, leveranssäkert och teknikneutralt fossilfritt elsystem är en förutsättning för jobb, ökat välstånd och en framgångsrik klimatomställning.

Henrik Henriksson, vd Scania och ordförande ”Kraftsamling elförsörjning”
Jan-Olof Jacke, vd Svenskt näringsliv
Henrik Sjölund, vd Holmen
Lennart Evrell, styrelseproffs och medlem av Svenskt näringslivs verksamhetsstyrelse
Maria Sunér Fleming, vd Svemin
Catharina Elmsäter-Svärd, vd Byggföretagen
Johan Dozzi, vd Tyréns

Bångstyriga innovationer kräver tålamod med misslyckanden

TISDAG 1 DECEMBER 2020

När vetenskapsskribenten Matt Ridley föddes 1958 kunde bilarna köra lika snabbt som i dag, och flygplanen var rentav snabbare eftersom de numera flygs långsammare för att vara mer

bränslesnåla. Visst är bilar, flyg och vägar betydligt säkrare, men utvecklingen av snabbare färdsätt har stannat av.
Annat var det för Ridleys mor- och farföräldrar. De föddes före både bilen och flygplanet och hann leva så länge att de fick se överljudsplan på himlen, krig utkämpade med helikoptrar och människor på månen.
För dem stod å andra sidan annan slags kommunikation relativt stilla. De föddes efter telefonen och telegrafen, men före mobiltelefonen och internet.
Ridley har tvärtom fått uppleva genombrottet för radikalt nya och snabbare sätt att kommunicera, läsa, lyssna på musik och se på film.
Jämförelsen är talande för hans senaste bok ”How innovation works”. Det är svårt att förutse var innovativa genombrott kommer att ske, även om de upplevs som självklara när vi lever mitt i förändringen. Denna förändring går för övrigt inte fortare och fortare – om något ska vi vara bekymrade över motsatsen.
Med ett rikt antal exempel, både historiska och nutida, visar Ridley att innovationsprocessen inte

heller ser ut som vi ofta föreställer oss. Det är sällan något stort geni får en unik idé, även om det ofta är så det återberättas i efterhand. Nästan alla genombrott sker stegvis och ofta på flera olika håll av mer eller mindre oberoende personer.
Thomas Edison var exempelvis långtifrån ensam om att uppfinna glödlampan, inte mindre än 21 personer kan göra anspråk på detta vid ungefär samma tidpunkt. Edison förtjänar dock beröm för sin ihärdighet. Han lät (sin hårt prövade personal) testa inte mindre än 6 000 material för att få ihop en glödlampa som var tillräckligt uthållig, säker och billig för att konkurrera ut existerande ljuskällor.
Innovation är betydligt mer än uppfinningar, påpekar Ridley. Att en teknik finns betyder inte att den är särskilt användbar. Det viktigaste steget tas vanligen när en uppfinning kan tillverkas tillräckligt billigt för att kunna spridas bland folkflertalet.
Inte heller är nöden uppfinningarnas moder, som det ofta heter. Ridley går igenom stegen kring datorn – där det fortfarande är en gåta när den

först byggdes, många maskiner passar hyggligt, men ingen helt – och konstaterar att den förmodligen hade kommit ännu snabbare till stånd om begåvade människor i olika delar av världen kunnat mötas som vanligt, än när de mobiliserades nationellt under andra världskriget.

Han är lika skeptisk till staten som innovationernas fader, ekonomen Mariana Mazzucatos populära tes. Nog för att staten ofta är inblandad på ett hörn i något av innovationernas många steg, fattas bara annat när den kontrollerar stora delar av ekonomin i moderna välfärdsstater. Men det är sällan staten kan sägas vara drivande, än mindre styrande. Kärnvapen och månlandningar är två undantag, även om komponenterna och avgörande upptäckter återigen kom i flera föregående steg.

Desto vanligare är att staten står i vägen för innovationer, menar Ridley, och berättar hur den amerikanska staten sannolikt fördröjde mobiltelefonin med några decennier. Tekniken fanns redan 1949, men en anledning att den inte utvecklades var att bandbredd i etern främst

förbehölls radio och tv och sällan utnyttjades.
Också i Europa kan stater stå i vägen för innovationer. EU:s försiktighetsprincip ställer höga och inte sällan orimliga krav på just nya tekniker, som därmed inte kan ersätta andra och mer riskabla. Så har exempelvis genmodifiering stoppats.
Inte heller är innovationer normalt sett produkter av forskning. Tvärtom är det ofta demonstrationer av något udda samband som långt senare får sin teoretiska förklaring. Vi ska absolut satsa på forskningen, menar Ridley. Men för dess egenvärde i att utöka mänsklig förståelse, inte som ett medel för fler lönsamma innovationer.
Över huvud taget följer innovationer sällan någon rak väg. De flesta är slumpmässigt utvecklade, ofta av aktörer i periferin och inte sällan handlar genombrottet om något annat än vad uppfinnaren avsett eller letat efter. Inte minst har de föregåtts av åtskilliga experiment utan önskat resultat.
Avgörande för fortsatt utveckling är därför ett hyggligt fritt och öppet samhälle, där nya aktörer

ständigt kan konkurrera ut de gamla och där vi har överseende med misslyckade försök.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se

Övergången till 5G går snabbare än väntat

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Övergången till 5G kommer att bli det snabbaste teknikklivet hittills i mobilhistorien. Redan i slutet av året kommer 15 procent av världens befolkning att ha 5G-täckning, enligt en ny rapport från Ericsson.

Sverige har varit föregångare i utrullningen av tidigare mobil-generationer, men har halkat efter när det gäller den nya mobila bredbandstekniken 5G. Den förseningen blir nu ännu längre på grund bråket efter Post- och telestyrelsens svartlistning av Huawei.

Men i övriga världen rullar det på, enligt Ericssons Mobility report som släpptes på måndagen, och i en takt som ingen trodde så sent som i fjol. Och detta trots coronapandemin. Redan vid årsskiftet räknar man med att 1 miljard människor kommer att ha 5G-täckning, cirka 15 procent av världens befolkning. Ericsson trodde på 5 procent för ett år sedan.

Antalet 5G-abonnemang beräknas vid samma tid bli 220 miljoner. Som jämförelse tog det 10 år för att nå 500 miljoner användare med 3G-tekniken, och fem år med 4G, prognosen för 5G är tre år. Snabbast går det i Kina, som spås ha 175 miljoner abonnemang vid årsskiftet.

Enligt rapporten kommer mer än 10 procent av mobilabonnemangen i Kina att vara 5G-anslutna. Utvecklingen

där drivs av en uttalad nationell strategi, hård konkurrens mellan operatörer och allt bättre utbud av smarta mobiler som fungerar med 5G. Motsvarande siffra är 4 procent av abonnemangen i Nordamerika, och 1 procent i Europa.

Rapporten spår att det kommer att finnas 3,5 miljarder 5G-abonnemang globalt vid slutet av år 2026, men betonar också att tekniken inte minst är viktigt för att bygga upp nya tjänster för företag och hela branscher: ”Pandemin har visat hur viktig kommunikation är för våra liv. Mobilsystem är viktig infrastruktur, och 5G kommer att vara en nyckel för ekonomisk framgång”, säger Ericssons nätverkschef Fredrik Jejdling i ett pressmeddelande.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Hackerattack stoppade arbetet på nyhetsbyrå

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Hackerattacken mot danska nyhetsbyrån Ritzau kunde ha stoppat arbetet under flera månaders tid. Det berättar den administrativa chefen Lars - Vesterløkke i en DN-intervju.

”Det har varit en fruktansvärd vecka”, säger han.

Nyhetsbyrån Ritzau levererar dagligen nyheter till i stort sett alla stora medier i Danmark, att jämföra med TT i Sverige. På tisdagsmorgonen i förra veckan slogs dock den ordinarie nyhetsservicen ut, sedan it-tekniker upptäckt att nyhetsbyrån var måltavla för en pågående omfattande hackerattack.

Ritzau har sammanlagt nära 140 it-servrar, varav hackarna lyckades ta kontrollen över cirka en fjärdedel. Angriparna var i färd med att ta sig ännu längre in i

systemen när Ritzaus tekniker stängde ned alla servrar för att få stopp på attacken.
– Det har varit en fruktansvärd vecka. Allt stängdes ned. Stora delar av veckan har vi inte kunnat använda de redaktionella systemen eller våra mejladresser och inte heller kunnat leverera flera ordinarie tjänster till våra kunder, säger Lars Vesterløkke.
En inledande utredning har visat att attacken var mycket sofistikerad. Hackarna kunde utan att bli upptäckta övervaka serversystemet, lokalisera en svag punkt och ta kontrollen över ett administratörskonto. Därigenom blev det sedan enkelt för hackarna att flytta sig mellan de olika servrarna, berättar Vesterløkke.
Ingenting tyder på att motivet var politiskt, säger han, utan i stället verkar hackarna ha haft fullt fokus på att göra ekonomisk vinst.
Hackarna lämnade efter sig ett meddelande där man krävde en lösensumma för att återbörda kontrollen av servrarna till Ritzau, något ledningen på nyhetsbyrån vägrade att göra.
– Om hackarna hade lyckats slå ut alla servrar, då kunde vi ha blivit tvungna att betala. I det läget

hade exempelvis hela vårt arkiv försvunnit och flera andra verksamhetskritiska system. Då hade vi inte kunnat arbeta på flera månader, säger Lars Vesterløkke.
Samtidigt som Ritzaus tekniker och en inhyrd säkerhetsfirma har arbetat med att städa och starta i gång servrarna har man även försökt följa spåren efter hackarna. I nuläget tycks det dock vara svårt att lokalisera varifrån attacken har organiserats.
– Man har försökt dölja sina spår genom att använda flera steg av ip-adresser. Den sista före angreppet låg i Ryssland och den dessförinnan i Österrike. Vi kunde inte följa den längre än så. Experterna tror att delar av koden som använts vid angreppet kan kopplas till Belarus, men man vet inte säkert, säger Lars Vesterløkke.
I och med att de redaktionella systemen och mejlprogrammen har legat nere fick journalisterna på Ritzau i flera dagars tid skicka texter genom sina privata mejladresser. Förvisso har artiklarna den vägen gått fram till kunderna, men enligt Lars Vesterløkke har arbetet gått betydligt långsammare än vanligt.

Natten till måndagen meddelade Ritzau att nyhetsservicen online återigen fungerade som vanligt men att det fortfarande kvarstod problem med nyhetsbyråns app. Flera av de servrar som hackarna slagit ut har teknikerna fått återställa från grunden, ett arbete som fortsätter än i dag.

– Vi har haft en hög säkerhetsnivå, även enligt externa bedömare. Men nu kan vi se att det inte har varit tillräckligt. Vi måste bygga om våra brandväggar och stärka säkerheten ännu mer. Vi måste hela tiden utveckla oss, för de kriminella hackarna gör det varje dag, säger Lars Vesterløkke.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

”Digital myndighetskontakt får inte vara enda alternativet”

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

DN. DEBATT 201202

Myndigheter satsar alltmer på digitala kontakter med allmänheten. Men det finns legitima och långsiktiga behov av alternativa kontaktvägar för människor som inte kan eller vill vara digitala. Vår granskning av Pensionsmyndigheten visar att dessa riskerar att få sämre information och mötas av sämre tillgänglighet, skriver Inspektionen för socialförsäkringen.

Den svenska digitaliseringspolitiken siktar på att Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Kommunikation mellan myndigheter och medborgare ska i första hand ske digitalt, enligt principen ”digitalt först”. Digitaliseringen innebär stora fördelar i myndigheternas verksamhet och för den majoritet

av medborgarna som är digitala. Inte minst under den rådande pandemin har många av oss upplevt hur digitala tjänster gör att vi kan arbeta och uträtta olika ärenden hemifrån.
Men alla medborgare kan eller vill inte använda de digitala tjänsterna. Faktum är att en betydande grupp svenskar inte använder internet. I Internetstiftelsens senaste helårsundersökning från år 2019 utgjorde denna grupp mellan 400 000 och 500 000 personer. Det finns också många som använder internet, men ändå inte är fullt ut digitala. En viktig grupp är de som saknar e-legitimation, och som i dag utestängs från allt fler digitala tjänster. Bank-id är den helt dominerande formen av e-legitimation. Tillgängliga siffror tyder på att drygt en av tio i åldersgruppen över 20 år, och tre av tio i åldergruppen över 60 år, saknade bank-id i slutet av förra året.
De flesta som inte är digitala är äldre, men det innebär inte att behovet av icke-digitala lösningar kommer att försvinna med tiden. Dels kan människor förlora sin digitala förmåga med åldern, dels

finns det även yngre människor som inte är digitala. Dessutom har även fullt digitala människor ibland behov av personliga myndighetskontakter.

I dag publicerar Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) en granskning av hur kontakten med Pensionsmyndigheten fungerar för de människor som inte använder myndighetens digitala kontaktvägar. En utgångspunkt i granskningen är att de som inte är digitala bör ha lika bra möjligheter att ansöka om ersättningar, sköta sina ärenden och få tillgång till information om socialförsäkringen som digitala medborgare. Det är viktigt för både rättssäkerheten och effektiviteten i socialförsäkringen.

Pensionsmyndigheten har många kontakter med människor som inte är digitala, framför allt äldre. Myndigheten betonar att ingen ska lämnas utanför och att det alltid ska finnas alternativ för dem som inte använder digitala kontaktvägar. Det är en bra målsättning.

Men ISF:s granskning visar att tillgänglighet och utbud i de alternativa kanalerna ofta är begränsade jämfört med de

digitala kontaktvägar som myndigheten erbjuder. Framför allt har det varit stora problem med långa svarstider i telefon. Det är allvarligt, eftersom telefon är det vanligaste sättet att komma i kontakt med myndigheten för de som inte använder digitala kontaktvägar. Vi ser också att utbudet av tryckt information är betydligt mindre än utbudet av digital information, och att möjligheten till personliga möten är begränsad.

Pensionsmyndigheten måste se till att det finns fungerande kontaktvägar för de som inte är digitala, och ha en beredskap för att snabbt åtgärda långa svarstider och andra problem i tillgängligheten.

En viktig uppgift för Pensionsmyndigheten är också att informera människor om deras framtida pension och vilka faktorer som påverkar den. I dag har myndigheten svårt att ge fullgod information till dem som inte är digitala.

En anledning är att Pensionsmyndigheten inte har möjlighet att skicka ut heltäckande pensionsprognoser med det årliga pensionsutskicket,

eftersom myndigheten inte har tillgång till pensionsinformation från de bolag som hanterar tjänstepensioner och privat pensionssparande. En annan anledning är att prognostjänsten Min pension, som delfinansieras av Pensionsmyndigheten, är svår att använda för dem som inte har e-legitimation.

ISF bedömer att människor utan e-legitimation har sämre förutsättningar att göra informerade val inför sin pensionering. Det är allvarligt, eftersom pensionssystemet förutsätter att människor tar ett eget ansvar för sin pension.

I vår granskning ser vi att frågan om digitaliseringens konsekvenser inte bara berör Pensionsmyndigheten utan alla myndigheter som digitaliserar. Samtidigt som myndigheterna blir mer effektiva, och mer tillgängliga för de av oss som är digitala, så kan digitaliseringen medföra problem och risker för de odigitala medborgarna. Vi ser tre typer av risker:

1 Absoluta försämringar. Myndigheternas digitalisering kan leda till att situationen för de odigitala

blir sämre än före digitaliseringen. Om odigitala personer efter en digitalisering inte längre har möjlighet att ta del av myndighetsinformation, få service eller utöva sina rättigheter innebär det en absolut försämring. Detsamma gäller om digitaliseringen medför att tillgänglighet och utbud minskar för de odigitala. Myndigheter som digitaliserar bör undvika sådana absoluta försämringar.

2 Relativa försämringar. Myndigheternas digitalisering kan innebära relativa försämringar, genom att de som är digitala får det bättre medan de odigitala har det som förut. Relativa försämringar bör inte hindra utvecklingen av nya digitala lösningar, men de kan väcka frågor om likabehandling och likvärdig service för digitala och odigitala personer. Myndigheter som digitaliserar bör se över vilka möjligheter som finns att förbättra även för de odigitala.

3 Upplevt utanförskap. Myndigheternas digitalisering kan också ha negativa psykologiska och sociala konsekvenser. En alltför hård eller okänslig styrning mot myndigheternas digitala tjänster

kan upplevas negativt av de som inte kan eller vill vara digitala. I värsta fall kan det skapa eller förstärka en upplevelse av utanförskap. Myndigheter som digitaliserar bör visa hänsyn och respekt för de som inte är digitala. Det är viktigt att regeringen och myndigheterna är medvetna om riskerna och väger in dem i sitt digitaliseringsarbete. ISF rekommenderar regeringen att följa myndigheternas digitalisering, och vara beredd på att genom lagstiftning eller annan styrning se till att det finns fungerande alternativa kontaktvägar.

Myndigheterna ska finnas till för alla medborgare och behandla alla på ett likvärdigt sätt. Det framgår av de lagar som reglerar offentlig verksamhet, och är grundläggande för att myndigheterna ska kunna fullgöra sina uppgifter. I ett bredare samhällsperspektiv kan möjligheten till personliga kontakter och kommunikation också stärka medborgarnas tillit till myndigheterna och bidra till delaktighet och inkludering.

Fakta. Rapporten

I dag publiceras rapporten ”Digitala myndigheter och odigitala medborgare – En granskning av allmänhetens kontakter med Pensionsmyndigheten” av Inspektionen för socialförsäkringen (ISF). Rapporten kan laddas ner från ISF:s hemsida www.inspsf.se eller beställas i tryckt form på tel. 010–174 15 00.
ISF är en statlig myndighet som arbetar för en rättssäker och effektiv socialförsäkring som är hållbar för samhället och ger trygghet för individen.

Eva-Lo Ighe, generaldirektör ISF
Per Gustafson, utredare ISF

Rekordmånga paket under ett dygn

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Under natten till tisdagen hanterade Postnord rekordantalet 1,3 miljoner paket i sina terminaler och nu räknar man med ytterligare rekorddygn.

– Det har varit enstaka störningar, säger Mathias Krümmel, chef för produktion på Postnord.

Det ser ut att bli trångt på hyllorna hos paketombuden den närmaste tiden. När Black Friday, readagen som inföll i fredags, och den senaste helgen summeras noteras rekordstora volymer i Postnords terminaler. Under natten till tisdagen hanterade Postnord 1,3 miljoner e-handlade försändelser, varav 921 000 paket och 348 000 varubrev (mindre paket på upp till två kilo). Det är rekord för ett enskilt dygn och innebär en ökning på 25 procent jämfört med det tidigare rekordet

som inträffade motsvarande dygn i fjol.
– Black Friday startade egentligen redan förra måndagen. Jämfört med i fjol har vi haft en jämn och hög volym hela veckan och sedan smällde det till under helgen, säger Mathias Krümmel.
Enligt honom har produktionen flutit på över förväntan, med enstaka mindre störningar.
– Vi har klarat det med beröm godkänt. Det har varit enstaka störningar, lite trafikstörningar på grund av halka och något litet maskinhaveri. Men skickar vi ut 1,3 miljoner kollin så har vi några kollin som blir lite försenade, säger han.
– Det är betydligt bättre kvalitet i år jämfört med i fjol.
Och produktionstakten väntas fortsätta på en ovanligt hög nivå. Svenskarnas e-handelsinköp från de senaste dagarna fortsätter att strömma in och nu räknar Postnord med att redan under onsdagsdygnet slå nytt rekord.
– Med väldigt stor sannolikhet kommer det här rekordet att slås i en nära framtid, säger Mathias Krümmel, samtidigt som han påpekar att bedömningarna bygger på prognoser.**TT**

12,9

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

procent minskade registreringarna av personbilar i november jämfört med samma period 2019, enligt Bil Sweden. Detta sker samtidigt som laddbara bilar nu tar en allt större del av marknaden. I november noteras en ny rekordsiffra, 38,7 procent av personbilsregistreringarna var laddbara varianter och för året som helhet handlar det om nästan 30 procent (29,9).

TT

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialförsäkringar**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- **Socialdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
- **Överenskommelser inom sjukvård och omsorg**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Lena Hallengren
Socialminister

Ardalan Shekarabi
Socialförsäkringsminister
Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19
- Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset
- Statens överenskommelser med SKR
- Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien
- Trygghet och livskvalitet för äldre
- Hållbara pensioner
- Vård i rörelse 2020
- Prenumerera på nyheter från regeringen

Aktuellt från Socialdepartementet

Lena Hallengren

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

Socialminister
Socialdepartementet
"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet
”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- **Socialförsäkringar**
- **Spelpolitik**

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) umgänge o d
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

Ledare: Äldre lämnade att dö – det är en historisk vårdskandal

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Som etiketten påbjuder var Ivo:s generaldirektör, Sofia Wallström, saklig och korrekt. Samtidigt gick det inte att undgå skärpan i rösten när hon sa: ”Det här är inte acceptabelt”, vilket är ovanligt hårt för att vara myndighetssvenska.

Tyvärr var det ingen överdrift. - Inspektionen för vård och omsorg visar att ungefär var femte person som antingen haft eller misstänks ha haft covid-19 på de undersökta äldreboendena, inte har fått någon individuell läkarbedömning.

Exempelvis ordinerades samtliga äldre med coronasymtom på boenden i Sörmland under en period palliativ vård, alltså vård i livets slutskede. Vidare framgår det i Ivo:s rapport att de

individuella bedömningarna som gjordes ofta skedde på distans, via telefon. Det betyder att den allra mest utsatta patientgruppen nekats den sjukvård som den behövt och haft rätt till, vilket är en ren kollaps.
Som Wallström påpekar är en femtedel en väldigt hög siffra och det är värt att understryka att även om det rör sig om sköra personer kan de ha flera år kvar att leva. Att många avlider ganska snart efter att de flyttat till ett äldreboende innebär inte att alla gör det, eftersom ”ingen människa är ett genomsnitt”, för att tala med Ivo.
Därför får patienter inte utsättas för generella direktiv. Alla ska bedömas var för sig. Vilket aldrig skulle behöva påpekas för patienter i någon annan - ålderskategori än äldre, som har samma rätt till syrgas och näringsdropp om deras liv kan räddas som alla andra. Det gör behandlingen av sjuka på äldre-boendena under våren 2020 till den största sjukvårdsskandalen i Sverige på mycket lång tid.
För det här handlar inte om enstaka snedsteg eller enskilda

fall. Ivo är tydligt med att bristerna beror på systemfel i samtliga regioner, och konstaterar att ”ingen region har tagit sitt fulla ansvar för att säkerställa en behovsanpassad medicinsk vård för personer som bor på särskilda boenden för äldre”. Dessutom har vårdinsatserna för de äldre inte heller förbättrats efter pandemins mest intensiva fas.
Det innebär att regionerna omedelbart behöver vidta åtgärder så att bristerna som kan ha kostat liv under den första coronavågen åtgärdas snarast, nu när vi är inne i den andra.Nästa steg är att stärka det medicinska perspektivet i äldreomsorgen och öka antalet sjuksköterskor, vilket Olivia Wigzell, generaldirektör för Socialstyrelsen, nyligen föreslog (Dagens Samhälle 24/11).
Vidare måste läkartillgången på äldreboendena förbättras, så att bedömningar på distans bara sker i undantagsfall. Varför inte genom att ta bort förbudet för kommunerna att anställa läkare? ”Det är en fullständigt ologisk regel när alltmer sjukvård bedrivs i samverkan mellan kommuner och landsting”, som Göran Stiernstedt, i dag ledamot i coronakommissionen, uttryckte

saken när han var nationell samordnare för effektivare resursutnyttjande inom hälso- och sjukvården.
Därefter är det dags att se över systemet på riktigt genom att konstatera att tiden när sjukvården mådde bäst av att skötas av 21 regioner är förbi.
Dagens situation är inte acceptabel och de före detta landstingen behöver skrotas, varpå sjukvården förstatligas.
Att människor lämnas att dö, utan att ens ha undersökts av läkare, är en nivå vi aldrig får vänja oss vid.
DN 25/11 2020

Stora brister i covid-vården av äldre visar granskning

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Många på äldreboenden har inte fått vård och behandling utifrån sina individuella behov vid konstaterad covid-19. Det slår Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, fast i en nationell granskning som riktar skarp

kritik mot landets samtliga 21 regioner.
– Det spelar ingen roll hur gammal man är – man har precis samma rättighet oavsett om man bor på en adress som är ett äldreboende, säger Ivo:s generaldirektör Sofia Wallström.
Beslut om behandlingsbegränsningar och vård i livets slutskede har fattats utan att gällande riktlinjer följts. Var femte har inte fått en individuell bedömning av sina medicinska behov av läkare och äldre och deras närstående har inte fått information och gjorts delaktiga när det gäller vård och behandling av covid-19.
Av dem som har fått en individuell bedömning av läkare, så har det i en majoritet av fallen, mellan 55 och 65 procent, skett på distans – framför allt över telefon och inte digitalt. Beslut och genomförande av vård i livets slutskede har inte skett enligt gällande regelverk, slår Ivo fast. Endast en liten del – mellan fem och sju procent – har fått en fysisk bedömning.
– Lägstanivån är helt enkelt för låg även under en pandemi, sa Ivo:s generaldirektör Sofia

Wallström under en presskonferens där granskningen presenterades.
DN har i en rad artiklar granskat vården av äldre på äldreboenden under pandemin. Anhöriga och även vårdpersonal har vittnat om hur palliativ vård satts in direkt utan att läkare varit på plats vid konstaterad covid-19, och även hur boendets läkare förklarat att den anhöriga inte var prioriterad för sjukhusvård, med hänsyn till gällande riktlinjer. Detta bekräftas nu och Ivo slår fast att förfarandet varit systematiskt.

Ivo har tagit hänsyn till att det är ett krisläge som råder men det kan inte vägas in som en hänsyn utan att alla har rätt till en god omsorg och vård.
– Det spelar ingen roll hur gammal man är – man har precis samma rättighet oavsett om man bor på en adress som är ett äldreboende. De saker vi pekar ut är också ganska grundläggande, säger Sofia Wallström.
Tidigt under våren gav Socialstyrelsen ut riktlinjer med rekommendationen att läkare skulle undvika fysiska besök på äldreboenden.

– Enligt Socialstyrelsens föreskrifter ska man ha en god kontinuitet och kännedom om patienterna för att kunna göra en bedömning på andrahandsuppgifter, och det tror vi inte att det har förekommit för att man ska kunna klara det, säger Peder Carlsson, Ivo:s avdelningschef.
Tillsynen inom äldreomsorgen har pågått sedan i våras och är en fördjupning av den granskning som inledningsvis omfattade 1 700 boenden i hela landet. Den granskning som Ivo nu presenterar omfattar journaler från både den kommunala omsorgen, och läkarinsatserna som regionerna ansvarar för på 98 äldreboenden där myndigheten funnit brister. Det är äldre med misstänkt och konstaterad covid-19, vars journaler myndigheten granskat.
Ivo ser väldigt allvarligt på att vård i livets slutskede inte har getts i samråd med anhöriga. Inte heller har en individuell bedömning av läkare gjorts utan beslut har i vissa fall grundats på tredjehandsuppgifter. Det fanns även brister i samverkan mellan

regioner och kommuner, brist på skyddskläder och personal.
Journalgranskningen omfattas främst av personer mellan 85–95 år och övervägande kvinnor.
Frågan som Ivo granskat är om patienterna har fått adekvat läkarbedömning. 16–22 procent, en femtedel, har inte fått det.
– Men det handlar inte bara om siffror utan det här är människor som kan ha både lång och kort tid kvar att leva. Det handlar om någons mamma eller pappa som levt ett långt liv och som är sjuka och sköra. Bor man på ett äldreboende har man samma rätt att få medicinsk vård som alla andra. Jag tror ingen vill bli behandlad som en grupp. Det är inte acceptabelt att få en läkarbedömning på distans, säger Sofia Wallström.
Regionerna åläggs nu att senast januari 2021 återkomma till Ivo med vilka åtgärder som man nu har vidtagit.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Nytt avtal för vaccin till Sverige säkrat

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Sverige har tecknat ytterligare ett avtal om vaccin mot covid-19. Om alla vaccin klarar den sista prövningen kan vaccineringen sannolikt starta i januari.

– Även om det finns flera lovande vaccinkandidater så är ännu inget godkänt, säger socialminister Lena Hallengren (S).

Sverige har nu sammanlagt fyra avtal klara för leveranser av vaccin mot covid-19. Det senaste i raden är med läkemedelsföretaget Curevac och omfattar 4,5 miljoner doser, vilket beräknas räcka till hälften så många människor. Tillsammans med de övriga avtalen innebär det att Sverige har säkrat vaccin till mer än hela befolkningen – under förutsättning att vaccinen godkänns av EU:s läkemedelsmyndighet.

– Man ska se det som en försäkring. Vi vet att det kostar lite mer, vi vet att vi troligen får mer vaccin än vad vi behöver, men alternativet vore att vi riskerar att stå utan någonting alls. Den risken är inte regeringen beredd att ta, säger Lena Hallengren.
Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström bedömer att vaccineringen kan starta i januari men eventuellt kan det komma ett mindra antal doser redan före nyår.
– Det kanske handlar om några tiotusental doser som kommer. Då kan vi hantera det, säger han.
Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson varnar samtidigt för övertro på att vaccinet kommer att innebära ett slut på pandemin.
– Det innebär inte att vi kan lätta på några restriktioner eller andra åtgärder som vidtagits för att förhindra smittspridningen, säger han.
Myndigheten har redan sagt att personer över 70 år samt vård- och omsorgspersonal står först i

kön när befolkningen ska börja vaccineras.
– Först därefter, och då är vi en bra bit in på 2021, kommer en mer omfattande vaccination av befolkningen att starta, säger Johan Carlson.
Folkhälsomyndigheten ska senare komma med en tydligare prioriteringslista om i vilken ordning medborgarna ska vaccineras.
– Först måste vi veta mer om vaccinerna. Det här är ett pussel som måste läggas för att få in rätt vaccin till rätt grupp, säger Johan Carlson.
– Vi kommer att tvingas till avvägningar beroende på tillgång till vaccin.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Fakta. EU-samarbetet om vaccin

Sverige deltar i EU-kommissionens samarbete om gemensamma förköpsavtal av vaccin mot covid-19. Eftersom det ännu inte finns något godkänt vaccin är tanken att kommissionen ska träffa flera förköpsavtal med olika vaccintillverkare för att öka

chanserna att åtminstone någon tillverkare ska lyckas få fram ett effektivt vaccin på marknaden. Kommissionen har sedan tidigare ingått förköpsavtal med Astra Zeneca, Sanofi/GSK, Janssen Pharmaceutica (Johnson & Johnson) och Pfizer/Biontech. TT

Dela

Antalet covidpatienter stiger brant

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

På drygt en månad har antalet covidpatienter ökat stort. Under tisdagen vårdades nästan 1 900 personer med sjukdomen på landets sjukhus. Statsepidemiolog Anders Tegnell menar att det dröjer minst tre veckor innan antalet sjukhusinläggningar mattas av.

– Det är en mycket allvarlig situation, säger Björn Eriksson, hälso- och sjukvårdsdirektör i Region Stockholm.

Först ökar smittspridningen i samhället, sedan ökar antalet covidpatienter på sjukhusen. Det är tågordningen när coronapandemin tar fart.

Efter en höst med allt fler bekräftade covidfall närmar sig antalet patienter successivt vårens nivåer. Enligt siffror från Folkhälsomyndigheten på tisdagsmorgonen vårdades nu 1 868 personer nationellt – knappt 500 färre än när det var som värst tidigare i år.

Statsepidemiolog Anders Tegnell menar att det är svårt att veta när utveckllingen kan vända, men säger att man kan vänta sig att trycket på vården fortsätter öka den närmaste tiden.

– Att vi kommer ha en fortsatt ökning av antalet fall inom sjukvården tror jag vi kan säga redan nu, sade han på tisdagens presskonferens.

Mellan fredag och tisdag har ytterligare 94 covidrelaterade dödsfall rapporterats i Sverige och

drygt 17 000 fall av sjukdomen har bekräftats.
– I Sverige har vi omfattande spridning i nästan hela landet. Nästan alla regioner är hårt drabbade. Och även om det möjligen ser ut som att det håller på att avstanna något så bör man inte dra för stora växlar på det. Det kan vara en effekt av de lokala allmänna råd som vi infört nu i hela landet, men det fortsatt viktigt att komma ihåg att vi har en omfattande spridning, sade Anders Tegnell.
I region Stockholm är stegringen av sjukhusfall brant, även om den var än brantare under våren. Björn Eriksson, hälso- och sjukvårdsdirektör i Region Stockholm menar att det kan ha flera förklaringar.
– Under våren hade vi en snabbt förlöpande smittspridning, även om det inte syntes på samma sätt som nu eftersom det saknades kapacitet att testa lika mycket. Man kunde inget om sjukdomen, så folk kanske sökte vård i ett senare skede, säger han.
Under våren rapporterades som mest 1 100 covidpatienter samtidigt i Region Stockholm. På tisdagen var motsvarande siffra

735. Den senaste veckan har antalet ökat med 216.
– Det är en mycket allvarlig situation. Sjukdomen är obarmhärtig och oberäknelig. Men vi ser också positiva saker. Utifrån preliminära siffror ser vårdtiderna kortare ut nu. Vi tolkar det som att personalen är bättre på att vårda sjukdomen. Det kan också bero på åldersstrukturen, att det är en något yngre population som vårdas. Men det måste vi analysera mer, säger Eriksson.
Även i Västra Götalandsregionen stiger belastningen på vården. På tisdagen redovisas 247 inneliggande patienter. Hälso- och sjukvårdsdirektör Ann Söderström ser ännu inga tecken på avmattning, men påpekar att det finns mycket vårdkapacitet kvar.
– Under våren hade vi ungefär 400 patienter inneliggande samtidigt. Vi har planer för att kunna eskalera. Jag bedömer att vår beredskap är god, både för intensivvårdsplatser och vanliga vårdplatser. Men det sker på bekostnad av annan planerad vård som får ställas in. Det är också tufft för personalen att inte veta

hur hög toppen blir eller när den kommer, säger hon.
Liksom i andra regioner märker de en viktig skillnad jämfört med våren: Andelen patienter som behöver intensivvård är lägre. Det är en fördel eftersom intensivvården är mest resurskrävande.
Orsaken är delvis att sjukvårdspersonalen har lärt sig vilka behandlingar som biter bäst, till exempel för att förebygga blodproppar vilket är vanligt hos patienterna, förklarar Söderström.
Region Skåne redovisar 187 covidpatienter på tisdagen. Det är långt fler än de knappt 70 som rapporterades samtidigt under våren.
– Vår bedömning är att läget är allvarligt i Region Skåne. Vi behöver verkligen att hela länets invånare gör sitt yttersta för att hålla i, hålla ut och hålla avstånd. Det är uppenbart, säger Rasmus Havmöller, regional chefsläkare, men lyfter också att regionens kapacitet är god.

Jenny Nyman
jenny.nyman@dn.se
Amanda Dahl
amanda.dahl@dn.se
Stefan Bjarnefors

stefan.bjarnefors@dn.se

Fakta. Covidpatienter

Varje dag hämtar Folkhälsomyndigheten in siffror över antalet inneliggande covidpatienter, uppdelat på slutenvård och intensivvård, från respektive region. De senaste uppgifterna är hämtade från tisdag 24 november 10:00.

Riket: 1 868 covidpatienter totalt varav 194 covidpatienter på iva.

Stockholm: 735 totalt, 58 på iva.

Västra Götaland: 247 totalt, 30 på iva.

Skåne: 187 totalt, 20 på iva.

Östergötland: 100 totalt, 12 på iva.

Uppsala: 99 totalt varav 19 på iva.

Västmanland: 52 totalt, 0 på iva.

Jönköping: 49 totalt, 7 på iva.

Sörmland: 44 totalt, 9 på iva.

Norrbotten: 44 totalt, 2 på iva.

Örebro: 41 totalt, 4 på iva.

Kronoberg: 41 totalt, 3 på iva.

Gävleborg: 36 totalt, 3 på iva.

Dalarna: 34 totalt, 6 på iva.

Västernorrland: 31 totalt, 5 på iva.

Kalmar: 30 totalt, 4 på iva.

Värmland: 27 totalt, 3 på iva.

Västerbotten: 26 totalt, 3 på iva.
Gotland: 17 totalt, 2 på iva.
Halland: 13 totalt, 2 på iva.
Blekinge: 9 totalt, 1 på iva.
Jämtland: 6 totalt, 1 på iva.

Sköterskor nekas coronabonus

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Under tunga arbetspass vårdade specialistsjuksköterskan Torsten Hultqvist svårt covid-19-sjuka barn medan sjukdomen snabbt spred sig i Västsverige. Han såg fram emot den extra ersättning som han trodde sig ha blivit lovad, men

när regionens coronabonus nu ska betalas ut är Torsten Hultqvist en av många vårdanställda som blir utan.

– Vi tycker att det är ett vansinnigt och ogenomtänkt beslut, säger Anne Karin Höglund, avdelningsordförande för vårdförbundet i Västra Götaland. Vid en första blick ser det ut att vara glasklart. Genom beslut i regionstyrelsen den 26 maj i år ska 500 kronor utgå i extra ersättning för varje arbetspass som utförts av ”medarbetare som tjänstgör eller har tjänstgjort på enheter som behandlar inneliggande smittsamma covid-19-patienter, där det krävs att medarbetaren bär skyddsutrustning”.

Torsten Hultqvist som i våras arbetade på barn-iva på Drottning Silvias barnsjukhus i Göteborg såg fram emot ersättningen. Iförd full skyddsmundering hade han slitit många och långa pass i salar med covidsjuka barn.

– I våras stod vi där mitt i stormen, med skyddskläder, men utan att veta vad som skyddade och vad som var farligt. Då tog man på sig sina skyddskläder och

så gick man in i coronasalen och räddade liv.
– Då kände jag att här står jag med en potentiellt dödlig smitta framför mig och de har lovat ersättning för det – men nu får vi ingen ersättning.
De extra coronapengarna betalas ut med de vårdanställdas novemberlön. Men Torsten Hultqvist och många andra kommer inte att få någon coronabonus.
Regionstyrelsens beslut tolkas nämligen som att endast personal som arbetat på avdelningar där det *uteslutande* vårdas inneliggande covidpatienter får ta del av de extra pengarna.
– Vi tycker att det är ett vansinnigt och ogenomtänkt beslut för det är bara några få av alla dem som har slitit som kommer att få ersättningen, säger Anne Karin Höglund, avdelningsordförande för vårdförbundet i Västra Götaland. Hon nämner särskilt akutmottagningar och ambulanssjukvården. Men där arbetar inte bara sjuksköterskor. Emelie Hultberg är ordförande för Västra Götalands läkarförening och hon lyfter även det faktum att

den extra ersättningen inte utgår för arbetspass som räknas som jour eller beredskap.
– Så allt arbete som våra läkare har gjort på kvällar och helger, det får de ingenting extra för – trots att det ofta är mindre personal då och tyngre att jobba, säger hon.
Regionstyrelsens ordförande Johnny Magnusson (M) säger att beslutet fattades gemensamt av gruppledare från alla partier i regionen och att politikerna förstod att de skulle få kritik.
– Vi har så många anställda i vården, det är 45 000, och det måste alltid göras gränsdragningar. Då blir det situationer där vissa känner sig missnöjda och tycker att ”varför fick inte jag?” säger han.
Hur resonerade ni när ni fattade beslutet?
– Vi sa att vi vill visa substantiellt, och inte bara med applåder och glada tillrop, att vi uppskattar det som görs. De som står i första linjen ska omfattas och det är de som arbetar i skyddsutrustning på intensivvården. Sen blev det en massa diskussioner om att ”jag är ambulansförare och jag har minsann”.

– Ja, men det finns två sätt: Antingen drar man en gräns eller så får alla. Skulle alla få så är det inte aktuellt, för då är det alldeles för mycket pengar.

Carl Cato
carl.cato@dn.se

”Sverige ignorerar WHO:s råd – dags att göra om strategin”

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Det finns stora hål i den svenska coronastrategin som måste täppas till om vi vill få ner smittan snabbt i väntan på vaccinens ankomst.

Det kan enklast ske genom att följa världshälsoorganisationen WHO:s rekommendationer, som Folkhälsomyndigheten till stor del ignorerat under pandemin.
Asymptomatisk smitta. Ungefär hälften av alla smittotillfällen sker innan den som bär på viruset vet att hen är sjuk. Därför ter sig rekommendationen ”stanna hemma om du är sjuk” ganska lam. Enligt WHO är man som mest smittsam två dagar innan man visar symptom.
Luftburen smitta. Små droppar, aerosol, kommer ut ur våra näsor och munnar när vi talar, sjunger och hostar. Man kan tvätta händerna bäst man vill – om man tillbringar tid inomhus med en smittad person kan man ändå bli smittad. Att hålla avstånd räcker inte. Tiden och ventilationen är också viktiga faktorer. WHO säger att man ska undvika stängda rum och rekommenderar vädring och ventilering som ett sätt att minska smittspridning.
Ansiktsmask. Kanske är det svårt att inse varför denna är så viktig eftersom Folkhälsomyndigheten beskriver viruset som enbart en kontakt- och droppsmitta. Men hälften av smittotillfällena sker

innan personen är sjuk och viruspartiklar kan hänga kvar i luften efter en infekterad person har lämnat ett rum. WHO är tydlig med att ansiktsmask är ett skydd i sådana situationer.
”Testa, testa, testa!” Det var uppmaningen från WHO:s generalsekreterare Tedros Adhanom den 16 mars. Några dagar innan hade Sverige slutat testa brett. Uttalandet fick ingen verkan på Sveriges strategi. Det är tydligt att testningen fortfarande inte rustats upp tillräckligt eftersom alla som behöver testa sig inte får det. Det leder till en missvisande bild av vad som pågår i Sverige och kan bidra till att befolkningen inte inser situationens allvar.
Karantän. WHO rekommenderar två veckors karantän för dem som haft kontakter med konstaterade covid-19-sjuka, medan Folkhälsomyndigheten rekommenderar en vecka. Inkubationstiden, den tid det tar mellan det man smittas och när sjukdomen bryter ut, är 2–14 dagar. Karantänstiden är alltså kortare än det tar för en del att bli sjuka. I Sverige riskerar vi därför att återgå till arbetet precis när vi

är som mest smittsamma, två dagar innan sjukdomsutbrott. Dessutom ska enligt WHO alla som varit i kontakt med en smittad isoleras, även barn som ofta inte visar några symptom, fast de är infekterade.
Smittspårning är ett viktigt verktyg i kampen mot smittan, enligt WHO. I Sverige ska de sjuka ta hand om det själva.
Flockimmunitet. WHO anser att försöka uppnå flockimmunitet genom att låta viruset spridas fritt i ett samhälle kommer att leda till att många dör som inte behövt dö med andra restriktioner på plats.
Folkhälsomyndigheten framhäver procenten immuna i vårt samhälle som något positivt, men varje immun person är ju ett bevis på fallerad smittkontroll.
Alla medlemsländer i WHO har accepterat deras konstitution. I den står det att WHO ska ”act as the directing and co-ordinating authority on international health work” (”agera som den ledande och koordinerande myndigheten för internationellt hälsoarbete”).
Hur ska det gå till om alla länder som Sverige skulle säga att vi ”kan bäst själv”? Vill Sverige verkligen

fortsätta att vara medlem i WHO om vi inte värderar deras råd?
I OECD:s rapport jämfördes västländernas olika strategier. Sverige kom ut som sämst i klassen.
På sociala medier ber vi varandra att hålla i, hålla ut. Jag skulle vilja ändra denna slogan till ”gör om, gör rätt”.

Johanna Höög, docent i cellbiologi vid Göteborgs universitet

Han föddes med spegelvänt hjärta

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

97 procent av alla barn som föds med hjärtfel i Sverige överlever. Säkrare diagnoser och bättre kirurgi gör att möjligheten att överleva ökat kraftigt de senaste 40 åren. Det visar en ny studie från

Sahlgrenska universitetssjukhuset.

– Jag är glad att jag har växt upp i det här landet, säger 42-årige Dimi Matejic, som föddes med ett spegelvänt hjärta, utan vägg mellan kamrarna.

Dimi Matejic kommer från en idrottsfamilj och har alltid gillat att röra på sig. Ungdomsåren var fyllda av träningar och matcher med Mölndal hockey. På grund av pandemin ställer han just nu in sin tennis och de regelbundna besöken på gymmet – något som han aldrig behövt göra på grund av det svåra hjärtfel han föddes med.

Göteborgaren är ett exempel på att allt fler som föds även med komplexa hjärtfel klarar sig. En färsk studie från Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg visar att 97 procent av barn som föds med hjärtfel överlever till vuxen ålder, jämfört med 60 procent för 40 år sedan. Så när Dimi föddes 1978 var oddsen för överlevnad betydligt sämre.

– Det var inga dåliga siffror, säger han efter ett avslutat arbetspass på bilfirman och berättar att han

inte blivit avrådd från att jobba under pandemin.
Dimi Matejic föddes med ett spegelvänt hjärta, det vill säga det sitter på höger sida och mer mot ryggen än mot bröstet till.
Dessutom saknar han vägg mellan de båda kamrarna. Ett komplext och sällsynt fel, som läkarna till en början inte bedömde kunde opereras.
I stället medicinerade han fram till tioårsåldern, då han genomgick en stor operation på Sahlgrenska. Syresättningen av blodet har stundtals varit ett problem. I vuxen ålder gjorde han ytterligare ett omfattande ingrepp och numer lever han med pacemaker, som hjälper hjärtat att slå i rätt takt.
– Ärligt talat tänker jag inte på den, säger Dimi Matejic.
Under några perioder har han fått behandling med elkonverteringar, men han tonar ned de problem som hans defekta hjärta skapar.
– Det finns de som har det värre än jag, säger han.
Ungefär ett av 100 barn föds med någon form av hjärtfel. Det är därmed den vanligaste missbildningen bland nyfödda.

Zacharias Mandalenakis, överläkare vid Sahlgrenska/Östra sjukhusets GUCH-centrum (Grown up congenital heart disease) och docent vid Göteborgs universitet, är gruppledare för studien. Med hjälp av patientregistret har man undersökt överlevnaden bland 64 000 barn från födsel till 18 års ålder.

Forskarna kan visa på en kraftigt ökad överlevnad för barn som är födda på 1980-, 1990-, och 2000-talen. Redan i början av 2010 var siffran 97 procent och den har därefter hållig sig konstant.

– Vi har fått en patientkategori som förr nästan inte fanns eftersom barnen avled innan de hann uppnå vuxen ålder, säger Mandalenakis.

Han anser att flera faktorer, som till exempel förbättrad diagnostik, teknik, intensivvård och kirurgi, samverkat och bidragit till att Sverige tillhör länderna med högst överlevnadsprocent i världen.

Studien visar att det har skett en särskild förbättring hos barn med komplexa missbildningar, till exempel så kallat enkammarhjärta, där patienten opereras i flera steg. Enligt

Zacharias Mandalenakis klarar man i dag att operera alla typer av medfödda hjärtfel.
– Problemet är att det finns 50 olika diagnoser för medfött hjärtfel och minst 1 500 olika kombinationer. Ibland är det enkelt, men ibland blir det betydligt mer komplext, säger Zacharias Mandalenakis, som anser att koncentrationen av kongenital kirurgi till sjukhus i Göteborg och Lund har skapat en stor erfarenhet bland läkarna och gjort att komplikationerna vid operationerna kunnat minskas.

Forskarna kommer nu att fortsätta med en nationell studie av patienter med bara en fungerande hjärtkammare.
Mandalenakis anser att det fortfarande finns utrymme för förbättringar, särskilt när det gäller komplexa hjärtfel.
Han påpekar att patienter med medfött hjärtfel under vuxen ålder löper en klart större risk för att utveckla andra sjukdomar som förmaksflimmer, hjärtinfarkt, och stroke, men att en majoritet av de som föds med missbildningen kommer att leva normallånga liv.

Dimi Matejic berättar att när hans hjärtfel upptäcktes funderade hans föräldrar med serbiskt ursprung på om sonen skulle opereras i USA, Storbritannien eller Sverige. Han säger att han är glad över deras val och att han kunnat växa upp i ett land med hjärtkirurgi av världsklass.
Numer går han på kontroll två gånger om året och ser fram mot ett långt liv.
– Med tanke på det hjärtfel jag har tycker jag redan att jag gjort väldigt mycket, säger han.

Jens Littorin
jens.littorin@dn.se

Fakta. Drabbar 1 av 100 barn

Varje år genomförs ungefär 500 barnhjärtoperationer i Sverige. Specialistvården är koncentrerad till Göteborg och Lund.
Cirka 1 av 100 av de barn som föds varje år har ett hjärtfel, vilket gör det till den vanligaste missbildningen bland levande nyfödda.
De vanligaste typerna av medfödda hjärtfel är hål i förmaks- eller kammarskiljeväggen.
Det komplexa felet enkammarhjärta innebär i allmänhet inte att ett barn föds

med endast en hjärtkammare, det finns i allmänhet två, men en av dem är så underutvecklad att den aldrig kan fungera fullt ut

I dag upptäcks allt fler av de medfödda hjärtfelen redan vid rutinultraljudet i graviditetsvecka 18−20. Detta gäller särskilt de mer komplicerade medfödda hjärtfelen.

Källa: Sahlgrenska och Hjärtlungfonden

Kommuner vittnar om ökat missbruk

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Tidigt varnade experter för att alkoholmissbruk kunde öka under pandemin – till följd av söndrad privatekonomi, stjälpta rutiner och isolering. Nu syns fler fall av missbruk på olika håll i landet och coronakrisen tros helt eller delvis vara förklaringen.

Ett flertal kommuner larmar om en ökad mängd missbruksärenden under pandemin. Andra lyfter oro för detsamma. Det framkommer i en rapport om coronaläget från länsstyrelserna.

– Utifrån erfarenhet och samtal med de sökande så kopplar vi direkt till pandemin. Det handlar bland annat om oro för ekonomin, hemarbete och isolering, säger Petra Töyrä, enhetschef på individ- och familjeomsorgen i Kiruna kommun.

Här har antalet ansökningar om stöd och behandling för alkoholmissbruk ökat med nästan 50 procent mellan 2019 och 2020. Medan Kiruna sätter likhetstecken mellan pandemin och det högre antalet missbruksärenden är andra kommuner mer försiktiga. Att pandemin och konsekvenserna av den har orsakat den senaste tidens söktryck går inte att fastställa. Dock tros det kunna förklara delar av utvecklingen. Det menar man bland annat i Östersund, en av flera kommuner i Jämtland som enligt länsstyrelsernas rapport uppger ett ökat inflöde av missbruksärenden.

– Fler människor jobbar hemifrån, blir arbetslösa eller permitterade. Rutiner försvinner och det är lättare att ta till alkohol, säger Mona Nilsson, tillförordnad enhetschef på Nexus i Östersund som erbjuder behandlingar för missbruk.
I kommunen har antalet ärenden redan överstigit antalet för hela förra året. Fram till september i år hade 152 ansökningar och orosanmälningar kommit in, mot 144 i fjol.
I Bräcke kommun har orosanmälningar och ansökningar gällande missbruk ökat med 80 procent – från 97 förra året till 175 hittills i år. Siffrorna inkluderar både alkohol och narkotika, men det förstnämnda utgör den största delen. Framför allt har orosanmälningarna blivit fler.
– Hade jag fått frågan under våren hade jag sagt att ökningen inte berodde på pandemin, men nu tänker jag annorlunda. Risk- och missbruk har blivit mer synligt nu, eftersom fler är hemma och märker vad som händer, säger Anneli Valter, verksamhetschef på individ- och familjeomsorgen.

Samtliga kommuner som DN har varit i kontakt med nämner viss oro för utvecklingen.
– Vi vet av erfarenhet att alkohol ofta finns med i bilden när det gäller våld i nära relationer. Vi vet att barn far illa av vuxnas alkoholmissbruk. Vi vet att alkohol medför ökad risk för olyckor i trafiken och på arbetsplatserna. Alkoholen påverkar även den psykiska ohälsan, säger Petra Töyrä på Kiruna kommun.

Jenny Nyman
jenny.nyman@dn.se

Stigande oro för att vården inte klarar coronasmittan

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Svenskarnas oro för pandemin stiger brant i spåren av den ökade smittspridningen. Det visar DN/Ipsos novembermätning. Andelen som känner stor oro för vårdens kapacitet är större nu

än under den förra toppen i våras. Samtidigt sjunker förtroendet för myndigheterna.

Vid senaste månadsskiftet passerade antalet döda i covid-19 i Sverige 6 000 och det fortsätter att öka. I somras var dödsfallen per dag nere i ensiffriga tal. I november har de emellanåt legat över 30. Folkhälsomyndigheten, regeringen, regionerna och andra myndigheter har försökt bromsa smittspridningen med skärpta restriktioner och ökad testning.

Situationens allvar sätter tydliga spår i DN/Ipsos nya undersökning av hur svenskarna upplever pandemin. Oron för farsotens konsekvenser stiger och förtroendet för samhällets förmåga sviktar.

När DN/Ipsos frågar hur orolig man är för belastningen på sjukvården svarar 82 procent att de är mycket eller ganska oroliga. Det är den högsta noteringen sedan mätningarna startade i mars och den största förändringen sedan förra mätningen. Även på andra områden är farhågorna på sin högsta nivå hittills.

Exempelvis är 44 procent bekymrade för att myndigheterna inte vidtar tillräckliga åtgärder,

mot 31 i oktober. En annan toppnotering gäller risken för att själv bli smittad, något som oroar 34 procent jämfört med 27 förra månaden.
Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.
– Det är alldeles uppenbart att den ökade smittspridningen, i kombination med de åtgärder som myndigheterna har vidtagit, har skapat en kraftigt ökad oro, säger han.
Även oron för de ekonomiska konsekvenserna av pandemin stiger men där är det fortfarande en bit kvar till nivåerna i våras.
Synen på myndigheternas förmåga har också förändrats. Andelen med stort förtroende för myndigheterna generellt rasar med 13 procentenheter från 55 till 42 procent.
Samma tendens visar sig när DN/Ipsos frågar specifikt om den myndighet som står i centrum, Folkhälsomyndigheten. Andelen som uppger att de har förtroende sjunker från 68 procent till 59 i november. Myndighetens viktigaste ansikte utåt, statsepidemiolog Anders Tegnell, befinner sig också i utförsbacke med ett förtroendetapp på 7

procentenheter den senaste månaden. Över tid är tilliten till Tegnell ändå anmärkningsvärt stabil.

Smittan har återigen letat sig in på äldreboendena och Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) kom på tisdagen med svidande kritik mot hur covidvården har skötts där. DN/Ipsos visar att förtroendet för äldreomsorgen åter sjunker, efter att ha återhämtat sig något i somras. Även tilliten till sjukvården är i avtagande och tangerar i november tidigare bottennoteringar.

I novembermätningen ingick inte frågor om hur väljarna ser på politikernas insats under pandemin. DN/Ipsos väljarbarometer, som publicerades på tisdagen, visar dock inga tydliga coronaeffekter på partiernas väljarstöd.

– Förändringarna är väldigt små. Inget parti verkar vare sig ha vunnit eller förlorat på att coronakrisen har fördjupats igen, säger Nicklas Källebring på Ipsos.

I väljarbarometern för november frågade DN/Ipsos också om hur väl regeringen sköter sitt jobb. Betyget på regeringen har stigit

marginellt jämfört med förra mätningen. Andelen som anser att en moderatledd regering skulle göra det bättre var oförändrad.
– Det är möjligt att vi får se en ny coronaeffekt på väljarstödet framöver men den blir nog mindre än under våren. Då var krisen ny och det ledde till en stark samling bakom regeringen, även från oppositionspartierna. Troligen får vi inte samma uppslutning bakom statsministern den här gången, säger Nicklas Källebring.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Fakta. Så gjordes undersökningen

Ipsos har under perioden 10–22 november intervjuat 1 236 röstberättigade väljare. 385 intervjuer gjordes med ett slumpmässigt urval via sms med svarslänk. 862 intervjuer gjordes digitalt med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.
För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

Kraftigt ökad försäljning av munskydd

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

De skärpta restriktionerna har fått tydlig effekt på försäljningen av munskydd. Flera aktörer ser en kraftig ökning och på många apotek är de nu helt slutsålda – trots att effekten av dem fortsätter att debatteras.

Sveriges största nätapotek, Apotea, har noterat en extrem ökning den sista tiden enligt vd:n Pär Svärdson:

– Förra veckan landade försäljningen på omkring 700 000 munskydd. Det är inte riktigt en tiodubbling, men inte långtifrån, säger han.

För ett par veckor sedan låg försäljningen i snitt på omkring 80 000–90 000 sålda munskydd per vecka. Enligt Pär Svärdson väljer konsumenterna framför allt ett mellanskikt i prissegmentet, troligtvis också utifrån en viss tanke att hamstra produkter.

Finns det fortsatt tillgång hos tillverkarna?
– Det är min uppfattning. Vi ser inte den effekten som i våras då det var helt slut. Det är en väldigt hög konsumtion men också ett tryggt inflöde. Jag är däremot inte säker på att det skulle räcka inledningsvis om det går ut ett krav om munskydd i kollektivtrafik, för då skulle man göra av med bisarra mängder.
Apoteket, som är Sveriges största apotekskedja, har under perioden 1–23 november ökat sin försäljning med 139 procent jämfört med samma period i oktober.
– Det har varit en ökning de senaste veckorna i takt med att smittspridningen har ökat. Munskydd är egentligen en väldigt liten produkt för oss och vi säljer omkring 100 000 årligen. I år har vi sålt snart fem miljoner artiklar, säger Magnus Frisk vid Apotekets presstjänst.
Framför allt handlar det om enklare munskydd som säljs i förpackningar om tio eller 50 stycken.
TT

Intensiva förberedelser inför massvaccineringen

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Att vaccinera miljoner svenskar för covid-19 blir en enorm utmaning att organisera. Hos regioner och myndigheter pågår ett intensivt arbete för att kunna få allt på plats redan till årsskiftet.

– Det är en pressad tidsplan som kräver mycket av regionerna, säger Emma Spak, sektionschef för vård- och omsorgsfrågor på Sveriges Kommuner och Regioner, SKR.

Den svenska regeringen har hittills tecknat fyra vaccinavtal inom ramen för den EU-gemensamma upphandlingen. Om vaccinen blir godkända är det enligt socialminister Lena Hallengren (S) tillräckligt för att kunna vaccinera hela svenska befolkningen mot covid-19 och starten är beräknad till början av januari.

Det kommer dock att bli hårda prioriteringar. I ett första steg ingår endast riskgrupper, personer över 70 år samt vård-

och omsorgspersonal, sammantaget drygt 2,6 miljoner människor, enligt Folkhälsomyndigheten.
Folkhälsomyndigheten ansvarar för den nationella upphandlingen om hur ett vaccin ska levereras till regionerna inom Sverige, medan vaccinsamordnaren ser till att läkemedlen kommer in i landet från företagens lager på kontinenten.
– Att organisera det här rent praktiskt är en utmaning. Allt är görligt och det är en fråga om planering. Men har vi lyckats få fram vaccin på nio, tio månader i hundratals miljoner doser, då får det här bara fixas helt enkelt, säger vaccinsamordnaren Richard Bergström till TT.
Ute på landets 21 regioner arbetar man för fullt med att få logistiken på plats med leverans, förvaring och vaccinering.
En fördel är att det inom vården redan finns en upparbetad struktur för vaccinering av säsongsinfluensan som ges till runt två miljoner människor årligen.
– Regionerna har ett system som är känt och vi är duktiga på att göra stora vaccineringar varje år.

Många var med under vaccineringen för svininfluensan och har god kunskap, säger Emma Spak.
Samtidigt ställer vissa covid-vaccinandra krav, till exempel på förvaring i extrema temperaturer: ner till minus 70 grader.
Regionerna undersöker nu om de kan använda befintliga kylar på sjukhusen eller om de behöver anpassa transporter och eventuellt investera i kryofrysar, enligt Emma Spak.
Om vaccinet ska förvaras i frystemperatur blir hanteringen i alla led mer komplicerad – och mer kostsam.
Folkhälsomyndigheten kommer att koordinera med regionerna om hur många doser de behöver och vart de skickas. Regionen Jämtland-Härjedalen har till exempel begärt 100 000 doser i en första omgång som ska räcka till deras runt 50 000 personer i den prioriterade gruppen, skriver SVT Nyheter.
Eftersom många frågeställningar kvarstår kan regionerna bara planera till en viss gräns. All vaccinering kommer troligen inte

att samtidigt, vilket bidrar till att hålla nere trycket på vården.
– Det pågår ett arbete hela tiden som måste justeras allt eftersom vi vet mer om vilka vacciner vi får och när de kommer. Om det sker löpande över tid är det lättare att koordinera och använda reguljära vaccinatörer och den vanliga strukturen inom primärvården. Om vi skulle vaccinera alla under mycket kort tid skulle man behöva prioritera ned annan verksamhet, säger Emma Spak.
Coronapandemin innebär också att massvaccineringen måste ske smittsäkert. Flera regioner diskuterar att upprätta vaccinationsmottagningar i externa lokaler för att undvika köbildning och att utesluta drop-in. I stället planeras det för tidsbokning och hembesök. Enligt Emma Spak ger man redan säsongsinfluensavaccin ute på äldreboenden.
– De äldre kan då vara kvar i sin vanliga miljö. Fungerar det att jobba på det sättet är mycket vunnet, säger hon.
Regionerna är redan hårt ansträngda vad gäller masstestningen för covid och på

många håll larmas om såväl personal- som resursbrist.
Hur ser kapaciteten ut för vaccineringen, klarar regionerna att hantera detta samtidigt med nuvarande resurser?
– Personalåtgången beror helt på i vilket tempo vaccinet kommer, men denna fråga gör det desto viktigare för regionerna att så snart som möjligt ha tillgång till information när de får vaccin och i vilken omfattning, säger Emma Spak.
– Vaccination och testning är två olika processer att bygga upp. Regionerna arbetar hårt för att kunna säkra att de kan genomföra vaccinationerna.
Folkhälsomyndigheten uppskattar att allmänheten, från 18 år och uppåt, ska kunna börja vaccineras till sommaren, och Emma Spak tror att tidsplanen håller om vaccinen godkänns och kommer regionerna tillhanda vid årsskiftet.
Hur regionerna ska ersättas för extrakostnader som personal, administration och externa leverantörer är oklart. Det gäller även om de 21 regionerna kommer att erbjuda gratis vaccin till alla.

En vaccinering beräknas kosta runt 150 kronor per svensk. Regeringen har avsatt 4,5 miljarder kronor som ska täcka inköp av vaccinet.
– Kostnadsfrågor är under beredning och vi väntar på vissa klargöranden. Dialoger pågår med regeringen, säger Emma Spak.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Fakta. Så levereras vaccinen

Den 1 januari ska Folkhälsomyndigheten vara klar med den nationella upphandlingen om hur ett vaccin ska levereras inom Sverige. Två veckor senare rullar de första leveranserna ut till regionerna. Vaccinet levereras i flerdosförpackningar med injektionsflaskor med 5–10 doser per flaska. Vaccinet fraktas till ett centrallager i Sverige. Det ska kunna lagerhålla stora volymer, preliminärt 50 pallplatser i en kyltemperatur av 2–8 grader, men även ner till minus 70 grader. Därifrån levereras vaccinet till 25 primära leveranspunkter, eller ”hubbar”, hos landets 21 regioner. Det kan vara sjukhusapotek eller andra distributörer.

Allt kringmateriel får regionerna stå för själva. Region Stockholm har hittills beställt sprutor och kanyler motsvarande 1 125 000 doser.
Källa: TT

Socialstyrelsen kände till bristerna

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

De medicinska brister i äldreomsorgen som Ivo lyfter i sin granskning är inte okända för Socialstyrelsen. Det säger Thomas Lindén, statschefsläkare och avdelningschef.

– Kanske finns det nu ett intresse för att resurssätta

äldreboenden med tillräcklig medicinsk kompetens.

Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, släppte på tisdagen en bomb och underkände den medicinska nivån på landets äldreboenden i alla regioner. Under pandemin har många covidsjuka äldre inte fått individuella medicinska bedömningar, och den medicinska nivån är för låg. För Socialstyrelsen var bristerna ingen överraskning, enligt avdelningschefen Thomas Lindén.

– Det här är inget nytt för oss. I våra årliga rapporter om äldreomsorgen skriver vi ungefär samma saker som Ivo. Det vi tar upp är att utbildningen i hygien bör förbättras, att utbildningen generellt är för dålig liksom samordningen av insatser från olika håll, säger Lindén.

Ivos kritik till regionerna gäller bland annat vård i livets slutskede – palliativ vård – som inte skötts enligt regelverket. Myndigheten ser stora brister i dokumentationen – av vilka yrkesutövare som varit involverade i beslutet, vilket samråd som gjorts med patienten och på vilket sätt närstående

informerats – uppgifter som enligt regelverket noggrant ska dokumenterats i journalen.

– Vi har i flera analyser pekat på att det för sällan finns dokumenterat om det har skett så kallat brytpunktssamtal, då vården går över från behandlande till en palliativ målsättning.

Om ni har lyft de här frågorna regelbundet, hur kommer det sig att det nu framstår alarmerande och tydligt?

– När man fått ett uppdrag och har en pandemi i ryggen så blir det ett större allmänintresse för att förbättra äldrevården. Det är många äldre varje år som skadas av RS-virus, influensa och kräksjuka som faktiskt avslutar livet för många äldre och sköra. Samtidigt lyfter Socialstyrelsens generaldirektör Olivia Wigzell, i en debattartikel i Dagens Samhälle, vikten av att den medicinska nivån på landets äldreboenden höjs och föreslår ökad läkarnärvaro.

– Kanske finns det nu tillräckligt intresse för att resurssätta äldreboenden med den medicinska kompetens de behöver. Det handlar också om

hur man politiskt agerar utifrån våra rekommendationer.
Thomas Lindén påpekar också att Ivos granskning gäller ett urval av boenden, och att det finns verksamheter som fungerar bra. Ivos granskning är en fördjupning av en nationell granskning av 1700 äldreboenden som startade under våren. Journalgranskning gäller 98 boenden med identifierade brister.
– Om man har lyckats bra under pandemin beror nog rätt så mycket på vad man har gjort innan: utbildat sin personal, har scheman så att det inte är jättemånga som träffar brukarna, och om man har rutiner för god hygien, säger Lindén som också pekar på ett inslag av tur – och otur:
– Om man har en stor smittspridning i samhället så är det väldigt svårt att säga att i en viss del av samhället ska den inte komma in.
Tidigt under pandemin gav Socialstyrelsen ut rekommendationer om att undvika fysiska läkarbesök under pandemin, och Ivo:s granskning visar på låg läkarnärvaro. Bara

mellan 5–7 procent av de äldre har undersökts fysiskt av läkare.
– Syftet med rekommendationerna var att man skulle bedöma värdet av varje läkarbesök. Sedan finns det etiska regler för legitimerad personal. Man får inte fatta beslut om vård och behandling utan kunskap om patienten. Sedan kan det finnas olika skäl till att verksamhetsföreträdare säger att det är på grund av våra riktlinjer, men jag har väldigt svårt att tro att den som har en legitimation tror att man kan behandla människor utan att ha tagit reda på vad de behöver, säger Thomas Lindén.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

Lööf: Vårdbristen på äldreboenden en nationell tragedi

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

C-ledaren Annie Lööf kräver att regeringen skärper lagarna för att personer på äldreboenden ska få den vård de har rätt till.

– Människor som skulle ha kunnat räddas har avlidit. Det är en tragedi både för de anhöriga men också en nationell tragedi för samhället, säger Annie Lööf.

I tisdags kom Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, med en förödande rapport om tillståndet på landets äldreboenden. På var femte boende har inte de äldre fått den individuella vårdbedömning som de enligt lagen har rätt till. Bristerna finns i samtliga landets 21 regioner.

– Regeringen behöver ta initiativ till lagskärpningar. Vi behöver snabbt få på plats en skärpning av hälso- och sjukvårdslagen, säger Centerledaren Annie Lööf.

Vad hjälper lagskärpningar om regionerna inte följer de lagar som redan finns?

– Ett minimikrav är att man följer lagstiftningen. Det är många politiska nivåer som nu behöver idka självrannsakan och vi behöver se till att de lagar som finns om en trygg och nära och likvärdig vård i hela landet följs.

Vad förväntar du dig att regeringen gör akut?

– Jag förväntar mig att regeringen går från ord till handling. Det här är ett gemensamt ansvar. Dels har kommuner och regioner ett viktigt ansvar att följa de lagar och regler som finns. Men regeringen har det yttersta ansvaret för att säkerställa att vi har tydliga riktlinjer och bra lagstiftning för framtiden.

– Den här pandemin är för allvarlig för att peka finger mellan olika politiska nivåer. Här har vi ett gemensamt ansvar att se till att det här inte upprepas igen.

Är det inte rimligt att peka finger åt den som formellt har ansvaret och har misslyckats med sin uppgift, det vill säga regionerna?

– Självklart ska de följa de lagkrav som finns. Det är under all kritik

att man inte har följt den grundläggande lagstiftning som finns om individuell bedömning. Men vi bör inte stanna i vem som bär skulden utan i stället lära snabbt nu när vi är inne i en andra våg. Där har vi alla ett ansvar.
Annie Lööf framhåller att Ivo slår fast att många äldre covidsjuka på landets äldreboenden inte har fått vård efter behov.
– Att var femte inte har fått en individuell bedömning är dessutom ett lagbrott. Vi vet nu att tidiga insatser mot covid-19 gör stor skillnad. Sådan behandling måste kunna ges på särskilda boenden, säger hon.

Vem är det som har ansvaret för att det har blivit så här?

– Det är ett delat ansvar. Här krävs självrannsakan både från kommuner och regioner men också från staten och regeringen.
– Det är självklart att de lagkrav som finns om medicinsk bedömning måste följas och där har kommuner och regioner ett stort ansvar. Men staten och regeringen är ytterst ansvariga i kris och måste se till att vi har en vård som sätter individens vårdbehov i fokus.

Statsminister Stefan Löfven (S) skriver i ett inlägg på Facebook att Ivo har begärt återkoppling från regionerna senast den 15 januari 2021 med besked om vad regionerna gjort och avser göra. ”Varje region behöver genomföra nödvändiga förändringar – de ska redan ha börjat med det”, skriver Löfven.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

”Viktigast är att undvika trängsel”

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Under tisdagen svarade Maria Rotzén Östlund, smittskyddsläkare för Region Stockholm, på frågor från DN:s läsare om det nya coronaviruset. Här kan du läsa ett utdrag från chatten.

Jag är isolerad på grund av att jag tillhör en riskgrupp. En väninna

har jag inte träffat på mycket länge. Nu har väninnan covid sedan tio dagar och vårdar sig själv hemma och är förbättrad. Hur länge efter att man fått covid-19 smittar man? Hur länge ska jag avstå från att träffa min väninna?

– Man kan bedömas som smittfri först när man varit feberfri i två dygn, är allmänt förbättrad och när det gått minst sju dagar från det att man fick symtom. Jag rekommenderar ändå alltid att man håller avstånd, 1,5–2 meter. Ni kanske kan börja med att ses digitalt, om ni kan.

Om man har antikroppar mot covid-19, kan man fort- farande ”bära med sig” viruset och smitta andra, även om man själv inte blir eller är sjuk? Kan man ”vara värd” åt viruset?

– Jag känner inte till någon forskning om detta, men det är inte troligt att man kan ha virus i luftvägarna om man har antikroppar från senaste halvåret och inte har symtom. Det här är fortfarande ett nytt virus, och vi kommer att veta mer inom de närmaste åren.

Jag tror, av hyggligt goda skäl, att jag har fått T-cellsimmunitet

på grund av tidigare virussjukdom. Kan man över huvud taget undersöka det, och hur går det i så fall till?

– Tyvärr görs undersökning av T-cellsimmunitet för närvarande enbart i forskningssammanhang i Stockholm. Det betyder att man inte kan ta ett sådant prov som privat- person.

Om man har möjlighet att arbeta hemma och därför skulle kunna isolera sig innan jul, skulle man då kunna träffa 70-plussare samt låta dem träffa barnbarnen på nära håll? Hur länge skulle man då behöva isolera sig före jul för att kunna göra det?

– Om man håller sig helt isolerad 14 dagar, vilket är den maximala inkubationstiden, minskar risken rejält att man skulle kunna vara smittsam. Men alla i familjen kan knappast hålla sig isolerade. Jag rekommenderar att man, även om man isolerar sig, håller fysisk distans när man träffar andra än de man bor med.

I Göteborg har flertalet grundskolor stängt sin verksamhet på grund av covid-19-utbrott. Vet man om det är barn eller vuxna som har

smittats och därmed orsakat nedstängningen?

– Jag kan inte kommentera en annan region. Vad vi känner till har det varit vanligare att personal smittats än barn. Det är mycket ovanligt att skolor stängt av smittskyddsskäl i Stockholm. Ibland måste verksamheten stänga skolor för att de inte kan upprätthålla verksamhet om många medarbetare är sjuka. Det är inte heller säkert att man har smittats i skolan, det kan även vara i hemmet eller övriga samhället.

De så kallade superspridarna, har de själva uppvisat symtom eller har det förekommit superspridare som inte själva haft symtom?

– Jag har bara läst om så kallade superspridare som haft symtom. Det är inte bara personen som avgör om det blir en superspridning, det är också sammanhanget, till exempel om man träffats i ett trångt, oventilerat rum.

Kan de som redan vet eller tror att de haft covid-19 ändå vaccinera sig?

– Jag tror inte att det finns några hinder för detta, det finns det inte för andra sjukdomar man kan vaccinera sig mot. Mer svar kommer när vi närmar oss starten av vaccinationerna.

Finns det något riktigt vetenskapligt klargörande beträffande munskydden? Jag tycker det är märkligt att det skall vara en sådan debatt i den frågan.

– Det vetenskapliga underlaget för att rekommendera munskydd på befolkningsnivå är svagt. Vi vill trycka på att det viktigaste för att inte bli smittad och smitta andra är att undvika trängsel och vara hemma när man är sjuk.

Jag har haft covid-19, och varit symtomfri i 2,5 veckor. Kan jag nu räkna med att jag är, för ett tag, är immun mot covid-19? Gäller restriktioner även mig, om jag är immun?

– Du är troligen immun under en period av månader till ett halvår, men vi vet inte exakt. Jag rekommenderar att du fortsätter följa de allmänna råden som andra. Till exempel blir det ju mindre trångt om även immuna bara åker kollektivtrafik om man måste.

Om man testat positivt för pågående infektion, finns det då något värde i att också testa sig för antikroppar?

– Det behöver du inte göra, utan du kan nog räkna med att ha ett skydd mot infektion några månader upp till ett halvår, kanske längre.

Jag testade i somras positivt för pågående covid-19-infektion och efter några veckor även positivt gällande antikroppar. Snart har sex månader passerat, ska jag återigen testa mig gällande antikroppar för att se om jag fortfarande har några kvar?

– Jag tycker du kan vänta och se om det kommer att komma rekommendationer om detta från Folkhälsomyndigheten. Det är ju fler och fler nu som har haft sin infektion för ett halvår sedan.

Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se

Medellivslängden väntas sjunka i år

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Medellivslängden i Sverige kommer med stor sannolikhet att sjunka i år till följd av coronapandemin, från 84,7 till 84,4 år för kvinnor och från 81,3 till 80,8 år för män, enligt en rapport från SCB. Att den sjunker mellan två år har varit ovanligt sedan början av 1900-talet.
Prognosen grundar sig på antalet avlidna under januari till augusti i år. Då inträffade nästan 6 500 fler dödsfall än under samma period 2019. Det är 4 800 fler avlidna än väntat baserat på den senaste befolkningsframskrivningen för år 2020, skriver SCB.
Enligt SCB har medellivslängden ökat stadigt i Sverige under perioden 1900–2019.
TT

Ny app har koll på om du rör dig mindre

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Gör coronapandemin att vi rör på oss mindre? Den frågan vill fyra forskare vid Göteborgs universitet få svar på. De har lanserat en app som jämför personers rörelsemönster – före och efter starten på pandemin.

– Många upplever att de rör sig mindre när de jobbar hemifrån och vi vill veta om det stämmer, säger Alexandra Weilenmann, professor i interaktionsdesign.

I takt med att coronapandemin svepte över världen fick fler och fler kontorsarbetare packa ner sina datorer och börja jobba hemifrån. Det, i kombination med Folkhälsomyndighetens rekommendationer om social distansering, gjorde att många fick en helt ny vardag.

Vad den förändrade situationen haft för hälsoeffekter på människor är det flera forskare

som under året intresserat sig för och bland dem finns fyra forskare vid Göteborgs universitet. Tillsammans har de sedan april drivit ett forskningsprojekt för att undersöka om – och i så fall hur – människors rörelse– och motionsmönster förändrats sedan virusutbrottet våren 2020.

– När man inte längre åker till arbetsplatsen, och därmed inte behöver springa till bussen på morgonen eller gå ut för att äta lunch, kommer ens rörelsemönster antagligen att förändras. Många upplever att de rör sig mindre nu, och vi vill undersöka om det faktiskt är så, säger Alexandra Weilenmann, professor i interaktionsdesign vid Göteborgs universitet.

Forskarna har under hösten lanserat en mobilapp som ska hjälpa till att ge svar på deras frågor.

– Eftersom vi använder våra telefoner så mycket, och de lagrar våra rörelser så finns det mycket data att utgå ifrån, säger Alexandra Weilenmann.

I appen tillåter användaren överföring av stegdata som redan finns lagrad i mobiltelefonens medföljande hälsoapp. Nästa steg

är att fylla i det datum då man tror att förändringarna i ens rörelsemönster startade. Det kan exempelvis vara dagen man började jobba eller studera hemifrån.
Trots att appens användardata ska vara underlag till framtida forskning betonar Alexandra Weilenmann att appen även är tänkt att fungera som ett verktyg och hjälpmedel för de som använder den.
– Vi vill inte bara hämta data från användarna, utan också ge möjligheten att kunna se hur mycket man faktiskt rör sig om dagarna, så man kan fatta beslut efter det. Man kanske genom appen inser att man inte får samma vardagsmotion när man inte längre går till kontoret. Då kan man få insikt och kompensera det genom att exempelvis börja promenera på lunchen, säger Alexandra Weilenmann.
I framtiden vill hon att fler funktioner ska läggas till i appen. En av idéerna som är under utveckling är att låta företag och organisationer använda appen för sitt interna arbetsmiljöarbete, genom att se hur restriktionerna

har påverkat medarbetarnas vardagliga rörelse.
Dessutom vill de att appen ska spridas till fler länder, för att möjliggöra studier av personers rörelsemönster i relation till olika länders coronarestriktioner.
– Vissa länder har haft väldigt strikta restriktioner, där man knappt fått gå ut förutom för att uträtta specifika ärenden. Det borde rimligtvis påverka individers vardagliga rörelser, säger Alexandra Weilenmann.
Trots appens namn, Work from home movement, är den inte bara tänkt att användas för personer som jobbar hemifrån. Alexandra Weilenmann menar att pandemin förändrat rörelsemönstret för många, exempelvis de som jobbar inom vården, de som blivit av med sina jobb och inte minst gruppen av personer över 70 år, som haft hårdast restriktioner.
– Livet har för de flesta förändrats på något sätt sedan starten av coronaviruset. Tanken är att alla ska kunna använda appen, säger hon.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

Fakta. Appen Work from home movement

Appen Work from home movement är en del av ett forskningsprojekt vid Göteborgs universitet som syftar till att undersöka huruvida människors rörelsemönster förändrats sedan starten av coronapandemin.
Den har utvecklats av Sebastian Andreasson, Vasiliki Mylonopolou, Mattias Rost och Alexandra Weilenmann på avdelningen för människa-dator-interaktion, institutionen för tillämpad informationsteknologi.
Appen är till för allmänheten och finns att ladda ner gratis.

Pandemin har föga med dödshjälp att göra, skriver PC Jersild

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Att använda begreppet ”dödshjälp” om äldrevårdens prioriteringar under covidpandemin är fullkomligt felaktigt. Dödshjälp innebär per definition att patienten frivilligt

ber om hjälp att få dö, skriver PC Jersild i sin replik till Johan Frostegård.

Under rubriken ”Så förändrar pandemin debatten om dödshjälp” blandar läkaren Johan Frostegård ihop pandemin och frivillig dödshjälp (DN 23/11). Kritik har riktats mot äldrevården att coronasmittade gamla inte remitterats till sjukhus utan givits palliativ vård utan läkarbedömning på plats. Detta utreds nu av flera olika instanser. I debatten har man påstått – bland annat från kyrkligt håll – att dessa patienter givits ”dödshjälp”. Vilket är en fullständigt felaktig användning av begreppet dödshjälp. Dödshjälp innebär per definition att patienten frivilligt ber om hjälp att få dö. Men de boende har aldrig frivilligt bett om varken att få palliativ vård eller dödshjälp. De har – om anklagelserna stämmer – prioriterats bort i en kommunal organisation som erbjuder inhyrd läkarvård på distans.

Uppslagen i Frostegårds långa och vindlande artikel studsar som kulan i ett flipperspel mellan en rad frågeställningar som har föga med pandemin att skaffa. Under

färden avfyrar Frostegård en rad obestyrkta eller redan utmönstrade påståenden om dödshjälp. Om han besvärat sig med att läsa Statens medicinsk-etiska råds utredning ”Dödshjälp – en kunskapssammanställning” (2017), hade vi sluppit de värsta osakligheterna.
Frostegård räknar upp en rad kända historiska personer, bland dem Strindberg, Charles Dickens, Karin Boye och Hjalmar Gullberg, som antingen begått självmord eller övervägt saken. Beträffande Gullberg – som led av en obotlig nervsjukdom och tog sitt liv 1961 – spekulerar Frostegård att om Gullberg visat en smula tålamod skulle den medicinska utvecklingen ha hunnit i kapp honom och han hade inte behövt ta livet av sig. Det är en falsk beskrivning; någon effektiv behandling väntade ingalunda runt hörnet.
Efter utflykter i litteraturhistorien landar Frostegård slutligen i en händelse som inträffade den 14 juli i år, då den ALS-sjuke Per Maritz fick hjälp av professor Staffan Bergström över gränsen. Per Maritz hade beviljats

assisterat döende i Schweiz men stoppades av pandemin.
Intervjuer med både Per Maritz och Staffan Bergström publicerades i DN den 15 juli. En månad senare skrev DN:s ledarskribent Lisa Magnusson: ”Dödshjälp är inte cynisk – det handlar om humanism” (17/8). Frostegård menar nu att Per Maritz var ute i ogjort väder, den palliativa vården hade kunnat garantera Maritz en kvalfri död. Jag tror tvärtom att Per Maritz mycket väl visste vad han gjorde och vilket öde han riskerade, då han sökte hjälp att dö. Han hade nämligen en föregångare.
I februari 2016 valde forskaren och överläkaren Ulf Ljungblad att lämna livet med tabletter han själv skrivit ut. Han hade då varit sjuk i ALS i flera år och forskat om sjukdomen. Han visste att han löpte risken att kvävas och/eller att förlora förmågan att kommunicera, så kallat inlåsningssyndrom. Ulf Ljungblad intervjuades två gånger i Läkartidningen (2014 och 2016) och sade bland annat: ”Och till de kollegor som anser att eutanasi inte bör införas i Sverige vill jag

säga: Ni har ingen yttranderätt förrän ni fått ALS.”

Ulf Ljungblad behövde inte vädja om hjälp. Så privilegierad var emellertid inte Per Maritz, han hade inget receptblock. Människor som kan drabbas av obotlig sjukdom med risk för en kvalfull död, som ALS, kan delas in i två grupper: antingen tillhör man de drygt 40 000 svenska läkarna med eget receptblock – eller så tillhör man resten.

PC Jersild

Det här är ditt tonårsbarn och så kan du bemöta det

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Ingen tonåring är den andra lik, men det finns några gemensamma nämnare. Hjärnans utveckling och tiden man växer upp i är några saker som påverkar. Hur ska man som tonårsförälder hantera

känslokarusellen som ens tonårsbarn befinner sig i? DN har talat med en utvecklingspsykolog och en generationsexpert om vad som kännetecknar en omvälvande tid i livet – tonåren.

Tonårstiden

Del 1

Vad händer egentligen i tonåren? Hur ska man som förälder hantera den och vad tycker tonåringarna själva om tiden som på många sätt formar en? I Insidans serie undersöker vi flera aspekter av tonåren.

Det finns en enorm variation tonåringar emellan. Men en sak är säker i tonåren: hjärnan är inte fullt utvecklad. Det förklarar Elia Psouni, utvecklingspsykolog och docent vid Institutionen för psykologi vid Lunds universitet.

– Det finns stora obalanser där vissa delar av hjärnan är jätteutvecklade, medan andra delar inte hunnit komma i kapp än, säger hon.

– Man är väldigt analytisk, kan tänka hypotetiskt vilket gör att man kan vara kritisk, och planerar framåt i tonåren. Men man är inte redo att hantera eventuell ångest och andra starka känslor som kommer av de förmågorna.

Hon berättar att tonåren är till för personlig utveckling, där tonåringen lär sig bli en självständig individ, säga ifrån och öppna sig för andra. I tonåren går man igenom en fas i livet där man försöker hitta sig själv, förstå sina behov och samtidigt skapa en vardag där man gör nytta, bidrar och tillför, för att med tiden åstadkomma ekonomisk självständighet. Samtidigt är det viktigt att man bibehåller sin relation till familjen, för att kunna få trygghet, rådgivning och vägledning i den utsträckning som krävs.

Perioden brukar kategoriseras i tidiga, mellan och sena tonåren. Föräldrarna är beredda att ge viss självständighet och ansvar till den nyblivna tonåringen. Men tonåringen är inte alltid beredd att bli ansvarfull än.

– Tonåringen får till exempel själv bestämma över sitt idrottsengagemang och ansvara för att packa gympapåse och träningsskor, men frågar föräldrarna om de inte kan fixa det i stället, säger Elia Psouni.

Så småningom blir det svårt att ta emot hjälp av föräldrarna och tonåringen blir redo att ta sig an

nya utmaningar och bli mer självständig. Medan de yngre tonåringarna ofta vänder sig till sina föräldrar när saker kör ihop sig, försöker de som befinner sig i de senare tonåren att reda ut saker och ting på egen hand, menar Elia Psouni.
Men det är inte bara utvecklingspsykologin som spelar en roll i hur tonåringen är. Hur samhället och omvärlden ser ut under ens uppväxt påverkar också. Det innebär att ungdomarnas värderingar, attityder och beteenden skiljer sig åt från generation till generation. Dessa områden har analysföretaget Ungdomsbarometern (UB) studerat sedan 1991. Ulrik Hoffman är vd och generationsexpert på UB. När han redogör för vad som utmärker de olika generationerna utgår han från definitionerna X, Y samt Z som dagens tonåringar hör till. Generation X blev tonåringar under 1980-talet och tidigt 1990-tal. De var mer kollektivistiska av sig och hade en större samhörighetskänsla jämfört med de senare generationerna, Y och Z, som är mer individualistiska,

berättar han. Generation Y började komma in i tonåren runt 1995 och generation Z blev tonåringar runt 2010-talet.
– Det finns ett antal saker hos generation Z som är otypiskt för de andra generationerna. De ungdomarna har ett större politiskt intresse och samhällsengagemang men också en relativt mörk syn på framtiden, både sin egen men främst samhällets. Generationen mår ganska dåligt, säger Ulrik Hoffman.
Till skillnad från generation Y som växte upp med ett globalt tänk, där det sågs som självklart att exempelvis åka till Thailand efter gymnasiet, resa ofta och jobba utomlands, berättar han.
– De hade en framtidstro och tänkte att alla kommer få det bättre och att hela världen var deras lek- och arbetsplats.
I en värld där framtiden ser oviss ut och arbets- och bostadsmarknaden upplevs som osäkrare, blir generation Z mer trygghetssökande. Ungdomarna är mindre rebelliska av sig jämfört med tidigare generationer, tycker bättre om sina föräldrar och umgås mer med dem. Dessutom

har de familjen som ett starkare ideal.
Den mediala bilden av att tonåringar skulle vara lata har under de senaste åren ersatts av ett mer positivt skildrande, i och med samhällsengagemanget hos dagens unga, berättar Ulrik Hoffman. Dagens tonåringar dricker och festar även mindre.
– Det finns många förklaringar till det. De är hemma mer, umgås mer digitalt och är rädda för att tappa kontrollen. Hälsa är ett starkt ideal. Men en förklaring kan vara att konsekvenserna kan bli större om man blir berusad nu. Förr kanske hela skolan hörde vad man gjorde, men nu kan det sprida sig på sociala medier, säger Ulrik Hoffman.
Hur ska man då som förälder förhålla sig till sin tonåring som växer upp i en annan tid än en själv, när det är vanligt med mycket skärmtid och stillasittande hemma? Elia Psouni menar att man får titta på hur ungdomens situation ser ut i övrigt.
– Är skärmen och spelandet ett ställe de tar sig till för att det inte fungerar i övrigt, kanske för att de utsätts för mobbning, eller är det

något de faktiskt är intresserade av?
Den som tränar och är aktiv kanske gör det ensam, medan den som spelar dataspel samtidigt interagerar med sina kompisar, påpekar hon.
En utmaning i föräldraskapet är tonåringens utvecklingsmål att bli mer autonom. När barnet går från att hitta på saker med sina föräldrar och vara en del av deras planer, till att hitta på saker och planera sin fritid själv, kan föräldrarna känna sig avvisade. Uppkäftiga och kritiserande tonårsbarn kan också bli en utmaning för tonårsföräldrar, som själva befinner sig runt medelåldern och kanske har äldre föräldrar att ta hand om, ett krävande jobb, hälsoproblem eller andra svårigheter. Elia Psouni menar att föräldrarnas återhämtningsbehov blir större och att de tänker att tonåringarna kan börja ta mer ansvar i hemmet. Utifrån föräldrarnas perspektiv är det rimligt och det gynnar tonåringen i utvecklingen att bli mer självständig och ansvarstagande, men i praktiken kan det skapa motsättningar föräldrar och tonårsbarn emellan.

– Impulskontrollen och den emotionella regleringen är de färdigheter som är minst utvecklade i relation till annat, hos tonåringar. Dessutom har de en kaotisk hormoncocktail i kroppen, särskilt i de tidiga tonåren, säger Elia Psouni.
– Så dörrar som slängs igen och irriterade ”håll käften” inträffar i de flesta familjer. Som förälder kanske man då inte ska överreagera.
Hon förklarar att man ska andas djupt och låta bli att ta diskussionen varje gång.
– Om man alltid tar upp principerna och säger ”så gör vi inte” eller ”så pratar vi inte”, kanske man försämrar sina möjligheter till en riktig diskussion med ungdomen och försvårar för ungdomen att vara ärlig i andra, kanske viktigare avseenden, säger hon.
Här gäller ovillkorlig kärlek från förälderns sida, där föräldrarna är redo att förlåta om tonåringarna brutit mot reglerna eller gjort något riktigt dumt, tycker Elia Psouni. Det betyder inte att de ska slippa konsekvenserna eller inte få respons. Men om tonåringen

ständigt känner sig ifrågasatt kan det förstöra närheten och ärligheten i relationen till föräldrarna, menar hon.
När man ska samtala med sitt tonårsbarn får man ha i åtanke att de inte längre är små. Elia Psouni menar att det blir svårt att som förälder skapa rutiner som fredagsmys när ungdomen plötsligt har andra planer. Det gäller att som förälder vara tillgänglig när tonårsbarnet själv känner för att umgås. Hon gör en jämförelse:
– När du går med ett litet barn i barnvagnen och är upptagen med mobilen missar du sannolikt det ögonblick som barnet vaknar och ler mot dig. Tittar du på barnet, ökar du chansen att se när barnet ler mot dig och du kan le tillbaka. En gemenskap skapas. Du måste göra likadant med dina tonåringar och vara där för dem den stund de ”tittar upp” och vill berätta något. Lättillgänglighet från förälderns sida kan öppna för tillfällen att prata om känsligare ämnen som sex och alkohol på ett avslappnat sätt, berättar Elia Psouni.
Hon reflekterar över hur man tålmodigt går med barn som börjat lära sig gå, i deras takt trots

att de är vingliga. Det tyder på respekt för det lilla barnet och möjliggör för det att utforska sin egen förmåga. Samma respekt behöver man visa sin tonåring, menar hon.
– Det gäller att inte detaljstyra och kontrollera dem, även när man anser att det de gör är lite korkat.
På så vis lär sig tonåringen att ta ansvar, förstå att vissa beteenden inte är så bra och väljer – förhoppningsvis – själv bort dem. Men Elia Psouni poängterar att föräldern är den vuxna som ansvarar för att ungdomen inte gör något riskabelt eller skadar sig själv eller andra fysiskt eller psykiskt.
I tonåren blir man kanske mer reserverad och pratar, kramar och myser mindre med sina föräldrar. Det kan upplevas som en stor förändring för nyblivna tonårsföräldrar, som skapar rutinerna för barnen när de är små och till exempel bestämmer när det är dags för en godnattkram. När barnen blir tonåringar blir sådant på deras villkor, berättar Elia Psouni. Det ingår i deras utveckling att bli mer autonoma och kunna bestämma

om de vill ha fysisk kontakt eller inte. Är föräldrarna tillgängliga kan kramarna komma och de djupa samtalen ske.
I takt med att tonåringen utvecklas färdigt och blir vuxen, blir interaktionen med föräldrarna lättsammare.
– Hur nära relationen blir, beror på hur den varit innan, säger Elia Psouni.

Christian Youhana
christian.youhana@dn.se

Tips. Så kan du få stöd som förälder

Prata med andra vuxna – vänner, släktingar, kollegor. Gå med i föräldragrupper.
Kontakta elevhälsan på ditt barns skola, en ungdomsmottagning eller vårdcentral.
Vissa kommuner erbjuder föräldrastöd. I en del län har polisen en särskild föräldratelefon.
Kontakta Bris för vuxna eller Föreningen Minds föräldralinje.
Läs mer på 1177 Vårdguiden.

”Så kan hemtjänsten bli tryggare och säkrare”

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

DN. DEBATT 201127

Allt fler äldre får hemtjänstinsatser från flera olika aktörer. Men brister i samordningen gör att omsorgstagare och deras anhöriga känner otrygghet. I dag överlämnar jag till regeringen ett utredningsförslag om en fast omsorgskontakt i hemtjänsten. Det ska öka tryggheten för äldre och deras anhöriga, skriver Barbro Westerholm (L).

I dag överlämnar jag ett förslag om fast omsorgskontakt i hemtjänsten till socialminister Lena Hallengren. Förslaget innebär att äldre som har hemtjänst ska få en tryggare tillvaro präglad av kontinuitet och individanpassad omsorg. Mot bakgrund av dagens hemtjänstlandskap, med allt fler

omsorgstagare med komplexa och omfattande behov föreslår jag också att en fast omsorgskontakt ska ha yrkestiteln undersköterska. Yrkestiteln innebär en gemensam kompetensstandard för vad en undersköterska ska kunna.
Jag har haft regeringens uppdrag att komma med förslag om hur en fast omsorgskontakt kan införas i hemtjänsten för att öka tryggheten för äldre och deras anhöriga samt för att få till stånd en bättre personalkontinuitet och en mer individanpassad omsorg. Uppdraget är en del av januariavtalets 73-punktsprogram som säger att det ska finnas en fast omsorgskontakt i hemtjänsten.
Det är sedan länge känt att hemtjänsten har ett antal problem och utmaningar. Det handlar bland annat om brister i personalkontinuitet, kompetens och samordning. I genomsnitt träffar omsorgstagare 16 olika hemtjänstpersonal under en tvåveckorsperiod. Men det handlar i praktiken ofta om betydligt fler personer eftersom nattpersonal och hemsjukvårdspersonal inte är inräknade. För de flesta äldre är

det tryggare att få stöd av personal som de känner igen och med vilka en ömsesidig relation har byggts upp. Personalkontinuiteten hänger samman med personalens arbetsförhållanden som har försämrats över tid. Det är svårt att få till stånd en god personalkontinuitet om sjukfrånvaron är stor och personalen lämnar yrket på grund av brister i arbetsmiljön.

Allt fler äldre med komplexa och sammansatta behov bor hemma och får kvalificerade insatser från flera aktörer inom vården och omsorgen. Arbetet i hemtjänsten präglas av stor komplexitet. Det handlar om att bemöta den äldre i svåra omsorgssituationer och kunna ge stöd på ett adekvat sätt utifrån omsorgstagarens behov. Om den som utför omsorgsarbetet har bristande kompetens finns risk för att omsorgstagare drabbas av otrygghet, dålig livskvalitet och i värsta fall av skador och olyckor. Dålig samordning inom vård- och omsorgskedjan kan innebära att insatser uteblir och att de inte anpassas till den äldres funktions- och hälsotillstånd. Många anhöriga upplever att de behöver ta ett stort ansvar för kontakter

med olika yrkesgrupper runt omsorgstagaren. Anhöriga känner även ofta otrygghet när de inte kan kontakta en person som har en helhetsbild av omsorgstagarens situation.

I dag har cirka åtta av tio omsorgstagare en omsorgskontakt men vad rollen betyder i praktiken är inte känt. Utredningen har därför genomfört en kartläggning i 20 kommuner från norr till söder och i olika kommuntyper. Över 90 intervjuer har genomförts med chefer och omsorgskontakter i hemtjänsten, såväl i privat som offentlig regi, samt med personal som beslutar om vilken hemtjänst den äldre ska få. Dessutom har telefonintervjuer genomförts med närmare 20 omsorgstagare, anhöriga och närstående. Andra informanter som har bidragit med kunskap är forskare och myndighetsexperter.

Utredningens bedömningar bygger också på vetenskaplig litteratur och rapporter från myndigheter och organisationer. Kartläggningen visar att det finns en stor variation i hur hemtjänsten arbetar med fast omsorgskontakt. Det handlar om allt från en ”pappersprodukt” till

ett fullödigt omsorgsskap där omsorgskontakten har en god personkännedom om den äldre. När omsorgskontakten har en mer administrativ roll går mervärdena av det fullödiga omsorgsskapet förlorade.
Hemtjänstverksamheterna behöver därför planera arbetet med fokus på kontinuitet och låta omsorgskontakten gå ofta till ”sina” omsorgstagare. Omsorgskontakten kan då bygga en nära och tillitsfull relation till omsorgstagaren, vilket i sin tur skapar bättre möjligheter för att anpassa insatserna till den äldres önskemål, behov och dagsform. Det förutsätter att omsorgskontakten ges flexibilitet och handlingsutrymme i sitt arbete. Ett sådant omsorgsskap ökar möjligheterna att arbeta förebyggande och bevarande.
1 Utredningen föreslår att det i socialtjänstlagen införs ett krav om att äldre med hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt. Med en fast omsorgskontakt i hemtjänsten kan stödet och hjälpen bättre anpassas till den äldres behov och önskemål. Ett fullödigt omsorgsskap kan bidra till bättre kontinuitet och ökad

trygghet för såväl omsorgstagare, som anhöriga och personalen. Samordningsvinster kan uppnås då den fasta omsorgskontakten utgör en viktig informationskälla till anhöriga, närstående, arbetslaget och andra professioner inom vården och omsorgen.
Ett väl fungerande omsorgsskap kan dessutom öka arbetsglädjen hos personalen och minska sjuktalen.
De fördelar som följer rollen som fast omsorgskontakt blir än tydligare under den pågående covid-19-pandemin. När färre ur hemtjänstpersonalen går till omsorgstagarna minskar det risken för smittspridning samtidigt som personalen med god personkännedom tidigt kan uppmärksamma sjukdomstecken hos omsorgstagarna och vid behov koppla in andra yrkesgrupper. En tydlig fördel är också minskad oro hos anhöriga då de har en tydlig ”väg in” i hemtjänsten.
2 Den fasta omsorgskontakten ska ha yrkestiteln undersköterska. I den fasta omsorgskontaktens roll ingår att planera och utföra omsorgsarbete och medicinska uppgifter hos ”sina”

omsorgstagare. För att kunna utföra uppgifterna på ett tryggt och säkert sätt behöver omsorgskontaktens kompetens motsvara en undersköterskas. Genom det ställda kompetenskravet skapas förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat.
Det kan handla om att göra rätt bedömningar i olika omsorgssituationer, känna igen skiftningar i hälso- och funktionstillståndet, hantera medicinska uppgifter på ett patientsäkert sätt och veta när andra yrkesgrupper behöver kopplas in. Ett krav på att omsorgskontakten ska ha titeln undersköterska kan också professionalisera hemtjänsten vilket i förlängningen kan öka yrkets attraktivitet och status. Ett fullödigt omsorgsskap handlar således både om hur rollen utformas och att omsorgskontakten har nödvändig kompetens för sin roll.
Lagförslaget kommer att medföra kostnader för kommuner i samband med att fler undersköterskor behöver anställas i verksamheterna. Kostnaderna behöver dock vägas mot de

positiva effekter som förslaget kan medföra. Det kan till exempel handla om förväntade hälsoförbättringar hos omsorgstagare, anhöriga och personal. När omsorgskontakten har rätt kompetens och ges tid, flexibilitet och handlingsutrymme skapas förutsättningar för att arbeta förebyggande och rehabiliterande. De positiva effekterna är svåra att uppskatta i kronor och ören men utredningens analys pekar mot att lagförslaget kan vara kostnadseffektivt.

Att arbeta i hemtjänsten är inget enkelt jobb. Det innebär att man har ansvar för kvalificerade sociala och medicinska uppgifter där man ofta arbetar ensam och under tidspress. För att säkerställa en trygg och säker hemtjänst av god kvalitet menar jag att det i lagstiftningen ska införas ett krav på omsorgskontakt i hemtjänsten med yrkestiteln undersköterska.

Barbro Westerholm (L), utredare, riksdagsledamot

Smittan kan nå toppen i mitten av december

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Smittspridningen i Sverige kan nå sin topp i mitten av december, enligt Folkhälsomyndighetens scenario. Modellen har vägts in när nationella råd inför jul och nyår nu håller på att tas fram.

– Vissa av dem kommer att upplevas som mindre restriktiva och vissa som mer restriktiva än vad som gäller nu, säger Anders Tegnell om de kommande högtidsråden.

Scenariot, som tagits fram baserat på inrapporterade covidfall mellan den 24 augusti och den 6 november, talar för att smittspridningen i Sverige fortsätter öka under några veckor till. Hur stor ökningen blir och exakt när toppen kommer avgörs av hur riktlinjerna följs, säger Anders Tegnell.

I ett värsta scenario kan sjukdomsfallen per vecka hinna bli nästan dubbelt så många som

nu innan det vänder, men där tror inte Folkhälsomyndigheten att vi landar.
– Vi ser en tendens till att vi kan bryta den ökande trenden tidigare än scenariot visar om vi håller nere på våra fysiska kontakter, sade han på torsdagens presskonferens.
I våras låg smittspridningen under en lång tid på en hög platånivå innan utvecklingen vände nedåt. Denna gång kommer det att börja minska snabbare, tror Folkhälsomyndigheten.
– Det talar mer för en topp den här gången. Det har varit så i andra länder också, så vi tror att det går ner snabbare nu än i våras.
Statsepidemiolog Anders Tegnell betonar att det inte handlar om en prognos för utvecklingen, utan om möjliga scenarion. Den viktigaste funktionen för dessa är att de kan användas som underlag när sjukvården planerar sitt arbete.
Men Anders Tegnell säger att modellerna även används när särskilda rekommendationer för julen tas fram. Att vi ser ut att gå över till en minskande smittspridning före jul innebär däremot inte att vi kan fira som

vanligt, menar statsepidemiologen.
– Vi får ställa in oss på att det blir en annorlunda jul, som man måste fira i små sällskap och med dem vi vanligtvis umgås med. Det är inte troligt att vi får så stora svängningar i smittspridningen att vi kan börja träffas som vi gjorde innan, säger han.
I flera länder har myndigheterna beslutat om ”julundantag” i restriktionerna. Anders Tegnell säger att vissa av de kommande julråden kan komma att upplevas som lättnader även i Sverige.
– Om vi ska kalla det undantag vet jag inte, men vi kommer ju att ta fram råd särskilt för julen och vissa av dem kommer att upplevas som mindre restriktiva och vissa som mer restriktiva än vad som gäller nu, säger han.
Först nästa vecka kommer Folkhälsomyndigheten att meddela de nationella råden inför jul och nyår. Men statsepidemiologen kan redan nu säga att det med största säkerhet kommer gå att resa till olika delar av landet.
– Vår bedömning hittills är att vi inte kommer att landa i något

totalt reseförbud, men man måste resa på ett säkert sätt, säger han. Ökningen i antalet nya fall per vecka har blivit allt mindre sedan vecka 43. Under den veckan bekräftades 63 procent fler fall än veckan innan och lokala restriktioner infördes för första gången i Sverige, i Uppsala. Även denna vecka ser ökningen ut att bli mindre. Statsepidemiologen tror att den stadigt minskande trenden kan bero på de lokala råden.

– Det stämmer bra in tidsmässigt, så vår förhoppning är att det är de lokala allmänna råden som har haft effekt, säger han.

Smittspridningen i Sverige följer utvecklingen i många andra länder. Anders Tegnell menar att det ser ut som att spridningstakten påverkas i stor grad av virusets natur, snarare än av vilka restriktioner som sätts in. Trots detta är vårt beteende avgörande, förklarar han.

– Bara för att det ser ut som att vi inte kan påverka mycket så kan vi inte bara sitta och titta på. Den lilla påverkan vi kan ha kan göra mycket för sjukvården och dödstalen.

Amanda Dahl
amanda.dahl@dn.se

Snabbtester sätts in mot den ökade smittspridningen

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Regeringen och Folkhälsomyndigheten ger nu klartecken till att snabbtester används i högre grad för att hitta coronasmittade. Men socialminister Lena Hallengren (S) varnar för att sätta för stort hopp till testerna.

– Man kan inte vara säker på att ett snabbtest kan utesluta covid-19, säger hon.

Olika snabbtester för att spåra covid-19 har funnits ett tag på marknaden, men varken regeringen eller Folkhälsomyndigheten har hittills velat ställa sig bakom en användning av testerna. Orsaken har varit att de bedömts som alltför osäkra.

Nu kommer dock klartecken för att börja snabbtesta vissa grupper, till exempel på äldreboenden. Bedömningen är att kunskapsunderlaget nu är

tillräckligt stabilt för att snabbtester ska kunna göra nytta i kampen mot coronasmittan. Socialminister Lena Hallengren understryker samtidigt att snabbtesterna inte är lika träffsäkra som de så kallade PCR-testerna som nu genomförs i stor utsträckning.
– Det här är ett viktigt komplement men vi ska inte tro att det ersätter alla PCR-tester. Nackdelen med snabbtester är att de inte känner av lika låga virusnivåer så man hittar inte alla som är smittade. Man kan inte vara säker på att det här testet stämmer, säger Lena Hallengren. Hon framhåller att PCR-tester är mycket träffsäkra men nackdelen är att det tar lång tid innan provsvaren är klara och det krävs stor laboratoriekapacitet för att analysera resultaten. Snabbtesten kan ge svar inom 15 minuter men kräver å sin sida att sjukvårdspersonal utför dem.
– Det krävs alltså mer provtagningspersonal, säger Lena Hallengren.
Karin Tegmark Wisell, avdelningschef på Folkhälsomyndigheten, betonar

att snabbtesterna måste genomföras i enlighet med patientsäkerhetslagen och att det ska finnas tydliga rutiner kring hur de ska utföras. Myndigheten har också satt upp kriterier för hur träffsäkert ett snabbtest måste vara för att betraktas som användbart.

– Det har gjorts flera studier kring snabbtesterna och de är nu godkända för att kunna användas om man har symtom. Men det är också så att erfarenheterna av de här testerna fortfarande är begränsad, säger Karin Tegmark Wisell.

Förutom på äldreboenden nämner hon vårdcentraler och akutmottagningar som platser där snabbtesterna kan användas.

– Men man ska se det här som ett komplement till PCR-testningen. Man får snabba provsvar men man identifierar inte lika många fall som med PCR-testet, säger Karin Tegmark Wisell.

Under torsdagen uppmanade också statsminister Stefan Löfven medborgarna att fortsätta hålla social distans och följa de rekommendationer som finns angående smittspridning. Han framhåller särskilt regeln om att

max åtta personer får delta i allmänna sammankomster och att den ska ses som norm för hela samhället.
– Det bör helt enkelt inte förekomma några sociala situationer just nu med fler än åtta personer, oavsett vad lagen säger Stefan Löfven.
Statsministern uttrycker oro för att det ska uppstå trängsel i och med att julhandeln startar på allvar under fredagen.
– Jag vill understryka att det i år inte får förekomma någon trängsel i köpcentrum eller affärer. Man får helt enkelt avstå den där stora shoppingrundan, säger Stefan Löfven.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Viruset har krävt ytterligare 67 dödsoffer.

67 nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har totalt 6 622 smittade avlidit i landet.
Sammanlagt har 236 355 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige. TT

Dela

Prinsparet har testat positivt

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Prins Carl Philip och prinsessan Sofia är i karantän med sina barn sedan onsdagen, meddelar hovet. Paret har testat positivt för covid-19. Familjen samlades i fredags för att ta farväl av drottningens bror Walther Sommerlath – kungaparet och kronprinsessparet har testats och är smittfria, meddelar hovet.

Det är den kungliga familjens livläkare som lett arbetet med smittspårningen. ”Efter Prinsparets insjuknande under onsdagen den 25 november har Kungaparet och Kronprinsessparet nu återigen testats och bekräftats fortsatt friska”, skriver hovet i ett pressmeddelande på torsdagskvällen.

– Anledningen till att även kungen, drottningen och kronprinsessparet ingår i smittspårningen är att det var en

mindre familjebegravning när alla var samlade i samma kyrkorum under en kort ceremoni. Det var en liten ceremoni för de närmaste, en handfull personer, som alla testades innan och visade negativt, säger hovets informationschef Margareta Thorgren.
Med anledning av pandemin deltog de flesta via videolänk, och det fåtal som var på plats höll två meters avstånd, berättar Margareta Thorgren.
Prinsparet uppvisar lättare influensasymtom, men ”mår efter omständigheterna väl”, enligt Thorgren. Omedelbart efter insjuknandet satte sig prinsparet i karantän i hemmet tillsammans med sina barn.
– Prinsparets barn är friska men de hålls hemma, säger Margareta Thorgren.
I och med att prinsessan Sofia arbetar på Sophiahemmet testas hon för covid-19 inför varje arbetspass, enligt Margareta Thorgren.
– Hon arbetade i tisdags och testet visade då negativt.
Men ett nytt test, som togs under onsdagen efter att prinsparet börjat få symtom, visade positivt.

Det är det första bekräftade fallet inom den svenska kungafamiljen, enligt Margareta Thorgren.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se
Marijana Dragic
marijana.dragic@dn.se

Regeringen överens med C och L om längre sjukpenning

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

En ny uppgörelse om långtidssjukskrivna är färdig. Innebörden är att det ska bli lättare att fortsätta vara

sjukskriven även efter 180 dagar.

– Den stora vinsten är att de sjuka nu får behålla sin sjukpenning och fortsätta sin rehabilitering, säger socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi (S).

Regeringen och samarbetspartierna C och L är överens om en ny modell för långtidssjuka. Bakgrunden är bland annat ett ökat tryck på sjukskrivningssystemet i och med coronasmittan.

Regeringen anser att rehabiliteringskedjan i sjukpenningen behöver bli mer flexibel för att förhindra att människor förlorar sin sjukpenning.

– Det här har varit efterlängtat i väldigt många år, säger Ardalan Shekarabi.

Uppgörelsen innebär att det mellan dag 180 och dag 365 ska bli lättare för långtidssjuka att skjuta upp prövningen mot normalt förekommande arbeten. Förutsättningen är att man kan visa att man troligen kan återgå till sitt gamla jobb vid dag 365. Lagändringen föreslås gälla från och med mars 2021 och förslaget

bedöms kosta cirka 300 miljoner kronor per år.
– Den stora låsningen har inte handlat om pengarna, det har varit en politisk låsning. Det är sorgligt att det skulle behövas en pandemi för att en del partier skulle se behovet av förändring, säger Ardalan Shekarabi.
I debatten har förekommit förslag om en tillfällig lösning som i huvudsak skulle rikta sig till långtidssjuka i covid-19.
– Men det här är en permanent förändring som innebär att man inte ska behöva prövas mot arbetsmarknaden och riskera att bli av med sin sjukpenning, säger MP:s språkrör Per Bolund.
– Det här ger en trygghet inte minst till dem i vården som med risk för sin egen hälsa har kämpat med covidsjuka, fortsätter han.
Vänsterpartiets ledare Nooshi Dadgostar välkomnar att det nu finns en uppgörelse om sjukpenningen.
– Det är en bra dag. Det här är en av de största förändringarna i sjukpenningen som skett på många år, säger Nooshi Dadgostar.

Hon anser att V:s påtryckningar påverkat övriga partier att träffa överenskommelsen.
– Regeringen har inte gjort något på många år. Efter att vi satte press på regeringen och det fick i gång även andra partier, säger Nooshi Dadgostar.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Regioner larmar om vaccinbrist

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Bara några veckor efter att vaccinationerna mot årets säsongsinfluensa drog i gång larmar regioner om att lagren är knappa. Efterfrågan har varit stor på grund av coronapandemin, vilket tvingar fram prioriteringar.

Den 3 november drog vaccinationer mot årets säsongsinfluensa i gång runt om i Sverige. Redan efter ett par veckor började vaccinet sina på flera håll i landet. Efterfrågan i år har varit ovanligt stor till följd av pandemin.
Bland annat är vaccindoserna slut på flera vårdcentraler i Region Stockholm.
– Det har varit en väldigt stor vaccinationsvilja i och med pandemin och vi har upphandlat betydligt mer än tidigare. Det finns vaccin kvar, men det är besvärligt för de som får kontakta en annan vaccinatör än den de först hade tänkt. Vi väntar på nya leveranser som vi kan fördela till de vaccinatörer som inte har just nu, skriver Magnus Thyberg, avdelningschef på hälso- och sjukvårdsförvaltningen i Region Stockholm, i ett mejl till DN.
Thyberg berättar att de första - doserna beställdes i januari, och än fler i april. Hittills har 340 000 doser gått ut till vaccinationsplatser i regionen, och uppåt 25 000 till är på väg. Totalt har drygt 20 procent fler - doser beställts jämfört med i fjol.

– Allt vårt vaccin kommer att gå till riskgrupper. De är prioriterade, säger Thyberg.
Enligt Folkhälsomyndigheten ska personer i riskgrupper och vård- och omsorgspersonal som arbetar nära de i riskgrupper prioriteras. Men flera regioner tvingas ändå prioritera bort personalen då lagren inte räcker.
Borde regionen ha haft större beredskap, då man med stor - sannolikhet visste att efterfrågan skulle vara större i år?
– Vi gjorde vad vi kunde, då vi dels upphandlade mer i januari än vad vi brukar och dels upphandlade extra i april. Men självklart får vi till nästa år se över om det behövs ännu mer, menar Thyberg.
I flera regioner, däribland Stockholm, är influensavaccination via regionsanknutna vaccinatörer gratis för personer i riskgrupper. Thyberg rekommenderar de som behöver vaccinera sig att besöka 1177.se, för att sedan kontakta närliggande vaccinationsplatser och boka en tid där det finns vaccin.
Ytterligare regioner har de senaste veckorna uppmärksammat vaccinbristen. Region Västra

Götaland påtalade problemet redan den 12 november.
– När vi under pandemin började få signaler på att vaccinationsviljan skulle öka lyfte vi att det behövdes mer. Vi kunde göra en extra upphandling, och fick så mycket extra vaccin som leverantörerna kunde erbjuda, säger Gunilla Ockborn, -biträdande smittskyddsläkare i Västra Götalandsregionen.
Utöver de 290 000 doser som regionen beställde i början av året tillkommer drygt 40 000 doser de närmaste veckorna. Detta efter en upphandling under sommaren som regionen genomförde i samarbete med Sveriges kommuner och regioner. Totalt är det nästan 30 procent mer än vad som köptes in förra året. Ändå tvingas även de till prioriteringar.
– För några veckor sedan, då vi fick signaler på att det började bli ont om vaccin, gick vi in med en prioritering. De doser som fanns skulle i första hand gå till personer i riskgrupper, säger Ockborn.
Hon hoppas att alla i riskgrupp som efterfrågar vaccin får tillgång till det, men kan inte garantera att så är fallet.

– Jag tror att många kommer att bli vaccinerade, men kan inte lova att riktigt alla får tillgång. Om vi inte får fram doser till de sista procenten kan det påverka individerna och belastningen på vården ifall influensaspridningen blir stor i vinter, säger Ockborn.

Jenny Nyman
jenny.nyman@dn.se

Fakta. Prioritering vid - influensavaccination

Folkhälsomyndigheten har listat prioriterade grupper för - influensavaccinationer:
Personer över 65 års ålder.
Gravida efter graviditetsvecka 16.
Personer med sjukdomar eller tillstånd som ökar risken för svår influensasjukdom: kronisk hjärtsjukdom, kronisk lungsjukdom, andra tillstånd som leder till nedsatt lungfunktion eller försämrad hostkraft och sekretstagnation, kronisk lever- eller njursvikt, diabetes mellitus, tillstånd som innebär kraftigt nedsatt immunförsvar på grund av sjukdom eller behandling.
Hushållskontakter och sjukvårdspersonal som arbetar nära personer med kraftigt nedsatt immunförsvar.

Annan vård- och omsorgs-
personal som arbetar nära
patienter och omsorgstagare med
ökad risk för allvarlig influensa.
Vid vaccinbrist ska mer långt-
gående prioriteringar göras, enligt
följande ordning:
Medicinska riskgrupper.
Personer över 65 år som inte
ingår i de medicinska
riskgrupperna.
Hushållskontakter och sjuk-
vårdspersonal som arbetar nära
personer med kraftigt nedsatt -
immunförsvar.
Vård- och omsorgspersonal som
arbetar nära patienter och
omsorgstagare med ökad risk för
allvarlig influensasjukdom.
Källa: Folkhälsomyndigheten

Personlig assistans statligt ansvar

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Riksdagen vill se ett statligt helhetsansvar för personlig assistans. I ett beslut på torsdagen uppmanar riksdagen regeringen att tillsätta en utredning för att uppnå detta.
Utredningen ska lämna förslag som ökar rättssäkerheten och kontinuiteten för personer som har behov av personlig assistans. Personer som i dag har ett kommunalt beslut om personlig assistans ska behålla sin rätt till assistans när staten blir ensam huvudman.
Utredningen ska presentera lagförslag för regeringen senast under våren 2022.
TT

Astra Zeneca planerar nya vaccinstudier

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Astra Zeneca kommer sannolikt att göra nya globala studier för att undersöka effektiviteten i företagets covid-19-vaccin, säger vd:n Pascal Soriot till - Bloombergs.

Beskedet är ett svar på de frågor som ställts sedan företaget offentliggjorde resultat från sin fas 3-studie med tiotusentals deltagare.

Resultatet väckte förvåning, eftersom det visade sig att vaccinet var 90 procent effektivt hos en grupp av deltagarna som – från början av misstag – vid första vaccinationstillfället fått en halv dos i stället för en hel.

Det var en betydligt högre effektivitet än vad som sågs hos de deltagare som bara fått hela doser. En ny studie skulle i så fall på nytt utreda effektiviteten i den halverade dosen.

Flera experter säger att frågetecknen kring fas 3-studien

kan orsaka problem för Astra Zeneca, som just nu försöker få sitt vaccin godkänt av USA:s och EU:s läkemedelsmyndigheter.
TT-Reuters

Europa kämpar för att hålla äldreboenden öppna för besök

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

I Belgien har hälften av alla som dött i covid-19 bott på vårdhem och äldreboenden. I tyska medier har boendena beskrivits som dödsfällor.
Europas länder kämpar för att hålla smittan borta från de mest sårbara – och för att de äldre

ska slippa isolering.

Strategierna ser olika ut.

Vid flera tillfällen har äldre personer sagt till Peter Künstler att de hellre tar risken att bli sjuka och dö än avstår från att träffa sina anhöriga.

– Jag brukar svara att jag förstår det, men att de i så fall även riskerar att smitta andra, som kanske inte är beredda att dö, säger han.

Peter Künstler är föreståndare för två äldreboenden i staden Haltern am See i västra Tyskland. Här rådde besöksförbud under våren, men nu är boendena, liksom de flesta andra i landet, öppna. För att minska risken för smittspridning kommer personalen under veckan att börja använda de snabbtest som den tyska hälsovårdsmyndigheten numera erbjuder vårdhem och äldreboenden.

– Vi kommer att testa de boende och alla i personalen en gång i veckan. Vi kommer inte att kunna testa alla besökare, säger han.

44 procent av de som har dött efter att ha smittats av covid-19 i Tyskland har bott på vårdhem eller äldreboende. Det visar en kartläggning som EU-organet

ECDC publicerat. Enligt ECDC är motsvarande andel i Belgien 48 procent, i Norge 59 procent och i Danmark 34 procent. I Sverige hade 46 procent av dödsfallen före den 23 november skett på äldreboenden, enligt Socialstyrelsen.

Men det är svårt att dra några slutsatser utifrån de olika ländernas siffror. Flera länder i Europa redovisar inte hur stor andel av dödsfallen som har skett på särskilda boenden. Dessutom visar en kartläggning som Ekot nyligen gjort att vissa, däribland Storbritannien, inte räknat med dödsfall på äldreboenden i sin covid-19-statistik.

Smittspridningen på äldreboenden runt om i Europa fick stor uppmärksamhet i medierna under våren. Från Spanien kom i mars rapporter om att personal på ålderdomshem övergivit sina arbetsplatser. Stränga regler om att avlidna enbart fick föras bort av specialutrustad personal ledde till att döda kroppar blev kvar på boenden.

I Italien fick borgmästaren i den lilla kommunen Mediglia utanför Milano svara på frågor i internationella medier efter att 64

av 150 äldre dött på ett boende. Enligt riktlinjer från regionen skickades äldre patienter tillbaka till boendena från sjukhus, trots att det saknades möjlighet att isolera dem från de som var friska.
I Tyskland har äldreboenden beskrivits som dödsfällor, och i mars infördes besöksförbud i de flesta förbundsländer. Liksom i Sverige pågick en intensiv debatt om brist på skyddsutrustning och kunskap om hur smittspridningen skulle undvikas. I centrum för uppmärksamheten stod ett äldreboende i Wolfsburg, som tidningen Bild kallade ”skräckhemmet”. Här blev 112 av hemmets 160 boende, samt flera i personalen, sjuka i covid-19. 47 personer avled.
Men efter vårens besöksstopp har debatten i Tyskland fått ett nytt fokus. I en dokumentär som tyska ARD producerat om hemmet i Wolfsburg berättar Sandra Höfert, dotter till en av de avlidna, om hur svårt det är att acceptera att hennes pappa dog ensam.
– Personalen ringde och sa att nu är det nära, men sen tog det lång tid innan han faktiskt gick bort. För mig var det tydligt att han inte

ville släppa taget. Antagligen väntade han på oss, säger Sandra Höfert.

Demenssjuka Elfriede Reduhn torkar tårarna ur ögonen framför dokumentärfilmarens kamera. Hennes sjukdom har förvärrats under isoleringen. Sköterskan Victoria Merliner klappar henne tröstande på handen. Rösten är lugnande inifrån munskyddet.

– Vi ska klara oss igenom detta, vi har klarat så mycket, säger hon.

I septemberkonstaterade den tyska organisationen BIVA, som företräder personer som bor på vårdhem och äldreboenden, att besöksförbudet orsakat ”stort lidande för de boende och deras anhöriga”. Samma månad meddelade hälsominister Jens Spahn (CDU) att boendena ska hållas öppna under hösten.

– Vi behöver inga besöksförbud, vi behöver begränsningar och åtgärder. Framför allt under vintern, när det inte längre är så lätt att träffas utomhus, sa ministern.

Utvecklingen i Frankrike liknar den i Tyskland. Här har myndigheterna valt att avstå från att införa besöksförbud på äldreboenden, eftersom så många

äldre uppges ha blivit deprimerade tidigare i år när de tvingades sitta instängda på sina rum i flera månader.
Även i Österrike, där stora delar av det övriga samhället stängts ned, har regeringen valt att tillåta besök på äldreboenden. Den som besöker en anhörig måste kunna visa upp ett negativt PCR-test som inte är äldre än 24 timmar, eller bära ett munskydd med hög skyddsklass.
I Tyskland stavas strategin som ska göra det möjligt att hålla boenden öppna ”snabbtest”. Inför varje besök ska anhöriga genomföra ett test, som inom en halvtimme visar om personen har en pågående coronavirusinfektion eller inte. Varje person som bor på äldreboende eller vårdhem ska ha tillgång till 20 test per månad, enligt hälsovårdsmyndigheten.
Men systemet är inte så enkelt som det låter, menar personal på tyska äldreboenden. En undersökning som flera mediebolag nyligen genomfört visar att knappt fem procent av de tillfrågade boendena använde testerna. Byråkrati, brist på skyddsutrustning och svårigheter för personalen att hinna med att

testa besökare anges som skäl. Boenden i flera förbundsländer har därför, trots regeringens råd, valt att förbjuda eller begränsa besök.
Peter Künstler, föreståndaren på äldreboendena i Haltern am See, säger att han är positiv till att äldreboendena erbjuds snabbtester. Men att testa varje besökare kommer inte att vara möjligt, säger han.
– Lyckligtvis kommer de anhöriga inte hit när de är sjuka. Än så länge har vi inte haft ett enda coronafall – tack gode Gud. Man vill gärna påstå att det beror på att vi har bra hygienrutiner, men ärligt talat har vi också haft otroligt tur.
Rädslan för virusutbrott på boendena lever Peter Künstler ändå med 24 timmar om dygnet, säger han.
– Det kommer jag att göra tills alla på boendena och alla i personalen är vaccinerade.
Lovisa Herold
lovisa.herold@dn.se
Äldrevården i Europa.

Belgien
I belgiska äldreboenden har grundläggande mänskliga

rättigheter åsidosatts och coronasmittan misskötts, enligt en rapport från Amnesty och Läkare utan gränser. Över 60 procent av dödsfallen under första vågen skedde på äldreboenden och majoriteten fick ingen sjukhusvård. Under andra vågen har andelen sjunkit till 36 procent. Men smittan är utbredd, särskilt i Vallonien. Där har över 80 procent av äldreboendena haft minst en smittad person denna höst. Därför testas varje vecka all personal på äldreboenden, vilket betyder cirka 32 000 anställda.

Pia Gripenberg

Nederländerna

Under första vågen var omkring 60 procent av dödsfallen relaterade till äldreboenden och boenden för funktionshindrade. Då, i våras, var smittan som mest spridd på 828 äldreboenden. Under denna andra våg har covid-19 rapporterats från strax under 700 äldreboenden.

Pia Gripenberg

Italien

Smittan på äldreboenden har uppmärksammats stort i Italien. Det jättelika äldreboendet Trivulzio från 1800-talet mitt i centrala Milano är åter drabbat av

covid-19. Denna gång är det framför allt personalen som insjuknat. 64 personer som arbetar på äldreboendet har smittats, men bara sju av de boende. Trivulzio blev ett omskrivet skräckexempel i våras, då mängder av de boende dog och personalen flydde efter att ha skapat provisoriska bårhus med svarta plastsäckar.

Peter Loewe

Frankrike

Minst 15 800 av de 50 000 dödsfallen i covid-19 i Frankrike har inträffat på äldreboenden, och liksom i Sverige har en debatt tagit fart om hur det kunnat ske. I en uppmärksammad dokumentär som sändes på fransk tv i förra veckan vittnar personal på äldreboenden om akut brist på skyddsmaterial, test och syrgas i början av epidemin. Vissa läkare hävdar att den pressade situationen på sjukhusen gjort att många äldre i praktiken prioriterats bort.

Erik de la Reguera

Danmark

I Danmark testas all personal inom den kommunala äldreomsorgen för covid-19 varannan vecka. På många

äldreboenden har det upprättats egna teststationer där personalen kan testa sig på arbetstid. Trots dessa åtgärder plus hårda besöksrestriktioner har en tredjedel av Danmarks 800 covid-relaterade dödsfall skett inom äldreomsorgen.

Hanna Grosshög

Norge

Den 19 november avled en boende vid Akerselva sykehjem i Oslo i covid-19, den 38:e totalt på äldreboende i den norska huvudstaden sedan virusutbrottet. Och det första dödsfallet sedan i somras. I norska medier görs jämförelsen med Stockholm där långt över 1 000 personer avlidit på äldreboende i pandemin. Att Norge lyckats väl hör, enligt experter, ihop med att smittspridningen i samhället varit låg.

Torbjörn Petersson

Polen

Antalet insjuknade och avlidna av coronaviruset i Polen ökar kraftigt sedan i oktober. I onsdags nåddes den högsta siffran hittills – 674 rapporterade avlidna – sedan pandemin började i mars. I dag är det totala antalet döda uppe i över 15 000, enbart i november avled

en tredjedel av dem. Sju av tio dödsfall i covid-19 beräknas ha drabbat personer som är över 70 år. Inte så många av dessa befann sig på olika former av äldreboende – fram till oktober endast drygt 300. Men det beror delvis på att jämförelsevis få i Polen bor på institutioner och delvis på att siffrorna är osäkra och mörkertalen stora.
Michael Winiarski

Coronastöd blir mer generösa från augusti

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Stöden för tapp i omsättningen för coronadrabbade företag föreslås bli mer generösa än vad som tidigare aviserats från augusti och året ut. Regeringen och samarbetspartierna C och L är överens om detaljerna.

Handelsbolag ska också kunna få stöd.

– Det är ett nattsvart mörker för många företag, kunderna försvinner och kassorna minskar, säger C-ledaren Annie Lööf när hon motiverar stärkningen av stöden.

Sedan tidigare har regeringen, C och L meddelat att det förstärkta stödsystemet för att korttidspermittera anställda ska vara i kraft till nästa sommar. De har också gjort klart att stödet för tapp i omsättningen ska gälla året ut. Men reglerna för hur stort tappet i omsättningen ska vara har inte varit helt utredda. Helheten ska framgå i en första, extra ändringsbudget för 2021 som regeringen lämnar till riksdagen efter årsskiftet. Men beskeden om vad som ska gälla meddelas nu.

Regeringen, C och L är överens om att företag som tappat minst 40 procent i omsättning under perioden augusti till oktober (tre månader), jämfört med samma period 2019, ska kunna söka stöd. Det tidigare budet var 50 procent.

För perioden november–december räcker det med 30 procent i minskad omsättning.
Samma procentsatser för minskad omsättning ska gälla för stöd till enskilda näringsidkare, enligt vad TT erfar. Det stödet går under namnet omsättningsstöd.
Regeringen och samarbetspartierna lägger också förslag om att handelsbolag ska kunna få stöd och under samma perioder som gäller för de övriga stöden. Men som tidigare krävs att ett bolag kommer över en viss nivå i årsomsättning för att alls kunna söka stöd.T**T**

”Alla på särskilda boenden måste ha rätt till en god vård”

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Jag har med fasa följt rapporteringen om hur äldre behandlats under coronapandemin. För mig med tre anhöriga – varav två med demensdiagnos som under de

senaste 25 åren har bott på särskilda boenden i kommunal regi i tre olika kommuner i två olika län – speglar det tyvärr mina erfarenheter.
Granskningen, som Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) gjort, bekräftar bristen på fysiska läkarbesök, svårigheter att få hjälp av kommunens sjuksköterskor, delvis bristande kompetens och otillräcklig adekvat utrustning.
Pandemin har satt ljus på missförhållanden som rått länge.
Enligt ädelreformen, som 1992 gav kommunerna ansvaret för äldrevården, får en kommun inte ha anställda läkare. Denna brist på läkarvård har tydliggjorts på de boenden jag refererar till. Så kallad rond sker oftast inte hos de berörda äldre. Jag gissar att det är en kostnadsfråga eftersom läkarna kommer från regionen.
Som läget ser ut ute i landet är det ofta olika stafettläkare varje gång. Under några få år hade antalet läkare som satte in olika preparat varit 36 hos en person med demensdiagnos. Jag har vid mer än ett tillfälle upplevt att läkare, utan att kontrollera medicinlista eller eventuella allergier, ordinerat preparat som personen

inte tålde eller skrivit ut systerpreparat till redan ordinerade, vilket medfört fördubblad dos och allvarliga risker.
Ofta ordineras preparat som både Socialstyrelsen och Läkemedelsverket klassar som olämpliga för äldre och dementa. I och med den strida strömmen av läkare är det ingen som tar på sig ansvaret för felaktigheter i journalen, ordination av läkemedel eller bristande vård.
Vårdpersonal har under pandemin vittnat om svårigheterna att få kontakt med kommunens sjuksköterskor. Även detta är vardag för oss anhöriga. En patient kan få vänta länge, även vid svår andnöd eller andra allvarliga tillstånd.
Tanken att äldre inte ska få vård på sjukhus, som under pandemin, känns också igen, och verkar gälla även nu under den andra vågen. Man kan ställa sig frågan om det bara är boendet som inte skickar in äldre – kanske vill sjukhusen inte heller ta emot dem?
Att göra en medicinsk bedömning av om en patient kommer att klara en tuff behandling genom en individuell undersökning, och inte

baserat på ett telefonsamtal eller på personnumret, borde vara självklart. Hälso- och sjukvårds-lagen betonar alla människors rätt till lika vård. Att, som nu skett, starta palliativ vård utan att ens ha undersökt personen i fråga och ordinera morfin är ”aktiv dödshjälp”, som geriatrikprofessorn Yngve Gustavsson uttryckt det. En vanlig effekt av morfin är sänkt andningsfrekvens.

Hanteringen av pandemin har även satt fokus på bristande utrustning på särskilda boenden – välkänt för oss anhöriga. Den mest basala utrustningen måste finnas där äldre eller personer med funktionsnedsättningar bor. Vi talar inte om respiratorer, utan om möjlighet att ta urinprov, mäta syresättning, ge syrgas och att tillhandahålla något så elementärt som ett fungerande larm vid behov.

De allvarliga brister som kommit i ljuset behöver skyndsamt åtgärdas från grunden. Alla på särskilda boenden måste ha rätt till ett bra liv och en god omvårdnad. Individuella bedömningar måste göras. Att Ivo nu valt att undersöka en så stor

mängd särskilda boenden talar sitt tydliga språk.

Birgitta Lindqvist, adjunkt med masterexamen i hälsofrämjande arbete och ordförande för Röda korset i Ludvika

Mördade Lars-Ola – symbol för de hemlösas utsatthet

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Situation Sthlm-försäljaren Lars-Ola Arhusius hade nyss fått veta att cancern var borta. Kort därefter hittades han mördad, slarvigt gömd under en säng på vandrarhemmet där han bodde. Hans död kunde ha blivit en notis, men slutade med

en begravning där en brokig skara av poliser och före detta kriminella enades i sorg. DN berättar historien om Lars-Ola som har blivit en symbol för hemlösas utsatthet.

Några månaders tuff behandling på Södersjukhuset hade gett resultat. Läkarna hade gett honom beskedet att cancern i prostatan äntligen var borta.

Lars-Ola ”Lasse” Arhusius skulle fylla 76 år några dagar senare, den 29 juni. Men det var dags att fira redan när nyheten kom, berättar Per Kumrén, delägare till vandrarhemmet Skanstulls Hostel på Södermalm.

– Den här platsen var en trygg punkt för honom, säger han.

Vi befinner oss i lokalerna där Lasse hade sitt hem de sista månaderna.

Här bor flera personer som inte har någon annanstans att ta vägen. I samband med coronapandemin har turisterna så gott som försvunnit och socialen hyr flera av rummen, berättar Per Kumrén.

– Det värsta man kan göra när man är gammal är att sitta själv. På grund av detta väljer många att

bo på såna här ställen. Här får de ett socialt liv på något sätt, säger han.
Men det var också på vandrarhemmet Lasse träffade den 27-årige man som nu väntar på sin dom i Stockholms tingsrätt, misstänkt för att ha mördat honom.
○ ○ ○
Lasses Instagram-konto är späckat med leende filmstjärnor och artister: Stellan Skarsgård, Johan Rabaeus, Ebbot Lundberg. Och när Danny Saucedo och Molly Sandén kom förbi lyste Lasse upp särskilt mycket, berättar flera av Lasses vänner.
Lars-Ola Arhusius var själv välkänd där han satt och sålde Situation Sthlm:s tidningar vid t-banan på Götgatan.
– Han var en lokalkändis, absolut. Han kände alla, säger Gabriel Wall.
När Lasse hittades död i rummet i Skanstull stod det snabbt klart för polisen att Gabriel Wall var den avlidnes närmaste vän. De två kan tyckas vara ett omaka par. 35-årige Gabriel Wall är närmare två meter lång och känns lätt igen med sina färggranna kläder och

fantasifullt skägg. Lasse hade fyra decenniers försprång i livet och det märktes tydligt att han hade levt ett hårt liv: kroppen var tunn och han hade nästan inga tänder kvar.
Men de två kom att utveckla en varm vänskap under de fyra-fem år de kände varandra.
– Vi båda rökte, båda gillade öl, båda gillade fotboll. Han var faktiskt väldigt rolig, säger Gabriel Wall.
De två hade sina arbetsplatser precis bredvid varandra. Gabriel Wall driver Cykelfix, en firma som reparerar cyklar direkt på gatan.Länge höll Gabriel Wall till på Götgatspuckeln och vänskapen med den äldre mannen växte med tiden.
– Bilden är att han var en tandlös, hemlös man som sålde tidningar för att överleva. Men det var inte riktigt så, säger Gabriel.
Han lyfter fram Lasse som en socialt begåvad man med en stor längtan av att få tillhöra ett sammanhang. Möjligen kan behovet spåras till en svår uppväxt, där han enligt Gabriel Wall inte fick tryggheten som han behövde från familjen.

– Det är jävligt svårt att få ett bra liv om man inte får kärlek från föräldrarna, säger Gabriel Wall.
Vid lunchtid den 3 juli hittades Lasses kropp, inskjuten under en säng. Någon hade placerat en bal med isoleringsmaterial för att dölja honom. Polisens utredning visar att Lasse hade dött av kvävning någon gång på kvällen eller natten innan.
Den misstänkte 27-åringen, en litauisk medborgare som uppges ha varit på genomresa, var själv gäst på vandrarhemmet. Flera boende berättar att 27-åringen och Lasse kom bra överens och de beskrivs närmast som vänner.
– Han tog till sig honom som en extra son. Han bjöd på cigaretter och mat, säger Tony Norman, som är en återkommande gäst på vandrarhemmet.
En annan boende, Kenneth Fogelström, berättar att han ofta tog en öl med Lasse på Söder Bar i samma kvarter som vandrarhemmet. Även han vittnar om att Lasse gärna ville ha med 27-åringen på en öl ibland, och att de tre befann sig på baren så sent som dagen innan Lasses död.

Han reagerade dock på att 27-åringen var lite socialt underlig.
– Han sa nästan ingenting, säger Kenneth Fogelström.
I förundersökningen tonar en bild av den misstänkte mördaren fram som stärker intrycket av en socialt märklig person. Mannen erkänner själv i förhör att han under kvällen då Lasse dog höll för munnen och näsan på Lasse för att tysta honom – men kan inte riktigt redogöra för anledningen.
– Jag vet inte. Men jag ville att han skulle hålla käften, säger 27-åringen i förhör.

I den lilla rättspsykiatriska utredningen som blev klar i juli framgår att 27-åringen kan ha lidit av en allvarlig psykiatrisk störning vid händelsen. Det framgår också att han tidigare har haft psykiatriska problem och uppger själv att han har fått det antipsykotiska läkemedlet Olanzapin utskrivet – men att han inte har tagit detta på sistone.
Stockholms tingsrätt håller nu på att avsluta rättegången och väntas komma med ett avgörande i december.

27-åringens advokat Lars Thorolfson berättar att hans klient ser händelsen som en olycka.
– Hans inställning är att han medger att han har orsakat Lars-Olas död men att det har skett utan uppsåt.
○ ○ ○
Lasse fick sin sista vila vid Högalidskyrkan på Södermalm. Och på samma sätt som hans liv hade varit brokigt var också skaran som kom på begravningen det.
Vänner och några släktingar närvarade – men också sex poliser i uniform som hedrade Lasse med rosor, berättar polisen Viktor Adolphson, känd för allmänheten när han twittrar under pseudonymen YB Södermalm.
– Vi mötte ju honom i stort sett dagligen. Han var ju en väldigt beskedlig person. Sen hade han tidigare levt ett hårt liv. Men nu hade han lämnat det bakom sig.
Mycket tyder på att Lasse själv ville bli polis. Som en hyllning placerades därför en gåva på Lasses kista: en så kallad ”båtmössa” – den klassiska långsmala polismössan.

– Vi förstod ju att vi var viktiga för honom. Då kände vi att vi vill ge lite tillbaks till honom, säger Viktor Adolphson.
Men inte bara poliser dök upp. En av personerna som närvarade var Daniel Webb, tidigare tungt kriminell och av polisen utpekad för att ha varit livvakt åt en maffialedare i Stockholm.
– Han var en otroligt fin människa. Jag tror att människor har det här sjätte sinnet. Människor känner om något är äkta eller inte. Och han var äkta, säger Daniel Webb om varför Lasse blev så uppskattad.
Han lyfter också fram värdigheten i polisens hyllning till tidningsförsäljaren.
– Det var otroligt hedrande att poliskåren kom dit. Alla kom unisont med en gul ros. Det var otroligt fint av dem, säger Daniel Webb och berättar att han rördes till tårar vid tillfället.
○ ○ ○
Drygt 2 400 personer i Stockholms stad är hemlösa, enligt en sammanställning från 2018. Av dessa sover bara en liten andel utomhus, och många har i stället en situation liknande den

som Lars-Ola Arhusius hade med möjligheten att leva som inneboende eller andra tillfälliga lösningar.
Sofia Månsson, chef för socialtjänstens uppsökarteam i Stockholms stad, och Anneli Loman-Christiansen, socialsekreterare och uppsökare, berättar att det kan finnas många olika anledningar till att en person hamnar i hemlöshet: psykisk ohälsa, skilsmässa, missbruk, att man har blivit av med lägenheten.
– Många har tragiska historier bakom sig, säger Anneli Loman-Christiansen.
I Stockholms stad arbetar åtta socialsekreterare – plus två med fokus på Centralstationen – uppsökande för att etablera kontakt med behövande på stadens gator, parker och torg.
Enligt Sofia Månsson och Anneli Loman-Christiansen är det avgörande att vinna personernas förtroende.
– Det här handlar om människor som ofta har blivit svikna och har svårt att kunna lita på sin omvärld, säger Anneli Loman-Christiansen.
Brorsonen Michael Arhusius instämmer i att Lasse ofta hade en

svår situation på olika sätt, men att läget hade varit ovanligt hoppfullt veckorna innan han hittades död.
– Det är tragiskt. Han hade precis blivit fri från sin cancer. Vi var ju väldigt hoppfulla då. Dödsfallet kom som en chock. Vi hade så mycket planer och så, säger han.
När Michael Arrhusius och hans syster var små var Lasse populär – han var en vuxen som tog sig tid att leka med dem. Även om kontakten med Lasse inte var så tät under de senaste åren så tvekar Michael Arhusius inte på Lasses förmåga att vara ett socialt kitt i sin omgivning.
– Han var ju väldigt populär bland människor som passerade honom. Han var en nyfiken människa som ville alla väl. Till och med den här killen som står åtalad för mordet ville han ju ge mat, säger Michael.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Fakta. Hemlöshet i Stockholms stad

Enligt en kartläggning av Stockholms stad från 2018 fanns det 2 439 hemlösa personer i

staden. Av dessa var 812 kvinnor och 1 627 män.
De som levde i långvarig hemlöshet (sex månader eller längre) beräknades till 1 741 personer. Av dessa var 554 kvinnor och 1 187 män.
Anledningarna till att en person blir hemlös kan vara många. Enligt Sofia Månsson och Anneli Loman-Christiansen vid socialtjänsten i Stockholms stad är psykisk ohälsa, skilsmässa, missbruk, eller att man av någon annan anledning har blivit av med lägenheten eller boendet vanliga orsaker till att man sedan hamnar i hemlöshet.
Det mest effektiva för socialtjänsten för att bekämpa hemlöshet är att arbeta vräkningsförebyggande och med skuldrådgivning, berättar Sofia Månsson och Anneli Loman-Christiansen vidare.

Ledare: Smittkurvan vänder – det låter bättre än det är

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Sverige kan nå toppen på den andra vågen runt lucia. Detta hoppfulla budskap hamnade i nyhetsfokus på torsdagen när Folkhälsomyndigheten presenterade ett scenario.

Det är begripligt att människor uppfattar en förestående vändning som något positivt. Vi behöver ett ljus i änden av den mörka tunnel som vi befinner oss i nu. Osäkerheten om hur länge vårt liv ska begränsas av farsoten tär.

Men den skisserade andra vågen är inte rolig. Höjden och längden på kurvan innebär många svårt sjuka och döda under flera månader, precis som i våras. För varje lucka vi öppnar i julkalendern kommer fler svenskar att behöva sjukhusvård. Vändpunkten kommer först efter

många veckor med de hårdare lokala restriktionerna.
Fortfarande upptäcks omkring 5 000 smittade om dagen, och fler ska det bli. Om scenariot, som Folkhälsomyndigheten räknat ut, blir verklighet dröjer det ända till januari innan vi är tillbaka på de redan höga smittotal vi har i dag. Det förutsätter också, som generaldirektör Johan Carlson säger, att ”vi har en god följsamhet i samhället, annars får vi en sämre utveckling”.
Scenariot borde därför ses som en varningssignal. Även Europeiska smittskyddsmyndigheten, ECDC, lägger fram en dyster prognos för Sverige med de nuvarande åtgärderna. Men pandemins framfart är inte ödesbunden eller av naturen given.
Varför ska svenskarna acceptera både många döda och regionala restriktioner – som gäller i månader i stället för veckor eftersom kurvan inte viker ner tillräckligt mycket och snabbt?
Våra grannländer har mycket lägre smittonivåer, och därmed mycket färre döda. I Finland hittar man till exempel knappt 500 smittade per dag, vilket motsvarar 78 nya fall per 100 000

invånare, medan Sverige är uppe i hela 621.
Belgien och Irland, som låg riktigt illa till för en tid sedan, har genom tuffa insatser fått ner smittan långt under den nuvarande i Sverige. Strategi och åtgärder spelar roll.
Ett långdraget förlopp på höga smittonivåer är inte att föredra. Att sätta in en beskare medicin för att trycka ner smittan rejält kan vara mindre smärtsamt än vår långvariga mildare kur. Det gäller även för näringslivet.
Flera nationalekonomer, med Lars Calmfors i spetsen, konstaterar att Sverige hittills inte kommit nämnvärt bättre undan ekonomiskt än övriga nordiska länder (Expressen 27/11). Däremot har vi mångdubbelt fler döda.
Sverige behöver nu stänga ner mer under ett begränsat antal veckor, och därefter öppna och smittspåra och isolera fler. Företag som i praktiken då får näringsförbud måste erhålla ekonomisk kompensation av staten. För att pressa ner kurvans lutning snabbare borde beslutsfattarna också till exempel överväga distansundervisning på

gymnasiet fram till jullovet. Samt rekommendera munskydd.
För Sverige står betydligt mer på spel än jul- och nyårsfirande.
DN 28/11 2020

Att Britton har fel inger förtroende

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Det är svårt att medge sina fel. Vilket är dumt, egentligen. För det finns ju ingen man respekterar så mycket som den som klarar av att säga: Jag misstog mig. Matematikprofessor Tom Britton är den sortens person. Och det är tur.

Den här pandemin har nämligen präglats av en väldigt olycklig mentalitet. Så många har synts så tvärsäkra på sin sak, trots att det handlar om en aldrig tidigare skådad smitta som vi ärligt talat inte vet särskilt mycket om. Försiktighet vore väl den bästa vägledande principen i ett sådant läge, särskilt då som missbedömningar riskerar att få förödande – ja, dödliga – konsekvenser. Men icke.
Nej, här pekar vi med hela handen. Och prestigen tycks så viktig att den understundom övertrumfar allt annat. Så får statsepidemiolog Anders Tegnell därför svårt att backa från felaktiga utsagor, såsom att vi inte skulle få någon samhällsspridning i Sverige och att karantän därför var onödigt, och – senare – att Sverige haft en mycket svår vår men att vi nu var så gott som framme vid flockimmunitet.
Tom Britton själv säger att det bekymrar honom att coronadebatten blivit så dogmatisk i Sverige (DN 27/11). Han anstränger sig för att stå utanför. Mejlar sin kritik som försynta frågor till Anders Tegnell: Ja, det här kan ju du bättre än jag,

men skulle det inte kunna vara så att...?
Ibland får han gehör. För det är fördelen med att vara så ödmjuk inför sina egna begränsningar, så öppen med att inget är skrivet i sten, så noga med att understryka att allt bara är kalkyler, så snabb med att medge fel: Det inger tillit i sakfrågan, får andra att lyssna och tänka efter.
Transparensen är viktig. Allra särskilt om man verkar i förtroendebranschen, vilket alla myndigheter och tjänstemän under pandemin gör. Men detta gäller även livet i stort. Klok är den människa som vet när hon inte riktigt vet, och som utan åthävor erkänner det.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

Vett och etikett för dig som funderar på att besöka akuten

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Jag rör mig på ett slagfält bland livshotande sjuka och anhöriga till döda. Samt uttråkade unga vuxna som vill se klart sin film.

Jag brukar säga att jag åker till fronten när jag går in och tjänstgör på akuten. Metaforen är allt annat än klockren. Det har funnits dagar, inte minst i pandemins början, när det varit superlugnt. När första vågen ännu var långt ifrån sin topp. Och när folk som inte behövde vara på akuten stannade hemma.

En vanlig höstförkylning, och de restriktioner som följer av att snora – kombinerat med en intilliggande ledighet – gjorde att jag missade den smygande övergången till Stockholms andra våg. När jag efter två veckors frånvaro klev in på akutmottagningen var det till fronten jag kom.

Fyra samtidigt pågående covidlarm, fullt av dåliga patienter i bås och korridorer och så mitt i alltihopa en ambulans som frågar: ”Var kan jag lägga patienten?” Jag tittar mig förtvivlat omkring och undrar var jag kan uppbåda de två kvadratmetrar som en bår tarvar? Den här vändan finns också de andra där. De med lindriga, övergående eller mer långvariga besvär. Ont i ryggen/armen/knät ”men nu orkar jag inte längre”, lite då och då-smärta ”men nu tänkte jag att jag skulle kolla upp det ordentligt”, 38,5 grader och huvudvärk under tre dagar eller kanske någon dag med vinterkräksjuka.

Efteråt talar jag med vännen M i telefonen. Jag ondgör mig över egokulturen. M säger att det kanske bara är så att folk inte fattar bättre. Jamen, säger jag, alla vet att vi står mitt uppe i en pandemi och att människor dör. Var tror man att de svårast sjuka hamnar – om inte på akuten? Hos Doktor Kry?

Men okej. Låt säga att M har rätt. Att det handlar om okunskap. Låt mig därför ta tillfället i akt och berätta vad akuten finns till för, varför man inte ska vara där om

man inte behöver och hur man ska bete sig om man söker vård där i alla fall.
På Vårdguidens hemsida klargörs att akutmottagningen finns för den som råkar ut för ”ett allvarligt olycksfall” eller ”plötslig svår sjukdom”. Notera särskilt orden ”allvarligt”, ”plötslig” och ”svår”. Plötslig, svår sjukdom är exempelvis stroke och hjärtinfarkt. Inte vinterkräksjuka eller influensa – såvida du inte är gammal, skör eller har underliggande svåra sjukdomar. Bakom akuten finns en ocean av resurser. En svårt skadad kan på nolltid ligga på operationsbordet. Eller i respirator på intensiven. I stort sett alla avancerade undersökningar kan utföras alla tider på dygnet.
Denna beredskap gör vården dyr. Hur dyr varierar mellan regioner och diagnos. Region Stockholm har utifrån tre typexempel av sjukdomar som inte behöver hanteras på akuten tittat på prislappen för skattebetalarna: luftrörsinfektion, hjärtklappning och en bruten tumme.
Besöker man husläkaren för något av dessa tillstånd får skattekollektivet skjuta till 990

kronor. Går man till en närakut stiger notan till 1 389 kronor. Och går man till akuten rasslar priset i väg till 3 850 kronor.
Jag vet att primärvården är underdimensionerad (det vet alla – utom möjligen de regionråd som envisas med att underfinansiera det som skulle kunna vara den bästa vården till lägsta pris). Men närakuterna är, åtminstone i Stockholm, extremt lättillgängliga. Och raska – eftersom de kan beta av patient efter patient utan att några svårt sjuka bryter den löpande verksamheten.

För mig är det ett mysterium att den enskilde i praktiken givits rätt att själv välja vårdnivå. I vilken annan offentligt finansierad verksamhet kan jag välja ett fyra gånger dyrare alternativ? Kan jag, trots att behov saknas, välja en fyra gånger så dyr skola till mitt barn? Ett fyra gånger högre socialbidrag? Och hur är det möjligt att hävda att vårdens resurser inte räcker till när den dyraste vården alltjämt strösslas över obehagsintoleranta, jämförelsevis friska, unga vuxna? Problemet med de småkrassliga är inte bara att de slukar mer

resurser än deras tillstånd kräver. Det är också att de är tillräckligt friska för att vara uttråkade. Den vanligaste frågan på akuten, ”Hur lång tid tar det?”, har fått god konkurrens av filmtittarnas: ”Ursäkta, men du har möjligtvis inte en laddare?” Eller: ”Går det att få något att äta?”
Ibland känns det som att jag i mitt arbete vid fronten, där jag försöker förhindra svårt lemlästade från att blöda ihjäl, ideligen blir hindrad av folk som ber om skavsårsplåster. Jag undrar om brandmän som bär ut förkolnade rester av människor också blir ryckta i armen av någon som fått sin lugg svedd. Och får höra: ”Jag tar gärna ett glas vatten. Tre isbitar. Och en halv citronskiva i, tack!”
Så om jag ska sammanfatta mina tips för besökare på akuten blir det så här: du tar hand om din filmvisning själv medan vi hjälper folk med hjärtstopp och andnöd. Förtäring finns för diabetiker, undernärda och gamla som av medicinska skäl behöver något att äta. Besöker du akuten som andra åker på utflykt: ta med dig egen matsäck.

Och du, vill du inte bli stucken för provtagning är det inte mycket vi kan göra. Blodprover är en central del av diagnosticeringen. Och vi har tyvärr ingen bokmärkeslåda för 30-åringar.

Hanne Kjöller är journalist och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Hanne Kjöller
hanne.kjoller@outlook.com

”Folkhälsomyndigheten två uppdrag är oförenliga”

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020
DN. DEBATT 201128

Folkhälsomyndigheten ska både göra riskvärderingar och ge konkreta smittskyddsråd. En kombination som svårligen låter sig göras och som riskerar förtroendet för båda uppdragen. Här kan viktig lärdom dras från djurhälsoområdet där de två funktionerna sedan länge är

åtskilda, såväl i Sverige som i EU, skriver Martin Wierup och Ivar Vågsholm.

Med intresse och respekt har vi följt hanteringen av corona-pandemin i Sverige. Vi befinner oss i en andra våg och läget är mycket osäkert. Det är för tidigt att dra några säkra lärdomar av hur arbetet i Sverige eller övriga världen har bedrivits. Det är inte heller vår avsikt att värdera Folkhälsomyndighetens (FHM) eller andra aktörers hantering av pandemin. Inför en kommande utvärdering vill vi i stället rikta uppmärksamheten mot den oklarhet som råder om FHM:s beslutsfattande och rådgivning, som vi bedömer har sin grund i myndighetens två ibland oförenliga uppdrag.

FHM ska både svara för riskvärdering och riskhantering genom anvisningar om hur dessa risker ska hanteras av regering och riksdag, berörda myndigheter, landets regioner och allmänheten. Som sammanfattas i faktarutan nedan bör riskvärderingen endast baseras på fakta om sjukdomens spridning och kontroll utan att, till skillnad från riskhanteringen, ta folkhälsomässiga, ekonomiska

eller andra hänsyn. För nya sjukdomar som covid-19 är det extra viktigt att också för allmänheten redovisa osäkerheter och kunskapsbrister eftersom det ju är enskilda som ytterst drabbas. Om riskvärderingen därför på ett tydligt sätt inte är skild från den påföljande rådgivningen riskerar förtroendet för båda att äventyras. Om detta ger oss hanteringen av galna ko-sjukan i början av 90-talet en värdefull lektion. Den bristfälliga och senfärdiga hantering som var fallet i många länder och som resulterade i en global förtroendekris hade sin grund i att de aktuella myndigheterna inte höll isär dessa två uppdrag. Sedermera enades EU:s medlemsstater om att till EU överlämna ansvaret för konsumentsäkerheten, som även omfattar hanteringen av risker kopplade till allvarliga smittsamma djursjukdomar. EU har därefter utvecklat denna till en världsledande nivå (se exempelvis DN Debatt 17/5 2019). En fristående riskvärdering är en grundpelare i denna. Hanteringen av pandemier på människor och djur skiljer sig naturligtvis åt på många

väsentliga sätt. Inte minst kan man på djuren använda helt andra verktyg som möjliggör ett mer kraftfullt agerande än inom folkhälsoområdet. Trots det menar vi att lärdom kan dras från djurhälsområdet. Principerna för spridning och kontroll av infektionssjukdomar skiljer sig nämligen inte mellan människor och djur.

På djursidan är de allvarliga pandemiska sjukdomarna som mul- och klövsjuka utrotade från hela EU och regionalt även ett flertal andra viktiga sjukdomar. Denna sjukdomsfrihet upprätthålls med hög biosäkerhet, regelbunden testning med samma metoder som nu är aktuella för covid-19. När utbrott likväl sker följer bekämpningen detaljerade beredskapsplaner som regelbundet tränas och kontrolleras.

I EU utförs den vetenskapliga riskvärderingen vid den europeiska livsmedelsmyndigheten (EFSA) och ligger till grund för EU-kommissionens riskhantering. Dessa processer och beslut är offentliga. Arbetsordningen etablerades för att säkerställa att

det som brast under ovan nämnda kris, att riskvärderingar styrdes av enskilda medlemsländers forskare, ekonomi eller politik, inte skulle upprepas. I Sverige tillämpas samma ansvarsfördelning, och riskvärderingen utförs av SVA under ledning av en statsepizootolog och Jordbruksverket ansvarar för riskhanteringen.

Inom folkhälsoområdet fanns tidigare en motsvarande organisation för smittskyddet, men utvecklingen gick därefter i motsatt riktning. Särskilt betydelsefullt var avvecklingen av Statens bakteriologiska laboratorium år 1993 då merparten av den vetenskapliga kompetensen överfördes till Karolinska institutet och sedan när det kvarvarande Smittskyddsinstitutet 2014 överfördes till den nybildade Folkhälsomyndigheten (FHM). FHM med statsepidemiologen ska nu både göra riskvärdering och vara myndighet som ger anvisningar om riskhanteringen. Detta skapar en utmanande situation för riskvärderingen. När FHM meddelar sina råd och

beslut behöver man, som vi bedömer det, samtidigt tydligt förklara vad den underliggande riskvärderingen visar, inklusive vilka osäkerheter som finns. I annat fall kan rekommendationerna ge upphov till förvirring och i värsta fall bristande förtroende och i förlängningen försvåras även ansvarsutkrävandet. Denna problematik illustreras bland annat av två aktuella frågor: användning av munskydd och tillåtna antalet besökare på idrottsarenor.

I det fall FHM:s riskvärdering talar för att personal inom äldreboende i vissa situationer bör använda munskydd men FHM avstår från att uttala ett sådant krav, utan att samtidigt klargöra att skälet är en rådande brist på munskydd, kan konsekvenserna bli både allvarliga och kontraproduktiva. Bo Rothstein konstaterade att FHM:s oklara uttalande kan och har använts som stöd för arbetsgivare att inte anstränga sig för att köpa eller utrusta sina anställda med relevant skyddsutrustning (DN Debatt 3/6 2020).

SVT:s ”Uppdrag granskning” dokumenterade ett uppmärksammat exempel med koppling till FHM:s oklara besked, när Arbetsmiljöverket inte meddelade berörda arbetsgivare ett av myndigheten framtaget expertbaserat krav på användning munskydd. I stället överlät myndigheten sitt ansvar för riskvärderingen till de arbetsgivare som inte önskade ett sådant krav, att själva avgöra när användning av munskydd behövdes. Senare klargjorde FHM, likt expertutlåtandet från Arbetsmiljöverket att munskydd skulle användas.

På motsvarande sätt äventyras förtroendet för FHM:s riskvärdering när myndigheten meddelar att man av smittskyddsskäl även på mycket stora fotbollsarenor bara kan ta in 50 personer. Kulturministern meddelade några månader senare att orsaken till detta vägval egentligen är att det saknas lagstöd för att tillåta fler åskådare. Sammanfattningsvis finns anledning för regeringen att tillgodose behovet av en fristående riskvärdering.

Förslagsvis kan de principer som tillämpas för kontrollen av de allvarliga djursjukdomarna i Sverige och EU tjäna som förebild. Trots att EU inte ansvarar för hanteringen av folkhälsoområdet till skillnad från konsumentsäkerheten, har det redan etablerats ett naturligt samarbete mellan EFSA och ECDC (den europeiska smittskyddsmyndigheten i Stockholm) för zoonoser och anti-biotikaresistens och det pågår initiativ på andra områden. Även om ansvaret för folkhälsan är komplext, borde erfarenheterna av den pågående pandemin där nu varje EU-land söker sina egna lösningar utgöra ett incitament för att etablera en mer EU-samordnad bekämpning. Riskbedömningar vid ECDC och EFSA, utförda av expertis från hela EU, kunde då utgöra en resurs för ett mer gemensamt agerande.

Bakgrund. Risk

Riskhantering är vad regering och myndigheter (riskhanterare) gör för att skydda befolkning mot risker.

Riskvärdering är en analys av risker som underlag för beslut om åtgärder.
En riskvärdering görs av oberoende experter. Den följer utarbetade riktlinjer och baseras bara på vetenskapligt grundade fakta och insikter. I en riskvärdering redovisas alltid osäkerhet och brist på kunskap. Riskhanteraren kan i sina beslut ta ekonomiska, politiska och andra hänsyn, och är ansvarig för fattade beslut om åtgärder.

Martin Wierup, professor emeritus SLU, ledamot av KSLA, tidigare statsepizootolog, veterinärråd och expert för riskvärdering i EU
Ivar Vågsholm, professor och prefekt vid institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsa (BVF), SLU, ledamot av KSLA, tidigare chef svenska zoonoscenter och expert för riskvärdering i EU

Medellivslängden väntas minska för första gången på över 30 år

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Medellivslängden i Sverige sjunker under coronapandemins år 2020, enligt en prognos från SCB. Nedgången kan bli den största mellan två år sedan andra världskriget. Men förklaringen är inte bara de många dödsfallen till följd av covid-19.

– Man vill gärna tillskriva pandemin allt, men man måste tänka på vad man jämför med. Förra året var ett speciellt år, säger Karin Modig, forskare på Karolinska institutet.

Statistiska centralbyråns prognos bygger på data från årets första åtta månader och beräkningar utifrån förra årets siffror för perioden september till december.

Om dödligheten under årets sista månader är högre än samma period 2019 sjunker medellivslängden med 0,6 år för

kvinnor och 0,9 år för män under 2020, enligt SCB:s beräkningar. Även om dödligheten är lika, eller lägre, under höst- och vintermånaderna än i fjol sjunker siffrorna. SCB räknar i de scenariorna med en minskning på mellan 0,2 och 0,5 år.
Medellivslängden har ökat år för år i Sverige under lång tid, med några mindre avvikelser. Senaste gången siffran sjönk för båda könen var mellan 1987 och -88, då med 0,1 år för män och 0,2 för kvinnor.
Tappet 2020 ser ut att bli större än vad SCB tidigare trott.
– Det kan över lag bli den största minskningen mellan två år sedan 1944, säger Örjan Hemström, demograf på myndigheten.
Covid-19 var under årets första hälft den tredje vanligaste dödsorsaken, efter hjärt- och kärlsjukdomar och cancer, enligt Socialstyrelsens siffror. Örjan Hemström menar att det är tydligt att årets minskning beror på pandemin.
– Socialstyrelsens siffror visar att covid-19 har orsakat många dödsfall. Utvecklingen i medellivslängden är vanligtvis relativt stabil så avvikande siffror

har ofta en tydlig förklaring, säger han.
Men den stora nedgången som väntas i år förklaras inte bara av de många dödsfallen i covid-19.
– Om man sätter det i perspektiv så hade vi en jättestor ökning år 2019, som var ungefär lika stor som dippen blir i år, som det ser ut, säger Örjan Hemström.
Han får medhåll av Karin Modig, forskare vid institutet för miljömedicin vid Karolinska institutet.
– Förra året var ett speciellt år med låg dödlighet. Det var en mild vinter, en mild influensasäsong. Så i jämförelsen med förra året bli tappet extra stort, säger hon.
Ett år med starkt positiv utveckling i medellivslängden följs ofta av ett år med en mindre ökning. Så skedde till exempel år 1994 då ökningen var stor och 1995, då siffran nästan inte gick upp alls. Orsaken är att ett år av låg dödlighet innebär att det finns fler gamla och svaga i samhället. Det fenomenet kan ha bidragit till den höga dödligheten i covid-19, menar Karin Modig.
– Det kan vara en del av förklaringen. Sedan om det gör att Sverige sticker ut från andra

länder vet jag inte. Jag tror inte att det kan förklara skillnaderna mellan de nordiska länderna, som vissa har pratat om, säger hon.
Den långsiktigt ökande trenden har funnits i Sverige ända sedan den senare halvan av 1800-talet, men olika faktorer har tillfälligt brutit utvecklingen.
Under 1900-talet har topparna och dalarna blivit allt mindre. Nu för tiden är sådana förändringar ofta kopplade till hur influensasäsongen ter sig, förklarar Örjan Hemström.
Spanska sjukan är det som har haft störst påverkan på utvecklingen under det förra århundradet. Mellan 1917 och 1918 föll medellivslängden med 8,7 år för kvinnor och 9,5 år för män.
– Det var främst unga som dog i spanska sjukan och medellivslängden påverkas mycket mer när människor förloras i tidig ålder. Därför blev det sådant väldigt dropp där. I covid-19 dör framför allt äldre personer, så nu handlar det snarare om ett stort antal människor som dött, säger Karin Modig.

Män ser ut att tappa mer i medellivslängd än kvinnor i år, vilket innebär att skillnaden mellan könen kommer att öka för första gången på flera decennier. Det finns även tydliga regionala skillnader i SCB:s prognos. I Stockholm är stagneringen störst medan Västerbotten ser ut att ha en ökad medellivslängd även 2020.

– Jag tyckte att de regionala skillnaderna är intressanta. Vi ser vanligtvis inte så stora skillnader mellan olika delar av landet, säger Örjan Hemström.

Medellivslängden kommer troligen inte hamna på 2019 års nivå så snart pandemin är över, men den kommer med största säkerhet återgå till den långsiktigt ökande trenden, förklarar Örjan Hemström.

– Nu kan det ju också vara så med corona att det kommer en del indirekta effekter. Man har till exempel talat om att man screenat färre för cancer och så. Det skulle kunna ge en del extra dödsfall framöver men generellt så börjar det öka igen efter ett sådant här tapp, säger han.

Amanda Dahl
amanda.dahl@dn.se

OECD ändrar i covidrapport – pekade ut Sverige

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

I en uppmärksammad rapport pekades Sverige ut som sämst av OECD-länderna på flera punkter i coronahanteringen. Nu får felaktiga beräkningar organisationen att ändra i delar av rapporten.

– Vi har gjort misstag, säger Guillaume Dedet på OECD:s hälsoavdelning till SVT.

Det var OECD:s rapport ”Health at a glance: Europe” som slog fast att Sverige var sämst av samtliga 37 medlemsländer på att minska smittspridningen, skriva ut iva-patienter och få medborgarna att isolera sig.

Rapporten omskrevs av medier både i Sverige och i utlandet. Men efter att SVT visat att den innehåller felaktiga beräkningar ändrar OECD nu i rapporten, och en uppdaterad version kommer inom de närmaste dagarna.

Beräkningarna rör antalet genomförda tester per 100 000 invånare för fyra olika länder – Sverige, Tyskland, Nederländerna och Spanien. Organisationen hade blandat ihop antalet tester per vecka och dag.

– Värdet var sju gånger för högt. Enligt dem låg vi nästan i topp när det gäller antal tester och det stämmer inte, säger Anders Björkman, professor i infektionssjukdomar vid Karolinska institutet, till SVT.

Det är oklart om de felaktiga beräkningarna påverkar andra punkter i rapporten.

I samband med publiceringen menade statsepidemiolog Anders Tegnell att det behövs mer kontext för att kunna dra slutsatser av jämförelserna mellan länderna.

– Jag tycker det är jättebra att man har tagit fram underlaget och sedan behövs en fortsatt diskussion om vad det egentligen betyder, sade Anders Tegnell till journalisten Emanuel Karlstens webbplats.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

59 nya dödsfall med covid-19

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

59 nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har totalt 6 681 smittade avlidit i landet.
Sammanlagt har 243 129 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige. **TT**

Tom Britton har - skrivit hundratals mejl till Anders Tegnell – ibland har han fått svar

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Matematikprofessorn Tom Britton såg tidigt coronahotet mot Sverige. Den 6 mars skickade han ett mejl till Anders Tegnell och varnade för att smittan skulle spridas i

Sverige. Det blev det första mejlet av hundratals.
Det senaste handlar om munskydd.
– Munskyddsgrejen har blivit så laddad.
”Är du för eller mot?!” Jag är lite mittemellan.
Redan innan Tom Britton åker på sin matematikkonferens i Frankrike med inriktning på modeller för smittsamma sjukdomars utbredning förstår han att något inte står rätt till. Fyra av forskarna som hade anmält sig lämnar återbud i sista stund. De kan inte lämna sin ”pågående aktuella forskning”.
– Det har jag aldrig varit med om förut. Det är ju ändå matematiker vi pratar om, säger Tom Britton. Professorn i matematisk statistik vid Stockholms universitet åker i alla fall till Frankrike i mitten av februari, till den franska vetenskapsakademins konferensanläggning utanför Marseille.
Den första kvällen, den 19 februari, sitter han i en föreläsningssal som rymmer tre gånger så många deltagare som de 50 forskare som var på plats. På

agendan står ”fri diskussion om det nya coronaviruset” och Julia Gog, en brittisk matematiker och professor i matematisk biologi vid fakulteten för matematik vid University of Cambridge, talar.
– ”Hörni alla teoretiker, nu får ni sluta med det ni håller på med, lägg det åt sidan, för vi behöver hjälp med att stoppa den här farsoten”, sa hon. Då förstod jag att det här var av en annan dignitet. Då förstod jag att det var allvar. Jag tänkte ”nu är det nog dags att jag engagerar mig”, säger Tom Britton.

○ ○ ○

6 mars 2020.

”Hej Anders

Bråda dagar för dig. Här några synpunkter från en som inte har lika bra koll på verkligheten (men däremot smittspridningsmodeller):

Med så många smittade som nu finns i Sverige så kommer smittspridning att ske i Sverige (dvs det kommer inte stanna av även om vi inte får in mer smitta utifrån). Vårt samhälle är inte särskilt annorlunda än Italien (eller för den delen Kina) så

varför skulle det inte spridas hos oss?”

Den första gången Tom Britton mejlar till Sveriges statsepidemiolog förväntar han sig egentligen inget svar. Han har träffat Anders Tegnell några gånger genom åren, på konferenser och föreläsningar, men de har ingen personlig kontakt. Efter hemkomsten från Frankrike har Tom Britton gjort några enklare matematiska ”prediktioner”, förutsägelser, för att försöka sätta sig in i hur framtiden kan se ut. Nu vill han nå ut med dem.

– Sedan får de som är beslutsfattare använda sig av det jag säger som de tycker är bra. Det de inte tycker är vettigt kan de bara strunta i, säger han.

Mejlet, som får ett kort svar, blir början på en intensiv skriftväxling, med Anders Tegnell och fem–sex professorer och forskare, bland annat Jan Albert och Johan Giesecke. Det handlar om tusentals mejl, bestående av långa trådar. Ibland skriver Tom Britton enskilt till Tegnell, ibland till honom och flera av de andra.

– Det har varit en ömsesidig kontakt. Inte en jämbördig

kontakt, men det är heller inte att förvänta. Jag är förvånad över att han svarar över huvud taget, för han måste få oändligt mycket mejl. Han svarar aldrig med mer än en mening.

Har ni varit överens?

– Det har i alla fall inte uppstått någon osämja.

Söker man på ”Tom Britton” i Mediearkivet får man fyra träffar för år 2019. Hittills i år (och denna siffra kommer att ha hunnit öka när detta reportage publiceras) har hans namn 1 560 träffar. Och då höll han ändå en medvetet låg profil under de första månaderna.

– Jag blev tillfrågad om att vara med i många kritiska artiklar. Min bedömning var att jag hade bättre chans att påverka om jag inte gick ut offentligt och kritiserade, utan göra som jag gjorde: komma med både beröm och kritik via mejl till de berörda personerna.

Han kunde ha blivit den 23:e forskaren i gruppen som i debattartiklar riktat stenhård kritik mot Folkhälsomyndigheten. Han fick en inbjudan, men valde att avstå.

I stället råkade han göra sig ovän med en av dem.

○ ○ ○

Vi sitter i ett tomt bibliotek på Matematiska institutionen vid Stockholms universitet. Korridorerna ekar. Inga studenter rör sig här längre. Undervisningen sker på distans. Professor Tom Britton tittar på sin telefon och suckar.

– Jag vet inte om du såg TT-artikeln som gick ut i helgen, men det har blivit en del liv om den, säger han.

Artikeln han syftar på har rubriken ”Britton: Sverige bromsade för sent” och professorn säger sig vara kritisk till att ”de kraftigare råd, rekommendationer och restriktioner som nu börjar falla på plats i Sverige inte sattes in tidigare”.

– Det är som det är. Nu är andra vågen här för mig också. Andra medievågen.

I början av april förklarade Tom Britton i SVT att hans modeller visade att Sverige skulle nå flockimmunitet i slutet av maj, en slutsats som även den tidigare

statsepidemiologen Johan Giesecke saluförde flitigt.
– Jag var fel ute där. Jag trodde fler skulle smittas. När man försöker modellera en ny sjukdom brukar man jämföra med en gammal. Jag jämförde med influensa, det låg närmast till hands i början av året. Men som du säkert har hört sprider sig det nya coronaviruset inte på samma sätt som influensa. Det sprider sig i kluster, smittar färre.

Hur tror du att det påverkade folk att så många pratade om flockimmunitet i våras?

– Det var inte bra, tycker jag såhär i backspegeln. Vi har en viss immunitet, som jag tror har hjälpt oss lite i höst. Men visst var det olyckligt att prata om flockimmunitet då. Att betona det som jag gjorde, det skulle jag inte göra nu.

Tror du folk invaggades i en falsk trygghet och började släppa på restriktionerna på grund av det?

– Det vet jag inte. Släppa på restriktionerna, det gjorde väl folk lite till mans i juni. Det gjorde ingenting, då hade vi ingen smittspridning. Nu när det är

kallare, vi är inomhus och kanske struntar i restriktionerna i ännu högre grad, det är först nu det har tagit fart. I våras klingade det trots allt av. Men möjligen har diskussionerna om flockimmunitet gjort att folk har struntat mer och mer i rekommendationerna.
Tom Britton tror att många börjar tumma på rekommendationer oavsett vad Folkhälsomyndigheten säger när smittspridningen är låg i flera månader.
Själv håller han sig till rekommendationerna. Mer eller mindre. I helgen som gick hade han svärmor på besök. Det var dock innan regeringen gick ut och meddelade att restriktionerna skulle skärpas ännu mer.
– Vi satt på balkongen och hade munskydd på oss. Men jag vet inte om det spelar någon roll. Annars är det ett ganska ensamt liv vi lever just nu.
Svårast är det med barnen. Tom Britton har två tonåringar och främst den yngsta har svårt att förstå varför det är okej att umgås med klasskamraterna på skoltid, men inte på kvällstid.

– Det blir en del diskussioner hemma om det. Det är en svår balansgång. Dottern träffar andra. Det är inga fester nu, men hon har middagar med klasskamrater. Vi har lite konflikter om det, det blir någon form av kompromisslösning. Middagar hemma hos oss har vi sagt nej till.

○ ○ ○

På Tom Brittons arbetsrum i Kräftriket vid Stockholms universitet hänger en tavla. Den består av en serie bilder på en sovande Tom Britton, med olika föremål balanserande på pannan. En limpa. En burk öl. En såg.

– Jag fick den av några kompisar i 50-årspresent. Man kan tro att jag var väldigt full, men jag har alltid sovit väldigt djupt, säger han.

Tom Brittons föräldrar var båda framstående läkare och familjens efternamn är ganska ovanligt. Det ledde till att Tom Britton, som var duktig i skolan, alldeles för ofta fick frågan ”jaha, ska du också bli läkare?”

– När jag gick ut gymnasiet så var mitt yrkesval bestämt så tillvida att jag skulle bli vad fan som helst

förutom läkare, säger han och drar på munnen.
Han gick naturvetenskaplig linje och var bra på matte, så matematikläraren tyckte att han skulle fortsätta läsa det. Så blev det.
– Man kan prata om ren matematik och om tillämpad matematik. Jag tyckte det senare var roligare när jag kom in på forskarstudier. Det var en slump att det sedan kom att riktas in på smittspridningsmodeller.
I vanliga fall när middagsbjudningar inte är bespottade och någon bordsgranne frågar vad Tom Britton jobbar med brukar reaktionen inte vara så översvallande.
– Det är inte som att någon säger ”nämen GUD vad kul, berätta mer”, snarare vänder de sig till någon annan, säger han.
Intresset för matematik och särskilt matematisk statistik, som är Brittons specialområde, har växt på sistone. Även om man ska komma ihåg att det är ”från väldigt låga nivåer” som han tillägger. Tidigare har han stått i medieskugga.

– Det har väl varit någon journalist då och då som har ringt och frågat om sannolikheten för att vinna på Lotto två gånger eller så, säger han.

Han räknar upp utländska medier som har skrivit om honom under sommaren: CNN, New York Times, Washington Post, nyhetsprogram i Brasilien, Sydkorea, Mexiko.

– På det hela taget tycker jag att det är ganska spännande, men under en period i våras var det stressande. Man går på adrenalin, det plingar till i mobilen och det plingar till i mejlboxen. Det har blivit lite för mycket ibland. Utöver medier är det många från allmänheten som mejlar.

– Jag försöker svara dem också, i den mån jag kan. Inte de allra otrevligaste, men de flesta försöker jag svara någon mening i alla fall.

På sistone har frågorna ofta handlat om ett laddat ämne: munskydd.

○ ○ ○

10 november.

”Hej

Så ska du (inte) göra när du lagar mat till din hund eller katt

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Samtidigt som du står och fixar fredagsmiddagen är det dags att ge hunden sin kvällsranson. Du får något smarrigt, hunden en näve torra pellets. Tanken slår dig: vore det inte fint om hunden också kunde få hemlagat?

Hur svårt kan det vara? Ganska svårt faktiskt.

– Man kan inte göra som med människor, laga något som verkar gott och näringsrikt och hoppas att hunden får i sig allt den behöver över tid, säger Marie Sallander. Hon kallas ibland Hundmatsdoktorn och är agronomie doktor, arbetar med foderfrågor för hundar och katter och har bland annat forskat och undervisat i ämnet på Sveriges lantbruksuniversitet, SLU.

I Djurskyddslagen står det att ”djur ska ges tillräckligt med foder och vatten som är av god kvalitet.

Foder, vatten och utfodringsrutiner ska anpassas efter djurets behov.” Det innebär att du varje dag ska du ge din hund eller katt ett foder som garanterar att den får i sig tillräcklig, allsidig och välbalanserad näring.
– Om man ger hunden hemlagad mat någon gång ibland är det inte lika viktigt, men ska man laga mat på längre sikt är man skyldig att ge enligt näringsrekommendation. Det är många näringsämnen som ska stämma, bland annat måste man ha koll på vitaminer, mineraler och aminosyror, förklarar Marie Sallander.
De flesta hundar får ungefär samma mat varje dag, och de som lagar egen mat till sina hundar gör ofta storkok som räcker i flera veckor om man fryser in det. Men då är det viktigt att maten är rätt sammansatt.
En sak som gör hundar extra känsliga för att få fel mat är att vissa hundar växer extremt snabbt i jämförelse med människor.
– Man kan skada sitt djur om man inte vet vad man håller på med. Det gäller särskilt små valpar som ska bli stora raser och växer fort –

där kan det gå fel väldigt fort om de inte får vad de behöver, säger Marie Sallander.
Det kan finnas flera orsaker till att man vill ge sitt husdjur hemlagat. Ibland är det jägare som har slaktavfall de vill ge sin hund eller personer som av olika anledningar vill styra exakt vad djuret får i sig. Men de flesta som tar hjälp av Marie Sallander har sjuka hundar och katter, djur som är allergiska mot många saker, att man inte hittar ett helfoder som passar, eller hundar med dålig matlust. Hon arbetar nu på en bok, ”Hundmatsdoktorns bästa recept”, med recept anpassade för friska hundar i olika stadier och tabeller för olika vikter.
– Jag använder en databas för att räkna ut recepten så att de passar just det djuret som behöver hjälp. Utöver de naturliga råvaror som används måste man alltid sätta till extra av vitaminer och mineraler i olika mängd för att det ska bli rätt. Ofta måste man även sätta till vissa omega-3 fettsyror för att hunden ska få i sig det som behövs, säger hon.
Linda Toresson är specialist i hundens och kattens sjukdomar, specialist i internmedicin och

veterinärmedicine doktor på Evidensia specialistdjursjukhuset i Helsingborg. Hon möter många hundar med magproblem.
– Ofta har de diarré, kräkningar, nedsatt aptit eller svårt att lägga på sig i vikt, vilket oftast beror på en inflammation i mag-tarmkanalen. Då kan det hjälpa att byta foder, till exempel till en proteinkälla kroppen inte stött på tidigare. Och ibland är hemlagat det bästa – då kan man styra sammansättningen, det är ofta godare och kan passa bra för hundar med dålig matlust, säger hon.

Men inte heller hon tycker att man ska testa sig fram på måfå, utan ta hjälp av diplomerade experter, med utbildning på veterinärhögskola eller lantbruksuniversitet.
– En del som gör mat åt sina hundar har ingen koll och ger en kost som inte är balanserad, säger hon.
– Oftast är det balansen kalcium/fosfor som är svår. Det kan leda till urkalkningar av skelettet, förkalkning av njurar, att hunden tappar tänder. Man ser det inte själv i början men det kan leda till patologiska frakturer. Även vissa

vitaminer kan vara skadliga i stora mängder.
Att göra egen kattmat är ännu svårare:
– Då är det väldigt svårt att få till en balanserad kost, så ge dig inte på att göra din egen kattmat om du inte varit i kontakt med en expert, säger Linda Toresson.
Både Marie Sallander och Linda Toresson betonar att man också måste vara noga med att anpassa maten efter hundens förutsättningar. I vilket stadium den är – till exempel valp, dräktig eller senior – hur mycket den rör på sig, och hur stor rasen är påverkar vad den behöver få i sig. Så man kan fråga sig hur människans bästa vän har överlevt genom tiderna om det nu är så krångligt att ge den rätt mat.
– Hundarna har levt kortare liv, och haft bristsjukdomar som rakitis, säger Marie Sallander. I dag dör de flesta hundar av vällevnadssjukdomar precis som vi människor.
Bland förespråkare för att laga egen hundmat sägs ibland att det är den moderna hundmaten som ligger bakom de vällevnadssjukdomar man kan se

bland hundar. Men Linda Toresson tror inte att det är fodret som är orsaken.
– Förr i tiden blev hundarna inte lika gamla, och hann inte utveckla vällevnadssjukdomar i samma utsträckning som i dag.
Men helt hopplöst är det inte om man ändå vill ge sin hund lite hemlagat.
– Om de i huvudsak får ett komplett helfoder, då kan man ge matrester eller hemlagat som en mindre del, säger Marie Sallander.

Elin Peters
elin.peters@dn.se

Tom Britton

Ålder: 55 år.
Bor: Lägenhet på Gärdet i Stockholm.
Familj: Fru och två barn. Son till läkarna Sven och Mona Britton, bror till bland andra författaren och journalisten Claes Britton och barnmorskan Asabea Britton.
Gör: Professor i matematisk statistik vid Stockholm universitet. Disputerade 1996 på en avhandling om statistiska

modeller för att beskriva epidemier.

Efficacy = effekt och **efficiancy** = effektivitet.
Det förra mäter vilken effekt saker har. Om alla bär munskydd kontra motsatsen, exempelvis. Det andra väger in insatsen för att genomföra detta, till exempel kostnaden. Om effekten är större än effektivteten är insatsen alltså större än resultatet.

Sänkt pension för tusentals svenskar

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Pensionsmyndigheten håller på att räkna om 10 000-tals pensioner. Hittills har pensionen sänkts för ungefär en tredjedel av de berörda pensionärerna. Omräkningen beräknas vara klar sommaren 2021.

Omräkningen gäller de som har garantipension och har försäkringstid i både Sverige och i länder inom EU/EES. Att omräkningen sker beror på domar i både EU och Sverige under 2017 och 2018. Domarna slår fast att den svenska garantipensionen inte är en pensionsförmån utan en minimiförmån.
När garantipensionen ansågs vara en pensionsförmån minskades den inte när pensionären fick pension från andra länder inom EU/EES. Samtidigt räknades inte försäkringstid i andra länder inom EU/EES med när garantipensionen beräknades.
Nu när garantipensionen är en minimiförmån minskas garantipensionen med pension från andra EU/EES-länder och det går att tillgodogöra sig försäkringstid i andra EU/EES-länder för att få högre garantipension.
Pensionsmyndigheten har vänt sig till de olika ländernas pensionsmyndigheter inom EU/EES och ställt frågor om varje person. Om han eller hon får pension från det aktuella landet och i så fall hur mycket. Samt om

personen har försäkringstid för pension enligt landets regler.
Att omräkningen drar ut på tiden beror på att det dröjer innan svaren kommer in.
– Nu tar vi hänsyn till alla pensioner från alla länder när garantipensionen beräknas, säger Ann-Sofie Kraft Nilsson, expert på Pensionsmyndigheten.
Totalt berörs ungefär 65 000 personer av omräkningen och Pensionsmyndigheten har hittills räknat om drygt 40 000 pensioner. Av de ärenden som avslutats har 32 procent resulterat i lägre pension medan pensionen höjts i 14 procent av ärendena.
– Vi räknar med att vara klara till sommaren 2021, säger Ann-Sofie Kraft Nilsson.
Om trenden håller i sig när omräkningen är klar kommer drygt 20 000 pensionärer att få garantipensionen sänkt medan 9 100 får höjd pension. För de övriga, drygt 35 000 personer blir det ingen skillnad jämfört med i dag.
Att garantipensionen har blivit en minimiförmån i stället för en pensionsförmån påverkar olika

grupper på olika sätt. Så här fungerar de nya reglerna:

Garantipensionär i utlandet

Det finns drygt 42 000 pensionärer som bor i ett annat EU/EES-land och får garantipension från Sverige. Den största gruppen bor i Finland, 17 000 personer.

Minimiförmåner ska bara ges till personer som bor i det land som betalar ut pengarna. Det gör att Sverige egentligen inte kan betala ut garantipension till pensionärer som bor i ett annat land.

Men utbetalningarna har fortsatt i flera år, trots domarna, genom tillfällig lagstiftning och den tillfälliga lagen ska gälla även 2021. Det betyder att de som bor i EU/EES samt Schweiz och Storbritannien kan få garantipension från Sverige även nästa år.

För att få garantipension om man bor i ett annat EU/EES-land krävs att man har bott i Sverige i minst tre år före 65 års ålder.

Garantipensionär i Sverige som tidigare bott i annat EU/EES-land

Det är de här ungefär 65 000 personerna som får sina garantipensioner omräknade. För drygt hälften blir det sannolikt

ingen skillnad men en del får sänkt garantipension och för en del höjs garantipensionen.
Gemensamt för de här personerna är att de har bott utanför Sverige som vuxna. Antingen för att de är födda i ett annat land eller för att de har valt att bo eller arbeta i ett annat land inom EU/EES under en tid.
Nu när Pensionsmyndigheten även tar med pensioner från andra EU/EES-länder när garantipensionen beräknas kan garantipensionen bli lägre. Det beror på att garantipensionen minskas när de inarbetade pensionerna ökar.
I en del länder måste man arbeta för att få rätt till pension.
I andra, däribland Sverige, räcker det att vara bosatt under de år man räknas som arbetsför. I Sverige räknas bosättningsår mellan 16 och 64 års ålder.
De år när man tjänar in rätt till pension brukar kallas försäkringstid.
När pensionsmyndigheten räknar med alla år en pensionär har bott eller arbetat i ett EU/EES-land kan garantipensionen bli högre. Det beror på att pensionären då

får tillgodoräkna sig fler år som ger rätt till garantipension, alltså en längre försäkringstid.

Garantipensionärer i Sverige som aldrig har bott utomlands

Under 2019 fick ungefär 658 000 pensionärer svensk garantipension. De flesta av dem fick garantipension som utfyllnad eftersom de har arbetat ihop en del pension själva men drygt 57 000 fick enbart garantipension. De som har bott i Sverige under hela sitt arbetsliv och fortsätter att bo i Sverige som pensionärer berörs inte alls av den aktuella omräkningen.

Maria Crofts
maria.crofts@dn.se

Fakta. Garantipensionen fyller på

• För att få full garantipension måste man ha bott i Sverige i minst 40 år från 16 års ålder. Har man bott kortare tid i Sverige får man en fyrtiondel per år. Den som till exempel har bott i Sverige i 27 år får 27/40-delar.

• De flesta får garantipension som utfyllnad. Det betyder att garantipensionen fyller på den pension som arbetats in. Den högsta garantipensionen är 8 597

kronor i månaden och den trappas av i takt med att den inarbetade pensionen stiger. Gränsen för när garantipensionen är helt utfasad går vid en inarbetad pension på 12 530 kronor i månaden.

• Pengarna till garantipensionen tas ur statskassan och alltså inte ur pensionssystemet.

• Den pension som var och en har arbetat in eller sparat ihop själv går alltid att ta med överallt i världen. Det gäller inkomstpension, premiepension, tilläggspension, tjänstepension och privat pensionssparande.

Niklas Orrenius: Vad hände med den svenska stämningen?

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Den som hösten 2020 tar färjan till Travemünde möter afghaner och kurder som flyr landet som de trodde skulle bli deras hem.

Du vet inte vad svensk stämning är förrän du sett en afghansk kock vika ihop sedlar som han tjänat på en italiensk krog i Stockholm och gömma dem i en rakapparat för

att den tyska gränspolisen inte ska hitta pengarna vid ankomsten till Travemünde.
Du vet inte vad svensk stämning är förrän du hört ett gäng medelålders män och kvinnor fyllegaffla på dalmål i baren om huruvida kocken och de andra afghanerna i färjans rökrum är ”negrar” eller ej.
Du vet inte vad svensk stämning är förrän du på heltäckningsmattan i Lounge Christofer Columbus träffat en kille som två dygn senare ska sova under en motorvägsbro i Paris och hört honom prata om sin ”svenskpappa Åke” och sin ”svenskmamma Gunilla”.
Du vet inte vad sv…
Äh, jag vet inte.
Jag försöker formulera några slogans här, inspirerad av en resa till sjöss som DN-kollegan Alexander Mahmoud och jag nyligen företog. Men rederiet TT-Line hade redan anlitat professionella copywriters, och det var nog klokt.
Reklamaffischens budskap om den svenska stämningen på M/S Nils Holgersson var skrivet på fyra språk. Muntrast lät det på tysk-

engelska: ”Schwedisches Feeling an Bord!”
Vi tog färjan för att vi följde en ung man, Ali, som smugglade sig ut från Sverige, in i Tyskland. Ali hade tillbringat nästan hela 2020 inlåst i Migrationsverkets förvar i Märsta i väntan på utvisning. Men Afghanistan ville inte ta emot honom i coronatider, och i september släpptes Ali. Nu passade han på att fly Sverige och hotet om inlåsning och utvisning. Frankrike är ett givet mål för afghaner som fått avslag, chansen att få stanna är större än i Sverige. Men vägen till uppehållstillstånd innebär ofta att man först måste leva som hemlös på Paris gator. Ali skrämdes av vittnesmål från tältlägren i Paris, av berättelser om våld och kaos. Han tänkte försöka leva i Tyskland i stället, där tre vänner till honom bor. För fem år sedan flydde Ali och hans tre vänner tillsammans till Europa. De lämnade åren som barnarbetare i Iran och Turkiet bakom sig och smög över gränsen till Bulgarien, in i EU, där utbildning och trygghet hägrade. Alis kompisar sökte asyl i Tyskland. Ali valde Sverige, landet där statsministern höll

flyktingvänliga tal och sa att hans Europa inte byggde murar.
Fem år senare har trion i Tyskland lyckats få uppehållstillstånd, jobb och bostad. Ali har fått Schweden-feeling. Liksom andra migranter som denna höst lämnar Sverige. Tysk gränspolis märker en kraftig ökning av asylsökande med färjor från Sverige. Enbart i oktober kom över 900 – och då räknas bara de som fastnar hos polisen. Många är barnfamiljer.
I tisdags var det fem år sedan som Åsa Romsons tårar föll, när hon i rollen som vice statsminister tillsammans med Stefan Löfven stakade ut en ny migrationspolitik för Sverige.
Femårsjubileet firas med att svenska politiker fortsätter sin tävling om vem som kan vara stramast mot människor som söker skydd. Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson skryter i Ekots lördagsintervju om att han vill införa ”den stramaste migrationspolitiken på 30 år”. Statsminister Stefan Löfven har i Sydsvenskan slagit fast: ”Vi ska inte ha fler flyktingar – vi ska ha färre”.

De pressas av landets två stora oppositionspartier som tycker att sossarna är för mesiga i migrationspolitiken. Och färjorna från Trelleborg fortsätter att gå.
Du vet inte vad svensk stämning är förrän du stått vid spelautomaterna på M/S Nils Holgersson och lyssnat till en 66-årig afghansk man i kavaj och skjorta som berättar att han samlat burkar i Kiruna de tre senaste åren.
Du vet inte vad svensk stämning är förrän du sett en kurdisk mamma och pappa som levt flera år i Halmstad spana efter gränspoliser på Skandinavienkai i Travemünde samtidigt som de försöker att lugna sina två små döttrar, båda med varsin liten gullig rosa väska, nästan som om de inte alls var på flykt.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Peter Wolodarski: Sverige betalar ett högt pris för grupptänkande och hybris.

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Åter ökar antalet döda i covid-19 dramatiskt. Vårens svenska strategival skyddade oss inte mot en andra våg.

De flesta av oss har goda avsikter, särskilt när vi fattar beslut som påverkar andra människor. Man kan göra felaktiga analyser, dra konstiga slutsatser och missbedöma läget. Men merparten vill väl – i alla fall i demokratier med ansvarsutkrävande och öppenhet.

När Sverige i våras fick dramatiskt fler dödsfall i covid-19 än våra nordiska grannländer tolkade jag utfallet just så: här fanns en grupp beslutsfattare som åtminstone trodde sig veta vad som var bäst coronastrategi.

Tyvärr släppte inte deras övertygelse efter vårens många döda. Sverige hade hållit sig till en

klassisk modell av pandemibekämpning, medan resten av världen blivit ”galen”, slog statsepidemiolog Anders Tegnell symboliskt fast i sitt sommarprogram i P1.
Under hösten skulle det svenska agerandet betala sig. Omvärlden skulle visa sig mycket mer utsatt för en andra våg än Sverige, hette det.
Trosvisshet präglade tänkandet. Johan Giesecke, ytterligare en arkitekt bakom den svenska strategin, förklarade att länder som Finland och Sverige över tid skulle drabbas på ungefär samma sätt av pandemin. Det var bara en fråga om olika faser. ”Det viktiga är att dödligheten nog är ungefär densamma i de två länderna”, skrev han i mejl till mig i början av maj. ”Finland har skjutit upp sina dödsfall genom en strikt - nedstängning, men när den hävs kommer dödsfallen”, fortsatte han.
Giesecke konstaterade också att man ”skall jämföra denna pandemi med en naturkatastrof – som ett vulkanutbrott eller en tsunami. När den väl startat är det inte mycket man kan göra – annat

än att på bästa sätt ta hand om dem som drabbats.”
Alla kommer alltså att smittas, förr eller senare. På kort sikt gäller det därför att skydda sjukvården från överbelastning och hjälpa dem som blir sjuka, inte att få bort smittan från samhället. Så kan denna inställning sammanfattas.
Häri ligger en viktig förklaring till det svenska agerandet.
Först trodde de ansvariga inte att viruset skulle spridas i Sverige. När man sent omsider insåg att coronasmittan skulle drabba även oss, drog man felaktigt slutsatsen att den skulle löpa genom samhället, ungefär som den klassiska influensan Asiaten 1957. Som matematikprofessorn Tom - Britton berättar i en aktuell DN-intervju, växte det fram en uppfattning om att förloppet skulle gå snabbt. I början av april förklarade Tom Britton i SVT att hans modeller visade att Sverige skulle nå flockimmunitet i slutet av maj.
Det fanns en föreställning om att Kina, varifrån viruset spreds, hade ett massivt mörkertal av antalet smittade. Det bidrog till att de ansvariga kom att överskatta

utbredningen i Sverige under våren, vilket som en konsekvens också ledde dem till att underskatta dödligheten i sjukdomen, räknat som andel av befolkningen. Referenspunkten var en influensa.
Kanske var det därför Tegnell, Carlson och Giesecke – den trojka som i huvudsak låg bakom strategin – inte bedömde att det behövdes masstestning eller omfattande smittspårning, tvärtemot WHO:s tidiga rekommendationer. Den unika svenska vägen skulle ju snart resultera i immunitet.
Detta tänkande fick brett genomslag i befolkningen och statsapparaten och nådde till och med den svenska ambassadören i Washington, Karin Olofsdotter. Hon lät sig i maj intervjuas av Fox News omstridde programledare Tucker Carlson. I hans program framhöll hon att 25 procent av alla stockholmare var immuna mot covid-19. Hos radiokanalen NPR ett par veckor tidigare hade Olofsdotter utlovat snar flockimmunitet.
För Fox News tjänade den svenska ambassadören som ett tacksamt redskap. Representanten från det

liberala Sverige kunde användas för att slå i huvudet på de amerikanska vetenskapliga experter som ville se kraftfullare insatser mot coronaviruset. Donald Trump gavs eldunderstöd i sin pågående förnekelsekamp. Karin Olofsdotter trodde nog på vad hon sa. Hon – i likhet med väldigt många svenskar – hade ju goda skäl att lita på vår egen expertmyndighet.
Men vad gör man när en grupp - experter får saker om bakfoten? Tom Britton visar i DN-intervjun att han är intellektuellt hederlig. Han medger utan omsvep att han hade fel. När verkligheten inte stämmer överens med kartan är det verkligheten som gäller.
Nej, det nya coronaviruset sprids inte på det sätt som många i Sverige trodde i mars. Nej, det tycks inte ofrånkomligt att alla kommer att drabbas av smittan. Nej, det är inte bara människor som uppvisar symtom som är smittsamma.
Men viktigast av allt: tack vare blodförtunnande och immunreglerande preparat, effektiva motåtgärder och (snart) vaccin går det nu, mindre än ett år

senare, att kraftigt begränsa skadeverkningarna.
Finland, med 5,5 miljoner invånare, hade i fredags totalt 393 döda i covid-19. Motsvarande siffra i Sverige, med 10,2 miljoner invånare, är 6 681 döda. I Norge och Danmark är de samlade dödstalen som jämförelse 328 respektive 811.
Lärde sig Sverige aldrig av vårens katastrof? En del beslutsfattare gjorde det, och vården har lyckligtvis blivit mycket bättre på att behandla dem som är allvarligt sjuka.

Men eventuella strategiomprövningar har kommit sent. Den 22 oktober, när Europa var på väg rakt in i den andra vågen av pandemin, beslutade Sverige att lyfta på restriktioner. Personer över 70 år fick till och med klartecken att röra sig i samhället som övriga.
Agerandet vittnar om att det fortfarande för drygt en månad sedan, rådde en övertygelse om att den unika svenska vägen nu var på väg att ge utdelning. Medan andra började stänga ned, kunde Sverige återgå mot ett fungerande vardagsliv. In i det längsta tycks

de ansvariga ha väntat på bekräftelsen om att de hade haft rätt från början.
Den kom dessvärre aldrig.
Därmed sattes motåtgärderna än en gång in för sent, med konsekvensen att smittan på nytt fått olyckligt hög fart.
Smittspridningen är just nu alarmerande, och resulterar i ännu en våg av dödsfall. Sverige har rapporterat 559 döda bara under de senaste två veckorna – det kan jämföras med vad Finland respektive Norge registrerat under hela pandemin.

Vi går mot en mörk vinter innan det sannolikt ljusnar nästa år, mycket tack vare de nyutvecklade vaccinerna. Till skillnad från de farliga förväntningarna om snabb flockimmunitet, erbjuder vaccin ett verkligt hopp om en återgång till det normala.
Måtte Sverige ha en adekvat planering för att skydda ett stort antal svenskar snarast, så att det inte blir med vaccinet som med testerna och smittspårningen: passivitet, dröjsmål, schabbel.
Det är mänskligt att ha fel och misslyckas. Att göra om samma misstag två gånger vittnar om ett

farligt mått av självförtroende. Det är ett haveri på institutionell nivå.
Sverige betalar just nu ett högt pris för några tongivande personers grupptänkande och oförmåga att ta in signaler, både från inhemsk expertis och från resten av världen.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se
chefredaktör

Frystorkning kan lösa problemet med transport av covid-vaccin

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Flera av de nya covidvaccinen måste förvaras i extrem kyla – en enorm utmaning.
Pfizer arbetar nu på att ta fram ett frystorkat vaccin som klarar vanliga temperaturer. Peter Stjärnkvist på Läkemedelsverket tror att det

här kan bli framtidens vapen i kampen mot coronaviruset.
– Det skulle vara en stor fördel, säger han.
Sverige har hittills tecknat avtal med fyra vaccintillverkare. Två av dem, Pfizer och Curevac, tillverkar så kallade mrna-vaccin som kräver extrem kyla för att kunna förvaras en längre tid. Det handlar om 70 minusgrader – kallare än snittemperaturen på Mars.
Pfizers vaccin är ännu inte godkänt, men bolaget håller redan på att utveckla en frystorkad variant. Bolaget uppger i ett mejl till DN att det skulle underlätta leveranskedjan och gynna lagring av vaccin i utvecklingsländer.
– Planen är att ha det färdigt till den andra halvan av 2021. Då kan man sannolikt hålla vaccin i vanliga kylskåp, har Pfizers forskningschef Mikael Dolsten tidigare sagt till Svenska Dagbladet.
Även Ryssland – ett vidsträckt land med många avlägsna samhällen – planerar att gå över till en frystorkad variant av sitt covidvaccin Sputnik V för att göra det stabilare och lättare att transportera. Som det är nu måste vaccinet förvaras i 18 minusgrader

eller lägre för att behålla sin effekt.
Ryssland har redan testat en frystorkad variant som klarar vanlig kylförvaring i 2–8 grader.
– Vi förväntar oss att gå över till den frystorkade formen ungefär från och med i februari. En stor andel av doserna, om inte majoriteten, kommer att vara i den här specifika formen, säger Kirill Dmitriev, chef för den statliga ryska investmentfonden RDIF som finansierar och marknadsför vaccinet, till Reuters.
Frystorkning av vaccin är inget nytt, metoden har funnits i över hundra år. Den första dokumenterade frystorkningen gjordes 1909 med ett smittkoppsvaccin och i dag är de flesta vacciner som innehåller ett levande, försvagat virus frystorkade, till exempel mpr-vaccinen mot mässling, påssjuka och röda hund.
I huvudsak går metoden ut på att avlägsna vattnet så att bara ett pulver återstår. När det är dags för användning löser man upp pulvret i vätska och injicerar det som vanligt.
– Fördelen är att vaccinen blir mer stabila. Man måste frystorka

levande, försvagade virus för att de ska hålla sig en längre tid, säger Peter Stjärnkvist, gruppchef vid enheten för farmaci och bioteknologi på Läkemedelsverket.
Han skulle bli förvånad om de andra bolagen som utvecklar mrna-vaccin inte satsar på frystorkning precis som Pfizer. Det skulle inte bara underlätta transporter och förvaring i fattigare länder, som ofta ligger i varmare områden, utan även i rika länder där det heller inte finns så många extremt kalla frysar.
– Det borde gå, men det är naturligtvis inte lätt att hitta rätt metod och hjälpämnen, säger han.
Han får medhåll av vaccinforskaren Matti Sällberg, som är professor i biomedicinsk analys på Karolinska institutet.
– Om man lyckas frystorka mrna-vaccin skulle det vara väldigt bra. Det underlättar leveranser av vaccin över hela jordklotet, säger han.
Men frystorkning är inte den enda tekniken som resulterar i ett stabilt pulver. Det menar Göran Conradson, vd för det

Lundbaserade bolaget Ziccum som har tagit fram en metod för att lufttorka vaccin. Han hävdar att de har testat metoden på en rad olika typer av vaccin med gott resultat.
– I stort sett allt fungerar. Vi har dock ännu inte kört något mrna-vaccin eftersom vi inte har kommit över själva materialet, men vi har gjort bedömningen att det skulle fungera, säger han.
Lufttorkningstekniken utvecklades ursprungligen för läkemedel som skulle inhaleras, men bolaget såg en möjlighet att använda den på andra läkemedel och vaccin för att göra dem mer stabila, hållbara och kostnadseffektiva.
Bolaget utgår ifrån ett vanligt vaccin och tillsätter olika sockerarter som gör att det håller sig mer stabilt, sedan sprejas vaccinlösningen som små vattendroppar in i ett rör. Röret omgärdas därefter av snustorr luft som gör att vattnet avdunstar och lämnar efter sig ett pulver.
– Det blir som små pärlor.
Pulvret förvaras i ampuller och när det är dags för användning blandas det ut i sterilt vatten.

En fördel med lufttorkning är att vaccinen kan förvaras i rumstemperatur, hävdar bolaget.
– Frystorkade vaccin måste fortfarande vara i kylkedjan.
Än så länge gör bolaget bara studier för att kontrollera att tekniken inte förstör vaccinen. De har inte tittat på om vaccinen fortfarande har kvar sin effekt att stimulera antikroppar hos människor. Bolaget räknar med att själva börja testa vaccin på människor om drygt två år, eller tidigare ihop med samarbetspartners.

Målsättningen är att bygga en anläggning för att torka alla typer av vaccin. Bolaget har även planer på att ta fram ett lufttorkat vaccin för inhalering eller att injicera det genom små nålar i ett plåster, då kroppens egna vätskor sedan löser upp pulvret.
– Det kanske ligger fem år framåt i tiden innan en sådan produkt har tagits fram för vaccinering.
Peter Stjärnkvist på Läkemedelsverket känner inte till bolagets lufttorkningsmetod, men menar att man kan använda vilken teknik man vill bara den fungerar. För att vaccinet ska

godkännas måste bolagen redovisa hur de har gått tillväga, vilka hjälpämnen som finns i produkten, hur hållbart vaccinet är och kunna visa att processen inte förstör vaccinet.

Är frystorkade vaccin framtiden i kampen mot coronaviruset?

– Det tror jag mycket väl att det kan vara. Om man lyckas frystorka mrna-vacciner, eller på annat sätt göra dem stabila så att de klarar vanlig kyla eller rumstemperatur, är det en stor fördel. Än så länge har bolagen bara fokuserat på att få fram ett vaccin, men de kommer säkert att förbättras, säger Peter Stjärnkvist.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se

ECDC: Dödstalen i Sverige kan bli lika höga som i april

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Enligt en ny rapport uppskattar europeiska smittskyddsmyndigheten ECDC att dödstalen i covid-19 i Sverige kan bli lika höga i december som i april.

– Vi uppskattar att det dagliga antalet dödsfall kommer att toppa mellan 100 och 140 dödsfall under de första veckorna i december och sedan sjunka igen före jul. Det är det mest troliga scenariot, säger ECDC:s analytiker Helen Johnson.

Europeiska smittskyddsmyndigheten ECDC – med säte i Solna – presenterar i sin rapport från den 23 november olika scenarier för hur covidsmittan påverkar olika

europeiska länder fram till den 25 december.

I scenariot som bedöms som mest troligt tror myndigheten att Sveriges dagliga dödstal i covid-19 i december når en topp på ungefär samma nivå som i början av april, kanske något högre.

– Det är en 95 procents sannolikhet att de faktiska dödstalen i jul kommer vara mellan 50 och 200 personer, men mest troligt mellan 100 och 140, säger ECDC:s analytiker Helen Johnson, en av författarna bakom rapporten, som bor i Stockholm.

I det scenariot har ECDC utgått från att allmänhetens försiktighetsåtgärder kring covidsmittan är på samma nivå som den 1 april. Enligt Helen Johnson är svenskarnas - rörelsemönster nu tillbaka på ungefär samma nivå.

Hennes slutsats bygger på data från Google, som gps och annan platsdata i mobilappar. Den visar i vilken grad människor besöker affärer, nöjen, matbutiker, kollektivtrafikens stationer och är i sina bostäder eller på arbetsplatser. Statistiken ska tolkas med viss försiktighet men

kan ge en indikation på förändringar.
– I det scenariot ser vi att dödstalen i Sverige går upp för att stabiliseras i mitten av december och sedan kanske sjunka om allmänhetens mer försiktiga beteenden i vardagen just nu fortsätter, säger Helen Johnson.
När smittspridningen var som störst under våren var den dagliga dödssiffran som högst 115 den 8 och den 15 april.
I ett alternativt scenario i rapporten visar ECDC hur de faktiska dödstalen per dag i Sverige hade kunnat vara så höga som 300 till 400 under senare delen av december om ingenting gjorts för att förhindra smittan.
Alla scenarier bygger på inrapporterad statistik fram till den 22 november.
– Det alternativa scenariot visar hur det hade kunnat vara om folks beteenden inte förändrats alls utan varit som vanligt. Så om man inte hade gjort något, som regering eller allmänhet, efter sommaren så hade det kunnat sluta så. Men vi vet att har Sverige har gjort saker. Sen är det ungefär tre veckors fördröjning innan man

ser förändringar, säger Helen Johnson.
Även enligt ett nytt scenario som Folkhälsomyndigheten presenterade i torsdags kommer Sverige att nå en smittotopp i december för att sedan vända neråt. Alla dagligt inrapporterade dödstal har en viss eftersläpning.
Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se

Färre operationer genomförs när smittspridningen tar fart

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Mellan mars och augusti genomfördes drygt 90 000 färre operationer inom specialistvården jämfört med tidigare år.
När smittspridningen nu har tagit ny fart byggs vårdskulden på ytterligare, även om det inte

sker i samma takt som under våren.

Under våren tvingades hälso- och sjukvården att snabbt omprioritera sina resurser. För att kunna ta emot en stor mängd svårt sjuka covidpatienter utökades akut- och intensivvården (iva) samtidigt som annat fick skjutas på framtiden.

Det innebar bland annat att antalet planerade operationer minskade drastiskt. Mellan mars och augusti genomfördes drygt 90 000 färre operationer och andra behandlingar inom specialistvården jämfört med samma period tidigare år, enligt Socialstyrelsen. Det är en minskning med 31 procent.

När läget var som värst under vissa vår- och sommarveckor utfördes knappt en fjärdedel så många operationer som under en vanlig vecka.

I augusti började hälso- och sjukvården att återhämta sig och fram till mitten av oktober ökade antalet operationer stadigt. Men när smittspridningen därefter tog ny fart har kurvan åter vänt nedåt.

De senaste veckornas nedgång hos regionerna har dock inte varit lika

kraftig som under våren, påpekar Gunnar Enlund, som är biträdande registeransvarig för Svenskt perioperativt register (SPOR) och överläkare på Akademiska sjukhuset i Uppsala.
– Vi har varit mer måna om att behålla operationsresurserna den här gången och försöker hitta lösningar som ska täcka både iva och operationerna. Men måste vi dra ner på operationskapaciteten så gör vi det – vi måste kunna bemanna den vård som verkligen räddar liv. Då får den planerade kirurgin stå tillbaka lite grann.

Han säger att sjukvården lärde sig mycket under våren om hur de på bästa sätt ska fördela resurserna.
– Vi har lärt oss att hushålla på vår arbetskraft och göra de här stegen i takt med att trycket ökar och förändras.
Gunnar Enlund berättar att man nyligen tog bort fem operationssalar på Akademiska sjukhuset för att kunna öppna en ny intensivvårdsavdelning.
– Och den här veckan tar vi bort tre till. Vi har tagit bort åtta salar av 52. Vi har gått ner litegrann, men det är inte alls lika drastiskt som i våras.

Strax över 140 000 patienter väntar i nuläget på en operation eller åtgärd, enligt data från Sveriges kommuner och regioner (SKR). Flest berörs inom områdena ortopedi, ögonsjukvård och allmän kirurgi.
– Väntetider är något som hela Sverige har kämpat med. Det vi kan konstatera är att covid-19 har försämrat läget. Enligt vårt material har tre av tio operationer eller andra åtgärder inte kunnat genomföras, säger Sevim Barbasso Helmers, utredare på Socialstyrelsen.

Det kan även finnas ett stort mörkertal då många, trots behov, har avvaktat med att kontakta vården under pandemin. Mellan mars och maj minskade exempelvis antalet besök till primärvården med 15 procent, enligt en rapport från Socialstyrelsen.
Trots att antalet operationer ökade mellan augusti och oktober nådde man aldrig upp till normal nivå, vilket har inneburit att antalet väntande har vuxit stadigt. När smittspridningen nu har tagit fart igen blir det också allt svårare att ta igen de uppdämda

vårdbehoven, menar Gunnar Enlund från SPOR.
– Egentligen har vi inte betat av någonting alls under hösten, för vi har inte kommit upp i normalnivå. Man skulle vilja komma upp till normalnivå och sen lägga på 5 procent till för att börja beta av, säger han.
Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Karin Bojs: Så sprids covid-19 i verkligheten

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

”Gå inte på gym”, säger de. ”Umgås bara med människor du bor med, alternativt en eller högst två vänner”, säger de. Men vad är egentligen bästa sättet att undvika covid-19?

Numera finns data från verkligheten och en mycket klarare bild – jämfört med i våras – om hur covid-19 faktiskt sprids.

För ett par veckor sedan kom uppgifter från 98 miljoner amerikanska mobiltelefoner om hur pandemin har spridits i Nordamerika.
I torsdags publicerade tidskriften Science en studie från Hunan i Kina, baserad på smittspårningskedjor från 1 178 covidsmittade personer och deras 15 648 närmaste kontakter.
Smittspårare i många länder – inte minst i Sverige – har nystat upp liknande kedjor sedan covidutbrottet startade, men veckans studie från Hunan är den mest omfattande som har publicerats.
I dag finns mängder av studier som utgår från verkligheten: ute i samhället, på sjukhus, på laboratorier ... Och så finns förstås de teoretiska modellerna.
Modeller är ett viktigt redskap för beslutsfattare. Men de kan aldrig bli bättre än sina ingående data.
Eftersom coronaviruset sars-cov2 är ett nytt och oprövat virus har modellerna ofta visat käpprätt fel.
I brist på bättre kunskap har modellmakare slängt in alla möjliga förutsättningar. Till exempel har de utgått från att

covid-19 fungerar likadant som influensavirus. Men covid-19 skiljer sig från influensa på flera avgörande punkter: barn drabbas i mindre omfattning och oftast lindrigare, och verkar inte driva smittan på samma sätt. Och covidsmitta sprids inte lika jämnt över samhället som influensavirus tenderar att göra.

Veckans stora studie från Hunan bekräftar tidigare rön att en liten grupp, endast 15 procent av de smittade, står för nästan all överföring (80 procent av de sjuka blir smittade av sådana ”super-spridare”).

Både den amerikanska mobiltelefonstudien och den kinesiska smittkedjestudien har förstås sina begränsningar. Mobiltelefonstudien kunde inte ta med bostäder och arbetsplatser, som är kända smitthärdar, och inte heller kollektivtrafik (som verkar driva smitta i lägre grad). Vad Jure Leskovec och hans medförfattare i USA däremot kunde visa är att restauranger med bords- och alkoholservering sprider smitta fyra gånger oftare än gym, som i sin tur är snäppet värre än hotell och enklare matserveringar, som är värre än

religiösa inrättningar, som är värre än mataffärer ...
Och mataffärer i fattiga områden sprider mer smitta än i rikare områden, helt i linje med att covid-19 drabbar socialt utsatta människor mycket hårdare.
Kinesernas studie är utförd i Hunan mellan 16 januari och 3 april, och en stor del av perioden rådde lockdown. Merparten av de sjuka fick sin smitta i hemmet, av anhöriga som de bodde med. Den risken fyrdubblades när lockdown infördes den 25 januari.
Både före och efter lockdown smittade människor som bodde ihop betydligt mer än de smittade sina anhöriga med bostad på annat håll. Vänner, eller ”sociala kontakter” som de kallas i studien, var än mer harmlösa (inte ens hälften så stor risk jämfört med sammanboende före lockdown, därefter tiondelen så stor risk).
Ännu lägre risk för smitta innebar slumpmässiga kontakter på stan och möten inom vården.
En viktig insikt från Hunan-studien är att covid-19 verkar vara som mest smittsamt precis i samband med att sjukdomen bryter ut. Även innan några symtom har visat sig!

I dag svämmar medier och internet över av mer eller mindre kvalificerade påståenden om hur vi bör bete oss för att undvika smitta.
Bland de mer kvalificerade

”Andra länder kan kräva att den som ska resa in är vaccinerad”

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Vad vet vi om biverkningar av vaccin, varför blev inte sars en pandemi och hur vet Folkhälsomyndigheten att små barn inte smittar?

DN:s medicinreporter Amina Manzoor svarar på frågor om covid-19 hon har fått från läsare de senaste veckorna.

Vaccinets skyddseffekt

Vaccin mot covid-19 är mellan 90 och 95 procent effektivt. Hur vet jag om just jag är skyddad?

De flesta resultaten är fortfarande bara preliminära och studierna är ännu inte färdiga. Men det vi har sett hittills antyder att flera av de vaccin som utvecklats mot covid-19 är mycket effektiva. Det är lovande och jag är hoppfull, men vi måste vänta på slutresultaten. Inga vaccin är generellt hundra procent effektiva och några kommer inte att få ett skydd mot att bli sjuka. Men, vi vet ännu inte allt om de nya vaccinerna. Det kan vara så att även om de inte kan skydda alla från att bli sjuka i covid-19, så kanske de i bästa fall kan skydda dem från att bli svårt sjuka. Vaccinet kanske gör att de bara får lindriga symtom i stället för att bli så svårt sjuka att de måste vårdas på sjukhus. Det skulle också göra skillnad.

När tillräckligt många människor vaccineras uppstår något som kallas flockimmunitet och

smittspridningen avtar. Det innebär att de som är immuna skyddar de som inte är det. Men det kommer att ta tid att vaccinera så många att flockimmunitet uppstår och därför kommer vi att få leva med olika typer av restriktioner under en tid framöver – troligen även den som är vaccinerad.

Vaccinets biverkningar

Vad vet vi om biverkningar av vaccin mot covid-19?

De olika vaccinkandidaterna har testats på tiotusentals människor, i många fall fler än vad som normalt görs. Än så länge har läkemedelsföretagen inte rapporterat några allvarliga biverkningar. De biverkningar som rapporterats är smärta eller svullnad vid injektionsstället, samt lätt feber, trötthet, huvudvärk och muskelvärk. Men inga vaccin är ännu godkända och därför vet vi inte så mycket om eventuella biverkningar.

Europeiska läkemedelsmyndigheten EMA kommer att granska all tillgänglig data och värdera eventuella risker mot nyttan innan ett godkännande. EMA har sagt att man inte kommer att sänka

kraven under pandemin. De flesta biverkningar uppstår inom sex veckor enligt EMA, men vissa sällsynta biverkningar kommer inte att kunna upptäckas förrän kanske miljoner människor i världen har vaccinerats. EMA ställer därför krav på läkemedelsföretagen att övervaka eventuella biverkningar i minst ett år. Svenska Läkemedelsverket ska också övervaka eventuella biverkningar under en längre tid.

Vaccination

Måste man vaccinera sig?

Nej. Vaccinationer i Sverige är frivilliga och det kommer också vaccination mot covid-19 att vara. Däremot kanske andra länder kan kräva att den som ska resa in i landet är vaccinerad mot covid-19, det finns redan sådana diskussioner.

Barn och smitta

Hur kan Folkhälsomyndigheten veta att små barn inte smittar?

Folkhälsomyndigheten säger inte att små barn inte kan smitta, de säger att barnen inte är en smittdrivande faktor i pandemin. Det är en viktig skillnad. När det gäller till exempel influensa är barn en motor i smittspridningen. Så verkar det inte vara med

covid-19. Ända sedan de första rapporterna från Wuhan i Kina kom har man sett att barn oftast inte blir särskilt sjuka. Samma mönster har man sett från andra länder. Barn blir oftast lindrigt sjuka eller asymtomatiska. Det gör att de troligen sprider mindre virus. Små barn verkar också bli smittade i lägre utsträckning och de är sällan första fallet i en smittkedja. Men blir de sjuka kan de också smitta andra.

Statistik om dödsfall

Jag hörde en diskussion om att vissa länder kanske ”fuskar” med dödsorsaken för att antalet dödsfall i covid-19 inte ska bli för högt. Hur vet vi att statistiken stämmer?

Det är jättesvårt att jämföra siffror över dödsfall i covid-19 mellan länder i nuläget. Länder definierar och rapporterar dödsfall på olika sätt. I vissa länder krävs en laboratoriebekräftad diagnos medan andra också räknar misstänkta fall. Det finns också länder som enbart räknar dödsfall på sjukhus eller dödsfall som inträffat inom en viss period efter diagnos. Definitionerna har också ändrats under tid. Därför tittar forskare också på överdödlighet.

Det måttet baseras på hur många som avlider jämfört med ett förväntat normalvärde för årstiden baserat på ett genomsnitt av de senaste fem åren. Där ingår alla oavsett dödsorsak och då kan man också se eventuella dödsfall i covid-19 som missats. Men det kommer sannolikt att dröja innan vi får en tydlig bild över hur olika länder drabbats av pandemin.

Andra coronavirus

Varför blev de andra coronavirusen sars och mers inga pandemier? Där fanns ju inte heller någon immunitet sedan tidigare.

Det nya coronaviruset verkar smitta mycket tidigt i sjukdomsförloppet. Kanske till och med någon dag innan man börjar känna sig sjuk och som högst verkar virusnivåerna vara under de första fem dagarna med symtom. Med sars var man - troligtvis som mest smittsam 10–14 dagar efter att man blev sjuk, och med mers är virusnivåerna som högst efter sju till tio dagar. Sars- och merspatienter var oftare på sjukhus när de började smitta, medan människor med covid-19 kan smitta i början av sjukdomen, när de kanske inte känner sig så

sjuka. Det är därför som vi måste vara extra uppmärksamma och stanna hemma vid minsta tecken på sjukdom. Men det kan också finnas andra förklaringar, som att mers inte smittar särskilt lätt mellan människor och att vi reste i mindre utsträckning över världen i början av 2000-talet när sars spreds.

Hur viruset smittar

Vi har fått höra att viruset sprids via droppsmitta, men nu säger somliga att det också kan smitta genom luften. Vad gäller?

Det allra vanligaste är att viruset sars-cov2 sprids som droppsmitta. Det är WHO, CDC, ECDC och de nordiska folkhälsomyndigheterna överens om. Droppsmitta betyder att viruset sprids via små droppar när infekterade människor hostar, nyser, pratar, sjunger eller skriker och kan smitta människor som är i närheten. Dropparna är relativt stora och faller till marken inom någon meter.

Däremot kan viruset under särskilda situationer spridas via luften. Den typen av virusdroppar är mycket mindre, kan stanna kvar i luften under en längre tid och spridas längre än två meter. Det är främst när många

människor samlas inomhus under en längre tid, till exempel restauranger, körövningar och träningsklasser. Men de situationer när viruset kan bli luftburet är inte särskilt väl förstådda och vi vet till exempel inte om den torra, kalla vinter-luften gör att viruset sprids mer på det sättet under vintersäsongen.
Men det vanligaste är alltså droppsmitta och därför räknas inte covid-19 som en luftburen smitta, till skillnad från exempelvis mässling.

Barngröt återkallas av Nestlé

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Nestlé återkallar ett parti gröt som innehåller allt för mycket kadmium. Det handlar om Sinlac specialgröt i 500 grams förpackning med bäst-före-datum 092021.
”De uppmätta nivåerna av kadmium innebär inte någon akut hälsofara vid konsumtion men

produkten bör inte konsumeras”, skriver företaget, som stoppar försäljningen ”som en försiktighetsåtgärd”, skriver företaget i ett pressmeddelande.
TT

Så stor månadspeng får barn i olika åldrar

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Barn klagar ofta på att de får lägre fickpeng än kompisarna men det är svårt att veta om det stämmer. Därför efterlyser många föräldrar statistik kring hur mycket pengar ”alla andra” egentligen får.

Nu finns nya siffror som visar hur stor vecko- och månadspengen är i olika åldrar.
Swedbank har gjort undersökningar om barnens fickpengar i många år. Tidigare tillfrågades både barn och föräldrar men i den här senaste undersökningen är det enbart föräldrarna som medverkar.
– Vi ville se hur många som ger sina barn fickpengar regelbundet men också om det uppstår konflikter mellan barn och föräldrar om pengar, säger Arturo Arques, privatekonom hos Swedbank och sparbankerna.
Undersökningen visar att sju av tio barn får vecko- eller månadspeng. De minsta barnen får oftast veckopeng medan månadspeng börjar bli vanligare från 12–13-årsåldern.
I de lägre åldrarna rör det sig ofta om några tior i veckan medan de äldre barnen får runt en tusenlapp i månaden.
Arturo Arques säger att antalet barn med vecko- eller månadspeng minskade under första delen av 2000-talet men att antalet är på väg upp igen.
– Nedgången sammanföll med att användningen av kontanter

fasades ut. I dag är det enkelt för föräldrarna att ha en stående överföring till barnets konto, säger han.

Det är vanligt att föräldrarna ger barnen extrapengar utöver fickpengarna. Ungefär fyra av fem av de tillfrågade föräldrarna säger att de ger barnen extra tillskott. Detta är vanligast när barnen är i 10–12-årsåldern.

De flesta föräldrar, 76 procent, säger att det sällan blir bråk med barnen om pengar. Men här sticker de hushåll ut som inte ger vecko- eller månadspeng utan i stället ger barnen pengar vid behov. Att inte ha kommit överens i förväg om vad pengarna ska användas till är en annan grogrund för kontroverser.

– Det är vanligare att det uppstår konflikter när barnen får extrapengar utöver vecko- och månadspengen, säger Arturo Arques.

En av de viktigaste sakerna med att ge barnen fickpengar är att de lär sig pengars värde och att hushålla med dem. Därför är en viktig lärdom att pengarna är slut när de är slut.

– Annars är risken stor att barnen tror att föräldrarna är levande bankomater, säger Arturo Arques. Men barnen är i allmänhet duktiga på att spara. Tre av fyra sparar alltid eller ibland en del av fickpengarna. De flitigaste spararna hittar man i åldrarna 7–9 år. Där är det bara 8 procent som aldrig sparar.
Många familjer diskuterar ekonomi och barnen är medvetna om hur föräldrarna har det ekonomiskt. Privatekonomi har blivit ett skolämne inom ramen för hemkunskapsundervisningen. Men Arturo Arques tycker att det finns mer att göra.
– Skolinspektionen har anmärkt på att hemkunskapsundervisningen till största delen består av matlagning och att undervisningen i privatekonomi är bristfällig, säger han.
Slutsatserna bygger på en undersökning av 23 skolor som Skolinspektionen gjorde 2019. Undersökningen visar att hemkunskapsundervisningen huvudsakligen handlar om ”mat, måltider och hälsa”. Frågor som rör privatekonomi får mindre

utrymme, till exempel risker med att låna pengar samt att handla på kredit eller avbetalning.
Att det finns behov av mer undervisning i privatekonomi visar en undersökning som Finansinspektionen gjorde 2016 bland personer i övre tonåren och unga vuxna. Ungefär 75 procent av de tillfrågade var osäkra på hur man tar ett banklån och 65 procent var inte säkra på att de kunde räkna ut hur mycket ett lån kostar per månad.
– Om vi ska kunna stoppa utvecklingen av överskuldsättning måste undervisningen bli bättre, säger Arturo Arques som också vill utnämna den 28 oktober till veckopengens dag.

Maria Crofts
maria.crofts@dn.se

Tips. Så ska du tänka kring barnen när det gäller pengar och ekonomi

Swedbank har tagit fram goda råd till föräldrar om hur de kan öka barns förmåga att förstå pengars värde och att hushålla med dem. Här är några:
Fickpengar. Låt barnen själva ansvara för en vecko- eller månadspeng.

Undvik bråk. Kom överens i förväg om vad fickpengarna ska räcka till.
Stående överföring. Då undviker du att glömma bort att ge barnet pengar och barnen vet när fickpengen kommer in på kontot.
Prata om ekonomi. Det är bra om barnet får veta vad till exempel mat och kläder kostar. Äldre barn behöver få veta att ett hushåll måste betala räkningar varje månad och att det finns både fasta utgifter, som mat och bostad, och rörliga utgifter som restaurangbesök och andra nöjen.
Budget. Berätta att det är ett bra sätt att hålla reda på hur mycket pengar man får in och hur mycket man lägger ut.
Lån och krediter. Förklara vilka risker som finns och vad som händer om man inte kan betala. Berätta vad ränta är och att den kan variera mycket.
Källa: Swedbank

Maria Crofts: Spara i all ära – men glöm inte bort att lära barnen låna

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Fördelen med fickpengar är att barnen inser pengarnas värde. Om de lär sig spara är det förstås bra. Men det är minst lika viktigt att de får förståelse för vad det innebär att låna.

Den undersökning Swedbank beställt från Kantar-Sifo visar bland annat att osämjan kring pengar är störst i de familjer där barnen inte får fickpengar regelbundet. I stället får barnen pengar då och då.

Det är lätt att förstå varför detta blir ett trätoämne. Det är väl ingen som vill sväva i ovisshet om när pengarna kommer nästa gång. Det gäller nog oavsett ålder.

Vi vuxna är vana vid att lönen kommer regelbundet i slutet av månaden. Om lönen blir försenad eller uteblir vållar det mycket oro.

Barn är inget undantag. De tycker också om förutsägbarhet. Även om det är flera dagar kvar tills det är dags för lördagsgodis är det lättare för barnen att stå ut om de säkert vet att det garanterat vankas så småningom.
En av de stora fördelarna med att barnen får fickpengar är att de får lära sig att hushålla med pengar. Många föräldrar är bra på att lära barnen att spara. De ger de små barnen veckopeng och de större får en månadspeng att hushålla med.
Barnens fickpengar får ofta sällskap av födelsedagsgåvor och julklappspengar och föräldrarna förklarar pedagogiskt hur pengarna växer på sparkontot. Det gör att många barn förstår själva grundprincipen med att spara. Att man lägger undan pengar i stället för att köpa upp dem och använder dem vid ett senare tillfälle.
Men fler föräldrar behöver lära sina barn vad det innebär att låna. Vi lever i ett kreditsamhälle och därför gäller det att kunna hantera frestelserna.
Om föräldrarna fungerar som bankomater och skjuter till pengar till än det ena och än det andra

går barnen miste om viktiga kunskaper. Då inser de inte att pengarna faktiskt kan ta slut och att det inte bara är att be om nya. Det bästa är förstås om barnen målsparar. Då lär de sig att de kan köpa en lite dyrare sak om de väntar några veckor eller månader.

Men är barnen otåliga kan du testa att ge dem förskott på fickpengarna så de kan köpa prylen tidigare. Då lär de sig hur trist det är när framtida inkomster går åt till att betala av en skuld. Målet med träningen är att barnen ska klara sin ekonomi när de blir vuxna. Det är väl inga föräldrar som vill att deras tonåringar ska lanseras i ett tv-program som skräckexempel, med femton mobilabonnemang, femtio par skor och ett växande skuldberg.

Maria Crofts
maria.crofts@dn.se

Satsning på socialtjänsten ska få unga avstå från brott

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Socialtjänstens barn- och ungdomsverksamhet får 36 nya miljoner för att förhindra framtida kriminalitet, enligt socialborgarrådet Jan Jönsson (L). Resurserna kan hjälpa verksamheten där mer tid med ungdomarna beskrivs som avgörande.

Målet är att förhindra att barn blir kriminella. Den grönblå majoriteten i stadshuset satsar därför 36 miljoner kronor på socialtjänstens förebyggande arbete för barn och ungdomar, berättar socialborgarrådet Jan Jönsson (L).

– Sanningen är att socialtjänsten har varit underfinansierad i många år, eller årtionden rentav, säger han.

Pengarna är redovisade i den budget för 2021 som föreslogs av det politiska styret tidigare i november. Det ekonomiska tillskottet för barn- och ungdomsverksamheten är den första delen, och dessutom utökas en redan existerande skyddsfond för barn som måste tvångsomhändertas med fem miljoner så att den nu uppgår till 25 miljoner kronor.

– Och det är främst ytterstaden som har fått pengar från den fonden tidigare, säger Jan Jönsson.

Kriminaliteten bland barn och unga ska bekämpas – och åtgärderna är på punkt efter punkt särskilt inriktade mot Stockholms stads ytterområden. En tydlig aspekt är hur socialsekreterare är tänkt att samarbeta med polisen i högre utsträckning. Medarbetare kommer nu delvis arbeta direkt på polisstationer i Skärholmen och Rinkeby.

– Det är för att de är våra mest utsatta områden. Det är för att göra allt vi kan för att hjälpa de här individerna, säger Jan Jönsson.

Han hänvisar till forskning om skolan som främsta skyddsfaktor – ”vi har scannat hela Europa efter metoder” – som grund för de åtgärder som nu planeras. Och det handlar konsekvent om att bekämpa hur barn hamnar i de berömda kriminella nätverken – och för att få bort dem som har hamnat snett.

Hembesöken då barnavårdscentralen (BVC) tillsammans med medarbetare från socialtjänsten knackar på hos småbarnsfamiljer, med barn upp till två år, kommer att fortsätta.

– Hembesöksprogrammen permanentas. Dessa besök erbjuds alla familjer i de stadsdelar där programmet finns, säger Jan Jönsson.

Syftet är att tidigt fånga upp problem som socialtjänsten av erfarenhet vet kan leda till att barnen hamnar i svårigheter senare i livet.

Denna insats kommer också att gälla just ytterstadsområdena – men ännu inte innerstaden.

Hur motiverar du en sådan åtgärd som riktar sig särskilt mot ytterområdena?

– Det handlar om detta: Var finns våra familjer med flest riskfaktorer? Det är i ytterstadsområden.
Tanken är att BVC agerar som ”dörröppnare” till familjerna och att socialtjänsten ”kommer med på köpet”. Därefter handlar det om att bygga förtroende.
De nya riktlinjerna för socialtjänstens handläggning av barn- och ungdomsärenden innebär utöver dessa åtgärder även insatser för de barn och unga som redan har börjat hamna snett.
Bland annat ska familjerna kunna få stödinsatser redan under en pågående utredning, i stället för att vänta på att den fyra månader långa utredningen ska bli helt klar. Detta har varit möjligt redan tidigare, men enligt Jan Jönsson kommer de nya riktlinjerna att ytterligare förstärka denna inriktning.
Beskedet om utökade ekonomiska ramar är positivt för socialtjänstens arbete – det menar de erfarna socialsekreterarna Sami Hussein och Maria Gordon som båda ingår i socialtjänstens

förstärkningsteam i Stockholms stad.
Att sätta in resurser hos behövande familjer redan innan socialtjänstens utredning är helt färdig är också positivt – men något som redan praktiseras ibland, berättar Maria Gordon.
– Min erfarenhet är att man föreslår insatser så fort man ser behov av det i utredningen. Men det handlar också om att få familjen att ta emot insatserna, säger hon.
Hur tidigt kan man sätta in sådana insatser för att se till att barnet inte far illa?
– Ibland kan man göra det redan när någon är gravid, säger Maria Gordon.
Typiska orsaker till att agera från socialtjänstens sida kan vara psykisk ohälsa, missbruk eller relationsvåld, berättar Sami Hussein och Maria Gordon.
Båda socialsekreterarna lyfter fram hur viktig samverkan mellan samhällets olika instanser är, och är positiv till exempelvis de möten – ”allvarssamtal” – som de och polisen har med barn och ungdomar som har begått ett brott.

– Syftet är inte att ta ungdomen i örat och säga ”ajabaja”. Det är ett försök att i god tid fånga upp ungdomen, säger Sami Hussein.
Både Sami Hussein och Maria Gordon betonar bristen på tid när det gäller arbetet med barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för kriminalitet. Förhoppningen är att det ekonomiska tillskottet kan innebära en hjälp i detta avseende.
– Resurser är alltid välkomna. Det viktigaste är dock att man kan ägna mer tid åt varje familj för att nå goda resultat, säger Sami Hussein.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Björn Wiman: Frågan som Stefan Löfven inte ställde till svenskarna

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Jag visste, medan jag höll mitt förstfödda barn i famnen, att jag höll på att förlora mitt andra.” Det är en skaplig inledning på en text, inte bara för att den är skriven av en hertiginna. I en uppmärksammad artikel i New York Times i veckan berättade Meghan Markle, gift med den brittiske prinsen Harry, om hur hon i somras förlorade ett barn genom missfall. Plötsligt en morgon fick hon kramper i magen, några timmar senare låg hon i en sjukhussäng och höll sin mans händer, som var fuktiga av deras gemensamma tårar. Meghan Markles artikel skulle kunna se ut som en förlängning, rätt in i verkligheten, av dramaserien ”The crown”, där det brittiska kungahuset visas in på bara skinnet. Men den är mer än så. Det är en drabbande berättelse om en tid fylld av mörker, smärta

och förlust för fler människor än vanligt.
Under rubriken ”The losses we share” – Förlusterna vi delar – kopplar Meghan Markel ihop sin privata sorg över det förlorade barnet med detta års gemensamma mörker för mänskligheten. På bara några timmar kan den nya sjukdomen slå omkull en människas liv. Man kan vakna och må bra, kanske lite tjock i halsen, några dagar senare ligger man i respirator och kämpar för sitt liv. 1,5 miljoner människor i världen har dött i covid-19, samtidigt som isoleringen och hopplösheten ökar.
Allt detta, skriver Meghan Markle, sker samtidigt som det dödliga polisvåldet mot svarta och den politiska splittringen tilltar i hennes hemland USA. ”Där det en gång fanns gemenskap finns nu bara splitting”, skriver hon. ”Vi kan inte ens komma överens om vad som är sanning.” I sjukhussängen minns hon en fråga som hon en gång i ett utsatt ögonblick fick av en journalist som såg hur hon höll på att bryta samman under en intervju: ”*Are you ok?*”

Är allt okej med oss? I somras, när pandemin tillfälligtvis tycktes ha släppt sitt grepp, tillbringade jag en tid i sällskap med psykiatern och psykoanalytikern Johan Cullbergs klassiska bok ”Kris och utveckling”. Cullbergs synsätt är att såväl de naturliga som de traumatiska kriserna i en människas liv är en förutsättning för utveckling och mognad – och att mognad inte nödvändigtvis behöver betyda ökad styrka, motståndskraft och förmåga att njuta av livet. Snarare handlar det om djupare kunskap och insikt om livets förutsättningar, både för en själv och andra.

En del av Johan Cullbergs slutsatser bygger på samtal han haft med kvinnor som förlorat ett barn vid förlossningen. Och de bekräftar det som Meghan Markle säger om den enkla, skenbart banala frågans betydelse. Vad den som förlorat ett barn vid förlossningen främst behöver höra är inte peppande uppmaningar om att så snart som möjligt försöka skaffa ett nytt barn, menar Johan Cullberg. Sympati är inte detsamma som empati. Vad en människa i kris behöver är

genuint deltagande. Men det ställer också krav på den som deltar: ”När vi måste öppna ögonen och öronen inför en medmänniskas utsatthet, känner vi katastrofen snudda vid vårt eget liv. Vi finner att vår egen säkerhet är en chimär och att olyckans möjlighet är något vi faktiskt måste förhålla oss till”, skriver Johan Cullberg.
Cullberg kallar denna insikt för att ha tillgång till sitt ”depressiva rum”: den inre kunskapen om att livet innehåller både det tragiska och det glädjefulla och att man måste vara beredd att möta också det förstnämnda. När vi möter andra människors olycka är det kanske vår egen upplevelse av utsatthet vi konfronteras med. Allt detta, tror jag, kan appliceras också på samhällelig nivå. Kanske är det som har hänt under coronapandemin att hela samhället har fått tillgång till sitt ”depressiva rum”, där vi insett att katastrofen faktiskt är möjlig. Forskare har varnat för pandemin i årtionden men de flesta av oss har inte vågat öppna den dörren. Bevisen på en eskalerande klimatkris och massdöd av liv på jorden har varit överväldigande

men i stort sett avfärdats med käcka tillrop.
I dag sprids smittan, rädslan och känslan av gemensam utsatthet parallellt i våra samhällen. Det liv vi trodde var osårbart slogs sönder över en natt.
Det är därför vi behöver göra den kollektiva krishanteringen till något annat än bara prognoser och räkneoperationer. Johan Cullberg skriver om hur de djupa upplevelserna av sorg och rädsla tillhör en kategori som har kommit ur bruk i vår kultur och att vi därmed förlorat ett språk som blir meningsfullt i vår nuvarande situation: ord som försoning, mening, hopp, inlevelse, omsorg och samvete. I krisen blir orden, de stora orden, särskilt viktiga.
Jag tänker på det när jag hör Stefan Löfvens och hans ministrars alltmer aggressivt frustrerade förmaningar till en bångstyrig befolkning. Är den landsfaderliga tordönsstämman verkligen rätt tilltal? Kan man ryta bort ett virus som i sig är ett symtom på något ännu värre? Vad skulle hända om Stefan Löfven i sitt tv-tal till befolkningen i stället frågat: ”Är allt okej med oss? Hur mår vi? *Egentligen*?”

Det svenska språket råkar därtill vara väl rustat för ett sådant samfällt sorgearbete, eftersom orden sorg och omsorg hos oss hör så tätt samman. Ingenstans framkommer det vackrare än i Harry Martinsons dikt ”Den stora sorgen” som handlar om hur naturens lagar är på väg att ställa oss mot väggen: ”Den stora sorgen måste vi alla dela./Då blir den möjlig att bära./Den stora sorgen är den stora omsorgen./Den måste vi alla lära.”

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se

Är jag en dålig förälder som låter barnen växa upp i innerstan?

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Allt fler vänner försvinner ut till radhus och villor. De vill låta sina barn få växa upp nära naturen. Själv försöker Andrev Walden hålla fast vid tanken att det går att uppleva magi och äventyr också i en stad – men han blir alltmer osäker.

Det finns några meningar som sägs varje gång en familj i bekantskapskretsen lämnar innerstaden för villorna. Ett slags besvärjelser som får avskedet att kännas lättare. ”Det är ju bara att öppna dörren och släppa ut barnen”, till exempel. Inga andra ord motiverar separationen som dessa och därför behöver de sägas. Både av oss som blir lämnade och av dem som lämnar.
”Det är ju bara att öppna dörren och släppa ut barnen”, säger vi och erbjuder förlåtelsen. ”Jamen det är ju det”, säger de och tar emot den. Det är ganska viktigt att det sägs i den ordningen för att luften ska bli lätt. Om emigranten säger det först kan luften bli tung av anklagelse – vi ska ju ändå bo kvar i barnfängelset där dörrar inte kan öppnas hur som helst. ”Ni måste hälsa på ofta!” lyder nästa besvärjelse och nu är ordningen omvänd men viktigare. Om vi säger det först kan det bli obehagligt. ”Vi måste hälsa på ofta!” Så säger man bara inte. Man väntar på sin replik och säger: ”Det måste vi verkligen.” Den rituella ordningen betyder inte att det inte är sant. Vi menar varje ord och det gör väl de också.

Vänskapen ska hållas vid liv. Barnen ska få ränna tillsammans i grönskan. Men vi har stått på kajen förut. Det har de också gjort. Alla vet vad som väntar. Vi vet inte varför, det borde vara lätt att hålla vänskapen vid liv, geografiskt är steget nästan obefintligt men i praktiken seglar de över ett hav. Vi ska nästan aldrig ses. Kranskommunerna äter vänner.
De bara försvinner där ute i grillröken och de otvungna samtalen med armbågen på staketet. Det är som att de muterar i terrassvärmarnas infraröda sken. Det växer ut små trekvartsbyxor på benen och sticksågar ur händerna. Snart snickrar de trädäck och köper makadam i lösvikt. De blir någonting annat och någon annans.
Eller vad det nu är som händer där ute. Jag vet inte. Kanske är det här inne det händer. Kanske är det jag i mina fullängdsbyxor. Jag är trots allt så dålig på det här med vänskapsvård att SVT en gång gjorde en dokumentär om min oförmåga. Då är det svårt att skylla på andra. Låt mig skylla på de plötsliga avstånden mellan oss.

Det är väl ändå där någonstans spontaniteten ligger begravd. Sådant som kräver planering överlever sällan tidsnöden och tröttheten kring livets mitt. (Men: det var inte vi som flyttade!)
Jag tänker ofta att vi borde lämna staden. För barnens skull. Om jag visste varför hade vi kanske flyttat för länge sedan, men det är bara oförankrade misstankar som gnager. Jag misstänker att barn som växer upp i storstaden aldrig får odla drivkraften som tillhör småstadens längtan bort och så blir det ingenting av dem. Jag misstänker att barn som växer upp i staden blir oroliga och klena och bleka. Men mest misstänker jag att barn som växer upp i staden berövas de öppna dörrarnas äventyr.
Det är en ängslan jag delar med många innerstadsföräldrar, enligt barnpsykologen Malin Bergström. Hon kan inte säga säkert om barn mår bäst av att växa upp i eller utanför staden, men hon var omgiven av samma oro på Kungsholmen.
– Folk har sådan sjuk ångest över att de utsätter sina barn för en uppväxt i innerstaden. Jag flyttade själv ut på landet när jag

fick mitt första barn. Vi odlade och hade massor av djur. Det var helt enkelt min idé om hur barn borde leva. Jag födde tre barn på 3,5 år och klafsade runt i leran tills min fyraåring skrek: ”Jag tyckej inte om juj!” och då flyttade vi tillbaka till staden.

Den där ångesten – låt oss kalla den betångesten – brukar vi stilla med täta utflykter till handelsträdgårdarna och reservaten. Vinterviken, Nyckelviken, Hellasgården, Sandasjön, Paradiset, Tyresta. ”Till alla som hävdar att det inte finns några parader för heterosexuella: åk till Tyresta nationalpark en lördag eller söndag”, skrev min DN-kollega Johan Hilton på Twitter häromveckan och det var tillräckligt sant för att jag skulle skratta högt. Vi åker dit för att valla våra barn längs stigarna och vi känner lugnet när rosorna slår ut på innerstadens bleka små kinder. Och hittar man bara en sten som liknar ett troll börjar det riktigt brusa av lättnad. För mig handlar det mindre om tallbarrsdoft och motion, mer om spelrum för fantasin.

Barn behöver magi och magin bor i skogen, föreställer jag mig. Den brukar åtminstone bo där i sagorna och det är väl lustigt att detta släpande arv från en tid då sagornas funktion var att hålla barnen borta från skogen nu används för att locka dem dit.
Jag läser just nu Frida Nilssons ”Lindormars land” (Natur & Kultur, 2020) för mina söner. Där är staden, som i så många andra kapitelböcker för unga, den gråbleka startpunkten för ett äventyr som bär ut i skogen. Bort från trångboddhet, sotiga himlar och kalla hjärtan – mot sagans färgmättade och besjälade skogar. Där ute finns förstås ett mörker att bekämpa men också ett ljus att alliera sig med (även om Frida Nilssons äventyrare till skillnad från bröderna Lejonhjärta eller de beskäftiga Narniabarnen måste navigera genom gråzoner).
I sagans värld är naturen ett slagfält där ljus och mörker möts medan staden är en kittel där alla nyanser flutit samman. Stadens människor är bedövade, glömska och likgiltiga inför den gamla världens strider och den som söker äventyret måste hitta portalen till naturen – ett hål i

marken, en garderob, en pluggad tomflaska i Tegnérlunden eller en besynnerlig bok från den grinige herr Koreanders antikvariat. Det är i alla fall ont om sagor där magiska dörrar på landsbygden leder till staden. Magin bor sällan i höghus.
Samtidigt är barn duktigare än barnboksförfattare på att hitta magin där de står. Jag tillbringade åtminstone sju av mina barndomsår i staden och vi hittade äventyr överallt. Samtliga äventyr krävde förstås en gräns som inte fick korsas men staden var full av gränser.

Vi smög på andras gårdar, vi smög i ålderdomshemmets korridorer och i sjukhusets kulvertar, vi smög i nedlagda fabriker och besteg de väldiga skorstenarna inifrån. I vattnet som flyter genom Norrköping finns en liten och strömlinjeformad ö. I dag är den full av liv (tror jag) men då var Laxholmen stadens döda hjärta. Textilindustrins lämningar reste sig som väldiga gravstenar och mellan dem kunde man hitta dörrar till underjorden. Vi bröt upp rostiga hänglås och försvann ner i mörka underhållstunnlar där rören dröp av rött vatten. Stora

äventyr väntade på de barn som tilläts springa ur sikte. De vuxna litade på oss och vi förvaltade friheten med all omdömeslöshet vi kunde uppbåda.
”Det är ju bara att öppna dörren och släppa ut barnen” var liksom ingen besvärjelse på den tiden. Det bara var så. Även i staden. Dörren stod öppen varje morgon och så länge vi var noga med att ljuga om var vi gick stod den öppen nästa morgon också.
Den enda förmaning jag kan minnas att vi fogade oss efter var den om att inte gå till bangården och klättra på tågen. Där hade två pojkar dött – elektrifierade av de ljusbågar som kunde sträcka sig som spökfingrar från högspänningsledningarna – och mammas sedelärande högläsning ur lokaltidningen var så grafisk att jag kunde känna doften av bränt kött. (Det kan inte uteslutas att hon lade till en del detaljer under högläsningen men det gjorde hon väl i så fall rätt i.)
En sommardag i mitten av 1980-talet, jag var väl i tioårsåldern ungefär, strök jag och grannpojken runt Rådhuset och prövade alla dörrar. En källardörr stod olåst. Vi gick vilse där nere

men när vi slutligen klev ut i ljuset igen hade vi ”hittat” en otrolig skatt: en nyckelknippa med över hundra nycklar till staden. Eller vad det nu var för nycklar? Hela sommaren släpade vi omkring på den rasslande skatten och stack nycklar i förbjudna dörrar. Och även om ingen av dem passade någonstans – det kanske var en gammal uppsättning – var det en bra sommar. Ett äventyr.

För ett barn kan staden vara lika full av magi som skogen. Men inte för mina barn. Jag skulle aldrig släppa dem ur sikte. De kommer aldrig att få chansen att leta efter magin där jag hittade den. Staden är för farlig nu.

Detta ”nu” är förstås falskt, staden har knappast blivit farligare men människan är ju besynnerligt konstruerad när det kommer till risker – ju tryggare hennes värld blir, desto räddare blir hon för världen – och jag är ju människa. Trygg och rädd.

Vi borde verkligen flytta någonstans där man bara kan öppna dörren och släppa ut barnen. Men jag är inte helt säker på att dörren sitter på ett hus, den kan också sitta någonstans i mitt huvud.

Om du var vaktmästare i Norrköpings rådhus sommaren 1986 och känner ett hett bultande kring tinningarna nu – förlåt.

Andrev Walden

Dela

Starka tankar om livets slut. P C Jersild resonerar öppet om rätten till dödshjälp i Sverige

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

PC Jersild
”Hur vill du dö? Om makten över livets slut.”
Fri tanke. 260 sidor

P C Jersild, 85 år, är ovanligt klar i språk och tanke. Han är läkaren som blev författare och som ofta låtit naturvetenskapen ta plats i romankonsten. Bland de fyrtiotal böcker han skrivit finns flera skarpa fackböcker. Jersild var i många år krönikör på DN:s ledarsida, en av de allra bästa. Ett ämne som han genom åren engagerat sig i är rätten till dödshjälp. Något som numera innefattar allt fler begrepp, nyanser och perspektiv och har blivit allt mindre kontroversiellt. Det är ingen tvekan om var P C Jersild står och vad det är han talar för. ”Hur vill du dö?” är en plädering för dödshjälp. Men han gör sig öppen för andra uppfattningar, ser till motståndarnas bästa argument och är respektfull mot alla som inte delar den tveklöshet han själv känner.

Boken innehåller 36 korta kapitel. Flera av dem får egennamn, några ur familj och släkt, andra är också kända för allmänheten. Det är en text som rör sig över vida fält och med stor frihet i berättargreppet. Han talar om forskning, om debatter han deltagit i, om svåra avväganden som läkare, egna

skildringar och andras, hela tiden med en ambition att vi ska blir mer upplysta.
Han tar upp det han menar är inkonsekvent i förhållande till skyddandet av liv i den svenska lagstiftningen. Abort till exempel, eller den speciella spruta som finns med i soldatens utrustning och som får användas när det inte finns hopp om överlevnad. Han skriver: ”Att med avsikt ge en patient en dödande spruta är inte alls förbjudet i Sverige. Förbudet gäller bara i fredstid.”
Den modell för assisterat döende han förespråkar kommer från Oregon, och är kringgärdad med en rad lagstiftade regler för försiktighet, för att ingen ska kunna missbruka rätten. ”Den striktaste och säkraste modellen” kallar han den, och ger en överblick över hur lagstiftningen ser ut i andra länder där man tillåter dödshjälp. Jersild har själv varit ledamot i Smer, Statens medicinsk-etiska råd, och delar med sig av erfarenheterna, berättar om personliga bakslag och små framgångar på internationella konferenser i ämnet.

Det är en bitvis svårsmält läsning kring obehagliga detaljer. Men jag har svårt att tänka mig någon svensk skribent som är mer lämpad att samla upp och resonera kring dessa svåra och känsliga frågor där etiska ställningstaganden står på högkant. Jersild har en agenda, absolut, men den andra agendan, motståndet mot dödshjälp är trots allt den gängse, den som de flesta känner till och som vi i Sverige efterlever.

Ett av kapitlen utgår från ”Min mamma är död” (2010), den bok Claes Britton skrev efter sin mammas sjukdom och död, och innehåller ett koncentrat av de problemställningar som ämnet rymmer. Jersild anser att den borde vara obligatorisk läsning på alla vårdlinjer. Brittons bok beskriver den vård modern fick på slutet som den bästa tänkbara, men efter utgivningen, när andra människor reagerade på de omänskligt svåra smärtor hon tvingades uppleva, började Claes Britton tänka om i Jersilds egen riktning. Moderns läkare säger dock att det numera finns så mycket smärtlindrande medel och att hon är fullständigt negativ till

dödshjälp: ”För att ge dödshjälp skulle vi i så fall behöva något slags bödelutbildning”.
Det är grovt sagt, men ungefär de tankar jag själv har haft. Hur skulle denna makt kunna utnyttjas i händerna på fel personer? På obehagliga regimer? Är inte det svåra, utdragna och ibland plågsamma döendet det pris alla i ett samhälle får betala för garantin att ingen har rätt att ta någon annan människas liv?
Jag vill citera Johan Frostegård, professor i medicin vid Karolinska institutet, och romanförfattare liksom Jersild. Han resonerar i en tänkvärd essä (DN 23/11) om hur privata försäkringssystem av ekonomiska skäl skulle kunna pressa fram dödshjälp. Johan Frostegård skriver: ”I en värdebaserad vård, eller *new public management*, med pinnräkning och fokus på ekonomi kan dödshjälp och läkarassisterat självmord lätt bli en lönsam affär”.
Frostegård tillrättavisas bestämt av Jersild, som tycker han använder sig av obestyrkta eller redan utmönstrade påståenden om dödshjälp (DN 26/11).
Debatten om hur människan bäst

ska sluta sina dagar har uppenbarligen inte slocknat. Med reservation för budskapet är det dock beundransvärt hur P C Jersild lyckas få till ett så lättflytande och samtidigt tät och informationsrik text i ett ämne som känns minst sagt tungt. Och även om inte P C Jersild helt lyckas övertyga mig om sin linje är det oerhört värdefullt att ta del av hans kunskaper och bra att han sammanställt denna bok.

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se

”Hur kan vi få sonen att komma till ro på kvällen?”

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Sjuåringen har svårt att somna i sin egen säng. Nattningen tar lång tid, han vaknar lätt och kommer in till föräldrarna. Nu oroar hon sig för att pojken inte får tillräckligt med sömn.

? Fråga:

Min son är sju år och har alltid haft svårt att somna på kvällen. Vi lever i en ganska vanlig familj. Vi föräldrar har inga stora konflikter, sjukdomar eller andra problem. Sonen är äldst av tre barn. Han är en klok och känslig pojke med nerverna lite på spänn. Han är inte ”överaktiv” utan mer av den lugnare sorten som gillar att bygga lego och att rita.
Han har alltid haft svårt för att komma till ro på kvällen. Helst vill han fortfarande somna med oss föräldrar. Vi försöker, och har gjort så under flera år, att få honom att somna i egen säng. Han somnar till slut, men oftast efter lång tid. Jag uppfattar det då som att han sover ganska ytligt och är lättväckt. Sen vaknar han alltid på natten, ofta runt midnatt, och kommer då till vår säng.
Vi läser alltid någon bok innan läggdags, och har så alltid gjort. Tidigare läste vi i hans säng men det blev opraktiskt på grund av att syskonen också vill höra saga. Väl i säng är det svårt för honom att få ro, trots att det ofta kan ha blivit ganska sent. Det är heller ingen idé att han lägger sig för tidigt för då ligger han bara och våndas över att det är så svårt att sova.

Vi brukar låta honom läsa lite själv i sängen, och det tycker han om men insomnandet verkar inte direkt gå snabbare för det. Ett tag lyssnade vi på avslappningsband, men jag uppfattade inte att han slappnade av alls av det. Ofta passar han på med de mest kluriga frågor just när vi säger godnatt. Min känsla är att han aktivt kämpar emot sömnen så länge han orkar.
Min oro är att han får för lite sömn. Han vaknar i allmänhet ganska tidigt på morgonen, när det minsta barnet vaknar, och då vill han inte somna om i sängen när vi övriga går upp. Vi har aldrig tillämpat några ”skrikmetoder” för att få barnen att sova, utan har tyckt att det har känts naturligt att barn vill vara nära föräldrar. Men jag hade nog trott att det behovet skulle ha klingat av lite mer än så här vid sju års ålder. I mina sämre stunder tänker jag att jag har misslyckats som inte ens lyckats lära honom detta grundläggande, att somna gott på kvällen efter en lång dag.
På något sätt så tror jag fortfarande att det går att bryta det här mönstret som tyvärr har kommit att prägla våra kvällar

ganska mycket, men jag vet inte längre vad vi ska testa och hur vi kan göra för att hjälpa honom med detta?

Mamma Karin

! Svar:

Hej Karin,

Tack för ditt fina brev! Du beskriver er sjuårige son som alltid har haft svårt att somna. Han sover i egen säng, men har svårt att komma till ro. Helst vill han somna tillsammans med någon av er föräldrar. Under natten vaknar han och kommer över till er säng.

Det är inte ovanligt att barn har svårt att varva ner eller blir mer ängsliga på kvällen när de ska sova. Det är normalt att barn vaknar under natten och ibland kommer över till föräldrarnas säng. Ibland går också barn i sömnen över till föräldrasängen. Gradvis brukar det bli lättare för barn att somna, och somna om, på egen hand. Men barn är olika. En del behöver mer tid för att vänja sig att sova utan närhet till en förälder.

Du är orolig att sonen ska få för lite sömn. Man brukar säga att sömnbehovet för sjuåringar är

ungefär tio till elva timmar per natt, men det kan variera mellan barn. För att få ledtrådar om ett barn sover tillräckligt brukar man titta på hur barnet mår och orkar under dagen. Hur kan er son koncentrera sig i skolan? Ser ni skillnad på hur han orkar olika typer av aktiviteter? För en del barn går det särskilt mycket energi till social interaktion, medan det för andra är mer ansträngande att sitta själva och fokusera.
Verkar han vara väldigt trött på kvällen? Om ett barn är ”övertrött” kan det bli svårare att komma till ro. Eller kanske har er pojke en lite senare dygnsrytm som gör honom kvällspigg? Samtidigt skriver du att han brukar vakna ganska tidigt på morgonen. Tror du att det beror på att han väcks av sitt yngre syskon eller att han är redo att vakna? Hur sover han om inget väcker honom? Att kartlägga sonens sömn och dagliga aktiviteter i en veckodagbok kan ge mer ledtrådar om vad som kan vara hjälpsamt.
Du beskriver sonen som ”en klok och känslig pojke med nerverna lite på spänn”. Oro och ängslighet

är vanligt i perioder under barns uppväxt. Barn är förstås olika även i detta avseende; en del är relativt orädda, medan andra är mer ängsligt lagda. Du skriver att ni har prövat att låta honom lyssna på avslappningsband, men att det inte fungerat. Kanske skulle det vara mer hjälpsamt för er son att komma ut på en promenad eller en stunds fysiskt aktiv lek efter middagen?
Just när ni ska säga godnatt brukar sonen ställa de mest kluriga frågorna. Det är vanligt att funderingar kommer upp när barnet lagt sig. När de yttre intrycken minskar finns mer utrymme för reflektion. Kanske skulle ett kort ”kvällsprat”, där ni välkomnar frågor eller reflekterar över dagen som gått, vara hjälpsamt för er pojke. Ni skulle kunna prova att skapa en rutin för kvällsprat, kanske om ni sitter tillsammans en stund i soffan innan tandborstningen. Därefter skulle han kanske kunna lägga sig i sin säng och läsa, eller lyssna på en ljudbok, en liten stund.
Det kan vara bra att man som förälder inte ligger bredvid barnet i sängen, för att kontrasten inte ska bli så stor när barnet vaknar

på natten och märker att föräldern inte är kvar. Men självklart känner ni själva hur ni vill göra. Det är helt okej att ge sonen mer närhet en period, om det underlättar. Det går alltid att ta nya tag med att låta sonen somna själv. Ett annat alternativ kan vara att man kommer in i rummet med jämna mellanrum under tiden sonen läser eller lyssnar på ljudbok, så att han känner er närvaro, men utan att ni är med hela tiden.
Det är bra att hålla regelbundna rutiner för nedvarvning och sömn. Jag tror också att ni tänker klokt kring att inte lägga sonen för tidigt, för att minska risken att han ska ligga och våndas länge i sängen utan att kunna somna. Ibland kan det vara hjälpsamt att låta barnet vara uppe lite längre än vanligt några kvällar i rad. Då kanske det ökade ”sömntrycket” (som byggs upp under den vakna tiden) kan hjälpa sonen att somna snabbare och ge värdefulla erfarenheter av att insomningen inte behöver vara kämpig. Därefter går man stegvis tillbaka till en tidigare läggningstid. Ta gärna kontakt med en KBT-psykolog som

arbetar med barn, som kan hjälpa till att bedöma och guida er vidare.
Du tänker ibland att du har misslyckats som inte kunnat lära sonen att somna gott på kvällen. Det är förstås inte sant! Du finns där för din son. Det är inte alltid lätt med barns sömn och det kan vara tålamodsprövande. Som föräldrar får vi göra så gott vi kan med att hitta en balansgång mellan att å ena sidan bekräfta barnets behov av närhet och å andra sidan stärka barnet i att det klarar mycket på egen hand. Vi kan också försöka förmedla att det inte är farligt att känna sig spänd eller att tankar dyker upp när man ska sova. Generellt när det gäller sömn är det värdefullt att inte pressa på, utan försöka utstråla att det är lugnt, att det inte är någon fara om det tar lite tid att somna eller om man sover kortare ibland.
Många hälsningar till dig och sonen,
Marie Söderström

Krissamordnaren: Vi får leva med viruset under hela nästa år

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

2020 går mot sitt slut, men pandemin har bara börjat. Chefen för Regeringskansliets krisarbete, Elisabeth Backteman, uppmanar svenskarna att ha ”fysisk och mental beredskap” för att leva med viruset under hela nästa år.

Regeringens planering sträcker sig ända fram till våren 2022. I Regeringskansliets interna handlingar lyftes tidigt en oro för sänkt försvarsförmåga och för att kritiken mot Sveriges strategi skulle påverka tillgången till vaccin.

Hittills har över 6 500 personer avlidit med covid-19 i Sverige. Pandemin har slagit hårt mot den svenska ekonomin och en mängd nya regler och rekommendationer har kraftigt begränsat svenskarnas liv.

Många människor har inte kunnat träffa vänner, kollegor och anhöriga som vanligt på över ett halvår. Förhoppningen är att de

nya vaccin som nu tas fram i rekordfart ska kunna återställa livet till det normala efter nyår. Men inne på Regeringskansliet förbereder sig landets styre på ytterligare ett år med nya utbrott och fortsatta restriktioner.
– Pandemin kommer inte att försvinna bara för att vi får ett vaccin. Vi tar höjd för att fortsätta jobba med olika typer av åtgärder, säger Regeringskansliets krissamordnare Elisabeth Backteman som också är statssekreterare hos inrikesminister Mikael Damberg (S).

Hur långt fram blickar ni? Handlar det om ett år eller fler?
– Jag tror att det är rimligt som Johan Carlson och statsministern sagt, att man behöver ha en både fysisk och mental beredskap för att hantera pandemin under hela 2021 på alla nivåer i samhället. Kanske blir det ännu längre. I våras började Regeringskansliets tjänstemän skissa på en planering för 3–24 månader framåt – ett dokument som revideras löpande. DN har läst de offentliga delarna av planeringsunderlaget för hösten, som även ligger till grund för planeringen kommande år.

Alla Regeringskansliets tio departement är involverade i arbetet med att försöka räkna ut vilka konsekvenser olika grader av smittspridning kan få för samhället. I dokumentet framgår att regeringen planerar så långt som 24 månader framåt, till våren 2022.

– Det är väldigt många politikområden som berörs utöver det mest uppenbara, hälso- och sjukvården. Det är utbildning, näringslivets perspektiv och finansdepartementet. Vi har också olika administrativa nivåer med ansvar för länsstyrelser och kommuner, säger Elisabeth Backteman.

Sverige befinner sig nu i pandemins andra våg, och i planeringsunderlaget varnar tjänstemännen för att den kommer att leda till ökade risker för fler konkurser, högre arbetslöshet, ökad segregation, en växande vårdskuld och en kulturbransch under hård press. Också Sveriges försvarsförmåga riskerar att påverkas av en kraftig andra våg eller omfattande klusterutbrott: ”Även på det icke-militära området kan en kraftig andra våg eller omfattande

klusterutbrott skapa sårbarheter som utnyttjas av främmande makt.”

I rapporten nämns till exempel cyberattacker och desinformation. I materialet uttrycks också oro för att Sverige skulle ligga sämre till vid inköp av vaccin om inte den planerade EU-upphandlingen skulle lyckas vid en andra våg av ”stor magnitud”.

”Vissa aktörer kan dessutom komma att anse att Sverige är oförtjänt av tillgång till det existerande utbudet på grund av val av annorlunda strategi.”

Analysen gjordes i september, alltså innan Sverige slöt fyra avtal om vaccin.

– För Sverige har det varit viktigt att inte stänga landet och inte stänga gränserna eftersom vår förhoppning har varit att vi tillsammans ska klara det här. Det kommer säkert att analyseras och forskas om hur olika länder agerat, säger Backteman.

Elisabeth Backteman betonar att Regeringskansliet inte ägnar sig åt några prognoser utan att det snarare handlar om att vara beredd på vad som kan hända.

– När man jobbar med krishantering måste man inte bara tänka här och nu, man måste också försöka se runt hörn och ta höjd för värre lägen.
I regeringens underlag nämns långtgående restriktioner, till exempel ”karantäninriktade åtgärder” för att få stopp på regionala klustersmittor. Men regeringen har redan bedömt att mer kan komma att behövas. Därför bereds just nu en ny pandemilag som ska finnas på plats senast före sommaren för att till exempel kunna stänga restauranger och köpcentrum om det blir nödvändigt.
Enligt regeringens prognos från september väntas en djup lågkonjunktur i landet både 2020 och 2021. Sveriges kommuner och regioner, SKR, ser en nära framtid med många arbetslösa som har svårt att få jobb.
– Vi är övertygade om att vi kommer att se effekter av pandemin under lång tid framöver. I vår senaste ekonomirapport har vi ett scenario där ekonomin återhämtat sig först kring 2024. Fram tills dess ser vi hög

arbetslöshet och en tröghet i arbetsmarknaden, säger chefsekonomen Annika Wallenskog.
En annan effekt av pandemin är minskad invandring, som riskerar att ge färre invånare – särskilt barn och unga – i många kommuner, enligt SKR.
– Det påverkar kommunernas ekonomi med lägre intäkter från skatter, statsbidrag och lägre ersättning från Migrationsverket. En konsekvens av det kan bli att kommunerna tvingas minska kostnader och dra ned på anställda för att inte riskera underskott i ekonomin, säger Annika Wallenskog.
De myndigheter som har nyckel-roller i pandemin förbereder sig nu på ytterligare ett år där virusets effekter dominerar hela samhällsutvecklingen. Under en pressträff på torsdagen förra veckan med statsminister Stefan Löfven (S) och socialminister Lena Hallengren (S) sa Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson att pandemin är något svenskarna måste vänja sig vid.
– Även om vi kommer i gång med vaccinationen efter helgerna så

innebär det inte att pandemin och smittspridningen försvinner i samhället. Vi har en lång, lång väg att gå.
På torsdagen gav regeringen Folkhälsomyndigheten i uppdrag att minst varannan månad under hela 2021 uppdatera sina scenarier för hur smittspridningen kan komma att utvecklas.
– Budskapet är att det här är restriktioner och råd som på olika sätt kommer att behöva hållas i under nästkommande år, sa Carlson.

Även Socialstyrelsen ser att arbetet som skett under 2020 måste fortsätta under nästa år.
”Många av följderna av pandemin kommer vi att behöva arbeta med över en lång tid framöver oavsett hur smittspridningen utvecklas”, skriver stabschefen Urban Lindberg i ett mejl.
Han lyfter särskilt fram behovet av att fortsätta arbeta mot smittspridning inom äldreomsorgen och att de förbättringar som skett med stärkta rutiner och tillgång till tester och skyddsutrustning måste upprätthållas.

”Fokus är på att fortsätta vara uthålliga, fortsätta stödja vården och omsorgen och själva och tillsammans med andra aktörer försöka utveckla och komplettera med de verktyg vi har.”
Regionala lägesrapporter visar på fortsatt oro för brist på skydds-material och personal inom vården. Vilken bedömning gör du av de frågorna inför nästa år?
”Jag förstår att det finns en oro givet den situation som uppstod i våras. Min bedömning är att vår beredskap nu är god, i kommuner och regioner men också hos oss på Socialstyrelsen.”
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, kommer fortsätta att stötta samhällsviktiga funktioner i pandemin under 2021. Samtidigt påpekar Alexandra Nordlander, enhetschef på MSB, att samhället också måste vara förberett för nya kriser.
– Under 2020 har vi varit ganska förskonade från andra kriser och störningar, men det är långt ifrån självklart. Vi måste fortsätta hantera stora stormar, elavbrott och terrordåd samtidigt. Och då behöver man kanske hantera det på annat sätt. Under

skogsbränderna kom det hit många insatser från andra länder, det kanske inte är möjligt på samma sätt nu med tanke på restriktioner och annat.

Josefin Sköld
josefin.skold@dn.se
Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se
Mikael Delin
mikael.delin@dn.se

Fakta. Så är krishanteringen organiserad

Regeringskansliet upprättade i våras ett planeringsunderlag för vilka konsekvenser coronaviruset kan få för samhället på kort och lång sikt och hur dessa kan hanteras.

Det bygger på analyser från samtliga tio departement och uppdateras löpande i takt med hur smittspridningen utvecklas.

Analysen för hösten, som DN har läst de offentliga delarna av, upprättades i september och bygger på tre olika fiktiva scenarier:

Utplaning

En andra våg

Klustersmitta

Dokumentet täcker en rad olika områden som till exempel

smittspridning, sjukvård, ekonomi, arbetsmarknad, utbildning, försvar och säkerhet.

”Folk backar lite när jag har munskyddet på”

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Sverige står ganska ensamt i den officiella inställningen till munskydd. Samtidigt ökar försäljningen stort och i Stockholm är människor som täcker mun och näsa en allt vanligare syn.

DN har pejlat läget bland munskyddsbärare.

Max Axdal kommer nedför den regnbågsfärgade rulltrappan vid tunnelbanan i Kista med en ansiktsmask i form av en prideflagga.

– Först hade jag vita munskydd, men när jag såg det här i en butik insåg jag att samtidigt kunde göra ett statement. Det känns lite coolt.

Max Axdal började använda munskydd i kollektivtrafiken och i butiker för några veckor sedan. Då hade coronapandemin tagit fart på nytt, restriktionerna skärpts och statsminister Stefan Löfven (S) hade vid flera tillfällen betonat allvaret.

– När jag har munskyddet på känns det som att folk backar lite och tänker efter lite. Jag reagerar själv på samma sätt när jag ser någon annan som har mask. Man kan skydda både sig själv och andra från att smittas.

Tatjana Dolgaciova bär ett svart munskydd i tyg när hon kliver av bussen. I handväskan har hon ett vitt i reserv och i fickan en flaska handsprit.

– Det är en fråga om säkerhet både för mig själv och för andra. Nu har det blivit en vana och jag

känner mig tryggare när jag har masken. Jag är förvånad över att inte fler använder munskydd, om alla gjorde det skulle kanske smittspridningen minska.
Mia från Sollentuna sätter på sig munskyddet när hon kommer fram till gallerian i Kista.
– Jag har använt munskydd i ett par månader. Tonläget har ju skärpts och det är viktigt att ta det här på allvar, säger hon.
– Jag vet att det inte finns några tydliga vetenskapliga belägg, men det känns bra att använda munskyddet när jag går in i butiker. Kollektivtrafiken har jag inte rest med sedan i våras.

Är det konstigt att inte Sverige har infört krav på munskydd i trånga miljöer?

– Ja, jag börjar tycka det.
Matthieu Barreau började använda munskydd regelbundet efter en resa till Amsterdam.
– Där hade alla munskydd. Efter det kändes det naturligt att fortsätta i inomhusmiljöer. Om jag är sjuk utan att veta om det sprider jag inte smittan vidare, säger han.
Köpen av munskydd har skjutit i höjden den senaste månaden. För

några dagar sedan rapporterade TT att Apoteket har ökat sin försäljning med 139 procent den 1–23 november jämfört med samma period i oktober. Apotea sålde 700 000 munskydd förra veckan, jämfört med 80 000 ett par veckor tidigare.
Förra veckan gick Kungliga Vetenskapsakademiens expertgrupp för coronaviruset ut med en entydig rekommendation om att använda munskydd i trånga inomhusmiljöer som kontorslandskap och inom kollektivtrafiken.

Folkhälsomyndigheten är fortsatt kallsinnig till munskydd, bland annat med motiveringen att de riskerar att ge en falsk trygghet. Munskydd kan vara ett tilläggsverktyg i trånga utrymmen, enligt myndigheten.
– Vi jobbar fortfarande utifrån idén att det viktigaste är att hålla avstånd. Det finns mycket att säga om munskydd. Vi kan ju se att i många länder med väldigt strikta munskyddsregler sker trots allt en omfattande smittspridning, så att tro att munskydden ska vara räddningen är nog farligt, sa statsepidemiolog Anders Tegnell i

en intervju med DN för två veckor sedan.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Så kan förbud under pandemin påverka Sveriges demokrati

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Regeringens beslut om att högst åtta personer får delta i allmänna sammankomster ska minska smittspridningen. Men det begränsar också den demokratiska rätten att demonstrera.

Åtgärden är försvarbar men får inte normaliseras, menar två demokratiforskare.

Coronapandemin är en medicinsk och monetär kris – och har utöver det inneburit begränsningar av medborgarnas demokratiska fri- och rättigheter. Regeringens förbud mot allmänna sammankomster med fler än åtta deltagare, tidigare 50, är en begränsning av den i Sverige grundlagsskyddade mötes- och demonstrationsfriheten. Åtgärden följer konstitutionens regler, med stöd i ordningslagen. Förbudet får införas för att motverka en epidemi.

– Regeringen tar till de medel som finns i det här exceptionella läget. Men med det i beaktande är det viktigt att problematisera de allvarliga inskränkningarna som görs, säger Ylva Stubbergaard, lektor på statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet.

Hon menar att begränsningen på kort sikt framför allt påverkar de grupper som saknar tillgång till medieplattformar eller etablerade relationer till politiska partier.

– Rätten att demonstrera ger möjlighet att informera, protestera och mobilisera. Det är särskilt viktigt för grupper som inte har tillgång till etablerade kanaler, säger Stubbergaard.
I Sverige utfärdar Polismyndigheten demonstrationstillstånd. I år uppgår antalet inte ens till hälften av det under 2019, enligt uppgifter från sex av sju polisregioner. Samtidigt har också ett mindre antal ansökningar kommit in – ungefär 25 procent färre än i fjol.

Mats Lundström är docent i statsvetenskap vid Uppsala universitet och lyfter att människor i dag kan göra sig hörda ändå – genom sociala medier. Han anser att regeringens förbud är relativt riskfritt från ett demokratiskt perspektiv.
– Regeringen måste ta hänsyn till olika värden. Det hade varit problematiskt om man i en demokrati inte kunde vidta åtgärder under en kris. Dessutom är det svårt för regeringen att missbruka inskränkningar av fri- och rättigheter. Vi har ett oberoende rättsväsende som kan

bestrida regeringens förordningar om de inte följer grundlagen, säger Lundström och påpekar också att medborgare kan gå till domstol för att få ett demonstrationsförbud prövat.
Enligt regeringen måste begränsningar av mötes- och demonstrationsfriheten vara proportionerliga till ändamålet. Det nya taket på åtta personer trädde i kraft den 24 november och gäller till en början i fyra veckor, men kan förlängas om smittsituationen kräver det.
De båda forskarna menar att inskränkningar av den här typen inte får normaliseras, även om de just nu är nödvändiga.
– Under coronakrisen går ingreppet att försvara. Men regeringen måste påtala att det är oerhört allvarligt att genomföra dessa drastiska åtgärder. Att det inte är en hållbar lösning, utan en nödvändig. Annars finns risken på lång sikt att ingrepp i fri- och rättigheter normaliseras. Att man slutar reagera på det, säger Ylva Stubbergaard.
Amanda Lind (MP), kultur- och demokratiminister, skriver i ett mejl till DN att regeringen planerar en satsning på

demokratistärkande insatser under nästa år, och att de har höjt bidragen till civilsamhällets organisationer.

”Det är ingenting man ska ta lätt på, att begränsa människors rätt att samlas. Sett till läget vi befinner oss i är det dock nödvändigt. Vi måste få ner spridningen för att stötta sjukvården och rädda liv”, skriver hon och fortsätter:

”Det är uppenbart att situationen har en direkt påverkan på hur vi kan mötas och utbyta åsikter. Därför ska de begränsningar som finns inte vara kvar längre än nödvändigt, det har vi sagt från start. När Sverige hanterar krisens efterverkningar behöver vi alla inse att demokratin, precis som ekonomin, kräver ansträngningar för att komma på fötter igen.”

Jenny Nyman
jenny.nyman@dn.se

Fakta. Förbud mot allmänna sammankomster

Sedan den 24 november gäller förbud mot att anordna allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än åtta deltagare. Begränsningen gäller i fyra veckor, men kan förlängas.

Regeringen använder möjligheten i ordningslagen att förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar om det är nödvändigt för att motverka en epidemi. Till allmänna sammankomster räknas bland annat demonstrationer, föreläsningar och konserter. Enligt regeringsformen får regeringen, efter bemyndigande i lag, begränsa mötesfriheten och demonstrationsfriheten för att motverka en epidemi. Varje begränsning måste vara proportionerlig.

Polismyndigheten får ställa in eller upplösa en sammankomst som strider mot förbudet. Anordnare som bryter mot förordningen kan straffas för det, med böter eller fängelse i högst sex månader.

Källa: Regeringen

Jag gör det med hjärtat, som Jesus skulle ha gjort. Vi måste hjälpa människor som inte har mat.

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Wahid Nafipour, anställd som ansvarig för matutdelningen vid S:ta Clara kyrka, går ihop med en kollega varje morgon runt med en pirra till kaféer, restauranger och affärer i Stockholm city för att samla in skänkt mat.

TT

Diabetikers hälsa ska undersökas

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Hur mår personer med diabetes typ 1 och 2 under coronapandemin, både fysiskt och psykiskt? Det ska forskare vid Örebro universitet ta reda på. I december drar en ny studie i gång där 3 000 personer med diabetes och 3 000 personer utan diabetes ska ingå.

Deltagarna ska dels ta ett blodprov för att se om de har varit smittade med covid-19, dels svara på enkäter om sin psykiska hälsa, om oro, depression och livskvalitet.

TT

Oro i skolan efter beslut att hemtjänst läggs ner

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

I en extremt jämn omröstning beslutades att den kommunala hemtjänsten i Huddinge skulle läggas ner. Nu oroar sig Huddingeborna för hur de gamla ska få hjälp och samtidigt fruktar fler kommunala verksamheter att de ska läggas ner om de går med underskott.

– Vi är jätterädda att skolan är näst på tur, säger Pablo Mendoza, ordförande för Lärarförbundet i Huddinge.

Karl Henriksson (KD) är ordförande för vård- och omsorgsnämnden och blev under mötet den avgörande rösten. Han är inte orolig för övergången, det trots att kommunens största privata hemtjänstaktör inte har tillstånd att bedriva verksamhet.

– Naturligtvis har en mängd olika risker och scenarion vägts in i

förvaltningens analys och nämnden skulle inte ha fattat sitt beslut om vi inte hade fått betryggande svar. Det finns ett ganska stort antal privata utförare godkända i kommunen, säger han. Inför att beslutet skulle tas skrev tusentals Huddingebor under för att stoppa förslaget. När DN mötte hemtjänstpersonal bakom namninsamlingen ifrågasatte de kommunens tanke med att lägga ned den kommunala hemtjänsten mitt under en rådande pandemi.
– Man kämpar på och så kommer det här som en trevlig julkapp, säger Maya Fink som jobbar som vårdbiträde på Huddinges kommunala hemtjänst .
Efter beslutet växer även oron bland flera andra kommunala verksamheter i Huddinge. Pablo Mendoza är ordförande för Lärarförbundet i Huddinge.
– Vi är väldigt oroade och rädda att förskolorna och skolorna ska drabbas härnäst. Vi ser med stor oro på utveckling, säger han
Kommunledningen har som politiskt mål att öka andelen privata utförare i Huddinge, samtidigt man gjort klart att kommunala verksamheter som inte får ekonomi i balans kan

komma att läggas ner. I nästa års budget får skolan och förskolan en procents uppräkning, vilket i praktiken innebär besparingar.
Kommunalrådet Nicholas Nikander (L) säger att det för närvarande inte finns några konkreta planer på att ta fram liknande förslag för andra delar av den kommunala verksamheten, men att det skulle kunna ske i framtiden.
– Att verksamheter ska ha en ekonomi i balans är ju en grundläggande faktor för att vi som kommun ska klara kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning. Så även om det inte finns konkreta planer för närvarande så skulle liknande förslag kunna komma, säger han.
Utbildningsförvaltningen har i dagsläget inget uppdrag att lägga ned någon skolenhet med anledning av ett ekonomiskt underskott, säger Helena Näslund tillförordnad utbildningsdirektör i Huddinge kommun.
Pablo Mendoza menar att kommunen under flera år har genomfört nedskärningar i de kommunala förskolorna och skolorna som har lett till

underskott och försämrade resultat.
– När enheterna får för lite medel för att bedriva kärnverksamhet leder det till att rektorer måste välja mellan att följa skollagen att se till att alla elever får stöd eller hålla budget genom att dra in på resurser, säger han.
Pablo Mendoza säger att nedläggning av en kommunal skola kan ge följdproblem.
– Det blir konsekvenser för elever som går i den nedlagda skolan och elever i närliggande skolor, eftersom företag inte behöver ta hänsyn till närhetsprincipen och elever blir då slussade till andra skolor. I nuläget är klasserna redan överfulla.
Kommunalskatten ska under mandatperioden sänkas i ett eller flera steg i Huddinge, framgår av budgeten för 2021.
Kommunalskatten sänks med tio öre 2021, vilket motsvarar 27,6 miljoner kronor.
Sara Heelge Vikmång (S), är oppositionsråd och besviken på beslutet och på den moderatledda koalitionen i Huddinge.
– Först sänker de skatten för motsvarande 27 miljoner kronor, sedan lägger de ned den

kommunala hemtjänsten för att spara pengar. De utsätter våra äldre för ännu mer oro nu när de tvingas byta hemtjänst samtidigt som personalen måste söka nya jobb. Allt detta mitt i en brinnande pandemi. Moderaterna bedriver en ansvarslös politik, säger Sara Heelge Vikmång (S), oppositionsråd.

Trifeh Amini
trifeh.amini@dn.se

Stockholm hårt coronadrabbad huvudstad

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Stockholm hör till de mest drabbade huvudstäderna i Europa under pandemin, visar en genomgång av Aftonbladet. Tidningen har jämfört antalet dödsfall i sju europeiska huvudstäder: Berlin, London, Madrid, Oslo, Paris, Rom och Stockholm. Resultatet visar att

Stockholm varit näst hårdast drabbat, bara Madrid har sämre siffror.
Stockholm har haft 113 döda per 100 000 invånare, totalt 2 688 döda. I Madrid har 170 per 100 000 invånare dött. Oslo är den av de sju städerna som hamnar längst ned på listan, där har 9 personer per 100 000 invånare avlidit.
TT

Fyra unga berättar – så upplever vi vår tonårstid

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Kontrollera oss inte om vi gjort oss förtjänta av er tillit, behandla syskon lika, underlätta för oss och se saker ur vårt perspektiv. Så går tankarna hos tonåringar som DN har talat med.

De tror att generations- och kulturskillnader kan försvåra för föräldrar att förstå sina tonårsbarn.

Tonårstiden

Del 2

Vad händer egentligen i tonåren? Hur ska man som förälder hantera den och vad tycker tonåringarna själva om tiden som på många sätt formar en? I Insidans serie undersöker vi flera aspekter av tonåren.

Tid är en bristvara för tonåringar. Det framgår när elever vid Tumba gymnasium, söder om Stockholm, reflekterar över tonåren.

– Det känns som att skolan inte tänker på att man har en fritid. Det borde inte vara mer plugg efter skolan, säger Rufta Habtemichael, 18, och får medhåll av Lukas Wiberg, 16.

Skolan har inte hunnit börja för dagen än. De sitter i ett studierum på skolbiblioteket tillsammans med Merve Tuncay, 17 och Shar al-Zuhairi, 15.

Enligt Lukas var skolan stressigare i nian, då det gällde att få upp betygen. För honom och klasskompisen Shar, som går första året på ekonomiprogrammet, tar träningen också mycket tid och prioriteras högt. Båda har i

samband med att de började på gymnasiet fått ta ganska svåra beslut i och med att de satsar på träningen.
Lukas flyttade hemifrån och ihop med en vän när han började gymnasiet, då han ville gå på Tumba gymnasium som har en handbollsinriktning. Shar bytte fotbollslag och får pendla mellan Södertälje där han bor och Solna där han tränar. På torsdagar brukar han komma hem från träningen vid 23-tiden. Plugga får han göra på pendeltåget.
– Pappa sa att om jag vill något ska jag jobba för det. Jag valde den svåra vägen. Det är sådana val som gör att man växer, säger han.
Sistaårseleverna och klasskompisarna Rufta och Merve, som går samhällsprogrammet, står nu på gränsen till vuxenlivet. Samtidigt som de blir överösta med skoluppgifter, ska de hinna planera inför tiden efter studenten och tänka på vidarestudier, jobb och egen bostad. De tidiga tonåren upplevde de som roligare.
– Det blev stressigt när man började i gymnasiet, säger Merve. Att börja gymnasiet, tappa kontakten med

grundskolekompisarna och träffa nya människor kan bidra till viss prestationsångest, berättar hon. Hur ska man bete sig med de nya människorna? Till en början var hon lite blyg men eftersom hon är social hade hon inte svårt att få nya vänner.
Det är svårt att upprätthålla och hinna med alla relationer under tonåren, menar Rufta. Men en fördel är att det är lätt att skaffa vänner genom skolan och särskilt i gymnasiet, då man ofta har samma intressen som andra som läser samma linje.

Gemensamt för ungdomarna är att de känner en press att hinna åstadkomma saker när de fortfarande är unga. Helst ska det ske innan de fyller 25.
– Jag känner dels press från skolan men också när jag ser kändisar som är 18–20 år och som hunnit göra mycket, säger Rufta.
Det är samma press inom fotbollen, berättar Shar som vill bli fotbollsspelare på professionell nivå. Då får man börja spela redan i ung ålder och kraven är höga.
– Man kan inte bli fotbollsproffs när man är 25 år, ingen klubb vill ha en då, säger han.

De diskuterar att generations- och kulturskillnader kan bidra till att föräldrar inte alltid förstår sina tonårsbarn. På tiden då föräldrarna växte upp såg exempelvis arbets- och bostadsmarknaden annorlunda ut.

– Lärarna och föräldrarna hade enkelt att få bostad, men det går inte nu på grund av bostadskrisen, säger Rufta.

Utrikesfödda föräldrar växte även upp med andra kulturer än sina barn. Rufta tror att det kan finnas en rädsla hos föräldrarna att tonårsbarnen exempelvis ska bli berusade hela tiden och att man då vill beskydda dem.

Lösningen för att förstå sina tonårsbarn? Prata med oss, lyssna och se saker ur vårt perspektiv, menar tonåringarna själva.

Det finns en tendens hos föräldrar att sluta lyssna när man diskuterar något och de inte håller med, menar de. Till exempel vad barnen ska välja för program på gymnasiet, eller vad man ska göra när man går ut gymnasiet. I stället borde föräldrarna försöka se saker ur tonåringens perspektiv och ge stöd och inte bara säga åt en vad man borde göra, tycker Shar.

I dag mår många unga dåligt, är stressade och pressade. Det finns några sätt för föräldrar att hjälpa sina barn, menar de, bland annat att ge råd till dem.
– Stötta och finns där för en, fråga om man behöver hjälp och gör ditt bästa att hjälpa till, tipsar Lukas.
Innan coronarestriktionerna tränade han handboll åtta pass i veckan, då han har som mål att spela i högsta ligan eller utomlands. När han tränar mycket och vilar lite, presterar han sämre på träningen. Hans föräldrar tror att lösningen är att vila mer.
– Här har föräldrarna oftast rätt, säger han.
Rufta har ett intresse för konst och poesi, målar själv och har haft utställningar. Enligt henne kan föräldrar sätta sig in i och lära sig om sina barns intressen.
– De stöttar mig i det, men de förstår kanske inte tiden det tar och hur utmattande det kan vara, säger hon.
Genom att exempelvis laga maten hemma, skjutsa en till träningen och finnas tillgänglig, kan föräldrar underlätta för sina tonårsbarn som ofta har ett fullspäckat schema på dagarna.

Shar är inne på samma spår. Det kan hjälpa om föräldrar tar initiativet och uppmanar sina barn att ta en paus från plugget och i stället kanske titta på en film med dem. När föräldrar frågar sina barn om hur de mår, kommer flera av dem som faktiskt mår dåligt inte att säga det, menar han.

– Fortsätt fråga, för då visar föräldrar att de verkligen vill veta hur ungdomen mår, säger han.

Föräldrar bör inte vara för kontrollerande, anser ungdomarna. Men var går gränsen?

– När man inte litar på sina barn, säger Rufta.

– När man begränsar sina barn från att göra saker, säger Merve och fortsätter:

– Det kan handla om att man inte får gå ut efter skolan eller på helgerna. Föräldrarna litar inte tillräckligt på att barnen klarar sig själva, utan vill att barnen ska stanna med dem.

Men tillit måste förtjänas, anser Lukas.

– Om man super varje kväll med vännerna och det går överstyr, då får föräldrarna säga stopp. Annars håller jag med de andra. Att

umgås med kompisar och ha kul är en del av tonåren, säger han. Att i tonåren bli begränsad av sina föräldrar och bunden till dem kan medföra problem senare i livet, förklarar Merve. Shar menar att det är problematiskt om man är runt 25 år och får pengar av föräldrarna.

– Om man inte lär sig ta eget ansvar nu blir det problem senare, säger han.

Alla fyra har syskon och berättar att de inte sällan upplever att föräldrarna har olika förväntningar på barnen i syskonskaran. Det kan bero på att föräldrar vill att det äldsta syskonet ska föregå med ett gott exempel för sina småsyskon. Dessutom kan kraven på barnen öka i takt med att de blir äldre, kommer in i tonåren och börjar gymnasiet. Men ibland kan det också vara så att man som tonåring själv är den som ställer höga krav på sina prestationer. Föräldrar borde pressa och peppa syskonen lika mycket, ge dem lika mycket uppmärksamhet och inte förvänta sig att det andra barnet kommer att vara som det första, tycker Rufta.

Nu för tiden är ungdomar hemma mer och umgås mer digitalt. Det kan vara lätt att som vuxen skuldbelägga dagens generation. Men föräldrar kan också vara motsägelsefulla – i alla fall om man frågar ungdomarna själva. Föräldrar kan å ena sidan påpeka att tonåringarna är hemma för mycket när de inte går ut, men å andra sidan klaga på att ungdomarna aldrig är hemma om de är ute.

– Vad ska man göra för att de ska bli nöjda? frågar sig Rufta.

Att umgås och mysa med sina föräldrar uppfattas inte som lika naturligt i tonåren och behovet är inte detsamma som när man var barn. Men stunderna tillsammans uppskattas ändå av tonåringarna. Rufta och Merve hinner inte umgås så mycket med sina föräldrar. Däremot uppskattar de småsaker, som för Ruftas del kan vara att äta mat tillsammans med familjen några gånger i veckan och för Merve att kunna umgås när hon är nedstämd, få frågan hur hon mår och få en kram. När hennes pappa vill umgås brukar han fråga om hon vill titta på film med honom, eftersom de delar samma filmintresse. Båda gillar

exempelvis ”The fast and the furious”-filmerna.
Shar berättar att han aldrig har varit den som myser och tycker att det är lite pinsamt att kramas, men han umgås också med sina föräldrar när han har tid.
Men Lukas, som redan i ung ålder har flyttat hemifrån och ihop med en vän, umgås och myser gärna med föräldrarna när de träffas, för att få ut så mycket av tiden som möjligt.
– Jag känner mig jävligt ensam. Utan min kompis hade jag inte klarat det. Jag inser hur mycket familjen betyder, säger han.

Christian Youhana
christian.youhana@dn.se

Åtta tips till föräldrar från ungdomarna.

1. Se saker ur tonåringens perspektiv. Lyssna på ungdomens åsikter och argument.
2. Var tillgänglig, ge råd, stötta, och gör ditt bästa för att hjälpa din tonåring.
3. Fortsätt fråga hur ditt tonårsbarn mår om du känner att det inte svarar helt ärligt. Då visar du att du bryr dig.

4. Bli insatt i din tonårings intressen.
5. Skolan tar mycket tid på dagarna och läxorna och träningen mycket av kvällarna. Underlätta för ditt barn genom att exempelvis erbjuda skjuts till träningen eller laga maten.
6. Uppmana tonåringen att ta en paus från pluggandet och göra något annat, om du märker att tonåringen är stressad och pressad.
7. Visa tillit genom att inte kontrollera eller begränsa ungdomen, om ungdomen är skötsam. Att bli mer självständig ingår i tonåringens utveckling.
8. Har du flera barn, är sannolikheten minimal att de är lika. Men ge dem lika mycket uppmärksamhet, peppa och pressa dem lika mycket.

Folkhälsomyndigheten borde inte kväsa framtidshoppet

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Varför vill Folkhälsomyndighetens chef Johan Carlson trycka ned förväntningarna på ett vaccin mot covid-19? Testerna har hittills gett mycket goda resultat och prognosen för nästa år ser ljus ut. Alla som kan borde vaccinera sig, skriver Lena Einhorn.

”Ett vaccin kommer inte att ändra situationen, vi kommer att få leva med den här sjukdomen och våra restriktioner i åratal.”

Jag befann mig på österrikiska ambassaden. Det var den 5 oktober och jag satt mittemot Folkhälsomyndighetens chef Johan Carlson, liksom honom inbjuden med anledning av att den besökande österrikiska EU-ministern ville orientera sig om den svenska coronastrategin, och vaccinläget. Med på lunchen var

också en representant för Astra Zeneca.
Jag tittade förvånat på Carlson. Varför sa han så? Varför var han så säker på att ett vaccin inte skulle komma att märkbart ändra situationen? EU-ministern, som till Carlson hade ställt frågan om hur länge vi ska behöva leva så här, såg beklämd ut. I åratal?
Men jag var mest förvånad. Och min förvåning har bara ökat.
Den 9 november gick läkemedelsbolaget Pfizer ut med att deras covid-19 vaccin är mer än 90 procent effektivt i att skydda mot smitta. Den 16 november gick konkurrenten Moderna ut med att deras covid-19 vaccin är 94,5 procent effektivt i att skydda mot smitta. Det var absolut strålande siffror, långt över vad som anses vara godtagbar skyddseffekt för ett vaccin. Båda bolagen genomför nu fas 3-studier, det sista ledet i vaccinprövningar, där tiotusentals frivilliga ingår, och Pfizer har redan ansökt om godkännande för sitt vaccin hos amerikanska läkemedelsverket.
Nu har också Astra Zeneca presenterat data på sitt vaccin, som bygger på en annan teknik.

Inte lika respektingivande data som Modernas och Pfizers, men ändå positiva. Plötsligt ser framtiden ljus ut. Förvisso vet vi ännu inte hur länge skyddseffekten sitter i, men av allt att döma kan man räkna med minst ett halvår, förmodligen mer. Och även influensavaccinationer måste ju tas om varje år, om man vill vara skyddad.
Dagen efter Modernas tillkännagivande kallade regeringen till pressträff. Man ville redogöra för den svenska upphandlingen av vaccin. Med på pressträffen var statsminister Stefan Löfven, socialminister Lena Hallengren, Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström samt Johan Carlson, chef för Folkhälsomyndigheten, vars uppdrag det är att ta fram en nationell vaccinationsplan.
”När mörkret nu sänker sig över Sverige på mer än ett sätt, så är den här nyheten trots allt något som gör att man känner hopp och förtröstan”, sa Löfven om nyheterna från vaccinproducenterna.
”I går lämnade ju regeringen flera bistra besked”, tillfogade Hallengren. ”I dag är en

påminnelse om att mitt i allt detta fortsätter oförtrutet arbetet för en väg ur pandemin.”
Och vaccinsamordnaren Bergström instämde: ”Vi visste inte i början av det här året att det ens gick att göra vaccin mot det här viruset, men det ser nu mycket lovande ut … De här resultaten visar på mer än 90 procents skyddseffekt. Det är väldigt bra.”
Sedan blev det Johan Carlsons tur. Och han hade ett helt annat budskap. Han ville dämpa förväntningarna: ”Vaccin är inte lösningen på pandemin, på det viset … När vi får effekter som är betydande på smittspridningen, ja det kommer att ta längre tid, det tar alltid ett eller annat år innan man får betydande effekter på smittspridningen … Man ska inte räkna med att det kanske ens sker under första året vi vaccinerar … Så det finns all anledning att ligga kvar med åtgärderna, och också ställa in sig på att det kommer att ligga åtgärder kvar under lång tid … Som vanligt kommer det över huvud taget inte att bli på väldigt, väldigt lång tid.”
Johan Carlson la onekligen sordin på stämningen under pressträffen.

Och hans behov av att trycka ner förväntningarna på vaccinerna är återkommande. I Dagens Industri, den 17 november, sa han: ”I bästa fall kan vi avveckla allt 2022”, och han höjde ett varnande finger för att vaccinet kanske inte är så effektivt som alla hoppas. Liknande uttalanden gjorde Carlsson under pressträffen 24 november, och tongångarna har också hörts från Anders Tegnell.
Men deras attityd skiljer sig inte endast från regeringens och vaccinsamordnarens, utan också från kollegans i Finlands Smittskyddsinstitut, Mika Salminen. Hans respons på vaccinbeskeden var: ”Det var ju jättegoda nyheter … Om det går riktigt bra så hinner vi vaccinera en stor del av befolkningen före sommaren.”
Man har med tanke på vaccinrapporterna svårt att förstå det pessimistiska tonläget hos Carlson och Tegnell. Och faran är att det smittar av sig på svenska folket, som har lärt sig att lyssna på myndigheten. För det är en missmodighet som inte bara riskerar att utan anledning kväsa framtidshoppet, utan också kan

minska människors benägenhet att vaccinera sig.
Vad handlar då denna uttalade, och av allt att döma omotiverade, pessimism om?
Det är förstås svårt att sia om, men jag går i minnet tillbaka till lunchen på Österrikes ambassad. För något som Carlson tog upp gång på gång var vad som har kallats för grundbulten i den svenska coronastrategin: ”sustainability” – hållbarhet över tid. Vi kommer att få leva med detta i åratal, och då, menar man, kan vi inte ta i för hårt, då måste vi begränsa våra restriktioner till sådana som folk orkar tillämpa, år ut och år in. Carlson nämnde det under lunchen bland annat i samband med munskydd – ett smittskyddsverktyg anammat av nästan alla världens länder, men där Sverige håller emot: ”Vi behöver ’sustainability’”, sa han, ”och människor kan inte springa omkring i munskydd i flera år.”
Behovet av att se på Sveriges hanterande av pandemin som en långsiktig strategi har också, framför allt under våren, använts som skäl till att inte stirra sig blind på de höga svenska dödstalen.

Men vad händer om Sverige inte behöver en strategi som ska hålla i åratal? Vad händer om vi inom sex månader, med hjälp av vaccinering, kan börja leva mer som vanligt?
Jag vet inte om Carlsons och Tegnells varningar för alltför höga förväntningar på vaccinerna kan förklaras med att det skulle gå på tvärs mot deras strategi. Kanske är de bara försiktiga generaler. Men en sak vet jag: Vi får inte kväsa människors hopp inför framtiden. Och vi får absolut inte göra något för att motverka en bred vaccinering av svenska folket, och en bred acceptans för att detta kan hjälpa oss ur krisen – fas 3–studierna har trots allt hittills gett mycket goda resultat. Och som Stefan Löfven sa på pressträffen: ”Det är först när människor är vaccinerade som det gör verkan, inte bara att vaccinet finns.”

Lena Einhorn

Vem ska prioriteras? Pandemin har blottlagt att vi inte har några klara riktlinjer när liv ställs mot liv, skriver Torbjörn Tännsjö

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

I sin artikel om corona och eutanasi (DN 23/11) snuddar Johan Frostegård vid en viktig och försummad fråga, hur vi bör prioritera knappa resurser för hälso- och sjukvård. Hans grälsjuka skrivsätt gör emellertid att man kan missa denna viktiga fråga då man läser hans traktat, där udden till sist riktas mot kravet på legaliserad dödshjälp. Här ska jag därför i konstruktiv anda utveckla temat om prioriteringar.

Pandemin har blottlagt att vi inte har några klara riktlinjer att hålla oss till då liv ställs mot liv. Eller snarare, vi möts av riktlinjer i konflikt och till detta kommer en praxis, som helt saknar stöd i några riktlinjer.

Riksdagens prioriteringsbeslut prop. 1996/97:60, upprepat i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), är glasklart. Den som har störst behov av vård har företräde. Detta tolkas som att den som är svårast sjuk ska ha företräde, och är två individer lika sjuka, ska de behandlas lika. Det innebär att om en 80-åring och en 40-åring konkurrerar om den sista tillgängliga respiratorn, så får man singla slant. Ålder får inte tillmätas någon vikt, inte heller social nytta.
Många fann detta, ställda inför en grym verklighet i våras, orimligt. Socialstyrelsen fattade också raskt beslut om en annan ordning. I Nationella principer för prioritering inom intensivvård under extraordinära förhållanden förordade man att ”i den mån det måste göras en prioritering mellan patienter ... prioriteras patienter utifrån förväntad återstående livslängd”.
Frostegård har noterat detta och invänder att det bland annat innebär att rika går före fattiga (de förra lever genomsnittlig längre än de senare).
Är det en avgörande invändning? Vill man ändå hålla fast vid

återstående förväntad livslängd som en grund för prioritering kan man kanske säga att det förvisso är illa att vi lever i ett klassamhälle, men att den saken ska åtgärdas på annat sätt än genom företräde till den fattige, med sämre prognos, i det akuta läget.
Nu ställs också frågan om hur vaccinet initialt ska fördelas. Ska det i första hand ges till dem som bäst behöver det? Eller ska det ses som ett medel i kampen mot smittan? Enligt det förra synsättet ges riskgrupperna företräde. Enligt det senare synsättet vaccinerar man den arbetsföra befolkningen först. Frågan har just börjat diskuteras.
Klart är nog att följer man riksdagens prioriteringsbeslut bör man först satsa på riskgrupperna. Men i valet mellan unga och gamla patienter har vi redan gjort avsteg ifrån det (Socialstyrelsens riktlinjer). Det är inte lätt att säga vad som är klokast att göra med vaccinet.
Kontroverserna kring prioriteringarna är alltså många och svåra och riktlinjerna motstridiga. Det tycks bara vara en sak alla är överens om när

vaccinet nu ska distribueras. Sjukvårdspersonalen ska ha företräde. Jag håller med, men kan inte låta bli att konstatera att detta strider mot riksdagens prioriteringsbeslut och det har inte heller stöd i några riktlinjer från socialstyrelsen.
När pandemin är över behöver vi nog tänka en gång till kring prioriteringar inom hälso- och sjukvård.
Torbjörn Tännsjö

Ledare: Många friheter att försvara i pandemins spår

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Tragedierna i coronapandemins spår har flera lager.
Det första står viruset för. Var och en av de avlidna är en personlig tragedi.
Det andra finns hos sjukvården. Där blir det alltmer kritiskt, med

12,5-timmarspass och ökad sjukfrånvaro. ”Jag tror inte att sjukvården kommer acceptera att den här kurvan fortsätter,” som Fredrik Elgh, professor i virologi, nyligen beskrev situationen.
Dessutom finns ett tredje lager, som har kommit lite i skymundan: Följderna av restriktionerna och rekommendationerna.
Åtgärder som just nu är nödvändiga för att hejda smittspridningen – från lindriga uppoffringar i form av distansarbete och att undvika kollektivtrafik, till tuffare som att inte samlas fler än åtta personer och förbjuda alkoholservering efter klockan 22 – får förstås stora konsekvenser. Förutom att människor fråntas demokratiska rättigheter när de nekas att demonstrera, ha möten och träffas för gemensam gudstjänst, har många företagare åtminstone indirekt fått näringsförbud.
Det gör att arbetslöshetssiffror skenar. Livsverk slås sönder. Folkhälsan försämras. Och drömmar sätts på paus.
I nästa led ger isolering, osäkerhet, dålig ekonomi och minskad framtidstro allvarliga problem. Miljontals personer

befaras hamna i extrem fattigdom och WHO har uppmanat beslutsfattare i hela världen att jobba för att motverka fattigdom, förebygga våld i hemmet och investera i psykvården.
I Sverige märks effekterna exempelvis genom att samtalen till Självmordslinjen har ökat och runt om i Europa rapporteras om depressioner som ibland slutar med att någon tar sitt liv.
Kommuner varnar i sin tur för ett ökat alkoholmissbruk, som bland annat leder till mer våld.
Vidare blir den krympande ekonomin konkret när de orimligt långa väntetiderna hos en del a-kassor gör att många plötsligt står utan inkomst. När de som halkar efter med hyran vräks. Och när en krögare säger att han riskerar att bli fattigpensionär.
Dock kommer inget av detta som någon överraskning. Vi visste att även en mildare nedstängning med frivillig isolering skulle slå mot plånböcker och folkhälsa, och numera finns många konkreta vittnesmål.
Det betyder inte att restriktionerna är fel – de är nödvändiga för att hejda dödstalen och skydda sjukvården.

Däremot innebär det att resurser måste avsättas för att mildra. Exempelvis genom att avlasta a-kassorna med längst köer. Överväga en vräkningspaus. Rikta de ekonomiska stöden till små och medelstora företag. Ha särskilda program för unga som stoppas från att ta sina första steg på arbetsmarknaden. Prioritera viktigt förebyggande hälsoarbete som cancerscreeningar. Och så långt som det bara är möjligt se till att människor med psykisk ohälsa får hjälp.
Dessutom är det bråttom. Även om det redan görs en hel del krävs det mer om vi inte i framtiden ska tvingas ta del av granskningar som vittnar om misslyckanden, likt den som presenterades förra veckan när Inspektionen för vård och omsorg berättade att många äldre försummats av sjukvården. Vidare bör FN:s varning om coronaåtgärdernas påverkan på demokratin tas på allvar. Att inskränkningar av mänskliga fri- och rättigheter är nödvändiga och kan motiveras här och nu, innebär inte att det kommer att vara så för alltid. När det är dags att skruva tillbaka de tillfälliga regelverken finns risken att den medicinska

krisen övergår i en demokratisk kris, om statschefer som Ungerns Viktor Orbán försöker permanenta delar av undantagstillståndet.
Då gäller det att vara på sin vakt och stödja de demokratiska krafter som finns. Att det är en viktig frihet att slippa utsättas för onödig livsfara, betyder inte att det inte finns andra friheter som också är värda att försvara.
DN 1/12 2020

”Regeringens styrning har inte fungerat i coronakrisen”

TISDAG 1 DECEMBER 2020
DN. DEBATT 201201

Vi kan inte ha en situation där regeringen saknar styrkapacitet när landet, som nu, drabbas av en nationell kris. Därför behöver vi en ändring av grundlagen: När regeringen

proklamerar att vi är i ett nationellt krisläge underställs kommuner och regioner regeringen, då upphör den kommunala självstyrelsen, skriver statsvetaren Bo Rothstein.

Såväl i Sverige som internationellt har den svenska coronastrategin debatterats intensivt. Folkhälsomyndighetens (FHM:s) beslut har utsatts för skarp kritik från olika håll.

Vad som emellertid inte fått mer än marginellt utrymme i denna diskussion är landets styrkapacitet i kriser som denna. Ett välkänt resultat från forskningen om implementering är att aldrig så välgrundade åtgärdsprogram blir till intet om de som styr saknar kapacitet att genomföra åtgärderna. I en komplicerad sak som en tidigare okänd typ av pandemi blir naturligtvis också kompetensfrågan helt central när det gäller valet av åtgärder.

Det demokratiska systemet ska försäkra att de som styr representerar majoriteten av befolkningen men det garanterar inte att de också besitter de kunskaper som krävs för att fatta

rätt beslut. För att lösa detta problem har vi kompletterat den representativa demokratin med en stor uppsättning tjänstemän som ska vara experter på olika sakområden.
Avvägningen mellan experters inflytande och de folkvalda politikernas beslutsfattande kan göras på olika sätt. Ett renodlat expertstyre står naturligtvis i konflikt med demokratins principer men de flesta accepterar inte heller aldrig så demokratisk fattade beslut som uppenbart står i strid med välgrundad forskning.
Ett exempel kan hämtas från Sydafrika där den förre presidenten Thabo Mbekis huvudlösa strategi mot hiv/aids, som gick på tvärs mot den samlade medicinska vetenskapen, enligt en försiktig uppskattning kostade omkring 350 000 sydafrikaner en förtidig död.
Den svenska coronastrategin kan tveklöst ses som ett misslyckande om man jämför med våra nordiska grannländer. Lyfter man blicken och i stället jämför med Europa ser bilden annorlunda ut. Sverige ligger då bättre till än merparten länder om man jämför

antalet avlidna sedan den andra vågen drog i gång under hösten. Ser man till totalt antal avlidna som andel av befolkningen ligger till exempel Belgien, Frankrike, Italien och Storbritannien sämre till än Sverige. Notabelt är att många av de europeiska länder som satsat på en hård nedstängningspolitik, stränga reserestriktioner och tvång att bära ansiktsmask ligger sämre till än Sverige.

Vad som verkar ha fungerat är i stället förmågan att skydda äldre sköra personer från smitta och förmågan att ge dem adekvat sjukvård när de insjuknat. Till detta kommer insatser för massiv testning med åtföljande smittspårning. På samtliga dessa punkter har styrsystemet i Sverige misslyckats.

Vi kan i dag peka ut det svenska styrsystemets akilleshäl i denna kris, nämligen det kommunala och regionala självstyret. Det var kommunernas och regionernas intresseorganisation som tidigt i denna kris agerade för att stoppa de anställdas krav på skyddsutrustning. Det var regionerna som i våras aktivt

agerade för att bromsa genomförandet av masstestning. Efter den rapport som Inspektionen för vård och omsorg nyligen släppte vet vi att merparten av regionerna inte förmått att ge en stor grupp äldre adekvat sjukvård. Vidare har man inte byggt upp lager av skyddsutrustning för situationer som denna. En revisionsrapport från Göteborgs stad visar på svårartade brister i den kommunala ledningen av äldreomsorgen.
Vi har en situation där den främst ansvariga för dessa frågor i landet, nämligen socialministern, uttalar att hon inte har den blekaste aning om varför regionerna inte förmådde uppfylla hennes löften om genomförande av masstestning. Enligt Lena Hallengren fanns allting (pengar, strategi, analyskapacitet) på plats, ändå kom regionerna inte i gång med testningen. ”Regeringen styr riket” står det i grundlagen men så är uppenbart inte fallet ens i en allvarlig kris som denna.
Enligt min bestämda uppfattning kan vi inte ha en situation där vi har en regering som saknar styrkapacitet när landet som nu

drabbas av en nationell kris. Därför behöver vi en ändring av grundlagen som innebär att när en regering proklamerar att vi är i ett nationellt krisläge, då underställs kommuner och regioner regeringen – då upphör den kommunala självstyrelsen.
Problemet med expertkunskapens ställning i svensk politik behöver också åtgärdas. Jag tillhör varken FHM:s belackare eller försvarare, men jag anser det demokratiskt tvivelaktigt att regeringen i så stor utsträckning underordnat sig myndighetens strategival. De politiskt ansvariga ska naturligtvis nogsamt lyssna på experternas riskbedömning men inte som nu varit fallet bara expediera deras beslut vad gäller hur dessa risker ska hanteras.
Regeringen har att göra en självständig bedömning av experternas råd innan den beslutar om hur samhället ska hantera riskerna. Om en regering som nu gömmer sig bakom expertbeslut så fungerar inte den demokratiskt förankrade samhällsstyrningen.
Här har vi dessutom haft ett läge med väldigt stor osäkerhet vad gäller vad den vetenskapliga

kunskapen har kunnat bidra med när det gällt vilka åtgärder som varit befogade. FHM har, liksom många andra expertgrupper, gjort rejäla missbedömningar (till exempel om smittan alls skulle nå Sverige och hur immuniteten i befolkningen skulle utveckla sig). I ett fall som detta kan man dessutom inte dra några raka slutsatser från forskning om vilka åtgärder som är motiverade eftersom problemet också berör normer som integritet, personlig frihet, sociala relationer och riskbenägenhet och här är vad den vetenskapliga kunskapen kan ge tämligen begränsat.

Det finns, som Martin Wierup och Ivar Vågsholm nyligen framhållit på denna sida (28/11), goda skäl att skilja på vilken instans som ska göra den vetenskapliga riskvärderingen och vilken som ska bedöma hur samhället bör hantera dessa risker. Expertmyndigheternas domän bör begränsas till riskbedömning eftersom för detta kan det finnas vetenskapligt underlag. Men hur dessa risker ska hanteras måste vara en fråga för ansvariga

politiker och inte för expertmyndigheten.
Man måste emellertid ha förståelse för att det kan vara svårt för en regeringsledamot att som lekman på området stå upp mot och ifrågasätta propåer från en expertmyndighet som FHM.
Ett sätt att hantera denna problematik vore att regeringen inrättade ett eget vetenskapligt råd. En sådan instans skulle kunna hjälpa regeringen att rätt värdera de råd som kommer från olika expertmyndigheter. Mot detta kan man invända att regeringen inte kan ha en vetenskaplig rådgivare för alla upptänkliga problem som innefattar behov av expertkunskap.
Det finns emellertid forskning som visar att verkligt ledande forskare förmår värdera kvaliteten i forskning även från områden som de inte själva specialiserat sig inom. Skälet är förmodligen att ett orsakssamband är ett orsakssamband och att logiken i ett sådant är detsamma vare sig det handlar om en virussjukdom eller en allvarlig ekonomisk kris.

Bo Rothstein, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet

Fågelinfluensa hos vilda fåglar i Sverige

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Fågelinfluensa har upptäckts hos vilda fåglar i Sverige, uppger Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA). Smittan har påvisats hos en vitkindad gås och

en pilgrimsfalk, som båda hittades i Lunds kommun.
Ännu en vitkindad gås, påträffad på Gotland, har testats positivt i en första analys och ska utredas vidare.
De vilda fåglarna har fågelinfluensa av typen H5N8, en influensa som under november månad har spridit sig bland fjäderfän i hela Europa.
TT

Ännu ett vaccinföretag ansöker om godkännande

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Ytterligare ett vaccin är nu nära att komma ut på marknaden. Moderna ska ansöka om godkännande i USA och Europa för sin vaccinkandidat. I ett pressmeddelande uppger

amerikanska Moderna att ansökningsförfarandet ska ske dels till det amerikanska läkemedelsverket FDA, dels till den europeiska motsvarigheten, EMA.
Studier har visat att Modernas vaccin har en effektivitet på 94,1 procent mot covid-19 och en 100-procentig effektivitet mot svårartade fall av sjukdomen.
Bolaget blir det andra att ansöka om ett nödgodkännande efter Pfizer-Biontech.
TT

Johan Croneman: Tala klarspråk om varför vi låter gamla dö i onödan på landets äldreboenden

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Jag misstänker att vår kollektiva syn på äldre spelar in. Många fick dö utan vård på landets äldreboenden. Varför är våra reaktioner så svaga?

”Agenda” tog upp ämnet i söndags, men snart pratar vi om annat.

Covid-19-patienter på landets äldreboenden har inte bara fått sämre vård än många andra smittade – de har i vissa fall inte fått någon vård alls.

Man har i stället satt in palliativ vård, det vill säga ”vård i livets slutskede”, på äldre som inte varit i behov av det. Thomas Andersson berättade i söndagens Agenda att hans covid-19-sjuke pappa Jan fått morfin i stället för vätska och dropp – och utan att i detta avgörande, kritiska läge fått träffa en läkare.

Agenda på SVT rubricerade det som en ”vårdskandal” men det tonades ner ju längre in i programmet vi kom. När vi lämnade ämnet för att skynda till nästa hade skandalen graderats ner till någon slags beklaglighet.

Jag vet inte vems fel det var – men jag misstänker att vår kollektiva syn på äldre ändå till slut gjorde sitt. Inspektionen för vård och omsorgs (Ivo) rapport om den kränkande behandlingen av äldre under covid-19-pandemin stökades undan redan i slutet av

veckan i medierna och i Agenda knöt man ihop säcken.
Om man ger palliativ vård till en patient som inte är i behov av palliativ vård – vad kallas det?
Räcker det med en ”vårdskandal”?
Och räcker det med några dagars uppskakad upprördhet?
Ivo konstaterade allvarliga brister hos samtliga regioner, som de gamla landstingen numera kallas.
Programledaren Anders Holmberg gjorde nog inga större fel när han intervjuade landets högsta ansvariga, socialminister Lena Hallengren, men han hade inte direkt satt på grillen. Hon fick glida undan rätt fint.
Lena Hallengren sade att hon, som alla andra, blivit ”bestört”, och hon sade också att det var ”oacceptabelt”.
Var det allt?
Ja, i stort sett.
Ivo-rapporten slog fast att 847 smittade patienter på 98 äldre-boenden inte fått individuell läkarvård och konstaterade också att ”genomförande av vård i livets slutskede har inte skett i enlighet med gällande regelverk”.
Det är drastiskt uttryckt, och rätta mig om jag har fel, men det är väl

ändå som att ge dödshjälp till någon som inte har bett om hjälp? Eller är i behov av det.
Jag har en mamma som är 97 år, ser lite illa, går lite knackigt, hör allt sämre – men har både förståndet och intellektet på plats. Om hon skulle insjukna i covid-19 och rekommenderas palliativ vård av läkare per telefon, ja då skulle jag nog vända upp och ner på vårdapparaten och jag skulle nog inte stanna vid ”oacceptabelt”.
Ivo måste givetvis fram med varenda patientjournal där man misstänker den här typen av felbehandling – frågan är väl om vi inte talar om allvarliga brott?
Någonstans där tycker jag väl att Agenda borde ha varit, jag tycker det är mer än upprörande att Lena Hallengren kommer undan med att få säga att det ändå fungerat rätt bra och att det ”bara” hade brustit på 98 av 1 700 boenden.
Anders Holmberg påpekade mycket riktigt att Ivo bara granskat 98, men Hallengren tyckte att en ”nyansering” var på sin plats.
Skulle det vara en tröst för anhöriga i till exempel Värnamo

att det faktiskt har fungerat bra i Tomelilla?
Det saknas verkligen klarspråk i den här diskussionen, i stället tassar man runt och undviker att kalla saker vid sina rätta namn.
Anders Wimo, professor emeritus och med stor erfarenhet av vård av äldre, påtalade i Agenda att äldreboendena knappt nämndes på de många presskonferenser i våras som Anders Tegnell och Folkhälsomyndigheten höll, inga representanter från kommunerna och regionerna fanns på plats.
Man glömde de äldre. Inte så viktigt. De ska ju ändå snart dö. Eller hur?

Johan Croneman
johancroneman@gmail.com

”Hjärnan försöker hitta lösningar både dag och natt. Jag ser inget framför mig som jag kan ta ställning till och planera för.”

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Nasrin Barati, verksamhetsledare på Teater Sesam i Göteborg, berättar för GP hur coronapandemins konsekvenser slår hårt mot det redan utsatta friteaterlivet. Samtliga tre föreställningar som gruppen skulle ha spelat i år har nu ställts in.

De måste gå till jobbet – även under pandemin

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Kassabiträdet Jenny känner sig oskyddad när hon plockar varor – medan förskolepedagogen Sara tycker det är en fördel att få möjlighet att gå till jobbet. Frisören Ninette tror att hon fick covid på arbetsplatsen – källarmästaren Mats har fått permittera 60 procent av sin personal.

DN har träffat några av dem som inte har valet att stanna hemma under pandemin, och som därmed har blivit de mesta utsatta.

När pandemin nådde Sverige spreds en oro bland kollegerna på Salong Söderport på Södermalm i Stockholm. Kunderna försvann när människor rekommenderades att vara hemma.

– Allt kändes osäkert, vi visste inte om vi skulle stänga. Många avbokade. Det var inte roliga månader, säger frisören Ninette Ohlin som jobbat på salongen i sju år.
– Vi funderade över hur vi skulle bete oss på salongen. Vi står fysiskt nära varandra när vi jobbar, det är svårt att hålla avstånd.
Ninette Ohlin började cykla till jobbet i stället för att åka kollektivt och undvek sociala tillställningar. Hon kände en rädsla för att själv bli smittad, framför allt när hon hörde att sjukdomen satte sig på lungorna.
– Jag blev extra nojig eftersom jag har astma men det kändes dumt att vara hemma när jag var frisk i övrigt.
En morgon i början på maj vaknade hon med ont i halsen. Snart fick hon också feber och problem med andningen.
– Jag är van vid att det kan vara tungt att andas ibland så jag tror inte att jag fick samma panik som personer som inte upplevt det förut.
Läkaren skrev ut extra stark astmamedicin. När sjukdomen

pågått i drygt en vecka ansåg både läkaren och 1177 att Ninette Ohlin behövde syrgas. Hon åkte till Rosenlunds sjukhus på Södermalm där misstänkt smittade hänvisades till ett ”coronatält” som placerats utanför sjukhuset. Vid tillfället hade Ninette Ohlin nästan 40 graders feber och har svårt att minnas om hon testades, men i journalen står att hon diagnostiserats med covid-19.

Ninette Ohlin tror att hon blev smittad på arbetsplatsen.

– Jag var noga med att inte göra så mycket annat än att cykla till och från jobbet så jag vet inte varifrån jag annars skulle fått det. Men det är klart att jag kan ha fått det från barnen eller i matbutiken, säger hon.

Väl tillbaka i salongen tänkte hon för en stund att faran var över, hon hade ju redan haft smittan. Tills hon gjorde ett nytt test.

– Jag hade inga antikroppar. Det blev lite av ett antiklimax, säger Ninette Ohlin.

Av de omkring tio anställda på salongen har ytterligare två varit sjuka i vad som troligtvis är covid-19, en av dem har antikroppar. De flesta tar sig

kollektivt till arbetsplatsen. Flera bor långt ifrån salongen och få har bil. Ninette Ohlin cyklar fortfarande ibland när vädret tillåter. Nu använder de alla munskydd när de arbetar.
– Man känner sig ganska utsatt. Samtidigt går det inte att stå här och vara deppig, säger hon.

I en annan del av Stockholm har en handlare satt upp lappar riktat mot kunderna. ”Handla med hänsyn – inga stora sällskap” och ”handla ensam, lämna familjen hemma” står det på flera skyltar utanför Ica Kvantum Bea i Enskede.
Jenny Törnqvist, en av de 130 anställda i livsmedelsaffären, brukar jobba i kassan, i förbutiken eller med att plocka varor.
– Jag känner mig mest utsatt när jag plockar varor. Då finns inget skydd över huvud taget. I kassan och i förbutiken har vi plexiglas, så där är man en bit ifrån varandra, säger hon när DN möter henne under en rast.
I våras fick fyra anställda covid-19 och under hösten blev ytterligare fyra smittade. Alla tillfrisknade och är tillbaka på jobbet, men i

dag är ytterligare fyra hemma och väntar på provsvar.
Ica Bea har haft omfattande onlinehandel under hela pandemin. Affären har också kört hem varor gratis åt riskgrupper. Ändå har kundtrycket i butiken varit större än någonsin, berättar Jenny Törnqvist.
– Det har varit som julrusch hela året. Jag tror det beror på att fler är hemma.
– Det har varit svårt att få folk att hålla avstånd till varandra och till oss som arbetar i butiken, säger hon.

Sedan covid-19 bröt ut i våras turas personalen om att arbeta som trängselvärdar, då de går runt med gula västar och uppmanar grupper med fler än två personer att låta några vänta utanför.
– Man förvånas över hur lite respekt folk har för varandra. Att man går in en hel familj i en butik och ska handla när det är så himla trångt. Trots att man får läsa skyltar på vägen och höra meddelanden i högtalarna om att vara max en person i taget. Vissa struntar totalt i avståndet. Teatrar har stängt men det är hur mycket

folk som helst i en mataffär. Det är sjukt, säger Jenny Törnqvist, som åker bil till jobbet.
Hon tycker inte att det är konstigt eller orättvist att vissa yrkesgrupper inte kan jobba hemma. Däremot tycker hon att informationen från politiker och myndigheter har varit för inriktad på hemmajobbarna.
– Någonstans har jag ändå valt det här yrket, så jag har alltid vetat att jag inte kan jobba hemifrån. Men det skulle behövas mer information för oss som måste gå till jobbet. Enormt många yrkesgrupper kan inte hålla sig hemma. När informationen inte alls riktar sig till oss känner man sig lite exkluderad.

Det är ofta de samhällsbärande yrkesgrupperna som inte kan jobba hemifrån, till exempel busschaufförer, sjuksköterskor och städare. I genomsnitt har dessa yrkesgrupper lägre löner än hemmajobbande akademiker och tjänstemän.
Samtidigt är inkomst den socioekonomiska faktor som har tydligast koppling till risk att dö i covid-19, enligt en färsk rapport från Centrum för epidemiologi

och samhällsmedicin i Region Stockholm. Risken är fyra gånger så hög att dö i covid-19 bland dem med lägst inkomster jämfört med den grupp som har högst inkomst. En annan viktig faktor för utsatthet av smitta är yrke och möjligheten att arbeta hemifrån, konstaterar rapporten.
På Förskolan Mumindalen i Bagarmossen hänger galonisar på klädkrokar ute på altanen. Sedan epidemin bröt ut sker stora delar av verksamheten på Mumindalen utomhus och föräldrar får inte längre gå in för att hämta och lämna.
– Under pandemin har vi varit mycket mer ute i skogen och tagit med oss verktyg dit för att undersöka omgivningen, berättar pedagogen Sara Frodin på en bänk ute på gården.
Det är en småruggig måndagsförmiddag. En grupp 4-5-åringar som i vanliga fall skulle ha varit inomhus bygger med duplolego vid en bänk intill. Enligt Sara Frodin har barnen inte reagerat negativt på den ökade utomhusvistelsen.
– Hade vi varit mer inne tror jag att sjukdomsfrånvaron skulle ha varit högre. Många föräldrar har

glatt sig åt att barnen har varit ute och därmed är friskare än vanligt, i alla fall tidigare i höstas innan förkylningstiderna började.
Ingen på Förskolan Mumindalen har haft covid-19, vare sig bland barnen eller bland personalen.
– Det är viktigt för barnen att de får vara här. Det blir ett sätt för dem att behålla struktur och kontinuitet i livet, även om det är kaos för oss vuxna nu.
Sara Frodin har ibland varit rädd för att bli smittad och har börjat ta bilen i stället för t-banan till jobbet. Men att jobba hemma är inget hon hade önskat även om möjligheten hade funnits.
– Mitt uppdrag är här. Jag har också vänner som lider av att inte få träffa människor längre, och känner sig ensamma där hemma. Då ser jag det snarast som en fördel att jag har ett jobb att gå till och kan ha kvar ett socialt sammanhang.

Källarmästaren Mats Broström är delägare i krogklassikern Restaurang Grodan som funnits i samma lokaler vid Stureplan i Stockholm sedan 1980-talet. Den här eftermiddagen har några få

sällskap slagit sig ner på restaurangens uteservering.
Krogen har sett bättre dagar, konstaterar Mats Broström.
– Nu är vi tillbaka där vi var i våras, säger han och syftar på att restauranggästerna återigen har försvunnit efter de åtstramade riktlinjerna.
Mats Broström har varit krögare i 36 år. Med sina 65 år är han bland de äldre i personalstyrkan, som i huvudsak består av unga. Men han har inte varit särskilt orolig över att smittas själv.– De flesta håller avstånd och vi har interna regler, så det har fungerat bra, säger han.
På Grodan har en tredjedel av borden tagits bort för att det ska gå att hålla avstånd.
Munskydd används inte och de flesta i personalen åker kollektivt till jobbet. Mats Broström har valt att ta bilen under pandemin. Men på hemmaplan finns synpunkter om han verkligen ska vara på plats alls.
– Min fru tycker inte jag ska åka in till jobbet, säger Mats Broström.
Hittills har två av de 60 anställda blivit konstaterat smittade, med

milda symtom. Båda blev sjuka i mars-april. Nu måste alla med symtom stanna hemma men det tog ett tag innan Mats Broström insåg allvaret, medger han.

– Det var en tjej som hade fått covid-19 av sin kille. Hon ringde och sa att hon kanske borde vara hemma eftersom hon var lite förkyld och hostig. Lite okunnigt tänkte jag då att det inte gjorde något om hon kom in, säger han.

Restaurang Grodan har påverkats direkt av myndigheternas riktlinjer. När det var som minst gäster i våras var omsättningen omkring 10 procent av vad den brukar vara ett vanligt år, nu är den ungefär 25 procent av vad den brukar i november.

Permitteringarna omfattar nu 60 procent av personalen.

– Vi har inga gäster, säger Mats Broström och fortsätter:

– Vi kan inte jobba hemma. De som inte jobbar är permitterade och har ledigt och kanske kan lägga mer tid på sina barn till exempel. På så sätt är det positivt.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se
Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se

Ledare: Varje vecka med vaccin räddar liv

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Covid-19 förutspåddes av många intellektuella bli viruset som slutligen tog död på globaliseringen. Men att de snabbtillverkade profetiorna om globaliseringens undergång var en förhastad slutsats kunde konstateras redan i somras, när just global handel löste bristen på sjukvårdsmateriel, från munskydd till testkit.

Och när vacciner nu börjar bli redo att introduceras är det vinstdrivna multinationella läkemedelsföretag som står för genombrotten. Trots retoriken om ökat nationellt ”oberoende” har få röster höjts för att invänta nationellt framtagna vacciner. Tvärtom har samma företag tagit sig an lösningar också kring stora delar av logistiken. ”Vår distribution bygger på ett flexibelt just-in-time-system som skickar

de frysta flaskorna direkt till användningsstället”, berättar Pfizers Sverige-vd Malin Parkler (DI 24/11).
Så kan vacciner anlända och – i bästa fall – sätta punkt för det undantagstillstånd som världen befinner sig i. Men då måste också politiker och myndigheter klara av sina uppgifter.
I tyska delstater förbereds nu stora vaccineringslokaler och man pratar om mobilisering av militär och civilsamhälle för att låta vårdpersonal koncentrera sig på själva vaccineringen (Deutsche Welle 26/11). I några sådana centrum har man redan använt låtsaspatienter för att testa logistiken kring själva genomströmningen (SR 27/11).
I Sverige lyser motsvarande nyheter med sin frånvaro. Och det är inte konstigt: Några liknande åtgärder syns inte i Folkhälsomyndighetens redovisade nationella plan.
Så hur ska det i stället gå till?
Vi ska inte hoppas på för mycket när vaccin nu är aktuellt – det är vad Folkhälsomyndigheten försöker förmedla till en befolkning som längtar efter att få tillbaka sina liv. Därmed avviker

myndigheten ännu en gång från andra länders agerande. Kontrasten till USA:s ledande smittskyddsexpert, Anthony Fauci, kunde inte vara större. Entusiastiskt förklarar han att kavalleriet är på väg: sluta inte skjuta, håll ut! När det sedan ett år så efterlängtade slutdatumet inte längre bara är en illusion, utan en potentiell verklighet, så blir det lättare att kämpa vidare med restriktionerna.

Så vad är det som gör generaldirektör Johan Carlson så avvaktande? Säkerhetskraven är förstås en legitim anledning till att vaccinering kan ta tid. Men det är ju inte typen av vaccin som skiljer Sverige från andra länder. Vad som däremot utmärker oss är att vi i Sverige har haft påtagligt svårt att förbereda oss för det som ännu inte skett i pandemin. Vi har redan haft en testverksamhet vars kvalitet bara kan beskrivas som underkänd. Och som genomförts av samma regioner som nu får i uppgift att genomföra vaccineringen.

Genom att förväntningarna sänks minskar kanske också besvikelsen när köerna börjar ringla utanför vårdscentralerna?

Sveriges organisation har vid flera nutida katastrofer, från tsunamin till återkommande större skogsbränder, varit otillräcklig vad gäller mobilisering i krissituationer. Det delade offentliga ansvaret har ofta visat sig vara ingens. Sannolikt är det i vetskap om detta som Folkhälsomyndigheten i jämförelse med sina kollegor i andra länder är påtagligt behärskad i sin entusiasm över covidvaccinernas snara ankomst. Men frågan är om inte Folkhälsomyndigheten här gör om samma misstag som i våras: genom otydlighet med att testning skulle prioriteras blev startsträckan också onödigt lång. Och nu sticker Sverige återigen ut när Johan Carlson tonar ner förväntningarna på vaccinet. Kanske är det svininfluensan som spökar. Carlson och Anders Tegnell blev representanter för vaccinationerna även då – och fick sedan förklara för föräldrar varför ett antal barn drabbats av narkolepsi.

Men 2009 såg vi inte alternativkostnaden: hur många hade dött om vaccinationerna inte hade genomförts? Denna gång vet

vi vilken förödelse för samhällets varje del som det innebär att vänta på ett coronavaccin.
Vi har i Sverige vant oss vid höga dödstal. Men vi får inte bli likgiltiga inför dem: varje förlorad vecka i vaccinationer innebär att människor förlorar sina föräldrar, syskon och grannar.
DN 2/12 2020

Fallet med mannen i lägenheten är fundamental fasa

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Avslöjandet om mannen i lägenheten låter som ren skräck. I nästan 30 år påstås han ha hållits isolerad av sin mamma på en adress i Haninge. Mannen sägs ha varit plågad av sår, tandlös och

med ett underutvecklat språk. Bostaden beskrivs som skitig och rörig. Till Expressen säger kvinnan som slog larm: ”Ingen kan ha städat hemmet på många år.”

Om det som sägs är korrekt är det en fundamental fasa som kommit i dagen. Att hållas borta från vanlig mänsklig kontakt, att berövas språk, intryck och mänsklig omvårdnad – vad gör det med en människa?

Hur ser en dag ut i livet för den som tvingats in i en sådan bubbla? Vilka mekanismer får någon att utsätta en annan för det?

Scenariot känns igen från såväl litteratur och film som från uppmärksammade verkliga fall. Tankarna går till den bayerske pojken Kaspar Hauser på 1800-talet, men så sent som förra året avslöjades en familj i Ystads kommun som hållit sina barn borta från skolan och låtit dem leva ”ett begränsat och isolerat liv”, enligt en dom i kammarrätten.

Det är mycket vanskligt att dra några slutsatser av det skedda i Haninge innan det utretts grundligt. Hur kan det vara möjligt att hålla en människa

borta från samhället i flera decennier? Vilka myndigheter har misslyckats med sitt uppdrag? Enligt de första uppgifterna ska mamman ha tagit sin son ur skolan när han var i 12-årsåldern. Det vore i så fall inte första gången som den svenska skolplikten bara är ett ord. Vi har sett för många fall där skolan inte velat eller vågat slå larm när elever försvunnit, inte minst i samband med hederskultur. Även här tycks något ha gått oerhört fel. En fråga som samtidigt måste ställas är: Hur skulle ett samhälle se ut där det är komplett omöjligt att hålla en människa borta från alla granskande ögon?

När sådana här tragedier uppdagas finns ofta psykisk ohälsa i bakgrunden. Hur långt ska vi gå för att upptäcka den hos medborgarna, i hur strama tyglar och under vilken övervakning ska de hållas som lider av den? Hur ska man säkra att de inte får makt över andras liv?

Det kommer aldrig gå att förena människors integritet och autonomi med ett hundraprocentigt skyddsnät. Vad vi kan göra är att dra lärdom av

fall som med mannen i lägenheten i Haninge.
Vems ansvar – utöver moderns – var han?
Vem är det som har felat?
Vad är det som måste till för att det inte ska bli fler som han, ensamma, övergivna, bortglömda, bestulna på 30 år av ett normalt mänskligt liv?

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

Tegnell: Väldigt osäkert hur mycket vaccin Sverige får

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Vaccineringen mot covid-19 väntas komma i gång inom en månad. Flera länder har utlovat att hela befolkningen ska få vaccin före sommaren och att

livet då kan återgå till det normala. Statsepidemiolog Anders Tegnell är mer återhållsam.

– Ska vi gå på de vacciner vi känner oss hyfsat säkra på kommer det att ta en bit efter sommaren, säger han.

Dagligen kommer uppgifter om hur nära förestående ett godkännande av vaccinerna från Pfizer-Biotech och Moderna är. Det har bland annat fått Storbritanniens premiärminister Boris Johnson att utlova en återgång till ett normalt liv före sommaren.

Statsepidemiolog Anders Tegnell vill inte göra några sådana utfästelser och regeringen säger att svenskarna ska vara förberedda på att leva med coronarestriktioner under hela nästa år.

– Vi kommer förstås att se till att det vaccin som Sverige får tillgång till kommer ut till regionerna så fort det finns tillgängligt, säger Anders Tegnell, som anser att regionerna ligger långt fram i sin planering.

– Sedan är det fortfarande väldigt osäkert i vilka mängder vaccinet kommer ut och under vilken

period. De stora vaccintillverkarna som vi har skrivit avtal med har pratat om leveranstider under ett till två år. Samtidigt skrivs det hela tiden nya kontrakt och nya leverantörer av vaccin kommer ut på banan.
– Vår bedömning utifrån den information vi har hittills är att det är svårt att tro att vi skulle nå upp till så höga nivåer av vaccinations-
täckning i Sverige att man kan gå tillbaka till ett normalt liv redan före sommaren. Har vi tur så kanske det blir så. Vi tycker att det är viktigt att vara så realistiska som möjligt, men det är ett rörligt mål.
Hur stor del av svenskarna måste vaccinera sig för att det ska bli möjligt att återgå till ett normalt liv?
– För att helt frångå alla restriktioner och släppa det skydd vi har för äldreboenden och liknande, då måste man förmodligen vara uppe på ganska höga nivåer, kanske 60–70 procent. Men det är svårt att säga, för det finns ännu ingen kunskap om det här. Vi vet att spridningen av den här sjukdomen är väldigt oregelbunden och delvis

svårförklarlig. Därför kan vi inte tillämpa de gamla modeller som vi normalt använder för att säga när en nivå av vaccination kommer att trycka bort smittan på ett sätt som gör att framför allt äldre och personer med svåra sjukdomar kan känna sig trygga.
Sammanlagt har 260 758 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige, varav 17 629 sedan i fredags. 6 798 har avlidit i sviterna av covid-19, på tisdagen redovisades 117 nya dödsfall.
– Vi har en ökande spridning i alla åldersgrupper just nu. Alla regioner har fall på iva och även vad gäller dödstalen ser vi en fortsatt uppgång, sade Tegnell på tisdagens pressträff.
Enligt Anders Tegnell ser Europa ut att ha nått en platå, även om utvecklingen ser väldig olika ut. I länder som Belgien och Nederländerna är nedgången snabb.
– Europa har möjligen varit uppe och toppat den här gången, men sedan får vi se hur utvecklingen fortsätter.
Folkhälsomyndigheten hade utlovat rekommendationer om resor i samband med julhelgerna,

men beskedet dröjer till nästa vecka.
– Många på myndigheten arbetar väldigt hårt med det här just nu, säger Anders Tegnell.
Samtliga regioner har nu haft lokala allmänna råd i ett antal veckor, allra längst i Uppsala där restriktionerna trädde i kraft den 20 oktober. Under den tiden har smittspridningen ökat överallt, men enligt Anders Tegnell är det svårt att veta hur situationen hade varit utan skärpta restriktioner, men det ser ut som att ”vi är på väg att platta till kurvan”.

Går det att säga om råden fungerar olika bra i olika regioner?
– Vi försöker få fram data om det, men vi har ju sett att smittspridningen är väldigt olika i olika regioner. Om det går att koppla till de allmänna råden är svårt att veta. Vi håller också på att titta på indirekta faktorer som hur mycket man handlar och hur mycket man åker med kollektivtrafiken, men den datan har vi inte hunnit sammanställa än.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Fakta. 117 nya dödsfall

117 nya dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten. Därmed har totalt 6 798 smittade avlidit i landet.
Sammanlagt har 260 758 personer bekräftats smittade av covid-19 i Sverige.
Dela

Friska barn ska vara hemma om någon i familjen har covid

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Symtomfria barn i förskolan och grundskolan ska stanna hemma om någon i familjen har covid-19. Det är Folkhälsomyndighetens nya

rekommendation. Sedan tidigare gäller det för gymnasieelever.

– Det är en viktig förändring som kommer att innebära större tydlighet i skolan, säger utbildningsminister Anna Ekström.

Råden, som publicerades på Folkhälsomyndighetens hemsida på tisdagsförmiddagen, lyder att symtomfria barn och unga ska stanna hemma om någon i familjen har konstaterad covid-19. Förändringen började gälla i går, tisdag. Sedan tidigare gäller rekommendationen för äldre elever, bland annat i gymnasieskolan.

– Förskolan och skolan är viktiga för barn och elever, vilket har blivit än mer uppenbart under pandemin. Skolan och förskolan är också arbetsplatser, där många personalgrupper just nu har en väldigt tuff arbetssituation. Det beror bland annat på hög personalfrånvaro. Då är det viktigt att reglerna är glasklara. Den justering som Folkhälsomyndigheten presenterar i dag skapar en sådan tydlighet, vilket är mycket positivt, säger utbildningsminister

Anna Ekström (S) under en pressträff.
Utbildningsministern nämner även den ändring av regelverket för gymnasieskolan som förra måndagen trädde i kraft. Den innebär att gymnasieskolan enklare kan övergå till mer distansundervisning. Hon menar att varken tisdagens besked eller det tidigare beskedet för gymnasieskolan får leda till att skolor förbiser de vanliga rekommendationerna som finns, gällande trängsel och hygien.
– Jag vill att lärare, förskollärare, barnskötare, rektorer, elevhälsopersonal och all personal i skolans värld ska veta att jag och många med mig ser det hårda arbete som utförs, och vilka svåra förutsättningar som jobbet utförs under. Det är ett slit som är viktigt för våra barn och elever. Som innebär att de får den kunskap och den trygga vardag de behöver, säger Anna Ekström.
– Vi jobbar med att se över stödmaterial, så att lärare och rektorer kan fokusera på undervisningen, på ett sätt som inte drabbar eleverna. Jag för en nära dialog med Skolverket om

vilka tillfälliga ändringar som kan lätta på lärarnas arbetsbörda.
Frågor om varför rekommendationen inte har kommit tidigare bör riktas till Folkhälsomyndigheten, menar Ekström, och säger att hon tycker att det är bra att förändringen nu sker.
– Friska barn ska som huvudregel gå i skolan. Men om övriga familjemedlemmar är i karantän kan det uppstå besvärliga situationer, om till exempel ett barn ska följas till förskolan. Min bedömning är att förskolans personal ska få fokusera på det viktigaste, nämligen omsorg och lärande, säger Ekström.
Hon lyfter att det är viktigt att skolorna kan hålla öppet, som den trygga plats de är för många barn. Hemundervisning för barn som måste stanna hemma är inte aktuellt.
– Man har inte rätt till hemundervisning. Däremot finns en möjlighet för skolan att via distansundervisning se till att barnen får hemuppgifter. Distansundervisning kan också hållas om skolan bedömer det som lämpligt, säger utbildningsministern.

Behöver barnet skollunch när det studerar hemifrån kan vårdnadshavare ringa rektorer. Det är ingen rättighet, men familjer kan be om stöd med skolmat och hemuppgifter.
– Vi försöker se över hur skolan ska kunna fungera så bra som möjligt, men några lätta lösningar finns inte.

Jenny Nyman
jenny.nyman@dn.se

Fakta. Så länge ska skolbarn stanna hemma

Vid symtom som varar över ett dygn – även mildare som hosta eller lätt halsont – ska man stanna hemma i minst sju dygn, även om man inte testat sig. De sista två dagarna hemma ska man vara symtomfri.
Vid symtom bör skolbarn testa sig för covid-19 – gäller alla skolbarn från förskoleklass och äldre. Se 1177.se för hur du gör i din region.
Om man inte fått testsvar gäller ovanstående regler om stanna hemma i minst sju dygn.
Varar symtomen i mindre än ett dygn gäller att man kan återgå till skolan efter 48 symtomfria timmar.

Familjeisolering: Är någon man bor med smittad ska man stanna hemma i sju dagar och testas efter fem dagar för att minska spridningsrisken. Gäller sedan den 1 december även skolbarn. Källa: Folkhälsomyndigheten

Privata företag vill massvaccinera svenskarna: ”Gemensamt problem”

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

När Sverige snart ska börja massvaccinera mot covid-19 säger företaget Werlabs, som utfört antikroppstester, att det har kapacitet att vaccinera ett par miljoner svenskar på ett halvår. Det gäller bara att frågan

ställs av myndigheter och att det finns tillräckligt med vaccin. Det privata tandvårdsbolaget Aqua Dental efterlyser en snabbutredning som ger tandläkare rätt att ordinera vaccinationer så att de kan hjälpa till med vaccineringen.

Sverige gör sig redo att inleda vaccineringen någon gång efter jul- och nyårshelgerna.

– Trots att vaccin ska finnas tillgängliga inom kort har vi inte sett någon plan för hur man i praktiken ska hantera massvaccination med en pågående pandemi på ett effektivt sätt, men vi ser oss som en naturlig del av vården och att vi är lämpliga att göra detta, säger Henrik Augustsson, som är vd för Aqua Dental.

Han uppmanar till kreativitet i en tid då vården redan är belastad. Med dagens regelverk anses tandläkare, enligt Socialstyrelsen, inte lämpliga att utföra vaccinationer.

– Vår bild är att tandläkare dagligen utför ett potentiellt mer riskfyllt arbete när de sätter bedövningar med sprutor i munnen på våra patienter än vad vaccinationer skulle innebära. Vi

hoppas att Socialstyrelsen nu gör en ohyggligt snabb utredning, säger Henrik Augustsson.
Han har diskuterat saken med kolleger i branschen och menar att en stor del av tandvården skulle kunna delta.
– Det finns väldigt många tandläkarmottagningar med en massa behandlingsrum där patienter tas emot varje dag. Vi har ju vanliga patienter, men vi har också en möjlighet att ställa om kliniker och avvara delar av kliniker för att ha ett snabbspår för vaccineringar. Det skulle avlasta vården.
Företaget Werlabs, som utfört nästan 300 000 antikroppstester under pandemin, säger sig också redo att rycka in.
– Vår inställning är att pandemin är ett gemensamt problem och att alla måste hjälpas åt. Till vardags genomför vi stora volymer av tester, men blir vi tillfrågade att hjälpa till med vaccinationer så ställer vi upp, säger Werlabs vd Henrik Forsberg.
Enligt Forsberg har företaget en betydande kapacitet att vaccinera en stor del av befolkningen.
– Först måste det finnas tillgång till vaccin och sedan beror det på

under hur lång tid vaccinationen ska utföras. Men vi kan vaccinera ett par miljoner svenskar under tre till sex månaders tid, säger han.

EU har köpt in doser av olika vaccin som Sverige får del av och som sedan ska fördelas i regionerna. Svenska myndigheter har listat grupperna som först ska vaccineras: invånare äldre än 70 år, riskgrupper och anställda inom hälso- och sjukvård.

Kan företag som Werlabs komma över vaccin vid sidan om den ordningen och erbjuda exempelvis företag att vaccinera sina anställda där?

– Det är viktigt att vi följer den prioriterade ordning som myndigheterna fastställt, vi måste ha förtroende för den processen och för bedömningen av vilka som är i störst behov först. Den breda allmänheten får kanske tillgång till vaccin till sommaren, säger Henrik Forsberg.

Som en fördel för bolaget pekar Henrik Forsberg på dess integrerade system som gör det möjligt att få till en obruten fryskedja för de vaccin som ska

förvaras i kolsyrefrysar i minus 80 grader.
– Det är en tillgång när man i stor skala ska administrera två doser vaccin på ett patientsäkert sätt, påpekar han.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

”Låga förväntningar på vaccin väcker oro”

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Coronaviruset. I nio månader nu har Sverige varit sist på pucken i precis alla delar när det gäller bekämpning av pandemin: nedstängning, smittspårning och skyddsutrustning. Nu kanske vi

snart har ett vaccin och ute i världen hurrar man. Men från Folkhälsomyndighetens håll gör man allt för att platta till förväntningskurvan. Då blir jag riktigt orolig!
Är vi sist på pucken igen? Finns några avtal ens? Har vi någon vaccinationsplan?
Gunilla Mattsson, Sollentuna

Kvinna anhållen – misstänks ha hållit sin son instängd

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Den 70-åriga kvinna som misstänks för att ha hållit sin son instängd i en lägenhet i närmare 30 år har nu anhållits. Den 41-årige sonen vårdas på

sjukhus för sina skador. Han har enligt polisen själv berättat att han hållits inspärrad mot sin vilja under en längre tid.

– Vi ska kartlägga hur han tycks ha försvunnit från samhället, säger kammaråklagare Emma Olsson.

I söndags kväll hittades en 41-årig man i en lägenhet i Haninge kommun i Stockholm. Han misstänks ha hållits instängd i 28 år av sin mamma, vilket Expressen var först med att berätta.

– Han blev anträffad av en släkting i bostaden som slagit larm. Kvinnan är anhållen misstänkt för olaga frihetsberövande, grovt vållande till kroppsskada och grovt vållande till sjukdom, säger Emma Olsson, kammaråklagare vid Södertörns åklagarkammare till DN.

Kvinnan, som är 70 år, har anhållits och under onsdagen ska åklagaren ta ställning till om hon ska begäras häktad. Kvinnan förnekar brott.

När en kvinnlig släkting till mannen tog sig in i bostaden fann hon den smutsig och rörig och i köket fann hon den 41-årige

mannen knappt talbar. Han var, enligt släktingen, svårt medtagen, tandlös och hade stora variga sår på benen.
– Han kände igen mig och viskade mitt namn gång på gång, säger släktingen till DN.
Sonen fördes till sjukhus och åklagaren Emma Olsson bekräftar för DN att mannen behövt opereras på grund av sina skador.
– Han får fortsatt vård för de fysiska skadorna han har, vilka skador det är kan jag inte gå in på än, men han har opererats för dem, säger Emma Olsson.

Efter att sjukhuset larmat polisen kom en patrull till platsen och hörde sonen:
– I samtal med mannen framkom att han mot sin vilja varit inspärrad under ”en längre tid”. Misstankarna riktades mot mannens mor. Vi ska genomföra fördjupade förhör med mannen och kvinnan. Mannen vårdas fortsatt på sjukhus, skadorna ska ej vara livshotande. Under dagen kommer vi att genomföra en brottsplatsundersökning i lägenheten och flera förhör, säger Ola Österling på Stockholmspolisen.

Varför har han inte kunnat larma om hjälp innan?
– Vi vet inte varför han inte kunnat slå larm innan. Vi ska kartlägga hans levnad, hur den här människan tycks ha försvunnit från samhället. Vi kommer att höra en hel del vittnen, säger Emma Olsson.
Enligt kammaråklagare Emma Olsson tyder mycket i nuläget på att den 41-årige mannen hållits inspärrad i 25–30 år.
– Vi ska nu ägna oss åt att svara på frågan hur länge och varför.
– Polisen har meddelat att mannen är talbar och förhör kommer att genomföras med honom under onsdagen.
Huruvida familjen är känd av myndigheterna sedan tidigare ska nu utredas under de närmaste dagarna, enligt åklagaren. Enligt en släkting till mannen ska den 71-åriga kvinnan ha tagit sonen ur skolan i sjunde klass, och isoleringen från samhället tros ha börjat då.
Grannar i området är chockade över misstankarna. En granne som bor i närheten säger att han aldrig märkt någonting förrän polisen ringde på hans dörr på söndagskvällen.

– Jag har mött henne på gården, en äldre ensam dam. Jag har vetat om att hon har vuxna barn, men utgått från att hon bott själv. Jag förväntade mig inte att det skulle finnas en person till i hemmet.
En kvinna som bott i området sedan 90-talet säger att hon vetat om att kvinnan har barn men att hon aldrig sett något av dem.
– Jag har alltid tyckt att det är så konstigt att jag sett kvinnan så lite över huvud taget. Man måste väl gå och handla? Tänk vilket öde så här nära, det är helt otroligt, säger kvinnan.

Det pågår just nu en omfattande kartläggning av den aktuella familjen, men enligt uppgift till DN förekommer familjen inte i några pågående utredningar hos den kommun där de är bosatta.
Håkan Filipsson, pressansvarig på Haninge kommun, säger att man samarbetar med polisen.
– Vi kan inte säga så mycket mer än att vi samarbetar med polisen och kommer att hjälpa till med allt som behövs.
Haninge kommun ska inte ha några pågående utredningar gällande familjen. Kommunen ska heller inte ha hittat några

uppgifter om mannens skolgång. Man vet inte var eller hur länge han har gått i skolan.
Den aktuella lägenheten är en bostadsrätt som förvaltas av HSB.
– Sedan vi tog över fastigheten 2016 har det inte varit någon orosanmälan, felanmälan, eller anmälan om störning. Allt har verkat korrekt. Vi önskar att vi hade fått reda på något tidigare så vi hade kunnat agera, säger Sofie Roy, vice vd och affärsområdeschef på HSB förvaltning.
Bostadsrättsföreningens styrelse ska ha fått reda på fallet genom medierna.
– Hela situationen är enormt tragisk. Alla är väldigt illa berörda och vi försöker stötta så mycket vi kan, säger Sofie Roy.

Linda Hjertén
linda.hjerten@dn.se
Marijana Dragic
marijana.dragic@dn.se
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Dela

Släktingen: ”Han viskade mitt namn gång på gång”

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Släktingen chockades när hon gick in i lägenheten för första gången på decennier. I rummen låg drivor av smutsiga saker – och till sist hittade hon den 41-årige mannen svårt medtagen. Kvinnan säger till DN att hon länge larmat om att något inte stod rätt till:

– Ingen har trott på mig. Ingen.

Kvinnan, som är närstående till både den 70-åriga kvinna som bor på adressen i Haninge kommun och hennes 41-årige son, hade när hon kom till lägenheten i söndags inte varit inne där på 20–25 år. Att hon begav sig dit nu var för att hon fått höra att kvinnan befann sig på sjukhus.

När hon kom dit var lägenhetsdörren olåst. I de smutsiga rummen låg saker spridda överallt och huller om buller och det var mörkt och stilla.

I köket hittade hon den 41-årige mannen i mörkret.
– Där satt han ensam i en fåtölj i mörkret, och det var grejer precis överallt. En gatlykta lyser in genom köksfönstret och jag ser ett par ben sticka fram, säger hon.
Kvinnan, som är närstående till 41-åringen, berättar att mannen reagerade snabbt då han förstod att hon var i rummet.
– Han tittade på mig med stora ögon. Han kände igen mig och viskade mitt namn gång på gång.
Kvinnan säger att hon chockades över att se 41-åringen i lägenheten och visste till en början inte riktigt hur hon skulle hantera situationen. Men hon började med att fråga hur han mådde och om hon kunde göra något för honom. Sedan såg hon hans såriga ben.
– Det var fruktansvärt. Det var jättesvullet hela vägen från knäet ner till foten.
Men 41-åringen kunde stå och gå, även om han haltade när han försökte röra på sig. Det gick dock inte att få ner hans svullna fötter i några skor.
41-åringen hade knappt heller några tänder i munnen kvar, enligt kvinnan, och han menade

själv att han inte hade varit utanför lägenheten på många år.
– Jag frågade honom själv, hur länge tror du att du inte har varit utanför lägenheten. Jag var chockad och kommer inte riktigt ihåg, men jag tror att han sa 15 år.
Den närstående kvinnan berättar vidare att 41-åringen verkade orolig. Enligt släktingen har han varit isolerad från alla andra personer än sin 70-åriga mamma under en lång tid. Hon antog därför att han troligen skulle bli rädd om han skulle tas till exempelvis ett sjukhus. Därför bad hon honom om tillåtelse att få söka läkarhjälp – och till slut togs de till sjukhus.
Kvinnan berättar att hon sade till 41-åringen att ”du behöver aldrig komma tillbaks hit igen” med syftning på lägenheten där han misstänks ha hållits instängd i 28 år.
Hon berättar vidare att hon lovade 41-åringen att han skulle få bo under ordnade förhållanden i en gäststuga.
– Han såg ut som ett litet barn när jag sa att han kan få en dubbelsäng att sova i, att han får en egen tv och får göra precis det

han vill med sitt liv från och med nu, säger kvinnan.
När ambulansen kom och de åkte till sjukhuset var mannen nervös, berättar kvinnan vidare. På grund av den rådande pandemin fick hon inte följa med till sjukhuset, men lugnade mannen genom att säga att hon skulle ha kontakt med sjukhuset.
Har mannen något problem sedan tidigare?
– Nej, han hade inte det från början. Men nu har han ju det. Han är ju en jätteskadad människa. Det här är en människa som var en totalt normal pojke men som successivt sedan barnsben mer och mer blivit isolerad, säger kvinnan.
Enligt kvinnan har den 41-årige mannen blivit mindre och mindre exponerad för samhället, familj, släkt och vänner genom att han har hållits i lägenheten. Kvinnan menar att det är den 70-åriga kvinnan som sett till att den 41-årige sonen har kommit allt längre från samhället.
– Det har hela tiden varit ursäkter som att ”han mår psykiskt dåligt, han orkar inte träffa folk”. Men det är ju hon som har sett till det

här. Han har inte varit så från början, säger kvinnan.
Kvinnan berättar att hon själv har varit i något av en mardrömstillvaro där hon under många år har larmat om att något inte står rätt till med den 70-åriga kvinnan och hennes son. Hon berättar att hon bland annat har lyft frågan till släktingar, men också myndigheter i möten med socialtjänst och sjukvård.
Svaret från alla har varit att det inte är något brott som har begåtts, och att 41-åringen och hans mamma har en egen vilja att leva som de vill. Men den närstående kvinnan har aldrig accepterat detta.
– Ingen har trott på mig. Ingen. Ingen.
Den 70-åriga kvinnan förnekar brott, enligt åklagaren.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

De vet vad unga går igenom

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Undrar du vad dina tonårsbarn har för funderingar kring sex, relationer och psykisk hälsa? Kanske föredrar de information, frågelådor och chattstöd på internet framför att diskutera sådant med sina föräldrar. Verksamheterna Umo.se och Tilia har lyckats få en inblick i ungdomars situation – en inblick som andra vuxna kanske saknar.

Tonårstiden

Del 3

Vad händer egentligen i tonåren? Hur ska man som förälder hantera den och vad tycker tonåringarna själva om tiden som på många sätt formar en? I Insidans serie undersöker vi flera aspekter av tonåren. De tidigare delarna i serien publicerades den 26/11 och 30/11.

Hur ska man hantera gymnasievalet när föräldrarna ständigt är på en och man själv

inte vet vad man ska välja? Är det bra att ha blivit beroende av en träningsapp och vara tvungen att träna varje gång man ätit någonting? Och ”varför gjorde det så ont när vi hade samlag första gången?”.

Det är frågor som unga ställt till Umo.se – inte att förväxla med ungdomsmottagningarna – webbplatsen för 13–25-åringar med information om sex, hälsa och relationer. Umo finansieras av alla regioner i Sverige, får 900 000 besök i månaden och når ut till en övervägande majoritet av landets ungdomar.

”Att det gjorde ont kan bero på att du inte var tillräckligt våt och upphetsad. Det kan också bero på att du spände dig för att du var nervös”, inleder Therese Zetterqvist Eriksson, samordnande barnmorska på Umo, sitt svar till den anonyma tjejen som ställde den sistnämnda frågan.

De vanligaste frågorna handlar om tjejers och killars könsorgan, sex och skydd mot graviditet, enligt Umo. Psykisk ohälsa, mens och kärlek är andra stora kategorier och frågor om sexuella övergrepp, mobbning och våld

förekommer också i mindre utsträckning.
Några vanliga funderingar bland unga handlar om självkänsla. Det kan vara tankar om att kroppen är fel och att man tycker att man har för liten penis, för små eller stora bröst och att man är för tjock, smal eller kort. Andra funderingar kan handla om hälsa. Omkring 60 frågor om oro för coronaviruset har kommit in sedan i mars.
Therese Zetterqvist Eriksson arbetar främst med den anonyma frågetjänsten på webbplatsen och hon är den som bedömer vem som kan svara bäst på frågorna som kommer in. Det kan vara barnmorskor som hon själv, kuratorer, sjuksköterskor, psykoterapeuter, psykologer eller hudläkare. Hon läser alla svar före publicering.
– Jag granskar språket, fakta, om det är rätt ton och om det är normkritiskt. Om det är bra publicerar vi svaret, annars bollar jag tillbaka det om det finns några frågetecken. Cirka hälften av frågorna besvaras av oss på Umo.se, säger hon.
En av Umos framgångsfaktorer kan vara att de arbetar utifrån ett normkritiskt perspektiv, tror hon.

Det syns bland annat på webbplatsens illustrationer på ungdomar med olika hudfärg, kroppsform, kön och sexuell läggning. Therese Zetterqvist Eriksson berättar att Umo inte förutsätter att en person som frågar om sex vill ha det med motsatt kön. På samma sätt antar de inte att alla har bil, trädgård, sommarstuga eller bor med sina föräldrar. Umo anpassar också sitt språk så att det ska vara lätt att läsa och förstå.

De yngre ungdomarnas frågor skiljer sig från de äldre ungdomarnas.

– I tidiga tonåren är det mycket pubertetsfrågor. Killar frågar om sin penis och när de kommer att växa och om de alltid kommer att vara korta. Tjejer ställer frågor om sina bröst och mens, säger Therese Zetterqvist Eriksson. Frågor om vänskap och kärlek är också vanliga bland de yngre tonåringarna, berättar hon. Personer i 15–16-årsåldern ställer många frågor om sex och preventivmedel. I senare tonåren är det mycket frågor om kroppen, könsorganen, om man slutat växa, om flytningar och att testa sig för könssjukdomar. Bland unga

vuxna är frågor kring att inte ha jobb eller egen bostad, bli dumpad och otrohet vanliga.
Kroppsidealen i samhället har förändrats över tid, vilket även påverkar ungdomarnas frågor och funderingar. Förr ville tjejerna ha mindre rumpor men nu vill de veta hur de ska göra för att få större, berättar Therese Zetterqvist Eriksson. I och med att porr är mer lättillgängligt finns frågor kopplat till det, som var man hittar snällare porr och om sex i verkligheten är likadant.
Den digitala utvecklingen har lett till att bråken har flyttat in bakom skärmen och att känsliga bilder – nakenbilder och foton tagna på fyllan eller när man haft sex – kan spridas på nätet. Det kan i sin tur leda till större konsekvenser i dag, menar hon, och berättar att många undrar hur de kan skicka bilder på ett säkert sätt.
Men hon ser även fördelar med nätet, då man kan hitta någon att skriva till och våga berätta vad man känner.
De fördelarna ser även Annso Blixt, grundare av den ideella föreningen Tilia som verkar för tonåringars och unga vuxnas psykiska hälsa. Sociala mediers

negativa aspekter lyfts ofta upp i sammanhang där ungas psykiska hälsa diskuteras. Enligt Annso Blixt är det en förenklad bild.
– Det finns så klart unga som scrollar och blir jättepåverkade, säger hon.
Men roten till problemet är inte de sociala medierna i sig, utan bristande självkänsla, jämförelse med personerna man ser där och att som ung inte ha verktygen för att hantera intrycken, menar hon.
Några positiva aspekter med de sociala medierna som hon lyfter upp är sammanhangen som uppstår där, som unga annars inte skulle ha. Att kunna prata med andra anonymt har möjliggjort för många att berätta att de inte mår bra.
Tilia är tänkt som ett komplement till vårdbehandling, då psykisk ohälsa inte behöver vara kopplad till en diagnos eller sjukdom.
– De flesta som mår dåligt i dag är ju de med ångest och oro, de som kanske inte ska vara i vården, säger Annso Blixt.
– Det finns lika många ångestanledningar som individer. Därför är hon försiktig med att generalisera och peka ut grupper som mår dåligt. Alla med psykisk

ohälsa känner inte igen sig i de vanliga mediala bilderna, som att killar mår dåligt på grund av machokulturen och tjejer eftersom de är prestationsprinsessor, berättar hon.
Däremot är hon säker på att skolstress är ett utbrett problem bland unga, då Tilia stött på det många gånger sedan starten 2012. Breddar man bilden ytterligare ser man att vuxenvärlden inte riktigt finns där för ungdomarna.
– Psykisk ohälsa, ångest och stress kan vara en reaktion på ett samhälle som kräver väldigt mycket av de unga. De känner sig inte lyssnade på av vuxna, säger Annso Blixt.
Hon berättar att vuxna också kan påverkas av sociala medier och bli frånvarande när de använder dem.
– Det kan orsaka stress då de inte kan stänga av, vilket kan påverka relationen med barnen. Det är inte de vuxnas eller ungas fel, utan felet är kraven som samhället har på oss, säger hon.
Vilka krav då?
– Det kan vara att man är icke-vit, inte lika smal som idealbilderna, vem man ska tycka om och att

man inte lyckats med karriären som samhället tycker att man ska lyckas med. Kanske känner man sig född i fel kropp, fortsätter Annso Blixt.
En ungdom som hon pratat med förklarade ”alla krav” med att berätta om sin bild av hur en vanlig dag ser ut för andra. Den innefattade att gå upp tidigt, hinna träna, vara pigg, gå till jobbet, orka vara social, hämta barnen och hinna med en aktivitet.
– Då sa jag ”aha, är det så du tror att omvärlden tar sig an sin vardag? Då förstår jag att du känner att du misslyckas med allt”, säger Annso Blixt.
Tilia arrangerar föreläsningar för unga och vuxna och håller i lägerverksamheter runt nyår och på somrarna. Annso Blixt berättar att föreningen når ut till tiotusentals unga, varav många via nätet där de har en stödchatt med 2 500 konversationer per år. Att Tilia faktiskt lyssnar på ungdomarna tror hon bidragit till deras framgångar.
– Unga känner att stöd ofta inte är utformat utifrån hur de vill ha det. Det finns inte tillgängligt på tider

och platser som de är trygga med, säger hon.
Tilias chatt, där man kan vara anonym, finns på nätet och är öppen på kvällar, inklusive helgkvällar, alltså på en plats och vid tider som unga är bekväma med. Volontärerna som chattar med dem står presenterade med namn och egna erfarenheter av psykisk ohälsa, då identifikation efterfrågas av ungdomarna.
Många unga som utvärderar Umos anonyma frågetjänst berättar att de inte kunde ställa sin fråga till någon annan, då det känts för känsligt och privat.

– Det är inte alltid man vill prata med den vuxna om sex, säger Therese Zetterqvist Eriksson.
Annso Blixt påminner vuxna om att ta hand om sig själva med. Är man påfylld med energi blir det lättare att lyssna aktivt på barnen. Kanske föredrar ungdomen att berätta något i bilen när man inte har ögonkontakt. Det kan också vara lättare för ungdomen att uttrycka sig skriftligt.
Båda förklarar att unga själva kan bli oroliga när de ser att föräldrarna är det eller har en tendens att bli det. Har föräldern det jobbigt eller blir rädd och

orolig i stället för att lyssna, kan unga ta på sig ett ansvar för föräldern och dra sig för att berätta saker.
– Ha inte fullt upp i ditt eget liv och se till att inte allt de hör är ekonomiska problem och corona, tipsar Therese Zetterqvist Eriksson.

Christian Youhana
christian.youhana@dn.se

Fakta. Det här funderar unga kring

Sex
Finns det en åldergräns för sex, skydd mot graviditet, akut-p-piller, vad är okej sex, samtycke, ont vid sex, var det ett övergrepp?
Hälsa
Ätstörningar, över- och undervikt, oro för coronaviruset.
Relationer
Hur träffar man någon, dumpad, inga vänner, bråkigt med vännerna.
Självkänsla
Tankar om att man inte duger eller att ens kropp är ”fel”, till exempel för liten penis, för stora eller små bröst, vikt och längd. Orimliga krav på sig själv eller från vuxna hemma, går dåligt i skolan.
Alkohol/tobak/narkotika

Sluta röka, hur farligt är rökning, att dricka mycket eller ofta och dess konsekvenser. Oro för kompisar som dricker eller knarkar. Narkotika, ofta cannabis, för att döva ångest. Konstigt att aldrig ha druckit? Aldrig varit på fest, förväntningar.
Källa: Therese Zetterqvist Eriksson (Umo)
Fakta.

Umo
Lanserades 2008. In
Lanserades 2008. Initiativet kom från Föreningen för Sveriges ungdomsmottagningar, FSUM.

Förutom möjlighet att få svar på sina frågor från experter, kan man få svar från andra unga och dela med sig av egna berättelser eller erfarenheter. Det går även att läsa andras frågor och svar, allt är anonymiserat. Intervjuer med unga, podd och en katalog med landets alla ungdomsmottagningar finns också på webbplatsen.
Tre av fyra som använder frågetjänsten är tjejer.
Samarbetar med bland andra fysiska ungdomsmottagningar, elevhälsan, RFSU och Bris.

Har systersajten Youmo med liknande information på enkel svenska, engelska, arabiska, dari, somaliska och tigrinska. Den riktar sig till unga som är nya i Sverige men merparten av de 500 000 webbplatsbesöken per år är internationella, främst från Iran.
Källa: Therese Zetterqvist Eriksson, Umo.se.

Tilia
Grundades 2012 av Annso Blixt som noterade att unga efterfrågade något annat stöd för psykisk ohälsa än vård.

På teamtilia.se kan man chatta med och få stöd av volontärer. Tilia har också podd, blogg och mejlstöd. Föreningen håller i föreläsningar och workshops med syftet att stärka ungas självkänsla. Möjliggör för unga att höras i det offentliga rummet och vara med och påverka. Unga representanter från Tilia har ingått i referensgrupper för offentliga utredningar.
Källa: Annso Blixt, teamtilia.se.

Svårt att sluta vara främling

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Det är en fin historia (DN 15/11). Lars Öhman tyckte att villan kändes för stor för honom. Han lade ut en annons på Blocket, men var osäker: Hur skulle han kunna veta vilka som var vettiga och inte?

Först när han träffade Abbe Miri och Nour Hasan föll allt på plats. De kommer från Syrien, från Damaskus, och flydde när kriget kom närmare. Nu bor paret och Lars på var sin våning i hans hus, men det är mer än så, säger de alla tre. De har stor glädje av varandra. Nour tycker att Lars liknar hennes pappa.
För den som känner sig i underläge är det allra bekvämaste att bli passiv, och bitter, att intala sig att ens utsatta position är alla andras fel – det gäller vare sig man är född i Syrien eller i Sverige. Det kräver en hel del för

att hitta ett nytt sammanhang där man kan få vara behövd.
Och det är inte alla som orkar söka kontakt, gång på gång, och fortsätta försöka. Inte många som klarar att möta misstänksamma blickar med att gå fram och säga hej, presentera sig, förklara att man är nyinflyttad. Inte många som gör äppelmarmelad och går runt med till alla grannarna.
Det är inte heller alla som skulle öppna sitt hem för främlingar, inte alla som är beredda att våga lita på folk och ge dem en ärlig chans. För fokus i debatten må ligga mycket på invandrarna nu, och att de ska kamma sig och skaffa sig ett jobb – men då krävs det också att någon är villig att anställa dem.
Den processen tycks ibland gå fortare och smidigare på småorter där alla känner alla. Enligt siffror från Statistiska centralbyrån har fler av de syriska flyktingarna från 2015 jobb på landsbygden än i pendlarkommunerna nära storstäderna. Och det beror förstås delvis på att de behövs där – men kanske också på att det inte går att förbli en främling i ett litet sammanhang. Oundvikligen får

man konturer och förvandlas till
en person, en del av helheten.
Man blir Abbe, och Nour.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna.

Utbildnings-departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

Områden

Områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Högskola och forskning
- Studiefinansiering
- Vuxenutbildning

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- Utbildningsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Anna Ekström
Utbildningsminister

Matilda Ernkrans
Minister för högre utbildning och forskning

Genvägar

Genvägar

- Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

SW . 7957 Undervisning o d.

Utbildningsminister
Utbildningsdepartementet
"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Vuxenutbildning

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning
Utbildningsdepartementet
”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- Högskola och forskning
- Studiefinansiering

SW . 7957 Undervisning o d. Forskning

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

Områden

Områden

- Civila samhället och idrott
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

Om Kulturdepartementet

Relaterad navigering

- Kulturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Organisation
- Kontakt

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

Genvägar

Genvägar

- Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter
- Regeringens strategi för romsk inkludering
- Demokratin 100 år
- Kulturrådsbloggen

Aktuellt från Kulturdepartementet

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna
Kulturdepartementet
”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”

Amanda Linds områden

- Civila samhället och idrott
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

SW 70 Allmänt om konst o kultur.
SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)
SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
SW 796/799 Sport, idrott o d.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW 32 Statsvetenskap.

”Jag sa att jag hade ett helt annat synsätt”

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Den 11 juni fick Joacim Johansson, vd på Astrid Lindgrens Värld, ett samtal han aldrig glömmer. Det var från tillståndsenheten i Kalmar, som hade studerat den 18 hektar stora temaparkens hemsida. Öppningen var planerad till en knapp vecka senare.

– Ni tänker ju spela på flera teaterscener samtidigt och det får ni inte göra, var beskedet från polisen, säger vd-n ett halvår senare.

Enligt ordningslagen är det förbjudet eftersom allmänna sammankomster inte får överstiga 50 personer, upplyste tillståndsmyndigheten.

– Jag sa att jag hade ett helt annat synsätt och behövde ett skriftligt beslut för att visa ägarna och styrelsen. Då fick jag svaret att beslutet inte var fattat än. Det fick varningsklockorna att ringa: att det här handlar om

tolkningsfrågor, säger Joacim Johansson.

När parken öppnade portarna tog den in drygt tusen besökare varje dag – mot 8 000 till 10 000 en bra julidag – och spelade på flera scener.

Parallellt skickades riskanalyser och åtgärdsplaner till polisen. Även en skärmdump som visade att Filmstaden i Stockholm höll öppet i sina många salonger samtidigt. Samt en fråga om varför Astrid Lindgrens Värld i så fall inte fick hålla öppet.

– Vi fick ingen återkoppling från polisen och tvingades stänga. Senare sa polisen i Kalmar att hade vi bara tagit betalt vid varje scen så hade vi fått köra vidare på flera scener, säger Joacim Johansson.

Vad ligger logiken i att förhindra smittspridningen genom att ta betalt? undrar han.

– Ordningslagen är en trubbig lag för att förhindra smittspridning i vår verksamhet.

Astrid Lindgrens Värld överklagade hos Förvaltningsrätten. Den inställda säsongen uppskattas ha kostat parken 120 miljoner kronor i årets resultat.

Hur gör en kommun som råkar ut för detta?
Svar: de drabbade företagarna stöttar varandra och lokalpolitikerna bjuder riksdagspolitiker, representanter för regeringskansliet och Tillväxtverket till orten. Där tas gästerna runt på en vandring på temaparken för att få se hur stor den är.
En grupp bestående av kommunalrådet Jacob Käll (C), utvecklingschefen i kommunen Thomas Svärd, Joacim Johansson på Astrid Lindgrens Värld och ordföranden för Turistföreningen Kristina Alsér har lagt upp planerna.
De har haft regelbunden kontakt med Karin Helmersson (C) som är ordförande i den regionala utvecklingsnämnden i Region Kalmar.
Tillsammans har de pekat på vad tolkningen av ordningslagen ställde till med i Vimmerby.
– Efter ett tag upptäckte vi att rikspolitikerna hör vad vi säger, men att de inte förstår problematiken. Dels gick det trots allt ganska bra för besöksnäringen i Sverige i somras, vissa kommuner har klarat sig hyfsat.

Dels har man inte riktigt förstått att stöden som betalats ut inte alls är anpassade för verksamheter som har nästan alla intäkter under några få månader, säger Jacob Käll.

Till slut började saker hända. Den 4 november blev kommunen kontaktad av statssekreteraren till landsbygdsminister Jennie Nilsson (S).

En grupp har nu satts ihop för att säkra kanalerna mellan regeringsnivån och kommunen, beskriver kommunalrådet.

– Så nu har Vimmerby hamnat på listan över särskilt drabbade orter tillsammans med Bjuv, Älvsbyn och Strömstad. Och det är ju tråkigt, men det är också bra att vi uppmärksammas, säger Jacob Käll.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

Tolfte guldbollen för Zlatan

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Han må vara 39 år gammal, men Zlatan Ibrahimovic är Sveriges bäste herrfotbollsspelare.

På tisdagskvällen tilldelades han guldbollen för tolfte gången.

Något slut på karriären ser han ännu inte.

– Man kan inte avsluta karriären inför tomma läktare, sa Zlatan Ibrahimovic i samband med prisutdelningen i Fotbollsåret 2020 på TV4.

– Så vi siktar väl på en guldboll i 50-årsåldern också, fortsatte en leende Ibrahimovic.

Redan för 15 år sedan mottog Zlatan Ibrahimovic sin första guldboll, och mellan 2007-2016

prenumererade han på utmärkelsen.
2016 avslutade den svenske stjärnan sin landslagskarriär, och de följande tre åren var det Andreas Granqvist (2017) och Victor Nilsson Lindelöf (2018 och 2019) som tog hand om det ärofyllda priset.
Men 2020 är det återigen Zlatan Ibrahimovic som är bäst.
Den här gången får han guldbollen för sina insatser i Milan dit han återvände vid årsskiftet och hjälpte klubben att lyfta igen efter en tung tid. Den svenske stjärnan – som dock tvingades kliva av planen i söndags med en skada – leder för närvarande skytteligan med tio mål.
I motiveringen till varför Ibrahimovic tilldelas utmärkelsen för tolfte gången står det bland annat: ”Guldbollen går till en spelare som med en unik karaktär förlängt en unik karriär med ytterligare ett sensationellt kapitel.”
– Jag tror allt är möjligt, bara man vill och tror på det, och är beredd att lägga ner mycket tid och hårt jobb för det. Det har jag

nu bevisat ytterligare en gång, sa Zlatan Ibrahimovic till TV4.
I och med pandemin blev det inte en vanlig fotbollsgala i år. Den ersattes av en coronaversionen ”Fotbollsåret 2020” där majoriteten av pristagarna var med via länk, så också vinnaren av Guldbollen.
– Jag har hårda krav på mig själv, och lägger stor press på mig själv att jag ska prestera varje gång som jag kommer ut på planen, säger 39-årige Ibrahimovic.
– Därför jobbar jag hårt och förbereder mig bra. Jag följer rutinerna – de får mig att känna mig vid liv – och jag har bra folk omkring mig. Så det är ett helt paket.
När pristagaren fick frågan vem han ville tacka valde han att hylla publiken, och de som stöttat honom under skadeperioder. Större delen av 2017 missade han på grund av en korsbandsskada, och i våras drabbades han av en allvarlig vadskada.
– Jag brukar säga att tolfte gubben på planen är fansen, och eftersom det här är tolfte guldbollen blir det här fansens guldboll.

– Det är synd att de inte får komma in på arenan och njuta av det vi gör. Det är väldigt tomt utan dem. Jag hoppas allt kommer tillbaka till det normala för det är inte samma sak att spela utan fans.

– Den här guldbollen går också till alla som hjälpte mig på vägen tillbaka när jag var skadad. Det var ingen lätt situation med allt jobb jag fick gå igenom, framför allt mentalt. De fick återuppliva mig, och jag är väldigt tacksam mot dem.

Malin Fransson
malin.fransson@dn.se

Fakta. Vinnare av Guldbollen sedan Zlatans första 2005

2020: Zlatan Ibrahimovic.
2019: Victor Nilsson Lindelöf.
2018: Victor Nilsson Lindelöf.
2017: Andreas Granqvist.
2016: Ibrahimovic.
2015: Ibrahimovic.
2014: Ibrahimovic.
2013: Ibrahimovic.
2012: Ibrahimovic.
2011: Ibrahimovic.
2010: Ibrahimovic.
2009: Ibrahimovic.
2008: Ibrahimovic.
2007: Ibrahimovic.

2006: Fredrik Ljungberg.
2005: Ibrahimovic.

Fakta. Övriga pristagare på ”Fotbollsåret 2020”

Årets målvakt
Jennifer Falk, 27, Göteborg
Robin Olsen, 30, Everton
Årets back
Victor Nilsson Lindelöf, 26, Manchester United
Magdalena Eriksson, 27, Chelsea
Årets mittfältare
Caroline Seger, 35, Rosengård
Dejan Kulusevksi, 20, Juventus
Årets forward
Fridolina Rolfö, 27, Wolfsburg
Zlatan Ibrahimovic, 39, Milan
Årets domare
Tess Olofsson och Glenn Nyberg
Fotbollskanalens hederspris
Happy Lovesan (tidigare Tina Nordlund)

Jonas Thente: Den gode läsaren har i vår tid blivit en rödlistad typ

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

I stället för att diskutera hur man tycker att skönlitteratur ska skrivas, borde man koncentrera sig på att kämpa för den utrotningshotade förmågan att läsa.

Sedan ett par veckor har vi kunnat ta del av en ”gestaltningsdebatt” på landets kultursidor. Utgångspunkten var en text av Agri Ismaïl (GP 9/11) som tyckte att det var för mycket tonvikt på gestaltning hos författarna och i litteraturkritiken. Därefter har den yngre generationen kritiker stött och blött frågan.

Det känns som ett väldigt märkligt sätt att använda ett begrepp som i grund och botten är synonymt med att skapa. En text gestaltas, oavsett om den är till för ett julkort eller en romansvit. Gestaltning är inte ett kvantitativt

begrepp. Man kan inte gestalta mer eller mindre. Jag tror att dessa kritiker far efter något annat, som kanske har med valet och användningen av vissa litterära grepp att göra.
Mest är det väl ett sätt för en ny kritikergeneration att diskutera samma saker som tidigare generationer har diskuterat ungefär vart femtonde år sedan unge docent Hedenhös ryade som värst. Kanske vill de också ha något mer reglerande att förhålla sig till i en tid av förvirrande relativiteter. Så småningom kommer de förhoppningsvis att komma fram till de två grundfrågor varje läsare av någon annans verk har att ta ställning till: Vad vill detta verk, och hur väl lyckas det med detta? Det är allt.
Mer angelägen känns den debatt som så att säga närmar sig frågan om litterära verk från andra hållet, nämligen debatten om läsningen som utrotningshotad konst. Förmågan att läsa blir ju allt mer nedgraderad, i linje med logiken hos de landsförrädare som styr den svenska skolan. I stället för läsförmåga förordar strategerna källkritik. Det är det som har gällt i ett par decennier

nu. Källkritik innebär att man kollar på Wikipedia om det man läser är sant eller ej.
Men läsakten, i synnerhet vad gäller skönlitteratur, har mindre med källkritik att göra och mer med något vi inte har ett riktigt bra ord för men som vi skulle kunna kalla mänsklighet. Mänsklighet som i: det en artificiell intelligens inte (än) klarar av att erfara.
Vad vi och våra barn framför allt behöver är allmänbildning. Då får man något mer än källkritik i princip på köpet. Nämligen förmågan att källkritisera.

En av de mest älskade svenska efterkrigsdikterna är Werner Aspenströms korta ”Sardinen på tunnelbanan” från 1972. Jag minns att dess slutrad för några decennier sedan kunde ses som tryck på t-tröjor: ”Sardinen vill att burken öppnas mot havet”.
Det krävs en hel del för att förstå detta. Man måste veta vad en sardin är, hur den efter processeringen brukar förpackas och produktens plats och bestämning i vardagen. Man bör också känna till vad en tunnelbana är. Man kan förvisso googla allt detta.

Men det är inte detta som är poängen med raden. Poängen döljer sig ovanför blotta orden, på ett mer avancerat och abstrakt plan. En källkritisk granskning hade gett vid handen att en burksardin omöjligen kan ha något som kallas vilja. En AI hade gått i taket av ett sådant påstående.
Den här diktraden – hur enkel och grundläggande den än är som exempel – kallar på en högre funktion av den mänskliga hjärnans synapser. De som kallar på mindre ”gestaltning” i litteraturen kanske skulle ha föredragit att raden i stället löd: ”När hen stod där i tunnelbanevagnens trängsel tänkte hen att om en sardin i sin konservburk kunde tänka och förnimma ontologiska och existentiella känslor, så kanske den hade uppskattat tanken på att dess burk, när den öppnades, öppnades mot den frihet den en gång upplevt”.
Inte särskilt tryckbart på en tröja kanske.
Läsandet av skönlitteratur utvidgar vår känsla för språket och vad det kan göra. Och språket är i sig självt en gestaltning av

världen. Vi är aldrig större än det vi erfar världen med: språket som är det hav vi bör vilja öppnas mot.

Jonas Thente
jonas.thente@dn.se

Nu vill konsten undersöka våra kroppars innersta

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Med dansstilen dancehall som - utgångspunkt låter den argentinska konstnären Cecilia Bengolea det kroppsliga medvetandet länkas samman med sin omgivning. Hennes - utställning ”Liquid guru” visar

ett intresse för relationen mellan kroppens inre och det yttre som syns på flera håll inom samtidskonsten.
Vad är likheten mellan en bläckfisk och en person som dansar dancehall?
Rörelsemönstret.
I alla fall enligt Cecilia Bengolea. Den argentinska konstnären, dansaren och koreografen har ägnat år åt att studera, men framför allt att praktisera den jamaicanska dansstilen som föddes ur musikgenren med samma namn under 70-talet.

– Bläckfiskar har ett decentraliserat nervsystem med självständig intelligens i varje tentakel. Det gör att de kan röra sig i flera riktningar samtidigt. Min upplevelse av dancehall är lite densamma: multidirektionell och styrd av tänkande kroppsdelar snarare än *en* tänkande hjärna. Det är en typ av förkroppsligande som får mig att känna min inre fluiditet; att jag blir mer rörlig, flytande och fri i kroppen.
Cecilia Bengolea är på Stockholmsbesök inför sin utställning ”Liquid guru” på galleri Andréhn-Schiptjenko. Vid

första anblick ter sig verken – skulpturer, videoverk och 3D-tryck – på samma gång mångsidiga och osammanhängande.
På de vita väggarna hänger lentikulära tryck med färgstarka motiv på människor i aningen underliga poser – som om en dansare twerkande mot en jättebläckfisk – jämte ett videoverk av en dansföreställning i en drömsk koreografi. Och så skulpturerna på golvet: vattendjur i olika former.
Det är mycket att ta in, men när blicken dröjer sig kvar tar känslan av igenkänning och repetition snart vid. Den twerkande dansaren i nätstrumpor syns plötsligt i gapet på en leguan. Och bläckfisken dyker även upp som en skulptur – denna gång knallrosa och styckad i två.
Vid sidan av motiven är det något annat som slår an: de återkommande rörelserna. För samtidigt som ”Liquid guru” bygger på mötet med ovannämnda dansstil och Jamaica – ön Cecilia Bengolea fastnade för så till den grad att hon blev kvar i sex år – handlar hennes verk om kroppsrörelse. Som en del av vår

fysik och vår existens, men också vår historia. Eller som utställningens informationsblad förkunnar: ”Rörelsens historia är evolutionens historia.”
Bengoleas skulpturala paraplyfisk och djuphavsmask är urdjur av samma typ som andra fåcelliga varelser som hon undersökt. Och fascinerats av just för deras unika rörelsemönster i form av vridningar och pulsationer, som inte bara gett upphov till våra första rörelser, utan som via ”elektrokemiska stormar” senare blivit fröet till vårt nervsystem.

Terminologin som Bengolea förklarar sina verk med är inte lättförståelig, men förenklat kan de härledas till dessa uråldriga - rörelsemönster. Enligt Bengolea är dans vår mest avancerade form av kroppsligt uttryck. I det spelar vårt fysiska minne en nyckelroll. När rörelserna blir för avancerade, blir hjärnan så övertriggad att kroppen tar över. Det här, menar Bengolea, förmår dancehalldansarna till kroppsrörelser som tycks vara styrda från någon annanstans än huvudet – som hos bläckfisken.

Bengolea talar dessutom om hur vår ”fysiska intelligens” och våra ”tänkande kroppar” är kopplade till den omgivande naturen. Att dancehallkulturen uppstått på det tropiska Jamaica har sin förklaring.

– När luftfuktigheten och svetten smälter samman sker en integration mellan utsida och insida. I dancehall blir vi ”kroppar utan gränser” som flyter ihop med naturen. Det är en väldigt befriande känsla.

Kropp och rörelse är ett oupphörligt och återkommande tema i konsten. Också föga förvånande: funderingar kring kroppen och vilka vi är har alltid varit ett av konstens stora huvudbryn. Bengoleas sätt att låta gränsen mellan kropp och verk suddas ut kan delvis kopplas till 60- och 70-talens body art och performancekonst, och den sensoriska konsthållning som konstnärer som Marina Abramović och Vito Acconci arbetade med. Men medan de föregåendes verk ofta iscensätts med en rituell dramaturgi där kroppen stundom utsätts för martyrlika metoder, handlar det hos Bengolea mer om en

inkännande och holistiskt förhållningssätt till kroppen.
Sara Arrhenius, curator, skribent och tjänstledig rektor vid Kungliga Konsthögskolan, ser även en annan konsthistorisk referens. Den typ av förkroppsligande som Bengolea representerar, ser hon som ett led i en konsttradition med kopplingar till såväl Fluxusrörelsen som den postmoderna dansen. Här är bland annat koreografen Simone Forti en central gestalt. Hennes sätt att gestalta kroppens vardagliga rörelser och betona kroppens egen intelligens gav upphov till nya sätt att erfara konsten genom kroppen.
– I dag finns ett nytt intresse inom konstteori och filosofi för den kroppsliga gestaltningen och upplevelsen av konstverket. Det är inte alltid lätt översatt till språk eftersom det är en gestaltning som använder exempelvis rörelse, ljud och beröring, och som upplevs genom våra sinnen, säger Sara Arrhenius.
Beträffande begreppet ”förkroppsligande” är det mångtydigt, men i sammanhanget rimmar Bengoleas och Arrhenius tankar väl med den beskrivning

som Cecilia Ferm Almqvist, professor i pedagogik vid Södertörns högskola, ger begreppet i en rapport om inlärning:
”Utgångspunkten är att människan ses som en helhet, att kropp och medvetande inte är avskilda utan sammanvävda i ett system. Konsekvensen är kroppsliga tankar och tänkande kroppar, tanke och handling är intimt sammanbundna.”
Och synen på förkroppsligande som ett slags undersökande av kroppen och dess rörelser ”inifrån och ut” går igen hos flera just nu aktuella konstnärer.
På Wetterling gallery i Stockholm visas Dina Isæus-Berlins utställning ”The spirit manual”. Som aikidoutövare talar hon om hur kampsportens rörelser och även introspektion påverkar hennes måleri.
– När jag målar söker jag efter gester med ”nerv”, gester som både kan härbärgera och förmedla energi. Gesten är indexikal och - leder direkt tillbaka till min rörelse, kropp, kunskap och sinnesstämning. Den fungerar

som en temperaturkoll på mitt rådande tillstånd.
Cecilia Bengoleas syn på kroppen som tätt sammankopplad med själ och sinne delar Isæus-Berlin.
– Den rörelse min kropp gör är länkat till mitt inre. Ett stelt sinne betyder en stel hand.
Förkroppsligande är för mig att betraktaren känner energin från en annans kropp i sin egen kropp, att spåret av en arm som rört sig över en yta upplevs på ett kroppsligt sätt. Men också att målningen blir en kropp i rummet och nästan agerar substitut för konstnärens kropp, säger Dina Isæus-Berlin.
Konstnären Tove Kjellmark - reflekterar också kring upplösning av kroppsliga gränser i förhållande till omgivningen. På Stora torget i Linköping visar hon just nu tre gigantiska tryckt föreställande hennes egen kropp i expansiva poser.
– Teckningarna kommer ur en mångårig process där jag med rörelse som utgångspunkt under-söker sensationer av kroppslighet. Kroppen intresserar mig för at den är så sårbar, men samtidigt en

källa till kraft och njutning, säger hon.
Beträffande förkroppsligande som begrepp kopplat till sin konst ser Kjellmark den som ett slags icke-linjär rörelse där något upptäcks och/eller avslöjas. I video-installationen ”Inside”, som ska visas som en del av en Stockholmsutställning i vår, guidas betraktaren på en resa som börjar inuti en människokropps tomma skal.
– Jag filmade mig själv med en 3D-skanner för att studera kvinnokroppen som ett objekt och den paradoxala känslan av hudlöshet när man betraktas i sin nakenhet. I varje enskilt ögonblick är kroppen som gestalt hopplöst fragmenterad, men över tid avtäcks en spatial och mer sammanhängande skepnad.
Sara Arrhenius tror att konstens intresse för kroppen delvis beror på att bilden av kroppen i dag är så splittrad och komplex. Samtidigt som det finns en medvetenhet om hur kroppen styrs av politiska, sociala och kulturella aspekter söker många konstnärer efter det som ytterst är människans naturliga och biologiska kropp.

Tillbaka till Bengoleas bläckfiskar och dancehallartister. Det visar sig att de har mer att lära oss än rörelser och multidirektionalitet. Innebörden av det hon kallar ”radikal empati” exempelvis. För precis som att bläckfiskar är sociala varelser som gärna samarbetar i grupp, handlar dancehall om kollektivism och inkluderande.

– I andra dansstilar anses kopierande av poser vara något fult, men i dancehall uppmuntras det. Jag har aldrig upplevt mig så inbjuden och inkluderad i någon annan grupp. I dansen skapas individuella stilar, på samma gång som den handlar om gemenskap. Som en kollektiv kropp som rör sig i harmoni med sig själv och naturen.

Sofia Edgren
sofia.edgren@dn.se

Jag har börjat vantrivas i kulturen

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Vår tid präglas av ett överflöd snyggt förpackade och snillrikt utformade kulturupplevelser, men där nästan allt har slutat att överraska. Agnes Lidbeck undrar om vi har blivit så vana vid konsten att vi inte längre ser den.

Varför blir vi förälskade? Jag vet varför vi fortsätter att vara förälskade, en stund: något med dopaminer och endorfiner, något med speglingen av våra bästa jag. Men för att komma dit krävs något som puttar en över den där första tröskeln. Som får en att orka försöka, igen.

Vad är det i en annan människa som får oss att ta ett djupt andetag och börja gräva in i någons inre, långt in nog för att få tillgång till de kemiska substanserna?

Jag vet inte. Jag vet bara att när jag talar med mina väninnor,

mina vänner också för den delen, vittnar många av dem om att det blir svårare och svårare. Svårare att orka. Svårare att vilja.
Kanske börjar vi komma upp i en ålder, eller till en fas i livet på något sätt, där vi gjort den där hävningen så många gånger att det nästan är omöjligt att känna någon verklig entusiasm inför relationens olika stapplande första faser. Romantiska gester? Ska man orka med sådana? Oväntade picknickar? Är det inte lite kallt och fuktigt för det? Kryddande missförstånd? Kan vi inte bara säga som det är i stället? Samma tröttma verkar vi – det lösa vi:et – känna inför kulturen. Lika många som jag pratar med som vittnar om att nej, de pallar inte försöka bli kära igen, lika många känner jag som säger: ”Jag har alltid älskat film/teater/böcker – men nu tittar/läser jag knappt. Jag vet ju ändå redan vad som ska hända.”
För så är det ju. Man vet redan, ungefär, vad som ska hända. Vilket håll de vridit twisten åt den här gången, om det är *han* som visar sig vara ond eller *hon*, eller om de som vanligt visar sig *vara komplexa och varken onda eller*

goda… Really? Igen? Ska det finnas ett barndomstrauma under igen? Ska jag orka vara förundrad, igen?

De tunna röda strecken i strömningstjänsterna visar hur många serier eller filmer som jag börjat titta på men lämnat, snabbt: en sorts rastlös rödpenna över allt det bästa dramaturgin lärt oss.

Nog är det lite ironiskt. Rent objektivt lever vi i en tid späckad med komplexa, fängslande historier. Strömningstjänsterna, till exempel; sprängfyllda med välproducerat innehåll, snyggt förpackade.

Och ändå, inför detta jädra smörgåsbord av berättarteknisk kompetens, känns allt just förutsägbart, som en sjuttonde första dejt där det bara är ett tunt lager hyfs som får oss att inte se den andre djupt i ögonen, och viska – hör du dig själv? För jag hör dig. Jag har hört dig. Jag kan dina repliker.

Gissningsvis handlar den allt överskuggande enuin inte om att männen blivit så där kvantifierbart mycket sämre än förr, sett till produktionsvärde.

Gissningsvis är folk och deras berättelser, ansatser till konst, ungefär lika mänskliga som vanligt. Rimligtvis kan inte hela den tillgängliga populärkulturen drabbats av en plötsligt accelererande och gemensam tråkighet.
I stället måste det vara något annat som förändrats. Och som alltid i kris, finns det goda skäl att begrunda sitt eget beteende.
Tråkar HBO:s psykologiska sektdrama ”The third day” ut mig för att det är dåligt – eller för att *jag* blivit en dålig tittare? Har jag blivit dålig på att dejta för att han är en idiot eller för att jag blivit något av en kärring?
När jag slutar se på ”Emily in Paris” på Netflix efter ett trefjärdedels avsnitt – är det för att kläderna är mindre underbara än i skaparens tidigare serie ”Sex and the city” eller är det för att *jag* beter mig mot konsten som mot en man: *don’t bore us, get to the chorus*.
Jag vet inte. Men när alla de svenska nya serierna som hyllas lämnar samma eftersmak: det här är säkert bra, men jag orkar bara inte… När tanken på en knarkande schackspelande

antihjältinna känns direkt kvävande… när bara själva idén om att se en dynamisk, lite crazy remake av ”David Copperfield” tynger som ett ok: är det då kulturen, eller mig själv, jag borde vara irriterad på?
Svaret ligger som så ofta i spruckna romanser inom en själv. Jag tror helt enkelt vi har blivit för vana vid konsten för att verkligen kunna se den. Vi har blivit för överhopade med kreativa berättarlösningar och sprängfärdigt runda personteckningar, så inbäddade i att ha tillgång till allt detta, att vi står som inför ett julbord med blanka prinskorvar: lätt äcklade. Om vi backar hundra, eller femtio år, eller om vi backar femton år – till tiden före ljudböckernas nedladdningsbara gallerier, före strömningstjänsterna – så var utbudet otroligt mycket smalare. Visst fanns det människor som av driv eller passion såg varenda film som gick på bio, läste alla böckerna på listan – men de var få. Det krävdes ett sjukdomstillståndsliknande specialintresse för att vilja skaffa sig tillgång till lika många konstupplevelser som i dag ligger

en knapptryckning bort, ständigt tillgängliga.
Och för dem av oss som låtit den vågen skölja över oss, en varm stark våg av intryck, av underhållning, resonemang, kommer nu känslan av att inget är nytt under solen. Att inget hos konsten kan förvåna oss längre, vi har ju sett den förut.
Vi börjar bli alltför kompetenta konsumenter av konstupplevelser, det är svårt att överraska oss och därför får vi inte längre de kickar som det oväntade fyndet en gång gav. Konsten är inte sämre än för tio år sedan, men vi är sämre rustade att möta den: vi är förhärdade inför den. Med tittare som sett allt och vet att alla konventioner är upplösta kan dramatiken inte längre hoppas att förvåna.
Så vad göra? Skaffa en pudel? En vibrator? Lära sig knyppla? Eller, som jag själv lutar åt, ta sig själv i kragen, och försöka återupprätta sitt intresse för världen? För mitt i allt överflödande nonsens finns det fortfarande glimtar av något som kan förvåna. Sällan i de stora gesterna, sällan i de

överväldigande greppen, men i andra, små, fina stunder.
De glimmar till, som häromnatten när jag somnat ifrån en film under de första minuterna, och vaknade mitt i. Då står Rosamund Pike där, med lapp för ögat och halsar vodka i badrummet.
Helt utan vetskap om vad som hänt, vem hon är, varför lappen sitter där den gör, varför flaskan är i handen, är jag plötsligt klarvaken, fängslad, med öppna ögon. Utan att ha en aning om ifall berättelsen är sann eller falsk, fragmenterad eller kronologisk, förutsägbart olycklig eller förutsägbart lycklig, har den gjort mig förälskad.
Det ligger i skådespeleriet. I något kring ögonen, handrörelsen: precis som i annan förälskelse, något ogreppbart som har med en ögonkontakt, eller utebliven ögonkontakt, att göra. Det är en finkalibrering, som kräver att jag som tittar letar efter något annat än snabba slutsatser och braskande färger. Det handlar mindre om höjdpunkter och dalar i en stormig berättelse, och mer om att titta så noggrant på en annan människa, en skådespelare, att man ser dess detaljer.

Kort sagt: jag ser Rosamund Pike spela för mig och jag vet att jag kommer se filmen ”A private war” till slut.
Och det är väl slutsatsen. Det är inte relationens former det hänger på, när man varit på tillräckligt många första dejter. Det är skådespelarna. Människorna i serien, i pjäsen, på andra sidan bordet. Det vi får se av deras pannor och halsar, av hur musklerna fäster under deras hud, som gör att texten, filmen, pjäsen lever.
Där landar jag mycket nära Mikaela Blomqvists genomtänkta inlägg i den pågående diskussionen om litterär gestaltning, i GP (21/11). Som Blomqvist formulerar det, finns det något djupt förenklande i ”den banala litteratursyn som ser orden som ett pynt att placera ovanpå en redan befintlig historia. Den yttrar sig i litteraturkritiken genom långrandiga återgivningar av böckers så kallade innehåll, genom hyllningar av romaner eller diktsamlingar som berättar om ’viktiga’ erfarenheter, bedömningar av litteratur utifrån politiska eller moraliska kriterier med mera. /…/ Det är litteraturen

som hantverk och industri, inte som konst.”
Bättre kan det inte sägas. Handling, ärende, agenda räcker inte. Det är när vi känner igen något mänskligt på andra sidan skärmen som vi sätter oss upp och lyssnar. Det är det som vi aldrig slutar längta efter och som får oss försöka, igen och igen. Vetskapen om att det kanske, även här, kommer att glimma till av en känsla, fint uttryckt, underspelad, men ändå spårbar som en rörelse i ögonlocket.
Kanske kommer man, i det här avsnittet, hitta en människa?
Agnes Lidbeck

Bokmanusen strömmar in till förlagen

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Under coronapandemin har antalet manus som skickas in till de svenska bokförlagen ökat jämfört med samma period föregående år, det säger majoriteten av bokförläggarna som DN varit i kontakt med.
– Jag tror inte att det är osannolikt att vi kommer att se en mängd fantastisk kultur som konsekvens av pandemin och

stängningen, säger Adam Dahlin, förlagschef på Forum.
Mer tid för att skriva – och att läsa – när sociala aktiviteter ställs in och kulturkonsumtion och kulturutövande i allt högre utsträckning rekommenderas ske på den egna kammaren. Det tycks vara en av förklaringarna till att allt fler skickar in textmanus till de svenska bokförlagen.
Såväl Bonnierförlagen som Ordfront förlag noterar en ökning på cirka 30 procent, jämfört med samma period förra året. Även bokförlaget Volante ser en liknande trend, säger Klas Ekman, förläggande redaktör.
– Vi får in betydligt fler romaner och ungdomsböcker samt inte minst essähybrider. En hel del är ju superbegåvade, men eftersom vi främst ger ut facklitteratur skriven av experter så är det ganska få av de här manusen som vi går vidare med.
Norstedts bekräftar en ökning av främst skönlitterär text innan sommaren och på Lilla Piratförlaget har antalet inkomna manus stigit med 50 procent under coronapandemin.

– Många har fått möjligheten att ta sig tiden att skriva ner den där berättelsen som de gått och burit på, säger Erik Titusson, förläggare på Lilla Piratförlaget.
Tillförseln av manus kommer främst från aspirerande författare, konstaterar Titusson.
– På vårt förlag ser vi att de som redan är författare snarare haft svårare att skriva i år. Det är oroliga tider, vilket påverkar alla, även författarna. För många författare har pandemin inneburit en större ekonomisk osäkerhet på grund av inställda skolbesök och arrangemang. Det påverkar så klart arbetsron. Så manusboomen kommer främst från de som vanligtvis inte skriver. Jag tycker att det är fint att människor vänder sig till text i oroliga tider.
Även inom Bonnierförlagen är det barn- och ungdomsboksförlaget Bonnier Carlsen som står för den största procentuella manusinförseln inom koncernen. På förlaget Forum är motsvarande siffra 17 procent.
Natur & Kultur har dock inte märkt någon större skillnad från tidigare år.
– Men det är möjligt att vi kommer att se det längre fram.

Det tar trots allt lite tid att skriva en bra bok, säger förlagets publicistiska chef Richard Herold. Pelle Andersson, förläggare på Ordfront förlag, menar att ökningen kan betyda ett uppsving för litteraturen, åtminstone på sikt.

– Ju fler som skriver, ju fler manus borde ju bli bra, säger han. Sedan vill jag nog ändå påstå att författaryrket verkligen är en konstart, ett svårt och intrikat arbete som kräver kunskaper och talang. Så man ska vara ödmjuk inför detta och inse att det något som tar lång tid att utveckla.

Men det är inte bara skrivarglädjen som har ökat under pandemin. Under årets första nio månader startades 54 nya bokförlag, enligt en genomgång av Svensk Bokhandel. Detta att jämföra med 61 förlag under hela 2019.

Adam Dahlin, förlagschef på Forum, tror att bokutgivningen i förlängningen kommer att berikas av pandemin. Men menar likt Pelle Andersson och Erik Titusson att det kommer att ta tid.

– Jag tror inte att det är osannolikt att vi kommer att se en mängd fantastisk kultur som

konsekvens av pandemin och nedstängningen, säger Adam Dahlin.
– Inom ett eller två år tror jag att vi kommer att få se en explosion av intressant och nyskapande kultur. Bara det faktum att våra levnadsförutsättningar förändrats så radikalt det senaste året kommer att ge nya tankar och insikter som behöver kanaliseras av kulturen och här kommer litteraturen att ha en viktig roll att fylla.

Alexandra Sundqvist
alexandra.sundqvist@dn.se

Vasamuseet fortsatt stängt

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Museer.

Vasamuseet i Stockholm håller stängt för publik tills vidare, enligt ett pressmeddelande. Tidigast i mitten av januari är det tänkt att museet kan öppna igen, förutsatt att smittspridningsläget tillåter det.
Vasamuseet och en rad andra centralmuseer valde att bomma igen den 30 oktober när nya

skärpta råd infördes. När beskedet om regeringens skärpta restriktioner kom tog museiledningen beslutet att hålla fortsatt stängt.

TT

Leif Zern: Det är generande tyst om privatteatrarnas katastrofala läge under pandemin

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Det som utspelar sig på scenen och i salongen på en privatteater är i själva verket motsatsen till privat – det angår ett helt land. Om vi inte reagerar nu riskerar coronakrisen att bli slutet för en

hel kulturyttring, skriver Leif Zern.

Jag tänker ofta att om min faster inte hade tagit med mig på Nya Teatern den där dagen för sextiosex år sedan hade jag inte blivit teaterkritiker. Jag var fjorton och hypnotiserades av Gunn Wållgren. Knappast rätt ålder för en fransk pjäs om Jeanne d'Arc, Jean Anouilhs "Lärkan". Ändå behöver jag bara blunda för att sitta där på nytt.

Nya Teatern var under de här åren en av Stockholms ledande privatteatrar och ett intressant - exempel på den sceniska infrastruktur som i dag är praktiskt taget utplånad. Folkan och Intiman, Vasan och Södran och Casino i Klarakvarteren – det var min teaterskola innan jag hamnade på gymnasiet och gjorde mitt första besök på Kungliga Dramatiska Teatern, ditskickad av vår historielärare för att se "Drottningens juvelsmycke", Almqvists fantasiskapelse i Alf Sjöbergs regi med Anita Björk som Tintomara.

Det är jag honom evigt tacksam för – Anita Björk var lika förtrollande som Gunn Wållgren,

fast av ett annat slag, mer gåtfull än lyrisk.
Coronapandemin har gjort oss medvetna om den sårbarhet som scenkonsten och dess publik lever under. Vi ska inte inbilla oss, som Johan Hilton skriver, att de teatrar som nu kämpar för sin överlevnad kommer att återuppstå (DN 16/11). Det har varit generande tyst i den frågan. Snart finns det inga privatteatrar kvar i Stockholm. Folkan och Vasateatern är historia – Folkan där Karl Gerhards ”Gullregn” retade gallfeber på Goebbels och medlöparna under nio månader 1940 och där Stig Järrel säsong efter säsong kommenterade samtiden som den knäande och svavelosande Fabian ”Fibban” Karlsson.
Ägandet må ha varit privat, men det som utspelade sig på scenen och i salongen var motsatsen till privat. Vasateatern som under Per Gerhard utvecklades till en komediscen av klass och där arvet från trettiotalet och Gösta Ekman den äldre fördes vidare av skådespelare som Inga Tidblad, Maj-Britt Nilsson, Jarl Kulle, Inga Gill och Carl-Gustaf Lindstedt.

Några teatrar mer eller mindre? Det får mig att tänka tillbaka på allt som har blivit osynligt i dagens landskap: bussköerna med teaterivriga besökare från små och halvstora städer och avlägsna platser ute i landet, på väg till Chinateatern, Oscars eller Svenska ord för att se sina favoriter och som inte bara håller ägarna vid liv utan lika mycket hantverket, skådespelarnas naturligtvis, men också belysningsmästarnas, rekvisitörernas och sminkösernas genom ett långt yrkesliv erövrade kunskaper.

Alla som börjat med att riva biljetter.

Även de fria grupperna lever sedan länge på sparlåga i ett kulturklimat som har tagits över av agenter, konsulter och räknenissar. Rubriken på en debattartikel av Författarförbundets ordförande och vice ordförande kunde lika gärna handla om teatern: ”Vårt kulturella välfärdssystem är hotat” (DN 21/11). Jag tycker mig se hur landets teatrar redan tvingas tänka i termer av specialintressen och målgrupper. Algoritmer. Jesper Larsson, vd för

Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm, råkar inte tala detta nyspråk när han intervjuas i Dagens Nyheter (24/11). Det kommer direkt ur den färdiga manualen:
”Min vision är att vi ska vara angelägna för alla medborgare i Stockholm, därför har jag initierat ett arbete som går under namnet ’Publiken i fokus’. Väldigt förenklat går det ut på att i stället för att en programansvarig bestämmer innehåll och därefter ringar in målgruppen så börjar man med att definiera en målgrupp och tar därefter fram ett programinnehåll som passar den.”
Erkänn att det är rörande att höra Stadsteaterns nye vd tala om att sätta publiken i fokus för en teater som är berömd för att sätta publiken i fokus. Under flera decennier, men inte minst under Benny Fredrikssons ledning. Jag har mött teaterfolk långt utanför kommunens och landets gränser som talar beundrande om detta. Förvånade, avundsjuka.
Konst och kultur går naturligtvis alltid att dela upp i grupper och intressen, smak och vanor. Själv flyr jag från Wagner och föredrar

opéra comique. Men idén med teater och scenkonst, allt som utspelar sig inför publik, är att bryta ner gränserna mellan genrer och människor, mellan privat och offentligt. I dag när samhällen slits isär borde det vara lika nödvändigt som för sextio år sedan då Stockholms stadsteater invigdes och finansborgarrådet Hjalmar Mehr invigningstalade om teaterns sociala sprängkraft. Om jag fick förbjuda ett ord skulle det vara ”målgrupper”. Det ekar av New Public Management och tänkandet i staplar och kolumner som löper parallellt och gör det enkelt att räkna ut slutsumman. Den ena behöver inte föra en dialog med den andra. Det är den så kallade stuprörsmodellen som sedan en tid sprider sig på teaterns och kulturpolitikens område, just nu påskyndad av pandemins krav på blixthantering. För ögonblicket vet jag inget som vore viktigare än att satsa på barnteatern. Det är varken ett specialområde eller en målgrupp. Jag fruktar att det är där vi måste börja: från början.

Leif Zern
kultur@dn.se

Maradonas saga var den tidlösa berättelsen om hybris och hämnd, skriver Niklas Ekdal

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Pelé fyller åttio och Zlatan får guldbollen för tolfte gången ... Varje stor fotbollsnyhet bleknar när Diego Armando Maradona går bort, sextio år gammal. ”Guds hand” trendar redan på sociala medier, på hundra olika språk. En lika unik som motsägelsefull - hyllning till historiens känsligaste fot.

Det finns inte många spelare som ensamma lyft ett helt klubblag eller ett helt landslag till toppen. Med Maradona kan man verkligen tala om ett före och ett efter, inte bara för sporten, dribblingstekniken, spelförståelsen, utan för ett helt land och en hel stad.

Landet var förstås Argentina. Fotboll är politiskt i hela världen,

men kanske mer så i Buenos Aires än någon annanstans. När hemmalaget tog VM-guld där 1978 sägs yran ha gett den brutala militärdiktaturen en respit på flera år. Tonåringen Maradona var petad från laget, hans livs stora besvikelse.
Det skulle snart bli revansch. Diktaturen faller, och 1986 är det Maradona som lyfter pokalen efter makalösa uppvisningar vid VM i Mexiko. Mest hågkommet är, lite orättvist, målet han fuskade sig till med den högre maktens hand.
Ett ögonblick såg det ljust ut för Argentina. Med tragisk precision flyttade Maradona från ett dysfunktionellt land till Europas mest dysfunktionella stad, Neapel. Transfersumman var rekordstor. Värt varje lira för det knackiga Napoli, som skulle få sin guldålder tack vare en enda stjärna, men desto vådligare för Maradona själv.
Kombinationen organiserad brottslighet, fotbollshysteri, stjärnkult och droger kunde ha rört till livet för någon med starkare karaktär än Diego Armando. Nu hämtade han sig

egentligen aldrig. Livet blev en räcka av skandaler, rehab, familjeproblem. Hans misslyckande som förbundskapten för Argentina i VM 2010 blev den turneringens tristaste minne.
Sagan Maradona rymmer allt. Den fångar inte bara fotbollens globalisering och industrialisering, där det finns allt mindre utrymme för 1,65 centimeter långa individualister med lätt övervikt. Framför allt är det ett tidlöst drama om hybris och nemesis, den ultimata klassresan upp och ner. Många har fallit offer för samma celebritetskult och medie- tryck: Elvis Presley, Prinsessan Diana. Folkets prinsessa, folkets röst, folkets spelare.
Läs även ”Pelé: ’En dag spelar vi fotboll igen, i himlen’” p*å dn.se*.
Niklas Ekdal

Friskolor strider för skolpengen – gör samtidigt miljonvinster

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

De stora friskoleföretagen Academedia och Engelska skolan är starkt kritiska till förslaget att minska skolpengen till friskolorna för att de har ett enklare uppdrag. Samtidigt gör de stora vinster. På Academedias årsstämma på torsdagen föreslog styrelsen en vinstutdelning på 158 miljoner kronor till aktieägarna. Det är 27 miljoner mer än förra årets utdelning.

Just nu ramlar det in remissvar på den stora likvärdighetsutredningen. Den är beställd av regeringen och föreslår en rad åtgärder för att minska skolsegregationen.

Många av dessa förslag har DN skrivit om tidigare, som att

Engelska skolan och Friskolornas riksförbund nobbar förslaget att ta bort kötiden som urvalsinstrument.
Ett av de mer omstridda förslagen handlar om att minska skolpengen för friskolorna. Skolpengen är ett belopp som grundar sig på kostnaden för en elev och ska vara lika högt oavsett i vilken skola eleven går.
Men eftersom de kommunala skolorna har ett större ansvar och därmed högre kostnader per elev, så föreslår utredningen att skolpengen för friskolor minskas med upp till 10 procent.
Det här har fått friskolor och flera remissinstanser att reagera.
Friskolornas riksförbund skriver i sitt remissvar att friskolekoncernerna är beroende av den höga skolpengen för att kunna investera i nya skolor, och Svenskt näringsliv är inne på samma linje.
Om utredningens förslag genomförs skulle det stoppa så gott som all utbyggnad av friskolor inom grundskolan har Anna Sörelius Nordenborg, som är vd för Internationella engelska skolan, sagt till DN.

Samtidigt redovisar den aktieägda friskolekoncernen miljonvinster. I den senaste årsredovisningen för 2019/2020 framkommer att rörelseresultatet under det gångna året ökade med 14 procent till 246 miljoner kronor.
I förra årets årsredovisning skrev Engelska skolan att det höga resultatet beror på att koncernen har hittat en ”bättre balans mellan skolpengen och lärarlönernas ökningstakter”.
En hög skolpeng i kombination med låga personalkostnader bidrog alltså till att Engelska skolan förra året kunde dela ut 46 miljoner kronor i vinst till ägarna.
Nu väntar alla på att norra Europas största utbildningsföretag Academedia ska lämna sitt remissvar.
Den som går in på koncernens hemsida kan redan läsa vad man anser om den föreslagna sänkningen av skolpengen.
”Detta kommer innebära färre lärare och mindre resurser till barn som går i en fristående skola”, skriver Academedia.
Marcus Strömberg, som är vd på Academedia, menar att utredningen som ligger på

regeringens bord har räknat fel. Han hänvisar också till lagen som säger att alla elever ska ha samma summa oavsett vilken huvudman de går till.
– Skolpengsbeloppet kan redan i dag variera så mycket som 20–30 procent mellan två kommuner. Det beror på att man gör olika tolkningar om hur stora resurser en elev ska få, och nu vill utredningen göra skillnaderna ännu större, säger Marcus Strömberg.
Skolpengen är beräknad på hur mycket undervisningen av ett barn kostar.
För tre år sedan räknade Skolverket ut att en elev i en fristående grundskola under ett år kostar i genomsnitt 99 200 kronor medan den genomsnittliga kostnaden för en elev i kommunal grundskola ligger på 109 500 kronor.
Det beror bland annat beror på att kommunala skolor har tomma skolplatser eftersom de måste vara beredda att ta emot till exempel nyinflyttade, ett ansvar som friskolorna inte har.
Marcus Strömberg är kritisk till hur utredningen om en likvärdig skola har räknat. Kommunerna

kan dra bort extra kostnader från beräkningen av skolpengen på ett sätt som inte friskolorna kan göra, menar han.

– Så vi menar att de fristående skolorna är underkompenserade redan i dag. Vi kan också ha tomma skolplatser, och friskolorna har alltid hjälpt kommunerna att bygga upp sin kapacitet när demografin gått upp. Så hela idén att minska skolpengen för friskolorna är felaktig.

Inför Academedias årsstämma på torsdagen förslog styrelsen att en vinstutdelning på 158 miljoner kronor ska gå till aktieägarna. Det är mer än förra året då utdelningen var 131 miljoner kronor.

I årsredovisningen skriver Academedia att det fina resultatet beror på en kombination av att ha fler elever, vilket ger en högre skolpeng, samtidigt som man inte haft en motsvarande ökning av personalkostnaderna.

Borde inte fler elever leda till högre personalkostnader, till exempel att ni anställer fler lärare?

– När vi startade var personalkostnaderna högre och vi

har under lång tid jobbat hårt för att ha en bra balans mellan kvalitet och ekonomi. Trots att vi får mindre resurser än kommunerna lyckas vi tack vare god planeringsförmåga och goda inköp att hålla hög kvalitet i undervisningen, säger Marcus Strömberg.

På frågan om det är lämpligt att göra vinst med hjälp av en kombination av hög skolpeng och låga personalkostnader svarar han:

– Ofta rycker man vinsterna ur sitt sammanhang utan att sätta dem i relation till omsättningen. Då ser man att vi har låga marginaler.

Men kan du förstå att det sticker i ögonen på era kritiker att ni gör vinst med hjälp av skolpengen och sedan delar ut pengarna till aktieägarna?

– Vi behöver ha ägare som är beredda att ta risker och göra satsningar. Det är de som står som ansvariga för organisationen. Då tycker jag att det är rimligt att de ska få utdelning, säger Marcus Strömberg.

– Under mina 15 år på Academedia har vi delat ut pengar

vid två tillfällen, och bett våra ägare om pengar vid ett tillfälle. En offentlig aktör som går med underskott, till exempel en kommunal skola, kan skicka räkningen till skattebetalarna, medan en fristående aktör själv måste ta ansvar för ekonomin, menar han.

– Det gör att vi under åren har varit väldigt återhållsamma och satsat på att utveckla verksamheten. Därför är det också naturligt att ägarna som är ytterst ansvariga får utdelning.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Fakta. Internationella engelska skolan

Koncernens omsättning har nästan fördubblats:
2015/16: 1 807 miljoner kronor
2016/17: 2 043 miljoner kronor
2017/18: 2 348 miljoner kronor
2018/19: 2 781 miljoner kronor
2019/20: 3 082 miljoner kronor

• Rörelseresultatet för samma period har ökat från 155 till 246 miljoner kronor

• Förra årets delades 46 miljoner kronor ut till ägarna.

• I år rekommenderar styrelsen inga vinstuttag på grund av läget.

Fakta. Academedia

Vinstutdelning
2019: 131 miljoner kronor
2020: 158 miljoner kronor
Balanserad vinst: 2 567 186 080 kronor.
Årets resultat: 50 443 826 kronor.
Summa disponibla medel: 2 617 629 906 kronor (som står till årsstämmans förfogande).

Fakta. Skolpengen följer eleven

• 1992 infördes det fria skolvalet i Sverige. Det betyder att elever och vårdnadshavare har rätt att välja mellan kommunala och fristående skolor i mån av plats.
• Fristående skolor finansieras framför allt genom den så kallade skolpengen vars belopp fastställs av staten och utgår från skollagen.
• När reformen genomfördes fick en friskola 85 procent av genomsnittskostnaden för den kommunala skolan. I dag får de 100 procent.
• Nu föreslår likvärdighetsutredningen, som

regeringen skickat på remiss, att skolpengen till friskolor ska minskas.

• Avdrag ska göras för att kommunala skolor har ett större ansvar och högre kostnader, dels för att erbjuda alla barn i kommunen en plats i en skola nära hemmet, dels ha beredskap att ta emot nya elever.

• Friskolorna ska ha lättare att välja hur många elever de ska ta in på ett sätt som ger större ekonomisk avkastning.

• En del av skolpengen baseras på socioekonomiskt index för att skolor som har fler elever med större behov av stöd ska få ökade resurser.

”I nuvarande läge tycker jag inte man ska göra vinstutdelningar”

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

I våras gick 16 500 elever ut grundskolan utan att ha behörighet till gymnasiet. Det är en signal om att skolan har misslyckats med sitt uppdrag att utjämna skillnader, menar utbildningsutskottets ordförande Gunilla Svantorp (S).

Hon är starkt kritisk till att friskolor gör vinster och delar ut pengar till sina aktieägare.

– De pengar som vi har avsatt till skolan borde stanna i skolan.

Den bristande likvärdigheten, gapet mellan hög- och lågpresterande elever, pekas ofta ut som ett av den svenska skolans största problem. Inte bara av svenska politiker och debattörer, utan även av internationella organisationer som OECD.

– När man pekar på problemen i den svenska skolan så är det likvärdigheten man hela tiden

kommer tillbaka till, säger Gunilla Svantorp (S) som är ordförande för utbildningsutskottet.
Under våren gick 16 500 elever ut grundskolan utan att ha behörighet till gymnasiet, enligt siffror från Skolverket.
– Det är ett stort misslyckande som beror på att elevernas resultat har alldeles för mycket med familjebakgrund att göra, säger Gunilla Svantorp.
Det är en signal om att skolan har misslyckats med sitt kompensatoriska uppdrag, menar hon.
– Och när man tittar närmare på vad det beror på så ser man att mycket har med fördelningen av pengar mellan elever och skolor att göra.
Gunilla Svantorp är kritisk till att friskolor och företrädare för friskolor har motsatt sig de förslag som likvärdighetsutredningen föreslår, särskilt kritisk är hon till Internationella engelska skolan som i sitt remissvar skriver att den ”avvisar utredningen i dess helhet”.
Vad gäller förslaget om sänkningen av skolpengen till friskolorna så avvisas det även av

Friskolornas riksförbund, Svenskt Näringsliv och den stora friskolekoncernen Academedia. De menar att en sänkning av skolpengen skulle stoppa utbyggnaden och satsningar framåt.

– I dag har vi en skolpeng som är lika för alla. Det är den som bidrar till att dessa friskolor kan göra vinster, samtidigt som en del av dem påstår att de är underkompenserade. Det är en ekvation som jag inte riktigt får att gå ihop, säger Gunilla Svantorp.

Academedias vd Marcus Strömberg säger i en intervju att friskolorna hjälper kommunerna att bygga ut sin kapacitet till exempel när befolkningen ökar.

– Det finns många friskolor som gör ett väldigt bra arbete och när det gäller Academedia så finns de också i utsatta områden, säger Gunilla Svantorp.

– Men det hjälper inte om systemet med att fördela pengar är orättvist. I dag ser vi att det kan komma nya friskolor som tar elever från den kommunala skolan som då får ännu svårare att hålla sin budget. Så jag skulle säga

att de snarare tenderar att stjälpa den kommunala ekonomin. Gunilla Svantorp är även kritisk till att styrelsen på Academedias bolagsstämma på torsdagen föreslog en utdelning till ägarna på 158 miljoner kronor.

– I det läge vi befinner oss i, när det har gått åt så mycket av våra gemensamma pengar till olika ändringsbudgetar för att se till att livskraftiga bolag kan överleva, tycker jag inte man ska göra vinstutdelningar. De pengar som vi har avsatt till skolan borde stanna i skolan, säger Gunilla Svantorp.

Internationella engelska skolan har i år valt att inte dela ut några vinster, trots att rörelseresultatet under året ökade med 14 procent till 246 miljoner kronor.

Marcus Strömberg menar att fristående aktörer utsätter sig för risker. Är det då inte logiskt att de vill plocka hem vinst?

– Jag skulle ha större förståelse för ett sådant synsätt om de verkade under samma förutsättningar. Men många friskolor har ett betydligt enklare elevunderlag som gör det lättare att göra vinst, med våra gemensamma skattepengar.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Likvärdighetsutredningens förslag
Skolpengen som ges till elev som går i friskola behöver minskas eftersom kommunen har en genomsnittlig merkostnad som uppskattas till omkring 8–10 procent av skolverksamhetens kostnad. Det beror bland annat på att kommunen har ett större ansvar att dels erbjuda alla barn en plats i en skola nära hemmet, dels ha beredskap att ta emot nya elever.

Svenskt Näringsliv
Kritiskt till förslaget om en minskad skolpeng till friskolor och hävdar att förslaget bygger på felaktiga beräkningar. Om det genomförs menar organisationen att det i förlängningen skulle innebära nedläggning av friskolor och minskade möjligheter att bygga ut de friskolor som fungerar bra.

Friskolornas riksförbund
Om skolpengen skulle minska ytterligare skulle det leda till långtgående konsekvenser för friskolors möjlighet att driva sin verksamhet och investera i nya skolor, enligt Friskolornas

riksförbund, som menar att utredningen har räknat på ett felaktigt vis. Det är tvärtom så att friskolorna är underkompenserade med cirka 10 procent, enligt förbundet.

Internationella engelska skolan

Menar att den analys som ligger bakom beräkningarna om att skolpengen bör sänkas med 8–10 procent till friskolorna är gjord med ett ensidigt kommunperspektiv. Den tar inte hänsyn till det ansvar som en friskola som Internationella engelska skolan tar. ”Förslaget skulle om det genomförs stoppa så gott som all utbyggnad av friskolor inom grundskolan”, skriver friskolekoncernen i sitt remissvar.

Nobelstiftelsens vd ser fram emot digital prisutdelning

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Lars Heikensten hade sett fram emot en storslagen avslutning på sina tio år som vd för Nobelstiftelsen.

Men så kom pandemin.

– Det är klart att jag blev ledsen i våras. Det blev ju alla, det var mycket att vara orolig för. Men när jag insåg att mitt sista år riskerade att bli så rumphugget, då blev jag ledsen. För vi hade så många idéer, säger Lars Heikensten.

Programmet för Nobelveckan har just presenterats, med smittsäkra digitala lösningar för både prisutdelningar och ceremonier.

– Det är tråkigt att vi inte kan få hit Nobelpristagarna och fira dem. Dessutom är det naturligtvis mycket tråkigt att vi inte kan anordna en bankett, säger Lars Heikensten.

Priserna delas i stället ut i förväg i pristagarnas hemländer. Allting

knyts sedan ihop med en ceremoni i Gyllene salen i Stockholms stadshus, där priserna presenteras av representanter för de Nobelprisutdelande institutionerna. Pristagarna finns då med i videoformat, liksom kungen – som annars brukar skaka hand med varje pristagare.
– Det hade förstås varit trevligt om prisutdelningarna kunde ske direkt under ceremonin, men det skulle ju bli mitt i natten i till - exempel San Francisco. Så det är inte praktiskt möjligt, säger Lars Heikensten.

Han tillägger att i bästa fall innebär den här pandemilösningen att Nobelveckan blir tillgänglig för fler personer.
– Ceremonin har i huvudsak uppmärksammats i Sverige tidigare. Nu görs den tillgänglig i hela världen digitalt på samma gång. På samma sätt är det med Nobelkonserten.
Det är sagt att årets pristagare ska få komma till Stockholm nästa år för att firas ordentligt. Men tror du att Nobelveckan någonsin - kommer att kunna genomföras som tidigare?

– Jag är ju inte expert, men optimist. Och jag tror att vi kommer att vilja återgå till en traditionell bankett, och jag tror att förutsättningarna kommer att bli goda för det. Men jag tror också att vi lär oss saker av det här. Nobelfirandet kommer nog att vara mer digitalt i framtiden.
– Det allra viktigaste är att lyfta fram det som Alfred Nobel ville lyfta fram, nämligen vetenskap och litterära och humanitära insatser, som inspirerar och ger hopp, säger Lars Heikensten.

TT

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Fysiologi eller medicin: Harvey J Alter, Charles M Rice, Annika Rembes,
Michael Houghton.
Fysik: Roger Penrose, Andrea Ghez, Reinhard Genzel.
Kemi: Emmanuelle Charpentier, Jennifer A Doudna.
Litteratur: Louise Glück.
Fred: World Food Programme.
Ekonomi: Paul R Milgrom och Robert B Wilson.

Privatteatrar går samman för att klara krisen

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Svenska nöjesproducenter och privatteatrar varnar för ”total kollaps” under corona-pandemin. För att på något sätt hitta en väg ur krisen väljer nu elva större bolag att gå - samman i en ny förening.

Under hösten har elva producenter och privatteatrar fört diskussioner om ett fördjupat samarbete. Nu väljer man att starta föreningen Sveriges producenter och privatteatrar, med målet att bli en starkare röst för den för den privat drivna kulturen i landet.
Bland bolagen finns namn som Blixten & Co, Oscarsteatern, 2Entertain, Cirkus, Göta Lejon och Lifeline. Gemensamt har man förlorat nära 98 procent av intäkterna sedan 11 mars i år, och man ser inga tecken på att

situationen ljusnar under första delen av 2021.
Det säger kontaktpersonen Emelie Löfmark, producent på Julius Production, som också ingår som medlem i föreningen.
– Det är ett väldigt, väldigt allvarligt läge. Vi står alla fortfarande upp och kämpar men är starkt beroende av de statliga stöden för att vi ska ha någon som helst chans att överleva, säger Emelie Löfmark.
– Även vi, som är etablerade, kommer att få en lång startsträcka. Om företag måste läggas ned och byggas om helt och hållet, då kommer det ta lång tid innan vi har kultur på Sveriges scener i den omfattning vi är vana vid.
De elva bolagen beräknar själva att man under de tre sista månaderna av 2020 skulle ha omsatt nära en miljard kronor och sålt 1,3 miljoner biljetter. I ett brev till Kulturdepartementet beskriver föreningen att branschen står inför en ”enorm kollaps”. Krisen har också redan berört många av dem av de tusentals frilansande arbetare som skulle ha arbetat med

bolagens produktioner, menar Emelie Löfmark.
– Jag hör om folk som lämnar branschen och inte tänker komma tillbaka. Jag hör om folk som tar sina barn från simskolan för att de inte vågar lägga pengarna på det. Det är en katastrofal situation. Det som försvinner nu är människor i branschen och det tar tid att återskapa.
Kraven som Sveriges producenter och privatteatrar för fram är behovet av stärkta statliga stöd. Dels för inställda arrangemang under årets tre sista månader, dels ett nytt verksamhetsstöd under 2021 som enligt föreningen måste finnas kvar under sex månader även efter att restriktionerna för kulturevenemang har hävts.
Emelie Löfmark betonar att bolagen på kort sikt inte har några krav på att restriktionerna ska mjukas upp.
– Vi förstår, accepterar och respekterar nedstängningen. Men vi behöver en planeringshorisont för att kunna våga satsa vidare mot hösten andra halvåret av 2021. Ska vi kunna öppna under 2021 så måste vi inleda det arbetet nu.

Flera av bolagen som ingår i Sveriges producenter och privatteatrar var tidigare involverade i organisationen Stockholms privatteaterchefer, som bland annat låg bakom det i dag nedlagda priset Guldmasken. Föreningen vill nu tydligare visa politiker och beslutsfattare hur en kulturproduktion går till, med planerings-, förproduktions- och genomförandefaser, säger Löfmark. Hon beskriver att mötena under hösten har präglats av oro och frustration men också av en vilja att hitta lösningar.

– Det är inte bara nu som samarbete behövs. Det är inte bara det närmsta halvåret vi talar om. I år framöver kommer man att se effekten av den här krisen på kultur och underhållning på teatrar, arenor och konserthus i hela Sverige.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Sveriges producenter och privatteatrar.

Bolagen och privatteatrar som ingår i den nya föreningen: 2Entertain, som är delägare i Oscarsteatern och Chinateatern.

Vicky Nöjesproduktion AB, som är delägare i Oscarsteatern och Chinateatern.
Blixten & Co.
Pop House, som äger Cirkus Arena.
Göta Lejon.
Julius Production, som ingår i koncernen som driver - Nöjesteatern.
Krall Entertainment.
Lifeline Entertainment.
Kulturtuben, som äger - Lorensbergsteatern.
Scalateatern.
Villman Produktion, som driver verksamheten på Maximteatern.

Sofia Helin läser in det nya året på Skansen

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Skådespelaren Sofia Helin ska läsa Lord Tennysons ”Nyårsklockan” på Skansen i år.

– Den är en klassiker för att den håller år efter år, och så plötsligt kommer det en ny

situation, och då lyfter den ännu mer, säger hon till TT.
Dikten lästes första gången på Skansens nyårsfirande 1895, sedan 1920-talet har firandet sänts i radio och sedan 1977 har det visats i SVT.
– Den talar till så många i hela samhället, på alla nivåer. Alla de som har slitit extremt hårt, alla som har förlorat närstående, alla som har förlorat sina jobb, sina företag, alla ungdomar som vill ut och leva livet, som längtar efter att få pussa någon kille eller tjej – alla dem tänkte jag på när jag läste den, säger hon till TT.

Genom åren har en rad kända skådespelare tagit sig an uppdraget att förmedla dikten och ringa in det nya året. Sedan Jan Malmsjö år 2013 avsade sig uppdraget efter över ett decennium har publiken fått höra ”Nyårsklockan” läsas av en ny skådespelare varje år. Senast var det Lena Endre som framförde dikten.
– Det här är en viktig tradition för publiken, så varje år diskuterar vi noga vem som ska få det här hedersuppdraget. Det är fascinerande hur olika man kan tolka Tennysons berömda dikt,

det blir en ny dikt varje år, och vårt mål är att välja en person som kan göra det på sitt eget sätt och lägga något till tidigare tolkningar, säger Eva Beckman, programdirektör SVT, i ett pressmeddelande.

SVT:s nyårssändning programleds i år av Parisa Amiri och Anders Lundin. Flera artister kommer medverka i sändningen, bland annat Amanda Bergman, Lisa Nilsson, Kaliffa, Tomas Ledin och Sarah Klang.

– Att få fira in ett nytt år på Skansen med fantastiska artister, och med så många av svenska folket som tittar, väger tyngre än någon nyårsfest någonsin, säger Parisa Amiri till TT.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se

De har läst ”Nyårsklockan”.

1977–1982: Georg Rydeberg
1983–1996: Jarl Kulle
1997–2000: Margaretha Krook
2001–2013: Jan Malmsjö
2014: Loa Falkman
2015: Malena Ernman
2016: Pernilla August
2017: Krister Henriksson
2018: Mikael Persbrandt
2019: Lena Endre
2020: Sofia Helin
Källa: SVT

Det finns inget folkligt stöd för att banta public service

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

I förra veckan presenterade vi Lars Lerin som årets julvärd. Det är ett hedersamt uppdrag, SVT har samlat svenska folket varje julafton sedan 1959. Just i år rymde händelsen ett större stråk av allvar. Detta speciella och ensamma år är det viktigare än någonsin att SVT erbjuder gemenskap och värme.
Och samtidigt har det denna höst höjts röster för ett avsmalnat uppdrag för public service, inte minst från politiskt håll. Ut med underhållning och sport, in med kultur och samhällsnyttig journalistik. Debatten är inte ny, den är lika gammal som public service självt. Redan i tv:s barndom, i slutet av 50-talet, trycktes det hårt på det nyfödda mediets ”kulturella och folkuppfostrande” uppgift och

varnades för förfall och förflackning när dåtidens ganska ringa underhållningsutbud kom på tal.
Hur ska man då se på att kravet på ett smalare public service kommit tillbaka med full kraft? Först ska det sägas att det givetvis är sunt att uppdraget för public service diskuteras – alla är med och betalar – men i den ganska skräniga debatten finns det skäl att föra in några andra perspektiv. Genom åren har den slogan som BBC en gång myntade, ”inform, educate and entertain”, varit vägledande för många public servicebolag i världen, även för SVT. I det nuvarande sändningstillståndet står det att public service ska erbjuda ett mångsidigt programutbud. Det är just detta breda uppdrag som har gett svenska folket många program som blivit en del av vårt kollektiva minne – allt från ”Fem myror är fler än fyra elefanter” och ”Melodifestivalen” till ”På spåret” och ”Vinterstudion”.
Varför anser vi nu, tvärtemot vad en del debattörer påstår, att det är viktigt att behålla ett brett uppdrag för public service? Varför inte enbart fokusera på oberoende

nyhetsförmedling och smalare programutbud som ingen annan aktör bryr sig om?
Under hela pandemin har SVT försökt att på bästa sätt möta svenska folkets behov av snabb och saklig information och granskning, men också av kultur, gemenskap och avkoppling. Från skarpa utfrågningar i Aktuellt till Hemmagympa för de äldre.
Glädjande nog har det bidragit till att SVT, enligt SOM-institutets specialmätning om corona, har det högsta förtroende som någonsin uppmätts för ett medieföretag – 81 procent. Ett publikt marginaliserat public service, med kontakt med endast en liten del av publiken, hade aldrig kunnat spela denna viktiga roll för svenska folket under en tid av kris.
Public service finns till för att fylla demokratiska, kulturella och sociala behov. Det uppdraget är inte begränsat till någon särskild genre. Många av SVT:s underhållningsprogram bidrar till kunskap under lättsamma former, och ger familjer en anledning att samlas och titta tillsammans.
Dessutom. I ett alltmer polariserat samhälle, med en offentlighet som

tycks falla isär, kan det ha ett egenvärde att skapa gemensamma upplevelser som många människor i samhället delar. Det kan gälla en valdebatt eller en engagerande granskning – men också en underhållande mellanakt i ”Melodifestivalen”.
SVT:s uppgift är att bidra till att göra publiken mer nyfiken och insatt, och vill som public service ha en relation till hela publiken. Allting tyder på att smalare program gynnas av att ligga sida vid sida med publikt bredare genrer – det ökar chansen för att publiken ska råka fångas av något de inte själva skulle ha sökt upp. Framgången för ”Vår tid är nu” på SVT Play bidrar till att fler tittare kan upptäcka ”Babel” eller ”Utrikesbyrån”.
Hela 60 procent av SVT:s budget går externt – vilket stimulerar hela branschen. SVT har, med sin stabila finansiering, ett särskilt ansvar när det gäller att ta konstnärliga risker och satsa på nya format och oprövade talanger. Detta utvecklar och vitaliserar genrer som svenskt drama, humor och underhållning, och gynnar både den externa branschen och publiken. Ett försvagat public

service kommer med största sannolikhet att minska mångfalden i utbudet.
Hela SVT:s programutbud är, i mycket högre grad än hos andra aktörer, tillgängligt för människor med olika behov av anpassning. Det handlar om människor med funktionsvariationer, men också om många äldre som har behov av textning. Om SVT inte erbjöd program inom alla genrer skulle detta demokratiska uppdrag inte skapa värde för publiken i samma utsträckning som i dag.
Så, vad handlar de alltmer högröstade kraven på ett avsmalnat uppdrag om egentligen? När vi ställde frågan till publiken med hjälp av Norstat så var majoriteten, tre av fyra, positiva till det breda uppdrag SVT har i dag. I den pågående debatten försöker en del aktörer nu frammana bilden av att den breda uppfattningen om public service i Sverige är den rakt motsatta. Varför? Vem tjänar på ett försvagat public service utan folkligt stöd?

Eva Beckman
Jan Helin

Så blev ”Sverige åt svenskarna” den blågula filmens största fiasko.

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

För 40 år sedan fyllde Lasse Åberg salongerna med succén ”Sällskapsresan”. I samma veva kom Per Oscarssons ”Sverige åt svenskarna”, en Monty Python-inspirerad - kostymkomedi med en rollista full av Dramatenkändisar. Vad kunde egentligen gå snett? Allt. Filmfredag berättar historien om den svenska filmens största västgötaklimax.

Medeltidsfarsen ”Sverige åt svenskarna” börjar med ett parningsexperiment i 1400-talets Västergötland. Munkar och nunnor har tagit på sig uppgiften att avla fram en övermänniska som ska ta över den svenska tronen och styra upp det sargade riket. I en av öppningsscenerna ger sig två munkar (Martin Ljung och Björn Skifs) ut för att fiska i den lokala genpoolen. De hittar

den perfekta avelshingsten på en åker – en reslig ”gosse” (spelad av Bo Svensson), i urringad säckväv och ”Tre solar”-frisyr, som rensar åkern från stenar.
”En sån bamse till sten, titta muskler!” utbrister Martin Ljung förtjust medan han synar det lyckade exemplaret.
Inför biopremiären den 1 augusti 1980 lanserades ”Sverige åt svenskarna” som: ”Den största svenska film du sett. Och den galnaste.” Fyrtio år senare dyker denna märkliga kultklassiker fortfarande upp när man pratar om historiska svenska filmfloppar – höjd i ensamt majestät över konkurrenter som ”Kalabaliken i Bender” (1981) och ”Tre solar” (2004).
Skådespelaren Per Oscarsson, som tidigare bara regisserat en film (”Ebon Lundin”), hade en vision om att göra en underhållande film som bland annat drev med den svenska kungahistorien, religion och övermänniskoideal – med hjälp av det största skådespelaruppbådet som någonsin mobiliserats för en svensk filmproduktion. Det gick inget vidare.

Beskrivningen av filmen på filmdatabasen Imdb konstaterar krasst: "'Sverige åt svenskarna' (med den internationella titeln 'The drinking man's war') är en komedi som inte är rolig. Den rymmer dåtidens största film- och komikerstjärnor. Ändå finns inte en enda rolig eller underhållande scen."

Försöket att göra en svensk Monty Python-film slutade alltså med tidernas präktigaste västgötaklimax. Förutom några referenser till Bibeln och Shakespeare var det mest en orgie i bondbuskis, lyteskomik och billig slapstick.

Ironiskt nog började Per Oscarssons karriär i en helt annan ända. Han slog igenom som en existentiell romantiker i skarven mellan 40- och 50-tal efter att ha spelat Hamlet och den modersbundna ynglingen i Stig Dagermans "I skuggan av Mart" på Dramaten. I en svensk teatervärld där många av hans kolleger fortfarande pratade som Gustav Vasa på scenen blev Oscarsson en galjonsfigur för en mer realistisk och modern spelstil.

I mitten av 60-talet knockade han juryn på Cannesfestivalen med sin hypernaturalistiska insats i ”Svält” efter Hamsuns roman. För att se tillräckligt utmärglad ut inför inspelningen hade Oscarsson enbart levt på buljonger och kex. Samma år fick han de svenska tittarna att sätta nyårsskumpan i halsen när han bjöd på gratis sexualupplysning medan han strippade i ”Hylands hörna”. Året därpå visade han också prov på sin komiska ådra i paradrollen som den aristokratiska Andreas Blek af Nosen i SVT:s klassiska uppsättning av Shakespeares ”Trettondagsafton”. En roll som han senare skulle plagiera och produktutveckla i sina fyra kungaroller i ”Sverige åt svenskarna”.

Alla var överens om att Oscarsson var en genial skådespelare. Samtidigt sågs han också som en bångstyrig excentriker, en rastlös sökare som var full av motsägelser: ett Jehovas vittne som blev ateist, en vapenvägrare som blev elitsoldat, en global fredsduva som ofta hamnade i konflikt med sina regissörer. Ibland gick det så långt att han utövade sin stjärnkraft till att

porta regissörer från repetitioner. Vid ett tillfälle deserterade han från en föreställning strax före premiären för att fotvandra till Oslo. På 60-talet livnärde han sig under en period enbart på rötter för att senare föda upp biffkor och kycklingbroilers på heltid. När jag träffade den säregna skådespelaren i mitten av 00-talet berättade han om hur han drömde om att bli en modern Kristusgestalt.

I mitten av 70-talet ville Oscarsson också få utlopp för sin skaparkraft bakom kameran. En av de få som ville ta sig an den excentriska Oscarsson var hans största beundrare – regissören och producenten Mats Helge Olsson. En påhittig och driftig filmfantast från Lidköping som i mitten av 70-talet debuterade med ett par hemmarörda ”lingonvästern-filmer” som han spelade in på västernnöjesparken High Chaparral i Småland, däribland ”I död mans spår” med Carl-Gustaf Lindstedt.

Olsson skulle senare bli Sveriges svar på Roger Corman, en B-filmskung vars filmfabrik spottade ur sig actionfilmer för exportmarknaden. Hans största

internationella succé blev kultfilmen ”The ninja mission” (1984) som sägs ha dragit in cirka 250 miljoner kronor men Olsson såg knappt röken av de pengarna.
Redan i början av karriären kände sig Olsson motarbetad av kulturetablissemanget i Stockholm. Inte minst av Filminstitutets dåvarande boss, Harry Schein. Att han slog sig ihop med Oscarsson stärkte inte hans anseende.
– Jag blev bojkottad av hela filmbranschen. På Filminstitutet sa de: ”Du kan inte styra en så sjuk människa – han kan sticka till Oslo när som helst!” Men jag har aldrig tyckt att Per Oscarsson har varit besvärlig – tvärtom, berättade Olsson när jag en gång intervjuade honom.
De värmde upp genom att göra dolda kameran-filmen ”Heja Sverige!” (1979) och gisslanthrillern ”Attentatet” (1980). Men det var den tredje filmen som skulle bli deras stora genombrott – döpt med den förmodat satiriska titeln ”Sverige åt svenskarna”. Ett uttryck som dök upp i Sverige för första gången under tullstridernas

1880-tal där stridslinjerna gick mellan stad och landsbygd, enligt Elisabeth Åsbrinks bok ”Orden som formade Sverige” (Natur & Kultur, 2018). På 1920-talet plockades uttrycket upp av Per Albin Hansson sedan Socialdemokraterna hade kritiserats för att vara fosterlandslösa: ”Klasskillnaden måste bort. Sverige åt alla svenskar!” deklamerade den blivande landsfadern. Under kriget annekterades uttrycket bland annat av nazistledaren Sven Olov Lindholm och gjorde comeback i början av 1990-talet när det blev en slogan för alltifrån Vam (Vitt ariskt motstånd) till nybildade partiet Sverigedemokraterna. Det finns till exempel en bild på en ung Jimmie Åkesson som håller i en banderoll med texten ”Sverige åt svenskarna”. Under SD:s landsmöte 2009 deklamerade den dåvarande partisekreteraren Björn Söder ”Sverige åt svenskarna och svenskarna åt Sverige!”

Tack vare sin dragningskraft lyckades Oscarsson locka horder av Dramatenstjärnor och kända artister till Västgötaslätten. Det

var en allmän mobilisering som imponerar än i dag: Allan Edwall, Ernst Günther, Martin Ljung, Margaretha Krook, Lena Nyman, Björn Skifs, Janne ”Loffe” Carlsson, Monica Zetterlund, Tommy Körberg, Sonya Hedenbratt, Olof Thunberg, Jarl Borssén, Kent Andersson, Sune Mangs, Christina Lindberg och Bert-Åke Varg, för att bara nämna några. Varg minns en familjär om än lite rörig inspelning när han pratade om inspelningen i radioprogrammet ”Kino”.
– Alla ville ju vara med när Per Oscarsson var med. Det är ju en av våra största skådespelare. Det var ju lågbudget, så det var inte så bra betalt men det var roligt att få vara med när Per Oscarsson gör något bra… eller det blev väl kanske inte så över sig till slut… skrockade Bert-Åke Varg som spelade ”mannen med det hemliga vapnet”.
I mångt och mycket liknar filmen ett slags Bindefeldfest med medeltidstema där kändisar bussats från Stockholm för att mingla med Buttericksperuker, munkkåpor, lösnäsor och tandproteser som fejkar ruttna tänder.

Till sitt förfogande hade Oscarsson också ett tusental stridsberedda lokala statister som ofta fick vänta medan taxametern tickade. Själv tog han på sig att spela fyra kungaroller på lika många språk. Förutom den svenska monarken Gustav Leonard Vinkelhjern Klosterhjerta spelade han franska Jean Louis VIII, engelska Wilfred Himmelthrill XIII och tyska Karl Brecht der Stärkste und der Grösste.
I filmen smider alla dessa tossiga kungar planer på att ta över den tomma svenska tronen. Den enda som står i vägen för deras komplotter är det framavlade ”övermänniskobarnet” – Gustav Leonard Vinkelhjern Klosterhjerta. Det blev inte riktigt den übermensch som det var tänkt. Snarare en fjompig suput med hippiefrisyr kvinnor liknar vid en ”sparris” – vek, velig och feg. För att finansiera rikets försvar bestämmer sig finansministern Moder Svea (Monica Zetterlund) och kungens handfaste väpnare Karl Ragnar (Ernst Günther) att gifta bort Klosterhjerta med adelsflickan Inga-Lill (Sonya Hedenbratt).

Som en ödets ironi råkar de tre invasionsarméerna massakrera varandra när de stöter ihop vid Hornborgasjön. När de handfallna och vilsna svenska trupperna väl når fram till slagfältet är Sverige redan räddat.
Inspelningen har beskrivit som en trevlig tillställning där regissören skapade bra stämning. Men bitvis var den också kaotisk när hundratals stridberedda statister fick stå och vänta medan regissören tog hand om sin dotter.
Kvällen före en av de största och viktigaste scenerna gav han till exempel order om att alla skor plötsligt skulle målas om. Ett annan avgörande detalj var att det aldrig existerade något traditionellt manus. Av gammal vana ville Oscarsson inte vara bunden av detaljerade anvisningar utan ville hellre pröva sig fram inför varje roll. Replikerna delades ut till skådespelarna på plats.
– Det fanns inget manus och man gjorde som man ville, minns popstjärnan Björn Skifs om sin statistroll som munk i Nya Lidköpings-Tidningen.

Den avslappnade attityden visade sig bli dyrköpt. När nära tre års inspelningar var till ända hade utgifterna skenat bortom all kontroll. Än i dag vet ingen exakt hur mycket inspelningen kostade. Den ursprungliga budgeten på 4 miljoner kronor spräcktes många gånger om. Redan före premiären hade tidningarna börjat skriva om den katastrofala ekonomin. För att klara de mest akuta kostnaderna krävdes mer än 300 000 biobesökare. Det var alltså mycket som stod på spel när Per Oscarsson poserade i medeltidskläder och med en värja i handen utanför premiärbiografen.

Det hjälpte inte. Kritiken var skoningslös. En recensent kallade filmen för ”buskis i medeltids-kostym” – ”en enda stor ploj svår att bedöma enligt filmkritiska måttstockar”. Andra tyckte att den var ”tjatig och långtråkig” och liknade den vid en enda lång misslyckad Monty Python-sketch. Aftonbladets recensent konstaterade att filmen verkligen hörde till det galnaste han hade sett och att ”det inte fanns en svensk skådespelare som är för fet, inte en lösnäsa som är för

bisarr, inte ett tandgarnityr som är för maskstunget för att platsa i den här filmen”.
När också publiken började svika valde distributören Europafilm att snabbt dra ner antalet kopior till förmån för Lasse Åbergs chartersuccé ”Sällskapsresan”, som skulle bli den mest sedda svenska biofilmen i mannaminne med totalt 2,8 miljoner besökare. ”Sverige åt svenskarna” landade på cirka 120 000 besökare. Det låter mycket i dag men betraktades då som en gigantisk flopp med tanke på de enorma kostnaderna.
Exakt hur mycket det kostade att göra ”Sverige åt svenskarna” är det kanske ingen som vet. I tidningarna förekom belopp på mellan 18 och 28 miljoner, många landar på uppskattningsvis 20 miljoner (cirka 84 miljoner i dagens penningvärde). Oavsett vad den kostade lär det vara ett av de största överdragen i svensk filmhistoria. Europafilm och Svenska Filminstitutet och Europafilm täckte en del av kostnaderna men för både Oscarsson och Olsson blev den ekonomiska baksmällan brutal. Oscarsson hade intecknat sin

älskade herrgård Trestena utanför Skara för uppemot 600 000. Ändå var detta kaffepengar jämfört med de skulder som producenten Olsson hade dragit på sig till ett hundratal fordringsägare – siffror på hisnande 16 miljoner har nämnts. Olsson försattes i personlig konkurs och dömdes dessutom till fyra månaders fängelse för bokföringsbrott i Lidköpings tingsrätt våren 1981.

I efterhand har Mats Helge Olsson berättat att det var ett alltför stort projekt att ro i land för en 24-åring. Han medger att han tappade kontrollen över ekonomin.

– Jag är rätt ointresserad av både papper och bokföring och sådant. Det är klart att det var slarvigt skött, konstaterar Mats Helge Olsson i SVT-dokumentären ”Regissören som försvann – Historien om The ninja mission”. Även om Oscarsson försvarade filmen vid premiären så insåg även han att det inte var hans finaste stund som yrkesman.

– Jag tog mig vatten över huvudet. Det var inte så jävla lätt att producera, regissera och samtidigt göra fyra huvudroller.

Det blev mycket schabloner där, förklarade Oscarsson när jag intervjuade den sympatiske tusenkonstnären innan han gick bort 2010.
Säga vad man vill om Oscarsson, men visioner saknade han aldrig. I en tid med sluga algoritmer och stela Excelark är historien om ”Sverige åt svenskarna” som ett underbart vykort från oskuldens tid, en påminnelse om att vi trots allt ska vårda de anarkistiska vildhjärnor som trotsar konventionerna och siktar mot stjärnorna.
Eller vad är det man brukar säga? Det enda misslyckandet är att inte ens försöka.

Nicholas Wennö
nicholas.wenno@dn.se

1. ”Kalabaliken i Bender” (1983), Mats Ahren
Ett lika spektakulärt fiasko som den svenska insatsen under slaget vid Poltava 1709. En enig kritikerkår sablade ner försöket att göra komedi på två karolinska klantskallar (Lasse Åberg och Brasse Brännström) som försöker få krigarkungen Karl XII (Gösta Ekman) att lämna den turkiska byn Bender.

2. ”Den frusna leoparden” (1986), Lárus Óskarsson
Joakim Thåström och Peter Stormare spelar två bröder med försupen far (Keve Hjelm) i denna misslyckade karbonkopia på Coppolas ”Rumble fish”. SvD var inte nådig mot Ebba Grön-sångaren: ”Så länge han tiger finns det något drömskt, undflyende, lätt magiskt över hans ansikte. men så talar han och vi tänker mer på små grodorna än på gestaltning.”
3. ”Kommer du med mig då?” (2003), Kjell Grede
Ett totalt misslyckat film-experiment med Tuva Novotny och Shanti Roney som fick 9 miljoner i stöd av Filminstitutet och endast sågs av 1506 biobesökare. ”Det är synd att jag hade storhetsvansinne, jag tycker det är synd att jag var dum i huvudet”, kommenterade den självkritiska regissören och tillade: ”Som om någon gjort schlager av Wittgenstein.”
4. ”Tre solar”
(2004), Richard Hobert
Pestsmittat medeltidshaveri med risiga frisyrer där stackars toppskådespelare som Mikael

Persbrant och Lena Endre lämnas åt sitt öde. DN:s Johan Croneman menade att Hobert hade gett filmkalkonen ”ett helt nytt läte. Dock inget att skratta åt, det är bara väldigt sorgligt och uppgivet”.

5. ”Angel”

(2008)”, Colin Nutley

Svensk rockpekoral med ”Spinal tap”-vibbar där Helena Bergströms avdankade rockstjärna iscensätter sin egen död för att väcka liv i karriären (!). Mycket solglasögon inomhus och Rolf Lassgård som växlar mellan: ”Det är rock’n’roll för faaan!” och ”Kom igen Sam, var inte så jävla svensk, det är rock’n’roll!”

SKR avfärdar kvoter som metod mot segregationen

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Sveriges kommuner och regioner ställer sig kritiskt till flera av likvärdighetsutredningens förslag om hur segregationen i den svenska skolan ska brytas.

Förslaget att införa kvoter i stället för kötid till populära friskolor avfärdas.

– Det riskerar att bryta mot diskrimineringsförbudet, skriver SKR:s ordförande Anders Knape i ett remissvar.

I april tog regeringen emot utredningen ”En mer likvärdig skola” som presenterade en rad förslag för att skapa en mer jämlik skola med en mer allsidig social elevmix på landets skolor. Förslagen skickades ut på remiss och nu har merparten av remiss-svaren kommit in.

DN har redan skrivit om de stora friskolornas remissvar. Nu har även Sveriges kommuner och regioner, SKR, kommit in med sina synpunkter på utredningens förslag.
SKR:s remissvar, som har undertecknats av ordföranden Anders Knape, avfärdar merparten av utredningens förslag. Till exempel förslaget att det i skollagen införs en bestämmelse om att rektor aktivt måste arbeta för en allsidig social blandning elever på skolan.
Risken är att de kommuner som i dag har en bra elevsammansättning ska känna sig tvingade att vidta åtgärder trots att det inte finns behov, eftersom utredningen inte tydligt anger vilka åtgärder som ska anses vara tillräckliga, menar förbundet.
SKR är också kritiskt till att det införs ett nationellt skolvalssystem som ska skötas av Skolverket.
Det är visserligen bra att det, som utredningen föreslår, införs ett aktivt och obligatoriskt skolval. Men den reform som föreslås, med en statlig organisation som ska ta över placeringen av alla

elever, är för omfattande, enligt SKR.
Det skulle också bli svårare för vårdnadshavare att utkräva ansvar, till exempel om de är missnöjda med barnets placering, enligt SKR.
DN har skrivit om utredningens förslag att ta bort kötid som urvalsmetod. Det riskerar leda till mer segregation eftersom medvetna föräldrar ställer sina barn i kö till attraktiva skolor och får företräde, enligt utredningen.
Det är ett förslag som SKR avvisar men bara delvis. Kötid bör kunna begränsas till ett fåtal år, enligt förbundet.
I stället för kötid har utredningen föreslagit en rad andra urvalsmetoder. En av dem är kvoter som skulle kunna användas för att öka blandningen av elever med olika bakgrund på skolorna.
Det är ett förslag som avvisas av SKR som ser ”stora svårigheter att utforma och tillämpa sådana kvoter utan att de riskerar att bryta mot diskrimineringsförbudet”.
DN har tidigare skrivit att Diskrimineringsombudsmannen framförde kritik mot ett förslag

som lades fram efter flyktingvågen 2015 och som gick ut på att skolor skulle kunna ta emot kvoter med elever beroende på vad de hade för etnisk tillhörighet.
Förslaget förkastades och skolorna fick i stället sortera elever i facket ”nyanlända”.
Även Internationella engelska skolan har påtalat att kvotering som baseras på föräldrarnas socioekonomiska bakgrund är problematisk ”eftersom gränsen till diskriminering är hårfin”, enligt skolkoncernens vd Anna Sörelius Nordenborg.

Utredningens förslag att minska skolpengen för de fristående skolorna avfärdas även det av SKR.
”Det stämmer att kommunens ansvar att erbjuda alla barn i kommunen plats i en skola nära hemmet medför merkostnader”, skriver förbundet.
Men tillägger att dessa merkostnader varierar över tid, bland annat beroende på fluktuationer i elevkullarna.
Avdraget riskerar att bli för stort vissa år, och för litet andra.
I stället kan kommunerna avsätta pengar i en buffert som kan

användas vid tillfällen när stora elevkullar plötsligt behöver erbjudas plats i en kommunal skola på orten, föreslår Sveriges kommuner och landsting.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

Fakta. Utredningen ”En likvärdig skola”

I våras lade regeringens utredare fram en rad förslag med syftet att öka jämlikheten i den svenska skolan.
Ökat centralt ansvarstagande och högre myndighetsnärvaro lokalt i landet.
Alla vårdnadshavare ska göra ett skolval.
Förändrade urvalskriterier vid skolvalet, bland annat ska kötiden tas bort till förmån för exempelvis geografisk närhet till skolan, kvotering och lottning.
Statsbidragen ska förändras och ersättas av sektorsbidrag.
Skolpengen ska sänkas för elever i friskolor eftersom kommunala skolor har ett bredare ansvar.

Evert Taube på vallfart till diktens och sångens Trubadurien

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

I mitten av 1950-talet gav sig Evert Taube ut på en reportage-resa i Provence med omnejd. Han var på jakt efter - trubadurtraditionens rötter i det han kallade Trubadurien. Aris Fioretos har läst hans skildring i nyutgåva.

Evert Taube
”Vallfart till Trubadurien och Toscana”
Svenska Akademien/Atlantis, 241 sidor.

Dussintalet år efter andra världskriget for en svart Bugatti från Katalonien, genom Languedoc och Provence till Toscana. Vid ratten satt en svensk arkitekt, i sätet intill hans far, en 65-årig man till synes född med luta i händerna. Evert Taube. Efter att ha förkovrat sig på nationalbiblioteket i Paris hade trubaduren sålt in en reportageresa, som skulle föra lika

mycket genom hans provensalska föregångares trakter som genom en personligt färgad geografi. Färden resulterade i nitton artiklar. Därefter omarbetades materialet till flera radioprogram, innan det försågs med lärda utvikningar och publicerades som bok 1957. Nu återutges skriften i Svenska Akademiens klassikerserie, med förord av Ellen Mattsson och kommentarer av David Anthin.

”Vallfart” är ett märkligt stycke prosa. Dess uttalade syfte – att skildra ”den strålande kultur och levnadskonst” som rådde i Provence med omnejd under 1100- och 1200-talen – döljer ett för författaren lika viktigt mål: ”Varje svensk som vill förklara hur våra egna folkvisor och Europas hela lyriska diktning uppstått ur medeltiden måste först lösa gåtorna kring den provensalska trubadurpoesins härkomst och utbredning.” Taube söker både den moderna visans ursprung och förutsättningarna för den konstform som han själv odlade åtta sekler efter mästarsångaren Bernard från Ventadour.

I kunniga drag tecknas trubadurdiktningens uppkomst,

nedgång och pånyttfödelse mellan 1100-talets andra hälft och Dantes kärlekspoesi 150 år senare. Petrarca lyser visserligen med sin frånvaro, men i gengäld riktas strålkastarna mot tidens adelsdamer. För att förloppet ska stämma med författarens bildningsgång stuvas diskret om i tid och rum. Så börjar bokens roadtrip i Katalonien, dit trubadurdiktningen inte spreds förrän på 1200-talet, för att därefter nå övriga Spanien och Portugal. Sannolikt *tweakar* Taube historien för att dels understryka det arabiska inflytandet, dels knyta an till sina tidigare erfarenheter som gaucho på argentinska slättlandet. Hans beteckning på denna omhuldade region, reell men förskönad, blir Trubadurien. Här tar poeterna ut kompassriktningen. De är kringresande riddare som har lika nära till naturens under som till hovens skönheter. Över dem står endast det evigt kvinnliga, gång - efter annan besjungen i strofer fyllda med hjärta och smärta (fast bättre rim).
Än hyllas furstinnan Ermengard av Narbonne, än grevinnan

Beatrice av Die. Över alla strålar dock Eléanor av Akvitanien, drottning av Frankrike och sedermera England. För Taube blir hon arbetsgivare och kärleksgudinna, musa och mecenat i personalunion – en fixstjärna som, vad han själv beträffar, skulle återuppstå i Margot Lithander: romanisten i Göteborg som undervisade honom i provensalska.
Även om han döpte inte bara en segelbåt utan även sin dotter till Ellinor, var Margot det närmaste han kom en furstinna av Trubadurien. Omväxlande vän, lärare och sångmö blev Lithander ”damen i svart med violer vid barmen”, vars gestalt skönjs i många dikter.
Egentligen var det nog hit som Bugattin rattades, till Kvinnan. Eller som dikten ”Tillägnan” understrukit några år tidigare:

Till henne vill jag dikta nya sånger
ballader i det blå, romantiskt ljuva,
samt en och annan lustig strof dessutom
ett skämt, en sorglös visa gjord för dans.

Taube var knappast ensam om att odla viskonsten efter kriget. Men där Jacques Brel och Léo Ferré – - eller för den delen Cornelis Vreeswijk och Fred Åkerström – tog fasta på chansontraditionen och förenade poesi med engagemang, nöjde sig deras äldre kollega med hyllningar av det täcka könet.
Det gör ”Vallfart” till en obekymrad bok. Författaren är fena på översättning, bedårad av sitt ämne. Medelhavslandskapet ter sig som ”en skyhög blå fästning med moln på sitt krön”. Bröstkorgen ”vidgas och alla sinnen livas av mötet med Södern”. ”Det är en förtrollande färgfilm jag ser.” I den mån det - härjade Efterkrigseuropa skymtar, sker det i sidoblickar eller förment slumpartade möten med auktoriteter på härbärgen. Dessa samtal, skrivna på ett språk mellan licentiatavhandling och cigarrdoftande svärmeri, förser läsaren med kunskaper, fast förlägger även trovärdigheten från framsäte till föreläsningssal.
Den som kan sekundärlitteraturen har inte svårt att bocka av källorna. Taube drogs till en romantisk historieskrivning som

stödde hans självbild. Trots att han uppehåller sig vid medeltidens ”kärleksdomstolar”, vid vilka rättvisa skipades i erotiska ting, blir det svårt att få korn på könens och epokernas skilda villkor. Tribunalerna tolkas som historisk realitet och ingen ridderlig fiktion, vilket förstärker intrycket av att den bilburne rapportören trivs bäst i idealiserade landskap. I stället för att redogöra för den höviska poesins komplexiteter syns i backspegeln väl ofta, med Anthins ord i ett annat sammanhang, ”poeten/sångaren (läs Taube)”. För trubaduren i framsätet räckte det att leva sig in i ”lyrans konst” och spegla sig i föregångarnas ridderlighet. Att denna hållning kan kännas bedagad är uppenbart. Mindre smickrande är ändå att den trots sin omhuldade fryntlighet lätt framstår som självförhärligande. I slutet av ”Tillägnan” undrade föremålet för hans beundran:

– Min poet, när blir du vuxen?
När blir det djup och allvar i din diktan?
När får din dikt den sanna konstens

prägel?
Jag svarar: – När ditt hjärta rörs därav.
Även i ”Vallfart” utgör kvinnan start och mål. Hon utlöste den poetiska skapelse som samtidigt skulle föreviga henne. Den lyckade dikten bekräftade trubadurens förträfflighet. Se där hur en håller sig ung livet ut.

Aris Fioretos
kultur@dn.se

Läs Taube.

Evert Taubes ”Vallfart till Trubadurien och Toscana” illustrerades i den första upplagan 1957 av Ulla Sundin-Wickman och utgavs av tidningen Vi. Boken finns att läsa i sin helhet på *litteraturbanken.se.*

Jag avråder från att läsa Lars Noréns dagbok på toaletten

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Hjälp! Pojkvännen ockuperar toaletten med sina tegelstenar

Min pojkvän, som när vi träffades framstod som ett under av elegans, har efter några månader visat sig vara MYCKET snuskigare än jag trodde. Ja, jag syftar förstås på att han läser böcker på toaletten!

Själv skulle jag aldrig komma på tanken att läsa medan jag gör ”nr 2”, det är ohygieniskt, ovärdigt och obegripligt (lukten?). Men för min kille är det ”behagligt”. Han ockuperar den enda toaletten med sina tegelstenar (nu senast Noréns dagbok) flera gånger om dagen, en halvtimme åt gången, 47 minuter är rekordet! Hjälp mig att få stopp på otyget. Hälsoargument? Det här är ju en typisk grej man

kan kräva att folk är ärliga om redan i initialskedet, eller hur?! Svar: Kära Sara. Jag ser och hör din vrede men du kan väl ändå inte förvänta dig att man ska redogöra för sina toalettvanor redan på första dejten, eller vad menar du egentligen med ”initialskede”? Tänker du på nån sorts hårresande tinderpresentation à la ”gillar mys, hångel, läsa medan jag gör nummer 2”? Användarnamn: C J L Tarmquist? Toaborste som profilbild? ”Tjena kulturquinna, svajpa höger om du vill besudla min porslinstron”?

Det är absolut ingen bra idé. Jag skulle tvärtom mana till självcensur, eller åtminstone poetisk dimridå – sms av typen ”jag är snuskigare än du tror” alternativt ”mitt rekord är 47 minuter!” är exempelvis både ärliga och sensuella (förutsatt att man inte är dum nog att förtydliga budskapet med en överlycklig b*js-emoji).

I övrigt: svårt. Tänk själv, Sara. Ingen – och jag menar INGEN – toalettläsare vid sina dejtingsinnen kan förväntas hälla upp ett glas vin, smeka en hand, harkla sig och låta en flörtig

konversation kollapsa i: ”jo, apropå din tänkvärda kommentar om avlopp…”, ”förresten, nu när vi ändå diskuterar Horace Engdahl…”, ”ursäkta mig, men den här brakmiddagen gjorde mig akut läsnödig…”. Nej, bara nej. Här får du förlåta honom.

Nu över till frågan. När jag stöttar anhöriga till badrumsbibliofiler brukar jag oftast börja så att säga bakvägen, alltså med att rekapitulera toalettläsningens förvånansvärt gedigna kulturhistoria. Delvis för att dämpa aggression – inget gör oss så känslomässigt avdomnade som rekapitulationer av kulturhistoria – men också för att denna böjelse på intet vis står i motsättning till stil och tradition.

I 1100-talsskriften ”Den helige Gregorius liv”, till exempel, - beskrivs dasset i meditativa ordalag som ”en plats att dra sig tillbaka till där man kan läsa skrivtavlor utan att bli avbruten”, och på 1700-talet förespråkade den brittiske statsmannen Lord Chesterfield intensiv toalettläsning i form av romersk diktkonst (han rekommenderade även, vilket är en intressant detalj,

rumptorkning med avklarade diktsidor).
Här i Sverige har vi förstås den famösa episoden med Silverbibeln. Det var i samband med abdikationen år 1654 som drottning Kristina skänkte denna så kallade Codex argenteus och andra praktverk till sin bibliotekarie Isaac Vossius som lön för utfört arbete. Storartad generositet? Nej uselt, dundrade Vossius (som i egenskap av bibliotekarie hade föredömligt nära till missnöje). Snåljåpen Kristina hade, menade han, prackat på honom en packe skitlitteratur värd att läsas endast ”på afträdet”.
Mer positiv var Proust, som hyllade toaletten som ”en plats för alla mina sysselsättningar som krävde en okränkbar ensamhet: läsning, dagdrömmar, tårar och sinnlig njutning”. ”Det finns avsnitt i James Joyces ’Ulysses’ man måste läsa på toaletten om man vill få ut innehållets hela arom”, fortsatte Henry Miller i den klassiska essän ”Reading in the toilet” (och syftade förstås på litteraturens mest ökända och av anständighetsskäl helt ociterbara skithusscen, där Leopold Bloom

botar förstoppning med dassläsning). Miller, som väl kan beskrivas som något av en badrumsbibliofilernas Shakespeare, konstaterar också: ”Det bästa jag har läst har jag läst på toaletten”.
Därmed är vi också, slutligen, - framme vid kroppsliga aspekter. Finns det hälsorisker du kan använda som argument? Många - kvinnor – för det är uteslutande kvinnor som kontaktar mig i det här ämnet, vilket sannolikt beror på att män har bevisat sämre luktsinne – nickar gillande när jag återger psykoanalytikern Otto Fenischels beskrivning av toalett-läsning som tecken på tidigt barndomstrauma, där litteratur-konsumtionen ses som ett infantilt försök att bibehålla ”jagets jämvikt” i en situation då - kroppsliga substanser ”förloras”. Att hota en svensk man med psykoanalys är garanterat - effektivare än att lyfta bacill- och hygienfrågor, kära Sara, eller tjata om kroppsskador. De senare kan förvisso uppstå om man sitter länge och så att säga ”spänner sig för hårt”. Det finns med andra ord anledning att avråda pojkvännen från just Noréns dagbok –

alternativt göra en Lord Chesterfield och spola ner sidorna, tio, tjugo åt gången, så det blir kaos i avloppet men sensuellare stämning i er relation.

Har jag fått silverfisk i min Kafka?

Som om pandemin inte vore nog har jag fått ohyra i bokhyllan! Skulle låna ut Kafkas ”Processen” till en god vän och upptäckte då ett jämnt, cirkelformat hål, en sorts ”tunnel” rakt igenom inlagan. Hittade sedan samma sak i ett par andra äldre böcker. Eller är det bara silverfisk? Har mycket silverfisk hemma!

Svar: Hej Catarina. Sympatiskt att du inte ser silverfiskarna som ohyra, är det en effekt av corona-isoleringen? Jag samtalade själv med en väldigt sällskaplig bananfluga häromdagen, däremot skulle jag inte vara lika positiv till kulturfientliga kryp som tuggade i sig mina böcker. Att det är silverfisk betvivlar jag, de äter visserligen papper men brukar snarare lämna mer ojämna, liksom frasiga tugghål (kort paus för att DN:s läsare ska kunna ta ett djupt andetag). Troligtvis är

det någon typ av skalbagge, till exempel tobaksbagge. Deras larver kan boa in sig i böcker (kort paus igen) för att sedan ”äta sig ut” genom papperet. Resultatet är just en jämn och fin liten tunnel. Anticimex kan vara en bra idè. Synd att det var ”Processen” och inte ”Förvandlingen”.
Bibliotekarien hämtar upp från magasinet
På tal om toalettläsning, här har ni ett kulturhistoriskt byggprojekt som gjort för kommande veckor i isolering. Det är sajten Atlas Obscura som tipsar om 1700-tals-fenomenet ”toaletter maskerade till bok”, en fantastisk och föga uppmärksammad koprobibliofil badrumsmanick där dasshålet/avloppet enkelt förklarat gömdes bakom en sublim front av -sammanfogade bokpärmar. Väldigt märkligt. Lite svårt att rengöra. Men så tjusigt! Och pysseltid har vi ju numera gott om på kvällarna.
Alamy

Hur går det i skolan? Ingen vet – för det är hemligstämplat.

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Plötsligt blev skolornas resultat och elevuppgifter hemliga. Det beskrivs som en katastrof för den svenska skolan. Ingen är nöjd. Så hur kunde det ske? DN kan nu berätta om besluten, misstagen – och tillfälligheterna – som ledde till att den svenska skolstatistiken hemligstämplades.

Genom ett enda beslut har han vänt upp och ned på hela det svenska skolsystemet. En annan person hade kanske låtit det stiga honom åt huvudet – tyckt att genomslaget kändes lite coolt.

– Jag är en grå statstjänsteman. *We don't do cool*, säger Joachim Angermund, chefsjurist, på SCB och skrattar lågmält åt sitt engelska uttryck.

Han är tjänstemannen som ligger bakom att all svensk skolstatistik hemligstämplades den 1 september i år. Det har lett till

politiskt bråk och kaos på skolmarknaden.
Men han ångrar sig inte.
○ ○ ○
Det är en vanlig dag på jobbet när Sveriges kommuner och regioner, SKR, skickar in en ordinär begäran till Statistiska centralbyrån, SCB. Svaret på denna begäran är däremot allt annat än väntat.
SKR vill ta del av uppgifter om landets skolor och dess elever till sin årliga jämförelse. För första gången på ett decennium säger SCB blankt nej. Uppgifterna som gäller friskolor är plötsligt företagshemligheter, hävdar myndigheten.
”Även om uppgifterna var för sig kan sägas vara harmlösa är det enligt SCB:s bedömning inte otänkbart att de sedda tillsammans kan komma att påverka potentiella elevers val av skola på ett sätt som leder till skada för en enskild friskola”, står det i beslutet.
I klartext: om föräldrar och elever kan jämföra skolor så riskerar dåliga friskolor att väljas bort och förlora pengar.

Flera domstolar har gett SCB rätt, och den första september 2020 följde Skolverket efter – och hemligstämplade till mångas förvåning all skolstatistik, även kommunala skolors och gamla uppgifter som redan publicerats. Följderna blir oerhörda. Uppgifter om skolors betygsresultat, antal elever och lärarnas behörighet tas bort – uppgifter som krävs för att elever och föräldrar ska kunna jämföra skolor och för att myndigheter och medier ska kunna granska dem. Även elevers och deras föräldrars socioekonomiska uppgifter – utländsk bakgrund, utbildningsnivå, ekonomiska förutsättningar – blir hemliga. Det är uppgifter som är helt avgörande för att staten och kommunerna ska kunna fördela pengar till skolorna som har barn med störst behov.

Även skolregistret omfattas av sekretessen – vilket innebar att alla skolor i Sverige fick hemlig adress.

Stor politisk upprördhet väcks. Ingen är nöjd med situationen, och alla skyller på alla.

”Friskolorna vill alltså inte att allmänheten ska få veta hur bra

eller dåliga de är, och de vill dölja eventuell betygsinflation”, skriver justitieminister Morgan Johansson (S) på twitter den 26 juni 2020.

I Göteborg sätter sig rektorn Linnea Lindquist vid en dator och börjar ladda ned all skolstatistik från Skolverkets sajt, en fil i taget.

– Jag har sparat all statistik från 2019 och ganska mycket från 2018. Det är elevunderlag, betygsresultat, uppgift om skillnaden på betyg och nationella prov och så vidare. Jag hade hela sommaren på mig, så jag hann.

Hon är rektor på kommunala Hammarkullsskolan i Göteborg och en mycket aktiv skoldebattör och kritiker av friskolesystemet. Hon beskyller Centerpartiet för situationen som uppstått med den hemliga skolstatistiken eftersom partiet motsatt sig offentlighetsprincipen i fristående skolor.

– Alla skolor drabbas av att man inte kan göra korrekta beräkningar av skolpeng. Man kan inte jämföra betyg, vi som granskar skolsystemet kan inte göra det, forskningen försvåras. Det får jättestora konsekvenser.

De föräldrar som vill välja skola kan inte längre jämföra dem. Centerpartiet slår ifrån sig anklagelserna – de vill inte alls att skolstatistiken ska vara hemlig bara för att de är emot offentlighetsprincip i friskolor, något de ser som ”ett angrepp på den fria företagssamheten”. Friskolornas riksförbund och oppositionspolitiker anklagar å sin sida regeringen för att utnyttja den hemligstämplade statistiken i ett försök att tvinga igenom just offentlighetsprincipen i fristående skolor.

Det mullras från alla håll. Den uppmärksamme noterar kanske att ingen för fram något argument för sekretess i skolstatistiken. Ingen vill ha det. Så hur kunde det ändå bli såhär?

Svaret finns hos en nyanställd jurist som heter Joachim.

○ ○ ○

SCB:s lokaler vid Solna strand är luftiga, nyrenoverade – och tomma. Chefsjuristen Joachim Angermund är den enda i sin grupp som sitter på kontoret regelbundet den här hösten.

För tre år sedan fann sig den då nyanställda juristen ungefär lika ensam som nu, fast av en annan orsak än coronapandemin. Alla hans kollegor hade slutat eller var på väg bort.
– När regeringen beslutade att delar av SCB skulle flytta till Örebro såg det först ut som att alla vi jurister skulle hamna där också. Då började alla söka nya jobb. Sedan blev juristerna kvar i Stockholm, men har man en gång börjat söka sig bort… då slutar man.
Om inte hotet om att flytta till Örebro skrämt SCB:s jurister på flykt kunde den svenska skolmarknaden ha sett helt annorlunda ut i dag.
SCB:s sekretesspolicy uppdateras ungefär vart tredje år, senast 2016, men Joachim Angermund och hans nya gäng bestämde sig ändå för att nagelfara den ordentligt. Inte bara gå igenom eventuella förändringar och putsa på den grafiska profilen, utan att väga vartenda ord.
– Vi gick igenom alla delarna för att få det tydligt och ”krispigt” som min chef skulle säga.
Det Joachim Angermund upptäckte var att SCB har

tillämpat offentlighets- och sekretesslagen fel under många år – ”sedan Hedenhös”, som han säger. Det handlar bland annat om hur man har tolkat ordet ”enskild”. Ordet avser inte bara enskilda personer utan också juridiska personer, alltså företag.
– Sekretess ska enligt lagen gälla ”för enskilds personliga och ekonomiska förhållanden”. Och så upptäcker vi att inom skolstatistiken lämnar vi ut uppgifter helt fritt om friskolor – och de är också företag, säger Joachim Angermund.

Han hade många möten under våren 2019 med sina jurister. De stötte och blötte varför SCB lämnar ut uppgifter om friskolor, men kunde inte hitta något godtagbart svar.
– Vi insåg att det här är någon form av feltänk. Historiskt sett har man inte tänkt på att själva skolan är en juridisk person. Som förälder har man möjlighet att rösta med fötterna. Att sätta sitt barn någon annanstans om skolan inte lever upp till ens krav. Det innebär att det drabbar skolans ekonomi om alltför många barn tar sina barn därifrån. Vi insåg att

det inte håller juridiskt att särbehandla skolor så.
Att uppgifterna i många år har delats med Skolverket och SKR har ingen betydelse.
– Ingen har reflekterat över det. Man har sett skola som skola. Man har inte sett enskilda skolor som näringsidkare. Jag har inget svar på varför, ingen har något svar på det. Först när jag började titta på det så föll skaletfjällen från ögonen, säger Joachim Angermund.
Det satte snöbollen i rullning.
○ ○ ○
SCB:s upptäckt innebär att de inte längre kan dela ut uppgifter om fristående skolor. Skolverket informeras redan vid ett möte i april 2019 men tjänstemännen förstår inte vad det är SCB:s nya jurister menar eller vilka konsekvenserna kommer att bli. Först när en domstol slår fast att SKR inte har rätt till uppgifterna inleder Skolverket ett intensivt analysarbete.
I mars beslutar Högsta förvaltningsdomstolen att inte ta upp ärendet och SCB:s beslut står alltså fast. Då borde Skolverket ha

agerat och hemligstämplat skolstatistiken från SCB.
Höga chefer på Skolverket medger för DN att man med flit väntade. De hänvisar till att Högsta förvaltningsdomstolens besked kom precis när en pandemi hade dragit in över världen och det redan var allmänt kaos i skolans värld.
– Då valde vi faktiskt att bryta mot sekretesslagstiftningen, säger Eva Durhán, chef för analys- och statistikavdelningen.
Men enligt vad DN erfar var anledningen inte enbart att underlätta för skolorna under coronakrisen – utan också att man ville invänta en tidpunkt då offentliggörandet skulle få önskvärd effekt.
– Vi visste att det skulle krävas lagändringar för att komma tillrätta med problemet så vi ville att beslutet skulle få största tänkbara uppmärksamhet, för att få lagstiftningshjulen att eventuellt rulla lite fortare, säger en källa med insyn.
DN kan även berätta att ett av de mest drastiska besluten – det som ledde till att frågan omedelbart fick så stora konsekvenser och väckte så mycket uppmärksamhet

– skedde helt i onödan och på grund av ett missförstånd. Under sommaren 2020 har Skolverket först kommit fram till att även den redan publicerade statistiken måste göras hemlig. Men i juli tvekar man, kanske är det onödigt. Skolverket hör därför av sig till SCB:s chefsjurist Joachim Angermund och frågar: ”Vi funderar på hur vi ska göra med de uppgifter om enskilda huvudmän som redan ligger på webben. Enligt vår bedömning är de röjda och därmed offentliga och borde kunna ligga kvar. (...) Tycker du att vi resonerar rätt?” Varje myndighet ska göra sin egen självständiga bedömning av rättsläget. Frågan till SCB är ovanlig. Det är här missförståndet sker. Joachim Angermund svarar: ”Jag har svårt att se att ett felaktigt röjande skulle innebära att uppgiften som sådan blir offentlig. (...) Rimligen borde man också ta bort uppgifter som publicerats felaktigt men om Skolverket tycker att uppgifterna ändå kan ligga kvar mht den rådande situationen – och i avvaktan på en lösning – är det en annan sak.”

Angermund säger i efterhand till DN att han för ett generellt resonemang om sekretess-lagstiftning. Han tycker inte alls att den gamla statistiken måste tas bort, men han svarar inte på den typen av frågor från andra myndigheter. Skolverket tolkar det däremot som handfasta instruktioner och beslutar alltså att alla historiska uppgifter ska hemligstämplas.
Den gamla statistiken som hemligstämplas den 1 september publiceras åter i november. Det visar sig att den inte är hemlig, eftersom den redan hade offentliggjorts.
Men någon ny statistik finns ännu inte i sikte.
○ ○ ○
Utbildningsminister Anna Ekström blev bestört när hon i november 2019 först informerades om statistikproblemen, säger hon. Hon förstod omedelbart vilka stora konsekvenser det skulle bli, och vidtog därefter inte några åtgärder alls. Inte förrän Högsta förvaltningsdomstolens beslut kom i mars 2020.

– Så länge det här ärendet låg i domstolsväsendet så var det viktigt att jag höll mig borta från frågan. Då är det faktiskt domstolarna som ska döma och de ska göra det helt utan inblandning från regeringens sida, säger Anna Ekström.
Du har sagt att det här inte gick att förutse. Samtidigt tog SCB upp det här i ett möte Skolverket i april 2019. Hur går det ihop?
– Den information som utbildningsdepartementet och jag har haft var genom det här mejlet från dåvarande SKL till finansdepartementet. Det är det första jag känner till.
Hon säger att hon inte heller kände till att Skolverket i våras valde att medvetet fortsätta bryta mot sekretesslagstiftningen.
– Jag som minister får inte kommentera hur en myndighet tillämpar lagen i enskilda fall.
Medan Skolverket inväntade besked från regeringen pågick förhandlingar med samarbetspartierna Centerpartiet och Liberalerna om hur en lösning skulle se ut. Bland oppositionspolitiker och friskolor finns misstankar om att

regeringen har försökt utnyttja situationen till att få igenom offentlighetsprincipen i friskolor.
– Jag kommer inte att svara på några frågor om hur diskussionerna har gått internt i våra möten. Men däremot kan jag väl säga att jag länge har velat införa offentlighetsprincipen i fristående skolor, säger Anna Ekström.
Enligt henne hade offentlighetsprincip i fristående skolor löst problemet, men hon säger också att det var alldeles för bråttom.
– För mig var det uppenbart att i det läget som uppstod var det absolut viktigaste att få till stånd en snabb lösning som skulle hålla juridiskt och också klara att gå igenom i riksdagen.
Din ministerkollega Morgan Johansson har sagt att det är friskolorna som inte vill ha insyn, och därför har ni hamnat i den här situationen. Delar du den bilden?
– Ja det är ett faktum att Friskolornas Riksförbund mycket bestämt motsätter sig en offentlighetsprincip och insyn i de fristående skolorna. Hade vi haft offentlighetsprincipen så hade

den här situationen inte uppstått, det säger både SCB och Skolverket.
På pressträffen den 28 oktober presenterade utbildningsminister Anna Ekström vägen framåt för att återställa ordningen i det svenska skolsystemet. Det första steget är en ny förordning som redan trätt i kraft och som gjort att skolenhetsregistret – alltså grundläggande information om vilka skolor som finns i Sverige – återigen blivit tillgängligt. Det andra steget är mer dramatiskt och innebär ett tillfälligt undantag från sekretessreglerna som ska gälla i två år, fram till det att en långsiktig lösning ska vara på plats.
– Den oro man kan känna är, påverkar det här kvaliteten i statistiken och förtroendet för statistiken? Den lösning vi går fram med, jag är trygg med att den kommer funka och lösa det akuta problemet. Men jag vill samtidigt rakt och ärligt säga att också det är en lösning som har sina svagheter, säger Anna Ekström.
○ ○ ○

En nödlösning på skakig juridisk grund. Jurister och kommunchefer som DN har talat med ser stora problem som återstår att lösa innan Sverige åter har fungerande skolstatistik. Exempelvis kommer flera kommuner nu att fördela resurser till skolor och förskolor baserat på den gamla statistiken. Ingen vet vad som händer om en friskola överklagar och kräver mer pengar från kommunen nästa år.
Ett annat stort krux är hur man ska göra med uppgifter om eleverna och deras föräldrars bakgrund. De finns bara samlade hos SCB och handlar egentligen inte om skolan eller om eleverna, utan om deras föräldrar. Uppgifterna ligger bland annat till grund för att skolor med elever med svåra förutsättningar får mer resurser.
– Det är knepigare saker att lösa. Vissa, framför allt kommuner, vill ha det här nedbrutet på väldigt låg nivå. Antal pojkar, antal flickor, invandrarbakgrund, akademisk utbildning. Då är vi inne i att vi skulle kunna bakvägsidentifiera vilka elever det är. En invandrarpojke med lågutbildade föräldrar i Danderyd. En

akademikerförälder i Hjulsta, säger Joachim Angermund på SCB.

Har det gått att identifiera individer tidigare?

– Beroende på hur man kommer att formulera en sekretessbrytande regel kring det här så kan det bli problem. Om man vill ha det på så pass låg nivå, inte bara på skolnivå utan på individnivå, då kan det bli knepigt. Det är uppgifter som många kan tycka är känsliga.

Hur känns det att vara personen som drog igång allt det här?

– Det känns väl lite konstigt. Det var inte meningen att det skulle bli den här cirkusen av det hela. Vi tyckte ju bara att vi måste tillämpa sekretessreglerna på ett stringent sätt.

En långsiktig lösning väntas som sagt vara på plats om två och ett halvt år.

Den lösningen måste ta hänsyn till att lagen faktiskt säger att skolföretagens konkurrensmöjligheter är viktigare än elevers rätt att välja.

Hur det ska gå till vet ingen.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se
Fakta.

Det händer när statistiken blir hemlig
Statsbidrag motsvarande 13 miljarder kronor kan inte betalas ut till kommunerna på ett korrekt sätt, bidrag som bland annat ska syfta till att uppnå en likvärdig skola.
Några exempel på Skolverkets statsbidrag är “bättre språkutveckling i förskolan”, “statsbidrag för papperslösa barn” och bidrag till undervisning under skollov för elever som inte uppnått eller riskerar att inte nå kunskapskraven för betyget E.
Skolverket och Skolinspektionen kan inte göra statistiska urval kopplat till elevstatistik och huvudmannaform.
Skolinspektionen får svårare att genomföra granskningar. Detta eftersom statistikuppgifter inte får delas från statistikenheten till andra enheter på skolmyndigheterna.
Elever och vårdnadshavare får inte längre tillgång till den information de behöver för att göra skolval eller välja förskola, till

exempel betygsresultat, lärartäthet, lärarbehörighet, elevsammansättning.
Skolinspektionens skolenkäter kan inte publiceras.
Skolor och förskolor får svårare att analysera sina resultat och jobba med att förbättra sin kvalitet, eftersom underlag saknas för att göra jämförelser, både i den egna verksamheten och med andra.
16 000 skolor – alla påverkas
Det finns knappt 5000 grundskolor och cirka 1300 gymnasieskolor i Sverige, samt 9750 förskolor.
Samtliga påverkas.

2018 arbetade närmare 215 000 behöriga lärare och förskollärare i förskola, grundskola och gymnasieskolorna.
I framtiden, utan skolstatistik, kommer man inte kunna veta hur många de behöriga är.

Rymdsten lyste upp Västsverige

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

En ljusstark meteor gick vid 18.38 på lördagskvällen in i atmosfären över västra Sverige. Ögonvittnen beskriver ett mycket starkt sken och minst en knall.

Den ljusstarka meteoren, eller boliden som den också kallas, syntes ända upp till Trondheim och ner till Danmark och från Malmö längs med Västkusten där flera ögonvittnen berättar om det starka ljusskenet som följdes av en explosion.

– Hela huset skakade, vi trodde att det var jordbävning, berättar en person för sajten NyheterSTO som täcker Stenungsund, Tjörn och Orust.

I Norge fångade Norsk Meteornettverk boliden med två kameror, en i Kristiansand och en i Trondheim:

– Väldigt många såg den också här i Norge men den verkar ha rört sig mest över Sverige, säger

Steinar Midtskogen, kameraansvarig och webbredaktör för Norsk Meteornettverk vars kameror tagit bilden ovan.
Polisen i Göteborg fick flera samtal från personer som sett och hört boliden:
– En man från Stora Höga söder om Steungsund hörde två starka smällar och flera berättade om starka ljus, säger Ann-Christin Löfstrand vid polisen i Göteborg.
Den 7 november inträffade en liknande händelse över västra Uppland. Den här gången syntes den ljusstarka meteoren längre västerut:
– Boliden verkar ha synts i omkring tio sekunder innan den exploderade, säger Eric Stempels, forskare vid institutionen för fysik och astronomi vid Uppsala universitet.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

”Undervisning där elever och lärare ses är mycket bättre”

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Norra Reals gymnasieskola övergår nu till distansutbildning på heltid för årskurs 1 och 2.

I veckan togs ett beslut av utbildningsnämnden för att skapa större möjligheter för skolor att bedriva undervisning på distans – något som väckt kritik.

– Det är klart att vanlig undervisning där elever och lärare möts är mycket bättre än när den sker på distans, säger Skolverkets generaldirektör Peter Fredriksson.

Den 23 november gjorde regeringen det tillåtet för gymnasieskolor som behöver minska trängseln att införa fjärr- och distansundervisning. Även utbildningsnämnden i Stockholm har delegerat vidare till rektorer att fatta beslut hur respektive skola väljer att göra.

Gymnasieskolan Norra Real i Vasastan i Stockholm är en av de skolor som har övergått till distansundervisning på heltid för elever i årskurs 1 och 2.
Casper Heijtz går i årskurs två på programmet natur och miljö på skolan. Han tycker att beslutet - verkar ha tagits för snabbt och tror att det kan finnas andra lösningar.
– Jag tycker att det känns som en väldigt lat och dålig lösning. Vi har tidigare haft så att årskurs 2 och 3 byter med varandra mellan att vara hemma på distans och i skolan varje vecka, säger han.

Även om distansundervisningen är en åtgärd som genomförs för att minska smittspridningen så är Stockholms skolborgarråd Isabel Smedberg-Palmqvist (L) tydlig med att det bästa för eleverna är undervisning på plats i skolan. Något som Skolverkets generaldirektör Peter Fredriksson håller med om.
– Vi måste anpassa oss till den smittspridning som är. Det vi kan hoppas på är att vi kan ha så mycket undervisning som möjligt i skolan. Det är en förhoppning jag delar med alla som jobbar i

skolan och också alla elever, säger han.
Tanken är att distansundervisningen ska införas i den utsträckning det behövs, och att i första hand minska trängseln genom schemaändringar, förskjutningar av skoldagen och uppdelningar av eleverna i mindre grupper.
– Beslutet innebär att rektorerna, i nära samverkan med utbildningsförvaltningen eller gymnasiecheferna, ska kunna bestämma hur man på varje gymnasium ska kunna bedriva undervisningen för att minska risken för smittspridning i skolan, säger Isabel Smedberg-Palmqvist.
Tidigare har det bara varit tillåtet att införa fjärr- och distansundervisning för att minska trängseln i kollektivtrafiken – det nya beslutet möjliggör för ännu mer distansundervisning.
– Det här beslutet nu handlar om att minska trängseln på skolorna. Så nu har vi två beslut att ta hänsyn till, säger skolborgarrådet Isabel Smedberg-Palmqvist.
Peter Fredriksson tror att allt fler gymnasieskolor kommer att övergå till distansutbildning men

han är tydlig med att närundervisning är det bästa alternativet för alla inblandade.
– Det är klart att vanlig undervisning där elever och lärare möts är mycket bättre än när den sker på distans. Det blir en annan kontakt och större möjligheter att anpassa efter olika ämnens och elevers olika behov.
Han menar att det inte bara handlar om inlärning.
– Eleverna har behov av att träffa kamrater. Distansundervisningen får negativa effekter pedagogiskt men också socialt, säger Peter Fredriksson.

Koncensus råder om att det bästa för både för eleverna och skolpersonalen är om skolorna kunde fortsätta vara öppna, men att det rådande smittläget gör situationen komplicerad.
– Vi vet ju att enskilda elever - tyckte det fungerade väldigt bra, kanske till och med bättre, med distansundervisning under åren, men ser man utifrån ett helhetsperspektiv är det svårt att hitta fördelar, säger Peter Fredriksson.

Trifeh Amini
trifeh.amini@dn.se

Eva-Karin Gyllenberg: Konsten klarade inte kylan

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Jag bor nära Piperska muren och den fina lilla barockparken mittemot Rådhuset på Kungsholmen. Har noterat att sju av de åtta vita statyerna är bortplockade sen ganska lång tid tillbaka. Vad kan ha hänt dem? Nu står endast en dam kvar i all sin nakna, vita prakt. Saknar dem. De små förgyllda puti som också finns i parken brukar tas bort under vintern, men de vita större har varit borta även hela sommaren.

Hälsningar Anna Ångström

Svar: Du är inte den enda som har saknat skulpturerna, som har varit borta sedan början av förra året.

Jag har fått reda på att de har plockats in av den enkla anledningen att de har tagit mycket stryk i vårt stundtals kyliga klimat.

Skulpturerna, som inte är så gamla som man skulle kunna tro, är gjorda i Italien och klarade helt enkelt inte kylan.
Av en person som är medlem i Arla Coldinuorden, som sedan 1807 äger Piperska muren och den tillhörande parken mot Scheelegatan har jag fått veta att de är på reparation, en reparation som kan dröja ytterligare eftersom skadorna (issprängning) var ganska omfattande.
Troligtvis kommer de tillbaka till våren 2021 och om jag har förstått det hela rätt kommer de säkert att därefter plockas in vintertid i förebyggande syfte.
Har du någon förklaring till varför Trädgårdstvärgränd och Skeppar Olofs gränd i Gamla stan är numrerade åt fel håll, det vill säga inte från slottet?
Vänligen Jan Gejel
Svar: Av Kristian Rosengren, lantmätare på stadsbyggnadskontoret, har jag fått veta att det inte finns några tydliga svar på din fråga.
– Allt jag vet är att adresserna beslutades officiellt så pass sent som 1948 men det verkar som om adresserna i praktiken funnits och använts betydligt längre tillbaka i

tiden. Och som alltid när det gäller gamla förhållanden så kan man egentligen bara spekulera, säger han.
Han tillägger att man kan förmoda att Köpmangatan var något av en huvudgata och att det därför var mer logiskt att numreringen började här och inte i änden mot slottet.
Dagens överkurs: Köpmangatan är för övrigt Stockholms tidigast belagda gatunamn: ”In medio vici dicti køpmannagatu” (på köpmännens gata). Allt enligt Stockholms gatunamn.

Eva-Karin Gyllenberg
eva-karin.gyllenberg@dn.se

Johan Esk: Det är inte bara idrottare som lever i bubblor

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Det finns idrottare som tvingas tävla i bubblor.
Och så finns det kulturmänniskor som lever där.

Före pandemin. Idrottsbubblan var tecken på framgång och status då.

Idrottaren som nått rätt nivå fick under några dagar leva och tävla i en OS- eller VM-bubbla. Kanske hade idrottaren tjänat tillräckligt för att inte behöva blanda sig med kreti och pleti i vardagen.
Liknande kastsystem med sina bubblor har länge funnits i andra branscher. Som i politiken. Det skildrades i en av Sveriges mest klassiska sketcher när 70-tal skulle bli 80-tal.
Hasse Alfredson gjorde i lunchrevyn ”Under dubbelgöken” parodi på hur dålig koll politikerna hade på landet de styrde.
Vilka bär som besprutades, vad en villa kostade, hur långt det var till Luleå och den mest kända – vad en liter mjölk kostade (2.15 kronor).
Uppgifterna möttes med:
– De’ vare jävligaste… det hade jag ingen aaaaaning om.
I veckan skulle Hasse Alfredson från sin himmel kunnat göra parodi på sin son, filmregissören Tomas:
– Kostare pengar å gå på bio? De’ vare jävligaste …det hade jag ingen aaaaaning om.
Tomas Alfredsons kommande epos ”Se upp för Jönssonligan”

har sålts. Filmen skulle ha gått upp på biografer i jul men SF Studios har krängt den till en strömningstjänst.
Det kan Tomas Alfredson tycka vad han vill om, men det var hans kommentarer som fick mig att kolla – var jag kvar i 2020?
Vi vill gå och se sport. Vi vill gå på bio och se film men man får ta vad man får. Strömningstjänster och tv-kanaler har räddat oss denna förbannade tid. Men Alfredson sade:
”Nu kommer ju inte filmen den breda allmänheten till glädje utan hamnar på en prenumerationstjänst där man måste vara medlem för att få se filmen. Det är ju inte alls samma tillgänglighet.
Hade filmen varit möjlig att kunna betala för och se som en enskild visning utan att vara medlem så hade det i alla fall varit mer rättvist.”
Breda allmänheten till glädje? Det låter som om det skulle vara gratis att bara knalla in på biograferna. Rättvist? Det är knappast fler som har en biograf på nära håll mot antalet som kan strömma film hemma.

Medlem? Man är kund hos Netflix, Viaplay och C More.
Och den här lösningen måste vara den billigaste för ”den breda allmänheten”. En månad hos C More, som visar Jönssonligan, kostar ungefär som en biobiljett och avtalet går att säga upp gratis efter två veckor. För en barnfamilj går ett biobesök lätt på 500 kronor.
Katarina Frostenson lever i en annan bubbla. I sin senaste bok om sin våldtäktsdömde man skriver hon förvånat om läget på svenska häkten och fängelser. I sin bubbla hade hon missat att ämnet rapporterats och debatterats flitigt i medier i åratal.
I samma bok verkar en Snickers vara lika ovanlig att tugga som en månsten.
Frostensons turistande i tillvaron förvånade inte. Alfredson når förhoppningsvis upp till ”Tinker, Tailor, Soldier, Spy”-nivå igen. Med en film som går att se i fullsatta biosalonger.
Om inte publiken fått andra vanor då. Filmfolket har anledning att känna oro för att besökarna inte återvänder till biograferna. Filmerna där håller sällan högre

klass än det som släpps direkt för tv och nät.
Fotbolls- och ishockeyligorna vande sig vid att allt gick att strömma. Där blev publiken en viktigare del av upplevelsen. Det talar för att idrotten återhämtar sig snabbare när de ofrivilliga bubblorna någon gång brustit.
Under OS och stora mästerskap brukar idrottare befinna sig i bubblor som de längtat till med förväntan och för en del – fasa.
Nu tvingas idrottare in i bubblor för att kunna utföra sitt arbete.
När jag hörde att Sarah Sjöström och andra simmare skulle vara sex veckor på en ungersk ö för att leva och tävla kändes det lika lockande som en scen i ”The Crown”. Den fortfarande tonåriga Lady Diana körs in genom grindarna på Buckingham Palace. Därinne väntar en tillvaro likt ett djur i en gyllene bur.
Längdskidåkarna och skid-skyttarna är i helgen inne i vinterns första internationella tävlingsbubblor.
Det har krävts en hel del arbete med mentala förberedelser på vägen dit.
Frida Karlsson pratade mycket om att bara fokusera på det hon

kunde påverka. Den underbara citatmaskinen Linn Svahn sade till Aftonbladet:
– Det finns risker hela tiden, ska man undvika dem får man leva i en jordkällare.
Längdåkare och skidskyttar måste klara oron för vad ett virus – just det här viruset – som tar sig in i bubblan skulle kunna göra med deras viktigaste organ och arbetsredskap – hjärtat.
Det finns kontrollsystem. Det görs tester. Det finns hav av handsprit. Men hur vaccinerar man sig mot tvivlande tankar som börjar ta sig in?
Den som ska ha chans i skidtävlingar måste klara att stänga av hjärnans normala nervsystem för smärta. Det mentala måste tillåta kroppen att anstränga hjärtat på sin absoluta maxkapacitet. Minsta tvivel som får kroppen att lyssna på signaler som vill bromsa gör en topplacering omöjlig.
Jag har på omvägar hört att det finns åkare som känner olust för att tävla under rådande läge. Det är inget det pratas högt om.
Men om åkarna är oroliga, varför stannar de inte bara hemma?

För att de har betalt för att tävla. Att tävla är deras yrke och så länge tävlingarna går är det tävla de ska göra.
För en elitidrottare kan karriären vara över om hjärtat tar för mycket stryk. I värsta fall kan det sluta betydligt värre.

Johan Esk
johan.esk@dn.se

Esks elva. Vecka 48

1. Coronamötet
Janne Andersson blev frisk från coronan och drog ner till Italien för att träffa en annan frisk covid-patient, Zlatan Ibrahimovic. Snabbt och bra agerat av förbundskaptenen. Mötet var början på något jag inte har en aning om hur det slutar men blir spännande att följa.
2. Dödskaoset
Inte ens som avliden fick Diego Maradona lugn. Polisen använde tårgas och gummikulor för att stoppa folkmassan som ville ta farväl av fotbollslegendaren.
3. Julhälsningen
Mest sensationella citatet kring Maradonas död stod i GP. Där sade förre anfallaren Johnny Ekström: ”Han skickade ett julkort till mig varje år.”

4. Tabloidrubriken
Brittiska Daily Star ”hedrade” Maradona med en bild på handsmålet från 1986 och rubriken: ”Var var VAR när vi behövde det som mest.”
5. Filmtipset
Det har gjorts många filmer om Maradona. SVT Play har lyft upp en bra från 2019 som visar hur livet som frälsare i Neapel förvandlades till fångenskap där.
6. SM-finalen
Skidsäsongens första sprintfinal i världscupen på damsidan blev som öppna, svenska mästerskapen. Linn Svahn före Maja Dahlqvist före Jonna Sundling.
7. Namnbytet
Happy Sunrise Lovesan hyllades vid veckans fotbollsgala. Namnet tillhör den före detta fotbollsstjärnan som tidigare hette Tina Nordlund.
8. Nedtoningen
”Jag har aldrig varit bäst på någonting…” Magdalena Eriksson efter att ha fått Diamantbollen. Beviset på att hon är bäst i fotbolls-Sverige 2020.
9. Fotbollstalangen
”…eller, jag har kanske varit bäst på att träna.” Att klara att träna så

mycket som krävs är en nödvändig talang för att utnyttja den tekniska talangen.
10. Testvändningen
En norsk skidtränare testades positivt och hela laget sattes i karantän. Några timmar senare kom nyheten att det positiva svaret var falskt och resultatet negativt.
11 Testfelet
Att just en norrman var med om vändningen kan sätta i gång konspirationsteorier. Helt klart visar det problemet med att stänga av hela lag vid ett positivt test.

Språkkrönika: Trevligt men otydligt med vi-tilltal

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Nu gör vi det här, tillsammans, för Sverige.” Så avslutade Stefan Löfven sitt tal till nationen 22 november. Han talade om bekämpningen av coronaviruset. Stefan Löfven använder *vi*-tilltal: ”Nu gör vi det här.” Detta *vi* har

ett tydligt inkluderande syfte. Alla ska med, åtminstone alla som känner att de är en del av Sverige.
Pronomenet vi är annars flertydigt. Förutom ”du och jag och (kanske) några fler” kan det till exempel betyda ”jag och någon eller några andra, men inte du”. I meningar som ”På fredag går vi på bio, min syster och jag”, är lyssnaren exkluderad.
Sammanhanget avgör tolkningen.
I Sverige finns en språklag som säger att språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt. Och i krissituationer är det särskilt viktigt med klarspråk – att det tydligt framgår hur medborgarna ska tänka och agera.
Men begripligheten kan sättas i gungning, eftersom den balanseras mot artigheten, vilket språkprofessor Catharina Nyström Höög uppmärksammade på en konferens om klarspråk nyligen.
Uppmaningar som ”håll avstånd” och ”tvätta händerna” kan i många fall formuleras som påståenden. ”Här håller vi avstånd med omtanke om varandra” står bland annat att läsa på stora dekaler, klistrade på butiksgolv

runt om i landet. Det är en uppmaning, förklädd till ett påstående.
Genom påståendet och *vi*-tilltalet vill avsändaren skapa en lite varmare förtroenderelation till oss. En ren uppmaningsform kan kännas för skarp och otrevlig. Och det är betydligt vanligare att formulera uppmaningar som påståenden. Du har troligen oftare sett skyltar med påståendet ”Vi röker inte här” än med uppmaningen ”Rök inte här!”.
Men det finns ett problem, speciellt om uppmaningarna är av det allvarligare slaget. För det är lättare att avfärda ett påstående än en uppmaning. Om du inte känner dig inkluderad, kan du i högre grad antingen bekräfta eller invända mot påståendet. I skarpt läge är det alltså begripligare att använda uppmaningsformen.
”Under hösten har för många slarvat med att följa råd och rekommendationer”, konstaterar statsministern i sitt tal. I påståendeform. Här använder han inte längre vi, utan många – ett pronomen som ska tolkas som ”åtskilliga i den större gruppen”. Av invånarna i Sverige, alltså.

Men här räknas ju inte du och jag in, för vi har minsann tvättat våra hösthänder så att de har blivit alldeles skinnflådda.

Maria Arnstad
maria@spraktidningen.se

Ledare: Kära friskolor, det är dags för förändring

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Det är lätt att förstå om många friskolor känner sig trängda. För debatten har svängt. Från att privata aktörer haft rollen som David som slagits mot den offentliga byråkratin, beskrivs de numera ofta som mäktiga

koncerner som dränerar kommunerna på pengar. På så sätt har Expressens Torbjörn Nilsson rätt när han skriver att dessa håller på att förlora debatten.

Samtidigt är det bara halva sanningen. För den viktigaste segern har friskolorna vunnit. Som Nilsson påpekar handlar diskussionen inte längre om valfriheten i sig eller ens om vinster i välfärden. Få vill ta bort skolvalet eller drömmer sig tillbaka till en tid när bara kommunerna fick driva skolor. I stället för att kretsa kring *om* man ska få välja är frågan *hur*, och hur systemet kan göras mer likvärdigt. Det är inget litet skifte, och det borde välkomnas av alla som värnar friskolor och fria val, exempelvis genom att erkänna systemets baksidor som påpekas från flera håll. Senast av läraren och skoldebattören Filippa Mannerheim i Expressen: ”När de lönsamma eleverna sugits upp av friskolan, står den kommunala skolan kvar med ett svårare elevunderlag och med helhetsansvaret för kommunens alla elever”.

Förutom flera liknande vittnesmål har åtminstone två utredningar flaggat för samma sak: ”En mer likvärdig skola” skriver att ”etableringen av fristående skolor tämligen omgående ökar den lokala skolsegregationen vad gäller elevernas migrationsbakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå”. ”Den förklaring som ligger närmast till hands är att urvalsgrunderna (ofta kötid) gynnar socioekonomiskt starka familjer,” menar ”Jämlikhetskommissionen”.

För att rätta till snedvridningen föreslås bland annat att alla ska göra ett aktivt skolval och att kösystemet ersätts av lottning. Vidare att kommunala skolor ges högre skolpeng än fristående eftersom de har ett bredare ansvar, vilket var fallet när friskolesystemet sjösattes i början av 1990-talet.

Det är absolut inte fel att ställa sig kritisk till utredningens idéer. Men den som är verksam i skol-Sverige bör i så fall föreslå något annat. Alternativet – det vill säga att mer eller mindre förespråka

status quo – är att lämna walk over.
För det svenska skolsystemet kommer sannolikt att förändras ganska snart. Däremot är det oklart hur. Därför bör den som vill ha ett ord med i laget lyfta blicken från den egna verksamheten och inse att man i första hand inte är en enskild aktör, utan en del av en helhet.
Därefter är det dags att lägga skarpa förslag på hur skolan ska kunna skapa likvärdiga förutsättningar mellan barn – inte mellan skolor. Det håller inte att göra som en av koncernerna som konstaterar att lägre skolpeng ”kommer innebära färre lärare och mindre resurser till barn som går i en fristående skola vilket minskar likvärdigheten”, när det gång på gång slås fast att dagens system inte är rättvist. Eller framhäva att kötid gör det möjligt att bryta boendesegregationen, vilket kanske stämmer i teorin och i enskilda fall, samtidigt som utredningar visar att köerna i praktiken leder till att skolsegregationen ökar.
Det här vet de flesta som är verksamma inom skolan, och troligtvis finns det många som

skulle kunna komma med konstruktiva förslag för att förbättra systemet.
Varför inte med utgångspunkt i hur just man själv kan göra största möjliga nytta för barn som har sämst förutsättningar att lyckas?
DN 30/11 2020

Maria Schottenius: ”Gislaveddramat” visar varför musikskolan måste vara tillgänglig för alla barn

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Det kom som en chock när Skolinspektionen 2019 gav kommunen i Gislaved hot om ett vite på 500 000 kronor om man inte tog bort musikskolans undervisning från all

lektionstid. Om barn i glesbygd ska kunna spela krävs en justering i skollagen.

Min pappa hade med sig sin fiol ungefär på samma sätt som alla har med sin mobil. Överallt. Förutom att det ideligen var repetitioner med orkestrar och det förrättades bröllop och begravningar, kunde fiolen komma till pass när som helst. Varför inte spela en gånglåt medan folk strömmade in på en tillställning? Upp med fiolen under hakan.

Var han drog fram blev det musik och sång. När jag vet liten trodde jag att det var normalt. Att alla pappor hade en stämgaffel i fickan och att det låg en fiollåda och en packe allsångshäften i bilen. Ungefär som man numera har besiktningspapper.

Den här årstiden brukar vara högsäsong för alla som sjunger och spelar. Men på första advent i år med digitala gudstjänster uteblev allt ös under Hosianna, så som det ser ut med smittspridningen.

I Sverige har den kommunala musikskolan blivit en triumf. Den har lagt grunden till ”det svenska musikundret”. Alla barn, oavsett

var de bor, har fått del i ett aktivt musikliv. Över alla klassgränser och bortom skillnaderna mellan stad och land har musiken fått fäste, tack vare en uttalad utbildnings- och kulturpolitik från 1960-talet och framåt.
För småländska Gislaved är musikverksamheten en magnet, som lockat familjer och kvalificerade lärare att flytta till kommunen. Där finns symfoniorkester, musikkår, kammarkör, manskör och ett storband. Cirka 700 elever är inskrivna i musikskolan i Gislaved. Ett 30-tal högt kvalificerade, välutbildade, musiklärare som har studerat komposition och dirigering på musikhögskolan och själva är skickliga instrumentalister, arbetar med musikundervisning och deltar i orkestrarna.
Kommunen har varit pådrivande och politikerna är stolta.
Därför kom det som en chock när Skolinspektionen 2019 gav kommunen i Gislaved hot om ett vite på 500 000 kronor om man inte tog bort musikskolans undervisning från all lektionstid.
Den skolinspektör som hanterat ärendet menar, när jag frågar

honom, att han bara följer lagen. ”Man kan inte använda obligatorisk planerad skoltid till annan verksamhet”, säger han. Men i Gislaved tycker man det är hårt. Musikskolans rektor Veronika Lorentzson anser att det blev förödande för de barn och ungdomar, som åker skolskjuts och inte har någon förälder eller far- och morförälder som kan köra.

Reaktionerna efter Skolinspektionens beslut blev starka i hela landet. Kulturskolledarna i fem Norrlandslän, där man (liksom i de flesta glesbygdskommuner) tidigare tillämpat modellen att elever ibland fått gå ifrån under skoltid, sammanställde i våras ett öppet brev till regeringen utifrån vad de kallar ”Gislaveddramat”. De skriver:

”Följden har blivit att barn och unga i flera kommuner under innevarande läsår inte spelat något instrument alls på grund av dåliga kommunikationer, socioekonomiska förutsättningar som omöjliggör aktiviteter på kvällstid eller det faktum att instrumentlärarna från grannkommunen inte kan köra 10

mil på dåliga vägar in i fjällvärlden på kvällstid.”
Jag tar del av starka känslor i artiklar och inlägg och läser en motion till riksdagen inlämnad i oktober där två politiker vill få till en lagstiftning som gör kulturskolans undervisning tillgänglig för alla. Rektorn för musikskolan i Gislaved menar detsamma; om barn i glesbygd ska kunna ta del av musik- och kulturskolans undervisning krävs en justering i skollagen.
Ja, ett litet tillägg i skollagen behövs för att kultur- och musiklivet ska ha en chans även bland barnen på landsbygden. Det svenska musikundret är värt att fortsätta tro på. Och då inte som sagor från förr i tiden.

Maria Schottenius
maria.schottenius@dn.se

Drottning Kristinas födelsedag firas digitalt

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Drottning Kristina var protestanten som blev katolik och kvinnan som kröntes till kung. Under första veckan i december firas hennes födelsedag med dans, sång och föreläsningar. På grund av pandemin sker evenemangen digitalt via Facebook från olika platser i Sverige.

Drottning Kristina fyller 394 år den åttonde december. För att fira henne arrangerar Livrustkammaren, i samarbete med Christina-Akademien, ett veckolångt digitalt evenemang med start första december.

Tidigare år har firandet varat under en dag, men i år börjar det en vecka innan och löper fram till födelsedagen.

Anledningen är att det finns så mycket innehåll kring drottningen och att den digitala plattformen

gör det möjligt att sprida ut eventen i tid och rum, menar Magdalena Westin Piotrowska som är intendent och programansvarig på Livrustkammaren.
– Det digitala gör att människor runt om i landet med ett smalt intresse som drottning Kristina kan ta del av firandet. Det är kanske inte ett så förekommande intresse på platser med mindre invånare men i år har vi möjligheten att samla upp utspridda engagerade, säger Magdalena Westin Piotrowska.

Firandet sker inte bara från Livrustkammaren, utan flera medvärdar deltar med sång, dans, förelänsningar eller texter. Exempelvis medverkar Riksarkivet, Storkyrkan och Nationalmuseum. På eventets Facebook-sida delas olika framföranden som är gratis att uppleva.
– Bland annat att kommer Kungliga hovkapellet att framföra sånger från drottning Kristinas tid. De kommer också att kunna visa en kontrabas som tillhörde en av hennes musiker som åkte hem till Italien när hon abdikerade,

men som lämnade sina instrument, berättar Westin Piotrowska.
Vanligtvis sker firandet med ett visst tema, där Christina-Akademien vill samla ihop och presentera ny forskning och kulturyttringar relaterade drottningen.
– Men i år har vi valt att inte ha ett tema eftersom det sker digitalt. Det är i stället ett potpurri – högt som lågt, akademiskt som populärvetenskapligt, förklarar Magdalena Westin Piotrowska.
Moa Malmqvist
moa.malmqvist@dn.se

I framtiden kommer alla att vara okända i 15 minuter

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Influeraren Margaux Dietz är väl för den breda allmänheten mest känd som hon som fick skjuts hem av Ebba Buschs Säpovakter efter en festnatt på stan, mitt under brinnande pandemi.

Men hon är inte bara en partytjej, hon är mamma också. Och nu har hon skrivit en barnbok. ”Arnold reser till Sydafrika” handlar just om en liten pojke som reser till Sydafrika. Där hälsar han på sin mormor och tittar på djur. Sedan åker han hem till Sverige igen.
Man skulle kunna tro att något så helylle inte borde kunna göra någon större skandal. Men då har man glömt vilken tid vi lever i: Välkommen till moralpolisens era!
Strax hade någon noterat att det inte förekom en enda svart person i boken. Ett ”rekord i smaklöshet”, anmälde Shora Esmalian (Sydsvenskan 22/11). Marie Pettersson efterlyste ”reflektioner över vithetsnorm och koloniala perspektiv” (Sydsvenskan 25/11). Folk rasade i sociala medier.
Till och med förlaget tog avstånd, de som ju alltså gett ut boken och som både borde veta vad den handlade om och inse värdet av att stå upp för författares rätt att skriva vilka berättelser de behagar, utan politiska hänsyn.
För återigen: Detta är inte en faktabok om Afrika. Det är en saga för barn. Och de enda människor

som alls förekommer i den sagan är Arnold och hans familj.
Ni vet det där popkonstären Andy Warhol sade om att i framtiden kommer alla att vara kända i 15 minuter? Själv tror jag att i framtiden kommer alla att vara ökända i 15 minuter. För alla gör vi misstag ibland, eller saker som inte är helt hundra, eller som någon bara lyckas omformulera så att det låter tvivelaktigt. Och numera har det alltså blivit standard att detta genast leder till krav på att man ska fullständigt makuleras, i namn av allas lika värde.
Det är outhärdligt för flockdjuret människan att plötsligt vara omringad och anklagad, och ingen vill ens att hon ska be om ursäkt, nej, de bryr sig inte om vad hon har att säga, hon ska bara bort. Men varje sådant drev skapar också en lite sämre värld för oss alla.
Vissa offentliga personer, som komikern Amy Schumer och manusförfattaren och regissören Lena Dunham, har svarat genom att allt mer desperat försöka vara till lags.
För många andra finns inte ens denna väg tillbaka Återstår då

bara de redan fredlösa, de som aldrig är sena att erbjuda ett sammanhang för utstötta. Det påpekade även komikern Sarah - Silverman nyligen: I hatgrupperna finns kamratskap för den som inget har. Och det är också det farliga – att de ideliga dreven riskerar att jaga sina villebråd rätt i famnen på dem som på riktigt struntar i allas lika värde.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

Centerpartiet röstar nej till ändrad gymnasielag

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Centerpartiet kommer att rösta nej till de förändringar i gymnasielagen som regeringen föreslår. Det skriver partiledaren Annie Lööf och den migrationspolitiske

talespersonen Jonny Cato på Aftonbladet Debatt.

Regeringen vill bland annat att de ensamkommande ungdomar som omfattas av lagen ska få längre tid på sig att hitta ett jobb efter examen. I dag gäller sex månader, men regeringen vill utöka till ett år.

Förslaget är ytterligare avsteg från principen om en förutsägbar och generell lagstiftning, skriver C.

Partiet anser att regeringspartiernas hantering av lagen är cynisk, eftersom förslaget i praktiken innebär att de ungdomar som snabbast genomfört sina studier inte kommer att omfattas. Deras tillstånd går ut i december, men lagen väntas vara på plats först till sommaren.

Centern var ett av de partier som röstade för gymnasielagen när den först antogs 2018.

”När vi valde att släppa igenom lagen så sade vi också att detta skulle vara sista gången och att vi inte skulle bidra till nya undantag”, skriver C nu.

Miljöpartiet är rasande över Centerpartiets besked.

– Det är chockerande. De säger nu nej till de förslag som de själva

krävde. Det här kommer att få enorma konsekvenser för hundratals, om inte tusentals ungdomar som nu drabbas otroligt hårt, säger partiets migrationspolitiska talesperson Annika Hirvonen.
Centerpartiet menar att regeringens hantering av lagen är cynisk.
– Vad då cyniskt? Det enda som är cyniskt är Centerpartiets omsvängning. Människor som nu har fått upp hoppet får det grusat av det här beskedet. Vi försöker anpassa regelverket på samma sätt som vi försöker anpassa det för företag med korttidspermitteringar.
– Jag kan inte se det här på något annat sätt än att de försöker närma sig Moderaterna och testa om det går att möjliggöra ett borgerligt styre med stöd av Sverigedemokraterna nästa mandatperiod, säger Annika Hirvonen.

Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se

Svenska Filminstitutet svarar sina kritiker. Det är lätt att peka finger – men vilka filmvisioner har ni själva?

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Under hösten har Svenska Filminstitutet kritiserats för att stirra sig blinda på mångfalds-frågor. Men om svensk film inte ska marginaliseras till att bara handla om tekniska frågor måste också filmsamtalet i stort vitaliseras, skriver Filminstitutets styrelseordförande Claes Ånstrand och vd Anna Serner.

Det har nyligen framförts stark kritik, till och med avgångskrav av vd, gentemot Svenska Filminstitutet. Den huvudsakliga motiveringen har varit att Svenska Filminstitutet ägnar sig för mycket åt genusfrågor, saknar en tydlig vision för svensk film och saknar fokus på de viktiga frågorna. Branschorganisationen

Film- och tv-producenterna preciserade i Sveriges radios Kulturnytt (20/11) vad de menar är de viktigaste frågorna att driva; produktionsrabatter och att svensk film tappar biopublik. Detta reser många frågor. Men den viktigaste är – var ska visionen om filmkonsten ligga, och hur ska visionen uppnås? Filminstitutet får sina uppdrag av regeringen. Ett av de viktigaste är den kulturpolitiska visionen ”Svensk film ska ha en hög kvalitet och uppvisa en sådan bredd och mångfald av berättelser att den är en angelägenhet för alla. Svensk film ska vara ett självklart och tillgängligt val för publiken i hela Sverige och ett attraktivt val internationellt”. Vi har ingen annan vision. Vi skulle gärna se att DN:s tio-i-topp-lista hade i snitt minst fem svenska filmer, att publiken väljer att se svensk film på bio eller i olika strömningstjänster. Det gör vi därför att vi menar att svensk film har en viktig roll att spela i kulturlivet i stort men också för att det är viktigt med film som skildrar Sverige och svenskt samhällsliv. Svensk film ska vara ett givet samtalsämne i vilket -

fikarum eller Zoommöte som helst.
Är det verkligen staten som ska ha den kreativa filmvisionen? I mitten av filmskapandets villkor finns Filminstitutets pengar, men runt omkring finns de andra finansieringskällorna som är en förutsättning för att filmen ska nå publiken. Distributörer, biografer, strömningsplattformar, tv. Film- och tv-producenternas finger pekas mot Filminstitutet för svaret på frågan: Exakt vilken film vill ni ha? Samtidigt framhåller samma finger att vi ska akta oss för att styra innehållet.

Resultaten av vår stödfördelning varierar. Ett försök till sammanfattning ger vid handen att vi de senaste åren haft en framgångssaga på internationella festivaler, men en kräftgång på svensk bio. Över åren görs det till antalet lika många filmer för den breda biopubliken, men vid sidan av barn- och familjefilmen som når sin trogna publik är det bara enskilda undantag som blir succéer.
Kritiken mot Filminstitutet kommer efter det att nio månader av pandemin pågått och vi har haft fullt fokus på att snabbt få ut

krispengar. Just detta år har vi alltså arbetat ovanligt lite med alla andra frågor, men normalt anser vi liksom stora delar av samhället att jämställdhet och inkludering är viktiga frågeställningar. Det är också ett av våra uppdrag, beslutad av riksdagen. I förra veckan presenterade vi rapporten ”Vilka kvinnor?”, med fokus på rasifiering och åldersdiskriminering. Vi är övertygade att den typen av kunskap är nödvändig, inte bara i film- och tv-branschen utan i alla delar av samhället.

Det är ur ett kulturpolitiskt perspektiv omöjligt att förstå hur Film- och tv-producenterna får ihop krav på fokus. Menar de att vi inte haft fokus på krisarbetet under pandemin? Menar de verkligen att den allra viktigaste frågan är produktionsrabatterna? Menar de att produktionsrabatter skulle skapa högkvalitativ biofilm? Menar de också att de inte kan ha en konstnärlig integritet när vi arbetar för rättvisa stödstrukturer genom vårt jämställdhetsarbete? Menar de att innehållet i deras filmer tappar förmågan att beröra publiken för

att vi arbetar för att få in fler andra berättelser genom att inkludera nya röster?
Om svensk film inte ska marginaliseras till att bara handla om produktionsrabatter så måste filmsamtalet vitaliseras. Fler måste uttrycka sin egen vision innan de pekar finger åt vems fel det är att deras filmidé inte höll. Allas intresse skulle tjäna på att fördjupa samtalet om filmkonsten, bortom frågan om genus. Det finns klara paralleller mellan filmens utmaningar att nå sin publik med den just nu pågående debatten om litteraturens motsvarande svårighet.
Publiken finns där ute.
Filmskaparna hittar dem hemma i sofforna. Lisa Langseth (”Kärlek och anarki”), Goran Kapitanovic (”Kalifat”) och Josefin Bornebusch (”Älska mig”) skapar attraktiva dramaserier och inte film just nu. Är det filmens fel, jämställdhetsarbetets fel eller tycker någon det är publikens fel? Många obesvarade frågor, inte minst saknar vi svar från Film- och tv-producenterna – Vilken filmvision har ni och hur kan vårt stödsystem stärka den?

Anna Serner
Vd Svenska Filminstitutet
Claes Ånstrand
Styrelseordförande Svenska Filminstitutet

Det här är bland det bästa man kan läsa om humor

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Filip Yifter-Svensson
”Provokatörerna. Ett reportage om stand up”
Atlas, 302 sidor

Det är den heta sommaren 2018. Rapkaraktären Mr Cools tre år gamla låt, den obscena, machohiphopsatiriska ”Knulla barn”, får plötsligt nytt liv. Och hett blir det. Högt profilerade

influerare ”med hundratusentals följare och moraliskt renhållningsarbete på agendan”, som författaren uttrycker det, har nu fått syn på låten, tolkat den som ett så misslyckat skämt att den normaliserar övergrepp på barn.
Polisanmälan och Spotify-bannlysning följde, och flera av de klubbar som under sommaren skulle ta emot upphovspersonernas – alltså karaktärens bakomliggande riktiga människor – ståuppturné pressades till avbokning. Bland annat. Då växte motståndet mot motståndet, och här var man lika upprörd. Och vårt arga lilla land hade fått sig ännu ett sociala medier-krig till livs.
Varför börjar Filip Yifter-Svensson där? Borde en perifer – till den upphöjdes till riksangelägenhet – smaklöshet få utgöra språngbräda för en bok om svensk stå upp? Absolut, författaren använder denna som exempel på den lika gamla som omöjliga frågan om man kan skämta om allt, oaktat dess avsikt och ”kvalitet”, och som en röd tråd genom boken. Inte minst för att låtens bakomliggande

personer, Anton Magnusson, Simon Gärdenfors och Armann Hreinsson är representanter för den nya generation humor som växt fram i Malmö det senaste decenniet.
En oformlig samling som, för tydlighets skull, inte främst sysslar med skojrap. Ur den malmöitiska Möllan, myllan menar jag, har mången nu erkänd komiker växt, personer som Petrina Solange och Jonatan Unge för att nämna två. Och det med en humor som har växt på ett delvis nytt sätt. Några små scener och framför allt poddar har bildat kreativa gör det själv-centrum och konstellationer, som allt och alla tycks ha snurrat kring.
Men kulturjournalisten Filip -Yifter-Svensson går långt längre än så. Han vandrar bakåt till den svenska ståuppens start i Stockholm på 1980-talet, han plöjer sig genom en lång lista akademiska studier kring humor – faktiskt ända bak till Sigmund Freuds ”Vitsen och dess förhållande till det omedvetna” – och han pratar med en så lång rad scenkomiker såväl från den gamla som nya skolan, med

podcastpersoner och med publik att inte hälften skulle få plats här. Han beskriver detaljerat, på något sätt utan att bli långrandig, hela den nu enorma poddhumor-scenen, människorna bakom, -donationsfinansieringen och hur den sydsvenska komiken har gett fan i den riksetablerade först höhöiga, därpå medvetna stilen för att i stället återuppfinna en råare, vildare, ostyrigare variant. En återfärd in mot skämtets subversiva kärna.
Men det har alltså varit en väg full av djupa kärnskott. Förutom att med jämna mellanrum återvända till den där nu fem år gamla plojlåten och dess upphovspersoner, berättas exempelvis historien om ”Kringlan-gate”. Hur multibegåvade mångsysslaren Kristoffer Svensson läst en recension av sin bok, på gängse manér blivit ursinnig över en misshaglig bisats i en i övrigt positiv anmälan, supit sig full, gått in i en poddstudio i Stockholm och på lika gängse manér vräkt ut hat klätt i blodiga ord, riktade mot såväl skribent som redaktör. Och straffat ut sig själv från allt som både närt och tärt honom. Med flit, tydligen.

”Provokatörerna” är ett välgjort, oupphörligt intressant dokument över svensk scenhumors utveckling. Åtminstone dess sydsvenska del. Med en reportagets ständiga närvaro och sparsmakat språk görs varje liten del i boken högst läsvärd. Sammantaget är detta bland det bästa man kan läsa om humor i stort, och definitivt om svensk stå upp.

Extra roligt är att Yifter-Svensson inte förvandlas till ett flåsande fan, utan konsekvent håller på sin journalistiska ”men vänta nu?”-etik och här och där problematiserar bilden – eller låter oss problematisera, snarare. Exempelvis den att hur man kan slå vilt åt alla fina och förnumstiga håll, men samtidigt gärna uppbär lön från ett humortörstande public service. Det är ju jätteskojigt.

Niklas Wahllöf
niklas.wahllof@dn.se

Nu släpps alla bidragen i Melodifestivalen

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Tv. I stället för Melodifestivalens vanliga turné kommer samtliga deltävlingar, Andra chansen och finalen att direktsändas från en studio i Stockholm utan publik. Tidigare år har SVT hållit en traditionsenlig presskonferens där man presenterat samtliga bidrag och artister som tävlar. I år gör man annorlunda. I år presenteras i stället ett bidrag i taget, mellan klockan 07 och 15, på Melodifestivalens digitala plattformar under tisdagen, onsdagen och torsdagen.

”På torsdag eftermiddag är alla artister officiella och jag är väldigt stolt över detta starka och spännande startfält. Det dunkar, glimrar och vrålar, säger Karin Gunnarsson, tävlingsproducent, i ett pressmeddelande.

I vanlig ordning har uppladdningen inför nästa års största musikfest kantats av förhandsspekulationer. Enligt

Aftonbladet, som har tippat 26 av 28 medverkande, kommer bland annat Danny Saucedo och Eric Saade att återvända till Melodifestivalen i år, såväl som förra årets guld- och silvermedaljörer The Mamas och Dotter.
Kajsa Haidl

Kanadensare ny chef på Kungliga Operan

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Regissören, dramaturgen och librettisten Michael Cavanagh efterträder Birgitta Svendén som konstnärlig operachef på Kungliga Operan. Han tillträder efter sommaren 2021.

– Han har en synnerligen bred konstnärlig kompetens, stor internationell erfarenhet och är van att leda på ett inspirerande och utvecklande sätt. Han kommer att ta Operan in i framtiden med nya tankar och idéer, säger Birgitta Svendén i ett pressmeddelande.

Birgitta Svendén har varit operachef sedan 2009 och hon kommer att sitta kvar som vd på Kungliga Operan fram till 2022.

Kanadensiske Michael Cavanagh började karriären som sångare, har studerat på Musikhögskolan i Hamburg och har regisserat över 150 uppsättningar i 30 länder.

– Från första stund har jag älskat att jobba i Kungliga Operans vackra och historiska operahus där jag haft många underbara upplevelser med solister, kör, orkester, team, övriga medarbetare och publik. De är verkligen enastående i världen, säger Michael Cavanagh i pressmeddelandet.

Michael Cavanagh.

Agnes Laurell

EM-klart Sverige tar avstamp mot OS

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Trots att Sverige redan är EM-klart ser damlandslaget inte kvalavslutningen i Slovakien som meningslös.
Tvärtom blir matchen ett värdefullt avstamp inför nästa års OS-fotboll.

– Tiden vi får tillsammans är jättedyrbar för vår del, säger lagkaptenen Caroline Seger.
Poängmässigt har Sverige ingenting att spela för i tisdagens bortamöte med Slovakien. Detta förtar dock inte hur viktigt det är att landslagsåret 2020 ska avslutas på bästa tänkbara vis.
– En otroligt viktig samling som alla andra, konstaterar Linda Sembrant på den digitala pressträffen dagen före landskampen i Trnava.
Coronaviruset blåste VM-bronslaget från 2019 på chansen att spela för ännu en

mästerskapsmedalj i somras när OS sköts upp ett år. Således är det alltjämt spelen i Japan som finns i blickfånget när Sverige redan nu kan tillåta sig att släppa EM-kvalet och skifta fokus mot nästa sommars stora höjdpunkt.
– Någonstans börjar man känna att man kan börja blicka mot sommaren och OS. Det är viktiga dagar tillsammans, det känns skönt att få dem tillsammans innan julen, säger landslagsveteranen Sembrant.
Den 33-åriga mittbacken kommer från en tio dagar lång hotellkarantän med sitt klubblag Juventus.
– Det har varit väldigt påfrestande. Men man är väldigt anpassningsbar – vilket har varit väldigt viktigt. Vi kan inte göra någonting utan bara följa det våra läkare säger. Det har varit en extrem period. Det är en mental påfrestning, men vi anpassar oss och som lag har vi gjort det väldigt bra.
Caroline Seger tar även hon upp spelarnas förmåga att rätta sig efter nya förutsättningar som en sorts överlevnadsmekanism.

– Man funkar så som fotbollsspelare; varje match är viktig för min del. I min roll som lagkapten så är det viktigt att gå ut där i morgon (tisdag) och göra en bra prestation och göra det mesta av matchen. Motivationsmässigt är det ju ingen VM-final men det är ändå en viktig landskamp.
– Vi är människor som är väldigt duktiga på att anpassa oss efter situationen. Det är ett väldigt speciellt år och vi kommer ha en framtid där vi inte riktigt vet hur det kommer se ut. Som tur är jobbar jag med fantastiskt professionella spelare som är duktiga på att hantera den här situationen.

Pelle Strandman
pelle.strandman@dn.se

Fakta. EM-kvalet

Sju länder är klara för fotbolls-EM 2022. Det finns ytterligare nio platser att slåss om.
England är som värdland kvalificerat. Dessutom har sex länder säkrat gruppsegern: Nederländerna, Tyskland, Danmark, Norge, Frankrike och Sverige. Tre gruppvinnare till ska utses och ytterligare EM-platser

ges till de tvåor som klarar play off.
Icke EM-klara länder som kommer att bli som sämst grupptvåa: Belgien, Island, Italien, Ryssland, Schweiz, Spanien Österrike.
Övriga länder som fortfarande kan nå EM: Belarus, Finland, Irland, Nordirland, Polen, Portugal, Skottland, Tjeckien, Ukraina, Wales.

De stora diktarna ser ofta klarare än vi andra

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Folkviljan har sprängt Europas forna storpartier. Sannolikt är det en av västvärldens största förändringar sedan 1945.
I deras ställe har vi fått fragmentisering och löst sammanhållna populistpartier.
För Heinrich Heine, denne tidige demokrat före demokratin, var det så kallade folket en ”lymmel”. Han

hade inga illusioner om att det i rousseauansk mening alltid vill det rätta och goda, och att om det bara får göra sin stämma hörd ordnar sig allt till det bästa.
Robert Musil var ännu mer desillusionerad: i den kommitté som ska planera det stora kejsarjubileet i romanen ”Mannen utan egenskaper” kommer någon på den briljanta idén att vända sig direkt till folket och be om förslag på hur kejsaren bäst kan firas. Sagt och gjort. In strömmar förslag från när och fjärran och lakoniskt kommenterar Musil folkets bidrag – det var som att lyfta på locket till en soptunna.
Politikerna då? De är sällan insiktsfulla. Winston Churchill är ett undantag. Han höll demokratin – folkväldet – som det värsta sättet att regera med undantag för alla de andra som redan prövats. Men så var han, om inte diktare, i alla fall författare till många schwungfullt skrivna böcker.
Till och med Karl Marx hade problem när hans folk – arbetarklassen – tyckte fel, något han ville bortförklara med ”falskt medvetande”. En tillfällig,

historiskt betingad förvirring. I slutänden dock utan betydelse.
Vi har glömt att den representativa demokratins fäder var ytterst skeptiska när det gällde folkviljan. Den amerikanska konstitutionen kan läsas som en manual för hur man förhindrar att den till fullo kommer till uttryck. I stället ska minoriteter och särintressen skyddas, majoritetsväldet på olika nivåer bromsas medelst kunskap och uttolkare – representanter – som någorlunda kan läsa och skriva, allt i avsikt att tukta och ge folkviljan mindre genomslag.
Egentligen ett ganska misantropiskt aktstycke: folket måste visserligen få bestämma självt, men eftersom vi oftast är okunniga, självviska och likgiltiga inför den Andre måste denna bokstavliga folkdemokrati mildras och göras så indirekt som möjligt. Ty det räcker inte att förlita sig på ”the better angels of our nature” (Joe Biden).
En avgörande roll i tämjandet av folkviljan spelar ett omfattande och väl organiserat partiväsen. Stora så kallade ”folkpartier” dominerade efterkrigstidens politiska samhällsliv: krist- eller

socialdemokrater, konservativa och liberaler. De förfogade över stora apparater med bidragsbetalande medlemmar och ideologiskt troende funktionärer, representerade också på den obetydligaste lokala nivå eller på områden där man kan tycka att politiken ingenting har att göra, med egna försäkringsbolag, bildningsförbund, rese- och begravningsbyråer. Sådana partier lika mycket återgav som uppfostrade folkviljan.
Av detta finns i dag bara ruiner kvar. Sannolikt är det en av västvärldens största förändringar sedan 1945. Och som skett utan att vi riktigt lagt märke till det: de stora kristdemokratiska partierna finns inte längre eller bara som karikatyrer av sig själva; liberalerna har krympt ihop till små förskrämda skaror och socialdemokratin – den kanske viktigaste förändringen – ligger i själatåget. Med undantag för egentligen bara Tyskland och Sverige, men där den ägnar sig åt ett taktfast historiskt återtåg. Värst har förändringen gått fram i Syd- och Östeuropa där våra demokratiska traditioner är som svagast, ibland obefintliga. Men

också det amerikanska Republikanska partiet har förvandlats till något snarlikt Alternative für Deutschland. Vad har vi fått i stället? Politisk fragmentisering och löst sammanhållna populistiska partier, mer folkrörelser än partier, och som bara med möda går att integrera i vad som ännu finns kvar av den gamla ordningen. Och det är den så kallade folkviljan som sprängt vad som var tänkt att tämja den. De populistiska ledarna må heta Berlusconi, Orbán, Kaczynski, Salvini eller Trump. Men det är inte de utan folket som driver fram demontaget av den representativa demokratin.

Ty populisterna manipulerar inte – de ”bara” lyssnar för att sedan göra politik av vad de hör och folket vill. Och de är goda lyssnare. Vad de hör är vox populi ofiltrerad, ingen vacker röst, men äkta och autentisk. Dessutom bortom liberaldemokratisk uppskattning av fakta, moral och vanlig anständighet, bortom lögndetektorn och det sunda förnuftet.

Och detta folk känner sig föraktat av etablissemanget som

”beklagansvärt” (Hillary Clinton), förödmjukat av sin egen kosmopolitiska överklass (”är det tisdag så måste det vara Belgien”) som sedan länge har sitt på det torra, är arbetslöst på grund av globaliseringen, uppskrämt av invandrare som tar ifrån dem det lilla som blivit över åt ”riktiga” tyskar, ungrare eller svenskar.
Populisterna kommunicerar direkt med folket. De vill göra sig av med allt som den representativa demokratin ställt upp mellan dem: partiledar-debatter, hearings, utskott, utredningar, checks and balances. De föredrar Twitter, massmöten eller television. Vägrar att se demokratin som ett maskineri som måste respekteras och vårdas i all sin indirekta långsamhet, som måste överleva X och i oförändrat skick lämnas över till Y.
I allt detta åberopar de sig på ett folk som blir kvar också den dag Trump eller Orbán är borta.

Richard Swartz
richard.swartz@chello.at

TYCZKA
DUPLANTIS
SWE M:1

Så blir vägen mot OS för Duplantis

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Efter världsrekordåret 2020 laddar Armand Duplantis om inför OS-året 2021. Det startar med en späckad inomhussäsong som inleds i Düsseldorf 31 januari och där höjdpunkterna är mars månads EM i Polen och VM i Kina.

Hur sportåret 2021 ska bli har länge varit ett stort frågetecken. Men inomhussäsongen för friidrottarna ser i alla fall ut att kunna dra i gång som planerat.

– Arrangörerna har lärt sig mycket under 2020 och med vaccinets intåg så kommer saker och ting att förändras. Jag tror verkligen att mycket av det som planerats också kommer att bli av, säger Armand Duplantis agent Daniel Wessfeldt.

Efter att Duplantis avslutat årets utomhussäsong med att vinna Diamond League-avslutningen i Doha åkte han till Sverige en dryg

vecka för att sedan fortsätta till föräldrahemmet i Lafayette i Louisiana i USA. Där vilade han från stavhoppsträningen i ungefär en månad innan satsningen inleddes mot den säsong där OS i Japan är det stora målet, 3 augusti avgörs stavhoppsfinalen på OS-stadion i Tokyo.
– Runt den 10 januari kommer han till Sverige för att börja förbereda sig för inomhussäsongen, säger Daniel Wessfeldt.
Den första tävlingen som är inplanerad för Duplantis 2021 är en gala i Düsseldorf 31 januari.
Sedan väntar en intensiv tävlingsperiod inomhus med tävlingar i franska Rouen 6 februari, Liévin (Frankrike) 9 februari, Torun (Polen) 17 februari, Belgrad (Serbien) 24 februari och Clermont-Ferrand (Frankrike) 28 februari.
Om Armand Duplantis kommer att ställa upp i inomhus-SM i Malmö 19-21 februari är fortfarande oklart.
5 mars är det dags för herrarnas stavhopp i det första internationella friidrottsmästerskapet 2021, inomhus-EM i polska Torun.

– Det mästerskapet tror jag verkligen kommer att bli av. Jag vet att europeiska friidrottsförbundet jobbar för olika scenarier, bland annat för att arrangera utan publik, säger förbundskapten Karin Torneklint som däremot är mer tveksam till om det kommer att bli något inomhus-VM i Nanjing i Kina 18-21 mars.

– Internationella friidrottsförbundet kommer att diskutera den frågan nu i början av december, säger hon.

Martin Fransson

martin.fransson@dn.se

Rekordåret slutade med bragdguld: Coolt

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Världens bästa stavhoppare Armand Duplantis tilldelas Bragdguldet 2020.

Trots ett annorlunda år har 21-åringen hunnit med att sätta världsrekord – dessutom två gånger – och hoppat högre

utomhus än någon annan tidigare har gjort.

– Jag är väldigt glad över det här. Det känns riktigt coolt och är en ära, sa bragdmedaljören på länk från USA efter tillkännagivandet

– Jag lyckades inte vinna det 2018, men nu kompenserade jag för det. Jag hoppade riktigt bra och riktigt högt i år.

Strax efter klockan 13 på tisdagen meddelade Bragdjuryns sekreterare, Svenska Dagbladets krönikör Anders Lindblad, det föga överraskande beskedet att årets Bragdguld tilldelas Armand ”Mondo” Duplantis.

Juryns motivering löd: ”För en rad hoppingivande bragder som nådde historiskt himmelska höjder.”

– Det blev ett halvlångt jurymöte, berättade Anders Lindblad.

– Vi hade en handfull kandidater, men till slut var Duplantis en ganska given vinnare hos hela juryn.

När Duplantis tidigt på morgonen amerikansk tid tog emot beskedet var han klädd i en tröja med dalahästar på som hyllning till Avesta där hans mormor och morfar bor.

– Jag var där varje sommar när jag var barn. Så det här är en hälsning till Avesta, sa Duplantis och pekade på tröjan.
– Jag vet att de är stolta. Det är jag också.
Grunden för utmärkelsen lades under en närmast osannolik vecka i februari. Lördagen den 8 februari tävlade han i polska Torun. Några dagar innan hade ”Mondo” för första gången klarat sex meter inomhus. Men det som hände i Torun tog honom till en helt ny nivå.
Efter att ha satt nytt svenskt rekord när han hoppade 6,01 valde Duplantis att höja ribban till världsrekordhöjden 6,17. Han rev i första försöket, men i det andra stämde allt. Han flög över ribban.
– Jag visste när jag klev in i tävlingen att jag hade möjlighet att slå världsrekordet i kväll, sa han till DN efter rekordhoppet i Torun.
Inomhusrekord i stav räknas enligt Internationella friidrottsförbundet som världsrekord även utomhus.
Bara en vecka senare, i Glasgow den 15 februari, höjde han sitt eget rekord med en centimeter när han hoppade 6,18.

I och med rekordstarten på säsongen var Duplantis, som tog VM-silver 2019 och EM-guld 2018, ett stort svenskt guldhopp i OS i Tokyo.
Men i slutet av mars stod det klart att OS skulle skjutas fram ett år på grund av coronapandemin.
Länge var det också osäkert om det skulle bli någon utesäsong över huvud taget för friidrottarna, men när värmen kom till Europa avtog också smittspridningen tillfälligt.
I juni lämnade Duplantis USA, och flyttade in i en lägenhet i Uppsala. Med Sverige som utgångspunkt tävlade han intensivt under ett par månader. I Diamond League-tävlingen i Rom den 17 september hoppade han högre än någon annan tidigare hade gjort utomhus.
6,15 var en centimeter högre än legendaren Sergej Bubkas notering från 1994.
När vinnaren av Bragdguldet offentliggjordes på tisdagen var världens bästa stavhoppare sedan en tid tillbaka i i Louisiana i USA igen.
Där pågår uppladdningen inför kommande säsong, och planen är

att den ska kulminera i Tokyo
med ett svenskt OS-guld.
Om nu inte det där viruset ställer
till det ytterligare en gång.

Malin Fransson
malin.fransson@dn.se

Ny regel på väg: Extra avbytare vid huvudskador

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Debatten om huvudskador inom fotbollen tog ny fart efter söndagskvällens brutala kollision i mötet Arsenal–Wolverhampton. Nu talar allt för att Fifa inför en ny regel från och med EM-slutspelet 2020,

som ger lagen rätt att ta in ersättare vid huvudskador.
Det var vid en hörna för Arsenal som den våldsamma kollisionen inträffade. I en vild satsning rusade Arsenals David Luiz mot mål med ambitionen att nå högst vid första stolpen.
Den brasilianske innerbacken kom med fart in i sidan på Wolvesspelaren Raul Jimenez, som föll handlöst när Luiz manglade honom med kroppen och samtidigt skallade ihop med honom.
Luiz kom dessutom sent in i situationen. Jimenez hade i momentet innan kollisionen redan nickat bort bollen.
Matchen avbröts under tio minuter. Jimenez bars ut på bår och fördes till sjukhus där han senare på kvällen opererades för en skallfraktur.
Luiz fick huvudet bandagerat och fortsatte spela under resten av första halvlek, med blod sipprande genom bandaget. Men han kom inte ut till andra halvlek. Enligt Arsenals manager Mikel Arteta berodde det på att Luiz inte kände sig okej, och att han inte ville nicka bollen.

Den förre landslagsstjärnan Alan Shearer är hårt engagerad i arbetet med huvudskador inom fotbollen. Och han är starkt kritisk till att David Luiz tilläts spela vidare.

– Fotbollen måste vakna upp. Det är en fråga om liv eller död, säger Shearer i en intervju med brittiska BBC.

Arteta försvarade sig med att han och lagledningen följt protokollet vid huvudskada. Vilket innebär att de gjorde några tester sedan de konstaterat att han inte blev medvetslös vid kollisionen.

Något som inte imponerar på Shearer, som varit en av de drivande i frågan om att kartlägga sambandet mellan huvudskador inom fotbollen och demens.

– Om nu Luiz hade klarat av punkterna i protokollet så undrar man ju hur de (Arsenal) kunde släppa ut honom på planen igen, med en sårskada som innebar att blod droppade ner i ansiktet.

– Cricket, rugby, amerikansk fotboll, alla har de bättre regelverk som rör huvudskador. Vad väntar fotbollen på, undrar Shearer i BBC-intervjun.

Förre Fifa-domaren Jonas Eriksson såg inte matchen, men har tagit del av information runt händelsen.
– När jag ser bilden av Luiz med blodfläckat bandage är min tanke att han ska bytas ut, säger han.
Trots att Luiz orsakade kollisionen med sin sena satsning klarade han sig undan kort. Hur kan det komma sig?
– Regelverket säger att det är direkt rött kort om man äventyrar motspelares säkerhet. Videodomaren har inte sett det så, i det här fallet. Och han kan bara säga till om det ska vara rött kort, inte gult, och då väljer domaren att inte blåsa frispark, förklarar Eriksson.
Men en regeländring när det gäller huvudskador är alltså på väg. Enligt Eriksson har Fifa International Board frågan på sitt bord och kommer att ta beslut vid nästa möte, i mars, om att ta in en ersättare om skadan är huvudskaderelaterad.
– Jag tycker det är bra. Man vill ju inte uppleva en situationen liknande den med Christoph Kramer i VM 2014, han visste ju inte var han var. Eller att en spelare måste vara kvar på planen

bara för att alla byten redan är genomförda, säger Eriksson. Redan då, för sex år sedan, startades en debatt om att tillåta ersättare att komma in vid huvudskador. Men inget har hänt. Inte förrän nu.

Ett beslut i mars innebär att regeländringen träder i kraft vid halvårsskiftet. Men eftersom datumet ligger mitt i ett mästerskap kommer hela EM-slutspelet, som avgörs 11 juni–11 juli, att avgöras med den nya regeln.

Anders Sännås
anders.sannas@dn.se

Slåss för sin OS-plats i domstol: ”Har alltid hållit mig till reglerna”

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Glädjen över OS-platsen förbyttes i sorg och ilska. Hoppryttaren Mathilda Karlssons väg till Tokyo har kantats av oväntade hinder. Nu återstår det sista. På onsdagen tas hennes fall upp i Cas, idrottens skiljedomstol.

– Det har funnits stunder när jag har känt att nu orkar jag inte mer, säger Mathilda Karlsson.

– Det här har tagit så lång tid – och kostat så mycket energi – men varje gång som jag har varit nära att ge upp har jag hittat kraft i att jag vet att jag inte har gjort något fel. Dessutom har jag haft ett fantastiskt stöd av förbundet i Sri Lanka, fortsätter hon.

35-åriga Mathilda Karlsson bor sedan 16 år tillbaka i Tyskland, och fram tills 2018 tävlade hon för Sverige.

I och med att hon är född på Sri Lanka, hon adopterades till Sverige som bebis, hade hon dock möjlighet att få dubbla medborgarskap. Från och med 2018 tog hon beslutet att börja tävla för Sri Lanka som ett led i att försöka ta sig till OS.

I slutet av förra året lyckades hon med det.

Mathilda Karlsson hade samlat ihop tillräckligt med rankningspoäng för att ta en av de två individuella OS-platserna som Asien har.

Men lyckan skulle visa sig bli kortvarig.

I februari i år meddelade FEI, Internationella ridsportförbundet,

att de tre tävlingar i Frankrike där Mathilda samlat mycket poäng inte längre skulle räknas.
– Jag har inte gjort något fel – vilket FEI också har gjort helt klart – likväl är det jag som straffas. I stället för att gå efter det franska förbundet, eller tävlingsorganisationen, går FEI efter ryttarna, säger Mathilda Karlsson.
Tävlingarna i franska Villeneuve-Loubet i december förra året, där Mathilda Karlsson samlade de avgörande poängen, var godkända av FEI.
Men efter att Internationella hoppryttarklubben uppmanat förbundet att granska tävlingarna kom det överraskande beskedet att det tillägg som gjordes – att deltagande ryttare skulle få rankningspoäng som de kunde tillgodoräkna sig både för OS och världsrankningen – aldrig borde ha godkänts.
Skälen var bland annat att startfälten var för små, och hur inbjudningarna till tävlingarna hade gått till.
Förbundet drog därför tillbaka sitt tidigare godkännande, och när poängen försvann innebar det

också att Mathilda Karlssons OS-plats försvann.
– Det kom som en chock, säger Mathilda Karlsson.
På Sri Lanka var stoltheten över att landet för första gången hade en ryttare som kvalat till OS stor, och med förbundets stöd överklagade Mathilda Karlsson beslutet till FEI:s tribunal.
I juni meddelade den oberoende tribunalen att de avslog överklagan. Ett beslut som Mathilda Karlsson och Sri Lanka överklagade till Cas, idrottens skiljedomstol, och på onsdag tas fallet upp.
– Jag är en person som alltid har hållit mig till reglerna, och som aldrig tidigare har hamnat i sådana här kontroverser. Därför har det känts viktigt att driva frågan hela vägen till Cas, säger Mathilda Karlsson.
I och med det nya coronaviruset kommer onsdagens förhandlingar i Cas, som har sitt huvudsäte i Lausanne, att ske digitalt.
– Även om det är förståeligt blir det lite mer komplicerat, konstaterar Mathilda Karlsson.
Mathilda kommer dock inte behöva sitta ensam framför datorn.

– Förhandlingarna i FEI:s tribunal genomfördes också online, och den gången satt inte jag och advokaterna på samma ställe. Det kommer vi däremot att göra nu, vilket gör att jag känner mig lite tryggare.
– För även om jag är bra på engelska kan det vara svårt att hänga med när det blir en massa facktermer, särskilt eftersom jag säkert kommer att vara lite nervös också. Det är trots allt mycket som står på spel.
Cas beslut väntas komma om ett par veckor.
Malin Fransson
malin.fransson@dn.se

Live Nation säger upp 20 procent av personalen

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Sveriges största konsertarrangör, Live Nation, bekräftar nu att nära var femte anställd i koncernen har sagts upp. Beslutet beskrivs som ofrånkomligt på grund av coronakrisen.

”Vi har kämpat oerhört och kommer fortsätta göra det så länge vi bara kan”, skriver vd Mattias Behrer i en mejlintervju med DN.

DN kunde i oktober avslöja att den svenska delen av Live Nation, som är världens största livearrangör, tvingas säga upp delar av den fasta personalen. Live Nation ville då inte kommentera hur många som tvingas gå men Mattias Behrer beskrev i en kommentar situationen som ”exceptionellt svår”.

Nu bekräftar dock Live Nation att 20 procent av den fasta personalen inom den svenska delen av koncernen tvingats lämna sina jobb. Bolagen har drabbats hårt av coronakrisen: enligt Mattias Behrer har omsättningen minskat med 90 procent jämfört med i fjol.

”Vi har in i det längsta försökt skydda våra medarbetare men då framtiden fortfarande ser högst osäker ut har vi tvingats till tuffa beslut. Cirka 20 procent har tyvärr har fått lämna företaget på grund av pandemin och restriktionerna, det smärtar

oerhört men var tyvärr helt ofrånkomligt under rådande omständigheter”, skriver Mattias Behrer till DN.
Den svenska delen av Live Nation står bakom festivaler som Way out west (tillsammans med dotterbolaget Luger), Lollapalooza Stockholm och Summerburst. Varje år arrangerar man sammanlagt omkring 2 000 evenemang. Nedskärningarna i Sverige berör, som DN tidigare rapporterat, personal inom bolaget Live Nation Sverige men även personal på Luger.
Enligt respektive bolags bokslut för fjolåret var då 70 personer anställda på Live Nation respektive 18 personer på Luger.
”Vi har anpassat oss genom att fördela resurser och i större utsträckning integrera våra olika kompetenser, till exempel mellan Luger och Live Nation, vilket vi på sikt är övertygade om kommer att få positiva effekter”, skriver Mattias Behrer och tillägger:
”Vi ser dock en risk för att hela branschen tappar kompetens under pandemin, vi är till exempel väldigt beroende av är våra lokala

underleverantörer och vi vet att de har det väldigt tufft just nu.”
Flera bolag inom den internationella Live Nation-koncernen har redan tidigare under året tvingats till nedskärningar. Bakslagen kommer efter flera år av positiva resultat och Mattias Behrer beskriver att den svenska delen är del av en global koncern med ett ”starkt fundament”.
”Men självklart finns det inte möjlighet att fortsätta bedriva vår typ av verksamhet under rådande restriktioner hur länge som helst. Vi har kämpat oerhört och kommer fortsätta göra det så länge vi bara kan. Av dessa anledningar är det oerhört viktigt att branschen kan fortsätta planera framåt och vågar investera, då behöver vi både konkreta tidsplaner och riktade stöd från våra myndigheter”, skriver han.
Inför 2021 efterlyser Live Nation mer riktade stöd till livebranschen, samt att permitteringsstödet förlängs. Det krävs enligt Behrer såväl stöd som fokuserar på bolagens återhämtning, som stöd som ger garantier för att bolagen får

kostnadstäckning om projekt inte går att genomföra på grund av ändrade restriktioner.
”Vi har ledtider på mellan 6 och 18 månader för många av våra evenemang och planeringen måste därför påbörjas i god tid, inte när vi väl får öppna upp”, skriver Behrer och fortsätter:
”Det sker i dag snabba förändringar i myndigheternas rekommendationer och ofta med kort varsel. Branschen behöver en garanti för stöd kring omkostnader när dessa ändringar sker, annars är det extremt stor risk att inga kulturevenemang kommer att planeras för 2021.”

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Om vi ska ha en chans i framtiden måste vi våga bredda samtalet

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Samstämmigheten som präglar det svenska diskussionsklimatet riskerar i framtiden att stå i vägen för både obekväma beslut och en effektiv krishantering. Det har blivit dags att säga hej då till konsensuskulturen, skriver Qaisar Mahmood.

”Hur mycket mångfald tål Sverige” eller ”hur mycket invandring tål Sverige” har blivit vanliga frågeställningar i den offentliga debatten. Vid sidan av de samhällsekonomiska argumenten verkar det finnas ett antagande om en gräns för hur stora olikheter det svenska samhället kan hantera åt gången.

Men vad består gränsen i så fall av? Handlar det om en skiljelinje när det blir för svårt att få fram bostäder, utbildningsplatser och jobb? När den initiala försörjningsbördan blir för hög? Eller handlar det helt enkelt om att migrationen antas leda till ett inflöde av annorlunda och främmande värderingar som anses gnissla med de svenska?
Jag tror på det sistnämnda och är medveten om att jag sticker ut hakan. För tänk om det är så att den svenska kulturen i grunden har svårt för allt som utmärker sig eller skapar dålig stämning? Att människor som ser ut, uttrycker, agerar eller uppför sig på ett sätt som upplevs udda, alltid kommer att stimulera den svenska reflexen att slå bakut.
Då spelar det heller inte någon roll om du heter Åkesson, Bali, Oscarson, Pascalidou eller Mahmood. På något konstigt sätt är vi svenskar ofta jämlikt hänsynslösa mot alla som uppfattas störa ordningen, jämvikten och balansen.
På ett sätt är det inte konstigt att vi svenskar har en inneboende ryggmärgsreflex att söka konsensus, en reflex som gör att vi

ofta snabbt landar i en kollektiv åsikt eller värdering. Eller att vi ofta utan djupare reflektion sällar oss till dem vi tror är i majoritet. För individer som delar det kollektiva minnet av att ha levt i små sociala grupperingar isolerade på de norra breddgraderna är det kanske naturligt att man utvecklar en snävare ram för vad som är påbjudet.
Detta för att inte skapa onödiga samarbetssvårigheter eller dålig stämning som utesluter oss från det som danskarna och norrmännen benämner som ”hygge”, eller ”mys” på svenska. Individer i en sådan kontext utvecklar också självkorrigerande strategier för att inte riskera att bli utstötta ur gemenskapen. Konsensustänkande har dessutom varit en gynnsam strategi för den svenska framgångssagan under hela 1900-talet. Vi gick från att vara ett av Europas fattigaste utvandrarländer till anseendet som världens modernaste och mest progressiva nation. Saltsjöbadsandan möjliggjorde att staten, arbetarna och kapitalet kunde verka tillsammans, trots ibland fundamentala motsatta

intressen. Denna samverkan inom arbetsmarknaden möjliggjorde stabilitet som i sin tur bidrog till tillväxt och välfärd, på samma gång som den skapade trygga anställningar för enskilda individer.

Frågan är dock om inte vår strävan efter konsensus har förvandlats till en handbroms i en samtid som präglas av förändring, turbulens, oförutsägbarhet och komplexitet. Vår ryggmärgsreflex att snabbt landa i samma slutsats som majoriteten, eller att se udda åsikter som problematiska, gör att vi riskerar att gå miste om möjligheten att ta del av en mångfald av perspektiv. Men denna mångfald är en förutsättning för att vi ska kunna komplicera, agera agilt eller hitta innovativa lösningar på dagens viktiga samhällsproblem.

Vi behöver hitta en effektivare hantering av oförutsedda pandemier, våga fatta obekväma beslut för att hämta hem medborgare som drabbats av en tsunami trots att ingen överordnad hunnit godkänna ett sådant beslut. Öka digitaliseringen för att möjliggöra en enklare tillvaro för fler, öka

inkluderingen och delaktigheten på våra arbetsplatser för att få fler i arbete. Men även bredda det offentliga samtalet för att göra oss mer bildade som individer och samhälle.
Ska vi klara den turbulenta samtiden är det dags att börja odla en dissensuskultur. Kanske bör vi därför i stället börja ställa följande fråga: ”Hur mycket konsensustänkande tål Sverige?”
Qaisar Mahmood

Sofia Nyblom: Under pandemin framstår pussarna i kulturen som rena dödskyssar

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Precis som efter en skogsbrand så anas en ny sorts växtlighet där pandemin rasat fram i kulturen. Blygsamma projekt, som mikrokonserter, gör det nu möjligt att förnimma människorna bakom munskydden.

Jag har börjat vantrivas i kulturen” skriver Agnes Lidbeck och jämför intagandet av konst och kultur med en falnande förälskelse (DN 25/11). När allt är berättat och bejublat återstår inget annat, skriver hon, än att stänga av eller svajpa vänster. Men vänta nu. Vantrivseln i kulturen under coronakrisen handlar väl inte så mycket om förutsägbarhet, som på bristen av densamma. Att bevittna slakten i kulturlivet är som att lösa biljett för att se en anorektiker svälta sig till döds.

För egen del upplever jag konstnärliga skildringar från tiden ”pre-corona” som surrealistiska fantasier. Inför ett avsnitt av ”The crown” tänker jag: ”Är det klokt att premiärministern står så nära drottningen? Tänk om hon får covid-19?”
Mingelpussandet på bokmässan i Netflixserien ”Kärlek och anarki” framstår som dödskyssar. Wagners valkyrior blir livsfarliga virusbärare där de sprutar aerosoler för fulla fläktar över fallna gudar, i någon av alla streamade föreställningar som håller skenet av kontinuitet uppe.

Men låt er inte luras. Varje dag i den alternativa coronaverkligheten brinner nyskrivna teaterpjäser, halvfärdiga scenografier och ospelade symfonier på det växande bålet av kasserade ansiktsmasker och släckta liv.
Agnes Lidbeck efterlyser det närgångna: ”Att se så noggrant på en annan människa, en skådespelare, att man ser dess detaljer.” Självklart. Vem vill inte det?
Men vi lär tyvärr se mer av det närgångna än vi bett om. Lidandet är en ypperlig förädlare av konsten.
Det är många som vantrivs i kulturen nu när ekonomiska resurser blivit konstnärlig utopi, rädslan hårdvaluta i maktens spel och massvaccinationen hålls upp som frälsande Graalbägare.
Nej, ingenting är som förut. Hollywood är en spökstad och på Wiener Staatsoper färgkodar man personal med covidhalsband. Rött får den som vägrar bära mask; orange den som jobbar nära den farliga, röda gruppen; blått den som testat negativt i hemlandet.

Varför inte börjar poängsätta hur var och en följer smittskydds-lagarna med en gång – och sätta gage och biljettpris därefter?
Det framstår som allt viktigare att sätta allt ljus på individen om vi inte ska vantrivas till döds i kulturen. Men precis som efter en skogsbrand så anas en ny sorts växtlighet där pandemin rasat fram. Blygsamma arter som gör det möjligt att bokstavligen förnimma människan bakom masken.
Som de en-till-en-konserter där garvade musiker tvingas sitta öga-mot-öga med sin publik, och stråke, hand och minspel blir variabler i ett ordlöst kammarspel.
Under rubriken ”All-Ein-Sein” (All-ensam-varande) erbjuder ensemble O/modernts konsertserie andlig respit. I all enkelhet en mikrokonsert med två improviserande musiker i Goethe-institutets nedsläckta sal, innan jag slussas vidare till en recitatör som läser tyska poeter.
Och jag hinner byta tankar om döden med skådespelaren – i detta fall Johan Holmberg – innan jag tar hissen ner till vimlet på Drottninggatan, och någon

annan får förmånen att möta sig själv genom konsten.
Violavirtuosen Lawrence Power har i samma anda beställt ett knippe ”Lockdown kommissions”, solostycken som filmats i och utanför ikoniska scener. I Cassandra Millers ”Daylonging, slacktide” spelar den brittiske musikern på stranden med vågorna som ackompanjemang. En sekvens senare räknar han ner, medan stråkens flagioletter seglar ut som flyttfåglar i den tomma konsertsalen.
Men pandemin erbjuder också stora institutioner chansen att göra om och göra rätt. Världens mest exklusiva konstart blir tillgänglig till priset av ett bredbandsabonnemang när föreställningar streamas. Medan Europas största operahus, Opéra de Paris, hållit stängt, så har 2,5 miljoner åskådare njutit av gratis opera och dans.
Under rubriken ”Troisième scène” hittar man på Paris-operans sajt en kortfilm om konsten att balansera i ett existentiellt ingenmans-land. I ”Pablo Paris Satie” flyter premiärdansaren Pablo Legasa ovanför operahusets tak och Paris tomma boulevarder,

och faller nästan över kanten till Erik Saties ”Gnossienne”.
Det är sinnligt vackert, och laddat med längtan efter världen som anas långt borta.
Sofia Nyblom är ny skribent i Dagens Nyheter. Hon kommer främst att skriva om klassisk musik.
Sofia Nyblom

Martin Nyström: Uvertyrernas bästa tid är nu – och det är bara början

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

I väntan på att ridåerna återigen ska gå upp har Martin Nyström njutit av Riccardo Mutis strömmade konsert från Ravenna, där flera uvertyrer till Verdioperor framfördes.

I juni 2007 var Kenneth Branagh i Sverige för att tala om sin filmatisering av Mozarts

”Trollflöjten”. När jag frågade honom vad det var som gav honom idén så svarade han: ”Det var faktiskt uvertyren – där jag hörde en svindlande flykt, upp och ner genom molnen, innan den landar i mörkret.” Att så fångas av en uvertyr, som ju som regel spelas innan ridån går upp, är väl ett idealt förhållande till opera i dag då ridåöppningarna är satta på paus.

När världens främste operadirigent, Riccardo Muti, i helgen ledde en strömmad konsert i Ravenna på operahuset Teatro Alighieri (det var i Ravenna som Dante fullbordade ”Den gudomliga komedin” och levde sin sista tid) hade den just som tyngdpunkt några av Giuseppe Verdis skönaste och mest rafflande uvertyrer. Ett sätt för Muti att bibehålla den kommunikation med operapubliken som alltid varit hans särmärke.

Tack vare sin italienska bakgrund har operahuset för Muti varit som ett torg där han ett flertal gånger utmanat och väckt sensation med att avbryta föreställningar mitt i spelet – för att vända sig mot publiken och tala till dem.

Exempelvis på La Scala i Milano då han tog diskussionen med dem som buade över ett uteblivet höga C i ”Il Trovatore” – en ton som inte finns angiven i Verdis partitur. Eller som när han på operan i Rom, efter ”Fångarnas kör” i samme tonsättares ”Nabucco”, höll ett eldfängt tal mot Berlusconi-regeringens försök att nedmontera det offentliga kulturlivet – för att därefter förena sig med publiken i en allsång av samma kör.
På scenen i söndags i det vackra Teatro Alighieri sågs Mutis egen Orchestra Giovanile Luigi Cherubini i eleganta svarta kläder och vita munskydd (alla utom blåsarna förstås), vilka i sammanhanget såg ut som stilfulla teatermasker. Och det var just uvertyren till ”Nabucco” som slog mig med en särskild kraft, eftersom den uttrycker något så allmängiltigt i vår nuvarande situation under pandemin. Laddningen mellan en förlamande förtvivlan och viljan till revolt är hela tiden kännbar. Men också, genom dess återkommande koralmelodi, som uttrycker en okuvlig tro på det goda – vad som än händer. En tyglande känsla

förenad med ett blottat hjärtas bultande slag, som så ofta återfinns hos Verdi, och som ingen tolkar med en sådan övertygelse som Riccardo Muti. Detta gäller även i finalnumret som var uvertyren till ”I vespri - siciliano”, Verdis kanske allra främsta uvertyr. Även här råder en höggradig spänning mellan det behärskade och det dynamiska, men nu med en närmast dödsföraktande sprängkraft. En känsla av att det gäller livet som gjorde denna konsert, sent i november i Ravenna, till en omistlig hälsning från den italienska operakonstens innersta – i väntan på att ridåerna skall gå upp.

Konserten från Teatro Alighieri i Ravenna finns gratis online på www.ravennafestival.live.

Lyssna på Martin Nyström favorit-uvertyrer! Sök på Dagens Nyheter på Spotify.

Martin Nyström
martin.nystrom@dn.se

I år behöver vi Lucias ljus i mörkret mer än någonsin.

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Det säger Christina Hill, programchef SVT Väst, samtidigt som hon meddelar att det traditionella luciafirandet i SVT blir av. Det ska gå i Jukkasjärvi med Bodens musikgymnasium och en barnkör från Kulturskolan i Kiruna. Samiska inslag utlovas också.

TT

Mest svenskt när Spotify summerar året

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Åtta av tio på listan över de mest spelade artisterna på Spotify i Sverige i år är svenska. Victor Leksells låt ”Svag” har också slagit rekordet för flest strömningar av en svensk låt någonsin.

– Den var faktiskt även årets låt i Norge, säger Iman Hazheer, musikredaktör på Spotify.

Det syns på strömningstjänstens listor att svenska lyssnare föredrar att lyssna på musik på svenska.

Mest strömmade artist i Sverige i år är rapparen Dree Low, som släppt albumen ”Flawless 2” och ”Tunnelseende”.

På andra plats kommer Victor Leksell och på tredje plats Einár, följt av The Weeknd och Yasin.

Bara en av artisterna på topp fem på svenska Spotify är alltså inte svensk, men The Weeknds stora

hit ”Blinding lights” är samtidigt skriven av svenskar.
– Max Martin och Oscar Holter är två av låtskrivarna. Det är ju också en trend vi ser, att Sverige och Norden fortsätter att exportera musik till världen, säger Iman Hazheer.
I mars slog coronapandemin till mot Europa och det har förändrat lyssningsvanorna för människor. På Spotify märker man det främst genom att tidpunkterna för när människor lyssnar på musik har ändrats.
– Det har inte varit samma toppar morgon och eftermiddag när folk pendlar till jobbet.
TT

Uppsala stadsteater gör digital humorserie

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Teater.

Uppsala stadsteater vill fortsätta att underhålla publiken på distans. På sin hemsida erbjuder teatern från den 1 december humorserien ”Julfesten”. Ett avsnitt om dagen kommer att göras tillgänglig i en digital julkalender, som även finns på Youtube och på Facebook. Initiativtagare, manusförfattare och medverkande är skådespelaren Linda Kulle och sångaren, musikern och manusförfattaren Per Wickström. Uppsala stadsteater har stängt sin publika verksamhet fram till nyår. Det planeras även för att ett par till av teaterns föreställningar ska kunna filmas och visas digitalt.

TT

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna.

Arbetsmarknads-departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

Områden

Områden

- **Arbete mot segregation**
- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Barnets rättigheter**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Jämställdhet**
- **Nyanländas etablering**

Om Arbetsmarknadsdepartementet

Relaterad navigering

- **Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Åsa Lindhagen
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation
Genvägar

Genvägar

- Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens jämställdhetspolitik
- Reformering av Arbetsförmedlingen
- En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020
- Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Samlat grepp mot rasism och hatbrott
- Ordning och reda på arbetsmarknaden

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Åsa Lindhagen

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde."

Åsa Lindhagens områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.
Områden

Områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Näringspolitik
- Regional utveckling

Om Näringsdepartementet

Relaterad navigering

- Näringsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ibrahim Baylan
Näringsminister

Jennie Nilsson
Landsbygdsminister

Genvägar

Genvägar

- Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation
- Regeringens strategiska samverkansprogram
- En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Ett nationellt skogsprogram för Sverige

Aktuellt från Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan

Näringsminister
Näringsdepartementet

Ibrahim Baylans områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Näringspolitik

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
Näringsdepartementet

Jennie Nilssons områden

- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Regional tillväxt

Malmöföretagaren fann inspiration i Thailand – tvättar åt privatpersoner

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

En semesterresa i Thailand inspirerade Malmöbon Omar Budak att starta tvättjänst för privatpersoner. Fyra år senare har pandemin gjort att intresset exploderat – och nu blir hjälp med smutstvätten snart avdragsgillt.

Malmö.

Det är sen eftermiddag i Malmö. Omar Budak parkerar sin vita skåpbil utanför en villa i gamla Rosengård, lämnar över en säck nytvättade kläder hos en barnfamilj vars tvättmaskin gått sönder, och knappar sedan in en ny adress på sin gps.

Schemat är hektiskt, innan arbetspasset är slut ska han hinna med totalt tio körningar.

– När pandemin bröt ut slutade folk skicka kostymer och skjortor till kemtvätt eftersom många stannade hemma från kontoret. Samtidigt såg vi hur efterfrågan när det gäller hushållstvätt bara

exploderade. För många handlar det nog om att man vill undvika de gemensamma tvättstugorna i dessa tider. I stället lämnar de över smutstvätten till oss, säger Omar Budak.
Det har snart gått fyra år sedan han lanserade tjänsten Tvättdax våren 2017. Affärsidén bygger på att han hämtar upp privatpersoners smutstvätt, tar med den till ett tvätteri – för att två dygn senare returnera den till dörren, nytvättad, struken och vikt.
– Jag fick idén under en semesterresa i Thailand. Där lämnade jag in stora högar smutstvätt till det lokala tvätteriet och fick tillbaka allting vikt i en prydlig liten stapel. Jag tänkte att något sådant måste vi ju ha hemma!
I dag har Tvättdax expanderat till flera andra skånska orter – och så sent som för ett par veckor sedan lanserades tjänsten i Stockholm.
– Där började orderna trilla in samma dag utan att vi gjort någon specifik marknadsföring, säger Omar Budak.
Sedan starten för fyra år sedan har han utvecklat en app där kunderna med ett par tryckknapp

kan beställa de önskade tjänsterna – och i utbudet finns numera allt från skräddarservice till mattvätt och mangling av lakan.
– Just manglade lakan är många intresserade av, särskilt bland våra äldre kunder. Vi har även börjat arbeta med företag och vårdcentraler.
Från och med januari hoppas Omar Budak att intresset för hans tjänster ska bli ännu större. Då träder det utvidgade rutavdraget i kraft. Tvätt och vård av kläder och hemtextilier vid en tvättinrättning är en av de nya tjänsterna som ingår och innebär att man som privatperson kan göra avdrag och bara behöver betala för hälften av kostnaden.
– Det känns som att den här typen av tjänster ligger i tiden. Folk vill hellre umgås med sina familjer eller göra något kul än att springa ned till tvättstugan på kvällarna. Det är i alla fall vad våra kunder säger.
Omar Budak ringer på dörrklockan tre våningar upp i ett flerfamiljshus i Malmöstadsdelen Segevång. Här bor Stellan och Elsa Nilsson, 91 och 87 år gamla. Deras tvättstuga ligger i källaren och det finns ingen hiss.

– Vi är gamla och sjuka och kan inte tvätta själva längre. När vi ska ut och handla får vi ta ett trappsteg i taget. Därför är det ju jättebra att den här servicen finns, säger Stellan Nilsson och överräcker en säck använda lakan och handdukar.

Omar Budak väger innehållet, skriver ut ett kvitto och lovar att vara tillbaka inom 48 timmar. När det gäller många andra kunder i riskgrupp har han minimerat kontakten och ställer oftast tvättsäcken utanför dörren utan något fysiskt möte – men för makarna Nilsson är hans besök veckans höjdpunkt.

– Vi möts alltid i dörren, men håller avståndet, förklarar han. Enligt honom är kundunderlaget brett. I registret finns både barnfamiljer, studenter och äldre. Någon kund bor i segelbåt och saknar tvättmaskin.

– Många brukar fråga om vi har en särskild målgrupp, men det här är något för alla. Bara tänk dig att inte behöva anpassa dig till en bokad tid i en gemensam tvättstuga.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

Fakta. Nya rutavdrag från januari 2021

I januari träder de nya reglerna för rut- och rotavdragen i kraft. Ruttaket höjs från 50 000 till 75 000 kronor per år och fler hushållsnära tjänster blir avdragsgilla.
En av dessa är tvätt och vård av kläder och hemtextilier vid en tvättinrättning, samt transport av tvätten från och till hemmet.

Vinsten faller för Ikeas ägare Ingka Group

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

Möbeljätten Ingka Group, som äger Ikeavaruhus runt om i världen, redovisar ett vinstfall på 29 procent för räkenskapsåret som avslutades i augusti. Resultatet trycks ned av covid-19-pandemin.
Ingka Groups rörelseresultat för det avlutade räkenskapsåret föll

till 1,43 miljarder euro, ned från 1,70 miljarder ett år tidigare. Ikea satsar mycket investeringar på ett skifte, med mer fokus på mindre butiker i stadskärnor och e-handel för att anpassa sig till förändrade kundbeteenden. De klassiska förortsbaserade Ikea-varuhusen kommer i denna omställning få nya funktioner som distributionskanal till e-handeln.
TT-Reuters

Kris för landets ekobönder – tillväxten har stannat av

ONSDAG 25 NOVEMBER 2020

700 miljoner kronor i intäkter. Så mycket har svenska, eko-certifierade lantbrukare förlorat de senaste tolv månaderna.

Anledningen: tillväxten inom branschen för ekologiska råvaror har stannat av, rapporterar Sveriges Radio.
Statistiken kommer från en rapport som analysföretaget Agrovektor gjort på uppdrag av Jordbruksverket.
Den avstannade efterfrågan kommer i en tid då Sverige har ett nationellt mål: att öka andelen ekologisk jordbruksmark från 20 till 30 procent till år 2030.
– Problemet är ju om marknaden inte hänger med, poängterar Cecilia Ryegård på Agrovektor.
TT

En död efter explosion i Östersund

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

En man i 30-årsåldern omkom i en explosion på en arbetsplats i ett industriområde i Östersund på onsdagen. Ytterligare en person, en man i 60-årsåldern, skadades och är förd till sjukhus med allvarliga skador.
Båda personerna jobbade för Östersunds kommun när olyckan

skedde, enligt Östersunds-Posten. Polisen har inlett en förundersökning med rubriceringen vållande till annans död och vållande till kroppsskada.
TT

Norrmän vill få svenskar att hyrköpa bostäder

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Norska Obos tänker fördubbla antalet bostäder de bygger i Sverige – och var femte lägenhet ska erbjudas som delägd bostad. Köparen köper en del och hyr resten av Obos.

– Tanken är att köparen successivt köper in sig i hela bostaden, säger Sofia Ljungdahl, ansvarig för Obos storstadssatsning i Sverige.

De flesta kommuner i Sverige har bostadsbrist. Samtidigt är det svårt för allt fler grupper att komma in på bostadsmarknaden. De senaste årens kombination av kraftigt stigande priser och olika regleringar – från bolånetak till bankernas skyhöga kalkylräntor – blir oöverstigliga hinder för många.

Det är det som medlemsägda Obos, Norges motsvarighet till HSB, ser som en affärsmöjlighet. Obos har redan en omfattande produktion av bostäder i Sverige – de bygger cirka 1 500 bostäder om året. Planen är dock att om fem år vara uppe i 3 000 bostäder, varav 600 kommer att erbjudas som delägda lägenheter.

Det fungerar så att köparen betalar för minst 50 procent av bostaden och hyr resten av Obos. Företaget har gjort en beräkning av vad följden kan bli för en sjuksköterska i Stockholm med en medianinkomst på 37 300 kronor

i månaden. Sjuksköterskan har sparat 300 000 till kontantinsatsen på 15 procent.
Genom att sedan utgå från bankernas kalkylräntor och amorteringskraven kommer Obos fram till att denna tänkta köpare endast kan efterfråga fem procent av de tillgängliga lägenheterna i Stockholmsregionen.
Om Obos hyrköpsmodell var normen för alla nyproducerade lägenheter till salu skulle den andelen, menar företaget, öka till 33 procent.
Hyrköp av bostäder förekommer redan i Sverige, men i blygsam omfattning. DN kunde till exempel i fjol berätta om HSB:s pilotprojekt i Göteborg.
Men för Obos är delägda bostäder inget nytt. De har funnits länge i Norge.
– Det är en integrerad del av vår affärsmodell, som koncernchefen Daniel Kjørberg Siraj uttrycker det.
Han sticker inte under stol med att det är de senaste årens allt tuffare villkor för främst unga människor att köpa en bostad som öppnar för satsningen på delägda bostäder i Sverige.

Även om Obos bygger runt om i landet, kommer det vara ett fokus när det gäller delägda bostäder i storstadsområdena. Planen är att bygga 5 000 lägenheter i storstadsregionerna åren 2021–2025.
DN:s fotograf träffar Sofia Ljungdahl i Norra Djurgårdsstaden i Stockholm. Där ska Obos bygga 340 lägenheter där den första inflyttningen sker under 2024.
– Och då bedömer vi att 20 procent skall säljas med någon av bostadsköpmodellerna, säger hon.
Eftersom Obos är medlemsägd betyder det att den som vill köpa en bostad också ska vara medlem för att få förtur. Det betyder även att kötiden kommer att avgöra när en medlem får köpa.
– Ja, den som står längst i kö får köpa först, säger Sofia Ljungdahl.
Å andra sidan öppnar Obos för svenskar som medlemmar från och med den sista november, vilket ger samma startdatum för de som anmäler sig då.
Tanken är att köparen ska efter hand köpa resten av bostaden.
– Efter tio år så kan vi upphäva vårt ägande, men det sker inte

med automatik, säger Daniel Kjørberg Siraj.
En sak som ännu inte är avgjord är hur Obos hyrköpsmodell ska kunna fungera inom ramen för svensk lag när det gäller bostadsrättsföreningar.
– Vi jobbar just med att utreda hur det ska fungera med lagstiftningen kring bostadsrättsföreningar, en möjlighet för oss är att göra ägarlägenheter, säger Sofia Ljungdahl.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Fakta. Medlemsägd organisation

Obos Sverige ingår i norska Obos, som är en medlemsägd organisation med säte i Oslo.
Vid utgången av tredje kvartalet hade Obos startat bygget av 2 321 bostäder, jämfört med 1 817 vid samma period förra året. 1 369 av dessa var i Sverige.
Bostadsutvecklaren redovisade ett resultat före skatt om 2 132 miljoner norska kronor för det tredje kvartalet 2020, vilket motsvarar en minskning med 285

miljoner norska kronor jämfört med samma period 2019. Delvis på grund av nedläggning av modulfabriken i Sundsvall.

Källa: Obos

260

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

gånger har SAS anmälts till Konsumentverket hittills i år, vilket gör flygbolaget till etta på tidningen Råd & Röns lista över de tio företag som anmälts mest från den 1 januari och fram till den 28 oktober i år. Ofta har anmälningarna handlat om att flygbolaget inte har betalat tillbaka pengar till kunder efter att flyg ställts in.

SAS är inte det enda flyg- och resebolag som fått många

anmälningar, även Tui, Norwegian och Ving har kvalat in på den föga smickrande listan, som i vanliga fall brukar domineras av andra typer av aktörer som ägnat sig åt bland annat vilseledande telefonförsäljning.

TT

De tio mest anmälda företagen.

Listan gäller företag som Konsumentverkets jurister har öppnat ett tillsynsärende kring.

1. SAS
2. Svenskt Fordonsskydd
3. Vitalplus
4. Tui
5. Clean Eating
6. Norwegian
7. Open Infra
8. Trafikstyrelsen.org
9. Lab Pharma
10. Ving

Källa: Råd & Rön

H&M-butiker fortsatt stängda

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Drygt en femtedel av klädkedjan H&M:s butiker är fortsatt stängda som effekt av coronarestriktioner världen över. I ett mejl till TT uppger bolaget 1 100 butiker är stängda, en svag ökning jämfört med samma tidpunkt förra veckan då det handlade om drygt 1 000 affärer. H&M påpekar dock att situationen gör att siffran kan ändras från dag till dag. Den ökande smittspridningen i framför allt Västeuropa och USA har gjort att flera länder infört tydliga restriktioner och exempelvis i Tyskland, en av H&M:s allra viktigaste marknader, har man noterat en ny rekordnotering gällande antalet döda under ett dygn.

TT

Snösätra – området Stockholm tappade sitt grepp om

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

I flera år tittade Stockholms stad bort medan Snösätra industriområde å ena sidan förföll och å andra sidan utvecklades till en levande graffitiutställning.

Nu har delar av området jämnats med marken och andra delar har helt stängts av. En epok har därmed gått i graven.

arken mullrar dovt när den 1,7 ton tunga betongsuggan placeras ut för att täppa till den sista öppningen till den största upplagsytan i Snösätra industriområde.

Killen från Enskede-Årsta stadsdelsförvaltning som är på plats för att koordinera dödsstöten mot de graffitimålare som i flera års tid fått måla fritt på

delvis sönderfallande murar avböjer vänligt men bestämt att medverka med namn och bild – men han visar gärna runt.
En gaffeltruck lyfter bort korrugerade plåtsjok, en kranbil har rekvirerats för att röja undan skrot och skräp. Socialtjänsten har precis varit på plats för att erbjuda den man som gjort ett av svartbyggena på tomten till sitt hem hjälp efter att han nu blivit avhyst från området för, tja, ska vi för enkelhetens skull säga andra gången?
Mannen, som heter Percy Mickelsson, lommar förbannad iväg medan stängsel sätts upp och ingångar förseglas.
– Bättre sent än aldrig, mumlar stadsdelsförvaltningens man på plats. Därmed sammanfattar han den känsla som flera av de olika – och många – myndighetsutövande aktörerna i dramat Snösätra industriområde ger uttryck för.
En knapp vecka senare utbryter en kraftig brand i området. Det ska visa sig att den startat i en övergiven husvagn. Och att polisen strax innan kontaktade dess ägare och bad honom att flytta den från platsen.

○ ○ ○

En gång i tiden var här orörd ängsmark. Marken var bördig, den odlades. Ett flertal torp fanns i området redan under 1600-talet. Sedan 1950-talet bedrivs enligt detaljplanen ”upplags- och industriverksamhet” här.

Då delade stadens exploateringskontor upp marken i olika tomter som sedan arrenderades ut. För att skydda omgivningen och avgränsa tomterna fick arrendatorerna uppföra murar, plank och stängsel.

Men inget mer – inga hus, inga skjul.

Ändå kryllar det i dag av små bodar, skjul, baracker och verkstäder på tomterna. Många av dem uppfördes för så länge sedan (över tio år sedan) att de olovliga byggnationerna är preskriberade. Andra har tillkommit på senare tid och är för närvarande aktuella tillsynsärenden.

Samma öde kommer med stor sannolikhet även att drabba ytterligare byggnationer som stadsbyggnadskontoret inte kände till när de så sent som den 10

november i år var där på ett tillsynsbesök.
Det pikanta är att i samtliga fall är stadens motpart staden själv.
Efter tillsynen den 10 november skriver följaktligen tjänstemännen på stadsbyggnadskontoret ett brev till exploateringskontoret:
”När beslutet är fattat skickar vi det till dig/er med brev eller e-post. Om beslutet går dig/er emot kommer vi att delge dig/er genom förenklad delgivning”.
Fortsättningen – från en kommunal förvaltning till en annan – lyder:
”Om vi använder förenklad delgivning, skickar vi beslutet tillsammans med ett följebrev. Efter ett par dagar skickar vi ytterligare ett brev, för att försäkra oss om att du/ni har fått beslutet. Du/ni behöver inte svara på något av breven. Du/ni anses ha fått information om beslutet (blivit delgiven), två veckor efter att det första brevet skickades.”
○ ○ ○
Snösätra industriområde gör skäl för epitetet kåkstad. Enligt Wikipedias definition är det en ”oplanerad bebyggelse av mycket

enkel standard” som ibland ligger på ”ockuperad mark”. I dag tycks ingen kunna förklara exakt när staden tappade greppet. Redan i början på 2000-talet upplevde dock företagarföreningen samt olika lokala grupper som under åren engagerat sig i det omgivande naturområdet att det började bli stökigt.
Läget – nära stan men ändå avskilt – lockade först dit missbrukare i husvagnar, sedan uppstod med jämna mellanrum bosättningar av bland annat personer från östeuropeiska länder i den natursköna omgivningen. Båda grupperna drog till sig stöldgods, skrot och skräp.
Samtidigt – för alltså snart 20 år sedan – debatterade politikerna i stadshus och Enskede- Årsta stadsdelsnämnd användningen av marken. Medan de borgerliga ville exploatera och bygga rad- och kedjehus ville Socialdemokraterna återställa området och den av diverse olika kemikalier hårt förorenade marken till ett park- och naturområde.
2012 inledde politikerna operation avveckling. Företagarnas arrenden gick från

att löpa på fem år till att bli rivningskontrakt på tre månader. Enligt vissa var det början till det ”slutgiltiga förfallet”.
– Vi blev övergivna. Allt sedan dess har staden sett mellan fingrarna, säger Gunnar Blomgren som driver en puts- och fasadfirma som har sitt upplag i området.
2014 hade stadens graffitimålare börjat hitta hit. Först målades det främst på utsidan av murarna, men man hittade snabbt in på området. Detta mycket på grund av den av rättsväsendet välkände ”mångsysslaren” Percy Mickelsson, som hittat till området och börjat arrangera icke tillståndsgivna technofester i en av de befintliga byggnaderna i södra delen.
Han drev på och företagarna tyckte att det var okej att det målades även på murarna som fanns på insidan av området, längs med Snösätra gränd.
Uppfattningarna om vilken effekt kombinationen av den undergroundkultur och drog-liberalism som både technofesterna och graffiti-målarna bar med sig till det redan då nedslitna industriområdet blev

går kraftig isär. Skapades en kreativ mix av självstyrande gräsrotskultur – eller blev detta grogrunden för en laglös utanförskapsgemenskap där allt ljusskyggt kunder skötas under radarn?

○ ○ ○

En sak är dock säker: utan att någon utanförstående makthavare förstått det fanns här plötsligt en internationellt uppmärksammad och högst levande konstutställning i form av högkvalitativ graffiti.

Samtidigt – även detta utan att någon utanförstående makthavare förstod det – hyrdes plötsligt flera av arrendeavtalen ut svart i andra hand till människor med andra syften än att bedriva upplag på platsen. En handfull personer från olika stater i Kaukasien startade bland annat en lastbilsverkstad. Mitt emot den stora hangar där technofesterna hölls hade 2017 en lite ”by” av baracker byggts upp. Ingen agerade förrän den dag socialförvaltningen 2018 fick in ansökningar om socialbidrag från personer, ja till och med

barnfamiljer, som påstods vara bosatta där.
När man till slut gjorde en inspektion upptäcktes att de fungerade som ett slags bostadshotell åt bland annat gästarbetare. Ett 30-tal sovplatser identifierades. Illegala, förstås. Vem som håvade in hyrorna är det ingen som vet. Misstankarna är riktade åt en person som polisen beskriver som en ”svårfångad individ”.
Parallellt fortsatte Percy Mickelsson och andra arrangera dygnslånga technofester i den intilliggande hangaren. Det mesta tyder på att Percy redan då själv installerat sig i en gammal konservfabrik i området – det var i alla fall där han bodde när rivningarna av den södra delen inleddes i augusti i år.
Polisen kliade sig i huvudet, tog då och då stöldgods och narkotika i beslag, hittade vapen vid en husrannsakan och undrade ständigt hur det kom sig att staden inte försökte röja upp i det som de uppfattade som ett träsk av olagligheter.
Vid det här laget, 2018, hade dock staden bestämt sig. Södra delen av Snösätra skulle rivas och marken

återställas till naturreservat. De aktiva kulturarbetarna försökte organisera sig. I ett medborgarförslag beskriver Snösätra som en ”utrotningshotad typologi” värd att bevara, man menade att staden genom att inte riva skulle spara stora summor pengar och att man här, i återbruksanda, skulle kunna ordna loppisar, starta cykelverkstäder och sälja ekologiskt odlade grönsaker. Allt skulle ordna sig om staden bara skötte sophämtning och fixade toaletter. Förslaget hörsammades inte. En pensionär vid namn Torleif Cederstrand tog på eget initiativ på sig att fixa soporna, vilket han gjort sedan dess utan att få något betalt. Sommaren 2020 stod det klart att södra delen skulle rivas. Protesterna lät inte vänta på sig. I brist på en enad front tog graffitikonstnärer och fria kulturarbetare mer eller mindre över den insomnade företagarföreningen. Kulturkvarter Snösätra bildades och plötsligt var den årliga Springsbeatfestivalen, ett evenemang som lockat kända

målare och besökare från hela världen, på allas läppar.
– Det vi har är unikt! Det gäller inte bara festivalen, vi har också skapat en kulturell frizon för flera olika konstarter och tillställningar, året om. Det här är den sista utposten för en levande gräsrotskultur som finns i Stockholm, menar Junior Lindgren, som sitter i styrelsen för Kulturkvarter Snösätra.
I slutet av augusti var det han som höll i megafonen när en demonstration arrangerades utanför stadshuset i Stockholm. Kulturarbetarkollektivet menade att staden lovat dem dialog och insyn i hur områdets specifika karaktär skulle behållas, och att de nu körts över. Enligt dem började staden riva utan laglig rätt och utan att ta hänsyn till specifika konstnärers upphovsrätt. Föreningen backades upp av en konstvetare och debatten blev intensiv. Länsstyrelsen avslog överklagandet.
När grävskoporna tog de första tuggorna av den södra delen och polisen körde iväg Percy Mickelsson från den bostad han

ockuperat var krocken mellan de olika verklighetsbeskrivningarna monumental:
Det som av Kulturkvarter Snösätra beskrevs som en ”autonom och livskraftig miljö” beskrivs nu av polisen som ett tillhåll samtidigt som stadsbyggnadskontoret ritar fina planer på ett naturskyddsområde och stadsbyggnadskontoret ställer sig frågan: vad hade egentligen exploateringskontoret – det vill säga den ansvariga fastig-hetsägaren – egentligen hållit på med under alla år?
Kulturkvarter Snösätra hoppas ännu att den norra delen kan bli en kulturpark där graffitin får blomstra, dialogsamtalen pågår.
Om sakernas tillstånd säger i dag stadsbyggnadsborgarrådet Joakim Larsson (M) följande:
– Att denna typ av kåkstad vuxit fram är knappast något att vara stolt över. De kriminella aktiviteterna i området har förstört omgivningen alldeles för länge.
Och så lovar han:
– Området ska återigen bli en trygg naturmiljö, hela naturreservatet ska tillhöra

stockholmarna. De kulturella yttringarna kommer att få utrymme i den norra delen av området.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

Fakta. Snösätra industriområde

Området är beläget i södra Stockholm, mellan Rågsveds centrum och sjön Magelungen.
Ett 20-tal företagare har arrenderat sammantaget 34 olika tomter för att bedriva ”upplags- och industriverksamhet” i bland annat återvinnings och byggbranschen.
Sedan 2014 har muralkonstnärer från hela världen målat graffiti och gatukonst på fasader och murar, med fastighetsägarnas tillstånd.
2018 beslutades att den södra delen av industriområdet ska återställas till natur- och parkmark för att ingå i Rågsveds naturreservat. I samband med det upphävdes detaljplanen för området.
Under rivningen har man bland annat tagit hand om kvicksilver, bly, aerosoler i form av sprayburkar, stål, koppar, elkablar,

asbest bly, PCB, oljeförorenade byggnadsdelar, vitvaror, plåt och armeringsjärn.

Fakta. De involverade

På myndighetssidan:
Stockholm stads exploateringskontor,
Stadsbyggnadskontoret,
Kulturförvaltningen
Enskede-Årsta stadsdelsförvaltning.
Vid sidan om dem har även dessa varit involverade:
Miljöförvaltningen
Socialförvaltningen
Polisen
Kronofogdemyndigheten
Länsstyrelsen

På den idéburna föreningssidan:
En numera insomnad företagarförening,
Den nykonstituerade föreningen Kulturkvarter Snösätra,
Föreningen Open mind,
Graffitifrämjandet
En lång rad enskilda konstnärer
De två privatpersonerna Torleif Cederstrand och Percy Mickelsson, som båda menar att de i kraft av vad de på egna initiativ gjort för området har någon slags moralisk rätt till delar av området.

Inte ens om döden skred runt i butiken skulle vi avstå från Black Friday-rabatten

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

I tisdags svarade Maria Rotzén Östlund, smittskyddsläkare för Region Stockholm, på frågor från DN:s läsare om pandemin. En undran gällde munskydd. Den fick Rotzén Östlund att upprepa ett mantra vi hört närmast dagligen sedan vi först lärde oss att stava till den fjärran orten Wuhan: ”Det viktigaste för att inte bli smittad och smitta andra är att undvika trängsel och vara hemma när man är sjuk.”
För den som osannolikt nog fortfarande missat detta budskap upprepas orden på skyltar i mängder av landets butiker: Undvik trängsel. Och det ackompanjeras ofta av konkreta regler: Handla gärna ensam. En

person per hushåll. Medföljare ombeds att stanna utanför.
Man kunde tycka att beskedet dels är glasklart, dels inte omöjligt att efterfölja. Det är inga superkrafter som krävs av oss otillräckliga människobarn.
Men där bedrar man sig.
Fortfarande djupt inne i pandemin, mitt under en grasserande andra våg, rapporter om allt fler döda och ökat tryck på vården går vi och handlar med hela familjen, helst också med bonusbarn och några extra flanörer vi lånat in från gatan.
På torsdagen höjde Handelsanställdas förbund rösten, berättar Sveriges Radio: Det är för mycket folk i butikerna. I en enkät till förbundets skyddsombud uppger fyra av tio att riskbedömningen för kunder och personal varit otillräcklig. Brister som upptäcks åtgärdas för sällan. Inte mer än var tredje butik uppges ha utsett ansvariga för att övervaka trängseln.
Inför dagens Black Friday, när butikerna tenderar att likna myrstackar i juni, är de uppgifterna direkt alarmerande.

”I år får det inte förekomma trängsel i köpcenter eller affärer, går det inte att handla utan trängsel så handla inte”, sa statsminister Stefan Löfven på torsdagens pressträff.
Vad krävs för att vi ska lyssna? Det känns som att inte ens om döden själv skred runt på den lokala butiken, och med sin lie svepte bort var femte reakund, skulle vi avstå från chansen att köpa ett stormkök till 29 procents rabatt.
Det är så märkligt. Många av smittskyddsdirektiven är svåra att följa, en del träffar rätt i hjärtat: Avstå från att träffa vänner och släktingar, särskilt de gamla. Sluta ha roligt, vägra mänsklig gemenskap.
Men att inte gå och handla med hela familjen, eller allra helst: att i möjligaste mån helt undvika butiker? Är det att begära för mycket alltså? I en tid när snart sagt allt går att få hem till dörren? Invändningarna är självklara. Alla har inte lyxen att kunna lämna barnen hemma, alla har inte råd med extraavgiften för hemkörning. Men ingen ska kunna inbilla mig att alla de som

befolkar städernas butiker har en sådan kniv på strupen.
Den svenska pandemistrategin lägger stort ansvar på individen. Därmed bäddar den för många tolkningar, och därmed också många konflikter. ”Folk blir arga och frustrerade över att andra inte håller avstånd. Det är väldigt svårt att få alla råd och rekommendationer att hänga ihop”, sa nyligen Orla Vigsö, kriskommunikationsforskare i Göteborg, till ”Vetenskapsradion”.
Och nog känner vi igen bilden. Den är ibland inte olik hur det såg ut före pandemin: Människor utan munskydd trängs bland hyllorna.
Skillnaden är att någon fräser ifrån när någon annan kommer lite väl nära.
Men oavsett om råden hänger ihop eller inte finns ett par budskap som tycks förena samtliga experter på virus och smittspridning. Ett är detta: undvik trängsel.
Vi har inte fattat det hittills. Vad krävs för att vi ska göra det nu, när dödstalen vägrar att gå ner, sjukhusen fylls på och advent kan bli en lång väntan på en vändning som ingen vet när den kommer?

Smittspridningen kan kulminera ”i mitten av december”, enligt det scenario som Folkhälsomyndigheten presenterade på torsdagen. Men det är just ett scenario, ingen prognos. Mycket hänger på vår förmåga att hålla avstånd.
Om vi misslyckas redan Black Friday, en månad före julafton – hur ska det då gå under julhandeln?

Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se

Byggstrejk avblåst efter medling

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

En dag innan Byggnads strejk skulle träda i kraft, lyckades parterna med hjälp av medlarna, enas om ett nytt avtal som löper på 29 månader och ger 5,4 procent i löneökning.

– Det är ett historiskt avtal säger Johan Lindholm,

förbundsordförande Byggnads.

Förutom löneökningen har parterna träffat avtal om bättre pensionsavsättningar och dessutom att de ska göras från att den anställde har fyllt 22. Avtalet innehåller även graviditetslön för den som inte kan utföra arbetsuppgifter som riskerar att skada den gravida eller fostret.

Ett stridsäpple har dock varit hur långt Byggnads ska få gå för att komma åt oseriösa entreprenörer på landets byggarbetsplatser. Byggnads anser att motparten, Byggföretagen, släpat fötterna efter sig när det gäller att komma åt ren kriminalitet och att minska risken för arbetsplatsolyckor.

Det är inte en beskrivning som Catharina Elmsäter-Svärd, vd på Byggföretagen, håller med om.

– Vi har haft en gemensam och tydlig bild av vad som behövs för att få en schysst bransch. Det ska vara ordning och reda och nolltolerans för fusk, säger hon.

– Det har vi arbetat med i över två års tid och vi har haft ett jättebra samarbete, tillägger hon.

Men Elmsäter-Svärd säger också att Byggföretagen haft vissa invändningar mot några av

Byggnads krav som ”gick väl långt”. Det handlar om, enligt henne, en granskning av företagen på en detaljnivå ”som knappast ens Skatteverket gör”.
Hon blev därför besviken när Byggnads avbröt förhandlingarna och varslade om strejk, en åtgärd som hon tyckte var onödig. Hon beklagar också att det hamnade hos medlarna för att få igenom avtalet.
– Men jag är väldigt glad över att vi kom i mål, säger Elmsäter-Svärd.
Byggnads för sin del pekar gärna på att de regionala skyddsombuden får nu utökad tillträdesrätt till arbetsplatser för att komma åt oseriösa företag som åsidosätter arbetsmiljön och sysslar med lönedumping.
– Att ge de regionala skyddsombuden ökad tillträdesrätt kommer inte lösa alla problem i byggbranschen men det ger oss verktygen att göra skillnad på riktigt, säger Johan Lindholm, i en skriftlig kommentar.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Restauranger ställer in julbord: ”För många avbokningar”

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Flera restauranger ställer in julborden i år. Striktare restriktioner och en oro för hur många av de bokade gästerna som faktiskt kommer att dyka upp, skapar ett osäkert läge för landets krögare.

– Först droppade företagen av, men när också privatpersoner avbokade fanns inget val, säger Yngve Sundström, krögare på restaurang Karamellan i Stockholm.

Julborden är för många restauranger en av de viktigaste försäljningsperioderna på året. Ett normalt år omsätter julborden i landet runt 3 miljarder kronor, vilket motsvarar runt 25 procent av restaurangernas omsättning i december.

Men i år kommer siffrorna med stor sannolikhet att vara sämre. Som en följd av de senaste

veckornas striktare restriktioner har många av landets restauranger tvingats tänka om – och flera har valt att ställa in årets julbord helt.
Restaurangen och kaféet Karamellan ligger vid Drottningholms slott i Stockholm. Här började man redan i somras planera för att ett coronaanpassat julbord, då bestämdes att man i år ska servera minibuffé vid gästernas bord i stället för att personer ska trängas vid en klassisk julbuffé.
Fram till förra veckan var tanken att det årliga julbordet skulle bli av, men i takt med regeringens besked om strikta restriktioner och uppmaningar till befolkningen om att stanna hemma, trillade avbokningarna in.
Yngve Sundström, som driver restaurangen, såg till slut ingen annan lösning än att ställa in. Läget var för osäkert och risken för sena avbokningar var allt för stor.
– Först bokade företagen av, sedan ringde även privatpersoner och avbokade. Då kände vi att det är bättre att ställa in redan nu än att dra ut på det. Jag har ringt alla

kunder personligen och berättat, de har stor förståelse och många sa att de antagligen skulle ha avbokat längre fram ändå, säger Yngve Sundström.
Upplevelseföretaget Stromma serverar vanligtvis julbord på sina skärgårdsbåtar i Stockholm och Göteborg, samt på restaurang- och konferensanläggningen Vaxholms Kastell.
De beslutade i dagarna att ställa in alla sina julbord, som de under hösten planerat för att kunna genomföra i hänsyn till rådande restriktioner.
– De nya restriktionerna om alkoholtidpunkt var inga problem för oss, eftersom våra julbord avslutas runt 22. Vi ställde in på grund av de starkare rekommendationerna om att stanna hemma i kombination med att vi kände oss osäkra för hur många av de som bokat julbord som faktiskt kommer att dyka upp, säger Peter Henricsson, Sverigechef Strömma.
Samtidigt som beslutet var tufft att fatta, tycker Peter Henricsson att det ändå känns rätt.
– På Strömma Kanalbolagets båtar har vi haft julbord i över 30

år, så det här är ett ganska dramatiskt och unikt beslut. Det är ledsamt för både oss och våra gäster, men samtidigt var det det enda rätta beslutet för vår del, säger Peter Henricsson.
På skärgårdsklassikern Fjäderholmarnas krog planerade man för ett julbord med färre gäster än vanligt; i stället för de 200 personer som brukar rymmas skulle man i år ta in runt 120 gäster.
– Vi hade precis arbetat ut hur vi skulle kunna genomföra årets julbord, men sedan fick vi så pass mycket avbokningar att vi inte hade något annat val än att ställa in. Det känns jättetråkigt för både oss och våra stammisar, men det är som det är i år, säger Henrik Samuelsson, vd Fjäderholmarnas Krog.
Nu satsar de på att – på ett eller annat sätt – kunna öppna i maj 2021.
– Det tog ett par dagar att smälta beslutet, men nu planerar vi framåt och satsar på nästa säsong. Allt vi vill är att öppna till våren, säger Henrik Samuelsson.
Thomas Jakobsson är chefsekonom på branschorganisationen Visita, och

han menar att de restauranger som väljer att servera julbord i år står inför en utmaning.
– De som har valt att köra har tagit en stor risk, eftersom julbord innebär stora råvarukostnader och ordentlig planering med bemanning, säger Thomas Jakobsson.
Han menar att de senaste veckornas striktare restriktioner har gjort att restaurangbranschen gått från ett tapp på 40 procent till 75 procent.
– De senaste veckorna har intäkterna störtdykt, och bilden är att 80–90 procent kan försvinna, säger Thomas Jakobsson.
Han fortsätter:
– Under åtta månader har förlusterna byggts på varandra. Nu kommer vi till julborden som man trott skulle kunna finansiera de här förlusterna, och det visar sig att också den delen försvinner. Det är klart att det är fruktansvärt tufft, säger Thomas Jakobsson.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

Polarbröd åter igång i Älvsbyn

FREDAG 27 NOVEMBER 2020

Branden som i somras totalförstörde Polarbröds fabrik i Älvsbyn orsakade det ”längsta verksamhetsuppehållet sedan 1879” enligt koncern-vd Karin Bodin, men nu är företaget åter igång.

– Det är fantastiskt roligt, just att vi är igång i Älvsbyn också. Det är vårt hjärta, säger Karin Bodin.
Verksamheten som inleddes i går är smörgåsproduktion och gör att tolv personer från personalstyrkan kan återgå till jobbet.
Totalt har Polarbröd investerat cirka 300 miljoner för att återuppta produktionen efter branden, om ungefär ett år väntas en ny stor fabrik stå klar i Älvsbyn.

TT

Almega avvisar förslag om utdelning

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

De uppmjukade reglerna om aktieutdelning för företag med permitteringsstöd imponerar inte på Almega som organiserar runt 11 000 tjänsteföretag.

Enligt ett regeringsförslag, som C och L står bakom, ska coronakrisande företag få göra aktieutdelningar sex månader efter att det statliga stödet betalats ut.

– Det är ändå en begränsning. Det måste vara upp till bolagen att förfoga över de här delarna. De kan själva göra bedömningen om de ska göra en utdelning eller ej, säger Andreas Åström, näringspolitisk chef på Almega.

Han påpekar att cirka 4 000 företag ännu inte fått permitteringsstöd trots att de ansökte i juni.

– Det är väldigt många småföretagare som har ökat belåningen på sina hus och som

nu sannolikt inte kommer att få göra utdelningar under nästa år. Regeringen föreslår också att företag med permitteringsstöd får fortsätta med koncernbidrag (flytt av pengar från ett bolag till ett annat inom en koncern).
– Det är bra att man får göra koncernbidrag inom bolagen, men det är helt orimligt att bolagen får ett utdelningsförbud som ju inte fanns när man ansökte om stödet, säger Andreas Åström.
TT

Fler norrmän vill sälja fritidshus i Sverige

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Stängda gränser och coronarestriktioner – nu vill fler norrmän som har fritidshus i Sverige sälja, rapporterar SVT Jämtland.

– Av våra kunder är det fortfarande 50 procent norrmän och 50 procent svenskar som säljer, men anledningen till att de norska kunderna vill sälja är utan tvekan på grund av pandemin, säger Monica Norberg, fastighetsmäklare på Länsförsäkringar i Åre, till SVT. Men bara för att norrmännen vill sälja behöver inte husen stå tomma. Fler svenskar är nu intresserade av att köpa fritidshus, säger hon.

TT

4,9

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

procent växte Sveriges bruttonationalprodukt (bnp) med under det tredje kvartalet, jämfört med kvartalet före. Jämfört med motsvarande period 2019 minskade bnp med 2,5 procent, enligt Statistiska centralbyrån (SCB). Hushållens konsumtion ökade med 6,3 procent jämfört med föregående kvartal. Den offentliga konsumtionen steg med 2,0 procent.

TT

Ensamkommande afghaner vittnar om slavliknande arbeten

LÖRDAG 28 NOVEMBER 2020

Den nya gymnasielagen delade riksdagen i en infekterad strid för två år sedan. Men vad hände med dem som striden gällde? DN har pratat med tio afghanska ensamkommande som fått stanna i Sverige. De vittnar om en parallell arbetsmarknad där de blivit utnyttjade och lurade att arbeta gratis.

– Jag skulle kunna få stanna i Sverige men inte överleva, säger Erfan.

idigt avbryts intervjun av att Erfan får ett mobilsamtal från en bekant. Under samtalet växlar han mellan suckar och skratt. Han pratar persiska med undantag för ett återkommande ord på svenska: pizzabagare.

– Det var en som ville att jag skulle arbeta svart som

pizzabagare, säger Erfan när han lagt på.
Han är en av dem som kom 2015. Han är en dem som fick tre nej och blev papperslös. Han är också en av dem som fick tillfälligt uppehållstillstånd via den nya gymnasielagen.
Enligt de senaste siffrorna från Migrationsverket har omkring 6 000 personer beviljats tillfälligt uppehållstillstånd genom den nya gymnasielagen. Efter avslutad gymnasieutbildning väntar sex månader där de måste skaffa en anställning på minst två år för att få permanent uppehållstillstånd.
DN har pratat med tio afghanska ensamkommande från olika delar av Sverige som vittnar om en parallell arbetsmarknad. Erfan är en av dem.
Han börjar om intervjun. Han berättar om sitt liv i Sverige som började en regnig dag i november för fem år sedan. Hur han hade hört talas om hur enkelt det var att få uppehållstillstånd här.
Erfan hamnade i en stad längs den norrländska kusten där han till en början gick i gymnasiet. Men efter ett tredje avslag från Migrationsverket förlorade han sin juridiska rätt att vara i landet

och han gömde sig från myndigheterna. Han spolar fram till 2019 – då han med den nya gymnasielagen åter fick uppehållstillstånd. I juni i år blev han klar med sin utbildning.
Han kom ut på en arbetsmarknad förlamad av coronapandemin. I ett sista försök att få tag på ett jobb flyttade han till en förort söder om Stockholm. Erfan fick syn på en annons om en ledig tjänst som diskplockare på en restaurang i norra Stockholm.
– Till en början sa ägaren att jag skulle få provjobba. Från 08.30 till 21.30 i fem dagar, hårt jobb utan lön. På fredagen sa han att jag skulle få 7 000 kronor i lön i månaden, resten skulle gå tillbaka till ägaren. Jag skulle få mitt kontrakt, jag skulle kunna få stanna i Sverige ...
– Men jag skulle inte överleva. Min hyra kostar 5 000 kronor och jag har ett busskort att betala. Hur skulle jag kunna leva så? Det enda jag kan få är svarta jobb. Det var ett företag som ville sälja ett kontrakt för 160 000 kronor. Jag har inte sådana pengar.
Erfan tar upp sin mobil och visar meddelandeappen Telegram. Han är ett klick från hundratals

möjligheter till både svarta jobb och droger att sälja.
– Har man ingen annan väg till pengar kan man sälja droger, säger han och stannar av lite innan han fortsätter:
– Men jag gör det inte, jag vill inte bli tagen och utvisad till Afghanistan. Jag försöker att ta sms-lån i stället.
○ ○ ○
Förslaget om att låta vissa ensamkommande få en ny chans att delade riksdagen 2018.
På nej-sidan ställde sig Moderaterna, Sverige-demokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna.
– Gymnasielagen är ett haveri och borde aldrig ha tillkommit, har Ulf Kristersson (M) sagt vid upprepade tillfällen.
Då krävde grupper på Facebook amnesti och det genomfördes swishkampanjer för att betala för boende och mat till behövande.
Lagrådet sågade förslaget och skrev i sin remiss att: ”Gränsen har nåtts för vad som är acceptabelt i fråga om hur lagstiftning kan utformas.”
Samtidigt larmade myndigheter

om risken för bland annat ett
växande parallellsamhälle.
Och det var under en tid osäkert
om förslaget skulle bli verklighet.
Socialdemokraterna, Miljöpartiet
och Vänsterpartiet hade själva
inte tillräckligt med röster för att
vinna majoritet i riksdagen.
Centerpartiet fick den avgörande
rösten som landade i att de
mänskliga konsekvenserna skulle
bli för stora om man sa nej.
– I praktiken kan det här förslaget
beskrivas som en form av
arbetskraftsinvandring, sa Annie
Lööf när hon meddelade att C
ställde sig bakom förslaget.

○ ○ ○

De ensamkommande som DN har
pratat med berättar om hur de blir
utnyttjade och diskriminerade på
arbetsmarknaden. Gemensamt är
att arbetsgivarna inte har haft
några problem med att ge vad som
på pappret ser ut som vita
anställningar. I själva verket är
det något helt annat.
En av dem som drabbats är Naqib.
Han bor i en norrländsk stad dit
han flyttat från en mindre
närliggande stad. Under hösten
2019 sökte han över hundra olika

jobb. Till slut blev han erbjuden en tjänst på en restaurang.
– Jag jobbade där någon vecka utan lön. Chefen berättade att alla som börjar där måste göra en form av provanställning eller praktik innan de delar ut fasta anställningar. Så jag jobbade på, jag ville verkligen ha jobbet, säger Naqib.
– Men efter några veckor gick jag till honom och upprepade att jag ville ha ett kontrakt. Det skulle jag också få. Sociala avgifter, skatt, allt. Men han sa att jag bara skulle få behålla 4 000 kronor, resten skulle jag betala tillbaka till honom.
Han lämnade restaurangen och hittade en arbetsgivare i en av Sveriges större städer. Där arbetade han med dränering. För 22 dagars arbete fick han 5 000 kronor. För rummet han hyrde tvingades han betala 6 000 kronor.
Andra som blivit behandlade som Naqib och Erfan delar bilden av en parallell arbetsmarknad: krav på återbetalning under bordet, hårdare arbetsuppgifter och längre arbetspass än andra samt

hotet att bli anmäld hängande över sig om man säger ifrån.
De delar också en rädsla för efterforskningar från polisen och Migrationsverket.
– Jag har jobbat för 40 kronor i timmen svart för att ha råd med mat. När jag protesterade sa chefen: ”Det här är olagligt, de kommer att skicka hem dig om du säger något.” Men jag berättar inte innan jag har permanent uppehållstillstånd, säger en som bor i mellersta Sverige.
En annan ensamkommande, bosatt i Stockholm, säger:
– Jag ser inte hur jag skulle kunna få ett arbete i dag som jag kan leva på. Jag provjobbade gratis för en restaurang och blev lovad ett kontrakt, men efter en månad berättade chefen att han ville ha tillbaka det mesta i kontanter och jag jobbade så ett tag, men det gick inte.
Maria von Bredow, som arbetar för Center mot Våldsbejakande Extremism på Brå, har skrivit flera rapporter om människoexploatering bland ensamkommande åt Jämställdhetsmyndigheten. Hon anser att det finns fall med

slaveriliknande arbetsförhållanden.
– Det har varit svårt att förutse sin framtid för dessa människor. Och har man ingenting – inga papper, inga inkomstkällor – är det lätt att hamna i klorna på de som exploaterar, och i svartjobb.
– Det finnas fall som skulle kunna prövas som människoexploatering enligt brottsbalken. Sen om det skulle hålla i rätten kan inte jag avgöra. Och jag kan också förstå utsattheten och rädslan för att anmäla när man är i en så prekär situation, säger Maria von Bredow.

○ ○ ○

Under hösten 2015 rullade tåg fyllda av ensamkommande in till Centralstationen i Stockholm. Christian Frödén är gruppchef för polisens människohandelssektion i region Stockholm. På spår 19 såg han vilka krafter som ungdomarna kunde få kontakt med redan de första timmarna i Stockholm.
– För en kriminell var en ensamkommande ”tjugo kalla”. Ersättningen för att vara jour-familj åt en ensamkommande var 20 000 kronor i månaden. Helt

plötsligt gled kriminella fram i morgonrock som jourpappor, säger Christian Frödén.
Många av de afghanska ungdomarna som kom 2015 har i dag blivit vuxna och den nya gymnasielagen är den sista chansen till ett varaktigt liv i Sverige. Samtidigt ser oseriösa arbetsgivare möjligheten att sälja vita kontrakt.
– Vissa arbetsgivare är otroligt skrupelfria. Det är välkänt att personer som utnyttjar sådana här grupper ofta hotar med att gå till Migrationsverket om man klagar, säger Christian Frödén.
– Bilverkstäder, näringsverksamheter och restauranger är förekommande. Slutkunden är vi Svenssons. Vad ska det kosta att köpa en pizza? 69 kronor när det står fem arbetare i köket? Det hänger inte ihop.
Christian Frödén säger att han inte vet hur omfattande exploateringen är av afghaner i landet, men att den förekommer slår han fast.
– Fyra på morgonen kommer bilar till Rinkeby och andra ställen och hämtar upp folk. Gör vi ett tillslag med gränspolisen mot en byggarbetsplats kanske 40

personer av 200 springer
därifrån. Dessa har alla möjliga
olika nationaliteter. Det är så
mycket större än vi kan ana. Det
finns så mycket pengar att tjäna.
För ett okänt antal afghaner har
det slutat i en värre miljö än
svartarbete med dålig lön och
dåliga villkor.
– Vi vet att en del av den
afghanska gruppen har kommit in
som springpojkar åt grovt
kriminel- la i Stockholmsområdet.
Några har blivit mördare, andra
har blivit mördade, säger
Christian Frödén.

○ ○ ○

I snart ett år har Naqib haft en
fast anställning på ett företag med
en tillräcklig lön för att uppfylla
Migrationsverkets kriterier.
Trodde han.
Nyligen fick han veta att
anställningen var statligt
subventionerad, vilket gör att han
inte uppfyller den nya
gymnasielagens kriterier.
– I nästan ett år har jag arbetat
och Migrationsverket kommer och
säger det här en kort tid innan
sista ansökningsdagen, säger han.

Företaget valde att ge Naqib en ny anställning, den här gången utan ekonomiskt stöd. Nu väntar en ny process, en process han varit med om förut. Han har tröttnat på att vara ett ärendenummer hos Migrationsverket.
– Det känns som att politikerna tror att vi är en boll som de kan spela med. I två år har de hållit på nu. Det hade varit bättre att vara död, säger Naqib.
Så sent som i oktober i år gick S och MP fram med en komplettering med av gymnasielagen. Coronapandemin hade försvårat utsikterna att kunna få en anställning. Med förslaget ska de i stället få ytterligare sex månader på sig att hitta anställning som måste gälla i minst ett år.
– Det är en orimlig situation i dag, det tror jag de flesta förstår, sa vice statsminister Isabella Lövin (MP) då.
I Stockholm förbereder Erfan en ny flykt. Den här gången från Sverige. Hans uppehållstillstånd går ut i början i december. Han har tagit sikte på Frankrike, där 3 000 andra afghaner som tidigare försökt få asyl i Sverige nu befinner sig.

Erfan pillar på sina nagelband och flackar med blicken.
– Varför har de lagt massa pengar på oss 7 000 afghaner i två år när vi ändå ska skickas hem?
Erfan och Naqib heter egentligen något annat.

Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se

Fakta. Lagen

Om man hade fyllt 18 år, fått avslag på sina asylansökningar och fått vänta i 15 månader på att få svar fick man en ny chans till uppehållstillstånd genom gymnasielagen. Det krävdes att man också ansökte om asyl den 24 november 2015 eller tidigare. Den som har fått sin förlängningsansökan beviljad har i regel 13 månader på sig att gå klart sin utbildning. Efter avklarad utbildning väntar sex månader där kravet är att skaffa sig en anställning på minst två år för att bli beviljad permanent uppehållstillstånd. I vissa fall kan man dock beviljas att få ett permanent uppehållstillstånd trots att man endast har en provanställning.

Källa: Migrationsverket

Reahelg – men trängseln uteblir i köpcentrumet

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Fullt på parkeringsplatserna, lockande erbjudanden i skyltfönstren – men ingen trängsel att tala om i köpcentrumet i Barkarby.

Coronarestriktionerna hade en dämpande effekt på Black - Weekend.

Trifa Hussain är med snabba steg på väg mot Intersportbutiken i Barkarby som lockar med minst 25 procent på allt.

– Jag vet att jag egentligen inte borde gå hit, men min son behöver en jacka och priserna är bra den här helgen. Jag är noga med att hålla avstånd, säger hon.

– Jag har stor respekt för coronaviruset. Min bror och hans fru är sjuka nu och jag har inte kunnat träffa dem på tre veckor. Båda mina föräldrar har astma

och måste vara mycket noga med att inte träffa andra.
Vid Stockholm Quality Outlet står Maria Åberg och Matz Grahn från Västerås i den luftiga kön utanför Nike factory store. Det får vara 60 personer samtidigt i butiken, så när två personer går ut släpps två nya in.
– Vi har diskuterat och diskuterat innan vi kom fram till att åka hit och uträtta det vi ska snabbt och sedan åka hem igen. Och vi hittade inte de skor vi är på jakt efter på nätet, säger Maria Ågren.
Deras slutsats är att folk är betydligt bättre på att hålla avstånd i Västerås än i Stockholm.
– I butiken där jag var inne i nyss var det en annan kund som stod alldeles bakom mig och flåsade mig i nacken. När jag flyttade mig gick hon. Då sa jag till, säger Maria Åberg.
Framme vid dörren står Leon Mrda och delar ut munskydd.
– En del blir sura, men jag släpper inte in någon utan munskydd. Det har vi fått order om, säger han.
Frida Torbiörnsson är marknads-ansvarig för Stockholm Quality - Outlet. Hon konstaterar att

tillströmningen av folk är betydligt lägre än motsvarande helg förra året.
– Vi har beslutat att hålla en låg profil och har dragit tillbaka all gemensam annonsering om Black Friday, även om butikerna har egna kampanjer, säger hon.
– Det är ett svårt läge. Det här är en jätteviktig handelshelg och vi vill hjälpa till i den kris som många butiker befinner sig i. Samtidigt kan vi inte spä på pandemin. Jag tycker att de kunder som kommer hit beter sig väldigt ansvarsfullt, de har vant sig vid att stå i kö när det är för många inne i butiken.
Sist i en annan kö står Michael Murica och Marline Eriksson med sonen Nicholas, sex månader.
– Vi är mest här för att vi behövde komma ut ur lägenheten ett tag, vi är hemma hela tiden. Vi bor i närheten och har promenerat hit. Och det känns inte som om det är någon fara för trängsel, förra året var det tio gånger så mycket folk, säger Michael Murica.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Så löser företagen gåvorna när julborden är inställda

SÖNDAG 29 NOVEMBER 2020

Julen och slutet på 2020 närmar sig med stormsteg. Men efter nya hårdare coronarestriktioner väljer arbetsplatserna bort julborden. Fem olika företag berättar för DN om hur de har valt att fira en coronasäker jul.

Efter nästan ett år av coronasmitta och hemarbete längtar säkert många efter att ses under säkra former för att fira julen och lägga ett ovanligt år bakom sig.

Men med drygt en månad kvar till den 24 december införde regeringen förra veckan nya åtgärder för att begränsa spridningen av covid-19. Bland annat sänktes gränsen för antalet deltagare vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar till åtta personer.

På serveringsställen får högst åtta personer sitta vid samma bord, om sällskapet är större än så måste det delas upp.
De nya reglerna sätter käppar i hjulen för företag som planerat att bjuda sina anställda på julmiddag.
DN har frågat fem stora arbetsgivare hur de planerar att tacka sina medarbetare till jul, efter ett år som varit fyllt av permitteringar och hemarbete.
Energijätten Vattenfall kommer inte att anordna julbord för sina anställda och de luciatåg som var planerade, bland annat på huvudkontoret i Solna, har ställts in.
– Det är tyvärr inte möjligt med denna typ av samlingar i nuvarande pandemiläge och överlag arbetar alla hemifrån om man inte absolut behöver vistas på sin arbetsplats, säger Markus Fischer, pressekreterare på Vattenfall.
Företaget anordnar i stället en ”julkalender-quiz” på Vattenfalls intranät.
– Julkalendern presenteras på fyra språk och startar med ”lucka 1” den första december. Det är en pristävling där vinnarna får fina

priser. Det brukar vara mycket uppskattat och i år förväntar vi oss kanske lite extra stort deltagande med tanke på många hemarbetande medarbetare.
– Frågorna i quizen handlar mest om Vattenfall, säger Markus Fischer.
Även på Ica är årets julbord för medarbetarna inställt.
– Vi har valt att inte skapa något alternativt julfirande från centralt håll. Däremot finns det en del initiativ till digitala julfiranden runt om i företaget och alla medarbetare i Ica-bolagen kommer att få en julgåva, säger Jenny Gerdes, pressansvarig på företaget.
Lastbilstillverkaren Scania skippar julborden och donerar i stället pengar i medarbetarnas namn till goda ändamål.
– Det vi har haft tidigare är en mycket enkel jullunch i våra egna matsalar, vilket inte är aktuellt nu. Det är rätt kämpigt att göra någonting fint för medarbetaren i sådana här tider, säger Karin Hallstan, kommunikationschef på Scania.
Hos Samhall varierar firandet från arbetsplats till arbetsplats – men det är viktigt att visa uppskattning

för medarbetarna i svåra tider, menar Mattias Ljungdahl, som är distriktschef för Samhall i Värmland.

– I stället för julbord har vi valt att ge våra medarbetare ett presentkort på en matbutik, så att de ska ha möjlighet att få äta juligt även i år. Det är fruktansvärda tider, så vi behöver tänka till och hjälpas åt. Vi har fört dialog med vårt skyddsombud för hitta den rätta vägen, säger han.

Även på byggföretaget Skanska undviker man att träffas i större sällskap för julbord.

– Vi brukar normalt sett ha julbord eller motsvarande aktivitet. Under rådande omständigheter, i linje med myndighetsdirektiv, bör vi inte ses i större sällskap för julbord, säger Jacob Birkeland, presschef på företaget.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se

”Det finns en risk att Kiruna klyvs på mitten”

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Luleå. Gruvjätten LKAB ska investera miljardbelopp årligen i Kiruna och Gällivare. Tusentals nya jobb väntas till malmfälten – i kommuner som redan har bostadsbrist.

Gruvbolaget LKAB:s planerade övergång till en koldioxidfri produktion har beskrivits som den största svenska industriinvesteringen någonsin. Beloppen är sannerligen hisnande. De kommande 15 åren handlar det om årliga investeringar på mellan 10 och 20 miljarder kronor.

Pengar som till stor del hamnar i Kiruna och Gällivare. Enligt LKAB kommer det betyda 1 500 arbetstillfällen årligen i de båda kommunerna.

För Kirunas del innebär LKAB:s besked att orten kan räkna med

många år av fortsatt stadsomvandling. Det område där gruvföretaget sökt efter malm de senaste två åren ligger under den norra delen av staden, mellan centrum och ett nytt område kring det gamla gruvberget Luossavaara.

Om utbyggnaden av gruvan blir verklighet försvinner många bostäder och viktig samhällsservice som skolor och idrottsplatser.

– Det finns en risk att det här kommer att klyva staden på mitten. Det är ännu säkert tio år bort, men den osäkerheten måste vi leva med, säger Gunnar Selberg (C), kommunstyrelsens ordförande i Kiruna.

Kiruna befinner sig redan i snabb förändring. För att säkra den nuvarande gruvdriften byggs ett nytt centrum öster om staden. Byggkranar präglar stadsbilden i Kiruna och så kommer det att vara i många år framöver.

Utöver att de som blir av med sina fastigheter ska erbjudas nya bostäder måste politikerna ta höjd för en befolkningsökning.

– Vi måste ta ett samlat grepp, ett gigantiskt sådant. Vi måste få med Länsstyrelsen i den processen. Det

går inte att hålla på och smådutta med en detaljplan här och en detaljplan där, säger Gunnar Selberg.
– Vi har inte mycket marginaler. Det måste i gång nu.
Det första av sex verk för tillverkning av koldioxidfri järnsvamp ska stå klart i Gällivare 2029.
Kommunen är precis som grannen Kiruna mitt i en pågående stadsomvandling. Varje år försvinner en del av Malmberget på grund av gruvbrytningen samtidigt som nya bostäder byggs i områden som Repisvaara och Koskullskulle.
Kommunstyrelsens ordförande Henrik Ölvebo (MP) menar att det är en fördel att orten är van vid en snabb omställning.
– Vi är inne i den här processen med att flytta, bygga och hitta nya områden. Det känns inte som ett problem att hitta mark eller uppföra nya bostäder. Vi har redan en plan som vi kan utvidga, säger han.
Både i Gällivare och i Kiruna är det svårt att hitta bostäder i dag. I båda kommunerna tror de ledande politikerna att LKAB:s

planer kommer att leda till att byar runt tätorterna får ett uppsving.
– Vi har många byar som vi också kan utveckla. Jag tror även att det kan bli positiva synergieffekter för exempelvis Porjus i Jokkmokks kommun, förklarar Henrik Ölvebo.
Redan i dag är arbetslösheten låg i malmfälten. Om man till LKAB:s investering lägger stålprojektet Hybrit samt Northvolts batterifabrik i Skellefteå är det ingen tvekan om att det kommer att bli slagsmål om välutbildad arbetskraft i norra Sverige.Nils-Olof Lindfors (C), regionråd i Norrbotten, har föreslagit att - arbetskraft i södra Sverige ska få - bidrag för att flytta till jobben i norr.
– Kompetensförsörjningen är en utmaning. Men den här satsningen kommer att locka en annan typ av expertis, så det borde göra det lite lättare att få hit folk. Många kommer att vilja vara med, säger Henrik Ölvebo.
En annan knäckfråga kommande år blir elförsörjningen. I många år har norra Sverige skickat överskottsel söderut. Med flera extremt energikrävande industri-projekt på gång kan den tiden vara förbi.

– Det känns orimligt att bygga ut överföringskapaciteten när det finns så stor avsättning här. Den strategin tror jag kommer att ifrågasättas, säger Henrik Ölvebo. För orterna i Norrbotten innebär LKAB:s jätteinvesteringar mycket, inte bara ekonomiskt.

– Det ger framtidstro för medborgarna. Den andra delen är att bankerna, investerare och entreprenörer vågar komma hit eftersom LKAB:s plan är så långsiktig. Det ger en helt annan trygghet, säger Henrik Ölvebo.

Jens Kärrman
jens.karrman@di.se

För få villor byggs runt storstäderna

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

Det byggs för få villor i förhållande till efterfrågan – och värst är läget i Storstockholm. Det säger Robert Boije, chefsekonom på statliga banken SBAB, som har granskat vilken typ av bostäder som byggs och vilka bostäder som folk egentligen vill ha.

SBAB och bostadssajten Booli mäter via ett index, HMI, hur efterfrågan på nybyggda bostäder förhåller sig till utbudet. Och då står en sak klar – trots att det råder balans mellan efterfrågan och utbud för Sverige som helhet råder det stor obalans inom vissa regioner och kommuner.
Och värst är obalansen när det gäller villor i kommuner runt om de tre storstäderna.
Sedan i våras har det också funnits en tydlig pristrend på bostadsmarknaden – villor stiger snabbare i pris än bostadsrätter.
Det anses delvis bero på pandemin, köpare efterfrågor fler rum och gärna trädgård när arbete hemifrån har blivit en ny norm och utlandsresor ställs in.
Robert Boije delar den analysen, men menar också att det han kallar för ”massiv underproduktion” av villor bidrar till de kraftigt stigande priserna.
– Det har varit en otrolig liten produktion av villor i förhållande till efterfrågan under många år och det bidrar till att pressa upp villapriserna, säger han.
Det kan tyckas märkligt när enkäter visar på att de flesta

faktiskt vill, i varje fall så småningom, bo i villa eller radhus.
– Även när man frågar människor som bor i storstäder och till och med har ett förstahands hyreskontrakt, så säger en majoritet att man föredrar att bo i en ägd bostad och då i en villa, säger Boije.
– Det gäller till och med yngre hushåll, lägger han till.

Så varför produceras det då så få villor i förhållande till efterfrågan?

– En hypotes är att kommunerna inte har haft ett stort intresse av att tillhandahålla mark för att bygga villor, utan de har maximerat investeringarna och sålt mycket mark till bostadsrätter i stället, menar Boije.
– Och sedan har politikerna inte tagit till sig forskningen som säger att det ur många olika perspektiv är bra att bygga blandande områden när man bygger nytt. Det vill säga att man bygger småhus, radhus, bostadsrätter och hyresrätter blandat i ett och samma område. Det är bra bland annat för integrationen – ändå tar de inte till sig detta, fortsätter han.

I HMI syns även att flera kommuner som tidigare hade ett överskott på nybyggda bostadsrätter börjar gå mot balans.

Det är sannolikt en följd av den kris som kom hösten 2017 när det blev allt svårare för byggarna att sälja bostadsrätter under produktion. I stället ökar utbudet av hyresrätter i förhållande till efterfrågan.

– En viss del av uppgången i indexet för hyreshus har troligtvis också sin förklaring i att nya bostadsrätter som varit svåra att sälja omvandlats till hyresrätter, säger Robert Boije.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Arbetsmiljöproblem hos majoriteten av e-handelsföretagen

MÅNDAG 30 NOVEMBER 2020

8 av 10 företag inom e-handel har brister i arbetsmiljön. Det visar en färsk inspektion från Arbetsmiljöverket, där konstateras att personal på paketterminaler och utlämningsställen riskerar att skadas.

Under julhandel kan problemen öka.

– Arbetsgivare och arbetstagare har för lite kunskap om riskerna, säger Eric Storbjörk, arbetsmiljöinspektör och projektledare.

De senaste åren har näthandeln ökat explosionsartat, och enligt Postnord ökade e-handeln med 49 procent under andra kvartalet 2020, som en effekt av coronapandemin.

Inför årets julhandel förväntas en stor del av befolkningen handla sina varor på nätet, och paketvolymerna på landets terminaler och utlämningsställen

kan därmed bli större än någonsin.
Men hur ser arbetssituationen ut för personer som hanterar den hela tiden kraftigt ökade mängden paket? Den frågan ville Arbetsmiljöverket få svar på, därför påbörjade de förra året en inspektion riktad mot e-handeln. I ett första skede har 435 paketterminaler och utlämningsställen granskats, resultatet visar det som myndigheten befarat: Det finns stora brister i arbetsmiljön som medför risker för de anställda. Inspektionen visar att 8 av 10 arbetsplatser har brister som behöver åtgärdas. De flesta fallen handlar om det förebyggande arbetsmiljöarbetet, som är viktigt för att bekämpa arbetsskador och olyckor.
– Vi har sett att en del arbetsplatser inte har rutiner alls, andra har rutiner men som inte följs. Om man inte arbetar förebyggande och har en systematik så ökar risken för problem, mycket grundar sig i att arbetsgivare och arbetstagare har för lite kunskap om riskerna, säger Eric Storbjörk,

arbetsmiljöinspektör och projektledare vid inspektionen.
En av de största riskerna för de som arbetar med att hantera paket handlar om belastningsergonomi. På många arbetsplatser hanteras paketen manuellt, vilket kan innebära stor påfrestning för personalens händer, armar och rygg. Trots att de flesta paketen inte är tunga, blir kroppsbelastningen stor på grund av volymerna.
Skadorna visar sig ofta inte direkt, men enligt Eric Storbjörk kan personer som lyfter fel få stora besvär med kroppen längre fram i livet.
– Våra kroppar tål rätt mycket, men överbelastningen som uppstår med för höga vikter, ohälsosamma arbetsställningar och hög frekvens i hanteringen visar sig först på sikt, det är det lömska. Det är bekymrande att kunskaperna kring detta är skrala, och man undrar hur det kommer se ut om tio år för personer som arbetar inom dessa sektorer, säger Eric Storbjörk.
Nästa steg i Arbetsmiljöverkets granskning är att inspektera e-handelns lager. Tidigare under

hösten rapporterade DN om stora brister i nätapoteket Apoteas lager i Morgongåva. Anställda har vittnat om ohållbar stress, där man måste springa för att hinna utföra sina arbetsuppgifter. Trots att Arbetsmiljöverket ännu är i inledningsfasen med inspektionen på lagren, menar Eric Storbjörk att det redan nu går att se tendenser på stora brister i arbetsmiljön även där.

Nu hoppas han att e-handelsföretagen hittar lösningar, för att minska riskerna för de som jobbar i branschen. Det kan handla om att göra om rutinerna, investera i automatisk utrustning eller anställa fler personer.

– På paketterminalerna är det stor omsättning på personal, vi misstänker att det är för att det är ett tufft jobb. Det finns många vinster att hämta genom att arbeta förebyggande. Arbetsgivarna kan slippa sjukskrivningar och uppsägningar, och personalen får en bättre situation, säger Eric Storbjörk.

Han fortsätter.

– I vår tillsyn besöker vi endast en bråkdel av Sveriges arbetsgivare. Det är bekymrande att det ser ut

som det gör på arbetsplatser som ändå vet att vi ska komma. Man undrar hur det ser ut i resten av landet, säger Eric Storbjörk.

Maja Andersson
maja.andersson@dn.se

Fakta. Här brister terminaler och utlämningsställen

• 39 procent av bristerna handlar om det systematiska arbetsmiljöarbetet.
• 29 procent av bristerna handlar om medarbetares belastningsergonomi.
• 8 procent av bristerna handlar om den organisatoriska och sociala arbetsmiljön.
• 5,5 procent av bristerna handlar om våld och hot i arbetsmiljön.
• 3,8 procent av bristerna handlar om truckanvändning.

Butik för medlemmar utmanar med låga priser

TISDAG 1 DECEMBER 2020

Är medlemsexklusiva grossistbutiker det nya sätt att handla när lågprisvågen sköljer över dagligvaruhandeln?

Det tror Axfood som nu öppnar sin restauranggrossist för vanligt folk. Branschanalytikern Monica Bruvik är inte lika säker.

– Jag är tveksam. Men om det finns en trend, att man vill handla på det här sättet, då är det intressant, säger hon.

Livsmedelskoncernen Axfood, som äger Willys och Hemköp, hakar på lågpristrenden genom att öppna sin grossistkedja Snabbgross för privatpersoner.

I den avskalade och lagerliknande butiken i Enebyberg norr om Stockholm ska privatpersoner få ta del av samma varor, förpackningar och priser som restaurangerna får. Haken är att

du måste vara medlem och betala en årsavgift för att tillåtas handla.
– Vi har tittat väldigt mycket internationellt på hur till exempel Costco och flera andra jobbar, som kör väldigt mycket med det här att man blir medlem och skapar en lojalitet där vi sedan kan ge tillbaka med bättre priser, säger Eva Pettersson, vd på Snabbgross.
Costco är en av världens största varuhuskedjor, där kunderna måste betala en årlig avgift för att över huvud taget få komma in och handla i butiken. Tidigare fanns rykten om att kedjan var på väg till Sverige.
Axfood riktar sig nu till stora familjer, matlagningsintresserade eller den som ska handla inför stora tillställningar.
Bland hyllorna syns baljor med salt, hinkvis med olika såser och ostar stora som soffkuddar. Det är tydligt att långt ifrån allt kommer att vara aktuellt för vanligt folk.
– Det är restaurangernas förpackningar som gäller här. Då är det så att allt kan man kanske inte utnyttja som privatperson, säger Eva Pettersson och poängterar att hon inte förväntar

sig att människor ska göra alla sina inköp i hennes butiker. Tanken är att det ska vara ett komplement till dagligvaruhandeln, dit kunden kommer en handfull gånger per år och fyller på.
– Har du väldigt stor familj kanske du kommer mer ofta men det är också en fråga om hur man kan lagra hemma. Konserver kan du ju sätta i en källare men du har förmodligen inte obegränsat med kylskåp och frys på samma sätt som en restaurang, säger Eva Pettersson.

Medlemsavgiften ska man enligt henne kunna räkna hem ganska snabbt.
– Vi kommer fokusera på att ha bra erbjudanden. Är du en storkonsument eller har en stor familj kommer du att kunna räkna hem det efter första besöket.
Hade det inte varit mer kunder här om alla fick handla?
– Så skulle det kunna vara, men samtidigt så vill vi också skapa den här exklusiviteten, säger Eva Pettersson.
Monica Bruvik är senior detaljhandelsanalytiker på analysföretaget HUI Research.

Hon tycker att en jämförelse med den amerikanska förebilden Costco haltar något.
– Jag ser det som något helt annat. Framför allt eftersom detta i grunden är en restauranggrossist och det är inte Costco på det sättet. De har ett annat utbud med alla möjliga sällanköpsvaror som de tar in i stora partier, säger Monica Bruvik.
Det finns, enligt henne, definitivt en lågpristrend inom handeln som vuxit en tid, men hon ifrågasätter om kunderna verkligen är så intresserade av själva storpackskonceptet.
– Som jag tolkar det här ska det rikta sig till privatpersoner som gillar matlagning och gärna vill ha större förpackningar, men också de som gillar att storhandla. Vi har sett under vissa faser av pandemin att det bunkrats storpack med toapapper och sådant men det är inget som hållit i sig, säger Bruvik.
När svenskar ska handla storpack är det främst inför större tillställningar som studenten, bröllop eller fester, förklarar hon.
– Sådant ägnar sig folk inte särskilt mycket åt just nu. Det begränsar möjligheten till

storskalig försäljning under pandemin, säger Monica Bruvik.
Eva Pettersson kan bara hålla med om att det är långtifrån optimalt att öppna mitt i det som ser ut att vara en andra coronavåg i Sverige.
– Tajmningen är verkligen helt fel, men vi tror på det här på lång sikt och det blev en lyckad öppning med stort intresse, säger hon.
I HUI:s undersökningar har det hittills inte synts några tendenser till att just stora volymer av livsmedel skulle vara särskilt efterfrågat på marknaden. Det är snarare priserna och kvalitet som efterfrågas.
– Vi ser en massiv lågpristrend och det är lätt att glömma att lågprissektorn växer snabbare, är mer lönsam och omsätter mer än hela den svenska e-handeln, säger Monica Bruvik och fortsätter:
– Jag tror inte att den här typen av storpacksförsäljning är helt rätt, men jag är ödmjuk inför att suget efter lågpris är stort så det kan säkert fungera om det presenteras på rätt sätt.
Hon tror inte att konkurrenter som Ica eller Coop kommer ha

bråttom att komma med egna satsningar av den här typen.
– Det pågår annan typ av affärsutveckling som är mer prioriterad tror jag. Det är e-handeln, click and collect, jag kan tänka mig att den typen av fråga är mer brinnande än det här, säger hon.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Fakta. Axfood
Axfoodkoncernen består av butikskedjorna Willys och Hemköp, liksom Tempo och Handlar'n. Grossistförsäljning sker genom Snabbgross, Dagab bedriver bland annat inköp och logistik.
I Axfood ingår även Mat.se, Middagsfrid och Urban Deli samt delägda Apohem och Eurocash.
Källa: Axfood

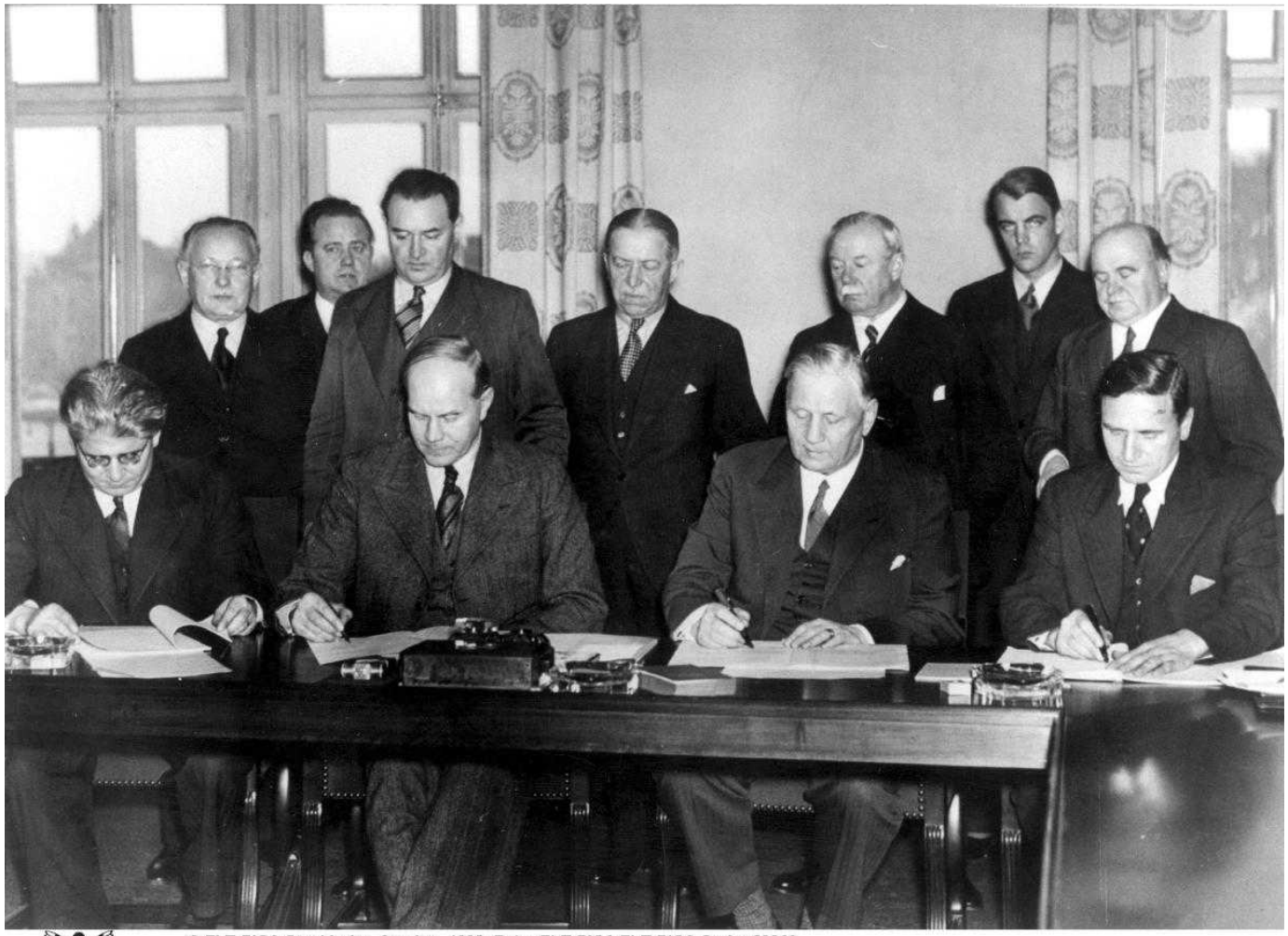

© FLT-PICA Stockholm, Sverige, 1938, Foto: FLT-PICA FLT-PICA Code: 20360
*** ARKIV 1938 ***

Saltsjöbadsavtalet 1938: Sittande fr v: Andre ordf i LO Gunnar Andersson, förste ordf i LO August Lindberg, ordf SAF Sigfrid Edström, och VD i SAF Gustaf Söderlund, Stående fr v: ordf i träindustriarbetarförb Karlén, LO:s juridiske expert advokat Arnold Sölvén, ordf livsmedelsarbetarförbundet Molander, direktör Wiking Johnsson, direktör Carl Malmros, direktörsassisten Nils Holmström och direktör Ivar O Larsson

Så hamnade LO på den fackliga läktaren

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Hösten 2020 vändes svensk arbetsmarknad upp och ner. Plötsligt är den viktigaste fackföreningsledaren inte en arbetare utan en tjänsteman. Den svenska modellen har fått sig en törn, löntagarna organiserar sig allt mindre. Är det dags för ett nytt superfack?

Maj 2017, platsen är Svenska Mässan i Göteborg. Det mäktiga mansdominerade industrifacket IF Metall har fått sin första kvinnliga ordförande.

Marie Nilsson öppnar i sitt jungfrutal för att bilda ett storfack, för att möta en framtid där den tekniska utvecklingen suddar ut gränserna mellan tjänstemän och arbetare:

– Hur länge är det då rimligt att vi delar in oss i olika fackföreningar? Hur länge dröjer det tills det bästa sättet att stärka industrins

anställda är genom principen ”en arbetsplats – ett fack”?
Hennes ord fick hakor att tappas, men också ögon att öppnas. Skulle IF Metall gå ihop med Sveriges största fack, tjänstemannaförbundet Unionen? Marie Nilsson lovade att ”vrida och vända” på frågan till nästa kongress.
Den kongressen hålls snart, den 17 december. Den blir speciell eftersom den blir digital – men också för att den hålls efter en höst som ställt saker helt på ända på den svenska arbetsmarknaden.
– Det som hänt är unikt i modern svensk historia. LO har akterseglats – delvis har man sidsteppat sig själv som en följd av interna motsättningar. Arbetsgivarna har flyttat fram sina positioner, totalt sett har den fackliga rörelsen försvagats, säger arbetsmarknadsforskaren professor Anders Kjellberg vid Lunds universitet.
– Alla parter värnar den svenska modellen, alla ville komma överens, men resultatet blev inte alls som vanligt. Jag tror att det var ett hårt slag för LO att kallas ”irrelevanta” av vissa politiker,

kommenterar Tomas Undin, förhandlingschef på arbetsgivarorganisationen Teknikföretagen.
Tanken var att göra något historiskt, i stil med Saltsjöbadsavtalet 1938; att äntligen hantera ett antal stora frågor som förblivit olösta i decennier. Med ett huvudavtal som omfattar 2,8 miljoner svenskar skulle löntagarna få tryggare anställningsformer och vidareutbildning. Samtidigt skulle arbetsgivarna lättare kunna anställa och säga upp folk.

På bordet fanns nya anställningsregler, en ny arbetslöshetsförsäkring och ett nytt system för att hjälpa anställda som blir av jobbet eller vill omskola sig. Men parterna – Svenskt näringsliv, arbetarnas LO och de privatanställda tjänstemännens PTK – förhandlade i en helt ny situation: Kom de inte överens skulle politikerna ta över.
Första försöket sprack, vilket skapade politisk oro och prat om regeringskris. Efter andra försöket fick vi se en ny bild av svensk arbetsmarknad: PTK och Svenskt

näringsliv deklarerade den 16 oktober att man var överens, tidigare samma dag hade LO återigen sagt nej. Så brukar det inte vara.

– Bara för ett antal år sedan skulle det ha varit otänkbart gå vidare med ett förslag som inte LO var med på. Kanske är det så att vi har en självbild av att vara är väldigt betydelsefulla – vi är det men måste också förhålla oss till en verklighet som förändras, säger Marie Nilsson.

Hon fortsätter:

– PTK är ingen lättviktare, man utgör minst halva den privata sektorn, och mycket av de nya jobben kommer inom tjänstesektorn. Tjänstemännen är på väg att gå om, men när det gäller ren konfliktstyrka så har de en del att bevisa när det gäller att hantera de svåra frågorna.

Hur bra mår LO?

– Hur ska jag svara på ett diplomatiskt sätt? Det var infekterat fram till i våras, men vi har fått styrka av den nya LO-ledningen och har mycket stort förtroende för Susanna som ordförande. Hon har de ledaregenskaper som krävs i den här församlingen.

– Men samtidigt har vi 14 förbund egentligen himla olika förutsättningar och förväntningar, trots det måste vi mötas på något sätt. Det går till en gräns att hålla ihop, sedan tar de enskilda förbundens hjärtefrågor sådan plats att det spricker. Det är kanske oundvikligt att det blir så som det är nu.

Så vad betydde egentligen ert nej?

– Att ingen av oss var riktigt nöjd med överenskommelsen, men också att vi därmed hade nått vägs ände gemensamt. Vi hade verkligen tärt på varandra och sträckt oss långt. Att säga nej var att inte göra oss ännu mer ilskna på varandra.

Nu är uppgörelsen mellan PTK och Svenskt näringsliv utgångspunkten när arbetsmarknadsminister Eva Nordmark ska utreda den vidare. Flera LO-förbund har kritiserat detta hårt, men IF Metall har sagt sig vara intresserat av att ansluta sig till avtalet.

– Det vore tjänstefel av mig att inte fortsätta med de frågor som kongressen har uppdragit åt oss att driva. Man kan inte säga att allt är skit när man har lagt ner en

jäkla massa energi på utredningar och förhandlingar, säger Marie Nilsson.
– Vi vet inte riktigt hur det ska gå till att ”ansluta sig”. Nu diskuterar vi detta internt och så vill vi gärna vara med och tycka till i de referensgrupper som arbetsmarknadsdepartementet tillsätter.
Martin Linder är ordförande i Sveriges största fackförening Unionen med närmare 600 000 medlemmar i den privata sektorn, som vuxit starkt sedan bildandet 2008 (se grafik). Detta genom uppsökande verksamhet, tydlig marknadsföring i tidningar och tv och inte minst en inkomstförsäkring, ett extra skydd för den som blir arbetslös.
– Det finns absolut inget egenvärde i att vi ska uppnå fördelar på LO-kollektivets bekostnad, vi tjänar alla på en stark löntagargemenskap. Samtidigt är det ju rimligt att en växande grupp får ett större avtryck på hur arbetsmarknaden ska utvecklas och regleras, säger han.
Unionen utgör också två tredjedelar av PTK – en stark kraft i en kartell där inte alla

medlemsförbund var för uppgörelsen med Svenskt näringsliv.
– Det har talats länge om livslångt lärande på konferenser, men här hade vi nu lyckats att efter långa förhandlingar få fram ett system för vuxenutbildning med bra finansiering som jag menar skulle vara en av de största reformerna på många många år. Detta har varit Unionens och PTK:s viktigaste fråga i tio år.
– Därför bedömde vi att det var rätt att säga ja till överenskommelsen - och att vi då inte skulle stå för det bara för att en annan organisation säger nej, det blir helt orimligt.
Den svenska modellen bygger på att jämnstarka parter träffar kollektivavtal. Men medan 90 procent av de anställda fortsatt finns i företag som är anslutna till en arbetsgivarorganisation, har organisationsgraden hos de anställda minskat, särskilt för arbetare.
År 2006 var arbetare och tjänstemän fackligt anslutna i lika hög grad, 77 procent. Till i fjol hade organisationsgraden minskat tre gånger så mycket för arbetare (se grafik).

Arbetsmarknadsforskaren Anders Kjellberg förklarar det med bland annat ökande avgifter för a-kassan, LO-förbundens höga medlemsavgifter och en högre andel utländska arbetare utan tradition att tillhöra ett fack.
Han tror att klyftan kommer att fortsätta att öka, även om medlemstillströmningen ökat något just i år på grund av pandemin. Prognosen är att bara lite mer än varannan arbetare är organiserad om tio år.
– Det kan på sikt äventyra fackens legitimitet, även om skillnaderna är stora mellan förbunden. LO försvagas också av att socialdemokratin försvagas. Det har väl aldrig suttit så många gamla fackföreningsledare i regeringen som nu, men man är ju beroende av partier som vill luckra upp las, säger Anders Kjellberg.
Tomas Undin på Teknikföretagen, som förhandlar med bland annat IF Metall, kallar utvecklingen för ”en farlig situation”.
– När antalet medlemmar minskar företräds facket allt oftare av ombudsmän, som många företagare inte anser företräder intressena på just deras

arbetsplats. Vi är lyckligt lottade inom industrin, särskilt på stora arbetsplatser. Men jag tror att samma utveckling kommer där också, fast med fördröjning.
– Jag ser också en fara i att en del LO-förbund kan radikaliseras i takt med att de krymper. Det ökar risken för konflikter, vi är ju vana vid att lösa dem genom samtal.
Kan en fusion mellan tjänstemän och arbetare vara ett sätt att förstärka fackens makt? Ja, säger man i Danmark, där de två centralorganisationerna LO och FTF slogs ihop för två år sedan. Den nya organisationen, Fagbevægelsens Hovedorganisation (FH) har 1,3 miljoner medlemmar i 64 förbund.
– Det är mycket sällan jag hör någon säga att detta var en dålig idé, en vanligare åsikt är att vi borde ha gjort det tidigare. Vi har fått en mycket större tyngd gentemot både arbetsgivare och politiker. Nu är vi också snart färdiga med att fusionera förbunden ute i landet, säger Bente Sorgenfrey, vice ordförande i FH.
Och då är vi tillbaka till Marie Nilssons jungfrutal för drygt tre år

sedan. Har hennes vision fått vingar?
– Från ett läge där den här frågan närmast var tabu så har vi fått en levande diskussion, det känns meningsfullt att fortsätta prata i förbundet. Framför allt finns det intresse på arbetsplatser som står inför stora teknikomställningar och där våra medlemmars och tjänstemännens arbetsuppgifter glider ihop, säger Marie Nilsson.
– Men sådant här tar förstås tid, jag tror att det vore bra att utgå från företag där det redan finns en nära relation och se om det går att fördjupa den. I dag har vi inga skarpa samtal med Unionen på ett officiellt plan, det krävs två för att dansa.
Unionen är redan partner med IF Metall via Facken inom industrin som är med och sätter ”märket” för den svenska lönerörelsen. Och ordförande Linder betonar att det finns tydliga beröringspunkter:
– Det handlar bland annat om att stärka arbetsmiljön och satsa på kompetensutveckling. Men vi är långt ifrån enbart ett industriförbund och det viktiga för mig är snarare att samarbeta mer för att öka

förhandlingsstyrkan. Det kan vara fel ände att starta med en fusion. Men det finns en ännu viktigare invändning:
– Att vi är partipolitiskt obundna tror jag har varit viktigt för att behålla en hög organisationsgrad. Det är vi väldigt noga med att inte riskera, säger Martin Linder.
Marie Nilsson är väl medveten om att LO:s koppling till (S) är ett hinder, men säger:
– Det är klart att det blir en avvägning i slutändan om vi kommer så långt, frågan blir hur vi bäst vinner gehör för våra medlemmars frågor.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Fakta. Detta har hänt

Under september förhandlade Svenskt näringsliv, tjänstemännens PTK och arbetarnas LO om ett nytt huvudavtal för den privata sektorn. Samtidigt remissbehandlades den Toijerska utredningen om nya arbetsrättslagar, som var ett krav från (C) och (L) i januariöverenskommelsen. Vänsterpartiet hotade fälla

regeringen om den utredningen skulle bana väg för nya lagar. Partsförhandlingarna kraschade, men återupptogs i mitten av oktober. Då sade LO återigen nej, men PTK och Svenskt näringsliv enades. Nu är Toijerutredningen avförd, och utgångspunkten i stället partsöverenskommelsen. Nu ska den utredas vidare under samråd på arbetsmarknadsdepartementet.

Fakta. Gillar fotboll och country

Martin Linder
Ordförande i Unionen.
Ålder: 47 år.
Utbildning: Marknadsekonom
Tidigare icke-fackliga jobb: It-tekniker, livsmedelsarbetare
Facklig karriär:
Förtroendeuppdrag på Volvo sedan 1997, medlem av koncernstyrelsen. Andre vice ordförande i Unionen 2011-2015. Sedan 2015 ordförande i Unionen och PTK.
Familj: Fru och två barn, snart ingår också hund.
Fritidsintressen: Ligafotboll, Aston Villa och Blåvitt, att ta del av samhällsdebatten. Kopplar av med snooker och dart på tv, lyssnar på countrymusik.

Fakta. Pendlar från Bohuslän

Marie Nilsson
Ordförande i IF Metall
Ålder: 56
Utbildning: Processteknisk yrkesutbildning, samt några högskolekurser.
Tidigare icke-fackliga jobb: Driftttekniker på kemiindustri, restaurangbiträde, butikssäljare
Facklig karriär: Förtroendeuppdrag lokalt sedan 1983, enhetschef på IF Metall centralt 2013-14, vice ordförande 2014-2017, förbundsordförande sedan 2017.
Familj: Sambo och två vuxna döttrar
Fritidsintressen: Båtliv, utställningar, teater, bio.

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

Områden

Områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Ekonomisk politik
- Finansmarknad
- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Skatt och tull
- Spelpolitik
- Statlig förvaltning

Om Finansdepartementet

Relaterad navigering

- Finansdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Magdalena Andersson
Finansminister
Lena Micko
Civilminister
Per Bolund
Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister

Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- Prognoser för den ekonomiska utvecklingen
- Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet
- För företagare med anledning av covid-19

Aktuellt från Finansdepartementet

Magdalena Andersson

Finansminister
Finansdepartementet
"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- Ekonomisk politik
- Skatt och tull

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (Tull)
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister
Finansdepartementet
”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Per Bolund

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Finansdepartementet
”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Per Bolunds områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Finansmarknad

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.Länsstyrelser hör till regeringen

Experttips – då kan du söka corona-undantag på lånet

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

På grund av coronapandemin har bankerna möjlighet att erbjuda både nya och befintliga bolånetagare undantag från kravet på amortering.

Undantaget gäller till och med 31 augusti nästa år. Men vilka bör ansöka om det?

I dag, torsdag, lämnar Riksbanken ett nytt besked om reporäntan. Enligt Riksbankens tidigare rapport är inga nyheter att vänta – räntan kommer troligtvis ligga oförändrad på noll procent under de kommande åren.

För svenska bolånetagare är årets största nyhet kanske snarare att amorteringskravet tillfälligt slopats.

Det var Finansinspektionen som på grund av coronapandemins effekter på ekonomin tillfälligt

gjorde ett undantag från kravet i våras, som gäller till och med nästa höst. Det innebär att det är möjligt för banken att bevilja amorteringsfrihet, men de måste inte, utan får bedöma om det är lämpligt i varje enskilt fall.

– Det är inte skrivet som en konsumenträttighet, så man kan inte kräva det, säger Fredrik Nordqvist, jurist på konsumenternas Bank- och finansbyrå, men tillägger att de inte fått in särskilt många klagomål från kunder som inte beviljats undantaget.

Enligt Claudia Wörmann, boendeekonom på SBAB, hade banken i slutet av oktober beviljat tillfällig amorteringsfrihet för 18 000 bostäder. Hur många som fått avslag går inte att se, eftersom beslutet fattas genom en automatiserad process, men Wörmanns bedömning är att bankerna har varit frikostiga med att erbjuda undantag från amortering.

– Även om man inte har det svårt just nu kan det vara så att man riskerar att bli arbetslös, så min uppfattning är att det är ganska generösa tolkningar, säger hon.

Fördelen med det är att den som befarar att bli arbetslös kan avvara pengarna på ett sparkonto för att bygga upp en buffert. Att skjuta upp amorteringen är bara lämpligt om pengarna används till ett bra ändamål, tycker Claudia Wörmann.

– Jag tycker inte att man ska ha amorteringslättnader bara för att kunna spendera mer på tjo och tjim, säger hon.

I grund och botten är det sunt att amortera, påpekar Patrick Siegbahn, oberoende rådgivare på Småspararguiden. I undantagsfall kan det ändå finnas skäl att inte göra det. Om man inte har någon buffert kan det vara ett bra tillfälle att bygga upp en, instämmer Siegbahn, som brukar rekommendera att spara tre månadslöner för oförutsedda händelser.

– Att samla på sig en buffert skulle jag säga är prio ett. Om man har en för liten buffert och jättemycket lån när det händer någonting drastiskt kan man inte springa till banken och be om att få utöka sitt bolån med femtusen, för då blir det ett nytt ärende som man kan bli nekad. Även om man får lite lägre ränta på sparkontot

jämfört med vad man betalar för lånet så är det en trygghet att man tål alla dessa minikratastrofer som finns i vardagen.
De som närmar sig pensionen och har en relativt låg belåningsgrad kan också tjäna på att undvika att amortera mer än vad som krävs, tycker Patrick Siegbahn.
– För dem är det ganska ogynnsamt att sätta sig i en situation där man så att säga har sina sparpengar i sin pension bundet till väggarna i huset. I ett sådant läge kan man se coronaundantaget som en chans att slippa en amortering som är ogynnsam. Ett tillfälle att passa på, säger han och påpekar att det kan vara svårt att få lån när man väl är pensionär.
– Genom att spara pengarna på ett sparkonto i stället har man kvar flexibiliteten.
Att ansöka om amorteringsfrihet för att placera pengarna på börsen tycker Siegbahn att människor bör vara försiktiga med.
– Det är en högst individuell fråga, men jag skulle inte säga att gemene man borde försöka sig på det. Att skippa amortering för att stoppa pengarna på ett sparkonto innebär ingen stor förändring i

risktagande. Det som händer är att man får en lite högre kostnad löpande. Men att sluta amortera och sätta pengarna på börsen är att ta ett stort kliv och spela med pengarna. Det skulle jag bara rekommendera för de som har stor trygghet i sin arbetssituation och goda marginaler.

Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se

FI öppnar för bankutdelning ar nästa år

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Det är rimligt att lönsamma banker börjar dela ut vinster till ägarna igen nästa år, enligt Finansinspektionen (FI). Men det förutsätter att den ökade smittspridningen inte bromsar återhämtningen och att kreditförlusterna inte skenar iväg.

Den ökade smittspridningen under hösten kan i förlängningen påverka den finansiella stabiliteten, varnar Finansinspektionen (FI) i en stabilitetsrapport.
FI konstaterar att stödåtgärder hittills har dämpat de ekonomiska konsekvenserna och minskat marknadsoron, men att smittspridningen har tagit fart igen under hösten.
”Flera länder har infört nya restriktioner, vilket kommer att dämpa återhämtningen”, skriver FI.

Enligt FI:s generaldirektör Erik Thedéen kan detta förstärka sårbarheter i form av svaga ekonomier, statsfinanser och banksystem i Europa och därmed påverka den finansiella stabiliteten negativt.
”Sveriges situation är ur denna synvinkel mer gynnsam, men samtidigt är den svenska ekonomin och det finansiella systemet nära sammankopplat med övriga Europa”, skriver han i en kommentar.
FI pekar på att hushållens stora skulder utgör en risk för svensk ekonomi och ser hur skulderna

fortsätter att växa snabbare än inkomsterna.
”Utlåningen till den kommersiella fastighetssektorn var stor redan före krisen, och sektorn är sårbar för en långvarig ekonomisk nedgång. Det kan i sin tur påverka bankerna”, skriver FI.
FI presenterar även resultat från höstens stresstester av storbankerna, där myndigheterna undersökt vilka effekter en fördjupning av krisen skulle få på de svenska storbankernas finansiella ställning.
Testerna visar att storbankerna har betydande motståndskraft mot de kreditförluster som kan uppstå och dessutom utrymme att upprätthålla kreditförsörjningen, enligt myndigheten. De skulle som lägst få en marginal på 1 procent till nuvarande kapitalkrav, även om de fick dela ut för vinst enligt sina önskemål för åren 2019-2022, enligt FI.
”Men som med alla andra liknande analyser råder det stor osäkerhet om resultaten”, skriver FI.
”Förutsatt att den ökande smittspridningen inte medför att återhämtningen avstannar under 2021, och att bankerna fortsätter

att uppvisa en sund kreditkvalitet, är det rimligt att lönsamma banker kan börja ge viss utdelning igen under nästa år”, tillägger FI.
TT

Nordnet fick tummen upp

TORSDAG 26 NOVEMBER 2020

Nätmäklaren Nordnet välkomnas med ett kraftigt kurslyft i återkomsten som noterad aktie på Stockholmsbörsen. Aktien lyfte med drygt 9 procent jämfört med introduktionskursen på 96 kronor under förmiddagshandeln. Vid klockan elva kostade aktien drygt 105 kronor.
TT

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

Sida	Inrikesartiklar i Kapitel 3
406	Riksdagen
432	Statsrådsberedningen och statsministern
462	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdeprtementet och miljödepartementet.
535	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
682	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
767	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
1164	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
1393	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
1497	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
1510	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

Länsstyrelsernas webbplats

- **Facebook** **Twitter**
- **LinkedIn** **E-post**

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- **Finansdepartementet**
- **Statlig förvaltnin**
-

De 21 Regionerna

De 290 Kommunerna

Så fördelas krisstödet på 10 miljarder mellan kommuner och regioner

ONSDAG 2 DECEMBER 2020

Under året har Sveriges regioner och kommuner haft möjlighet att söka 20 miljarder kronor för merkostnader som har uppstått under pandemin. Nu är det bestämt hur den första hälften av statsbidraget ska fördelas – storstadsregionerna får mest.

Sveriges regioner och kommuner har haft stora merkostnader till följd av coronapandemin. Det handlar bland annat om löner, inköp av skyddsutrustning, anpassning av lokaler och andra smittskyddsåtgärder.

Under året har de därför i två omgångar kunnat ansöka om särskilda statsbidrag. 10 miljarder kronor har legat i potten vid varje

tillfälle, som Socialstyrelsen ansvarar för att fördela ut i landet. Under den första rundan inkom ansökningar från 305 kommuner och regioner för extra kostnader under perioden februari till augusti – nu står det klart hur stor andel varje sökande får.
Efter att Socialstyrelsen gått igenom ansökningarna beslutade de att alla ska få 91,4 procent av sina godkända kostnader beviljade.
– Vi har gått igenom samtliga ansökningar och bedömt dem efter vad som är tillåtet i förordningen. Vi hade 10 miljarder att fördela och de godkända kostnaderna uppgick till över 10,9 miljarder. Därför kan inte samtliga sökande få hundra procent av sina godkända belopp, säger Marlena Olsson Vargas som är utredare på myndigheten.
Mest – nästan två miljarder kronor – får Region Stockholm. Därefter följer Region Skåne med drygt en miljard kronor och Västra Götalandsregionen med drygt 700 miljoner kronor.
Stockholm är den kommun som får störst bidrag – strax över 330 miljoner kronor. Göteborg är tvåa på listan med 123 miljoner kronor

följt av Malmö med 85 miljoner kronor.
Marlena Olsson Vargas berättar att Socialstyrelsen inte har detaljgranskat varje ansökan.
– Nej, vi har inte gjort några stickprov för att kontrollera något. Statsbidrag är ett tillitssystem där vi utgår ifrån att de svarar sanningsenligt och söker för sådant som är okej enligt förordningen. I de fall vi märker att de söker för annat så får de komplettera och vi drar av de otillåtna kostnaderna från det beviljade beloppet, säger hon.

För vissa kommuner och regioner var det stor skillnad på det ansökta och det beviljade beloppet. Enligt Socialstyrelsen beror det på att de felaktigt har sökt ersättning för ordinarie lönekostnader – utgifter som de skulle ha haft oavsett pandemin.
Så var fallet för Region Västernorrland, enligt regionens ekonomidirektör Lars Halén. De ansökte om närmare 216 miljoner kronor, men fick endast drygt 115.
– Vi hade sökt för ordinarie personal som jobbade i covidvården. Det var inte statsbidragsberättigande enligt

Socialstyrelsen. Därför kom de med en fråga under beredningen och vi gjorde en korrigering i ansökan, säger han och fortsätter:
– På helheten kanske det är mest korrekt. Det är den bedömning som också stod i deras beslut. Jag har ingenting att anföra mot det. Det är inte så att ni har räknat med de här 216 miljonerna?
– Nej, det har vi inte räknat med i prognosen.
I slutet av november gick ansökningstiden ut för den andra omgången. I mitten av februari väntas beslut komma om hur de 10 miljarder kronorna ska fördelas ut.

Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Fakta. De får högst ersättning

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att fördela ut 20 miljarder kronor i statsbidrag till regioner och kommuner för merkostnader i spåren av covid-19. Under den första av två omgångar fördelas tio miljarder kronor ut.
Här är de tio regioner som har beviljats högst belopp:

1. Region Stockholm: 1,9 miljarder kronor
2. Region Skåne: 1 miljard kronor
3. Västra Götalandsregionen: 716,7 miljoner kronor
4. Region Uppsala: 478,9 miljoner kronor
5. Region Östergötland: 439 miljoner kronor
6. Region Sörmland: 303 miljoner kronor
7. Region Värmland: 214,5 miljoner kronor
8. Region Jönköpings län: 187,7 miljoner kronor
9. Region Dalarna: 157,4 miljoner kronor
10. Region Örebro län: 153,4 miljoner kronor

Här är de tio kommuner som har beviljats högst belopp:

1. Stockholm: 304 miljoner kronor
2. Göteborg: 113,2 miljoner kronor
3. Malmö: 78,3 miljoner kronor
4. Västerås: 75,5 miljoner kronor
5. Borås: 73,3 miljoner kronor
6. Sundsvall: 65 miljoner kronor
7. Helsingborg: 58,9 miljoner kronor
8. Jönköping: 47,9 miljoner kronor
9. Karlskrona: 46,8 miljoner kronor

10. Södertälje: 39,3 miljoner kronor
Källa: Socialstyrelsen

Frånhttp://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Läsa mer om oss Besöka ett naturreservat Våra remisser Ring rätt telefonnummer vid kriser

Dalarnas län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Kontakta oss Sök i Länsstyrelsens diarium Hitta publikationer Hitta ett naturreservat Läs om landshövding och länsledning

Gotlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Få utflyktstips Kontakta oss Anmäla bristande djurhållning Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet Jobba hos oss

Gävleborgs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Söka solcellsstöd Titta i vårt diarium Veta mer om motortrafik i naturen Veta mer om hotade arter (ÅGP) Läsa våra nyheter

Hallands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Söka jobb Söka stöd till solceller Läsa våra kungörelser Kontakta oss Ansöka om strandskyddsdispens Anmäl för miljöprövning av vattenkraft

Jämtlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Jönköpings län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Kalmar län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Anmäla att djur far illa Söka karta eller geotjänster Läsa fiskeregler Ansöka om medborgarskap Publikationer

Kronobergs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla vattenkraft till miljöprövning Ta del av kungörelser Anmälan om vattenverksamhet Söka stöd till solceller Kolla lediga jobb

Norrbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Veta mer om årets älgjakt Söka i diariet Läsa våra senaste nyheter Veta mer om landshövdingen

Skåne län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Söka solcellsstöd Överklaga kommuns beslut Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Söka stiftelser och stipendier Ansöka om medborgarskap

Stockholms län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Registrera stiftelse Anmäla att djur far illa Kontakta Länsstyrelsen Jobba hos oss

Södermanlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Jobba hos oss Veta mer om Länsstyrelsen Anmäla vattenverksamhet Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Ansöka om förprövning av djurstallar

Uppsala län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Söka jobb Läsa kungörelser Skaffa en digital brevlåda Söka stöd för naturvård Överklaga kommunens beslut Hyra boende i naturreservat

Värmlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Se om vi har lediga tjänster Läsa om nya regler för vattenkraft 2019 Hitta ett naturreservat Läsa nyheter Söka energistöd Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019

Västerbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning Söka i Länsstyrelsens diarium Läsa våra nyheter Ladda ner en publikation Jobba hos oss

Västernorrlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Besöka ett naturreservat Läsa våra publikationer Hitta en författning Söka i vårt diarium

Västra Götalands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata

Örebro län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö

Östergötlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725
SFS nr: 2017:725
Departement/myndighet: Finansdepartementet K
Utfärdad: 2017-06-22
Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)
Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · Visa fulltext

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

Från SKR.se 28 dec 2019

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- Lediga jobb Remisser Styrelsehandlingar och beslut Styrelse och beredningar Kansliorganisation Om SKR

Mer från SKR

- Kurser och konferenser Rapporter och skrifter Cirkulär Webbsändningar Nyhetsbrev Press Lärande exempel Bloggar

Kommuner, regioner

- Kort om kommuner och regioner Kommuner, lista Fakta kommuner och regioner Regioner, lista

Hjälp

English pages
Lättlästa sidor
Webbkarta
A-Ö index

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.
Sök i webbhandboken
Om webbhandboken

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlems-organisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKR:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.
Arbetsgivarfrågor

Det går att göra skillnad
SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.
Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner
Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna
Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.
Så styrs regionerna

Så styrs kommunerna
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.
Så styrs kommunerna

Kommungruppsindelning
Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.
Kommungruppsindelning
Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.
Länsregister
Kommunkoder
Kommunindelning, karta från SCB (PDF, nytt fönster)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner
Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.
Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter

Antal anställda i kommuner och regioner
Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exaka och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.
Personalstatistik

Rena fakta om kommuner och regioner
Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.
Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfällig fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.
Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.
Välfärden i siffror

Läs vidare
Därför är självstyrelse bra
Styra Sverige, så fungerar det
Lista på kommuner som återtagit benämningen stad
Stads- och kommunhistoriska institutet
Kartor, SCB:s webbplats

Informationsansvarig
- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroende-valda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR
Adress och övrig kontaktinformation
08-452 70 00
info@skr.se

- Facebook
- Twitter
- YouTube
- RSS
- Prenumerera på webbinnehåll
- SKR:s webbhandbok
- Om webbplatsen
- Kakor
- Personuppgifter - GDPR
- Förbättra webbplatsen

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning
Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnärings-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna
För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner
A1. **Storstäder** - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. **Pendlingskommun nära storstad** - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad
B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning) (PDF, nytt fönster)

Publikationer
Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

Myndigheter

Utredningar: sök under deparementen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med gemensamma problem och privata problem

Statsrådsberedningen

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/

Myndigheter

- **Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

- **Harpsundsnämnden**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

Utrikesdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/

Myndigheter

- **Business Sweden**
  02 september 2015 från Utrikesdepartementet

- **Sweden House**
  10 augusti 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
  26 maj 2015 från Utrikesdepartementet

- **Nordiska Afrikainstitutet**
  09 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Svenska institutet, SI**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Kommerskollegium**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Exportkreditnämnden (EKN)**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Folke Bernadotteakademin**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

Justitiedepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
  19 april 2017 från Justitiedepartementet

- **Polismyndigheten**
  11 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
  06 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Justitiekanslern (JK)**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Statens haverikommission (SHK)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Sveriges Domstolar**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättshjälpsmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Migrationsverket**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

-
- **Kriminalvården**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Domarnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Åklagarmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Kustbevakningen (KBV)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
  02 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhetspolisen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
  05 januari 2015 från JustitiedepartementetMorgan Johansson
-
- **Genteknikmnden**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Datainspektionen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

Försvarsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsmakten**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets materielverk (FMV)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

Miljö- och energidepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
  02 februari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kemikalieinspektionen, KemI**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Energimyndigheten**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Statens geotekniska institut (SGI)**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Oljekrisnämnden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Naturvårdsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kärnavfallsfonden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Energimarknadsinspektionen**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Elsäkerhetsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Statens va-nämnd**
  19 december 2014 från Miljö- och energidepartementet

- **Svenska kraftnät**
  08 december 2014 från Miljö- och energidepartementet

Socialdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
  21 mars 2018 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Läkemedelsverket (LV)**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Provinsialläkarstiftelsen**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Systembolaget Aktiebolag**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

  Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Pensionsmyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för delaktighet**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Försäkringskassan**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Folkhälsomyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

E-hälsomyndigheten
19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Barnombudsmannen (BO)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Arvsfonden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Alkoholsortimentsnämnden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
  18 december 2014 från Socialdepartementet

Utbildningsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
  24 januari 2019 från Utbildningsdepartementet

- **Karlstads universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Skövde**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Halmstad**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Borås**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan Dalarna**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Göteborgs universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Försvarshögskolan**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Överklagandenämnden för högskolan**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Örebro universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Vetenskapsrådet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Uppsala universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Södertörns högskola**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolverk**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolinspektion**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Skolforskningsinstitutet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Sameskolstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Rymdstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Polarforskningssekretariatet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mälardalens högskola (MDH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Mittuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Malmö universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Lunds universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Luleå tekniska universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Linnéuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Linköpings universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. Konsthögskolan**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Kungl. biblioteket (KB)**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Konstfack**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Karolinska institutet (KI)**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Institutet för rymdfysik**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan Väst**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Umeå universitet**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet
- **Skolväsendets överklagandenämnd**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

Kulturdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet

- **Delegationen mot segregation**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet

- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
  01 juli 2017 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Fängelsemuseum**
  02 januari 2017 från Kulturdepartementet

- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
  21 november 2016 från Kulturdepartementet

- **Myndigheten för press, radio och tv**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Myndigheten för tillgängliga medier**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Statens musikverk**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Statens konstråd**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Statens försvarshistoriska museer**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Riksantikvarieämbetet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Naturhistoriska riksmuseet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Myndigheten för kulturanalys**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Moderna museet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Konstnärsnämnden**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Institutet för språk och folkminnen**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Forum för levande historia**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Radio**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nordicom**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksteatern**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Valmyndigheten**
  05 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Zornsamlingarna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Thielska galleriet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Tekniska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Skansen**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Nordiska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Arbetets museum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksförbundet Sveriges museer**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nobelmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Judiska museet i Stockholm**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Voksenåsen AS**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Föreningen Svensk Form**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Utbildningsradion**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Television**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges författarfond**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansens Hus**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens museer för världskultur**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens medieråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens maritima museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens kulturråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens historiska museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens centrum för arkitektur och design**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sametinget**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Röhsska museet i Göteborg**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Riksarkivet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Nämnden mot diskriminering**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Författarförbund**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildmuseet i Umeå**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
  16 augusti 2018 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsmiljöverket**
  07 mars 2016 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
  15 oktober 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsdomstolen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ILO-kommittén**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsförmedlingen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Medlingsinstitutet**
  03 december 2014 från Arbetsmarknadsdepartementet

Näringsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
  22 november 2017 från Näringsdepartementet
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Skogsstyrelsen**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Livsmedelsverket (SLV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Lernia AB (Lernia)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Orio AB (Orio)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vasallen AB (Vasallen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Transportstyrelsen**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikanalys**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Tillväxtverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedavia AB (Swedavia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sjöfartsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SJ AB (SJ)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SAS AB (SAS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **PostNord AB (PostNord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patentombudsnämnden**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Metria AB (Metria)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luftfartsverket (LFV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Konkurrensverket (KKV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Infranord AB (Infranord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
  04 februari 2015 från

- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Bolagsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteket AB (Apoteket)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Styrelsen för samefonden**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Lantmäteriet**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Boverket**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

Finansdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Upphandlingsmyndigheten**
  25 november 2015 från Finansdepartementet

- **Trygghetsstiftelsen**
  25 juni 2015 från Finansdepartementet

- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
  19 maj 2015 från Finansdepartementet

- **Statistiska centralbyrån**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statens skadereglerings nämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statens Personadressregisternämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Resegarantinämnden**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kammarkollegiet**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fastighetsmäklarinspektionen**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Första AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tredje AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tullverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sparbankernas säkerhetskassa**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatteverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatterättsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjätte AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjunde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Riksgälden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Länsstyrelserna**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Lotteriinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Krigsförsäkringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konsumentverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kronofogdemyndigheten**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konjunkturinstitutet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Forskarskattenämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fjärde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
-
- **Finanspolitiska rådet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Finansinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Ekonomistyrningsverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Bokföringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Arbetsgivarverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Andra AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statskontoret**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens överklagandenämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens servicecenter**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens fastighetsverk (SFV)**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens ansvarsnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Fortifikationsverket**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

Tillägg 3 december 2020

S tappar stort i SCB:s väljarundersökning

TORSDAG 3 DECEMBER 2020

Socialdemokraterna backar kraftigt i SCB:s nya mätning till 29,4 procent medan Moderaterna är den stora vinnaren med 22,1 procent. Liberalerna ligger en hel procentenhet under riksdagsspärren, en historisk bottennotering.

Statistiska centralbyråns mätning av väljarstödet, som görs två gånger per år, är den mest omfattande i sitt slag. I den nya mätningen noteras en uppgång på 2,0 procentenheter för Moderaterna sedan i maj. Förändringen är statistiskt säkerställd, vilket även gäller Socialdemokraternas tapp, som skattas till 4,3 procentenheter. Till bilden hör att förra mätningen gjordes efter att S fått ett kraftigt lyft i opinionen under pandemins första våg. Dock är ett väljarstöd på 29,4 procent för S fortfarande högre än partiets valresultat 2018 på 28,3 procent.

Moderaterna har sedan i maj plockat väljare från såväl Socialdemokraterna som

Liberalerna och Kristdemokraterna. Enligt Moderaternas partisekreterare Gunnar Strömmer speglar det ett missnöje med den sittande regeringen. Han ser två skäl till partiets medvind.
– Vi har fokus på stora samhällsproblem som arbetslösheten och kriminaliteten. Jag tror att väljarna uppskattar att vi levererar genomarbetade svar på hur de problemen kan vändas. Vi har också sagt att vi är beredda att samarbeta med alla partier som vill ha ett regeringsskifte. Att vi är tydliga på den punkten tror jag uppskattas, säger Gunnar Strömmer.
Förutom till Moderaterna har Socialdemokraterna förlorat väljare mellan maj och november till Vänsterpartiet och Centern, men också till kategorin som inte uppger något parti.
Partisekreteraren Lena Rådström Baastad är ändå inte så missnöjd.
– Just nu fokuserar vi mindre på opinionssiffror och mer på det allvarliga läge vi befinner oss i när det gäller smittspridningen. Men att vi hamnar lite över vårt valresultat och betydligt högre än för ett år sedan tycker jag är

godkänt. Vi befinner oss mitt i en tuff mandatperiod där vi har ett helt nytt samarbete och ett svårt parlamentariskt läge, säger hon i en skriftlig kommentar till DN.
SCB:s resultat för Liberalerna bekräftar den bild som tidigare framkommit i DN/Ipsos och andra mätningar. Partiet befinner sig i en historiskt djup kris. Ett väljarstöd på 3,0 procent är det lägsta hittills i SCB:s mätserie från 1972 och framåt. Liberalerna har sedan valet 2018 tappat väljare till alla de övriga borgerliga partierna men även till Socialdemokraterna. Jämfört med mätningen i maj har förlusterna skett till Moderaterna.
Juno Blom, Liberalernas partisekreterare, avböjde intervjuer på onsdagen.
– Det är dåliga siffror och ett mycket tufft läge för vårt parti. Vi har legat lågt i opinionen sedan regeringsbildningen, säger hon i en skriftlig kommentar.
– Vi ska fortsätta driva igenom liberala reformer och utveckla vår politik för en bättre skola, integration och miljö. Men vi har också en förståelse för att Liberalerna i god tid före nästa val behöver ge ett tydligt besked om

vem vi vill se som statsminister, skriver Juno Blom.
Sedan SCB:s förra undersökning har Vänsterpartiet bytt ledare, från Jonas Sjöstedt till Nooshi Dadgostar som tillträdde strax innan mätningarna startade. SCB bekräftar den uppgång för V som synts i DN/Ipsos de senaste månaderna och att partiet ligger kvar där även efter partiledarskiftet. Noteringen 9,3 procent är det största väljarstödet för V sedan 2002.
Även Centern ökar, till 7,6 procent. Miljöpartiet klarar med nöd och näppe spärren med 4,2 procent av väljarstödet.
Kristdemokraterna tappar till 5,4 procent medan Sverigedemokraterna ligger i princip stilla med 17,6, vilket är betydligt lägre än skattningarna i DN/Ipsos och andra mätningar.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Så gjordes undersökningen

Mätningen genomfördes med ett riksomfattande slumpmässigt urval omfattande 9 173 i riksdagsval röstberättigade personer utan övre åldersgräns.

Svar från dessa personer samlas in genom såväl telefonintervjuer som webbenkät.
Data samlades in under perioden 2 november till 26 november. Det totala antalet svarande är 4 692, vilket motsvarar 51,2 procent. Frågan som ställdes var: Vilket parti skulle du rösta på om det vore riksdagsval någon av de närmaste dagarna?

Ewa Stenberg: Löfven kan andas lugnt trots raset

TORSDAG 3 DECEMBER 2020

Socialdemokraterna tappar drygt fyra procentenheter i Sveriges mest gedigna opinionsmätning. Ändå behöver inte statsminister Löfven hänga läpp. Med detta resultat kan hans konkurrent Ulf Kristersson (M) ändå inte regera.

På onsdagen kom Statistiska Centralbyråns stora partisympatiundersökning, till fasa för Nyamko Sabuni och hennes parti. Liberalerna slår ett bottenrekord. Med sina 3,0 procent får partiet den lägsta

siffran sedan mätningarna inleddes på 1970-talet.
Den förra opinionsmätningen, som gjordes i maj, var nästan lika usel för L. Partiet måste snart vända sin dåliga trend om det ska kunna ta sig över fyraprocentsspärren inästa val. Dagens mätning kan därför elda på krisen i Liberalerna, där det utbrutit ett internt bråk om vägvalet framöver. Partiet har förlorat sympatisörer till M sedan valet, då L valde att släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister. En del av partiet vill lämna januarisamarbetet nu och ta ställning för M-ledaren Ulf Kristersson som statsminister. En annan del vill stanna i kvar i samarbetet. De pekar på att en Kristerssonregering troligen kommer att samarbeta med Sverigedemokraterna, vilket de inte vill.
Om Liberalerna lämnar januarisamarbetet skulle det kunna utlösa en regeringskris. L:s röster behövs för att regeringen ska kunna få stöd i riksdagen för sina statsbudgetar. Lämnar Liberalerna är det troligt att oppositionspartierna till höger begär en misstroendeomröstning

om statsministern och därmed om regeringens framtid. Då kan vi vara tillbaka i våndorna att bilda regering från hösten 2018 och januari 2019.
Liberalernas kris är därför också en huvudvärk för Socialdemokraterna.
Statsministerns parti rasar dessutom i den nya opinionsmätningen med 4,3 procent. Trots detta kan Stefan Löfven (S) andas lugnt.
Den förra mätningen gjordes i maj, under coronakrisens första våg. Stödet för regeringen var fortfarande mycket starkt och Socialdemokraterna dominerade nyhetsflödet.
Nu har kriseffekten dämpats. S förlorar röster till bland andra M, som växt i opinionen under hela coronakrisen med sin ambition att vara en konstruktiv opposition.
Men om man jämför med resultatet i det senaste riksdagsvalet så har inte S backat, vilket ändå är ett gott resultat för ett regeringsparti mitt i en mandatperiod.
Framför allt är det underlag som släppte fram Stefan Löfven som statsminister fortfarande större än M, SD och KD tillsammans. Skulle

dagens mätning bli valresultat skulle SD, M och KD få ungefär 165 mandat (och L åka ur riksdagen), vilket knappast räcker till för att bilda en ny regering.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se

Nationalism. Mattias Karlssons idol stod inte på demokratins sida

TORSDAG 3 DECEMBER 2020

SD-ideologen Mattias Karlsson ger sken av att hans politiska inspirationskälla Teodor Holmberg var demokrat. Det

stämmer inte, skriver historikerna Lars Edgren och Monika Edgren.

Det har väckt visst uppseende i offentligheten att sverigedemokraten Mattias Karlsson före valet i USA gick ut och ställde sig på Donald Trumps sida. Det var han som bäst kunde ena landet med ”en sammanhållande patriotism”. Det kan framstå som märkligt att en företrädare för ett parti som säger sig vara demokratiskt stöder en president som ägnat sig åt att undergräva grundläggande drag i en liberal demokrati och som redan före valet gjorde klart att han bara skulle godta valresultatet om han vann.

Vi menar att Mattias Karlssons hållning inte överraskar. Det som förenar SD och Trump är nationalismen. Denna nationalism går djupt i SD:s ideologiska arv som leder tillbaka till demokratins motståndare under mellankrigstiden. Det är ett arv som kan komma att hota den ställning den liberala demokratin har i Sverige.

I sitt principprogram från 2019 exemplifierar partiet vad de menar med den

socialkonservatism som de ansluter till genom att nämna den brittiske politikern Benjamin Disraeli och svensken Teodor Holmberg. Om Holmberg säger Mattias Karlsson (Expressen 5/12 2019) att han försökte ”förena demokrati, konservatism och patriotism med ett socialt samvete” och att han talade för kvinnors rättigheter.

Vi har granskat hur tidningen Sveriges väl ställde sig till det demokratiska genombrottet i Sverige 1918–1921. Tidningen startades 1906 av Teodor Holmberg och han var en flitig skribent i tidningen under dessa år. Vår undersökning visar att Mattias Karlsson har fel när han säger att Teodor Holmberg var demokrat.

Vi finner i tidningen en djup ovilja mot de demokratiska strävandena kring 1920 och en lika djup böjelse, för att inte säga hänryckning, för auktoritärt samhällsstyre med inslag av apokalyps. Rösträttsreformen kallas en ”författningskupp” som ger ”den försumlige skattebetalaren samma medborgerliga rättigheter som den ordentlige.” Kungens

betydande makt enligt 1809 års författning försvaras och parlamentarismen avfärdas. Tidningens författningsideal söks i det tyska kejsarriket före första världskriget. Partipolitik, stommen i en representativ demokrati, är av ondo. I stället förordas klassamarbete. Kvinnlig rösträtt försvaras av Teodor Holmberg. Detta innebär dock inte ett politiskt likaberättigande för kvinnor. Kvinnligheten medför att de har andra uppgifter i samhället än män. Deras politiska uppgift är att välja kloka män att leda landet. Sveriges väl har inte mycket till övers för tidens politiska utveckling under demokratins genombrottsår. ”Allt ramlar omkring oss”, utbrister Teodor Holmberg. Retoriken är starkt känslomässigt laddad och det gäller inte minst när älsklingsbegreppet fosterland berörs. Till nationen hör levande och döda och ännu inte födda i ett gemensamt öde. Väckelsespråk och apokalyptiska bilder samsas på sidorna i tidningen, liksom kampmetaforer som ”liv eller död, seger eller undergång”, en rent fascistisk retorik.

Denna apokalyptiska retorik är även Sverigedemokraternas: ”vi befinner oss i en existentiell kamp om vår kulturs och vår nations överlevnad. Det finns bara två val, seger eller död”, utbrast Mattias Karlsson efter valet i Sverige 2018 (SVT nyheter 12/9 2018). Synen på nationen är det som tydligt förenar dagens SD med deras ideologiska inspiratör Teodor Holmberg. För Sveriges väl var det uppslutningen i en gemensam nation som skulle ena landet. Samma tankar finns i SD:s principprogram.

Det är precis dessa föreställningar som ligger bakom Mattias Karlssons stöd för Donald Trump. Det är helt logiskt. Det är denna nationalism som förenar SD med den fascistiska tanketraditionen. Det var Teodor Holmbergs syn på nationen som en enande kraft som fick honom att 1934 tala sig varm för Hitler som ”förmått att svetsa ihop tyskarna inåt till ett folk, fyllt av strålande entusiasm inför nya ideal.”

Varje nationalistiskt projekt är emellertid beroende av att de andra skapas, de som inte får höra till. För Sveriges väl var det

socialismen – både socialdemokrater och kommunister – som var det stora hotet. I Mattias Karlssons värld är det invandrare och identitetspolitiker. Egendomligt är det att se att Mattias Karlsson inte inser att nationalismen i hans utformning är ett av historiens främsta identitetspolitiska projekt, ett projekt som ofta haft förödande konsekvenser, inte minst för demokratin.

Lars Edgren
Professor emeritus i historia vid Lunds universitet
Monika Edgren
Docent i historia och professor emerita i genusvetenskap vid Malmö universitet

Artikeln bygger på ”Nationaldemokraterna, demokratin och kulturkampen. Om Sverigedemokraternas ideologiska förebilder”, Människor, mening och motstånd. En vänbok till professor Mats Greiff (red. Stefan Nyzell & Susan Lindholm), Malmö 2020.

Global produktion av fossila bränslen

Världens planer för produktion av fossila bränslen missar klimatmål.
$GtCO_2$/yr, miljarder ton koldioxid per år.

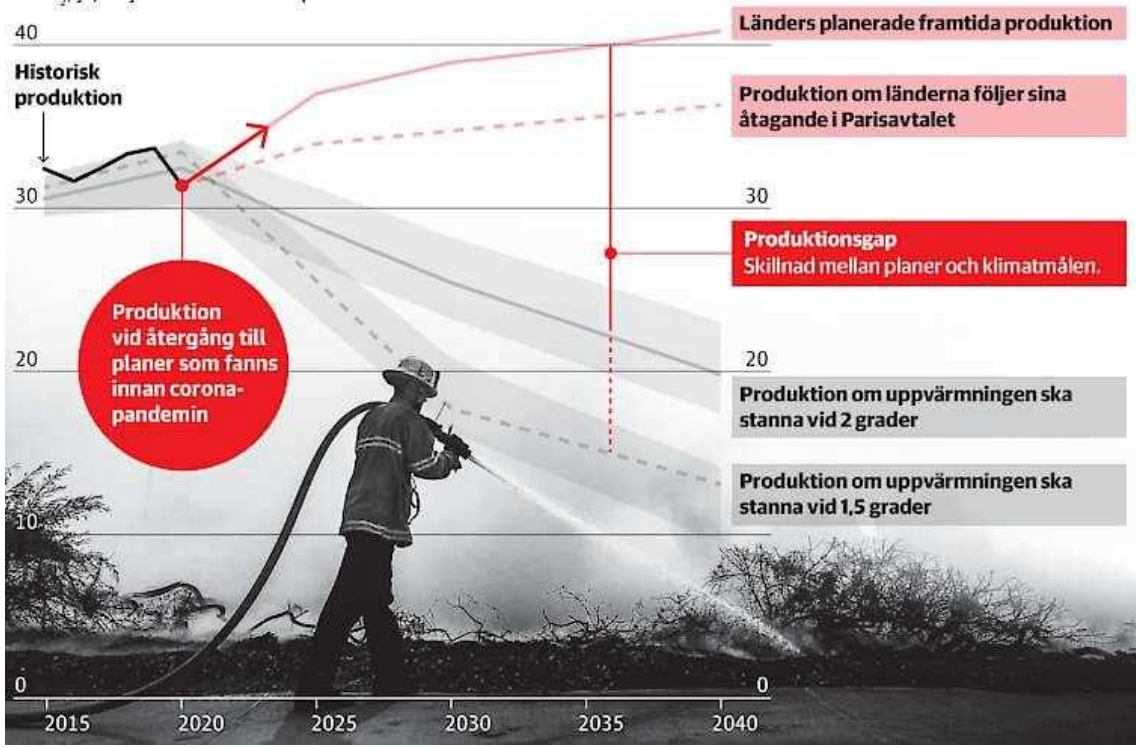

Temperaturskillnad, januari–oktober 2020 jämfört med snittet för 1981–2010.

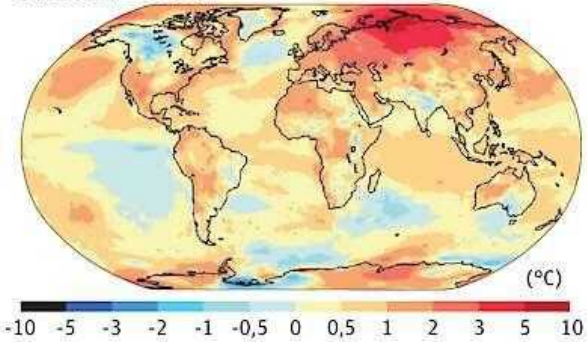

Värmeböljor på havet

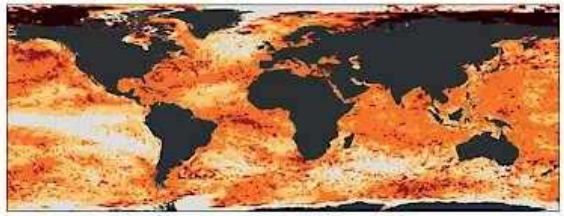

Måttlig Stark Allvarlig Extrem

82 procent av världshaven upplevde minst en marin värmebölja under 2020.

Källa: SEI, The Production Gap: 2020 Report. WMO. Grafik: Mikael Andersson.

Jannike Kihlberg: Klimatarbetet går åt fel håll i en allt varmare värld

TORSDAG 3 DECEMBER 2020

År 2020 kommer att bli ett av de varmaste år som har uppmätts. Samtidigt planerar världens länder att producera långt mycket mer fossila bränslen än vad som är förenligt med klimatmålen. Nya rapporter visar att klimatarbetet inte går åt rätt håll, men det går att ändra riktning.

Analys.

På onsdagen publicerades två internationella rapporter med olika vinklar på tillståndet för klimatet globalt.

Beskedet från båda var att det inte ser bra ut – inte bra alls. Men det finns konstruktiva förslag på hur utvecklingen kan vändas.

Coronapandemin kan bli en brytpunkt. Om alla de miljarder som pumpas in för att återställa ekonomierna i världens länder efter pandemin satsas på hållbara och gröna lösningar kan utsläppen minska i en omfattning som kan närma sig klimatmålen.

Trots att forskningen visar att produktionen av fossila bränslen måste minska om klimatmålen ska nås planerar världens länder att de närmaste tio åren öka produktionen.
Nuvarande planer skulle leda till en produktionsökning på cirka 2procent om året. För att nå målet att begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 grader skulle produktionen av fossila bränslen behöva minska med i genomsnitt 6 procent per år de kommande tio åren, enligt rapporten, The production gap report, från en internationell grupp av forskare och FN:s miljöprogram UNEP.
Enligt deras beräkningar är världen på väg att år 2030 producera mer än dubbelt så mycket fossila bränslen, 120 procent, än vad som kan förbrännas om den globala uppvärmningen ska begränsas till 1,5 grader. Och 50 procent mer än vad som krävs för en uppvärmning med 2 grader.
Forskarna presenterar förslag på åtgärder som politiker skulle kunna använda för att få till en utfasning av fossila bränslen som också är rättvis. Avgörande är att

de stimuleringspaket som lanseras i samband med coronapandemin ska vara hållbara och satsa på förnybar energi. Om de inte gör det finns risken att samhällen blir inlåsta i fossila infrastrukturer under lång tid framöver.
Att det är bråttom att ställa om visar rapporten från Världsmeteorologiska organisationen, WMO. Den konstaterar att år 2020 kommer att bli ett av de tre varmaste år som har uppmätts. Den globala medeltemperaturen för perioden januari till oktober låg runt 1,2 grader över förindustriell nivå.
”År 2024 är det minst en chans på fem att temperaturen överstiger 1,5 grader”, sa Petteri Tallas, chef för WMO, i ett pressmeddelande
I nuläget är 2020 det näst varmaste året, efter 2016 och före 2019. Men skillnaden mellan de tre åren är så liten att när de exakta siffrorna för hela året kommer kan ordningen ändras.
Den mest spektakulära värmen har under året funnits i arktiska Sibirien där temperaturen var mer än 5 grader över genomsnittet. I slutet på juni uppmättes 38 grader i Verkhoyansk, såvitt känt den

högsta temperaturen som har uppmätts norr om polcirkeln. Även värmen i världshaven ligger på rekordnivåer. Mer än fyra femtedelar, 82 procent, av världshaven upplevde minst en marin värmebölja någon gång under 2020.

Värmen får konsekvenser. Under året har det varit rekordstora bränder på USA:s västkust, antalet orkaner har varit rekordmånga. Orkanerna får sitt bränsle från de allt varmare havet. Perioden 2011–2020 kommer att bli de varmaste tio åren som har uppmätts, de varmaste sex åren som har uppmätts har inträffat sedan 2015, enligt rapporten. Enstaka varma dagar, eller år, kan alltid inträffa men trenden på en allt varmare värld är tydlig. Ska uppvärmningen bromsas krävs drastiska och snabba minskningar av utsläppen av växthusgaser.

En ljusglimt är att flera stora utsläppsländer nyligen presenterat mål för när de ska bli koldioxidneutrala. Japan och Sydkorea till år 2050, Kina siktar på 2060. USA:s blivande president Joe Biden har en ambitiös klimatplan.

De löften tidigare har funnits från världens länder skulle uppvärmningen hamna runt 3 grader i slutet av århundradet. Enligt beräkningar från Climate Action Tracker group, en grupp forskare som fortlöpande analyserar länders klimatlöften, innebär de nya ambitionerna att den globala uppvärmningen skulle kunna begränsas till 2,1 grader.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

Sverige får vänta på massvaccine-ring till efter trettonhelgen

TORSDAG 3 DECEMBER 2020

I Sverige väntar man fortfarande på att ett vaccin ska få grönt ljus från EU. Först efter trettonhelgen väntas massvaccinationerna starta ute i regionerna. I Storbritannien har det gått fortare. Under onsdagen godkände man ett covidvaccin för användning och nästa vecka börjar de vaccinera befolkningen.

”Regeringen har i dag accepterat rekommendationen från Medicines and Healthcare products Regulatory Agency (MHRA) att godkänna Pfizer/Biontecs covid-19 vaccin för användning”, skriver brittiska regeringen i ett uttalande på onsdagen.

Storbritannien blir därmed först i världen att godkänna ett vaccin för användning. Redan tidigt nästa vecka kommer de första invånarna att vaccineras.

Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström tycker att det brittiska godkännandet av Pfizer/Biontechs vaccin mot covid-19 är hoppingivande – men inte oväntat.

– Storbritannien har en av de ledande myndigheterna i världen när det handlar om vetenskap och integritet. Det här talar för att det är ganska sannolikt att även den europeiska myndigheten godkänner det, säger han.

Under det senaste dygnet registrerades ytterligare 174 coronadödsfall i Sverige, visar Folkhälsomyndighetens senaste siffror. Totalt har därmed 6972 personer med covid-19 avlidit i Sverige.

Siffran är en av de högsta så kallade dygnssiffrorna som rapporterats in i Sverige. Den innebär dock inte att 174 personer avlidit under tidsperioden, utan att så många dödsfall, utspridda över tidigare dagar, registrerats under det senaste dygnet.

Siffrorna över antalet avlidna rapporterats i dag dessutom bara in fyra gånger i veckan, till skillnad från tidigare under våren när nya siffror registrerades varje dag.

Men innan något vaccinationsprogram kan ta fart nationellt måste man invänta ett godkännande från EU. Något som troligen dröjer ytterligare några veckor och inte påverkas av det brittiska beslutet.
– Det är lite mer omständligt med 27 länder som har en gemensam process. Det är lättare för Storbritannien att komma överens med sig själv. Som det ser ut nu är det möjligt att vaccinet blir godkänt före jul, i mellandagarna eller åtminstone i början av januari, säger Bergström.

Inom EU har man fattat beslut om att inte ha något snabbspår för godkännandet utan låta ansökan ta den tid det tar. Richard Bergström menar att den noggrannheten kan betyda mycket för hur allmänheten kommer att se på att vaccinera sig.
– Det är hela tiden en avvägning mellan effekt och biverkningar. Vi har gjort bedömningen att det är viktigt att EU:s befolkning får tilltro till det godkännande som kommer. Vad finns det för poäng med att godkänna tidigt om ingen vill ha det?

I förra veckan träffade han samtliga regiondirektörer i Sverige, som ansvarar för att organisera vaccinationerna. Planen är att deras arbete ska påbörjas efter trettonhelgen.
– Jag ville säkerställa att de är medvetna om att det kommer doser i januari – alla verkar ha förstått allvaret, säger Richard Bergström.
Storbritanniens besked innebär att Pfizer/Biontechs vaccinproduktion kan skalas upp. Det menar Johan Brun, senior medicinsk rådgivare för branschorganisationen Lif som representerar de forskande läkemedelsföretagen i Sverige.
– Den dagen det också är godkänt i EU kan man börja distribuera och använda det. Det är ett gigantiskt uppdrag förstås och det kommer att gå väldigt många långtradare runt om i Europa. Det ska också förpackas och plockas upp. Allt det här är fantastiskt, men det finns en logistisk utmaning, säger han och fortsätter:
– Fördröjningen kommer att vara fabrikernas förmåga att leverera. Det kommer inte att levereras till hela Europas befolkning dag ett –

det kommer att komma ut under ett års tid.
Exakt hur vaccinen – efter EU:s godkännande – ska nå den svenska allmänheten så snabbt som möjligt är en fråga som han räknar med att flera olika delar av den offentliga sektorn nu jobbar med ”24 timmar per dygn.”
– Utmaningen i Sverige är att det upphandlas av staten och att ansvaret är Folkhälsomyndighetens – men vaccinationen ska organiseras av 21 olika autonoma regioner som alla har olika förutsättningar och infrastruktur, säger Johan Brun.

Enligt Storbritanniens hälsominister Matt Hancock har de där en beredskap på cirka 50 sjukhus, samt ett flertal vaccinationsmottagningar, för att kunna påbörja massvaccineringen nästa vecka. Alla 65 miljoner invånare kommer dock inte kunna vaccineras samtidigt. Landets vaccinationskommitté kommer att skicka ut en lista över prioriterade grupper som ska få vaccinet först. Där nämns vårdhemsboende, sjukvårdspersonal och äldre.
Vaccinationsprogrammet kommer bli den största som Storbritannien har genomfört i modern tid,

uppger Simon Stevens, vd för den nationella sjukvården NHS. Samtidigt har NHS gedigen erfarenhet när det gäller storskaliga vaccinationer från bland annat säsongsinfluensan och trippelvaccinet, tillägger han.
– Sjukhus kommer snart att inleda den första fasen av den största vaccinationskampanjen i vårt lands historia. När vaccinet väl är på plats kommer vårdpersonalen vara redo att kunna erbjuda människor denna banbrytande medicin i hela landet under de kommande månaderna, säger han till The Guardian.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se
Stefan Bjarnefors
stefan.bjarnefors@dn.se

Katrine Marçal: Det återstår att se om alla britter är vaccinerade till påsk

TORSDAG 3 DECEMBER 2020

London. Storbritannien har som första land i världen godkänt vaccinet från Pfizer/Biontech. Vaccination mot covid-19 förväntas börja på måndag. Men de logistiska och politiska utmaningarna är många.

Kommentar.

Det brittiska statliga sjukvårdssystemet, NHS, har nu formellt bett om hjälp från militären att börja vaccinera landet, enligt uppgifter på morgonen till den brittiska tidningen The Telegraph. Någon timme senare kom den stora nyheten: vaccinet från Pfizer/Biontech är godkänt av brittiska myndigheter.

Militären påstås, enligt källor till brittiska tidningar, nu ha fått order att bygga om ett tiotal platser runt om i landet till vaccinationshubbar: en tidigare

mässanläggning i London, en hästkapplöpningsbanan i Surrey och en fotbollsstadion i Bristol för att ta några exempel. Volontärer vid ett större sjukhus i London har fått instruktioner att vara beredda från klockan sju på måndag morgon och hälsominister Matt Hancock har bekräftat att regeringen tror att vaccineringen kan börja just på måndag.
Men först måste doserna skickas från Belgien.
Brittiska sjukhus söker just nu folk beredda att plocka upp de godkända nålarna. Enligt annonser kan du tjäna 11 pund och 20 pence per timme på att hjälpa till med vaccineringen. Erfarenhet av att tidigare ha gett sprutor är ”önskvärt” men inte ”nödvändigt” och annonserna spelar på den gamla brittiska civilförsvarsandan: ”Gör ditt för vaccinationsprogrammet mot covid-19”.
En del britter är dock oroliga. I parlamentet föreslog den konservative parlamentsledamoten Sir Desmond Swayne därför i veckan att premiärministern och resten

av regeringen ska vaccineras först, helst inför tv-kameror.
Allt för att lugna folket.
De flesta britter är dock först och främst desperata att återgå till någon form av normalitet. I morgon börjar landet visserligen så smått att öppna upp igen. Den senaste nedstängningen som har pågått sedan den 5 november har fått ner smittspridningen till mer hanterliga nivåer. Boris Johnson har emellertid tryckt ett nytt program av restriktioner genom parlamentet som innebär att landet åter delas in i olika zoner. Du kommer inte kunna göra samma saker i London som i Nottingham.
Detta är inte populärt.
Premiärministern argumentation mot kritiken har därför hängt på just vaccinet. ”Kavalleriet” är så att säga på väg. Undsättningen kommer. Nålarna är snart verklighet och det är bara att hålla ut den sista sträckan.
Det kommer dock inte att bli enkelt att få ut vaccinet i landet. Pfizer/Biontechs vaccin får inte flyttas mer än fyra gånger och måste förvaras vid en temperatur på mellan minus 70 och minus 80. Därför kommer det antagligen

inte bli folk som köar vid en ombyggd hästkapplöpningsbana i Leicester som får sin spruta först. Det kommer att vara de som arbetar inom sjukvården – detta är enklare givet behovet av kylning, uppger The Times.
Den andra logistiska mardrömmen som oroar många läkare är att vaccinet från Pfizer/Biontech inte kan ges som ett vanligt influensavaccin. Patienterna måste stanna på plats i 15 minuter och kontrolleras för eventuellt biverkningar. Detta kommer att göra att vaccination i ett folkrikt land som Storbritannien kommer att ta lång tid.
Frågan är förstås hur lång tid. Boris Johnson har signalerat att alla som vill kommer att kunna vara vaccinerade till påsk.
Det återstår att se om landet klarar av detta.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se

”Det är oklart hur långtvarigt skyddet är”

TORSDAG 3 DECEMBER 2020

DN:s medicinreporter Amina Manzoor svarar på frågor om vaccin mot covid-19.

1. Varför börjar andra länder vaccinera före Sverige?

På onsdagen kom beskedet att Storbritannien har godkänt Pfizer och Biontechs vaccin och planerar att börja vaccinera redan inom en vecka. Storbritannien är på väg att lämna EU och har numera sin egen godkännandeprocess. Sverige inväntar EU:s process, liksom alla andra EU-länder. Den europeiska läkemedelsmyndigheten, EMA, har än så länge fått in två ansökningar om villkorat godkännande. EMA ska nu granska alla tillgängliga data och bedöma om nyttan med vaccinet är större än eventuella risker för biverkningar. EMA kommer med en bedömning om Pfizer och Biontechs vaccin senast den 29 december i år och senast den 12

januari 2021 för Modernas vaccin. Om EMA rekommenderar vaccinet så kommer EU-kommissionen att fatta ett beslut om godkännande ”inom dagar”. EU-länderna kommer att få vaccin samtidigt och proportionerligt utifrån befolkningsmängd. Att kommunikationen kring när vaccinationerna kan starta ser olika ut i länderna beror nog på hur snabbt man tror att godkännandeprocessen kan gå och hur många doser man tror att man får tillgång till.

2. Vad händer efter godkännandet av ett vaccin?

Den stora utmaningen för läkemedelsbolagen är att producera tillräckligt många doser. De producerar vaccin parallellt med utvecklings- och godkännandeprocessen. Pfizer och Biontech har sagt att man kan ha 50 miljoner doser redo i år. Moderna har sagt att man kan ha 20 miljoner doser klara i år. Nästa år kan företagen i bästa fall producera en miljard doser vardera. I nuläget behöver människor vaccineras med två doser.

USA har sagt att man räknar att få tillgång till 40 miljoner doser i år. Storbritannien räknar med att få tillgång till 10 miljoner doser inom kort. Det låter optimistiskt. Hela världen väntar på vaccin mot covid-19 och alla vill ha det först. Det finns fler vaccin som är i slutfasen, till exempel Astra Zeneca och Oxford Universitys vaccin. Men där är den sista studien ännu inte klar, och företaget har inte heller ansökt om godkännande än. Även här förproduceras doser så att de ska kunna skickas iväg vid ett eventuellt godkännande. Men det är inte säkert att alla vaccin som nu testas kommer att godkännas, och därför vet vi inte hur lång tid det tar att vaccinera alla som vill.

3. Vad vet vi om hur bra vaccinerna är?

Än så länge har vi bara sett siffror i pressmeddelanden från företagen. Pfizer och Biontechs och Modernas vaccin har 94–95 procents skyddseffekt.
Det är en fantastisk forskningsbragd att ha utvecklat vaccin på mindre än ett år. Men vi vet inte om vaccinet kommer att

ha lika hög skyddseffekt när det börjar användas på miljontals människor. Det kan vara så att de som ingår i de kliniska studierna generellt är friskare.
Vi vet inte heller hur väl vaccinet fungerar på äldre, som kan få ett sämre skydd från vaccin. Det är också oklart hur långvarigt skyddet är.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Vaccin – när, var, hur?

TORSDAG 3 DECEMBER 2020

USA

När ska vaccineringen börja?
Redan mot mitten eller slutet av december kan de första doserna av vaccin finnas tillgängliga i USA.
Vilka grupper prioriteras?
Sjukvårdspersonal, människor på äldreboenden och andra riskgrupper.
Vilka vaccin är aktuella?
Läkemedelsföretaget Pfizer har sökt tillstånd hos myndigheten

Food and Drug Administration för att distribuera ett vaccin. Även företaget Moderna har sökt tillstånd hos samma myndighet. Även om prioriterade amerikaner kan börja vaccineras redan i mitten av december – tidigare än experter trott – går landet en mörk vinter till mötes. En miljon nya smittade registreras varje vecka. Ett högre antal beräknas dö varje dag jämfört med i våras, då 2200 dog dagligen. En del experter räknar med att 500.000 amerikaner kommer att ha dött i mars.

Björn af Kleen

Belgien

När ska vaccineringen börja?
Planen är 5 januari.
Vilka grupper prioriteras?
Vårdpersonal, de över 65 år och de över 45 år som tillhör riskgrupper. Totalt cirka fyra miljoner invånare, nästan 40 procent av Belgiens befolkning.
Vilka vaccin är aktuella? Hittills fyra: Astra Zeneca, Johnson & Johnson, Pfizer/Biontech och Curevac.
I Belgien blir det frivilligt att vaccinera sig och gratis. Regeringens mål är att minst 70 procent ska göra det. Flera av

företagen som EU-kommissionen slutit avtal med ska tillverka sina vaccin i landet, bland annat Pfizer/Biontech i Puurs utanför Antwerpen.

Pia Gripenberg

Finland

När ska vaccineringen börja? I bästa fall kan de första doserna ges till riskgrupper redan i år, men det hänger på EU:s tidtabell.

Vilka grupper prioriteras? Vårdpersonal, riskgrupper och äldre.

Vilka vaccin är aktuella? Finland har slutit samma avtal med EU som Sverige och har rätt till cirka två doser per finländare. Man kommer att välja bland de vaccin EU köper in, troligtvis till en början enligt den ordning de blir klara.

Precis som i många andra länder hoppas man att åtminstone 70 procent av befolkningen kommer att vaccinera sig, och att det borde räcka för befolkningsimmunitet. Enligt enkäter som gjorts är äldre finländare mer benägna att låta vaccinera sig.

Philip Teir

Polen

När ska vaccineringen börja?
Myndigheterna räknar med att vaccinering kan inledas i större skala i slutet av januari.
Vilka grupper prioriteras?
Sjukvårdspersonal, så kallad uniformerad personal och äldre.
Bedömningen är att det kommer att ta minst fyra månader (två injektioner krävs) för att vaccinera tillräckligt många för att det ska få effekt på smittspridningen.
Den andra vågen av covid-19 har slagit hårt i Polen, men med hjälp av en partiell lockdown är förra månadens 600 dagliga avlidna i covid-19 i dag nere i omkring 150.
Ändå finns ett utbrett motstånd mot restriktioner, vaccinering och munskydd.

Michael Winiarski

Danmark

När ska vaccineringen börja? I början av 2021 enligt Statens Serum Institut.
Vilka grupper prioriteras?
Nyckelpersoner inom sjuk- och äldreomsorgen, personer över 65 år samt yngre som lider av allvarlig kronisk sjukdom.
Vilka vaccin är aktuella? Den danska staten har ingått avtal om

tre olika vaccin – Astra Zeneca/ Universitetet i Oxford, Johnson & Johnson samt Sanofi/ GlaxoSmithkline.
I Danmark har vaccinationsdebatten dominerats av upptäckten av ett muterat virus som spridits från minkar till människor - och som skulle kunna vara motståndskraftigt mot ett kommande vaccin.
I slutet av förra veckan presenterade regeringen en nationell strategi. Den innebär att 1,5 miljoner danskar i de mest utsatta grupperna erbjuds möjlighet att vaccineras i en första omgång med start i början av 2021. Vaccination kommer att erbjudas gratis och ska vara frivilligt för alla.

Hanna Grosshög

Nederländerna

När ska vaccineringen börja? I inledningen av 2021.
Vilka grupper prioriteras? De som över 60 år, de som tillhör riskgrupper samt vårdpersonal som har kontakt med dessa människor.
Vilka vaccin är aktuella? Hittills sex: Astra Zeneca, Johnson &

Johnson, Curevac, Moderna, Sanofi/GSK och Pfizer/Biontech. Vaccination kommer att vara frivillig och erbjudas gratis. EU:s läkemedelsmyndighet EMA, som tidigare fanns i London, finns nu i Amsterdam. Den 29 december håller EMA ett extra sammanträde för att eventuellt godkänna Pfizers/Biontechs vaccin. I januari behandlas flera andra ansökningar. När EMA godkänt ett vaccin tar det några dagar innan medlemsstaterna godkänner det.

Pia Gripenberg

Ryssland

När ska vaccineringen börja? Enligt det statliga forskningscentret för epidemiologi och mikrobiologi Gamaleja kan vaccineringar i stor skala inledas i januari februari nästa år. Vladimir Putin meddelade nyligen att vaccinationerna på bred skala av de mest prioriterade riskgrupperna, läkare och lärare, inleds redan nästa vecka.

Vilka grupper prioriteras? Ryssland har redan börjat vaccinera sjukvårdspersonalen. Vid det här laget har mellan 40 000 och 50 000 läkare,

sjukskötare och ambulansförare blivit vaccinerade. Före utgången av året är det meningen att minst 1,5 miljoner personer har vaccinerats med Sputnik V. Putin har sagt att Ryssland inleder vaccinationer av den övriga befolkningen i stor skala i slutet av året.

Vilka vaccin är aktuella? Det rysktillverkade vaccinet Sputnik V, det första vaccin i världen som togs i bruk och som har väckt en viss skepsis internationellt eftersom det inte testats lika brett som övriga vacciner. Enligt ryska myndigheter kommer man också i mån av möjlighet att importera vaccin, för att ge invånarna en möjlighet att välja. Ryssland har även godkänt ett annat inhemskt vaccin, Epivac Corona, och ett tredje testas som bäst.

Ryssland har haft en massiv andra våg av coronasmittade. Värst drabbade är Moskva och Sankt Petersburg. Ute i regionerna har sjukhusen haft stora problem med bristande logistik och alltför få bäddplatser. Under de senaste dagarna har siffrorna börjat gå ned, men Ryssland är fortfarande fjärde globalt i antalet smittade.

Anna-Lena Laurén

Indien

När ska vaccineringen börja?
Senast I mars nästa år, enligt regeringens nuvarande tidsplan.
Vilka grupper prioriteras?
Vårdanställa och riskgrupper. Ett ihärdigt rykte har gjort gällande att storstäderna ska få vaccin före de hundratusentals byarna på landsbygden, men Indiens hälsominister har upprepade gånger dementerat detta.
Vilka vaccin är aktuella? Indien har tecknat avtal med bland annat Pfizer/Biontech och Moderna. Astra Zenecas vaccin ska produceras av Serum Institute of India. Även inhemska vaccin är under utveckling.
Den stora utmaningen i Indien med 1,3 miljarder invånare är kylrumskapacitet och logistik. Upphandlingen av transporter är en nästan lika omfattande apparat som inköp av minst två miljarder vaccindoser. Eftersom flera av vaccinerna måste förvaras i låga temperaturer måste Indien satsa stora resurser på att förbättra kylkapaciteten. Indien är det land som är näst värst drabbat av pandemin efter USA när det gäller antalet smittade.

Mia Holmgren

Norge

Norge ingår i EU-samarbetet och Sverige har åtagit sig rollen som vidareförsäljare av vaccin till Norge. Det första vaccinet mot covid-19 kan bli godkänt i EU och Norge före årsskiftet och Norska folkhälsoinstitutet, FHI, tror att Norge kan få doser till i januari – men har beräknat att det kan ta ett par veckor från dess att vacciner finns i deras lager tills de första grupperna är vaccinerade. Vilka dessa grupper är beror på egenskaper hos vaccinet, som blir känt först då det är godkänt, men FHI har talat om att riskgrupper och sjukvårdspersonal bör prioriteras.

Vaccinerna det handlar om i Norge är desamma som för EU. Närmast ett godkännande ligger Pfizer/Biontech, men även Moderna, Astra Zeneca och Johnson&Johnson.

Torbjörn Petersson

Kina

När ska vaccineringen börja? Det är oklart. Men Kina har fem vaccinkandidater, från fyra bolag, som är inne i den tredje fasen, den sista, innan de blir godkända för kommersiellt bruk.

Vilka grupper prioriteras? Kina har redan vaccinerat stora grupper. Statliga läkemedelsbolaget Sinopharm avslöjade för några veckor sedan att upp emot 1 miljon människor fått deras vaccin. Det handlar om studenter och andra kineser på väg utomlands, vårdpersonal och statligt anställda. I veckan uppgav dessutom flera medier, som citerar en amerikansk analytiker, att Nordkoreas ledare Kim Jong-Un och hans familj ska ha fått kinesiskt vaccin.
Kina planerar också att skicka hundra miljontals doser till utvecklingsländer. Förhoppningen är att export av vaccin ändrar bilden av Kina från att vara skurken som startade pandemin till frälsaren som räddar världen.
Marianne Björklund

Frankrike
I Frankrike sker vaccineringen i fem faser, varav den första är planerad att inledas i slutet av december och den sista någon gång i april–maj.
Först ut är den mest utsatta personalen i vården och personal och boende på äldreboenden. I en andra fas riktar man sig till alla

över 75 år och de över 65 med underliggande sjukdomar.
I fas tre erbjuds alla över 50 år vaccin, liksom övrig vårdpersonal och samtliga vuxna med underliggande sjukdomar. I fas fyra får utsatta yrkesgrupper, hemlösa, interner och patienter i psykiatrin vaccinera sig. I femte fasen erbjuds alla över 18 år möjlighet att vaccinera sig.
Frankrike följer Europeiska läkemedelsmyndigheten EMA:s rekommendationer och har säkrat tillgång till flera av de vaccin som kan godkännas.

Erik de la Reguera
DN dn@dn.se